COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM

LXXVI.

PATRES QUINTI ECCLESIÆ SÆCULI.

S. JOANNES CHRYSOSTOMUS.

I.

POISSY. — E TYPOGRAPHEO ARBIEU.

COLLECTIO
SELECTA
SS. ECCLESIÆ PATRUM

COMPLECTENS
EXQUISITISSIMA OPERA
TUM DOGMATICA ET MORALIA, TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI ET CADURCENSI

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS,

UNA CUM

D. M. N. S. GUILLON,

EPISCOPO MAROCHIENSI, IN FACULTATE THEOLOGIÆ PARISIENSI ELOQUENTIÆ SACRÆ PROFESSORE, AUCTORE LIBRI CUI TITULUS GALLICE : *BIBLIOTHÈQUE CHOISIE DES PÈRES GRECS ET LATINS.*

OPUS REGI DICATUM.

TOMUS PRIMUS.

PARISIIS,

APUD MELLIER PÈRE EDITOREM,

17, RUE PAVÉE SAINT-ANDRÉ.

M. DCCC. XXXV.

S. P. N. JOANNIS
CHRYSOSTOMI
ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI,
OPERUM
PARS I.
HOMILIÆ IN SCRIPTURAM.

CLASSIS I.
HOMILIÆ IN VETUS TESTAMENTUM, ET 1° IN GENESIM.

SANCTUS CHRYSOSTOMUS,

ARCHIEPISCOPUS CONSTANTINOPOLITANUS.

(ANNO 407.)

GRÆCUS.

Joannes, latine *Chrysostomus*, græce vero Μελισταγής, vel ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς, vel Χρυσοῤῥήμων dictus, Antiochiæ in clarissima illa Cœlesyriæ urbe natus est, Secundo patre et matre Anthusa, parentibus honestis quidem et catholicis, sed minus opulentis, anno, ut videtur, 347 [1]. Patre juvenis adhuc orbatus, sed a matre, sanctissima vidua, fidei doctrinis et virtutis amore imbutus, vigesimum octavum ætatis annum agens a Meletio Antiochensium episcopo baptizatus est, et lector ordinatus anno circi-

[1] Non consentiunt inter se eruditi de variis S. Chrysostomi vitæ temporibus: juxta Fabricium natus est anno Christi 354, presbyter ordinatus anno Christi 386, ætatis 32, episcopus denique consecratus anno Christi 398, ætatis 44. Juxta Feller natus est decem antea annis scilicet anno Christi 344, presbyter ordinatus anno Christi 383, ætatis 39, et consecratus pontifex anno Christi 398, ætatis 54. Unde cum mortuus sit anno Christi 407, juxta Feller vixit 63 annos, et juxta Fabricium solummodo 53. Nobis autem satius visum est patrum Benedictinorum computandi modum sequentes, nativitatis tempus ad annum 347, presbyteratus ad 386, episcopatus autem ad 398, referre, ita ut sexagesimum annum agens mortuus sit.

ter 369. In eloquentia Libanium doctorem habuit, in philosophia Andragathum, in sacris litteris eumdem Meletium, et in monastica disciplina Evagrium Carteriumque et Diodorum postea Tarsensem episcopum, quem encomio etiam celebravit.

Tum Basilii consortio frequens uti, et cum illo de rebus divinis quotidiana miscere colloquia. Abeunte autem in eremum Basilio, materna auctoritate, ne illum sequeretur, prohibitus Joannes, maternas inter ædes solitariam agere vitam instituit. Nec tamen sua illi impedimento fuit solitudo, ne Theodorum lapsum, scriptis duabus epistolis, ad meliorem frugem revocare conaretur. Crescente autem in dies tanti viri fama, ab episcoporum conventu pontificatus dignitatem subire rogatus est; quo certior factus, imminentis officii pondus fugiendo latitandoque studiosius declinare festinavit, quam invadere alii blandiendo postulandoque consueverunt. Circa annum 374, liberior factus Joannes, terrenis voluptatibus abdicatis, secessit primum in montem juxta Antiochiam, ubi quatuor annis cum seniore eremita degit, deinde in horrendam specum, ubi duobus annis solus ita corpus vigiliis, labore, jejuniisque debilitavit, ut anno circiter 380 Antiochiam repetere morbo cogeretur. Sed non prius quam tres libros adversus oppugnatores vitæ monasticæ, diversis licet titulis insignitos, eadem doctrina nihilominus conspicuos, scribere curaverit. Quæ autem Chrysostomum in eremi solitudinem

adduxerat Dei providentia, ut ad destinatum munus sedula verbi divini meditatione aptior exurgeret, eadem jam doctiorem sanctioremque factum in Antiochiæ tumultum reduxit, ut a Meletio diaconus, anno Christi 381 ineunte, ætatis 34, à Flaviano autem presbyter, anno Christi 386, ætatis 39, consecraretur.

Diaconus in lucem emisisse videtur tum libros ad viduam juniorem, tum eximium et longiorem de virginitate librum, tum librum de S. Babyla, tum denique perfectissimos de sacerdotio libros, omnibus semper et ubique sacerdotibus commendandos. Verum enim vero statim atque ad sacerdotale ministerium assumptus est, concionandi officium suscepit, deputatus a Flaviano, quo præsente, primam habuit summa cum modestia et animi demissione homiliam, ut pote qui se non semel *adolescentulum* μειράκιον et μειρακίσκον vocet, licet pene jam quadragenarius, peccatoremque libenter prædicans, cœlum addat et terram, et elementa omnia, et feras, et bestias, et homines, et angelos ad celebrandum Dominum a Davide sæpius incitari, peccatores vero nunquam.

Ad hoc tempus referendi primo sermones novem in Genesim, deinde contra Anomæos Judæosque conciones, quibus intermixtæ fuerunt in SS. Meletium et Philogonium homiliæ, necnon de Natali et de Baptismo Christi, cum aliis quibusdam. Vix unus vel alter annus effluxerat, cum, exasperato impe-

ratore Theodosio propter memorabilem illam Antiochenorum seditionem, dejectasque et raptatas per urbem statuas, ampla patuit Chrysostomo nostro ad concionandi facultatem exercendam materies. Antiochenis quippe inter spem et metum fluctuantibus, dum repentini casus novam inexpectatamque quotidie vel sperandi vel timendi causam offerrent, imparatus fere semper Chrysostomus, prout res sese dabant stylum vertere coactus, sæpe ex tempore illas admiratione dignas orationes pronuntiabat, modo ut in calamitate versantem populum consolaretur, modo ut fractos periculi magnitudine animos confirmaret, tum præcipue ut occasione imminentium malorum Antiochenos ad vitia corrigenda et mores componendos monitorum frequentia deduceret. Nemo est autem qui nesciat, quam terribilis divina intonet judicia, quam lenis dejectas mentes erigat, quam flebilis detestandos exaggeret errores, quam mirabilis tandem et precantis supplicationes pontificis, et condonantis clementiam principis commendet.

Per duodecim annos totus prædicationis muneri deditus, omnes illas, quæ nunc extant, successive emisit homilias, quarum aliæ varios sacræ Scripturæ libros, datis interpretationibus, explicandos suscipiunt, qualia sunt præclara illa, in Psalmos, in S. Paulum, et maxime in Matthæum commentaria: aliæ vero vel ad debellandos Gentiles, vel ad stabilienda fidei mysteria, vel ad commendandam pœnitentiam,

vel ad extollendas Sanctorum virtutes diriguntur.

Defuncto circa annum 398 Nectario, Chrysostomus, cujus fama jam late inclaruerat, ejus loco in Constantinopolitanum episcopatum sufficitur, et a Theophilo patriarcha Alexandrino, jubente Imperatore, consecratur. Qua sede potitus, non solum Anomæis, qui luporum instar rapacium oves disperdere tentabant, confutandis comprimendisque curam dedit, sed « a sanctuario incipiens, » sacerdotes ad meliorem frugem et exemplo, et auctoritate, expulsis præsertim ex eorum domo virginibus, revocare aggressus est. Nec interea sermonum quasi necessariam consuetudinem intermittere, inter quos præcipuæ eminent, tum sive in epistolas ad Ephesios, ad Colossenses, ad Hebræos, sive in Acta Apostolorum conciones, tum duodecim Constantinopolitanæ inventæ nuper homiliæ.

Cum autem in superbiam luxumque magnatorum liberius inveheretur, in potentium quorumdam odium incidit, Eutropii maxime Imperatori familiaris, Gaïnæ tyranni, cui ecclesiam Arianis tribuendam denegavit, aliorumque omnium, quos procul ab urbe relegandos curavit, Arii discipulorum, quibus etiam patrocinatus est Theophilus Alexandrinus, Chrysostomo dudum infensus, sive quia ipse hunc invitus consecraverat episcopum, sive quia ille expulsos ex Nitriæ eremo plures monachos, qui Fratres Longi vocabantur, tanquam nimium Origeni faventes, in communionem, abnegato peni-

tus errore, receperat. Nec diu defuit dejiciendi Joannis occasio : cum enim pro more suo concionatus mulierum luxum fastumque insectaretur, orationem ita vulgus excepit, ac si Eudoxiam Augustam perstringere voluisset. Nec mora : res ad Augustam defertur ; muliebres incenduntur iræ ; Imperator repetitis questibus fatigatur ; urgetur Theophilus, ut cito veniens congregato concilio in Chrysostomum sæviat. Frustra Chrysostomus extraneos infensosque recusavit judices, et Nicenæ disciplinæ observantiam efflagitavit ; inauditus in conciliabulo « ad Quercum » dicto an. 403 damnatur, deponitur, expellitur ; facto autem vehementi terræ motu, concussoque palatio, tremefacta Eudoxia revocatum brevi Chrysostomum in sedem restitui curavit.

Concurrente in occursum plebe, accensas inter faces, lætitiæque clamores triumphantis more urbem ingredi, et episcopalem cathedram ascendere cogitur. Tunc duas ad populum homilias habuit, quarum in priore, populo congratulatur, quod non obstantibus, qui tunc agebantur, ludis circensibus, « omnes in ecclesiam, ceu torrentes, confluxerint, » in posteriore vero convertitur in laudes Eudoxiæ Augustæ, quam, ad sedandos exasperatæ plebis animos, encomiis celebrat.

Sed non diuturna Joanni tranquillitate frui licuit; vix enim duo a reditu menses intercesserant, cum res iterum innovantur. Erecta enim juxta ecclesiam sanctæ Sophiæ argentea Eudoxiæ Augustæ statua,

pro recepto more populares ludi celebrati sunt, quorum non solum licentia christiani mores lædebantur, sed tumultu etiam divina interturbabantur mysteria. Cujus quidem flagitii impatiens Chrysostomus, pristina loquendi libertate hos omnes qui ejusmodi ludos vel agebant, vel præcipiebant, vel intuebantur, vehementer insectatus est. Eudoxia vero id in contumeliam suî dictum reputans, rursus Joannis perniciem machinata, synodum episcoporum adversus illum congregari procurat. Stabant contra Chrysostomum plurimi ex Cappadocia, Phrygia, Ponto et Syria episcopi; pro Chrysostomo autem quadraginta duo pontifices, totusque populus, qui magna cum alacritate ejus doctrina fruebatur. Altera nihilominus vice a sede beatus doctor expellitur, ut pote qui a synodo damnatus et depositus sedem suam, sine novi concilii decreto, repetere præsumpsisset. Ecclesia excedere jussus, imperterritus respondit, « se a Deo ecclesiam accepisse, et » ab illo solo ejici posse. »

Cum autem imminente Paschatis tempore, vereretur Imperator, tum diei sanctitatem, tum ne motus populi excitarentur, dixere primipilares Chrysostomi hostes, Acacius scilicet et Antiochus : « In caput » nostrum sit Joannis depositio. » Veniebant ex altera parte quadraginta illi episcopi qui Joanni consentiebant, obnixe precantes ut Ecclesiam Dei in pace relinquerent, maxime propter Pascha, et propter eos qui regenerandi erant. At cum nihil

impetrare possent, Paulus episcopus Cratiæ clamavit : « Eudoxia, Deum time ; tuorum liberorum mi-
» serere ; neque violes sanctam Christi solemnitatem
» sanguinis effusione. » Quo dicto, mœrentes abierunt.

In ipso igitur Sabbato sancto ad vesperam in ecclesias ingressi milites, Clerus omnis ejectus, et obsessum undique armis sanctuarium. Mulieres, quæ se exuerant ut baptizarentur, vel nudæ aufugere, vel acceptis vulneribus ejici : sanguine impleri piscinæ, et cruore sacri latices rubescere. Omnia mixta turbataque : profanatum a militibus sanctuarium ; extracta in lucem mysteria ; sanguis ipse Christi in impiorum vestes effusus ; vacuæ in tantis festivitatibus ecclesiæ ; ubique per fora, per domos, per solitudines, per omnes civitatis partes omnia lamentis, ejulatibus et fontibus lacrymarum plena : expugnatam diceres ab hostibus civitatem. Chrysostomus tamen Constantinopoli adhuc in episcopalibus ædibus post Pascha bimestri spatio permansit, nec semel sicariorum insidiis appetitus, noctu diuque a fidelibus custodiebatur, donec cogente Imperatore, episcopis et diaconissis valefaciens, dicensque : « Cursum meum consummavi, et vultum
» meum non amplius videbitis, » prorumpentibus undique lacrymis, egressus est.

Agebatur annus 404, cum Joannes in exilium amandatur, vel potius expellitur ; quanquam scripta Innocentius Papa I epistola improbatum Theophi-

lum ad generale legitimumque concilium convocasset. Ipso autem exeunte Joanne, emissa subito flamma illam, in qua solebat concionari, sedem, totamque brevi ad tectum usque progressa combussit ecclesiam; inde vero ad ædes Senatus, quæ palatio proximæ erant, intactis interpositis, transiliens, illas in cinerem redegit, soli ædiculæ parcens, in qua sacra vasa servabantur.

Suffecto igitur in ejus locum Arsacio quodam sene, non sine multis periculis et laboribus Cucusum pervenit, ubi ne Ecclesiæ lateret inutilis tum plures scribere epistolas, tum Gothorum catholicorum magnam curam gerere, tum Antiochenos simul et Constantinopolitanos monitis in sacræ fidei dogmatibus confirmare, tum piorum mentes ad perfectiorem virtutem, missis ad Olympiadem egregiis duobus libris, promovere non cessavit, ita ut propagandæ religionis zelo semper et ubique flagrans in persecutione clarior exul effulserit, quam pontifex antea Constantinopoli. Nec dolorum adhuc finis: Isaurorum non ita multo post incursionibus, asperrima licet hyeme, deserta petere loca cogitur, Arabyssumque confugere, munitius oppidum, ex quo iterum pertractus, inter militum continuas vexationes tempestatisque improbitatem, Pityuntem in locum regionis Tzanorum desertissimum raptari jubetur. Cum autem Comanis appropinquassent, a Basilisco martyre divinitus his verbis admonitus: « Confide, frater Joannes, crastino enim die simul

» erimus ; » assumptis, quam habebat, splendidissimis vestibus, susceptisque dominicis symbolis, cum pro more suo dixisset : « Gloria Deo propter omnia, » et ultimum « Amen » obsignasset, appositus est ad patres suos et ad Christum transiit.

Obiit autem sexaginta annos natus 14 septembris die, an. 407, Honorio septimum, et Theodosio iterum Consulibus. Memoria S. Joannis paulo post obitum per totum orbem restituta fuit ; corpus autem ejus Constantinopolim cum ingenti celebritate relatum anno 438.

Theodosius autem Junior imperator, ut ait Theodoretus, « oculos et frontem loculo admovens pro » parentibus supplicavit, petens ut iis qui per im- » prudentiam peccassent, veniam concederet. » (*Hist. Eccl.* VI, XXXI.)

Præter autem memoratas prius homilias, et descriptos supra tractatus, plurima supersunt opera quæ ex ordine inferius digesta studiosus lector uno oculorum intuitu libenter poterit complecti. Hic unum addere liceat ; talem nempe extitisse Chrysostomum, ut de illo difficile pronuntiandum occurrat, utrum animi dotibus, an fortitudinis magnitudine, utrum eloquentia an doloribus clarior effulserit : « Adhuc sub judice lis est. »

Illud autem apud omnes convenit, nullum sive inter Græcos, sive inter Latinos oratores tanta eloquentia inclaruisse, ita ut solus « Cicero Christianus » dici mereretur. Si enim ad res ipsas attendere

volueris, habes illam argumentorum vim, quæ dissolutis omnibus omnium difficultatum nodis devictum errorem veritatis splendoribus opprimit; sin autem dicendi modum considerare magis placuerit, quam perspicuus lectoris cujuslibet oculis patet, nemini non intelligendus! Quam purus et venustus in loquendo! Quam verborum delectu et abundantia mirabilis! Quam cupiditates excitare potens! Quam efficax modo plausus, modo lacrymas, nunc odium, nunc amorem, iram sæpe, sæpius misericordiam imperare, prout orationis materies suggesserit!

Non errabant ergo sive Nilus monachus, cum Joannem « maximum orbis lumen » (*Epist. ad Arcad.*); sive Isidorus Pelusiota, cum « divinum il-» lum (*Epist. ad Symmach.*), et sapientem arcano-« rum Dei interpretem, et Bizantinæ ecclesiæ imo « omnium Ecclesiarum oculum » (*Epist. ad Eusthath.*); sive Cyrillus Alexandrinus, cum Chrysostomo « eloquentiorem » nullum extitisse prædicabant (*Epist.* VIII *ad Constantinopol.*). Non errabat Cassianus, cum plebem increpans : « Mementote, aiebat, » magistrorum veterum, sacerdotumque vestrorum, » Gregorii nobilis per orbem, Nectarii sanctimonia » insignis, Joannis fide ac puritate mirabilis; Joannis, » inquam, Joannis illius, qui vere ad similitudinem » Joannis Evangelistæ et discipulus Jesu et Apos-» tolus, quasi super pectus Domini semper affec-» tumque discubuit. Illius, inquam, mementote,

» illum sequimini ; illius puritatem, illius fidem, » illius doctrinam ac sanctimoniam cogitate. Illius » mementote semper doctoris vestri ac nutritoris, » in cujus quasi gremio quodammodo amplexuque » crevistis : qui communis mihi ac vobis magister » fuit, cujus discipuli atque institutio sumus. » (*De Incarnat. Dom.* VII, XXXI.) Non errabat denique Suidas, cum ejus « linguæ profluvium ipsas » Nili cataractas superare asserebat ; nullumque ab » omni ævo tanta dicendi copia abundasse, adeo » ut solus merito aureum illud et divinum nomen » consecutus sit. » Nemini autem ratum erit et admittendum, quod sequitur, illum nempe « ob summum » temperantiæ zelum in dicendo liberrimum fuisse » et ad iram proclivem. »

Non displicebit sane hic tandem perlegere quæ de Chrysostomo sensit dixitque Photius. Ita habet de homiliis in Genesim : « Dictio hic illius de more » perspicua est et pura ; splendida insuper ac fluens » apparet, multam interim cum sensuum varietatem, » tum gratissimorum exemplorum copiam exhibens. » In humile tamen hic dicendi genus dictio pronior, » tanto est ea qua in homiliis in Acta Apostolorum » utitur inferior, quanto hæc a commentariis in » Apostolum ac Psalmos superatur. Cum enim ubi» que orationem puram, illustrem ac bene disposi» tam non sine voluptate artificiose contexat, in his » maxime scriptis virtutibus illis exemplorumque » ubertate, atque enthymematum copia, et cum ita

» opus sit, etiam gravitate excellit; quin, ut semel » dicam, verbis hæc monumenta, compositione, » methodo, sensibus, et id genus apparatu, præs- » tantissime exornata edidit. » (*Biblioth. Cod.* CLXXII *et seqq.*)

Illustrissimo ac reverendissimo DD. Guillon, episcopo Marochiensi, eloquentiæ sacræ in facultate theologicâ parisiis professori, qui jam a multis annis tot tantasque curas legendo vertendoque in gallicum sermonem Chrysostomo impendit, ejusdem operum in lucem emittendorum justissime cura debebatur; quam quidem clarissimus scriptor non sine noto affectu solitaque doctrina suscepit. Perfectior certe eminet Patrum Benedictinorum versio, quam ut illi corrigendæ, ut aiunt, aut potius debilitandæ sacrilegam quasi manum admovere auderemus. Sed cum ordo juxta seriem temporum compositus nonnullam in legentium mentes confusionem necessario injiciat, ordinem novum juxta rerum argumenta eligere satius esse credidimus. Ordinem autem illum a DD. Guillon, tam Joanni Chrysostomo familiari, sapientissime nexum et lucidissime digestum, hic prout ejus calamo descriptum est, ad verbum, studiose lector, habeto.

Triplicem itaque in partem totum opus Benedictinorum dividitur.

Prima pars in duas classes dispartita, seriem continuam et absolutam exhibebit tractatuum de veteri

ac novo Testamento editorum, quos tum Antiochiæ adhuc presbyter, tum Constantinopoli evectus ad episcopatum, et singulis fere diebus per quadragesimam muneri concionatorio assidue incumbens, protulit flumen illud eloquentiæ inexhaustum. Quæ pars a quarto editionis benedictinæ volumine orsa, tomos subsequentes continebit usque ad paginam 328 tomi duodecimi ; interjectis identidem homiliis quas promiscue sparsas in priscis editionibus, et in ipsa Benedictinorum editione reperire est, ita ut non solum nihil desit quod fœtu uberrimo sanctus doctor edidit, sed insuper quod cunctis profecto utilissimum videbitur :

Singula quæque locum teneant sortita decenter.

SECUNDA pars conciones et libros in eadem Benedictinorum editione absque methodo collectos complectetur, qui seu ad fidem seu ad morum disciplinam spectant; quam nuncupamus MISCELLANEA.

TERTIA panegyricos, laudationesque dabit, et epistolas. Hæsimus porro genuinis et omnium judicio comprobatis operibus. De iis autem quæ inter spuria recensentur et minus bonæ notæ, quanquam sub CHRYSOSTOMI nomine circumferantur, omnino silebimus.

Quocirca maximam hac in re, imo totam nostris antecessoribus laudem rependimus, nihil nostrum esse ingenue fessi, atque unum hoc laboris nostri, qualiscumque est, nobis assignantes, quod Benedic-

tinam editionem pleniorem simul et expeditiorem reddere curaverimus.

PRIMA PARS.

HOMILIÆ IN SACRAM SCRIPTURAM.

CLASSIS I.

Homiliæ in vetus Testamentum, ex editione Benedictinorum.

I. Homiliæ LXVII in Genesim, t. IV, p. 1-643.

Sermones IX in Genesim, ibid., pag. 645—697.

Homiliæ VI de Creatione mundi, t. VI, pag, 455 et seqq. (Sub nomine Severiani Gabalorum episcopi.)

Plures aliæ ad commentarios libri Geneseos referendæ sunt, nimirum homilia in hæc verba : « *In principio fecit Deus cælum et terram; et* » *Adam, ubi es?* » Septima earum quas Chrysostomus Antiochiæ inter hujus urbis tumultum edidit.

In illud : « *Deambulabat Deus in meridie in Paradiso;* » inter easdem octava. Nona in illud Psalmi : « *Cœli enarrant gloriam Dei.* » Tom. II, pag. 64 et seqq. Quas suo loco retinuimus more antecessorum

In illud : *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, et ecce valde bona*, t. VI, p. 532.

In illud : *Faciamus hominem*, etc. *Et : Cur primus homo ab imagine Dei decesserit*, t. VI, p. 535.

II. Expositio in Psalmos ad meliorem normam concinnata, t. V, p. 1 et seqq.

Homilia in illud : *Verumtamen frustra conturbatur omnis homo*, t. v, p. 566. (Incertum an integra sit Chrysostomi.)

III. Interpretatio in Isaïæ prophetæ capita octo, t. vi, p. 1 et seqq.

Homiliæ vi in Isaïam, ibid., p. 91—145.

In locum Isaïæ vi, 2, homiliæ ii, t. vi, p. 106.

In eumdem locum et in ii paralipomenon : *Elatum est cor Osiæ,* homiliæ iii, t. vi, p. 111.

In eumdem locum Isaïæ et de Osia, tom. vi, p. 131.

In illud Isaïæ : *Ego Dominus feci lumen*, t. vi, p. 145.

In Seraphim, t. vi, p. 137.

De Sigillis librorum Isaïæ, t. xii, p. 403. (Dubia; creditur esse Severiani.)

IV. Homilia in illud Jeremiæ : *Domine, non est in homine via ejus*, t. vi, p. 157.

V. Interpretatio in Danielem, t. vi, p. 200.

VI. De obscuritate veteris Testamenti homiliæ ii, t. vi, p. 180.

De uno et eodem legislatore utriusque Testamenti, t. vi, p. 403.

De prophetiarum obscuritate, t. vi, p. 168.

VII. *In diversos veteris Testamenti locos.*

Homilia de B. Abraham, t. ii, p. 741. (Mutila.)

Homilia de Melchisedecho, t. vi. p. 265.

Homilia de Joseph et continentia, t. VI, p. 299.

Homilia de agonibus sancti Job, t. XII, p. 340.

Homilia de serpente æneo Moysis, t. VI, p. 51. (Dubia.)

De Anna matre Samuëlis sermones V, tom. IV, p. 699.

De Davide et Saüle homiliæ III, t. IV, p. 748.

Homilia in Eliam prophetam, t. VI p. 600.

Homilia in Eliam et viduam, t. III, p. 328.

De pœnitentia et mœstitia Achab, t. II, p. 287,

CLASSIS II.

In novum Testamentum.

I. *De Evangeliis.*

I. Commentarius in S. Matthæum evangelistam una cum proëmio et fragmento sequente, t. VII, p. 1 et seqq.

Opus imperfectum in S. Matthæi Evangelium homil. LIV, t. VI. ad finem.

II. Commentarius in S. Joannem apostolum et evangelistam. Homiliæ LXXXVIII, tom. VIII, p. 1 et seqq.

In illud Joannis: *In principio erat Verbum, t.* XII, p. 415. (Dubia.)

III. Homiliæ in quædam loca novi Testamenti.

In hæc verba. *Pater meus usque modo operatur, et ego operor*, t. XII, p. 382, ubi de ludis circensibus.

Filius ex se ipso nihil facit, t. VI, p. 255.

In qua potestate hæc facis, t. VI, p. 417.

Angusta est porta, t. III, p. 25, et de oratione dominica.

Messis quidem multa, operarii autem pauci, t. XII, p. 387.

IV. Homilia in diem natalem Christi, t. II, p. 354.

Homiliæ de nativitate Christi, t. VI, p. 392.

De baptismo Christi et de Epiphania, tom. II, p. 367.

In paralyticum dimissum per tectum, tom. III, p. 32.

In paralyticum qui annos triginta octo decubuerat in infirmitate sua, t. I, p. 547. (Quæ est duodecima adversus Anomæos.)

In parabolam debitoris decem millium talentorum, t. III, p. 1.

In Chananæam, t. III, p. 432.

De petitione filiorum Zebedæi, t. I. p. 513. (Quæ est octava adversus Anomæos.)

Homil. II in proditionem Judæ, t. II, p. 376.

Alia in proditionem Judæ, t. II, p. 721.

In Lazarum conciones IV, t. I, p. 707—762.

In quatriduanum Lazarum et de Christi precibus,

t. I, p. 525. (Quæ est contra Anomæos nona.)

De Christi precibus (decima adversus Anomæos, t. I, p. 714.)

In illud : *Pater, si possibile est, transeat*, t. III, p. 15.

Homiliæ III de cœmeterio et cruce, et latrone, t. II, p. 397—422.

De resurrectione Christi, t. II, p. 423.

In Pascha, t. III, p. 750. (Genuina licet adversetur Fronto-Ducæus.)

De Ascensione Christi; t. II, p. 417.

Alia de eodem argumento, t. III, p. 758.

Homil. II de Pentecoste, t. II, p. 457.

V. Quod Filius sit æqualis Patri, seu de consubstantiali, (quæ est septima adversus Anomæos), t. I, p. 501.

Quod Christus sit Deus, adversus Judæos, t. I, p. 558.

De consonantia utriusque Testamenti, (quæ est undecima adversus Anomæos), t. I, p. 541.

II. *De Actibus Apostolorum.*

Cur in Pentecoste acta legantur, tum in inscriptionem altaris, et in principium Actorum homiliæ VI, t. III, p. 50—90. Quarum tertia particulatim inscribitur : *De utilitate lectionis Scripturarum.*

Extat alia in principium Actorum festo Ascensionis D. N. J. C. annexa, quam retulimus ad hunc diem.

Homiliæ LV in librum Actuum Apostolorum, t. IX, p. 1—141.

Homilia in illud: *Paulus adhuc spirans*, etc., t. III, p. 98.

De mutatione nominum homiliæ II, t. III, p. 98—140.

III. *De Epistolis B. Pauli.*

Prologus et homiliæ XXXII in Epistolam ad Romanos, t. IX, p. 425.

Homil. LXXIV in Epistolas ad Corinthios primam et secundam, t. X, p. 1-654.

Commentarius in Epist. ad Galatas, ibid., p. 657.

Homil. XXIV in Epist. ad Ephesios, t. XI, p. 1-187.

Homil. XV in Epist. ad Philippenses, ibid., p. 189-320.

Homil. XIV in Epist. ad Colossenses, ibid., p. 322-423.

Homil. XIV in Epist. ad Thessalonicenses primam et secundam, ibid., p. 425-545.

Homil. XXVIII in Epist. ad Timotheum, ibid., p. 547-727.

Homil. IX in Epist. ad Titum et Philemonem, ibid., p. 729-790.

Præfatio et homiliæ XXXIV in Epist. ad Hebræos, t. XII, p. 1-318.

IV. *In diversos locos Epistolarum S. Pauli.*

In illud : *Scimus quoniam diligentibus Deum*, etc., t. III, p. 150.

Si esurierit inimicus, etc., t. III, p. 157.

Homil. III in illud : *Salutate Priscillam*, etc., t. III, p. 171. (Ubi de colendis sacerdotibus.)

Propter fornicationem, t. III, p. 193.

Mulier alligata est legi, t. III, p. 203, seu de libello repudii.

Nolo vos ignorare fratres, t. III, p. 228.

Oportet hæreses esse, t. III, p. 240.

Homil. III in illud : *Habentes eumdem spiritum*, t. III, p. 260.

Utinam sustineretis, t. III, p. 291.

Sive per occasionem, etc., t. III, p. 300.

Vidua eligatur, t. III, p. 311.

In faciem ei restiti, t. III, p. 362.

Hoc autem scitote quod in novissimis diebus, t. VI, p. 278.

Utere modico vino, etc. (Quæ prima est homiliarum vulgo *de statuis* dictarum, t. II, p. 1—20. Reperiuntur inter Miscellanea.

Divitibus præcipe : non sublime sapere. (Secunda inter homilias *de statuis*.) t. II, p. 20—34. Quam videre est in classe III Miscellaneorum.

PARS II.

MISCELLANEA.

I. Synopsis in sacram Scripturam, tom. VI, pag. 314 et seqq. (Extat *de utilitate lectionis Scripturarum* homilia quæ ad expositionem libri Actorum refertur, quam videsis.)

De incomprehensibili Dei natura contra Anomæos homiliæ VIII, t. I, p. 444 *.

De sancta et individua Trinitate, t. I, p. 832. (Dubia.)

Libri VI de fato et Providentia (dubia), t. II, p. 753.

Dæmones non gubernare mundum, t. II, p. 246—260.

De diabolo tentatore homiliæ II, t. II, p. 260—276. (Posterior inscribitur *contra ignaviam.*)

Ad Stagirium a dæmone vexatum, libr. III, t. I, p. 154—227.

Liber quod nemo læditur nisi a seipso, tom. III, p. 444.

Adversus Judæos homiliæ VIII, t. I, p. 587—688. (Inter quas homilia in eos qui in Pascha jejunant, et alia contra judaïsantes, et cum eis jejunantes.)

* Numerantur homiliæ adversus Anomeos duodecim; septem posteriores de diversis tractant, quas ad sua argumenta retulimus, videlicet quæ sexta reputatur, *de laudibus S. Philogoni* agit; octava, *de petitione filiorum Zebedæi*; nona *in quatriduanum Lazarum*; duodecima *in Paralyticum.*

Cathecheses ad illuminandos, homiliæ IV, t. II, p. 225.

Libri VI de sacerdotio, t. I, p. 362—436.

Non esse ad gratiam concionandum, t. II, p. 658.

Cum presbyter fuit ordinatus, t. I, p. 436.

Libri III adversus oppugnatores vitæ monasticæ, t. I, p. 44—115.

Comparatio regis et monachi, t. I. p. 116.

Liber de virginitate, t. I, p. 268.

Ad viduam juniorem libri II, t. I, p. 338—349.

Quod regulares fœminæ viris cohabitare non debeant, t. I, p. 248.

Contra eos qui subintroductas habent, t. I, p. 228.

Quales ducendæ sint uxores, t. III, p. 211. (Hæc homilia inscribitur *Laus Maximi.*)

De non iterando conjugio, t. II, p. 349.

De resurrectione mortuorum, t. VI, p, 209.

Homiliæ II de consolatione mortis, t. VI, p. 301.

De futurorum deliciis, t. III, p. 423.

Ad Demetrium de compunctione, t. I, p. 122.

Ad Stelechium de compunctione t. I, p. 140-153.

Ad Theodorum lapsum homilia secunda quæ prima perperam numeratur, t. I, p. 35—42.

Ad Theodorum lapsum homilia prima quæ verè est secunda, t. I, p. 1—36.

Ascetam facetiis uti non debere, t. I, p. 808, (Dubia.)

De pœnitentia homil. IX, t. I, p. 279 et seqq.

De pœnitentia, t. XIII, p. 190.

De pœnitentia et eucharistia, t. II, p. 348.

De precatione homiliæ II, t. II, p. 778. (Inter dubias.)

Contra ignaviam et de diabole tentatore homiliæ III, t. II, p. 265.

De continentia, t. VI, p. 209.

Contra ebriosos, t. I, p. 437.

De fugienda simultate, t. I, p. 815. (Dubia.)

In Kalendas. t. I, p. 697. (Apud Savill. et Morell. inscribitur : *In eos qui novilunia observant.*)

Contra circenses ludos et theatra, t. VI, p. 272.

Homiliæ XXI de statuis inter tumultum Antiochenum dejectis habitæ, quas in unum collectas, non obstante argumentorum differentia, hîc integras servavimus.

De gloria in tribulationibus, t. III, p. 140.

De terræ motu, t. XII, p. 325.

Post terræ motum, t. II, p. 717.

Homilia habita in templo sanctæ Athanasiæ, t. XII, p. 356.

Liber in eos qui scandalizati sunt, t. III, p. 465.

De mansuetudine, t. XII, p. 422.

De perfecta charitate, t. VI, p. 237.

De eleemosyna, t. III, p. 248. Seu de collatione in Sanctos.

De non evulgandis fratrum peccatis, t. III, p. 344.

De non anathematizandis vivis atque defunctis, t. I, p. 691.

Non esse desperandum, t. III, p. 354.

Alia in idem argumentum, t. XII, p. 323.

Ob cladem Eutropii homiliæ II, t. III, p. 380.

Cum Saturninus et Aurelianus in exilium missi sunt, t. III, p. 405.

De recipiendo Severiano, t. III, p. 412. (Ejusdem Severiani sermo de pace, cum susceptus esset a B. Joanne episcopo Constantinopolitano.)

Homil. II antequam ipse iret in exilium, t. III, p. 415—423.

Homiliæ II post reditum ab exilio, t. III, p. 424—443. (Ubi de Chananæa.)

Quod sit psallendum, t. XII, p. 347.

Liturgia S. Chrysostomi, t. XII, p. 776. (Incerta.)

PARS III.

PANEGYRICI, ELOGIA ET EPISTOLÆ.

Homiliæ III in sanctos Macchabæos, t. II, p. 622.

Homilia de sancto Eleazaro et septem fratribus, t. XII, p. 393.

Homiliæ VII de laudibus sancti Pauli, t. II, p, 476.

Homilia in sanctos Petrum et Eliam, t. II, p. 729. (Dubia.)

De B. Philogono, t. I, p. 592. (Quæ est sexta adversus Anomæos.)

In S. Meletium, t. II, p. 519.

In S. Lucianum, ibid., p. 524.

Homiliæ II in S. Babylam, ibid., p. 531,

Homilia in sanctos Juventinum et Maximinum, t. II, p. 578.

In sanctam Pelagiam, ibid., p. 585.

In S. Ignatium Antiochenum, ibid., p. 592.

In S. Eustathium, ibid., p. 603.

In S. Romanum, ibid., p. 611.

In S. Bernicen et Prosdocen, ibid., p. 634.

De quatriduano Lazaro et in sanctas Domninam, et Bernicen, ibid., p. 647.

In S. Julianum, ibid., p. 671.

In S. Barlaam, ibid., p. 681.

Laudatio sancti Drosidis, ibid., p. 688.

Homilia in S. Phocam, ibid., p. 703.

In S. Theclam, t. II, p. 749. (Dubia.)

In S. Bassum, t. II, p. 724. (Dubia.)

De sanctis Martyribus, t. II, p. 650.

In Martyres, ibid., p. 667.

In Martyres Ægyptios, t. II, p. 699.

In omnes sanctos Martyres, t. II, p. 711.

Laus S. Gregorii illuminatoris, t. XII, p. 821. (Dubia.)

Laus Diodori Tarsensis, t. III, p. 747.

De laudibus Theodosi magni, t. XII, p. 353.

D. Chrysostomi epistolæ t. III, p. 515 usque ad pagin. 746, Ad Olympiadem et alios.

Epistola ad Innocentium papam romanum, t. III, p. 515.

Epistola ad imperatricem Eudoxiam, apud bibl. Patrum Andr. Gallandii, t. VIII, p. 224. (Dubia.)

Epistola ad Theodorum Mopsuestenum, t. VI, p. 332.

Hujusque DD. GUILLON, cujus methodo in dividendis S. Chrysostomi operibus sapienter excogitatæ, juxta solitum notitiarum morem varias editiones, versionesque varias adjungimus.

INNUMERAS pene dixerim particulares diversorum sancti Joannis Chrysostomi operum editiones, quibus quidem brevitatis causa prætermissis, hic illas tantum rescribemus, quæ sive græce, sive latine, sive in utraque lingua pleniores prodierunt.

Græce tantum recusa sunt beati doctoris scripta, primum anno 1529, *Veronæ*, 4 vol. fol. : deinde vero curante *Savilio* clarissimo Angliæ scriptore *Etonæ* in Anglia, 8 vol. fol.

Latine vero tum *Venetiis* apud *Aldum* anno 1503, et *Basileæ* apud *Pfortz* anno 1504, 2 vol. fol.; tum iterum *Basileæ* anno 1517, 3 vol. fol., et 1522, 5 vol. fol., quæ quidem posterior editio recusa est *Parisiis* anno 1524, in totidem tomos divisa. Locupletior paucis abhinc annis, id est annis 1530 et 1533, curante *Froben*, *Basileæ* in lucem emissa est ; in illa collectione vera passim opera cum spuriis immixta reperies. *Joan. Hucher de Verneuil*, græcis latinisque manuscriptis attentius revisis, novam editionem curavit *Parisiis* annis 1543 et 1546, quam suscepit illa a *Sigismondo Galenio* stampis submissa *Basileæ* annis 1547 et 1558, necnon et duæ recentiores a *Philippo Montano* ibidem ordinatæ annis 1556 et 1576, et *Parisiis* anno 1570. Editio *Venetiarum* anni 1574, parisiensis et basileensis perfectionem minime assequitur : sed altera ibidem prælo subjecta est anno 1583, in 4°, cum notis *Nobilii*. Ejusdem *Nobilii* simul, et *Billii*, et *Hervetis*, et *Zini* curis ex *Nivelli* officina prodierunt iterum Chrysostomi opera annis 1581 et 1588. Pleniores autem evaserunt editiones *Parisiis* anno 1613, *Antuerpiæ* anno 1614, et *Lugduni* anno 1687, emissæ, quarum duæ priores ad *Ducæum* referuntur.

Græce autem et *latine* ex ejusdem *Frontonis Ducæi* recensione et versione lucem viderunt sex volumina, *Parisiis* confecta anno 1609, quibus adjungendi sunt sex alii tomi ex editione *Commelini* a *Claudio Morello* stampati anno 1633 ; quæ quidem editio completa tandem emissa est ab eodem *Morello* duodecim tomis, undecim vero voluminibus fol., et deinde accuratius *Francofurti* anno 1698. Sed omnes omnino præcedentes editiones obscuratæ sunt ab illa, quæ, curante *D. de Montfaucon* Benedictino, prodiit *Parisiis* annis 1718 et 1738, 13 vol. fol. quam quidem, excepto ordine in melius mutato, ad verbum sequi curavimus.

Gallice demum prodierunt: 1° *Homiliæ in Genesim* versæ a *Nicolao Fontanio*, 2 vol. in-8°.—2° *Homiliæ in S. Matthæum D. de Marsilly* interprete, aut, ut creditur, *D. Lemaistre* et *D. de Sacy* ejus fratre, anno 1665 Parisiis, et postea ad quatuor vices recusæ. — 3° *Homiliæ in S. Joannem a D. Lemerre* anno 1641, 4 vol. in-8°. — 4° *Homiliæ in Actus Apostolorum a D. de Bellegarde*, 1 vol. — 5° *Homiliæ in epistolas S. Pauli a Nicolao Fontanio* anno 1684, 7 vol. in-8°. Ille quidem se emendare coactus est, quia sanctum doctorem Nestoriano more loquentem produxerat. — 6° Sermones delecti cum nomine *de Marsilly* aut potius *de* Sacy stampati, D. autem *de Bellegarde* tribuendi, 3 vol. in 8°, 1690, 1691. — 7° *Homiliæ ad populum Antiochenum* a de *Maucroix*, anno 1789. — 8° *Compendium S. Chrysostomi in vetus et novum Testamentum*, 4 vol. in-8° a *Nicolao Fontanio*. — 9° *Opuscula* a *D. de Bellegarde*. — 10° *Epistolæ* a patre *de Bonrecueil*, 2 vol. in-8° cum libris ad *Olympiadem*, anno 1732. — 11° *Liber quod nullus offenditur nisi a seipso a Petro Pelissiere*. — 12° *Homiliæ in Epiphaniam*, etc... ab *Antonio de Laval*, anno 1620.—13° Idem liber *quod nullus offenditur*, etc... a *Carolo Oudino* in-12, anno 1664. — 14° *Liber de officiis regum*, in-8°, anno 1595. — 15° *De cognitione boni et mali*, anno 1596. — 16° *De veritate sacramenti altaris*, anno 1596.— 17° *De Magdalena*, anno 1599, quæ quidem ultima quatuor opera a *Frederico Morello* versa sunt. — 18° *De Sacerdotio* cum nomine *D. Lamy*, sed opera *D. Lemaistre*, anno 1660, et sæpius postea. — 19° *De Providentia* a *D. Hermant*, anno 1658, in-12. — 20° *De Sacerdotio* iterum a *Richardo le Blanc*, anno 1563. — 21° *Homiliæ, Sermones et Epistolæ* delectæ ex S. Chrysostomo, cum variis ejusdem operum fragmentis, auctore *D. Auger*, 4 vol. in-8°; quæ versio præcedentibus longe anteponenda extitit. — 22° Denique novem tomi *Bibliothecæ Gallicæ DD. Guillon* a tomo x ad xix, ubi præclarissima B. doctoris opera sive fragmenta elegantissime interpretata reperies.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

CONSTANTINOPOLITANI

ARCHIEPISCOPI,

HOMILIÆ LXVII IN GENESIM.

HOMILIA I.

I. Gaudeo [1] et lætor videns hodie Ecclesiam Dei, filiorum suorum multitudine ornari, vosque omnes multa cum jucunditate concurrisse. Nam cum alacres vultus vestros intueor, voluptatis quæ in animabus vestris est, conjecturam capio maximam : quemadmodum et Sapiens quispiam dicebat, « Corde lætante viret facies [2]. » Eapropter et ipse hodie ingenti alacritate surrexi, una vobiscum lætitiæ illius spiritualis particeps futurus, et volens adventus sanctæ Quadragesimæ, remedii, inquam, animarum nostrarum, vobis annuntiator esse. Communis enim nostrum omnium Dominus, veluti pater filios amans, cupiens ea quæ unquam peccaverimus abluere, hanc nobis per sanctum jejunium curationem adinvenit. Nullus igitur mœstus, nullus tristis appareat, sed omnes exultent et gaudeant, ac gloriam referant in animarum nostrarum curatorem, qui hanc optimam nobis aperuit viam, et illius

[1] Vide D. Guillon, t. XI, p. 276 et seqq. — [2] Prov. XV, 13.

adventum magna cum alacritate accipiant. Confundantur Gentiles, pudore se abdant Judæi, videntes nostram charitatem hilari studio illius adventum salutantem ac excipientem, discantque per experientiam, quantum inter nos sit et ipsos intervallum. Et illi quidem ferias et festa nominent ebrietatem, omnemque aliam intemperantiam, ac turpitudines, quas verisimile est eos inde contrahere : at Ecclesia Dei, ea quæ illis adversa sunt, nempe jejunium, ventris despectum, et omnes alias virtutes illius comites, ferias appellet. Hæ enim veræ feriæ sunt, ubi animarum salus, ubi pax et concordia est, ubi omnis hujus vitæ apparatus abigitur; ubi clamor, et tumultus, et coquorum discursus, et pecudum mactationes e medio tolluntur : quies vero omnis, et tranquillitas, et charitas, et gaudium, et pax, et mansuetudo, et innumera bona pro illis in usu sunt. De illo igitur pauca, obsecro, charitati vestræ colloquamur, idque primum rogemus ut sermones illos nostros placide suscipiatis, quo domum, fructum quemdam insignem assecuti, redeatis. Neque enim temere et frustra huc convenimus, ut unus quidem loquatur, alius vero quæ dicuntur plausibus excipiat, et sic hinc excedamus : sed ut et nos frugiferum quiddam, et saluti vestræ conducibile loquamur, et vos lucro e dictis nostris accepto, et amplæ utilitatis fructum nacti, hinc exeatis. Ecclesia sane officina quædam est medicinæ spiritualis; et eos qui huc veniunt, oportet non ante domum redire, quam ubi congrua remedia acceperint, illaque suis vulneribus adhibuerint. Nam quomodo audire solum, et operibus nihil præstare, nihil profuturum sit, audi beatum Paulum dicentem; « Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed » legis factores justificabuntur[1]. » Et Christus concionando dicebat : « Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine,

[1] Rom. II, 13.

» intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem » Patris mei qui in cœlis est [1]. » Igitur scientes, dilecti, nullam utilitatem ex auditu esse, nisi bona opera sequantur, ne simus auditores duntaxat, sed etiam factores, quo ipsa opera sermones sequentia multæ nobis fiduciæ sint occasio. Proinde explicitis vestræ mentis sinibus, sermones de jejunio suscipite. Et quemadmodum castam quamdam et ingenuam sponsam ducturi, thalamis undique tapetibus ornatis, domoque tota purgata, et ingressu omnibus inhonestis ancillis interdicto, in cubiculum illam introducunt : pari modo vellem etiam vos expurgata mente vestra, valeque deliciis et voracitati dicto, matrem omnium bonorum, et pudicitiæ, aliarumque virtutum omnium magistram, jejunium, inquam, explicitis vestræ mentis sinibus suscipere, ut et vos majori fruamini voluptate, et illud congruentem vobis suam medicinam conferat. Nam si medici pharmaca dare volentes, ut putridum et corruptum humorem expurgent, a corporali hoc cibo abstinere præcipiunt, ita ut pharmaci efficaciæ non sit obstaculum, sed operari, suamque vim illud possit ostendere : multo magis nobis spirituale hoc remedium, hoc est, utilitatem quæ ex jejunio est, suscepturis, tenuitate victus nostram mentem expurgare, et leviorem reddere convenit, ut ne, ebrietate demersa, utilitatem, quæ ex illo provenit, adimat.

II. Porro scio quidem fore ut multis ea, quæ hodie a nobis dicenda sunt, mira videantur : sed, obsecro, ne consuetudini temere serviamus, sed ratione res nostras instituamus. Numquid enim lucri quidpiam ex quotidiana crapula, jugique ebrietate nobis accedit ? Et quid dico lucrum ? imo multum damnum et jactura intolerabilis inde expectatur. Cum primum enim mens vinolentia multa

[1] Matth. VII, 21.

fuerit obruta, statim et in ipso initio utilitas quæ a jejunio est, repellitur. Quid enim insuavius, dic, obsecro, quid item turpius, quam cum usque ad mediam noctem meracum sorbentes, sub auroram, solis jubare oriente, vinum quasi recens ingestum spirant, et occurrentibus quidem injucundi, ministris vero despiciendi apparent, et deridentur ab omnibus, qui modo quid deceat vel leviter intelligunt; et præ omnibus illis, quando propter nimiam illam et immodicam intempestivamque ac inutilem intemperantiam, in se divinam provocant indignationem? « Ebriosi » enim, inquit, « regnum Dei non possidebunt[1]. » Quid igitur illis miserius fuerit, qui ob parvam et perniciosam voluptatem, a regni vestibulis ejiciuntur? Absit autem ut quis ex iis qui hic convenerunt, hoc morbo implicitus sit! sed utinam omni cum frugalitate et continentia, etiam hoc die convivati, et a tempestate ac procella, quam ebrietas generare solet, liberati, in portum animarum nostrarum, jejunium, inquam, appellere contingat, ut multa cum ubertate illius bona consequi possimus. Enimvero sicut crapula humano generi innumerorum malorum causa est et fomes, ita etiam jejunium ventrisque neglectus omnium nobis bonorum semper causa fuit. Nam Deus cum ab initio hominem condidisset, et sciret eum hoc remedio ad animæ salutem multum habere opus, statim et in principio hoc mandatum primo parenti dedit, dicens : « De omni ligno quod est in paradiso, comedendo » comedes, de ligno autem scientiæ boni et mali, ne co» medatis ipso[2]. » Jam dicere, hoc comede, hoc ne comedas, jejunii figura erat. Porro cum hoc mandatum servare oportuisset, hoc tamen ille non fecit : sed ventris intemperantia victus, et transgressionem operatus, ad mortem condemnatus est. Quoniam enim malignus ille

[1] I Cor. VI, 10. — [2] Gen. II, 16, 17.

dæmon, et nostri generis inimicus vidit primum parentem in paradiso versantem, vitamque illam miseriæ expertem, et eum qui corpori sic annexus erat, tanquam angelum super terram agere, volens illum supplantare et dejicere ampliorum promissionum spe, illum etiam iis quæ in manibus habebat, spoliavit. Tantum est malum non se continere intra proprios limites, sed majoribus inhiare. Et istuc ipsum Sapiens quidam declarans dicebat : « Invidia » autem diaboli mors intravit in mundum [1]. » Vides, dilecte, quomodo ab initio statim ex crapula mors ingressum habuit? Considera autem iterum et post hæc divinam Scripturam subinde delicias incusantem ac dicentem alicubi : « Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere [2]. » Alibi vero : « Et comedit, et bibit, et im» pinguatus est, et incrassatus, et recalcitravit dilectus [3]. » Quin et Sodomorum incolæ indeprecabilem illam iram cum ex aliis malis, tum hinc sibi accersiverunt. Audi enim Prophetam dicentem : « Hæc iniquitas Sodomorum, » quod in satietate panum lasciviebant [4]. » Morbus enim ille, quasi radix et fons quidem malorum omnium est.

III. Vidisti crapulæ nocumentum? vide etiam jejunii præclara facinora. Quadraginta dies cum jejunasset magnus Moses [5], legis tabulas accipere potuit [6] : et quoniam ut descendit, vidit populi iniquitatem, quas cum tanto studio, et assiduitate accipere potuit, eas abjectas contrivit, absurdum esse censens ebrium et prævaricatorem populum leges a Domino conditas accipere : quapropter denuo quadraginta dierum jejunio opus habuit admirandus ille Propheta, ut tabulas propter ipsorum iniquitatem contritas, iterum superne receptas deportaret [7]. Totidem dierum jejunium et magnus Elias trans-

[1] Sap. II, 24. — [2] Exod. XXXII, 6. — [3] Deut. XXXII, 15. — [4] Ezech. XVI, 49. — [5] Exod. XXI, 18. — [6] Id. XXXIV, 18. — [7] Id. XXXI, 28 et 29.

egit [1], vitataque mortis tyrannide, et curru igneo quasi in cœlum raptus, etiam usque in hanc diem mortem non expertus est. Vir quoque desideriorum, peracto multorum dierum jejunio, admirandam illam visionem nactus est, et leonum furorem compescuit, in oviumque mansuetudinem vertit, non naturam commutans, sed, feritate manente, appetitum mutatum cohibens. Hoc jejunio et Ninivitæ usi [2], sententiam Domini revocarunt, efficientes ut tam jumenta quam homines illud susciperent, et sic abscedentes unusquisque a malis studiis, ad clementiam universorum Dominum provocarent. Et quid circa servos ulterius versor? etenim possemus et alios plurimos commemorare et in veteri, et in novo Testamento per jejunium celebratos; verum operæ-pretium est ut ad communem nostri omnium Dominum veniamus. Dominus enim noster Jesus Christus et ipse quadraginta dierum præmisso jejunio [3], sic certamen contra diabolum aggressus est, omnibusque nobis exemplum dedit, ut per illud armemur, et ex illo robur sumamus, ut ad pugnam contra diabolum instruamur. At hic fortassis rogaverit quispiam eorum qui acutius vident, et excitatiore animo sunt: Quare totidem, quot servi, dies Dominus jejunare conspicitur, et numerum illum non transgreditur? Non hoc temere, neque frustra, imo vero sapienter et pro ineffabili illius benignitate factum est: nempe ne existimetur apparenter tantum advenisse, et non assumpsisse carnem, vel extra humanam esse naturam, propter hoc illum ipsum numerum jejunat, neque alios his diebus adjicit, sic volens contentiosorum impudentiam frenare. Nam si rebus ita gestis, quidam etiamnum ista loqui audent, nisi horum præscius hanc illis ansam ademisset, quid non dicere aggressuri erant? Ideo noluit plures dies jejunare, sed to-

[1] 3 Reg. XIX, 8. — [2] Jon. III, 7. — [3] Matth. IV, 2.

tidem, quot servi, ut reipsa nos erudiat se eadem qua nos carne amictum, et a natura nostra extraneum non fuisse.

IV. Cæterum quoniam a nobis demonstratum est, quam magna sit jejunii vis, et quam multiplex ex illo utilitas, idque exemplo servorum ac Domini est ostensum; ideo obsecro charitatem vestram, ut scientes quantum ex illo sit lucrum, ne utilitatem tantam, quæ ex illo paratur, per desidiam repellatis : neque contristemini propter illius adventum, sed gaudeatis et exultetis secundum beatum Paulum, dicentem : « Quanto externus noster homo corrumpitur, tanto internus renovatur [1]. » Jejunium enim animæ nostræ alimentum est : et sicut corporalis iste cibus impinguat corpus, ita et jejunium animam habiliorem efficit et valentiorem, leves ei pennas parat, ut in sublime feratur, et summa contemplari queat, voluptatibusque et omnibus quæ in hoc mundo habentur suavia, ipsa sit superior. Et quemadmodum leviores naves maria velocius transeunt, contra multis oneribus gravatæ submerguntur : ita jejunium quidem leviorem reddens mentem, efficit ut facilius hujus vitæ pelagus transmittat, et in cœlum, ac cœlestia suspiciat, et nihili faciat præsentia, sed ut umbras, et somnia diffugere censeat. Verum ebrietas et crapula degravans mentem, et impinguans corpus, captivam facit animam, undique illam oppugnans, neque sinit rationis judicium firmum consistere, sed impellit ut in præceps feratur, et omnia contra propriam salutem operetur. Igitur, dilecti, ne segniter instituamus ea quæ ad salutem nostram attinent; sed scientes quanta mala hinc nasci soleant, fugiamus damnum quod ex illa provenit. Neque enim in nova lege solum, ubi majus veræ philosophiæ studium, majora certamina, magni sudores, multa bravia,

[1] 2 Cor. IV, 16.

et ineffabiles coronæ, deliciis nobis interdicitur, sed etiam in veteri, quando Judæi adhuc umbræ assidebant, et lucernæ erant affixi, et velut pueri qui lacte nutriuntur, sic paulatim educabantur, neque tunc permittebantur deliciis vacare. Et ne existimetis nos temere delicias accusantes ista dicere, audite Prophetam sic loquentem: « Væ »iis qui veniunt ad diem malum, dormientes in lectis »eburneis, et lascivientes in stratis suis, comedentes hædos ex gregibus, et vitulos ex medio armentorum lac»tentes, bibentes defæcatum vinum, et pretiosis unguen»tis uncti, quasi stantia hæc arbitrati sunt, et non quasi »fugientia [1]. » Vidistis quantam accusationem contra delicias afferat Propheta, idque cum Judæis disserens, stupidis, ingratis, et quotidie ventri deditis? Considerate enim verborum diligentiam: cum enim illorum vituperasset crapulam et immodicam temulentiam, tunc subdidit: « Quasi stantia arbitrati sunt, et non quasi fugientia: » tantum non ostendens gutturis et labiorum tenus esse fruendi voluptatem, et ultra non progredi. At voluptas quidem brevis est ac temporaria, dolor autem perpetuus et fine carens. Et hæc, inquit, cum experientia didicerint, quasi stantia arbitrati sunt omnia, et manentia, et non quasi fugientia, hoc est, avolantia, et ne ad momentum quidem permanentia. Talia enim sunt omnia humana et carnalia: nondum recte advenerunt, et avolarunt. Istiusmodi sunt deliciæ, istiusmodi divitiæ, istiusmodi universa hujus vitæ prosperitas, nihil firmum habens, nihil subsistens, nihil fixum; sed magis quam fluminum fluenta prætercurrit, nudosque ac solos relinquit eos qui illis inhiant. Atqui spiritualia non sunt talia, sed secus ac diverso modo habent, quam illa: sunt enim firma, immobilia, vicissitudinem non accipientia, ad omne sæculum

[1] Amos. VI, 3 et seqq.

se extendentia. Quantæ igitur non fuerit dementiæ nutantia cum immobilibus commutare : temporalia cum iis quæ in sæculum duratura sunt; perpetuo manentia cum iis quæ avolant; et ea quæ nobis illic grave supplicium paritura sunt, cum iis quæ in futuro sæculo felicitatem summam afferunt? Hæc, obsecro, omnia considerantes, dilecti, magnamque salutis nostræ curam habentes, aspernemur delicias et inutiles et perniciosas; amplexemur jejunium, omnemque aliam philosophiam, et magnam vitæ exhibeamus mutationem, ac quotidie ad agenda bona opera festinemus : ut cum per omne tempus sanctæ Quadragesimæ, spirituales merces negotiati fuerimus, et multas virtutum divitias congesserimus, sic mereamur et ad sanctum Domini diem pervenire, et cum fiducia ad tremendam et spiritualem mensam accedere, participesque fieri cum pura conscientia ineffabilium illorum et immortalium bonorum, ac impleri ea quæ illinc provenit gratia, precibus et intercessione eorum, qui placuerunt ipsi Christo clementi Deo nostro, cum quo Patri ac Spiritui sancto gloria, imperium, honor nunc et semper, et in sæcula sæculorum, Amen.

HOMILIA II.

In creationis principium. In principio fecit Deus cœlum et terram [1].

I. Vestros ego hodie amabiles intuens vultus, ingenti voluptate impleor. Etenim ne patres quidem filiorum

[1] Gen. 1, 1.

amantes tantum gaudent ac lætantur circumstantibus illis, et alio quodam decore ministerioque voluptatem sibi afferentibus, quantum ego nunc gaudeo et lætor, quia video vestrum spiritualem hunc cœtum tam compositis ornatisque moribus hic adesse, et immodico audiendi eloquia divina desiderio flagrare, contemptisque carnalibus epulis, ad spirituale convivium contendere, et reipsa comprobare dictum illud Domini: « Non in pane solo vivet homo, sed » in omni verbo quod egreditur per os Dei[1] » Agedum et nos quoque agricolas imitemur: ac quemadmodum illi sicubi agrum repurgatum, et ab herbarum nocumentis liberum viderint, ubertim seminant: ita quoniam nunc spirituale hoc nostrum arvum, Dei gratia, purum est ab affectionibus quæ interturbare solebant, sublatum quoque est e medio voluptatis studium, et nusquam procella, nusquam tempestas cogitationum; sed tranquillitas et magna quies mentis, quæ spiritualia præ carnalibus animo concipit, et quasi assumptis alis usque in cœlum ipsum, ut ita dicam, subvolat; paucis hodie apud charitatem vestram disseramus, et appositis Scripturæ divinæ dogmatibus, subtiliora hodie adire sensa tentemus. Nam si nunc hoc non fecerimus, cum jejunium est et gulæ contemptus, et tanta bonarum cogitationum serenitas: quando talia vestræ charitati apponere poterimus? an cum aderunt deliciæ, comessationes, et magna desidia? Quin tunc neque ipsi, ut par est, hoc faciemus, neque vos aliquid eorum quæ dicentur, quasi a tenebris quibusdam a cogitationum procella submersi excipere poteritis. Nunc autem tempus hoc, si quod aliud, hisce disciplinis maxime idoneum est: quando serva jam non insurgit adversus dominam, sed libenter fert habenas, facile persuadetur, multam præ se fert obedientiam, incompositos carnis motus compescit, et

[1] Matth. IV. 4.

intra suos manet terminos. Jejunium enim est animarum nostrarum tranquillitas, senum decor, adolescentum pædagogus, continentium magister, quod omnem ætatem et sexum quasi diademate quodam ornat. Nusquam hodie tumultus, vel clamor, vel carnium concisiones, vel coquorum discursus : sed omnia illa abierunt, et hæc civitas honestam quamdam, continentem, et sobriam matronam imitatur. Unde cum mecum cogito repentinam mutationem hodie factam et repeto memoria hesterni diei perturbationem, admiror et obstupesco jejunii vires et potentiam, quomodo in singulorum conscientias ingressum, transformaverit cogitationes, expurgaverit mentem, non magistratuum tantum, sed et privatorum : non liberorum tantum, sed et servorum : non virorum tantum, sed et mulierum ; non divitum tantum, sed et pauperum : non eorum tantum qui græcam linguam edocti sunt, sed et barbarorum. Sed quid dico magistratuum et privatorum? etiam ejus qui diadema gestat, similiter ut aliorum, conscientiam ad hanc obedientiam inflexit. Nec hodie ullum discrimen inter mensam divitis et pauperis : sed ubique frugalis victus est, alienus a luxu et apparatu, majorique hodie voluptate ad mensam tenuem quique accedunt, quam pridem cum multa delicata edulia multumque vinum meracum proponebantur.

II. Vidistis, dilecti, ex ipsis præludiis jejunii virtutem et potentiam? idcirco et ipse majori hodie alacritate, quam antea, sermones aggredior : sciens me in pingui profundoque arvo seminaturum, quod nobis multifarios fructus pro seminibus concreditis protinus reddere poterit. Discamus igitur, si placet, quid velint sibi verba beati Mosis hodie lecta. Sed attendite, obsecro, diligenter his, quæ a nobis dicuntur. Non enim nostra in medium afferimus, sed illa ipsa quæ nobis divina gratia in vestram con-

cesserit utilitatem. Quæ autem hæc sunt? « In principio » fecit Deus cœlum et terram [1]. » Merito hic dubitatur, quam ob causam beatus iste Propheta, qui etiam ipse multis sæculis post creationem mundi vixit, hæc nobis exponat. Sane non temere hoc agit, nec frustra. Etenim Deus humani generis conditor, ab initio per seipsum hominibus loquebatur, eo quo homines poterant audire modo. Sic enim ad Adam venit: sic Cain increpavit: sic cum Noë locutus est: sic apud Abraham hospitatus est. At ubi in malitiam magnam omne hominum genus prorupit, neque tunc sese totum ab hominum genere avertit Opifex omnium: sed quia sua familiaritate postea indigni facti fuerunt, iterum suam erga illos amicitiam innovare volens, quasi longe absentibus litteras mittit, conciliaturus sibi universam hominum naturam. Et has quidem litteras dedit Deus, attulit autem Moses. Quid igitur dicunt hæ litteræ? « In principio fecit Deus cœlum et terram. » Considera in hoc, charissime, quam admirabilis et eximius sit iste Propheta. Alii enim omnes Prophetæ ea dixerunt, vel quæ multis postea temporibus futura erant, vel quæ statim eventura essent: beatus autem iste, natus cum jam multa mundi transissent sæcula, ducem sortitus supernam dexteram, dignus est habitus ut illa nobis diceret, quæ ante ortum suum omnium Dominus formaverat. Idcirco his incipit verbis: « In principio fecit Deus cœlum et terram: » Quasi ad omnes nos clara voce clamet, et dicat: Num ab hominibus doceor, ut hæc loquar? Is ipse qui hæc cum non essent, fecit, ut essent, lingam meam ad isthæc enarranda impulit. Igitur obsecro, ita auscultemus, ita nostris ratiociniis longum vale dicamus, quasi hæc non jam a Mose, sed per linguam Mosis ab ipso universorum Deo audiamus. « Ratiocinia enim hominum timida sunt, inquit, et

[1] Gen. I, 1.

»incertæ cogitationes eorum.» Grato admodum animo accipiamus quæ dicuntur, ne progrediamur ultra quam fert mensuræ nostræ tenuitas, neve curiosius quæ supra nos sunt indagemus : id quod veritatis hostibus evenit, qui voluerunt propriis ratiociniis universa expendere, non cogitantes impossibile esse humanæ naturæ Dei opificium penitus explorare. Quid, inquam, Dei opificium, cum neque hominis, qui nobis natura cognatus est, artes penitus indagari possint? Dic enim, quæso; quomodo per metallicam artem auri natura conflatur? vel quomodo vitri puritas ex arena efficitur? Verum non habes quæ dicas. Si igitur hæc quæ ante oculos sunt posita, et quæ per Dei benignitatem humana operatur sapientia, intelligi nequeunt; quæ a Deo ipso facta sunt, curiositate tua inquires, homo? Quam assequeris veniam? qua te tueberis defensione, ita insaniens, ut quæ supra naturæ tuæ captum sunt, speculeris? Dicere enim ea quæ sunt, ex subjecta materia esse facta, et non confiteri omnium Opificem ea ex nihilo creavisse, desipientiæ extremæ signum fuerit. Beatus itaque Propheta iste, obturando insipientium ora, auspicaturus librum, sic cœpit : « In principio »fecit Deus cœlum et terram. » Cum igitur audis, « fecit, » nihil aliud ultra curiosius quære : sed humum spectans, dictis fidem habe. Nam Deus est qui omnia facit, et in aliam formam mutat, ac secundum voluntatem suam omnia apte convertit. Et vide quantum nostræ parvitati se attemperat : nihil de invisibilibus virtutibus disserit, neque dicit : « In principio fecit Deus Angelos, vel Archangelos. » Non simpliciter, neque temere hanc nobis doctrinæ viam paravit. Quia enim Judæis loquebatur, qui toti præsentibus rebus inhiabant, neque spirituale quidquam animo concipere valebant, eos a sensibilibus ad cognoscendum universi opificem inducit, ut ex creaturis fabricatorem

mundi discentes, adorarent Creatorem omnium, et non in creaturis ipsis permanerent et quiescerent. Nam cum licet hæc ita facta sint, non intermiserint ex creaturis deos facere, et divinum honorem fœdissimis brutis exhibere; in quam non amentiam incidissent, nisi tanta erga eos attemperatione fuisset usus?

III. Nec mireris, dilecte, quod Moyses hac via incesserit, qui in principio, et in præludiis, crassioribus locutus est Judæis : quandoquidem Paulus quoque tempore gratiæ, cum tantum prædicationis esset incrementum, disputaturus cum Atheniensibus, a visibilibus doctrinam cœpit his verbis : « Deus qui fecit mundum, et omnia quæ in eo » sunt; hic cœli et terræ cum sit Dominus, non in manu» factis habitat templis, nec humanis manibus colitur [1]. » Quia enim talem eis competere sciebat doctrinam, hanc docendi viam arripuit. Ad eos enim qui suam suscipiebant doctrinam, a spiritu ita dirigebatur, et eos ita docebat. Et ut scias hujus rei causam fuisse personarum varietatem, et auditorum crassitudinem, audi illum ipsum : ad Colossenses enim epistolam scribens, non hac ambulat via, sed aliter cum eis loquitur, et dicit : « Quia in ipso creata » sunt omnia, quæ in cœlis sunt, et quæ in terra, visibilia » et invisibilia, sive Throni, sive Dominationes, sive Princi» patus, sive Potestates, omnia per illum, et in illum creata » sunt [2]. » Joannes autem tonitrui filius clamabat, dicens : « Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est » nihil [3]. » At non sic Moses, et merito : nec enim erat consentaneum ut solido pascerentur cibo, quibus adhuc lactis alimonia opus erat. Nam quemadmodum ludimagistri pueris, qui a parentibus ipsis commendantur erudiendi, prima tradunt elementa : quos pueros qui ab illis postea suscipiunt, sublimioribus et perfectioribus doctrinis

[1] Act. XVII, 24 et 25. — [2] Coloss. I, 16. — [3] Joan. I, 3.

imbuunt : ita et beatus Moses, et Doctor gentium, ac Filius tonitrui fecerunt. Nam Moses quidem cum primus omnium instituendam suscepisset humanam naturam, docuit auditores prima elementa. Joannes autem et Paulus iis quos a Mose acceperant, postea perfectiora tradidere. Igitur jam didicimus quare ita se attemperaverit ad nostram tenuitatem, et eum Spiritu sancto loquentem, prout auditoribus congruebat, omnia exposuisse : simulque ille omnes hæreses, quæ sicut zizania pullulaturæ erant in Ecclesia, eradicat per hoc quod dicit : « In principio fecit » Deus cœlum et terram. » Unde si Manichæus ad te accesserit, dicens materiam præexistere, si Marcion, si Valentinus, si Gentiles, dic illis : « In principio fecit Deus cœlum » et terram. » Sed quid, si non credit ille Scripturæ? Tu posthac ipsum averseris, velut furibundum et mente captum. Nam qui omnium Opifici non credit, et veritatem mendacii arguit, qua unquam dignandus est venia ? Habet ille fucatum colorem, et mansuetorum personas induit, tegitque sub ovilla pelle lupum. Sed tu ne decipiaris, imo hac ipsa de causa illum magis exosum habe, quod mansuetudinem quidem erga te conservum simul et, contra Dominum autem universorum Deum bellum gerat, et neque seipsum salutem suam prodere animadvertat. Cæterum nos firmam teneamus petram, et ad principium iterum regrediamur : « In principio fecit Deus cœlum et terram. » Attende nunc, quomodo ex ipso opificii modo divinæ naturæ dignitas enitescat; quomodo Deus præter humanum morem, suum perficiens ædificium, prius cœlum extendat, postea et terram substernat : prius culmen, et postea fundamentum. Quis tale quid vidit? quis audivit? In hominum sane operibus nihil tale unquam fuerit : sed jubente Deo, voluntati ejus parent et cedunt omnia. Ne igitur humanis rationibus divina curiosius excutiamus, sed ex operibus manu-

ducti, admiremur Artificem. « Nam invisibilia ejus, inquit, » ex creatione mundi, dum per opera intelliguntur, pervi» dentur [1]. »

IV. Quod si veritatis hostes adhuc dicunt non posse ex nihilo aliquid fieri : interrogemus eos: Primus-ne homo ex terra formatus est? an forte aliunde? omnino dicent ac fatebuntur quod ex terra. Dicant igitur nobis quomodo ex terra facta sit natura carnis. Ex terra enim lutum, et lateres, et figulinum vas, et testa fieri solet : quomodo ergo natura carnis facta est? quomodo ossa, et nervi, et arteriæ, et adeps, et cutis, et ungues, et capilli, et ex una subjacente materia diversarum substantiarum qualitates? Sed ad hæc ne mutire quidem poterunt. Quid autem dico de corpore nostro? dicant nobis de pane, quo quotidie reficimur, quomodo, cum unius speciei sit, transmutatur in sanguinem, et pituitam, et bilem, et in varios humores. Et panis quidem sæpe habet colorem frumenti, sanguis autem ruber vel niger est. Si igitur hæc, quæ quotidie ante oculos versantur, nunquam nobis dicere poterunt, difficilius de aliis Dei opificiis digna loquentur. Quod si post tantam demonstrationum copiam, adhuc suam contentionem roborare volunt, neque nos desistemus sæpe eadem ipsis objicere, dicentes : « In principio fecit Deus cœlum et terram. » Hoc enim unicum verbum sufficit nobis ad subvertendas omnes adversariorum turres, et ad revellenda ab ipsis fundamentis humana ratiocinia : atque si vellent vel sero a sua contentione desistere, possent per hoc in veritatis viam manuduci. « Terra autem invisibilis erat, et incom» posita [2]. » Cujus gratia, dic, quæso, cœlum clarum et perfectum creavit? terram autem informem effecit? Neque hoc temere factum : sed ut cum didiceris meliorem creationis partem ab eo formatam et absolutam, nihil postea

[1] Rom. 1, 20. — [2] Gen. 1, 2.

dubites, neque putes id ex potestatis imbecillitate factum. Ad hæc, et alia ratione informem terram creavit; quia enim ipsa est nutrix, et mater nostra, et ex ea facti sumus, atque educamur, ipsaque nostra patria est, et commune sepulcrum : reditus enim noster ad eam rursus est; et quia variis per eam bonis fruimur; ideo ut ne homines ob usus necessitatem, plus quam dignum est, eam colerent, ostendit primum rudem et informem : ut ne beneficia terræ telluris naturæ imputes; sed ei tribuas, qui illam ex nihilo ut esset, creavit, propter hoc ait : « Terra autem » erat invisibilis et incomposita. » Forte statim et ab initio mentem vestram subtilioribus sententiis nimium torsimus, ideo hic sermonem sistere par est. Rogamus autem charitatem vestram, ut dictorum sitis memores, et semper hæc memoria teneatis : atque una cum sensibili mensa, cum hinc abieritis, apponite et spiritualem mensam. Dicat vir aliqua eorum, quæ nunc hic sunt dicta : audiat mulier, discant pueri, discant et domestici, fiatque domus ecclesia, ut effugetur diabolus, in fugam vertatur malus ille dæmon, et inimicus salutis nostræ : requiescat autem ibi Spiritus sancti gratia, et omnis pax et concordia muniat inhabitantes. Nam si eorum, quæ jam dicta sunt, memores fueritis, et majore studio ea, quæ posthac seminaturi sumus, susceperitis, nos quoque majori studio atque ubertate dicemus, quæ nobis suppeditabit gratia Dei, si germinare viderimus ea, quæ nunc a nobis dicta sunt. Quandoquidem et agricola cum viderit semina nasci, majore alacritate arva considerat et excolit, atque alia serere gestit.

V. Ut igitur alacriores nos reddatis, jam dictorum certam custodiam demonstrate, et cum rectæ fidei dogmatibus vitam quoque vestram diligenter curate. « Luceat, » enim, inquit, « lux vestra coram hominibus, ut videant » opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in

»cœlis est[1] : » ut et vita consonet fidei dogmatibus, et dogmata prædicent vitam. « Fides » enim « sine operibus » mortua est[2], » et opera sine fide mortua sunt. Nam licet sanam teneamus doctrinam, si vitam negligamus, nihil nobis proderit doctrina. Rursus, si vitæ curam diligentem gesserimus, in fidei autem placitis claudicaverimus, neque sic nobis aliquid lucri fuerit. Ideo convenit utrinque ædificium hoc nostrum spirituale communiri. « Omnis » enim, inquit, « qui audit hos sermones meos, et facit » eos, assimilabitur viro prudenti[3]. » Vide quomodo non solum audire nos velit, sed etiam facere et operibus obedientiam exhibere : hunc prudentem vocavit, qui operibus sermones subsequentibus conspicuus sit : qui vero tantum ad sermones pervenit, et non ad opera, eum stultum vocavit : merito certe : quia ille domum suam super arenam ædificavit; propterea neque ventorum vim ferre potuit, sed statim corruit[4]. » Tales enim sunt desides animæ, non solidatæ super firmam petram spiritualem. Non enim de ædificio, et de domo nunc est sermo : sed de anima, quæ a tentatione quavis quatitur. Nam venti, pluviæ, et fluviorum nominibus, tentationes nobis subindicavit. Atenim qui constans, vigil, et sobrius est, hac ratione firmior evadit : et quanto majores intentantur afflictiones, tanto ejus virilitas et fortitudo magis augentur. Deses autem et supinus, si vel tenuis quædam tentationum aura afflarit, statim vacillat, et animo concidit, non ob naturam tentationum, sed ob voluntatis infirmitatem. Quocirca oportet sobrios esse, et vigiles, et ad omnia præparatos : ut et in prosperitate modesti ac non effusi, et in afflictionibus quæ nobis infliguntur, sobrii et prudentes, perpetuas gratias referamus benigno Deo. Si sic res nostras instituerimus, multum gratiæ divinæ asse-

[1] Matth. v, 16. — [2] Jac. II, 26. — [3] Matth. VII, 24. — [4] Ibid. 26.

quemur: poterimusque præsentem vitam secure transmittere, et in futura vita magnæ fiduciæ opes reponere: quam nobis omnibus assequi contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simul et sancto Spiritui gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA III.

De iis quæ sequuntur hæc verba, In principio fecit Deus cœlum et terram[1] *usque ad illud*, Et factum est vesperum, et factum est mane dies unus[2].

I. Thesauro cuipiam comparatur divinarum Scripturarum lectio : nam sicut ex illo quisquis vel frustulum carpere valet, multas sibi parat divitias : ita et in sacra Scriptura, etiam in brevi dictione ingentem sententiarum vim, et immensas divitias invenire licet. Et non solum thesauro similia sunt divina eloquia, sed fonti quoque, largis perennibusque scaturienti fluentis : id quod ex rebus ipsis heri omnes didicimus. Nam ut procemia libri Geneseos incœpimus, in explanando hoc dicto, « In principio fecit Deus » cœlum et terram, » totum tradendæ doctrinæ destinatum tempus insumpsimus, et neque sic totum expedire valuimus. Magna enim est hujus thesauri abundantia, et larga fontis hujus spiritualis fluenta. Nec mireris, charissime, si nobis hoc accidat : etiam qui ante nos fuere, pro viribus suis aquas inde hauserunt : et similiter qui post nos futuri sunt, idem attentabunt, neque sic totum evacuare poterunt : sed magis interim augescunt fluenta, et cres-

[1] Gen. 1, 1. — [2] Ibid. 5.

cunt alvei. Hæc enim spiritualium fluminum natura est, ut eo magis scaturiant, et accrescat spiritualis gratia, quo quis magis inde haurire studet. Propter hoc et Christus dicebat : « Si quis sitit, veniat ad me, et bibat. Qui credit » in me, sicut dixit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent » aquæ viventis[1] : » quibus verbis horum fluentorum abundantiam nobis indicat. Quoniam igitur spiritualium fluentorum natura talis est, age afferamus omnes mentis nostræ vasa, ut impletis illis domum redeamus. Nam quando videt gratia spiritus fervens desiderium, et vigilem mentem, tunc et gratiam suam opulentam liberalius largitur. Abducamus igitur nos ab omnibus hujus vitæ curis, et resectis iis quæ cogitationes nostras velut spinæ suffocant, ad spiritualium desiderium mentem nostram totam transferamus, ut magno inde reportato lucro, et ingenti utilitate percepta, ita hinc recedamus. Cæterum ut vobis manifestior sit sermo, pauca quædam ex hesternis dictis in memoriam charitati vestræ referemus, ut sic iis quæ heri dicta sunt, hæc nunc dicenda quasi in unum corpus conjungamus. Ostendimus enim heri, ut meministis, quomodo beatus Moses enarrans nobis horum visibilium elementorum creationem et opificium, dixerit : « In principio fecit » Deus cœlum et terram : terra autem erat invisibilis et in» composita : » et vos causam docuimus, quare Deus terram informem, et nullis figuris expolitam creaverit ; quæ, opinor, omnia mente tenetis : necessarium est igitur nos ad ea quæ sequuntur hodie progredi. Nam postquam dixit, » Terra autem erat invisibilis ac incomposita, » nos accurate docet, unde invisibilis esset et inculta, dicens : « Et » tenebræ erant super abyssum, et Spiritus Dei superfere» batur super aquam [2]. » Vide hic quam nihil superflui admisceat beatus Propheta, et quomodo non omnia particu-

[1] Joan. VII, 37 et 38. — [2] Gen. I, 2.

latim narret, quæ creata sunt : sed cum docuerit nos de cœlo et terra, quæ plurima in se continent elementa, prætermittat alia. Nam cum de aquarum opificio nihildum dixisset, ait : « Et tenebræ erant super abyssum, et Spiri» tus Dei superferebatur super aquam. » Hæc enim tegebant faciem terræ; de tenebris loquor et abysso aquarum. Hinc didicimus omne quod videbatur, fuisse abyssum aquarum tenebris velatam, et opus habuisse sapiente opifice, qui omnem hanc informitatem discutere, et ornatum aliquem in omnia posset inducere. « Et tenebræ, » inquit, » erant super abyssum, et Spiritus Dei superferebatur super » aquam. » Quid sibi vult quod dicit : « Et Spiritus Dei su» perferebatur super aquam ? » Mihi videtur hoc significare fuisse in aquis efficacem quamdam et vitalem operationem, nec fuisse simpliciter aquam stantem et immobilem; sed mobilem, et vitalem quamdam vim habentem. Nam quod immobile, omnino inutile est; quod vero movetur, ad multa conducit.

II. Ut igitur doceret nos beatus ille Propheta aquam illam magnam et ineffabilem habere vim quamdam vitalem, dicit : « Et Spiritus Dei superferebatur super aquam. » Idque non absque ratione Scriptura divina præveniendo dicit : sed eo quod postea dictura sit nobis, animalia ex aquis istis ex præcepto Dei omnium conditoris producta fuisse, propterea auditorem hic nunc docet non sine causa aquam illam constitisse, sed ut moveretur, discurreret, et omnia allueret. Quandoquidem igitur diffusa erat magna universi visibilis informitas, præcepto suo Deus, optimus ille artifex, deformitatem illam depulit; et immensa lucis visibilis pulchritudo producta tenebras fugavit sensibiles, illustravitque omnia. « Et dixit, inquit, Deus; » Fiat lux; et facta est lux[1]. » Dixit, et facta est : mandavit,

[1] Gen. 1,3.

et tenebræ quidem fugatæ sunt, lux autem producta. Vides ineffabilem potentiam? Verum qui errore præoccupati sunt, non attendentes dictorum consequentiam, neque audientes beatum Mosem dicentem : « In principio fecit Deus » cœlum et terram; » et mox subdentem : « Terra autem » erat invisibilis et incomposita, » eo quod tenebris et aquis esset obtecta; sic enim visum fuit Domino ab initio eam producere; dicunt antea fuisse subjectam materiam, et tenebras præextitisse. Quid hac amentia pejus? Audis Deum in principio fecisse cœlum et terram, et ex nihilo quæ sunt facta fuisse, et dicis prius extitisse materiam? Quis eorum qui mentem habent, tantam ferret insaniam? Numquid homo est opifex ille, ut opus habeat subjecto aliquo ad demonstrandam suam artem? Deus est cui omnia cedunt, qui verbo et præcepto suo omnia condidit. Attende enim, dicit solum, et producta est lux, et abscesserunt tenebræ. « Et distinxit Deus inter lucem et inter » tenebras.[1] » Quid est, « distinxit? » Unicuique locum proprium distribuit, congruensque tempus definivit. Et postquam hoc factum est, tunc suum cuique vocabulum indidit. « Vocavit, » enim, inquit, « Deus lucem diem : et tenebras vocavit noctem[2]. » Vidisti optimam distinctionem, et admirabile opificium, quod omnem rationem transcendit, uno verbo et præcepto factum? Vidisti quantum se nostrorum ingeniorum parvitati attemperavit beatus ille Propheta, imo benignus Deus per Prophetæ linguam erudiendo omne hominum genus; ut sciat eorum quæ facta sunt ordinem, quis universi sit opifex, et quomodo unumquodque productum sit? Quoniam enim adhuc imbecillius erat humanum genus, quam ut perfectiora capere posset; propterea pro auditorum imbecillitate, Prophetæ linguam movens Spiritus sanctus in hunc modum nobis omnia

[1] Gen. 1, 4. — [2] Ibid. 5.

edisserebat. Et ut discas illum ob mentis nostræ imbecillitatem hoc enarrationis temperamento fuisse usum, vide quomodo tonitrui Filius, cum jam hominum genus ad virtutem profecisset, non jam hac via ingrediatur, sed in sublimiorem eruditionem auditorem subducat. Nam ut dixit; « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud » Deum, et Deus erat Verbum[1]; » mox subjicit : « Erat lux » vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in mun» dum[2]. » Nam quemadmodum hoc loco lux ista sensibilis præcepto Domini producta, tenebras illas visibiles abscondit : sic et lux mentalis tenebras errorum effugavit, et ad veritatem errabundos manuduxit.

III. Suscipiamus ergo gratissimo animo illa a divinis Scripturis documenta, et ne adversemur veritati, neque in tenebris maneamus : sed ad lucem properemus, operemurque digna luce et die, sicut et Paulus admonet dicens : « Sicut » in die honeste ambulemus[3], » et ne operemur opera tenebrarum. « Et vocavit, » inquit, « Deus lucem diem, et tenebras vo» cavit noctem. » Sed quod ferme nos prætcrierat, necessarium fuerit iterum repetere. Nam postquam dixerat. « Fiat » lux, et facta est lux, » subjunxit : « Et vidit Deus lucem, » quod bona esset[5]. » Vide quæso hic, dilecte, quam temperata verborum ratio. Quid igitur ? an priusquam fieret lux, nesciebat eam bonam futuram? sed postquam producta fuit, ex aspectu primum opifex pulchritudinem et bonitatem ejus productæ percepit ? Et quis sanæ mentis tale quidpiam dixerit ? Nam si homo qui aliquid per artem operatur, priusquam fabricetur quod vult facere, et priusquam efformet, scit usum ejus quod elaborare statuit : quanto magis omnium Opifex, qui verbo omnia ex nihilo ut essent produxit, sciebat, antequam lucem faceret, eam esse bonam? Quare ergo hac dictione usus est? Demittit

[1] Joan. I, 1. — [2] Ibid. 9. — [3] Rom. XIII, 13. — [4] Gen. I, 4.

se, et secundum humanam consuetudinem hæc omnia loquitur beatus ille Propheta. Et quemadmodum homines cum aliquid magno studio elaboraverint, et finem laboribus suis imposuerint, tunc tandem per experientiam et probationem opus laudibus extollunt : ita et divina Scriptura nunc cum se ad nostrarum aurium infirmitatem demisit, et dixit : « Et vidit Deus lucem, quod bona esset, » tunc subjecit : « Et distinxit Deus inter lucem, et inter tenebras : et vocavit Deus lucem, diem, et tenebras vocavit noctem, » et suam cuique regionem distribuit : nam ab initio cuique suos terminos præfixit quos perpetuo absque impedimento custodiret : id quod cuilibet, qui recte sapiat, contueri licet, quomodo ex eo tempore usque in præsens, neque lux terminos suos transgressa sit, neque tenebræ suum ordinem præterierint, confusione et perturbatione quadam introducta. Sane hoc unum ingratis illis sufficere deberet, ut crederent et obedirent iis quæ a divina Scriptura dicta sunt: ita ut vel elementa imitantes, quæ cursum inoffensum perpetuo servant, dimensos terminos suos non prætergrediantur, sed agnoscant propriam naturam. Exin postquam utrique suum nomen dedit, utrumque in unum copulans dicit : « Et factum est vespere, et factum est mane dies unus [1]. » Finem diei et finem noctis unum expresse nominavit, ut ordinem aliquem et consequentiam statueret visibilium, nullaque fieret confusio. Verum discamus oportet a Spiritu sancto per linguam beati hujus Prophetæ, quæ primo die condita sunt, et quæ aliis. Nam et istuc ipsum clementem Deum sese attemperantem exhibet. Neque enim inops erat omnipotens illius manus, et infinita sapientia, ut non posset uno die producere omnia. Quid dico, uno die? et simplici momento poterat. Sed quandoquidem res non ob suam utilitatem produxit; neque enim ulla re opus habet; sed

[1] Gen. 1, 5.

ob suam benignitatem et bonitatem condidit omnia; idcirco successione quadam et per partes condidit, et doctrinam nobis manifestatam de rebus conditis per linguam beati hujus Prophetæ tradidit, ut hæc accurate docti, non incidamus in eorum sententiam qui humanis ratiociniis moventur. Si namque, his illo modo peractis, non desunt qui fortuito res omnes factas esse asserant; si non tam attemperata docendi ratione nos dignatus esset, quid non fuissent ausi, qui adversus salutem suam quæque et dicere et facere student?

IV. Quid enim miserius et insipientius iis, qui talia dicere attentant, et affirmant res fortuito fieri, fraudantque omnem creationem divina Providentia? Quo pacto enim rationi consentaneum fuerit, dic, oro, tanta elementa, et tantum ornatum absque aliquo moderatore et omnia conservante gubernari? Et navis nunquam poterit absque gubernatore maris fluctus permeare; milesque nihil strenuum et egregium absque prætoris ductu et auspiciis gerit; et domus constare nequit, nisi adsit qui eam administret: mundus autem hic immensus, et elementorum illorum ornatus, fortuito et temere ferri poterit, nullo existente qui omnia possit moderari, et qui per suam sapientiam ea contineat et conservet? Verum quid ulterius contendimus illis probare ea, quæ et cæcis, ut in proverbio est, perspicua sunt? Attamen ne omittamus proponere eis doctrinam Scripturarum, sed omne impendamus studium, ut ab errore liberati, ad veritatem reducantur. Nam licet adhuc præoccupati erroribus sint, ejusdem tamen, cujus nos, generis sunt: et par est ut magnam eorum curam habeamus, nunquam torpescentes, sed diligentia summa facientes ea quæ in nobis sunt, utilem illis medicinam adhibeamus, ut saltem tandem aliquando ad veram sanitatem redeant. Nihil enim ita curat Deus, ut

animarum salutem. Id clamat Paulus, dicens : « Qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire[1]. » Et iterum Deus ipse ait : « Nolo mortem peccatoris, » sed ut convertatur, et vivat[2]. » Propter hoc etiam naturam hanc omnem produxit, et nos formavit, non ut pereamus, neque ut in supplicium nos mittat; sed ut salvos faciat; et ab errore liberatis, regno frui nobis concedat. Hoc enim nobis præparavit, non nunc postquam facti sumus, sed ante jacta fundamenta mundi, sicut ipse dicit : « Venite benedicti Patris mei, in hæreditatem accipite præ» paratum vobis regnum ante constitutionem mundi[3]. » Vide benignitatem Domini, quomodo antequam formaretur mundus, et produceretur homo, infinita ipsi bona præparaverit : ostendens quantam nostri generis providentiam gerat, et se omnium salutem velle. Talem igitur habentes Dominum, tam misericordem, tam benignum, tam mansuetum, cum nostræ, tum fratrum nostrorum salutis curam geramus. Nam et hoc nostræ salutis argumentum erit et occasio, si non solum pro nobis ipsis solliciti, sed et proximo utiles fuerimus, et ipsum ad viam veritatis deducamus. Et ut discas quantum bonum sit cum nostra aliorum etiam salutem lucrari, audi Prophetam ex persona Dei dicentem : « Qui educit pretiosum a vili, quasi » os meum erit[4]. » Quid hoc est? Qui ab errore ad veritatem, ait, manuduxerit, vel a peccato ad virtutem proximum induxerit, pro virili parte humana me imitatur. Etenim ipse cum Deus sit, propter nihil aliud nostram induit carnem, et propter humani generis salutem factus est homo. Sed quid ego nostram illum induisse carnem dico, cæteraque omnia sustinuisse humana, quando etiam crucem suscepit, ut nos peccato obnoxios a maledicto liberaret? Et hoc quoque Paulus clamat, dicens : « Christus nos

[1] I Tim. II, 4. — [2] Ezech. XVIII, 23. — [3] Matth. XXV, 34. — [4] Jer. XV, 19.

» redemit a maledicto legis, factus pro nobis maledictum [1]. » Si igitur ipse, qui Deus est et ineffabilis essentiæ, ob benignitatem ineffabilem hæc omnia propter nos et propter salutem nostram suscepit : quid non a nobis æquum est præstare erga eos, qui cognati sunt ac membra nostra, ut ereptos eos ex diaboli faucibus, in viam virtutis inducamus? Nam ut anima corpore præstantior est : ita iis qui indigentibus pecunias et facultates suppeditant, majoribus præmiis digni sunt ii, qui admonendo et continue docendo, in viam rectam supinos et desides inducunt, monstrando eis et vitiorum deformitatem, et divinæ virtutis pulchritudinem.

V. Hæc igitur omnia cum sciamus, præ omnibus aliis hujus vitæ curis, de salute animæ proximos alloquamur, eamdem illis sollicitudinem ingerentes. Optabile enim, optabile plane, ut anima, cui hæc continuo inculcantur, possit reduci ex abysso malorum, in quorum medio versamur, et compescere affectuum, qui perpetuo animam nostram infestant, rebellionem. Idcirco nobis opus est magna vigilantia, quoniam et continuum nobis est bellum, et induciæ nullæ : ideoque Paulus dicebat Ephesiis scribens : « Non est nobis colluctatio adversus sanguinem et » carnem : sed adversus principatus, adversus potestates, » adversus mundi dominos, rectores tenebrarum sæculi » hujus, adversus spirituales nequitias in cœlestibus [2]. » Ne existimetis, ait, vulgare nobis certamen proponi : non adversus ejusdem generis adversarios nobis est certamen, neque ex æquo exercitus noster instructus est. Nos enim qui corporibus sumus annexi, in acie collocati sumus, ut cum incorporeis virtutibus confligamus. Sed ne timeatis : nam licet inæqualis sit pugna, magna tamen armorum nostrorum virtus est. Subjungit enim hæc, quasi diceret :

[1] Gal. III, 13. — [2] Ephes. VI, 12.

Quoniam novistis hostium naturam, ne animo concidatis, ne torpescatis ad pugnam; sed propter hoc « Suscipite ar- » maturam Dei, ut possitis resistere insidiis diaboli[1]. » Multæ enim ejus sunt insidiæ, hoc est viæ, per quas negligentiores supplantare nititur : quas diligenter cognoscere operæ-pretium est, ita ut effugiamus ejus conatus, et nullum ipsi ingressum permittamus. Quin et linguæ diligens habenda est custodia, et oculi muniendi sunt, et mens purganda, et perpetuo ad pugnam paratos esse convenit, quasi fera aliqua nos invadat, et lædere conetur. Propter quod cœlestis illa anima, Doctor gentium, lingua orbis, nihil non agens pro salute Discipulorum, postquam dixit, « Ac- » cipite armaturam Dei; » iterum subjicit, et nos undique muniens, et invictos faciens, sic dicit : « State igitur ac- » cincti lumbis vestris in veritate, et induti thoracem fidei, » et calceati pedes vestros in præparatione evangelii pacis. » In omnibus assumite scutum fidei, in quo possitis omnia » tela illius ignita extinguere, et galeam salutaris accipite » et gladium spiritus, quod est verbum Dei[2]. » Vidisti quomodo omnium membra muniverit; et quasi in prælium egressuros primum zona cingat, quo expeditiores simus ad cursum : dein induat nos thorace, ne a jaculis vulneremur, sed et pedes munivit, et undique armavit fide. Hæc, ait, hæc ignita tela hostis extinguere poterit. Quænam autem sunt tela diaboli? malæ concupiscentiæ, immundæ cogitationes, perniciosi affectus, furor, invidentia, invidia, ira, odium, pecuniæ concupiscentia, et cætera omnis ignavia. Hæc, ait, omnia extinguere poterit gladius spiritus. Et quid dico, extinguere? etiam ipsum hostis caput amputare valebit. Vidisti quomodo roboravit Discipulos? quomodo eos antea cera molliores, ferro fortiores effecit? Quoniam enim nobis bellum est, non adversus carnem et sangui-

[1] Ephes. vi, 11. — [2] Ibidem. 14-17.

nem, sed adversus incorporeas virtutes; ideo neque carnalibus nos armis munivit, sed arma nostra omnia spiritualia sunt, sic radiantia, ut eorum fulgorem dæmon ille malus ferre nequeat.

VI. Talibus igitur armis induti, ne horreamus pugnam, ne fugiamus congressum; sed neque ignavi simus. Nam sicut, nobis vigilantibus, malignus dæmon nunquam armorum nostrorum virtuti prævalebit, si voluerimus irritas facere ejus machinationes : sic si desides fuerimus, nulla nobis utilitas erit; quandoquidem inimicus salutis nostræ nunquam dormitat, et omnia, quæ saluti nostræ obsunt, operatur. Undique igitur armemus nos ipsos, et a verbis temperemus, et ab operibus abstineamus, quæ nos lædere possunt; et cum abstinentia a cibis, tum aliarum virtutum, tum liberalitatis in pauperes specimen exhibeamus: scientes quanta nobis merces ob curam illis exhibitam reposita sit. Nam, « Qui miseretur, ait, pauperi, fœ» neratur Deo [1]. » Vide usuræ raram naturam et admirabilem : alius est qui accipit, et alius qui se dando fœnori obnoxium facit; neque hoc solum spectandum, sed etiam quod in hoc usuræ genere neque ingratum animum, neque ullum aliud damnum experiamur. Neque enim quemadmodum hic centesimam solum promittit, sed centuplo plura datis, nec solum centuplo plura, sed hæc dantur in præsenti vita, in futuro autem vita æterna : et in præsenti quidem vita, si quis nobis solum duplicia polliceretur pro iis quæ a nobis dantur, parati essemus illi omnem nostram substantiam offerre; tametsi sæpe multi ingrati sint, multæque sint avarorum fraudes. Etenim plurimi qui probi habentur, debitum non solvunt, vel quod ingrati sint, vel sæpe inopia prohibente. Circa Dominum autem omnium nihil hujusmodi suspicandum; sed et capi-

[1] Prov. XIX, 17.

talis summa in tuto est, et centuplum hic promittitur dantibus, et in futurum vita æterna nobis reservatur. Quæ igitur nobis defensio erit, si negligentes fuerimus, et non festinaverimus centupla pro paucis accipere, et pro præsentibus futura, et pro temporalibus æterna; sed placide pecunias januis et vectibus incluserimus, et indigentibus non expenderimus ea quæ ibi nullo usu et temere jacent, ut in futuro sæculo eorum subsidia inveniamus? « Facite, » inquit, vobis amicos ex mammona iniquitatis : ut cum » defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula [1]. » Scio multos non modo non astipulari iis, quæ a nobis nunc sunt dicta, sed etiam ea ut delirium et fabulam audientes, verbis nostris minime esse attentos. Unde ego crucior et doleo quod neque rerum experientia, neque tantæ Dei promissiones, neque timor futurorum, neque quotidianæ admonitiones nostræ apud tales quidquam proficiant. Non tamen cessabo, etiam sic, ab hoc dando consilio, donec eos frequentia monitorum superatos, attentos atque vigilantes reddidero, atque ex crapula et ebrietate, quam in obtenebratam illorum mentem aviditas pecuniarum invexit, eruere valuero. Scio enim, scio fore ut per gratiam Dei, sermonum nostrorum frequentia, et jejunii studium ipsos vel sero a difficili hoc morbo liberare, perfectæque sanitati restituere possit, ut et ipsi a suppliciis, quæ eis parata sunt, liberentur, et nos a tristitia eruamur, et pro omnibus gloriam referamus Deo Patri, et Filio, et Spiritui sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Luc. XVI, 9.

HOMILIA IV.

Dixit quoque Deus : Fiat firmamentum in medio aquæ, et dividat inter aquam et aquam; et factum est ita[1].

I. Videns ego, dilectissimi, alacrem et quotidianum vestrum conventum, magnam percipio voluptatem, et clementi Deo gloriam de profectu vestro referendi finem non facio. Nam sicut esurire, corporalis sanitatis indicium est; ita et studio magno audire divina eloquia, bonæ animi valetudinis certissimum est argumentum. Ideo et Dominus noster Jesus Christus in suis beatitudinibus, quas in monte protulit, dicebat : » Beati qui esuriunt et sitiunt justi»tiam, quoniam ipsi saturabuntur [2]. » Quis igitur digne vos laudare valeat, qui semel ab omnium Domino beatitudinem accepistis, et ab eo infinita bona expectatis ? Is enim Domini nostri mos est, ut quoties videt animam aliquam multo desiderio, studioque maximo spiritualibus inhiantem, liberaliter illam gratia et opulentis donis suis locupletet. Unde et ego in vestram utilitatem et ædificationem expecto, ut uberior et nobis doctrinæ sermo concedatur. Propter vos enim. et propter vestrum profectum, omnem hunc laborem toleramus: ut et vos citius ad ipsum virtutis fastigium ascendatis, futuri vitæ divinæ magistri omnibus qui vos respiciunt: et nobis major dicendi fiducia accedat, qui videmus non in vanum, nec frustra nos laborare ; sed quotidie semen hoc spirituale in vobis crescere : neque sicut in Evangelio seminanti evenit, ita et nobis contingere. Ibi enim una tantum pars salva fuit, tres

[1] Gen. I, 6. — [2] Matth. v, 6.

perierunt. Quia semen quod secus viam cecidit, sine fructu mansit : et quod inter spinas, suffocatum est : quod autem in petram, in superficie manens, fructum afferre nequivit [1] : hic in gratia Dei spes est, fore ut, cum omne in terram bonam ceciderit, alii reddant fructum centuplum, alii sexagesimum, alii trigesimum. Hoc nostram alacritatem fovet, hoc mentem excitat, quod sciamus non in vanum, nec frustra sermones nos facere : sed arrectis auribus, et intenta mente dicta nostra accipi. Atque hæc non adulando charitati vestræ dico, sed conjecto alacritatem ex iis quæ heri a nobis dicta sunt. Videbam enim vos omnes avidos doctrinæ ab ore meo pendentes, et omnia facientes, ne quid vos dictorum præteriret. Præterea continui plausus maxime testabantur vos dicta magna voluptate suscipere. Qui autem aliquid volupe audit, certum est illud profunde in animo figere : ibique altius reponens, facit ne eradi delerive queat. Quis igitur digne vos laudare, et nos beatos prædicare posset, qui in aures loquimur audientium? « Beatus enim, ait, qui » loquitur in aures audientium [2]. » Hoc præclarum opus jejunio acceptum refero, hoc remedium salutem operatum est animarum nostrarum. Quod si ab initio statim tantum nobis robur ostendit, procedentibus diebus quanta expectanda utilitas affutura? Unum hoc vos obsecro, in timore et tremore salutem vestram operemini, et nullum aditum concedite inimico salutis vestræ. Nam videns nunc spirituales vestras divitias, insanit et ferocit, et « sicut leo rugiens » circumit, quærens quem devoret [3]. » Verum si sobrii fuerimus, nulli prævalebit per gratiam Dei.

II. Talia enim sunt arma nostra spiritualia, quibus nos induit Spiritus gratia, sicut heri charitatem vestram docuimus. Si igitur his continuo membra nostra munierimus, nulla tela ab illo emissa ad nos pertingere poterunt, sed

[1] Matth. XIII, 4-8. — [2] Eccli. XXV, 12. — [3] 1 Pet. V, 8.

irrita ad ipsum reditura sunt. Adamante enim solidiores Dei gratia nos efficit, et si volumus, omnino invictos. Itaque sicut qui adamantem tundit, nihil adamanti nocet, sed seipsum fatigat, et robur suum imminuit; et qui contra stimulos calcitrat, suos pedes cruentat; in hunc modum res se habent nostræ cum salutis nostræ adversario, si armis quæ nobis Spiritus sancti gratia exhibet, continuo nos muniamus. Tanta enim illorum virtus est, ut radios inde fulgurantes adversarius sustinere non possit, sed illis oculi ejus excæcentur. His, quæso, armis semper nos muniamus, et sic muniti in forum nos conferamus; sic apud amicos simus, sic opera aggrediamur: et quid dico in forum? etiam in Ecclesiam pergentes, instructi illis simus, et domum redeuntes, et dormientes, et evigilantes, neque unquam per totam vitam nostram illa deponamus; commigrant enim nobiscum, et ad illam vitam magnum fiduciæ nobis argumentum sunt. Non enim sicut sensibilia arma corpus gravant: sed levius reddunt, et expeditius, ac sublimius, roburque augent. Tantum curæ sit, ut ipsa quotidie abstergamus, ita ut fulgida sint, et radiis excæcent oculos maligni dæmonis, omnia contra salutem nostram machinantis. Age, quoniam satis vos armis instruximus, consuetam nunc vobis mensam apponamus, et ea quæ hesternam lectionem sequuntur, deinceps charitati vestræ proponamus, rursum admirabilem illum convivii exhibitorem beatum Mosem, magnum Prophetam, bonæ hujus doctrinæ ducem facientes. Videamus igitur quænam sint ea quæ hodie nos docere vult, et diligenter dictis ejus attendamus. Non enim sua virtute loquitur, sed quæcumque illi Spiritus sancti gratia insonat, ea per suam linguam, docendo humanum genus, profert. Consummato igitur de die primo sermone, postquam formata luce dixit: « Factum est vespere, et » factum est mane dies unus; » iterum dicit: « Dixitque Deus

» Fiat firmamentum in medio aquæ, et sit distinguens inter » aquam et aquam [1]. » Attende hic, charissime, doctrinæ consequentiam. Quoniam enim antea nobis dixit, post cœli et terræ creationem : « Terra autem erat invisibilis et in» composita : » et causam apposuit, propter hoc fuisse invisibilem, quia tenebris et aquis obtegebatur : omnia enim erant aqua et tenebræ, et nihil præterea : et postea præcepto Domini productam esse lucem factamque distinctionem lucis et tenebrarum, ita ut illa diei appellationem acceperit, hæc vero noctis : iterum nos docere vult eum, sicut tenebras separavit producta luce, et utrisque congruum vocabulum indidit, ita et multitudinem aquarum præcepto segregare.

III. Et vide ineffabilem potentiam, quæ omnem humanam excedit rationem. Nam solum jubet, et accedit aliud elementorum, et aliud decedit. « Dixitque, ait, Deus : Fiat firma» mentum in medio aquæ, et sit distinguens inter aquam et » aquam. » Quid est, « Fiat firmamentum ? » Quasi quis dicat humana lingua : Fiat paries quidam et septum in medio dividens et separationem inducens. Et ut discas magnam elementorum obedientiam, excellentemque virtutem Opificis, ait : « Et factum est ita. » Dixit solum, et opus secutum est. « Et fecit, ait, Deus firmamentum, et divisit » Deus inter aquam, quæ erat sub firmamento, et inter » aquam, quæ erat super firmamentum [2]. » Facto firmamento, inquit, jussit aquas alias sub firmamentum ferri, alias autem supra dorsum esse firmamenti. Sed quid tandem esse dicemus hoc firmamentum ? Aquam-ne densatam, vel aërem quemdam convolutum, vel aliam substantiam ? Nemo prudentium hoc temere asseveraverit. Oportet enim magna modestia et grato animo ea quæ dicuntur a nobis accipi, et non ultra naturam nostram progredi, et scrutari quæ supra nos sunt ; sed hoc solum scire et tenere apud nos,

[1] Gen. 1, 6. — [2] Ibid. 7.

præcepto Domini productum esse firmamentum, in separationem aquarum, quod valeat alias sub se continere, alias vero sursum in dorso suo ferre sublimes. « Et vocavit, ait, Deus firmamentum cœlum [1]. » Vide quomodo eadem consequentia etiam nunc divina Scriptura usa est. Nam sicut dixit heri, « Fiat lux; » et postquam producta fuit, tunc subjecit : « Sit distinguens inter lucem et inter » tenebras, » et sic lucem diem vocavit; ita et hodie dixit : « Fiat firmamentum in medio aquæ. » Dein sicut de luce dixerat, ita et hic docuit nos usum firmamenti, « ut divi» dat, ait, inter aquam et aquam. » Et postquam hunc ejus usum declaravit, tunc sicut luci nomen dedit, ita et firmamento suum nomen imposuit. « Et vocavit, ait, firma» mentum cœlum, » hoc quod videtur. Et quomodo, inquies, volunt aliqui, factos multos cœlos ? Non ex divina Scriptura hoc didicerunt; sed ex suis ratiociniis hoc inferunt. Beatus autem Moses nihil his amplius docet : nam ut dixit, « In principio fecit Deus cœlum et terram : » et dein causam docuit quare terra esset invisibilis, nempe quod obtecta a tenebris et aquis abyssi; post formationem lucis, ordine et consequentia quadam utens, inquit : « Et dixit Deus : Fiat firmamentum. » Deinde postquam docuit diligenter usum istius firmamenti, et dixit, » ut distin» gueret inter aquam et aquam, » istuc ipsum firmamentum quod aquarum separationem faciebat, cœlum vocavit. Quis igitur post tantam doctrinam feret eos, qui ex sua mente loqui, et contra divinam Scripturam multos cœlos dicere audent? At inquiunt : Ecce beatus David laudem Deo offerens, dixit : « Laudate eum cœli cœlorum [2]. » Ne turberis, dilecte, neque putes sacram Scripturam sibi ipsi alicubi contrariam : sed disce potius dictorum veritatem, et tenens diligenter illius doctrinam, obtura aures illi contraria dicentibus.

[1] Gen. I, 8. — [2] Psal. CXLVIII, 4.

IV. Et quid hoc sit, quod dicere volo, audite magna attentione, ut ne facile moveamini a volentibus quidquid in mentem venerit dicere. Omnes divini libri veteris Testamenti Hebræorum lingua ab initio fuere compositi, et in hoc nobiscum consenserint omnes. Non multis autem annis ante adventum Christi, rex quidam Ptolemæus in colligendis libris admodum studiosus, multis aliis diversisque coactis, operæ-pretium putavit hos etiam libros colligere. Ea de causa quosdam Judæorum Jerosolymitanorum accivit, qui eos in græcam linguam verterent : quod etiam perfectum et absolutum fuit. Factum autem est hoc divinæ dispensationis opus, ut non solum hebraïcæ linguæ periti, sed et omnes qui totum orbem inhabitant, ex eis utilitatem perciperent. Quodque admirabile ac stupendum est, qui illud egit, non Judæorum religionem sectabatur, sed idolorum cultui deditus erat, et ipsis contraria sentiebat. Hoc enim modo se habent omnia quæ a Domino nostro dispensantur, ut per adversarios semper crescant veritatis præcepta. Hæc autem non temere vestræ charitati narraverim, sed ut scire possitis non hac lingua, nostra, inquam, sed hebraïca, fuisse hos libros compositos. Dicunt igitur qui linguæ ejus apprime gnari sunt, cœli nomen plurali numero ab Hebræis vocari, quod confitentur etiam qui Syrorum linguam sciunt. Et nemo ea lingua dicit cœlum, sed cœli. Atque idcirco sic dictum est a beato Davide, « Cœli » cœlorum : » non quod multi sint cœli; non enim hoc nos docuit beatus Moses; sed quia mos est linguæ hebraïcæ unam rem nominare plurali numero : quia si multi essent, non omisisset Spiritus sanctus per linguam beati hujusce Prophetæ, et aliorum formationem nos docere. Hæc diligenter retinete, obsecro, ut possitis obstruere ora eorum qui contraria ecclesiasticis doctrinis afferunt, et in tuto videatis virtutem eorum quæ in Scriptura continentur. Nam

idcirco frequenter hic convenitis, et nos uberiorem doctrinam communicamus, « ut parati sitis omni poscenti » vos rationem reddere [1]. » Sed ad consequentia redeamus, si placet. « Et vocavit, ait, Deus firmamentum cœlum. Et » vidit Deus quod esset bonum [2]. » Attende quantum his verbis humanæ se attemperet infirmitati. Nam sicut de luce dixit : « Vidit quod esset bona : » ita et nunc de cœlo dicit, hoc est, de firmamento : « Et vidit, inquit, Deus, quod es» set bonum : » docens nos per istud immensam pulchritudinem ejus. Quis enim non obstupesceret atque admiraretur quod firmamentum tanto tempore vigentem servet pulchritudinem, et quod quantum progreditur tempus, tantum augeatur et pulchritudo? Quid enim speciosius eo, quod laudem ab ipso Opifice accepit? Nam si nos hominis opus videntes absolutum, admiramur figuram, situm, pulchritudinem, proportionem, elegantiam, aliaque omnia; quod factum est a Deo quis digne laudarit, præsertim cum ab ipso Domino laudem accepit? Hæc enim dicta ita sunt, ut se attemperaret nostræ fragilitati : videbisque hoc per singulas creaturas dici, et ita multis antea sæculis profligari ausum eorum, qui linguam suam acuturi erant contra opificium Dei, et dicturi : « Quare hoc et hoc factum est? » Talia igitur dicturos ante comprimit, dicens : « Et vidit » Deus quod esset bonum. » Quando autem audis, vidit Deus, et laudavit, intellige dictum, prout dignum est de Deo loqui. Nam qui produxit, etiam priusquam formaret, sciebat formandæ rei pulchritudinem. Sed quia nos homines tanta sumus imbecillitate circumdati, aliter hoc intelligere non potuimus : ideo sic direxit beati Prophetæ linguam, ut ad erudiendum humanum genus, tanta verborum uteretur crassitudine.

V. Quando igitur sublevas oculos, et spectas cœli pul-

[1] 1 Pet. III, 15. — [2] Gen. I, 8.

chritudinem, magnitudinem, utilitatem, tunc inde ad Opificem ascende, sicut et sapiens quidam dicebat : « Ex » magnitudine et pulchritudine creaturarum, universi condi» tor per proportionem consideratur [1]. » Et vide etiam, ex horum elementorum formatione, quanta sit Domini tui virtus. Nam cui sagax et probus est animus, si voluerit singula visibilia scrutari ; et quid dico, singula quæ facta sunt ? suam solam formationem si accurrate voluerit considerare, videbit ex parvis illis immensam et ineffabilem Dei potentiam. Quod si visibilia sola sufficiunt nobis ad docendam potentiæ Conditoris magnitudinem, si et ad invisibiles veneris virtutes, et mentem extenderis ad Angelorum exercitus, Archangelorum, supernarum Virtutum, Thronorum, Dominationum, Principatuum, Potestatum, Cherubim, Seraphim : quæ mens, qui sermo poterit enarrare magnificentiam ejus ineffabilem ? Nam si beatus propheta David, cum dispositionem visibilium considerasset, exclamabat dicens : « Quam magnificata sunt opera tua, Domine ! omnia in » sapientia fecisti [2] : » si, inquam, vir tanto spiritu præditus, et dignus habitus, cui incerta et occulta Sapientiæ divinæ manifestarentur, sic exclamabat, quid diceremus nos qui terra et cinis sumus, et debemus continuo vultum submittere, et obstupescere universorum Domini ineffabilem benignitatem ? Et quid dico Prophetam ? Beatus ipse Paulus, anima illa ad cœlos usque sublimis, corpore circumdatus, et cum incorporeis virtutibus certans, in terra ambulans, et animi studio cœlum peragrans, cum in unam partem dispensationum Dei incideret ; de Judæis et Gentilibus loquor, quod illi quidem ejecti, hi autem in locum illorum introducti fuissent ; et secum dubitaret, et internorum oculorum vertigine laboraret, exclamavit dicens : « O alti» tudino divitiarum et sapientiæ, et scientiæ Dei, quam in-

[1] Sap. XIII, 5. — [2] Psal. CIII, 24.

» scrutabilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus[1] ! » Sed hic libenter rogarim eos, qui de generatione Filii Dei curiosius exquirunt, et sancti Spiritus dignitatem auferre tentant : unde vobis, obsecro, tantæ audaciæ temeritas ? a qua temeritate in tantam ruistis insaniam ? Nam si Paulus ille tantus et talis judicia ejus, hoc est, dispensationes et gubernationes, inscrutabilia esse dicit, et non dicit incomprehensibilia, sed inscrutabilia, ita ut scrutari ea nemo possit, et investigabiles dicit vias ejus ; iterum idem dicens, vias mandata vocans et præcepta ; quomodo vos substantiam ipsam Unigeniti curiosius explorare, et Spiritus sancti dignitatem, quantum in vobis est, imminuere audetis ? Videte, dilectissimi, quantum malum sit non diligenter attendere ad ea quæ in divinis Scripturis sunt contenta. Hi enim si cum sagaci et proba mente doctrinam divinæ Scripturæ accepissent, et non sua ex proprio ratiocinio excogitassent, neutiquam in tantam venissent amentiam. At nos neque sic cessemus divinæ Scripturæ testimonia ipsis objicere, et aures nostras ad pestilentes eorum doctrinas obsepire.

VI. Sed nescio quomodo iterum ab impetu orationis in hæc evecti sumus, et a contextu excidimus, ideo iterum ad priora redeat sermo. « Et vocavit, ait, Deus firmamentum » cœlum, et vidit Deus quod esset bonum. Et factum est » vespere, et factum est mane dies secundus[2]. » Appellatione indita firmamento, et laudato opere, finem imposuit diei secundo, et dixit : « Et factum est vespere, et factum est » mane dies secundus. » Vidisti quanta diligentia nos docet, finem lucis vesperam vocans, et finem noctis mane, et totum illud diem : ut ne erremus nos, neque putemus vesperam finem esse diei, sed manifeste sciamus utriusque spatium unum diem implere. Et vespere finem lucis recte

[1] Rom. XI, 33. — [2] Gen. I, 8.

quis dixerit, mane autem, hoc est, finem noctis, complementum diei? Hoc enim vult divina Scriptura manifestare dicens : « Et factum est vesperum, et factum est mane dies » secundus. » Forte prolixius sermonem extendimus, non data opera, sed ab ipsa, ut dixerit quispiam, verborum consequentia, quasi rapido quodam amne vi abstracti. Vosque hujus rei causa estis, qui magna cum voluptate dicta nostra auditis. Nihil enim sic excitare potest dicentem, et sententiarum magnam copiam illi afferre, ut auditorum alacritas. Et sicut supini et desides auditores etiam multum eloquio valentem reddunt segniorem : ita vos per Dei gratiam, etiamsi muti essemus plus quam lapides, possetis nostrum stuporem emendare, et somnolentiam discutere, cogereque ut dicamus ea quæ vobis conducunt, et ad vestram institutionem pertinent. Quoniam igitur tales estis, utpote a Deo docti, et secundum beatum Paulum, « potestis » alios admonere [1] : » age, obsecramus vos, ut si per quod aliud, maxime per jejunii tempus, magnam bene vivendi curam geratis : nec fiat vobis sermo fastidiosus, si quotidie de eisdem loquamur. Eadem enim dicere mihi quidem non grave, secundum beatum Paulum, vobis autem tutum [2]. Opus enim habet anima nostra, segnis cum sit, continua admonitione. Et sicut corpus hoc quotidie opus habet corporali alimento, ut ne in magnam ægritudinem incidens, nihil facere possit : ita et anima opus habet spirituali cibo, et optima vitæ ratione, ut in consuetudinem aliquam bonorum perveniens, invicta sit, et resistere possit maligni hostis insidiis.

VII. Quotidie igitur ejus virtutem operose curemus, et nos ipsos examinantes, nunquam deficiamus. Rationarium quoque nobis conficiamus eorum quæ accipimus, et eorum quæ expendimus : quidnam utiliter et bene locuti simus

[1] Rom. xv, 14. — [2] Philip. iii, 1.

et quod otiosum verbum protulerimus; et iterum, quid utile per aures in animam intromiserimus, et quid, quod detrimentum afferre possit. Præterea et linguæ regulas aliquas et canones ponamus, ita ut prius ruminentur et ponderentur verba, et postea proferantur sermones. Mentem vero ita instituamus, ut ne quid damnosum promat : et si forte aliquid tale forinsecus inferatur, id statim ut superfluum et perniciosum amoveamus : et si intrinsecus nascatur, statim pia cogitatione illud fugemus, et ne existimemus inediam usque ad vesperam ad salutem nobis sufficere. Nam si perversis Judæis dicebat benignus Dominus per Prophetam: «Ecce anni septuaginta : numquid jejunavistis » mihi jejunium ? Et si comederitis et biberitis, nonne vos » comeditis et bibitis? Hæc dicit Dominus omnipotens : ju» dicium justum judicate, misericordiam et miserationem » faciat unusquisque cum proximo suo: et viduam et orpha» num et advenam et pauperem non opprimatis : et malum » unusquisque vestrûm erga fratrem suum non cogitet in cor» dibus suis [1]. » Si igitur illis qui in umbra sedebant, et tenebris errorum affixi erant, nihil proderat solum jejunium, cum hæc bona opera non facerent, et e corde malum erga proximum non eliminarent, qualem habituri nos sumus defensionem, a quibus majora exiguntur : et non solum hæc facere jubemur, sed et inimicos diligere, et eos demereri ? quid dico, demereri? imo etiam pro ipsis Dominum precari [2], et orare ut salutis illorum curam gerat? Hoc enim nobis potissimum in die illo terribili patrocinabitur, et redemptio maxima erit peccatorum nostrorum, si sic affecti fuerimus adversus inimicos nostros. Licet enim magnum sit, et arduum præceptum, si tamen præmium cogites repositum strenue id exequentibus, nihil omnino videbitur, etiamsi valde arduum sit. Quodnam est hoc? « Si hoc feceritis, ait

[1] Zach. vii, 5-10. — [2] Luc. vi, 27 et 28.

» similes eritis Patri vestro, qui in cœlis est. » Et ut manifestius hunc sermonem nobis declaret, subdidit : « Quia solem » suum oriri facit super malos et bonos et pluit super justos » et injustos[1]. » Imitaris enim, inquit, pro humanis viribus Deum. Nam sicut ille non solum justis, sed et iis qui mala operantur, « solem oriri facit : » et pluviam et imbres annuos non bonis solum suppeditat, sed et improbis : sic et tu si non solum diligentes te diligis, sed etiam inimicos, pro virili Dominum tuum imitaris. Vidisti quomodo in supremum culmen eduxit eum qui hanc operari valet virtutem[2]. Verumtamen ne difficultatem rei solum cogites, dilecte, sed prius supputa tecum quanto honore dignandus sis : et hæc honoris occasio leve tibi faciat quidquid grave est et onerosum. Annon pro beneficio habendum, quod occasio tibi præbeatur dum inimico benefacis, ut aperiantur tibi januæ fiduciæ veniendi ad Deum, et redimendi peccata tua ? At forte inimicum ulcisci, et eum qui malis te afficit, paribus vel majoribus plecti vis? Et quid inde commodi, cum neque tu aliquid inde utilitatis habiturus sis, sed propter hoc sis pœnas daturus apud horrendum illud tribunal, ut qui leges tanti Judicis oblitteraveris et infregeris ? Dic, oro, si rex aliquis terrenus legem posuisset, ut vel inimicorum nostrorum curam geramus, vel morte puniamur, annon metu mortis corporalis omnes accurrerent ad implendam legem ? Quanta igitur criminatione dignus fuerit is, qui ob corporalem mortem, quam alioqui naturæ necessitas afferet, omnia amplecti paratus, proposita autem pœna mortis, quæ nullam invenerit consolationem, minus curat legem ab universorum Domino latam?

VIII. Sed mei oblitus sum, dum hæc loquor iis, qui nec benefacientibus parem gratiam rependunt. Quis igitur posthac e supplicio illo nos eripiet, quando non solum ab hoc mandato longe distamus, sed neque ea facimus quæ Publi-

[1] Matth. v, 45.

cani? « Si enim diligitis diligentes vos, ait, quid magni fa- » citis? nonne et Publicani hoc idem faciunt [1]? » Cum igitur neque hoc a nobis fiat, quæ salutis nostræ spes? Ideo oro, ne simus immisericordes, sed nostras cogitationes domemus, et primum quidem discamus vincere proximum charitate, et secundum beatum Apostolum, alium singuli se honore præstantiorem arbitrantes [2], in hoc vinci non feramus, sed vincamus et superemus, sed et majorem et ferventiorem erga diligentes affectum demonstremus. Hoc enim maxime omnium vitam nostram continet et conservat, et hoc a brutis ferisque distamus, quod possimus, si voluerimus, congruentem nobis conservare ordinem, et magnam cum proximis concordiam exhibere: deinde vero cogitationem nostram coërcere, ac truculentam illam feram, iram dico, lancinare, ac tremendi illius tribunalis horrorem ipsi repræsentare, illamque docere, si adduci possit ut inimicis reconcilietur, fore ut bonis ingentibus cumuletur; sin autem in contentione perseveret, gravi supplicio puniatur. Neque enim temere et inutiliter tempus expendere nos oportet, sed singulis diebus et horis ante oculos nostros proponere Domini judicium; et quæ sint ea quæ magnam nobis fiduciam afferre queant, quænam item quæ pœnam inferant. Atque hæc ita versantes in nostris cogitationibus, superemus affectus, compescamus carnis lascivias, et « mortifice- » mus, secundum beatum Paulum, membra nostra quæ sunt » super terram, fornicationem, immunditiam, mollitiem, » concupiscentiam malam [3], » furorem, avaritiam, vanam gloriam, invidentiam. Quod si his affectionibus nos mortuos reddiderimus, ita ut in nobis nihil operari valeant, poterimus accipere fructus Spiritus, qui sunt, « Charitas, gaudium, » pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, » continentia [4]. » Hoc Christiani ab infideli discrimen sit: his

[1] Matth. v, 46.— [2] Philip. II, 3.— [3] Coloss. III, 5.— [4] Galat. v, 22.

signaculis internoscamur, ne sola appellatione ornemur, neque habitu externo inflemur et superbiamus, imo licet possideremus omnia, quæ nunc enumeravi, ne superbiamus unquam, imo magis nos humiliemus. Nam, « cum omnia » feceritis, ait, dicite : Servi inutiles sumus [1]. » Si ita solliciti nostram salutem curaverimus, poterimus et nobis ipsis prodesse plurimum, et a futuro supplicio eripi, et iis qui nos viderint, magistri esse rerum utilium : ut diligenter exacta hac vita, assequamur eam, quæ in futuro sæculo erit, benignitatem, quam nobis omnibus concedat gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria, imperium, honor in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA V.

Et dixit Deus : Congregetur aqua quæ sub cœlo est, in congregationem meam, et appareat arida [2].

I. Age et hodie ex beati Moseos verbis convivium instruamus vestræ charitati, et quæ a Domino die tertio facta sint, diligenter consideremus. Nam si ii qui in aurifodinis laborant, ubi venas quasdam ramenta præ se ferentes conspicati fuerint, a fodiendo non desistunt, donec quæ obstant amoverint, et in profundum descendentes, opes inde magnas perceperint : multo magis nos non auri ramenta inquirentes, sed inenarrabilem thesaurum inventuros sperantes, decet quotidie illum investigare, ut multis spiritualibus divitiis inde collectis, domum redeamus. Nam illic quidem divitiæ sensibiles dominis suis frequenter multorum periculorum causa fuerunt, et ante pericula brevem

1 Luc. XVII, 10. — 2 Gen. I, 9.

voluptatem præbentes illis, statim avolarunt, vel sycophantis insidiantibus, vel furibus, vel latronibus parietes effringentibus, vel custodibus famulis surripientibus, et fuga elabentibus. Hic autem nihil tale suspicari licet : diripi enim spiritualis iste thesaurus nequit, et ubi in promptuariis mentis nostræ reconditus fuerit, ab omnibus insidiis est securus : modo non per ignaviam locum demus ei qui illum nobis auferre cupit. Quandoquidem inimicus noster, malignus, inquam, dæmon, cum videt quempiam spirituales collegisse divitias, furit et dentibus fremit, multumque vigilat, ut opportunum tempus captet, quo furari queat aliquid ex intus reconditis. Nullum autem commodum illi tempus est, præterquam dum nos ignavi sumus : ideo perpetua nobis vigilantia opus est ad excludendas illius incursiones. Nam eos quos viderit admodum sobrios et vigiles, cum semel atque iterum aggressus, irritum conatum videt, relinquit tandem pudore affectus, gnarus se nihil proficere, si in custodia perstiterimus. Proinde cum sciamus per totam hanc vitam nobis certandum esse, sic nos armemus, quasi præsentem semper habeamus inimicum, qui absque intermissione observet, num aliquando vel parum dormitantes, insidiandi occasionem ei præbeamus. Non vides pecuniosos illos, cum hostium metuunt incursionem, quanta scilicet cura res suas custodiant? Nam alii seris et repagulis januas muniunt, ut eas in tuto collocent : alii in terram abscondunt, ita ut nemo scire possit ubi lateant. Eadem diligentia et nos collectam virtutum gazam custodire par est, et non ante omnium oculos proponere, sed in tutissimo mentis promptuario reponere, et omnes rapere volentis insidias excludere, ut cum a prædone tutam eam servaverimus, sit nobis viaticum ad futuram vitam hinc migrantibus. Etenim sicut ii, qui in terra aliena sunt, quando in patriam suam redire cupiunt, multo tempore paulatim

student et curant tantum corradere viatici, quantum ad viæ longitudinem eis sufficere queat, ut ne incuria fame seipsos perdant : ita sane facere et nos oportet, quia peregrini hic sumus et advenæ, ut provideamus et reponamus nobis spiritualium virtutum viatica : ut quando præceperit nobis Dominus in nostram redire patriam, parati simus, et alia quidem nobiscum afferamus, alia autem jam præmissa habeamus. Horum enim viaticorum talis natura est, ut ea quæ per bonorum operationem voluerimus ante nos præmittere, cum illuc nos prævenerint, januas nobis aperiant fiduciæ ad Dominum et introitum facilem, et absque pavore, et magnam apud judicem benevolentiam concilient.

II. Et ut discas, dilecte, hæc in hunc se modum habere, collige hinc, quod qui liberaliter eleemosynam impertit, et hic cum bona conscientia versatur, ubi hinc translatus fuerit, magnam apud judicem misericordiam inveniat, atque beata illa verba cum cæteris audiat : « Venite bene- » dicti Patris mei, accipite in hæreditatem regnum, quod » vobis præparatum est a constitutione mundi : quia esurivi, » et dedistis mihi manducare[1]. » Idipsum certe et in aliis virtutibus contingere invenias. Sic et in confessione peccatorum, et in assiduitate fervoreque precationum eventurum est. Quando enim in præsenti vita per confessionem peccata abluere, et remissionem a Domino assequi potuerimus, abibimus illuc a peccatis puri, et magnam, quæ tunc nobis donabitur, fiduciam inveniemus. Neque enim fieri potest ut is, qui in præsenti vita peccata non abluerit, postea consolationem aliquam illic inventurus sit : « In inferno » enim, ait, quis confitebitur tibi[2]? » et merito : hoc enim est stadiorum tempus, et conflictuum, et certaminum : illud vero coronarum, mercedis, et præmiorum. Proinde certemus dum adhuc in stadio versamur, ne tempore, quo

[1] Matth. xxv, 34 et 35. — [2] Psal. vi, 6.

coronæ et laborum præmia sumuntur, inter eos simus, qui pudore afficientur; sed inter eos qui cum fiducia capitibus coronas excipient. Hoc proœmio apud charitatem vestram non temere, neque in vanum utimur : sed quotidie de bonis operibus vos admonere cupimus, ut perfecti, consummati, virtutibusque prædita vita spectabiles facti, sitis irreprehensibiles et sinceri, immaculati filii Dei : et luceatis sicut luminaria in mundo, sermonem vitæ habentes in nostri gloriationem in die Christi : ut vel solo aspectu iis prodesse possitis qui vobiscum versantur, ut vestræ spiritualis fragrantiæ, vestræque optimæ vitæ rationis ex vestris colloquiis fiant participes. Etenim sicut improborum consuetudo familiaribus suis multum nocet, quemadmodum beatus Paulus inquit : « Corrumpunt bonos mores colloquia prava[1]: » sic et bonorum familiaritas una versantibus maxima commoda affert. Quamobrem benignus Dominus noster inter malos permisit bonos vivere, ut improbi lucrum aliquod habeant ex ea consuetudine, nec semper in sua permaneant malitia : sed bonos continuo ante oculos spectantes, aliquid utilitatis ex eorum capiant familiaritate. Tanta enim virtutis potentia est, ut revereantur et multum laudent eam, etiam qui illa carent; sicut et vitium etiam ab iis qui mali sunt, subinde accusatur et carpitur. Adeo vitium omnibus est manifestum et perspicuum, neque ullum unquam facile reperias qui libere malum se esse profiteatur : sed quod mirum est, ipsimet ea quæ operibus facere attentant, verbis mala esse fatentur, ac plerisque occulta esse vellent. Quod et ipsum divinæ misericordiæ est, quæ hominum generi concessit, ut unicuique nostrum insitum sit incorruptum judicium conscientiæ, quod accurate potest a malo bonum discernere, idque potissimum omnem nobis defensionem tollit, quod non per ignorantiam in peccata

[1] 1 Cor. xv, 33.

incidamus, sed per animæ desidiam, et virtutis contemptum.

III. Hæc singulis horis nostro versemus animo, magnam salutis nostræ habentes sollicitudinem, ne prætereunte tempore, ignorantes, nobis ipsis maximum inferamus damnum. Sed procemiorum satis : audiamus autem, si placet, quæ et hodie nos docere vult Spiritus sancti gratia per beati Mosis linguam : « Et dixit, inquit, Deus : Congregetur aqua, quæ » sub cœlo est, in congregationem unam, et appareat arida. » Et factum est ita. » Vide hic, obsecro, dilecte, ordinem et consequentiam optimam, quia dixerat in principio : « Terra erat invisibilis et incomposita, » eo quod tenebris et aquis obtegeretur : et deinde præcepit die secundo, ut esset firmamentum, et aquarum separationem fecit, vocavitque firmamentum cœlum ; nunc iterum docet nos se die tertio præcepisse aquæ, quæ sub cœlo, hoc est, firmamento, ut in unam congregationem conveniret, et locum daret, atque appareret arida : et factum est ita. Quia enim omnia impleta erant aquis, jussit in unam congregationem aquarum multitudinem concedere, ut sic appareret arida. Vide quomodo paulatim illius nobis pulchritudinem et ornatum ostendit, « Et factum est, ait, ita : » Quomodo ? sicut præceperat Dominus. Dixit solum, et opus subsecutum est. Hoc enim peculiare Dei est, ut secundum voluntatem suam creaturas moderetur. « Et congregata est, inquit, aqua » quæ sub cœlo, in congregationes suas, et apparuit arida. » Quemadmodum de luce dictum est, quod cum essent ubique tenebræ, jusserit produci lucem, et separationem fecerit lucis ac tenebrarum, et hanc tribuerit diei, istas vero nocti ; similiter dictum est, quod cum produxit firmamentum, aquarum alias superiorem locum occupare, alias autem sub firmamento esse jusserit : sic et nunc illas ipsas aquas, quæ sub firmamento erant, in unam congregationem jubet coire, ut appareat arida, et tunc huic etiam suum nomen im-

ponat; sicut de luce et tenebris dictum est. « Congregatæ » enim sunt, ait, aquæ quæ sub cœlo erant, in congregationes » suas, et apparuit arida: et vocavit Deus aridam, terram[1]. » Vidisti, dilecte, quomodo Deus terram, quæ invisibilis erat et incomposita, et aquis quasi velaminibus quibusdam obtegebatur, despoliavit, ut sic dicam, et faciem illius nobis monstravit, proprio etiam nomine imposito? « Et congre- » gationes, ait, aquarum vocavit maria[2]. » Ecce et aquæ nomen suum sortitæ sunt. Nam quemadmodum optimus artifex arte sua vas aliquod facturus, non antea illi nomen imponit, donec absolvat: ita et benignus Dominus nomina elementis non antea imponit, donec ea in propriis locis suo præcepto ponat. Igitur postquam terra nomen suum accepit, et ad propriam formam pervenit, etiam aquæ congregatæ proprio vocabulo nominatæ sunt. « Vocavit enim, ait, » congregationes aquarum maria: » subdit iterum: « Et vidit » Deus quod bonum[3]. » Nam quia humana natura imbecillis est, et opera Dei digne laudare non poterat, præoccupans divina Scriptura acceptam ab ipso Opifice laudem nos docet.

IV. Igitur quando discis ipsi Conditori creaturas bonas visas esse, majorem quidem in modum admireris necesse est; nihil tamen ad laudem et encomium amplius afferre poteris. Talem enim sortitus es Dominum, qui ejusmodi opera facit, quæ a nobis neque laudari satis possunt. Quomodo enim unquam opus Dei pro dignitate laudare posset humana natura? Cæterum per ea quæ subjunguntur, considera ineffabilem Dei egregii artificis sapientiam: postquam enim nobis apertam terræ faciem monstravit, consequenter suo præcepto decentem ei concedit speciem, et seminum varietate ejus adornat faciem. « Et dixit, ait, Deus: Germinet terra herbam fœni, se- » minans semen secundum genus et similitudinem: et lig-

[1] Gen. I, 10. — [2] Ibid. — [3] Ibid.

» num frugiferum, faciens fructum, cujus semen in semet-
» ipso secundum similitudinem, secundum genus super
» terram. Et factum est ita [1]. » Quid est illud : « et factum
» est ita ? » Præcepit, inquit, Dominus, et statim terra suos partus maturans, ad seminum germen seipsam adornavit. « Et protulit terra herbam fœni, inquit, seminans se-
» men secundum genus, et secundum similitudinem : et
» lignum frugiferum faciens fructum, cujus semen suum in
» ipso secundum genus super terram [2]. » Hic animadverte, dilecte, quomodo verbo Domini omnia facta sunt super terram. Non enim erat homo qui operaretur, non aratrum, non boum cooperatio, non aliud ejusmodi studium : sed solum audivit præceptum, et statim quod suum erat fecit. Ex quo discimus etiam nunc neque curam agricolarum, neque laborem, neque alias in colendis agris ærumnas, fructuum nobis proventum promere; sed ante hæc omnia verbum Dei, quod ab initio ad terram factum est. Quin et futuram ingratam hominum mentem corrigens divina Scriptura, diligenter omnia nobis secundum ordinem factorum narrat, ut compescat temeritatem et deliramenta eorum qui figmenta sua venditant et dicere audent solis cooperatione ad fructuum proventum opus esse. Sunt et alii, qui hæc astris aliquibus ascribere nituntur. Propterea docet nos Spiritus sanctus, ante formationem horum elementorum, sermoni et præcepto Dei obtemperantem tellurem omnia semina edidisse, nullo alio ad cooperationem opus habentem. Sufficiebat enim ei pro omnibus verbum illud : « Germinet terra herbam fœni. » Quocirca divinæ Scripturæ vestigia sequamur; neque feramus eos, qui adversa illis temere blaterant. Nam etiamsi homines terram operentur, et jumentorum auxilio fruantur, et magnam terræ curam habeant, etsi magna sit cœli temperies,

[1] Gen. 1, 11. — [2] Ibid. 12.

et omnia alia concurrant; nisi nutus Domini accedat, omnia alia frustra et in vanum cedent : et nihil proficiet quivis labor et sudor, nisi manus Domini superne adjuvet, et perfectionem his rebus tribuat. Quis non obstupesceret et admiraretur, cogitans quomodo verbum Domini illud, « Germinet terra herbam fœni, » in ipsa viscera terræ descendat, et quasi admirabili quodam peplo, terræ faciem variis floribus adornet ? Videreque erat subito terram, quæ antea informis et inculta erat, tantam accepisse pulchritudinem, ut quasi cum cœlo certaret. Nam sicut cœlum paulo post ornandum erat astrorum varietate, sic et tellus florum multijuga varietate ornabatur, ita ut et Opifex in laudem ejus prorumperet : etenim « Vidit, ait, Deus quod » esset bonum. »

III. Vidisti quomodo per singula quæ facta sunt, ostendat laudantem Opificem, ut homines postea hæc edocti, ex creaturis ad Creatorem recurrerent? Nam si creaturæ hujusmodi sint, ut ab homine pro dignitate laudari nequeant, quid de Opifice ipso dicere quis poterit? « Et vidit, ait, » Deus quod esset bonum. Et factum est vespere, et factum est mane dies tertius [1]. » Vides quomodo iterando frequenter doctrinam, menti nostræ dictorum vim infigere vult ? Oportebat enim dicere : Et factus est dies tertius. Sed vide quomodo de singulis diebus sic dicat : « Et factum » est vespere, et factum est mane dies tertius. » Non simpliciter, nec absque causa : sed ne ordinem confundamus, neque putemus vespera ingruente finem accepisse diem. Sed sciamus vesperam finem esse lucis, et principium noctis : mane autem finem noctis, et complementum diei. Hoc enim docere nos vult beatus Moses dicens : « Et factum » est vespere, et factum est mane dies tertius. » Et ne mireris, dilecte, si hæc sæpe et continuo dicat divina

[1] Gen. 1, 13.

Scriptura. Si enim post tantam dicti frequentiam Judæi adhuc errore præoccupati, exeæcato corde contendunt, et vesperam initium sequentis diei esse opinantur, decipientes semetipsos; et adhuc in umbra sedent, veritate omnibus patefacta; et ad lucernam assident, Sole justitiæ totum orbem undique illustrante : nisi tanta diligentia et accuratione docuisset, aliqui tam indocilium contentionem ferrent. At illi quidem amentiæ suæ præmia expectent : nos autem, quibus donatum est Solis justitiæ radiis illustrari, divinarum Scripturarum doctrinæ obtemperemus : et hunc canonem sequentes, sana dogmata in mentis nostræ promptuario reponamus, et una eorum curam, et nostræ salutis magnam sollicitudinem gerentes, ea quæ animæ nostræ sanitatem lædunt, fugiamus, ab hujusmodi omnibus quasi a perniciosis veneficiis abstinentes. Multo majus enim hoc damnum est, et tanto majus, quanto anima corpore melior. Illa enim venena corporalem hanc mortem inducunt : hæc autem sanitatem animæ offendentia, æternam nobis mortem afferunt. Quænam autem sunt illa nobis perniciosa? multa et varia, maxime autem ad humanam gloriam spectare et nescire eam contemnere : hoc enim multorum nobis malorum causa est : et si quas spirituales habemus divitias, eas evacuat, et utilitate, quæ ex eis capi potest, nos destituit. Quid igitur fuerit damno hoc perniciosius? Quandoquidem id præstat, ut a nobis avolent etiam ea quæ nos habere putamus. Sic Pharisæus ille Publicano minor factus est, eo quod linguæ suæ imperare non potuit : sed per illam sicut per fenestram aliquam omnes divitias suas effudit. Tantum est inanis gloriæ malum!

IV. Dic, obsecro, mihi, cur et qua de causa ita hominum laude teneris. Nescis quod sicut umbra, et si quid illa vilius, ita illorum laus in aërem diffusa evanescat? Alioquin inconstans et mutabile est hominum genus, et illi ipsi eum-

dem, quem nunc laudant, non multo post vituperant : quod in sententia Dei nunquam usuvenit. Ne igitur ita desipiamus, ne temere et absque fructu fallamus nos ipsos. Nam et si bonum quiddam facimus, non autem propter hoc solum agimus, ut mandatum Domini nostri impleamus, eique soli cogniti simus, laborem hunc frustra suscipimus, nosque privamus fructu, quem inde assequi liceret. Nam is qui, ut ab hominibus gloriam venetur, quid boni operatur, sive ea frui poterit, sive non ; sæpe enim et qui propter inanem gloriam omnia facit, etiam ipsa frustratur ; sive igitur ea potiatur, sive non, satis hic retributionis accepit, et ibi nihil accipiet præmiorum. Quare hoc? quia præferens futuris præsentia, et justi judicis calculo humanam gloriam, indignum se reddit qui a judice honoretur. Contra si propter hoc solum operemur spirituale aliquod bonum, ut placeamus oculo illi soli, qui sopiri nescit, et cui « nuda et » aperta sunt omnia[1], » et thesaurus noster in tuto erit, et incorruptæ nos merces manebunt, et ex ipsa earum suavi expectatione nobis multa consolatio erit, dum in promptuario, quod nemo diripere poterit, illa nobis salva custoditur merces : imo sequitur etiam gloria humana ; tunc enim illa multo uberius fruimur, quando eam despicimus, quando eam non quærimus, quando eam non sectamur. Et quid miraris, si hoc eveniat iis qui spirituales philosophos agunt, cum et multi eorum qui hujus mundi studia sectantur, eos maxime contemnant et despiciant, qui ab hominibus gloriam quærunt : inveniesque ab omnibus dicteriis incessi eos qui humanæ gloriæ inhiant? Quid igitur miserius nobis, qui spiritualia sectamur, si similes illis, celebrari ab hominibus cupiamus, et si non sat fuerit nobis a Deo laudari? sicut et Paulus dicit : « Cujus gloria non ex hominibus, sed » ex Deo[2]. » Non vides, dilecte, in circensibus ludis, quo-

[1] Hebr. IV, 13. — [2] I Thess. II, 4.

modo ii qui equos agitant, non advertunt plausum et favorem populi assidentis et acclamantis, neque ex eo plausu voluptatem capiunt : sed ad unum solum spectant imperatorem in medio sedentem, et ad nutum illius attendentes, totam multitudinem despiciunt, et tunc solum animo extolluntur, cum ille eos coronaverit? Hos igitur et tu imitatus, non magni momenti facito hominum famam, neque propter eam virtutem exerceas, sed a justo judice sententiam expecta, et ad illius nutum intentus esto. Sic omnem vitam tuam dispensa, ut et hic continenter bona spe pascaris, et illic æternis fruare bonis ; quæ ut nos omnes assequamur, faxit gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto sit gloria, et imperium, et honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VI.

Et dixit Deus : Fiant luminaria in firmamento cœli ad illuminationem super terram, ut dividant inter diem et inter noctem, et sint in signa, et in tempora, et in dies, et in annos [1].

I. Volo solitam tractare doctrinam, et torpeo ac detrecto : mentem enim meam confudit et conturbavit superveniens tristitiæ nubes : imo non solum tristitiæ, sed et iræ, ita ut nesciam quid faciendum : mentem enim occupat hæsitatio. Cum enim cogito vos omnem illam nostram doctrinam, et quotidianam admonitionem ad modicum diaboli flatum oblivioni tradidisse, et ad satanicum illum eques-

[1] Gen. 1, 14.

trem ludum omnes concurrisse : qua alacritate potero iterum doctrinam tradere, cum priora tam cito animo exciderint? Hoc enim est quod potissimum me torquet, et ad iram commovet, quod cum nostra admonitione, reverentiam etiam, quam sacræ quadragesimæ debetis, ex animo vestro simul ejeceritis, vosque sic diaboli retibus involveritis. Quomodo quis poterit, etiam cui saxeus animus, tantum contemptum non gravatim ferre? Pudore afficior, credite, et erubesco, cum video nos frustra laborare, et in petra sementem jacere. At mihi quidem, sive dicta mea audiatis, sive audire contemnatis, merces mea integra erit. Nam omne quod meum erat, feci : pecuniam dinumeravi, admonitiones adhibui : timeo autem, et anxius sum, ne hoc vobis ad majorem accusationem cedat; « Servus enim » ille, ait, qui scit voluntatem domini sui, et non facit, » vapulabit multis [1]. » Nullum enim cuiquam vestrum ad ignorantiam erit refugium, cum nos eadem quotidie insonemus, et ostendamus diabolicos laqueos, et magnam virtutis facilitatem, si tamen vigiles esse voluerimus. An nescitis eos, qui sic suam salutem negligunt, et aliquando huc veniunt, aliquando autem in dæmonum retia se injiciunt, a Scriptura divina canibus comparari? « Homo enim, in» quit, qui convertitur a peccato suo, et iterum in idipsum » redit, similis est cani ad vomitum suum redeunti [2]. » Vides cui similes facti sunt, qui ad illicitum hoc spectaculum accurrerunt? Non audistis Christum, dicentem : « Omnis » qui audit hos sermones meos, et non facit eos, similis erit » viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam; et » venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum » illam, et cecidit, et fuit ruina illius magna [3]? » At qui ad circenses ludos ierunt, illo longe deteriores facti sunt : illius enim domus dejecta est, sed post validam impulsi-

[1] Luc. XII, 47. — [2] 2 Pet. II, 22. — [3] Matth. VII, 26 et 27.

onem : flumina enim et ventos dixit, non ut ventorum impetus et aquarum multitudines indicet, sed ut tentationum violentiam insinuet; et ruinam domus, non ut sensibilem domum imaginemur : de anima enim sermo est, quæ gravibus afflictionibus dejicitur, neque illis resistere potest; in vos autem neque ventus afflavit, neque fluvii irruerunt; sed duntaxat tenuis quædam aura diabolica spiravit et omnes vos subvertit. Quid hac insipientia deterius fuerit? Quæ jejunii utilitas, dic, oro? quod lucrum ex hac congregatione? Quis non et vos deploraret, et nos miseros diceret? Vos, inquam, quia omnia quæ collegistis, simul effudistis, et januas mentis vestræ pravo dæmoni aperuistis, ut facilis ei aditus esset ad efferendas omnes vestras spirituales divitias ; nos vero miseros quis jure dixerit, quod ita mortuis auribus concionemur, ac tantam jacturam faciamus, et quotidie seminantes, nullum percipere fructum possimus. Num hac sola de causa tam studiosi in dicendo sumus, ut aures vestras oblectemus, vel quod laudari a vobis cupiamus? Nisi lucrum vobis sit ex sermonibus nostris, satius fuerit nos posthac silere. Nollem enim vobis majoris damnationis causa fieri. Enimvero sicut negotiator, qui cum multis mercibus et opibus congregatis navem impleverit, subito orta tempestate, et prævalente ventorum violentia, mersa cum vectoribus nave, fit omnibus miserabile spectaculum, nudus repente apparens, et post plurimas immensasque divitias in extremam redactus egestatem : ita et vobiscum diabolus nunc egit. Nam quia invenit navem vestram spiritualem multis divitiis oneratam, et vidit grandem thesaurum, quem ex jejuniis et continuis doctrinis colligere potuistis ; quasi tempestate quapiam immissa, inutile et perniciosum illud equestre certamen dico, per illud ipsum omnibus vos divitiis destituit et spoliavit.

II. Scio me vehementiore increpatione uti ; sed ignos-

catis, oro : ita quippe dolens anima solet. Neque enim ex inimico pectore hæc loquor, sed ex sollicita vestrique amantissima anima : propterea ex severitate aliquid remitto, et quia ulcus serpens cohibui, charitatem vestram iterum bona spe animare volo, ne desperetis, nec animum despondeatis. Non enim sicut in sensibilibus rebus, ita et hic usu evenit; illic namque is qui ex divitiis in extremam redactus fuerit inopiam, brevi eas reparare nequit; hic autem per misericordiam Dei, si modo condemnare facta nostra, et jam sistere ignaviam voluerimus, poterimus statim ad pristinam abundantiam redire. Talis enim est Dominus noster, tamque magnificus et liberalis : unde et clamat per Prophetam, dicens : « Voluntate nolo mortem peccatoris, sed ut » convertatur, et vivat [1]. » Scio vos frugi homines esse et lapsum vestrum persentiscere. Non autem parva ad virtutis reditum via est, scire peccatorum magnitudinem. Jam ne quis mihi iterum diabolici illius erroris verba afferat, dicens : « Quale peccatum est videre currentes equos? » Si volueris prudenter omnia discere quæ ibi fiunt, invenies omnia ex satanica operatione prodire. Non enim videntur soli equi currentes, sed et clamores, et blasphemiæ, et multi intempestivi sermones audiuntur, et mulieres prostitutæ in medium prodeunt, et spectantur molles et effœminati pueri. Num parva tibi hæc videntur, et quæ ad captivas abducendas animas parum faciant? Nam si fortuiti conventus incautos sæpe supplantarunt, et in perditionis profundum sæpe traxerunt, quid verisimile est accidere illis, qui illuc ea de causa veniunt, et oculos pascunt illicitis hisce spectaculis, et inde perfecti adulteri discedunt? Benignus enim Dominus noster sciens naturam nostram tentationi expositam, et dæmonis versutam et variam malitiam, bene nos muniens et inexpugnabiles reddere volens, legem hanc

[1] Ezech. XVIII, 23.

posuit, dicens : « Qui inspicit mulierem ut concupiscat » eam, jam adulteratus est eam in corde suo[1], » adulterium consummatum vocando, aspectum cum curiositate factum. Ne igitur dic ultra : « Quid mali ex illa frequentatione ? » Istud ipsum enim videre equorum certamen, sufficit ad multam perniciem animæ inferendam. Nam cum in inutilia, et ea quæ animæ nihil conducunt, sed et damnosa sunt, tempus insumimus, altercamur, et innumera verba, et quæ loqui non oportet, loquimur; quam habebimus veniam ? quam excusationem ? Et hic quidem si paulo prolixius docemus, multi succensent et ægre ferunt, et infirmitatem corporis et labores prætexunt, licet admirabile hujus templi tectum multum soletur; nihil enim molestiæ parit frigus, vel pluvia, aut ventorum asperitas; illic vero, licet multum compluantur, a ventis validis vexentur, et calore solis aliquando æstuent, non unam, neque duas tantum horas, sed bonam diei partem versantur, et neque senex canos suos reveretur, neque juvenem pudet ad canorum irritamenta ire : sed tanta est hæc deceptio, ut cum voluptate hæc esca animarum admittatur, nec cogitetur damnosam hanc voluptatem brevem esse et temporariam, dolorem vero perpetuum, et graviter accusaturam conscientiam. Video enim nunc aliquorum facies, et conjecto qualis animæ eorum status, quantaque nunc pœnitentia teneantur. Verum ne iterum in eadem recidatis, neque post tantam nostram admonitionem iterum ad diabolica illa concilia et spectacula curratis, necessarium est vos obtestari. Neque enim semper expedit pharmaca lenia adhibere : sed quando ulcus curationi resistit, oportet violenta et mordacia admovere, quo morbo occurratur citius.

III. Discant igitur omnes his criminibus obnoxii, si post hanc nostram admonitionem in ea negligentia manserint,

[1] Matth. v, 28.

non toleraturos nos, sed legibus ecclesiasticis usuros, et magna vehementia docturos, ne talia posthac committant, neve tanto contemptu divina audiant eloquia. Hæc autem non de omnibus hic congregatis dico, sed de huic culpæ obnoxiis. Omnibus quidem loquimur, sed suum auditores quique remedium capiant; reus quidem ut a delicto desistat, et non ultra progrediatur, sed studio suo seipsum revocet, et errata corrigat: innoxius vero cautior fiat, ut ne capiatur, neve aliquando reus fiat. Cæterum ut ex rebus ipsis vestræ charitati persuadeamus ex amore studioque vestrî hunc nostrum animi dolorem profectum esse, et nos ad hæc dicenda impulsos esse, quod multum saluti vestræ timeremus: age iterum nos ipsos bona spe foventes, consuetam vobis apponamus doctrinam, declarantes paternam, quam erga vos gerimus benevolentiam: sed, oro, diligenter dictis auscultate, ut majore cum fructu domum redire liceat. Operæ-pretium autem est, ea quæ nunc lecta sunt, charitati vestræ dicere. »Et dixit, inquit, Deus: Fiant luminaria in firmamento »cœli ad illuminationem super terram, ut dividant inter » diem et inter noctem. Et sint in signa, et in tempora, et in » dies, et in annos: et sint ad illuminationem in firmamento » cœli: ita ut luceant super terram. Et factum est ita [1]. » Postquam enim heri nos docuit beatus Moses, quomodo informem terram ornaverit universi Conditor herbis, et florum varietate, et seminum germine, hodie sermonem ad ornatum cœli vertit. Nam sicut terra ornatur per ea quæ ex ipsa proveniunt; sic cœlum hoc visibile clarius et fulgidius fecit, astrorum varietate illud hinc inde distinguens, præsertim formatione duorum magnorum luminarium, solis, inquam, et lunæ. « Et fecit Deus, ait, duo luminaria mag- » na, luminare magnum ut præesset diei, et luminare mi- » nus ut præesset nocti, et stellas [2]. » Vidisti sapientiam Opifi-

[1] Gen. 1, 14, 15. — [2] Ibid. 16.

cis? dixit solum, et productum est hoc admirabile elementum, solem dico. Hunc enim vocat luminare magnum, et dicit ipsum factum esse, ut præsit diei. Sol enim clariorem diem efficit, rutilans aureo suo jubare et radiis, et quotidie speciem suam vigescentem ostendens; et simul atque mane exortus fuerit, omne hominum genus ad suorum operum studia excitans. Hujus formositatem declarans beatus David, inquit: « Et ipse tanquam sponsus egrediens » de thalamo suo, exultabit ut gigas ad currendam viam: » a summo cœlo egressus ejus, et occursus ejus usque ad » summum cœli[1].» Vides quomodo ejus pulchritudinem, et in operando velocitatem declaravit. Dicendo enim: « A sum» mo cœlo egressus ejus, et occursus ejus usque ad summum » cœli: » significavit nobis quomodo in uno temporis momento per totum orbem discurrit, et a finibus in fines radios mittit, multum utilitatis præstans. Nam non solum calefacit, sed et arefacit. Et non solum arefacit, sed et adurit, multosque alios et varios nobis usus præbet, atque adeo magnum est miraculum elementum hoc, neque est qui laudes ejus pro dignitate prædicaverit. Hæc autem dico, et sermone elementum extollo, non ut in eo subsistas, dilecte, sed ut inde ascendas, et in elementi Opificem admirationem transferas. Nam quanto majus ostenditur elementum, tanto majus monstratur Opificis miraculum.

IV. Verum gentiles admirantes et obstupescentes tantum elementum, ulterius perspicere non potuerunt, neque ejus Conditorem laudaverunt; sed in elemento conquiescentes, ipsum pro Deo habuerunt: propterea et beatus Paulus dicit: « Et venerati sunt, coluerunt que creaturam » magis, quam Creatorem[2]. » Quid enim insipientibus illis, qui non potuerunt ex creaturis agnoscere Creatorem, sed in tantum pervenerunt errorem, ut creaturam et facturam

[1] Psal. xviii, 6, 7. — [2] Rom. i, 25.

in ordinem Creatoris referrent? Quapropter divina Scriptura prævidens propensos ad errorem ignavos, docet nos post tertium diem hoc elementum esse conditum, postquam terra omnigena semina protulit, et suum accepit ornatum : ut nulli posthac dicere liceat sine solis cooperatione non maturescere fruges, et proventus terræ. Idcirco declarat tibi, antequam sol formaretur, omnia fuisse impleta ; ut ne soli fructuum proventus ascribas, sed omnium opifici Deo, qui dixit ab initio : « Germinet terra her»bam fœni. » Quod si dixerint solis functionem etiam aliquid operari, ut fructus maturescant, neque ego contradico. Nam sicut si agricolam dicam cooperari ad terræ cultum, non ideo universum tribuo agricolæ, sed etiam si is sexcenties suum agat officium, nisi is qui suo mandato ab initio terram ad faciendos fructus idoneam fecit, ad hoc eam quoque movere velit, nihil proficiet multis laboribus : similiter dico, etiamsi cum labore rustici conspiret solis et lunæ operatio, et cœli temperies, neque sic utilitatem aliquam fore, nisi superne illos dextera Domini adjuverit : hac autem manu valida juvante etiam elementa plurimum conferunt. Hæc probe memoria tenentes, compescite eos qui adhuc errare volunt, et non concedite ut Creatoris honor creaturæ concedatur. Eapropter et divina Scriptura non solum pulchritudinem ejus, et magnitudinem, et utilitatem ostendit, dicendo ; « Sicut sponsus, et Exultabit »sicut gigas ad currendam viam : » sed et imbecillitatem debilitatemque. Audi enim quid alibi dicat : « Quid sole »lucidius? et hoc deficit[1]. » Ne te decipiat, inquit, spectaculum. Nam si voluerit Conditor imperare, quasi nunquam fuerit, ita disparebit. Hæc si intellexissent gentiles, neutiquam in tantum incidissent errorem, sed recte vidissent ex creaturarum contemplatione par esse ad Creatorem as-

[1] Eccli. xvii, 30.

cendere. Propter hoc quarto die solem fecit, ne putes illum diei auctorem. Nam quod de seminibus a nobis dictum est, et de die licet dicere, nempe fuisse tres dies ante solis formationem. Voluit autem Dominus et per hoc elementum clariorem diei lucem reddere : id quod et de minori luminari, hoc est, de luna dixerimus : factæ enim sunt tres noctes ante ejus formationem. Attamen et hæc producta suam affert utilitatem : dissipat enim noctis tenebras, et ferme, ut ita dicam, eadem quæ sol ipse facit erga alia omnia. Sol enim ordinatus est ad hoc ut præesset diei, luna autem ut præesset nocti. Quid est, « ut præesset diei, » et ut præesset nocti ? » Potestatem, inquit, accepit ille quidem diei, hæc vero noctis, ut sol diem suis radiis clariorem reddat, luna autem ut dispellat tenebras et hominum generi lumine suo facultatem præbeat suis negotiis vacandi. Tunc enim viator fidentius iter facit, et nauta navim regit, et maria trajicit, et sua quique studia, suasque artes metu posito aggrediuntur. Deinde postquam nos docuit istorum luminarium utilitatem, inquit : « Et stel- » las, et posuit Deus illas in firmamento cœli, ita ut luceant » super terram, et præsint diei ac nocti, et separent inter » lucem et tenebras[1]. »

V. Animadverte hic quantum et istarum usum nobis declaravit. « Posuit illas, inquit, in firmamento cœli. » Quid est, « posuit ? » Numquid quasi diceret aliquis, fixit ? Absit. Videmus enim ipsas sæpe unico temporis momento magnum transire spatium, et nunquam in uno loco stare, sed suum, quem illis Dominus præcepit, cursum perficere. Quid igitur est, « posuit ? » id est, imperavit ut ipsæ essent in cœlo. Etenim hoc ex decursu Scripturæ licebit videre, quia alibi dicit : « Posuit Deus Adam in paradiso[2], » non quod infixerit eum paradiso, sed quod præceperit ut esset

[1] Gen. I, 17 et 18. — [2] Id. II, 15.

in paradiso. Similiter et de stellis dixerimus, imperasse nempe eis ut essent in firmamento cœli, et suum lumen super terram emitterent. Animadverte, obsecro, dilecte, quibusnam pratis et hortis jucundius non fuerit spectare in media nocte cœlum stellis distinctum, et stellarum varietate quasi floribus quibusdam conspersum et ornatum, multum lucis super terram effundere? Nam et in hoc ordinatæ sunt, ut luceant super terram, et præsint diei et nocti, quod generaliter et de magnis luminaribus dictum est. Nam postquam docuit nos quomodo formata fuerint duo luminaria magna, et stellæ, de omnibus in genere dicit : « Et præsint diei ac nocti, et separent inter lu- » cem et tenebras. » Enimvero sicut interdiu stellæ in cœlo non videntur discurrere; illarum enim usum lumen solis multa claritate obtegit : ita neque noctu sol apparet, sufficiente luna suo lumine ad illustrandas noctis tenebras. Verum elementa quæque intra suos terminos manent, et nunquam suam mensuram transgredientur : sed dispositionem et ordinem Domini custodiunt, suumque opus faciunt. Quis autem alia omnia enarraverit, quæ horum luminarium et stellarum usus humano generi confert? « Sint, » enim, inquit, in signa, et in tempora, et in dies, et in an- » nos. » Quid est, « in signa, et in tempora, et in dies, » et in annos? » Docere nos vult divina Scriptura horum cursum scientiam nobis temporum conferre, vicissitudines conversionum, numerum dierum, anni curriculum : et ex his possumus dignoscere omnia. Etenim gubernator ad horum cursum spectans, et in cœlum intentus, diligenterque discens omnia, navigare incipit, maria transit, et in densissima nocte, visis stellis, navim dirigere, et sua arte salutem navigantibus dare solet. Sic et agricola ex illis discit quando oporteat semina terræ committere, quando terram pastinare, et arare, quando falcem acuere, ut fru-

ges demetat. Non pauca vitæ hujus commoda temporum scientia, dierum numerus, et anni circulus afferunt : multaque in iis deprehendi possent ad fovendam humanam vitam utilia, neque est qui exacte recensere singula possit : ex paucis tamen quantus eorum sit usus conjectandum est ; et cum admirati fuerimus creaturas, earum Opifex quoque adorandus et celebrandus est : suspicienda item ineffabilis illius benignitas, quam erga humanum genus exhibuit. Quippe propter nil aliud hæc omnia produxit, quam propter hominem, quem non multo post quasi regem et principem omnibus a se conditis præfecturus erat. « Et vidit, ait, Deus quod esset bonum [1]. » Vides singulis diebus ostendere divinam Scripturam Deo placere creaturas, ut omnem amputet occasionem eorum, qui reprehendere audent ea quæ ab illo sunt facta ? Quod enim hujus rei gratia unoquoque die Scriptura divina hoc significet, ex consequentia manifestum est. Sufficiebat enim de omnibus creaturis semel dicere omnia quæcumque fecit, esse bona valde : sed sciens quanta sit mentium nostrarum infirmitas, singillatim hoc facit, ut discas sapientia quadam solerti, et benignitate inenarrabili producta fuisse omnia. « Et factum est, inquit, vespere, et factum est mane » dies quartus [2]. » Postquam enim absolvit ornatum cœli, et stellis illud decoravit, duoque luminaria magna produxit, finem diei imposuit ; et dixit : « Et factum est vespere, et « factum est mane dies quartus. » Vide quo pacto et hoc per singulos dies commemorat, divina dogmata frequenti admonitione nostræ menti infigere volens.

VI. Hæc igitur omnia quasi insculpta retinentes in latitudine cordis, quo negligentiam omnem excutiamus, sana accurate teneamus dogmata, atque eos qui gentili errore præoccupantur, omni mansuetudine doceamus, ne ordi-

[1] Gen. 1, 18. — [2] Ibid. 19.

nem confundant, neque relicto Creatore creaturas adorent, quæ ob nostram salutem et utilitatem factæ sunt. Nam et si millies dirumpantur gentiles, tamen clara voce clamo propter humanum genus hæc omnia facta esse; sibi enim sufficiens Opifex nullo istorum opus habebat : sed ut erga nos suam benignitatem ostenderet, hæc omnia produxit, demonstrans quanto honore prosequatur humanum genus, ut his manuducti debitam ipsi adorationem referamus. Quantæ enim stultitiæ est ante pulchras creaturas procumbere, et in illis consistere, nec attollere mentis oculos ad illum qui eas produxit, neque Paulo credere dicenti : « Invisibilia illius ex creatione mundi per ea quæ facta sunt intellecta pervidentur[1] ? » Quid dicis, homo? Cum videris cœlum, admiraris ejus formositatem, astrorum varietatem, claritatis eminentiam. Ne ibi subsistas, sed ad Opificem ipsum tuam extende mentem. In stuporem te rursus conjicit lux solis, et admiraris ejus multiplicem usum, et quia vides radios illustrantes oculos tuos, admiraris elementi pulchritudinem. Sed neque hic subsistas; imo hoc cogita, si creatura tam admirabilis est, et supra omnium opinionem et intellectum, quantus est qui ipsam solo verbo et præcepto produxit ? Idipsum et de terra tecum considera : quando videris eam floribus ornari, sicut vestimentum multis coloribus distinctum, varia herbarum segete undique tegi. Ne virtuti terræ ascribas ea quæ ex ipsa nascuntur, neque solis vel lunæ cooperationi, sed probe cogita Deum ante illorum creationem dixisse duntaxat : « Producat terra herbam fœni, » et mox omnem terræ faciem ornatam fuisse. Si hæc singulis diebus nobiscum versemus, ipsi grati erimus, et Domino, ut decet, imo ut nostræ vires ferunt, gloriam dabimus. Gloriam autem ipsi tribuemus, non per hoc solum, sed et per optimam vitam, si non

[1] Rom. 1, 20.

in eadem peccata recidamus, sed longum vale dicentes diabolicis illusionibus, diligenti posthac attentione, multoque studio, et continua confessione supernam benevolentiam nobis conciliemus. Sufficit enim illi ob magnam suam misericordiam, ut desistamus a peccatis. Si enim hoc statuerimus, facile et ad bonorum operum actionem impellemur. Ne quis, obsecro, posthac in circensibus ludis appareat ; ne quis in conventiculis intempestivis diei partem dilapidet : ne quis talorum ludo, et clamori qui inde oritur, ac reliquæ perniciei posthac se admisceat. Quæ enim utilitas jejunii, dic, obsecro, si toto die nihil comedis, ludis autem tesseris, et nugaris, sæpe etiam pejeras et blasphemas, et ita totum insumis diem ? Ne, obsecro, ne ita negligentes simus in nostra ipsorum salute ; quin potius sermo noster sit de spiritualibus, et librum divinum accipiat aliquis in manibus, convocatisque proximis, per divina eloquia riget et suam et præsentium mentem : ut sic diabolicas insidias effugere valeamus, magnos percipere jejunii fructus, et frui benignitate Dei, gratia et miserationibus unigeniti Filii ejus, cum quo Patri et Spiritui sancto sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VII.

Et dixit Deus : Educant aquæ reptilia animarum viventium, et volatilia volantia super terram secundum firmamentum cœli, et factum est sic. Et fecit Deus cete magna, et omnem animam animalium reptilium, quæ produxerunt aquæ secundum genera sua [1].

I. Heri eos, qui ad equestris ludi spectaculum abierant, satis perstrinximus, demonstrata eis jacturæ quam fecerunt magnitudine : nempe quod spiritualem thesaurum ex jejunio collectum simul effuderint, et ex magna abundantia in extremam inopiam subito seipsos conjecerint. Age, leniore hodie utamur remedio, et illorum spiritualia vulnera, quasi membra nostra essent, obligemus : quia et heri asperiora medicamina imposuimus, non ut quoquo modo mœstitiam inferremus, ac dolorem augeremus, sed ut vehementia illa ulcus ipsum attingere possemus. Etenim medici et patres sic facere consueverunt : medici enim primum apponunt cataplasmata magis efficacia, et dein rupto ulcere leniora admovent : patres quoque cum viderint filios suos incompositis moribus, prius graviter verberibus corripiunt, et dein admonent et hortantur. Hoc modo et nos, quamvis heri vehementiori sermone usi fuerimus, hodie tamen blandius vobis loquemur, et sicut nostra membra curabimus. Nam ut profectus vester majorem loquendi fiduciam nobis conciliat, et spiritualis noster thesaurus est, si vos cernamus in spiritualibus incrementa capere, et virtutibus esse conspicuos, atque ab iis quæ nocere valent

[1] Gen. 1, 20 et 21.

vobis cavere : sic quando videmus vos supplantari, et diabolicis illusionibus seduci et subjici, mœstitia implemur, et pudor quidam, ut sic dicam, animam nostram occupat. Nam secundum beatum Paulum : « Tunc nos vivimus, si » vos statis in Domino [1]. » Igitur ut perfecti, et repleti intellectu, sic eorum quæ retro sunt obliviscamini, ut ad ea quæ ante vos sunt enitamini ; et fœdera, quæ cum Christo iniistis, renovata, stabilia et inviolata posthac custodite : ac prudenter intercluso diabolicis machinationibus aditu, subsequente studio inscriptam vobis desidiæ maculam abstergite, devicta intempestiva illa et perniciosa consuetudine : et cogitate non hoc solum grave esse, quod qui illo confluunt, magnum sibi damnum asciscant, sed et quod multis aliis offendiculo sint. Quippe Gentiles et Judæi videntes eos qui quotidie in Ecclesia versantur, et frequenti doctrina imbuuntur, simul ibi comparere, et sibi commisceri, quomodo res nostras pro deceptionibus non habebunt, et non idem de omnibus nobis suspicabuntur? Annon audis beatum Paulum admonentem, et consulentem clara voce : « Absque offendiculo estote ? » Deinde, ne putes de nostris tantum admonere, deque iis qui in eodem ordine positi sunt, suddidit : « et Judæis, et Gentibus : » et tandem adjecit, « et Ecclesiæ Dei [2]. » Nihil enim ita obest et nocet religioni nostræ, ut offendiculi ansam præbere infidelibus. Nam quando vident aliquos e nostris virtute conspicuos, hujus vitæ negotia et curas e sublimi contemnere, ex iis alii quasi præfocantur, alii admirantur et obstupescunt, quod cum ejusdem atque illi naturæ sint, non talia tamen ipsi aggrediantur. Verum quando vel aliquantulum desidiæ et negligentiæ vident, statim linguam exacuunt simul contra nos omnes, et ex unius delicto totam Christianorum gentem æstimant. Neque hic gradum sistunt, sed

[1] 1 Thess. III, 8. — [2] 1 Cor. x, 32.

statim adversus caput suum loquentes, ob servorum desidiam etiam communem Dominum blasphemare audent, et putant velamenta errorum suorum esse aliorum inertiam.

II. Quod autem hoc maxime periculosum sit iis qui blasphemiæ occasionem præbent, audiamus Prophetam clamantem, et ex persona Dei dicentem : « Væ vobis, quia » propter vos nomen meum blasphematur in gentibus [1]. » Terribile hoc verbum est, et horrore plenum. Væ enim illud, est quasi deplorantis eos, qui supplicium illud inevitabile subituri sunt. Porro sicut eos qui per suam negligentiam causam illis præbent blasphemandi ingens pœna manet ac condemnatio : ita e diverso virtutum studiosis mille coronarum materia paratur. Istud ipsum docens Christus dicebat : « Luceat lux vestra coram hominibus, » ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem ves» trum qui in cœlis est [2]. » Nam quemadmodum illi aliquorum inertia offensi, linguam acuunt contra Dominum nostrum : sic, inquit, si virtutem exercueritis, qui viderint vos homines, non vos tantum laudabunt, sed cum conspexerint opera vestra lucentia, et facies vestras illustrantia, ad gloria afficiendum Patrem vestrum qui in cœlis est prorumpent : cumque hoc ab illis fiet, rursum nostra præmia augebuntur, et multa nobis bona concedet Deus, eo quod ab illis laudetur : « Eos enim qui me glorificant, ait, glo» rificabo [3]. » Nihil igitur non agamus, dilecti, ut glorificetur Dominus noster, et nulli simus offendiculi occasio. Id quod perpetuo nos docet magister orbis beatus Paulus, dum sic ait : « Si cibus offendit fratrem meum, nunquam » in æternum carnem comedam [4]. » Et iterum in alio loco inquit : « Sic autem peccantes in fratres, et percutientes » infirmam eorum conscientiam, in Christum peccatis [5]. »

[1] Isaï. LII, 5. — [2] Matth. V, 16. — [3] I Reg. II, 30. — [4] I Cor. VIII, 13. — [5] Ibid. 12.

Minæ illæ vehementes sunt, et magnam secum condemnationem afferunt : « Ne opineris, inquit, damnum hoc ad illum qui offenditur solum pertinere, transit etiam ad Christum ipsum, qui propter illum crucifixus est. Igitur is Dominus tuus propter illum crucifigi non recusavit, non tu omnia feres ne quam scandali occasionem illi præbeas ? » Hoc ubique invenies illum discipulis consilium dare : hoc enim est quod vitam nostram conservat : propterea et alibi scribens, dicebat : « Ne quæ vestra sunt considerate sin- » guli, sed quæ aliorum[1] » ; et iterum alio loco : « Omnia » mihi licent, sed non omnia ædificant[2]. » Vides apostolicam sapientiam ? « Etiamsi liceat, inquit, mihi aliquid facere, nihilque hinc mihi damni accedat : sed quia hoc non juvat ad proximi ædificationem, nequaquam hoc facere sustinuerim. » Vides animam nos amantem, quomodo nusquam quod suum est quærit, sed omnibus modis ostendit virtutem longe maximam illam esse, magnam curam gerere ut proximus ædificetur ? Hæc, obsecro, omnia scientes observemus, caveamusque ab iis quæ spiritualem virtutum nostrarum thesaurum pessumdare possunt : et nihil unquam faciamus, quo damnum quodlibet proximo inferatur. Hoc enim et peccatum auget, et gravius nobis adducit supplicium. Neque vel vulgarem aliquem contemnamus, frigida hæc verba dicentes : « Quid mea refert, si offendatur ille talis ? » Quid dicis, quæso te ? quid tua refert ? Sic tuam fulgere vitam præcepit Christus, ut non solum videntibus te sis admirationi, sed ut Dominus tuus glorificetur[3] : tu vero omnino contrarium agis, et pro gloria Dei blasphemias introduci curas, et hoc contemnis ? Hoccine fuerit animæ piæ, legesque divinas recte scientis ?

III. Cæterum si quis prius hæc ex mala consuetudine dicere solitus fuerit, suscepta nunc admonitione nostra,

[1] Philip. II, 4. — [2] I Cor. X, 23 — [3] Math. V, 16.

desistat, oro, ab illicitis hujuscemodi sermonibus, et sic omnia facere studeat, ut neque ab oculo illo qui nunquam sopitur vel cæcutit, neque a conscientia sua condemnetur : neque eos, qui se vident, in blasphemias adversus Dominum inducat. Quod si tanta adhibita cautione dispensemus ea quæ nostra sunt, multa fruemur Domini clementia, et diaboli insidias effugiemus. Cum viderit enim nos ita sobrios et vigiles, et cogitaverit se operam perdere, abscedet et occultabitur. Sed sat fuerit procemiorum : age charitati vestræ propositis iis quæ lecta sunt, spirituale convivium apparemus : et hodie videamus quid beatus Moses, imo Spiritus sanctus per ejus linguam docere nos velit : quid itaque ait : « Et dixit Deus : Educant aquæ reptilia » animarum viventium, et volatilia volantia super terram » secundum firmamentum cœli. Et factum est ita[1]. » Vide benignitatem Domini, quomodo ordine quodam et consequentia omne opificium suum nos doceat. Prius docuit nos quomodo ad fructuum proventus suo mandato terram excitaverit : postea, ubi docuit duorum luminarium formationem, apposuit et stellarum varietatem, per quas cœli pulchritudo facta est clarior : hodie continenter ad aquas transit, et ostendit nobis sermone et præcepto suo ex aquis ipsis viventia animalia prodiisse. « Educant, enim » ait, aquæ reptilia animarum viventium, et volatilia volan- » tia super terram secundum firmamentum cœli. » Quis sermo, quæso, miraculi dignitatem potest assequi? Quæ lingua ad Opificis præconia sufficiet? Dixit tantum, « Ger- » minet terra : » et statim illam ad partum excitavit : nunc dicit : « Educant aquæ. » Vide quam consonant præcepta : « illic, Germinet; hic, Educant aquæ, inquit, reptilia ani- » marum viventium. » Nam sicut de terra dixit solum, « germinet : » et varia mox ac multiplex florum, herbarum, et

[1] Gen. I, 20.

seminum apparuit copia, unoque verbo producta sunt omnia : sic et hic dixit : « Educant aquæ reptilia anima-» rum viventium, et volatilia volantia super terram secun-» dum firmamentum cœli : » et continuo tot reptilium volatiliumque genera condita sunt, quot neque sermone recenseri possunt. Et verbum quidem breve est, verbumque unum, genera autem animalium diversa et varia. Sed nullo stupore tenearis, dilecte. Verbum enim erat Dei, et sermo ipsius iis, quæ fiebant, subsistentiam largitus est. Vides quomodo omnia ex nihilo ut essent producta sunt; vides quam diligenter doceat? vides quanta se attemperatione ad nostri generis humilitatem Dominus demittat? Unde enim nos hæc tam accurate discere potuissemus, nisi ipse magna et ineffabili benignitate sua humanum genus per Prophetæ linguam docere dignatus esset, ut scire possimus et rerum creatarum ordinem, et creatoris potentiam, et quomodo sermo ejus in opus exierit, et verbum ejus subsistentiam et ad existentiam transitum Creaturis præbuerit?

IV. Verum sunt insensati nonnulli, qui et post tantam doctrinam increduli esse audent, faterique nolunt esse aliquem istorum visibilium opificem; sed alii quidem fortuito illa ac per se esse dicunt; alii vero ex subjacente quadam materia esse facta contendunt. Considera quanta diaboli illusio, quomodo abusus est facili erroribus servientium credulitate. Eapropter beatus Moses, Spiritu divino afflatus, tanta diligentia nos docet, ne idem et nobis eveniat, sed sciamus manifeste et creaturarum ordinem, et quomodo quæque creatæ sint. Nisi enim nostræ salutis curam habuisset Deus, et ita direxisset Prophetæ linguam, satis erat dixisse : « Fecit Deus cœlum et terram, et mare, et animantia : » neque necesse erat ut poneret ordinem dierum, neque quid primo, et quid secundo factum fuerit. Sed ut ingratis et male sentientibus nulla relinqueretur

excusatio, ita distinguit manifeste et factorum ordinem, et dierum numerum; et omnia nos docet cum magna attemperatione, ut cognita omni veritate, non ultra eorum erroribus attendamus, qui omnia ab se excogitata loquuntur; sed sciamus Conditoris nostri inenarrabilem potentiam. « Et factum est, inquit, ita. » Dixit : « Educant aquæ » reptilia animarum viventium, et volatilia volantia super » terram secundum firmamentum cœli : » et obtemperavit elementum, et implevit præceptum. « Et factum est, inquit, » sicut imperavit Dominus. Et fecit Deus cete magna, » et omnem animam animalium reptilium, quæ produxe- » runt aquæ secundum genera sua, et omne volatile penna- » tum secundum genus. Et vidit Deus quod essent bona. » Benedixitque ea Deus, dicens : Crescite et multiplica- » mini, et implete aquas marium, et volatilia multipli- » centur super terram [1]. » Iterum hic, quæso, considera, quanta sit sapientia Spiritus : nam cum dixit beatus Moses, « Et factum est ita, » docet nos minutatim addens et dicens : « Et fecit Deus cete magna, et omnem animam » animalium reptilium, quæ produxerunt aquæ secundum » genera sua, et omne volatile pennatum secundum genus. » Et vidit Deus quod essent bona. » Hic denuo temeritatem omnia absque ratione deblaterantium comprimit. Nam ut nullus dicere possit, cujus gratia cete facta sunt? quam nobis utilitatem conferunt? quid commodi ex eorum creatione? idcirco postquam dixit : « Fecit Deus cete magna, » et omnem animam animalium reptilium, et volatilia : » statim addidit : » Et vidit Deus quod essent bona. » Quasi diceret : « Ne quia tu rationem ignoras factorum, opificia vituperare aggrediaris. » Audisti Dominum pronuntiantem, et dicentem illa esse bona : et quomodo tu insaniens dicere audes, quare facta sunt, quasi superfluum ipsarum

[1] Gen. 1, 21, 22.

accusans opificium? Nam si cordatus esses, posses etiam ex harum creatione, et potentiam Domini, et ineffabilem benignitatem addiscere : potentiam quidem, quia sermone et præcepto ex aquis talia animantia produxit; benignitatem autem, quia ut ea produxit, propriam eis regionem attribuit, immensam maris partem illis decernens, ita ut nemini possint nocere; sed versentur in mari, et sui spectaculo supereminentem Opificis potentiam doceant, nullumque humano generi damnum inferant. An parvam putas benignitatis partem, geminam tibi utilitatem hinc exoriri? Etenim sapere volentes ad Dei notitiam introducunt, et stupendam exhibent benignitatis ejus magnitudinem, quod ab eorum nocumentis humanum genus liberaverit. Neque enim ob nostram duntaxat utilitatem ea omnia facta sunt, sed et ob immensam ipsius magnificentiam : alia enim propter nostram utilitatem fecit, alia propter suam magnificentiam, ut magis factoris prædicetur potentia. Cum audis itaque, « Vidit Deus quod essent bona : » ne ausis ultra divinæ Scripturæ contradicere, ac curiosius inquirere, dicereque : « Quare Deus hoc vel illud fecit? » « Et benedixit illa Deus, inquit, et dixit : Crescite et mul» tiplicamini, et implete aquas marium : et volatilia multi» plicentur super terram. »

V. Hæc est ipsa benedictio, ut magno numero illa augeantur. Nam quia viventes creaturæ erant animalia, volebatque illa perpetuo manere, ideo subdidit : « Et » benedixit illa Deus, et dixit : Crescite et multiplicamini. » Verbum enim illud usque in præsentem diem illa conservat, et tantum præteriit tempus, neque unum horum genus imminutum est. Nam benedictio Dei, et verbum illud : « Crescite et multiplicamini, » ut subsisterent et durarent illis contulit. « Et factum est, inquit, vespere, et factum » est mane, dies quintus. » Vides quomodo divina Scriptura

docuit nos, quæ die quinto creata sint animantia? Sed parumper expecta, et iterum videbis Domini tui benignitatem. Neque enim aquas solum animalium productione fœcundas fecit, sed denuo præcipit ut ex terra terrestria producantur animalia. Non abs re quippe erit hodie attingere ea, quæ die sexto sunt facta. « Et dixit, inquit, » Deus : Producat terra animam viventem secundum genus, » quadrupedes, et reptilia, et bestias super terram : et pe- » cora, et omnia reptilia terræ, secundum genus. Et factum » est sic [1]. » Vide quomodo terra iterum duplicem nobis afferat fructum, et mandato dominico ministret. Tunc quidem seminum edebat germina, nunc autem viventia animalia, quadrupedia et reptilia, pecora et feras. Ecce quod supra dixi iterum declaratur; nempe Deum non omnia ad nostrum usum produxisse, sed tamen ad quamdam utilitatem, ut videntes copiam et multitudinem ejus creaturarum, Opificis virtutem obstupescamus, et sciamus sapientia quadam et beneficentia inenarrabili propter futuri hominis honorem omnia esse producta. « Et fecit, in- » quit, Deus bestias terræ secundum genus suum, et pecora » secundum genus suum, et omnia reptilia terræ secundum » genus suum. Et vidit Deus quod essent bona [2]. » Ubi nunc sunt qui dicere audent ; « Quare feræ, quare reptilia creata sunt? » Audiant divinam Scripturam dicentem : « Et vidit » Deus quod essent bona. » Dic, obsecro, ipse qui creavit, laudat facta, et tu audes reprehendere? Quantæ non hoc fuerit insaniæ! Quia et in seminibus, et in plantis non solum fructuosas arbores, sed et sylvestres, et steriles : et non solum inutiles herbas, sed et incognitas nobis profert terra, sæpe etiam noxias. Sed propterea non sunt vituperandæ creaturæ : nihil enim temere, aut frustra formatum est. Sane neque laudem apud Conditorem invenissent,

[1] Gen. 1, 24. — [2] Ibid. 25.

nisi ad utilitatem aliquam conditæ essent. Itaque sicut in arboribus non omnes fructuosæ, sed et infructuosæ multæ : attamen illæ ipsæ non minorem nobis, quam fructuosæ utilitatem, eamque admirabilem, et quieti nostræ servientem conferunt; etenim ex ipsis ædificia, et multa alia ad quietem nostram pertinentia fabricamus : et omnino nihil est quod non ratione aliqua formatum sit, etiamsi humana natura omnia illa accurate scire non possit : proinde sicut in arboribus, ita et in animalibus, alia quidem ad cibum nostrum pertinent, alia ad ministerium. Ferarum item et reptilium genera non parvam nobis præstant utilitatem, et si quis velit æquo animo intelligere, inveniet etiam nunc, cum principatu eorum ob primi parentis inobedientiam destituti sumus, magnam ex illis nobis utilitatem provenire. Multa enim inde colligunt medici, quæ ad nostrorum corporum medicinam et sanitatem conducant. Alioquin etiam quid nocumenti ex ferarum productione, quando sicut domestica animalia, sic et illa sub potestate futura erant hominis, non multo post formandi? Hoc enim nunc dico.

VI. Ut autem discas omnium Domini supereminentem beneficentiam, quam erga nostrum genus declarat, postquam expandit cœlum, extendit terram, condidit firmamentum, ut quasi septum aliquod divisionem inter aquas et aquas faceret : deinde ut jussit aquarum fieri congregationes, eas maria appellavit : aridam autem, terram, quam postea seminum herbarumque proventu ornavit. Indeque transiit ad duorum magnorum luminarium formationem, et ad stellarum varietatem, quibus pulchritudinem cœli ornatiorem reddidit : postea autem cum ex aquis produxisset aquatilia animantia et volatilia, quæ volarent super terram secundum firmamentum cœli, impleto quinque dierum numero : quoniam oportebat et terrestria animalia formari, imperavit ut et ipsa ederentur, cum ea quæ ad ci-

bum, tum ea quæ ad ministerium conducibilia, nec non feræ, et reptilia : denique ubi omnia suo ornatu excoluit, et convenienti ordine visibilia disposuit, et mensam largam instruxit, variis et omnigenis refertam eduliis, copiamque et opes habentem, et quasi quis dicat regiam, undique superne et inferne variis modis splendidam, tunc tandem illum format qui his omnibus fruiturus esset, cui visibilium omnium potestatem tradat : et ostendit quanto dignius cæteris omnibus animal formet, quandoquidem præcipit omnia, quæ facta erant, sub illius esse imperio et potestate. Verum ne longius excurrat oratio, his contenti dictis, in sequentem diem reponamus ea, quæ pertinent ad formationem admirabilis hujus animalis rationalis et animati, hominis, inquam : nunc consuetam admonitionem adhibentes, ita ut ne dictorum memoria elabatur : sed ex omnibus visibilibus ad celebrandum Dominum nos ipsos erigamus. Quod autem assequi, et creaturarum omnium rationem comprehendere non possimus, id ne sit nobis incredulitatis occasio, sed potius ad referendam Deo gloriam incitamentum. Quando enim deficit ratio, et mens non est capax, cogita quam magnus est Dominus tuus, et ex hoc ipso quod tanta sit ejus virtus, ut neque rationem eorum quæ ab illo facta sunt, scire queamus. Hoc fuerit grati animi, hoc sobriæ mentis. Quoniam et gentiles sic erraverunt, suis cogitationibus omnia permittentes, et ad imbecillitatem naturæ suæ non respicientes, sed quæ ultra captum suum erant imaginantes, et limitum suorum fines egressi, etiam a sua dignitate exciderunt. Nam qui ratione insigniti hujusmodi primatum acceperant a Creatore, utpote omnibus quæ sub oculos cadunt creaturis digniores, hi in tantam absurditatem deducti sunt, ut canes, simias, et crocodilos, et his fœdioria adorarint. Et quid dico bruta animalia ? Multi eorum in tantum stuporem et amentiam inciderunt, ut et

allia, et his viliora colant. Propterea Propheta illos subindicans, inquit : « Comparatus est jumentis insipientibus, » et similis factus est illis [1]. » Qui ratione, inquit, insignitus erat, et tanta sapientia præditus, is brutis factus est similis, forte et deterior : illa enim utpote irrationabilia, nullis pœnis obnoxia erunt. Qui autem ratione pollet, si in illorum inciderit absurditatem, merito pœnas luet, ingratus cum sit post tot beneficia. Hinc denique et lapides et ligna deos appellarunt, et hæc visibilia elementa deos effecerunt : quia ut semel a recta via aberrarunt, in præceps iverunt, et in malitiæ profundum inciderunt.

VII. Verumtamen nos neque sic de salute illorum desperemus, sed afferentes id quod penes nos est, cum omni alacritate et patientia illis loquamur : monstrantes tum rei absurditatem, tum damni gravitatem, et nunquam de illorum salute despondeamus animum. Probabile enim est fore ut temporis progressu persuadeantur, maxime si nos ita vivamus, ut nullam ipsis præbeamus repugnandi ansam. Multi enim illorum cum viderint nostrorum aliquos, verbo quidem et vocabulo Christianos appellari, cæterum sicut ipsos rapere, pecuniæ cupidos esse, invidere, insidiari, dolos nectere, aliaque omnia facere, crapulæ voluptatique vacare; monita nostra non ultra admittunt, sed omnia nostra fallaciam existimant, et iisdem criminationibus omnes esse obnoxios. Cogita igitur, obsecro, quantis illi digni sint suppliciis, quandoquidem non solum sibi ipsis inextinguibilem ignem coacervant, sed et aliis auctores sunt, ut in errore perseverent, et ne virtutem addiscant, obturent aures : et ad hæc in causa sunt, ut etiam virtutum studiosi accusentur, et reprehendantur, et quod omnium gravissimum, per ipsos Dominus blasphematur. Vides quanta malitiæ pernicies? Vides quomodo non vulgari pœnæ obnoxios

[1] Psal. XLVIII, 21

se constituant, qui malum sectantur; sed et multo gravissimæ, si supplicia pro omnibus luituri sunt, non solum pro sua perditione, sed et pro errantium scandalo, et pro criminatione proborum hominum, et pro blasphemia in Deum? Hæc igitur omnia cogitemus, nec nostram salutem negligamus : sed magna nobis sit cura ut secundum Deum vivamus, scientes nos inde maxime vel condemnandos, vel illius beneficentia dignandos. Sic igitur omnia faciamus, ut et nos in pura conscientia versemur, et eos qui adhuc errant, nostro secundum Deum vitæ instituto ad veritatem manuducamus : ut per nos et alii omnes qui nobis connumerantur, bona fama fruamur : et ante omnia glorificetur Dominus noster, et majorem nostrî curam gerat. Nam cum in nos respicientes homines lucrum reportabunt, et laudem in Deum referent, inde et nos plus divinæ gratiæ assequemur. Quid enim beatius homine qui sic vivit, ut et qui vident obstupescant, et dicant, « Gloria tibi Deus; quales sunt Christiani? quantam præ se ferunt philosophiam? quomodo despiciunt præsentia? quomodo omnia ipsis umbra et somnium reputantur, et nulli visibilium sunt affixi; sed omnia transigunt, sicut ii qui in terra aliena agunt peregrini, et quotidie migrare ex hac vita cupiunt et anhelant? » Quantam putas verba hæc iis qui sic vivunt, etiam hic a Deo mercedem afferre? Et quod valde admirabile ac stupendum, etiam ii, qui talia de nobis judicant, brevi ab errore desistent, et ad veritatem redibunt. Hoc vero quantam illic fiduciam afferet, nulli non manifestum est. Proinde scientes nos et de lucro et de damno proximorum rationem daturos esse; sic vitam nostram instituamus, ut non solum nobis sufficiat, sed et aliis inde doctrinæ occasio accedat; ut et hic magnam Dei gratiam nobis conciliemus, et in futuro Dei benignitate large fruamur, gratia et miserationibus unigeniti ejus Filii, cum quo

Patri simul, sanctoque Spiritui sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VIII.

Et dixit Deus : Faciamus hominem secundum imaginem nostram et secundum similitudinem : et dominetur piscibus maris, et volatilibus cœli, et pecoribus, et bestiis, et universæ terræ, et omnibus reptilibus repentibus super terram [1].

I. Age et hodie, quia alacres heri quæ diximus audistis, quæ recens lecta sunt, charitati vestræ proponamus, prius tamen vos cohortantes, ut diligenter auscultetis ea quæ dicuntur, et quæ prius dicta sunt, bene in mente vestra reponatis, ut ne frustra et incassum laborem tantum feramus. Hoc enim studium nostrum est, ut vim ac sensum eorum, quæ scripta sint, accurate sciatis : atque ita ut non solum teneatis, sed et aliorum magistri sitis, « ut possitis » secundum beatum Paulum, « unus alterum ædificare [2]. » Nam si vos profeceritis in Domino, et in spiritualium doctrina aliquem profectum ostenderitis, etiam nos ingenti afficietis lætitia. Hæc enim nostra fuerit tota prosperitas, et summa festivitas. « Quæ nostra spes, vel gaudium, vel corona, inquit, glo» riationis [3] ? » annon et vos, et vestrum secundum Deum incrementum ? Omnes enim doctores, qui vident discipulos priorum lectionum memoriam animo bene tenere, operibusque ipsis fructum aliquem exhibere, majore alacritate et sequentium cognitionem præbent. Et nos quoque quanto magis mentem vestram erigi, et desiderium crescere, ratio-

[1] Gen. 1, 26. — [2] 1 Thess. v, 11. — [3] Id. 11, 19.

nemque alas assumere videmus, tanto alacriores reddimur, ut uberiorem doctrinam proponamus. Quanto enim plus vobis profundimus fluentorum horum spiritualium, tanto nobis et fluenta sunt auctiora, nimirum propter ædificationem vestram, et propter vestrarum animarum utilitatem. Non enim in hac causa contingit id quod in pecuniis. Illic enim qui argentum vicino dinumeravit, imminuit suam substantiam, et quanto plus numerat, tanto minus possidet pecuniæ : hic autem plane secus agitur. Tunc enim facultates nostræ plus accrescunt, tunc spirituales hæ opes magis augentur, quando haurire volentibus, doctrinam liberaliter profundimus. Igitur quia hoc nobis majorum divitiarum causa est, et vos spiritualibus alimentis satiari non potestis, age videamus quid et hodie beatus Moses in his quæ lecta sunt nos doceat, imo quid gratia Spiritus per ejus linguam nobis omnibus dicat. « Et dixit, inquit, » Deus : Faciamus hominem secundum imaginem nostram, » et secundum similitudinem [1]. » Ne simpliciter hæc dicta prætereamus, charissimi, sed disquiramus verba singula : et in profundum descendentes, vim in breviculis hisce verbis latentem investigemus. Nam licet pauca sint verba, magnus tamen thesaurus est in illis reconditus : atque decet attentos et vigiles non in superficie stare. Quoniam et ii qui sensibiles hos thesauros effodere conantur, non in plano et in superficie solum fodiunt atque perquirunt, sed in profundum descendunt, et penitiores terræ sinus scrutantur : atque ita arte sua aurum a terra segregant, tametsi sæpe post labores sudoresque multos vix pauca quædam ramenta afferunt. Hic autem nil tale est, sed labor minor, et ineffabilis ubertas. Nam spiritualia omnia in hunc modum se habent.

II. Ne igitur simus deteriores iis qui ad sensibilia inhiant:

[1] Gen. 1, 26.

sed inquiramus et nos diligenter thesaurum hunc spiritualem in verbis istis reconditum, et primum videamus quid novum et admirandum dicat : dein quare tanta verborum variatione utatur beatus hic Propheta, imo benignus Deus per Prophetam loquens. Et ait : « Faciamus hominem secundum imaginem nostram, et secundum similitudinem. » Nuper cum cœlum terramque formasset, audivimus illum dicentem : « Fiat lux : et, Fiat firmamentum in medio aquæ; » et iterum : « Congregentur aquæ in congregationem unam, » et appareat arida : et, Fiant luminaria : et, Educant aquæ » reptilia animarum viventium. » Vidisti sermone solo et præcepto omnem creaturam quinque diebus formari. Vide hodie quanta verborum diversitas. Non enim jam dicit : Fiat homo : sed quid ? « Faciamus hominem secundum » imaginem nostram, et secundum similitudinem. » Quid hoc novi ? quid insoliti ? Quisnam ille qui formandus, ad quem faciendum Opifici tanto consilio et circumspectione opus ? Ne mireris, dilecte. Homo enim inter visibilia omnia dignitate præcellit, propter quem condita sunt hæc omnia, cœlum, terra, mare, sol, luna, stellæ, reptilia, jumenta, brutaque animalia omnia. Et quare, inquies, tardius creatus est homo, si cæteris dignitate præstat ? Merito. Nam ut ingressuro in civitatem aliquam rege, operæ-pretium est præmitti satellites aliosque omnes, ut bene adornata regia rex in eam adveniat : simili modo nunc quasi regem et principem aliquem rebus terrenis præfecturus, prius omnem hunc ornatum fabricavit, et tandem iis præficiendum hominem produxit, declarans factis istis quanto honore animal hoc prosequatur. Cæterum rogemus hoc loco Judæum, et videamus quid respondeat, ad quem dixit Deus : « Faciamus hominem secundum imaginem nostram ? » Scripta enim sunt hæc a Mose, cui se credere dicunt quidem, non credunt autem : sicut et Christus inquit : « Si

» crederetis Mosi, crederetis utique et mihi [1] ». Sed litteræ quidem apud illos sunt, sensus vero apud nos. Ad quem igitur dictum est, « Faciamus hominem ? » et cum quo consilium hoc habuit Dominus? Numquid consilio et consideratione opus habet ? Absit. Sed figura verborum declarare voluit quam excellentem honorem homini, qui formabatur, tribuat. Quid ergo dicunt hi qui adhuc habent velamen super corda sua positum, et nihil eorum, quæ hic sunt contenta, intelligere volunt? Ad Angelum vel Archangelum, inquiunt, hæc dicta sunt. O insaniam! o magnam impudentiam! Et quomodo rationi consentaneum est, bone vir, ut Angeli consilium ineant cum Domino, et creaturæ cum Creatore ? Non enim est Angelorum consilium dare, sed assistere, et ministerium adimplere. Et ut discas, audi vocalissimum Esaïam dicentem de supernis angelicis virtutibus : « Vidi Cherubim stantia a dextris Dei, et Seraphim, » et obtegebant facies pedesque suos alis [2]. » Quod ideo factum esse liquet, quia fulgur majestatis divinæ inde egrediens ferre non possent, sed starent cum timore et tremore. Etenim creaturis peculiare est Domino assistere.

III. Verum illi nihil eorum, quæ Scripturæ verbis continentur, intelligentes, temere quod occurrit effutiunt. Et ideo refutatis illorum deliramentis, dictorum veritas Ecclesiæ filiis discenda est. Quis igitur hic, ad quem inquit, « Faciamus hominem ? » Quis autem alius, quam ille magni consilii Angelus, ille « Admirabilis, consiliarius, potens, » princeps pacis, pater futuri sæculi [3], » unigenitus Dei Filius, Patri æqualis secundum substantiam, per quem omnia producta sunt? Huic dicit : « Faciamus hominem secundum » imaginem nostram, et secundum similitudinem. » Hic Arianis letalem plagam infligit. Non enim imperando dixit, Fac, ut subdito et inferiori, vel ut minori secundum essen-

[1] Joan. v, 46. — [2] Isaï. vi, 2. — [3] Id. ix, 6.

tiam : sed cum omnimoda æqualitate, Faciamus : et quod sequitur rursus similitudinem substantiæ ostendit. « Faciamus enim, ait, hominem secundum imaginem nostram, et secundum similitudinem. » Iterum hic insurgunt hæretici alii, Ecclesiæ dogmata impugnantes, et dicunt : Ecce dicit, « secundum imaginem nostram : » et inde volunt Deo humanam formam tribuere : id quod extremæ fuerit amentiæ, ut is qui forma specieque caret, et nulli mutationi obnoxius est, sub humanam redigatur formam, et incorporeo membra et lineamenta attribuantur. Quæ huic insania par fuerit, cum non solum nihil lucri a Scripturis divinitus inspiratis referant, sed et plurimum inde offendantur ? Simili enim modo affecti sunt, atque si qui morbo laborant, et corporalibus oculis infirmantur. Ut enim illi ob oculorum suorum infirmitatem solis lucem ægre ferunt, et ægri etiam optimos saluberrimosque cibos aversantur : ita et hi anima ægrotantes, et mentis oculis capti, ad lumen veritatis respicere non possunt. Idcirco nostro fungentes munere, manus eis porrigamus, magnaque eis mansuetudine loquamur. Nam et beatus Paulus ita nos monuit, dicens : « Ut in mansuetudine erudiantur adversarii, si forte » det eis Deus pœnitentiam in agnitionem veritatis, et ad » sobrietatem mentis redeant de laqueo diaboli, a quo cap» tivi tenentur, ad illius voluntatem [1]. » Vides quomodo verbis declaravit eos quasi ebrietate quapiam obrutos esse. Nam quod dicit, « Ad sobrietatem mentis redeant, » ostendit eos in profundo aliquo mersos esse. Et iterum : « Capti, » inquit, a diabolo, » quasi diceret, tanquam laqueis quibusdam irretiti sunt. Unde et nobis magna opus est mansuetudine et patientia, ut possimus eos eripere et educere ex laqueis diaboli. Dicamus igitur eis : « Resipiscite paulisper, aspicite lumen justitiæ, expendite vobiscum verborum ac-

[1] 2 Tim. II, 25 et 26.

curationem. Neque enim cum dicit : « Faciamus hominem » secundum imaginem nostram, et secundum similitudinem, » hic sermonem sistit; sed per ea quæ adjungit, palam nobis facit, quo sensu nomen imaginis posuerit. Quid enim dicit? « Et dominentur piscibus maris, et volatilibus » cœli, et omnibus reptilibus repentibus super terram. » Imaginem ergo dixit secundum principatum et dominium, non secundum aliud quidpiam : etenim Deus fecit hominem principem omnium quæ sunt super terram, et nihil super terram homine majus est, sed omnia sub potestate illius sunt. »

IV. Quod si post tantam dictorum accurationem adhuc ea dicta esse contendant de formæ imagine, dicemus eis : » Igitur Deus non solum homo sed et mulier erit; quia eamdem formam uterque habent. Verum hoc absurdum esset. Audi enim Paulum dicentem : « Vir enim non debet velare » caput, imago et gloria Dei existens : mulier autem gloria » viri est [1]. » Vir enim imperat, mulier autem subjecta est : sicut et Deus ab initio ad eam dixit : « Ad virum tuum » conversio tua, et ipse tibi dominabitur [2]. » Quia enim secundum rationem dominii ad imaginem factus est, non ad formam, vir autem dominatur omnibus, mulier vero subjecta est; idcirco dicit de viro Paulus, « quod imago et gloria » Dei sit, mulier autem gloria viri. » Quod si de forma vel figura dixisset, non utique ea divisisset : eadem enim figura est viri et mulieris. « Vidisti plenam veritatem? quomodo nullum defensionis prætextum relinquit iis qui frustra impudentes esse volunt? Verumtamen etiam illis ita se habentibus, ne cessemus magna cum lenitate cum ipsis agere, « si forte det illis Deus pœnitentiam ad agnitionem veri» tatis. » Ne ergo torpescamus, si quo pacto per mansuetudinis studium possimus ipsos eripere a deceptione diaboli.

[1] 1 Cor. XI, 7. — [2] Gen. III, 16.

Et si placet, adducamus iterum illis beatum Paulum, qui Atheniensibus sic dicebat : « Non debemus existimare auro, » vel argento, vel lapidi, vel sculpturæ artis, vel inventionis » hominis Numen esse simile [1]. » Vidisti quanta diligentia omnem illorum errorem sapiens magister amputaverit? Non solum enim a corporali typo alienum dicit Numen, sed neque quid simile posse humana cogitatione effingi. Hæc subinde illis dicentes, nihil quod penes vos sit, proferre intermittatis, si forte cedant, si forte ad veritatem respicere velint. Cæterum ut a benevola illorum instructione vobis desistendum non est, ita oro, ut dogmata ecclesiastica probe teneatis, non confundentes dictorum consequentiam : sed cum Judæis ut oportet disputate, ac demonstrate hæc non esse dicta cuiquam ex administris Virtutibus, sed unigenito Dei Filio. Arianis quoque hinc parem Filii cum Patre dignitatem indicate. Sed et iis qui humanam formam Numinis imaginantur, allatis in medium iis quæ a beato Paulo sunt dicta, evellite per Ecclesiæ dogmata perniciosos morbos instar zizaniorum pullulantes : operamque date ut pia doctrina in eis plantetur et roboretur. Volo enim, et precor omnes vos in doctorum ordine esse, et non solum auditores nostrorum esse sermonum, sed et aliis doctrinam nostram afferre, piscarique errantes, ut in viam redeant veritatis, sicut et Paulus inquit : « Unus alterum ædificet [2] : » et, « Cum timore et tremore salutem vestram operemini [3] » Sic Ecclesia nobis multitudine augebitur, et vos uberius superna fruemini gratia, magnam membrorum vestrorum curam habentes.

V. Neque enim Deus vult ut Christianus seipso tantum contentus sit, sed ut alios ædificet non per doctrinam solum, sed et per vitam, et versandi rationem. Nihil enim sic in veritatis viam inducit, ut integritas vitæ. Nam neque

[1] Act. XVII, 29. — [2] I Thess. V, 11. — [3] Philip. II, 12.

tam ea considerant quæ a nobis dicuntur, quam quæ a nobis aguntur. Et ut scias rem ita se habere, licet sexcenties verbis tantum philosophemur et de injuriarum oblivione disseramus, ac cum tempus affuerit, eam operibus non demonstremus; non tantum proderunt verba, quantum nocebunt opera. Sin ante et post verba, operum specimen exhibuerimus, fide digni habebimur, cum admonebimus alios de iis quæ per opera adimplemus : quia et Christus hujusmodi homines beatos dixit, inquiens. « Beatus qui fecerit, et docuerit[1]. » Vide quomodo opus præposuerit, et postea doctrinam. Atenim præcedente opere, etiamsi non sequatur doctrina, sufficiunt opera ipsa magis quam ulla vox ad docendum eos qui in nos respiciunt. Hoc igitur ubique observemus, ut prius operibus doceamus, et postea sermonibus : ut ne et nos audiamus a beato Paulo : « Tu qui doces alium, teipsum non doces[2]? » Et cum volumus admonere alium, ut aliquid ex iis quæ necessaria sunt, efficiat, prius studeamus et nos hoc ipsum agere, quo nobis et major sit loquendi ac docendi fiducia, et omnis nostra cura sit de animarum salute, et quomodo poterimus lascivias carnis refrenare, ut verum exhibeamus jejunium; jejunium autem dico, abstinentiam a vitiis. Etenim abstinentia a cibis propter hoc recepta est, ut vigorem carnis refrenet, et equum docilem reddat. Jejunantem ante omnia oportet iram frenare, mansuetudinem et lenitatem addiscere, cor habere contritum, absurdas concupiscentias repellere, ante oculos continuo habere oculum illum nunquam dormitantem, et tribunal illud incorruptum; pecuniis superiorem esse, liberalemque admodum in danda eleemosyna, nequitiam omnem adversus proximum ex animo eliminare. Hoc verum jejunium est, sicut et Isaïas, ex persona Dei loquens, dicit : « Non hoc jejunium elegi, dicit

[1] Matth. v, 19. — [2] Rom. ii, 21.

» Dominus. Non si torqueas ut circulum cervicem tuam, » et saccum et cinerem substernas, neque sic vocabitis je» junium acceptum, dicit Dominus. » Sed quale, dic? « Solve, inquit, obligationes violentorum contractuum, » frange esurienti panem tuum, pauperem absque tecto induc » in domum tuam. » Et si hæc feceris, inquit, « Tunc erum» pet matutina lux tua, et sanitates tuæ statim orientur[1]. »

VI. Vidisti, dilecte, quale sit verum jejunium? Hoc exerceamus, et non ut plerique existimemus definiri in hoc jejunium, si ad vesperam usque impransi maneamus. Non hoc est quod quæritur, sed ut cum ciborum abstinentia et a cæteris abstineatur quæ nocere possunt, et spiritualium operum magnam curam habeamus. Jejunantem esse oportet demissum, quietum, mitem, humilem, gloriæ hujus vitæ contemptorem. Nam sicut animæ suæ curam despexit, ita et inanem gloriam despicere oportet; et ad illum solum, qui « scrutatur corda et renes[2], » respicere, magnoque studio preces et confessiones emittere Deo, et eleemosynarum auxilio pro viribus seipsum juvare. Hoc enim, hoc mandatum maxime valet ad abolenda peccata nostra omnia, et ad eripiendos nos ex gehennæ igne, modo ipsum liberaliter, et non ad ostentationem hominum exequamur. Et quid dico, non ad ostentationem? Nam si recte sapimus, ob hoc solum quod bona res sit, et ob commiserationem in proximos, virtutem hanc exercere oportebit, non ob promissas a Domino mercedes. Verum quando ad nihil sublime mentem attollere valemus, vel ob illud ipsum benigni simus, nullam ab hominibus venantes gloriam; ut ne et sumptus faciamus, et mercede pariter privemur. Id quod non solum in eleemosyna, sed in unoquoque bono opere spirituali attendendum, ut nihil ad hominum præconia respicientes faciamus: alioquin nulla nobis utilitas erit, sive

[1] Isaï. LVIII, 5-8. — [2] Psal. VII, 10.

jejunemus, sive precemur, sive misereamur, sive quodvis aliud faciamus, nisi propter illum solum fiant, qui novit et abscondita, et quæ in profundo mentis sunt recondita. Nam si ab illo præmia expectas, dilecte, cujus gratia ab illo, qui natura tibi cognatus est, laudari vis? quid dico, laudari? sæpe is non laudat, sed et invidet. Sunt enim multi ita male affecti, ut ea quæ bene a nobis aguntur, in contrarium interpretentur. Cujus igitur gratia, dic, obsecro, perversum hoc judicium tanti facis? Insopitum enim et perpetuo vigilem illum oculum nihil eorum, quæ a nobis fiunt, latere potest, et oportet hoc cogitantes tanto studio vitam nostram instituere, perinde ac si paulo post de omnibus verbis, et operibus, et cogitationibus rationem reddituri essemus. Ne igitur salutis nostræ contemptores simus. Nihil enim virtuti par est, charissime, quæ nos et in futuro sæculo e gehenna eripit, et regno cœlorum nobis frui concedit, et in præsenti quoque sæculo omnibus superiores constituit, qui nobis sine causa insidiantur: et non hominibus solum, sed etiam dæmonibus et ipso salutis nostræ inimico diabolo fortiores efficit. Quid igitur illi par fuerit, quæ non solum hominibus insidiantibus, sed et dæmonibus superiores sui studiosos efficit? Virtus autem est, humana omnia despicere, futura singulis horis cogitare, nullis præsentibus inhiare: sed scire omnia humana umbram esse et somnium, et si quid his vilius. Virtus est, erga negotia hujus vitæ non magis affici, quam cadaver afficitur; et ad ea quæ animæ salutem labefactare possunt, quasi mortuum, ita operationis expertem esse: vivere autem et operari tantum circa spiritualia, sicut et Paulus dicebat: « Vivo autem, jam non ego, sed vivit in me Christus[1]. » Proinde, dilectissimi, et nos tanquam Christum induti omnia faciamus, et non contristemus Spiritum sanctum.

[1] Gal. II, 20.

Quando igitur turbamur a concupiscentia, vel affectione absurda, vel ira, vel furore, vel invidia, cogitemus eum qui in nobis habitat, et expellamus procul omnem talem cogitationem. Revereamur eminentem Dei gratiam, quam nobis largitus est, et refrenemus omnes carnis affectiones, ut cum legitime in brevi hac et fragili vita certaverimus, coronas illas eximias assequamur in futuro die illo, terribili quidem peccatoribus, desiderabili autem virtute indutis; et mereamur ineffabilia illa bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo sit Patri et Spiritui sancto gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IX.

De iis quæ sequuntur hæc verba : Faciamus hominem secundum imaginem nostram : *et adversus eos qui dicunt : Cur bestiæ factæ sunt, et quis usus creationis earum ? Et quod vel sic maxime declaretur honor homini habitus, atque ineffabilis Dei erga ipsum benevolentia.*

I. Agricolæ studiosiores cum pingue viderint et profundum arvum, largiter semina spargunt : magnamque et assiduam diligentiam adhibentes, quotidie explorant num forte alicubi sit, quod segeti nocere, et laborem, quem susceperunt, inutilem possit reddere. Simili modo et nos spirituale desiderium vestrum, et ingens audiendi studium videntes, operam damus ut quotidie sententias quasdam divinæ Scripturæ vestræ menti inseramus, vobisque etiam indicemus ea, quæ spirituali semini noxia esse possunt : ne forte circumveniamini, neve sana doctrinæ dogmata labe-

factentur per quorumdam conatum, qui Ecclesiæ placitorum loco ratiocinii sui figmenta inducere tentant. Vestrum autem fuerit deposita posthac diligenter servare et firma memoria custodire, ut facilius et sequentia consequi possitis. Nam nisi nunc ad profundiora Scripturarum sensa nos descenderimus, et vos mentem vestram coaptaveritis, quando jejunii tempus est, quando ad natandum membra nostra sunt levia, mentis autem oculus acutior, utpote non turbatus damnoso voluptatis fluxu; spiritus quoque, ne suffocetur, expeditior: quandonam commode poterimus hæc facere? Num quando deliciæ, et ebrietas, voracitas, crapula, et alia, quæ inde nascuntur, mala regnant? Non videtis eos, qui hos pretiosos lapides ex mari educere quærunt, non sedere juxta littus maris, fluctus numerantes; sed in profundum se demittere, et ut ita dicam, quasi in ipsos sinus abyssi descendentes, assequi quod tanta opera exquirunt? Quanquam quid magnæ utilitatis vitæ huic attulerit illorum lapidum inventio? Utinam vero non ingentia damna inferrent! Hinc enim innumera nascuntur mala, ex insano nempe pecuniæ amore, et ex rabie circa gemmas. Attamen licet tanta inde nascantur mala et damna, nullo modo segnes sunt ii, qui illis vacant, sed pericula adeunt laboremque multum suscipiunt, ut invenire possint id quod quærunt. In divinis autem Scripturis, et in spiritualibus et pretiosis illis lapidibus, neque periculum suspicari licet, neque multus est labor, sed lucrum ineffabile, si ea tantum quæ nostra sunt cum alacritate afferamus. Gratia enim est parata, quærens eos qui se cum alacritate suscipiant. Ita enim se habet Dominus noster: si viderit animam vigilem, et desiderium fervens, et ipse suas divitias largiter, ultra etiam quam petitum sit, suppeditat pro sua magnificentia.

II. Hæc igitur cum sciamus, dilectissimi, purificatis co-

gitationibus vestris a sæcularibus negotiis, et aperta mentis vestræ latitudine, magna alacritate suscipite quæ a Spiritu sancto suppeditantur : ut, sicut terra pinguis et ferax, multiplicetis concredita semina, et faciatis fructum, alius quidem centesimum, alius sexagesimum, alius trigesimum. Audistis superioribus diebus ineffabilem sapientiam ejus qui visibilia hæc omnia condidit, et quomodo verbo solum et placito omnia produxit. Dixit enim, « Fiat : » et factum est. Statimque producta sunt omnia : et satis fuit verbum ad ea quæ facta sunt constituenda ; non quoniam simpliciter erat verbum, sed quia verbum Dei. Meministis eorum quæ tunc a nobis movebantur contra eos qui ex subjecta materia res factas esse contendunt, et in ecclesiastica scita, etiam sua deliria inferre non verentur. Didicistis cujus gratia cœlum quidem perfectum, terram autem informem produxerit. Duas enim tunc causas diximus : unam, ut in elemento præstantiori potentiam Domini agnoscentes, non ultra ambigeremus censentes propter impotentiam illud factum esse : alteram, quia terra mater et nutrix nostra facta est, et ex ipsa pascimur, aliisque omnibus fruimur, et ad ipsam redimus : ipsa enim nobis est et patria, et sepulcrum : et ne quis igitur ob utilitatem et necessitatem illius majus aliquid de ipsa sentiat, ostendit ipsam ab initio informem conditam : ut erudiamur per res ipsas prædicta omnia non naturæ telluris ascribenda, sed Conditoris virtuti. Didicistis item quomodo aquarum separationem fecerit, producto per jussionem suam visibili hoc firmamento : vidistis animalia viventia, et ex terra, et ex aqua edita. Hæc non absque causa et temere nunc charitati vestræ cogor repetere, partim ut auditorum animis hæc magis insideant, partim ut iis, qui tunc non affuere, idonea doctrina tradatur, nihilque damni absentia sua attulerit. Quia benignus pater etiam absentibus filiis reli-

quias mensæ reservat, ut cum advenerint, ex servato residuo suam absentiam consolentur. Unde et nos omnium qui huc confluunt non minorem quam membrorum nostrorum curam gerentes, et profectum vestrum nostram existimantes gloriam, cupimus omnes perfectos et consummatos fieri in gloriam Dei, et laudem Ecclesiæ, et nostram gloriationem. Ac nisi molestum est, paucis charitati vestræ hesterna etiam dicta in memoriam revocemus. Vidistis quanta diversitate homo et creaturæ aliæ conditi sunt : audistis quanto honore principem nostri generis dignatus sit : et in formatione ipsa quomodo per verba dictionumque crassitudinem declararit honorem formando tribuendum, dicens : « Faciamus hominem secundum imaginem nostram, et secundum similitudinem. » Didicistis quid sit secundum imaginem, nempe quod non sit substantiæ dignitas, sed dominii similitudo : et quod non secundum imaginem formæ, sed secundum rationem dominii dixerit : ideo et subdidit : « Et dominentur piscibus maris, et volatilibus cœli, et bestiis, et reptilibus terræ. »

III. Verum hic Gentiles in nos insurgunt, et dicunt : « Compertum est hoc non esse verum. Non enim dominamur feris, quemadmodum pollicitus est, sed ipsæ nobis potius. » Imo non verum est quod hi objiciunt. Nam mox ut apparuerit homo, feræ fugam faciunt. Quod si aliquando, vel fame urgente, vel nobis illas lacessentibus, ab eis damnum accipiamus, hoc non fit ideo quod illis in nos sit imperium, sed ob culpam nostram. Nam cum latrones nos invadunt, si non negligamus, sed in illos arma sumamus, id non ideo fit quod imperium in nos obtineant, sed quod nostræ saluti prospiciamus. Audiamus autem interim quæ sint dicta : « Faciamus hominem secundum imaginem nostram, et secundum similitudinem. » Sicut imaginem dixit ob imperii rationem, ita et similitu-

dinem, ut pro viribus humanis similes fiamus Deo; mansuetudine, inquam, lenitate, et virtutis ratione, Deo similes efficiamur; ut et Christus dicit: « Similes estote Patri vestro, » qui est in cœlis [1]. » Nam quemadmodum in terra hac spatiosa et lata, animantium alia mansuetiora sunt, alia ferociora : ita in latitudine animæ nostræ, cogitationum aliæ sunt irrationabiliores et ad pecudum morem accedentes, aliæ ferociores et agrestiores. Domandæ igitur illæ sunt, et rationis imperio subigendæ. Et quomodo quis cogitationem ferociorem compescat? Quid dicis, homo? Leones superamus, et animos eorum mansuetos facimus : et dubitas num animi ferociam in mansuetudinem mutare possis? Atqui natura bestiæ feroces sunt, et præter naturam mansuetæ : contra tu natura mitis, præter naturam autem ferox. An tu, qui bestiis id quod natura eis inest auferre, et quod eorum naturæ adversum inserere potes, id quod natura tibi præstitit, conservare non potes? Et quantam hoc condemnationem non mereatur? Jam quod his admirabilius est et insolentius, leonum naturæ et alia quædam difficultas inest; rationis enim participes non sunt, et nihilominus videmus sæpe duci eos mansuetos per forum; multique ex officinis nummos, ut mercedem artis et industriæ, cuipiam numerant, quod feram mansuefecerit : animæ vero tuæ ratio concessa est, et Dei timor, et undique adminicula : ne igitur prætextus et obtentus afferas. Potes enim, si vis, mansuetus esse, et placidus, et æquus. « Faciamus, inquit, hominem secundum imaginem nostram, » et secundum similitudinem. »

IV. Sed ad propositam quæstionem iterum redeamus. Ostenditur enim, ex iis quæ dicta sunt, hominem ab initio plenum et perfectum super bestias principatum habuisse. « Dominentur enim, ait, piscibus maris, et volatilibus

[1] Matth. v, 48.

» cœli, et feris, et reptilibus terræ. » Quod autem nunc terrori nobis sint bestiæ, et timeamus, et dominio exciderimus, neque ipse nego, verum hoc non arguit falsam Dei promissionem. Nam ab initio res non ita se habebant; sed timebant et tremebant bestiæ, et venerabantur dominum. Ubi autem ex inobedientia fiduciam apud Deum amisimus, etiam principatus noster mutilatus est. Subjecta enim homini animalia omnia fuisse accipe ex Scriptura, quæ dicit : « Adduxit Deus bestias, et omnia bruta ad Adam, » ut videret quid vocaret ea. » Et cum videret juxta se bestias, non resiliit; sed tanquam dominus aliquis servis subditis nomina imposuit : « Et omne quod vocavit Adam, » inquit, hoc nomen est illi : » quod utique dominii signum. Ideo Deus ut doceret ipsum potentiæ suæ dignitatem, nominum impositionem illi permisit. Atque hæc quidem satis indicant ab initio feras homini terribiles non fuisse. Est tamen aliud quiddam non minus, imo et hoc argumento manifestius. Et quodnam hoc? Colloquium serpentis cum muliere. Nam si terribiles fuissent homini bestiæ, mulier serpente conspecto non mansisset, neque consilium accepisset, neque cum tanta securitate illi locuta fuisset, sed statim ad aspectum illius obstupefacta, profugisset. Verum nunc colloquitur, nec metuit : nondum enim erat timor ille. Cæterum ubi peccatum intravit, ablata est hæc dignitas et potestas. Et quemadmodum inter servos fieri solet, ut probatiores et honestiores conservis terrori sint, qui autem deliquerunt, socios et servos timeant : sic et in homine factum est. Nam salva manente illius fiducia apud Deum, terribilis erat et bestiis : ubi autem impegit, timere cœpit etiam conservorum extremos. Quod si quæ dicimus non feras, demonstra tu mihi ubi terribiles ante peccatum fuerint homini bestiæ? sed non poteris. Quod si postea subiit timor, etiam hoc Dei benig-

nitatis maximum argumentum est. Nam si postquam homo mandatum transgressus est, integer illius mansisset honor et immobilis, haud facile a lapsu resurrexisset. Quandoquidem cum inobedientes et obedientes homines pari dignitate fruuntur, nequitiæ assuefiunt magis, nec facile ab ea desistunt. Cum enim nunc tot instantibus terroribus, pœnis, et suppliciis non emendantur, quales fuissent si nihil pro delictis suis grave passi essent? Atque ita imperium nobis a Deo, quod magnam nostrî curam et providentiam gereret, est ablatum.

V. Tu autem, charissime, et jam inde benignitatem Dei ineffabilem considera, quomodo Adam totum mandatum subverterit, et totam legem transgressus sit: benignus autem Deus, bonitate sua nostra delicta superans, non totum honorem abstulerit, neque toto dejecerit principatu: sed ea duntaxat animalia a nostra potestate abduxerit, quæ non multum ad hujus vitæ utilitatem nobis conducunt: quæ vero vitæ nostræ multum serviunt, et utilia necessariaque sunt, ea in servitute et subjectione sua dimiserit. Reliquit ergo nobis boum armenta, ut aratrum trahamus, terram sulcemus, seramus. Reliquit et subjugalium multa genera, ut nos adjuvent ad utilia quæque convehenda. Reliquit ovium greges, ut haberemus quæ ad vestiendum nos sufficerent. Reliquit et alia animantium genera, unde multa nobis suppeditantur commoda. Nam quia puniens hominem ob inobedientiam, dixerat: « In » sudore faciei tuæ vesceris pane tuo [1]; » ut ne sudor et labor hic noster intolerabilis foret, sudoris molestias, et laboris onus alleviavit jumentorum multitudine, quæ una nobiscum laborant, et molestias ferunt: idem faciens quod benignus et prudens paterfamilias, qui, flagellato servo, etiam curam quamdam congruam flagellis adhibet;

[1] Gen. III, 19.

sic et Deus, ut condemnavit peccatorem, leniorem etiam condemnationem esse voluit: et nobis ad sudorem et laborem perpetuum damnatis, subsidiaria fecit multa brutarum genera. Atque ita, quod honorem nobis dedit, et rursus abstulit: et bestiarum nobis metum immisit; et omnia, si quis diligenter et cordate inquirat, offendet plena sapientiæ, providentiæ, et benignitatis. Quocirca pro his omnibus gratias ei summas agamus, qui tanta apud nos beneficia collocavit. Neque enim grave aliquid et onerosum a nobis requirit: sed solum ut testemur et fateamur tanta beneficia, et pro his gratias referamus: non quod ipse his egeat, qui nulla re indiget: sed ut nos discamus auctorem bonorum nobis conciliare, et non ingrati simus, sed dignam tantis beneficiis et providentia virtutem afferamus. Nam sic ipsum ad majorem nostrî sollicitudinem provocabimus. Oro igitur, ne desides simus, sed unusquisque pro virili supputet apud se singulis horis, non solum communia beneficia, sed et privata in se collata: non ea tantum quæ omnes fatentur, et quæ omnibus manifesta sunt, sed et propria, ac plerosque latentia. Sic enim ad continuam gratiarum actionem Domino referendam incitabitur. Hoc maximum sacrificium, hæc perfecta oblatio est, hoc fiduciæ erga Deum nostræ argumentum et causa est. Et quomodo ego dicam? Qui enim hæc continuo in mente sua versat, et suam tenuitatem accurate novit, et eminentem divinam benignitatem cogitat; quomodo nempe non attendens quid mereantur peccata nostra, sed quid sua bonitas postulet, ita res nostras dispenset; is nimirum mentem deprimit; cor conterit; omnem fastum et arrogantiam castigat; discit modeste agere, contemnere præsentis vitæ gloriam, ridere visibilia omnia, cogitare futura bona vitamque immortalem ac nunquam finiendam. Qui autem sic afficitur animo, verum et

acceptum sacrificium Deo offert, sicut Propheta dicit : « Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum et » humilatum Deus non despiciet [1]. » Cordatos enim famulos non tam pœnæ et supplicia emendant, ut beneficia, et quod noverint se non secundum delictorum merita pœnam luere.

VI. Conteramus igitur, obsecro, animum nostrum; humiliemus mentem, et nunc maxime cum hoc jejunii tempus multa nobis ad hoc præbet subsidia. Nam si ita affecti fuerimus, poterimus et magna attentione preces fundere, et confitentes peccata multam gratiam superne obtinere. Et ut sciatis tales animas Deo placere, audi ipsum dicentem : « Ad quem respiciam, nisi ad humilem, et quietum, » et trementem sermones meos [2]? » Idcirco et Christus ita loquebatur : « Discite a me, quia mitis sum, et humilis » corde, et invenietis requiem animabus vestris [3]. » Nam qui vere seipsum humiliat, nunquam poterit ira commoveri, et proximo succensere; anima ejus in suî consideratione occupata et intra seipsam humiliata. Anima autem quæ sic se habet, quid esse possit beatius? Quicumque talis est, is in portu continuo sedet ab omni tempestate liber, et oblectatur in cogitationum tranquillitate. Ideo Christus dicebat : « Et invenietis requiem animabus ves» tris. » Itaque sicut qui affectiones illas sopivit, multa requie fruitur : ita deses et supinus, et qui nequit affectus suos, ut decet, moderari, perpetuo perturbationibus obnoxius est, domi bellum habet, nemine præsente turbatur, et gravem sustinet tempestatem : propterea fluctibus se extollentibus, et exorientibus malorum spirituum procellis, sæpe navi ob imperitiam gubernatoris demersa, simul ipse submergitur. Proinde docet nos esse sobrios, et vigiles, et perpetuam indesinentemque animæ nostræ sollicitudinem habere. Christiani enim est adversus concupis-

[1] Psal. L, 19. — [2] Isaï, LXVI, 2. — [3] Matth. XI, 29.

centias carnis semper in acie stare, leges Domini nostri nobis datas semper habere præsentes, et his muniri atque illius tolerantia non abuti, neque expectare, donec re-ipsa iræ illius periculum faciamus, ut tunc humiliemur, ut ne et de nobis dicatur : « Cum occideret eos, tunc inqui- » rebant eum [1]. » Cum igitur adjumento nobis nunc sit jejunii tempus, charissimi, omnes ad confessionem peccatorum nostrorum festinemus, et ab omni malitia abstinentes, exerceamus virtutes omnes. Nam sic et beatus propheta David docet his verbis : « Declina a malo, et fac bo- » num [2]. » Quod si in hunc modum vitam nostram instituerimus, et abstinentiæ ciborum abstinentiam a vitiis adjunxerimus, poterimus et nos majori fiducia frui, et uberiorem a Deo benignitatem obtinere et in præsenti vita, et in futuro illo die terribili, precibus et intercessionibus eorum qui ipsi maxime placuerunt : gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simul et Spiritui sancto sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Psal. LXXVII, 34. — [2] Id. XXXVI, 27.

HOMILIA X.

Exhortatio ad eos quos pudet post cibum sumptum accedere ad concionem vespertinam : et in reliquum textum post, Faciamus hominem secundum imaginem nostram, et secundum similitudinem : *Et de his verbis*, Et fecit Deus hominem; secundum imaginem Dei fecit illum : masculum et fœminam fecit illos[1].

I. Minor hodie nobis conventus adest, et angustius confluentium theatrum. Cur, et qua de causa? Fortassis aliqui erubuerunt, post sensibilem mensam ad spirituale hoc venire convivium, et hæc ipsis est absentiæ causa : sed audiant Sapientem quemdam dicentem : « Est confusio quæ » inducit peccatum, et est confusio gloria et gratia[2]. » Non est confusione dignum eum, qui corporalis mensæ particeps fuit, ad spirituale convivium venire. Non enim ut humanæ res, ita et spirituales definitis temporibus distinctæ sunt. Sermoni enim spirituali omne diei tempus idoneum fuerit. Et quid dico diei tempus? Neque si nox ingruat, spiritualem doctrinam impedit. Propterea et Timotheo hæc scribebat Paulus : « Insta opportune, im» portune : argue, increpa, obsecra[3]. » Et iterum audi beatum Lucam dicentem : « Discessurus crastino Paulus a » Troade, disserebat eis, et sermonem produxit usque ad » mediam noctem[4]. » Numquid tempus obfuit, dic, quæso? Num doctrinæ sermonem præcidit? Vigilans et attentus auditor etiam pransus, hoc spirituali conventu dignus est :

[1] Gen. I, 26. — [2] Eccli. IV, 25. — [3] 2 Tim. IV, 2. — [4] Act. XX, 7.

parique modo supinus et deses, etiamsi jejunus permaneat, nihil inde utilitatis capiet. Et hæc dico, non ut jejunii rigorem solvam; absit; nam multum laudo proboque jejunantes: sed ut doceam, sobrio quodam animo, non consuetudine, ad spiritualia esse accedendum. Non enim turpe fuerit eum, qui cibum antea accepit, adesse spirituali doctrinæ; sed ignavo animo adesse, et ab affectionibus vexari, et carnis lascivias non comprimere. Non malum est comedere; absit: sed gula damnosa est, et impleri plus quam satis, ac disrumpere ventrem: id quod ipsam etiam illam, quæ ex cibo haberi potest, voluptatem offendit; quemadmodum nihil mali est, vinum ad mensuram bibere, sed ebrietati se dedere, et intemperantia judicium rationis subvertere. Etenim, dilecte, si ob corporis imbecillitatem non potes jejunus diem producere, nullus qui sapiat propter hoc te arguere poterit. Dominum enim habemus mansuetum ac benignum, et nihil supra vires nostras a nobis exigentem. Neque enim abstinentiam a cibis et inediam simpliciter a nobis exigit; neque hoc ipsum, ut jejuni solummodo permaneamus: sed ut a sæcularibus operibus nos abdicantes, omne nostrum otium in spiritualibus consumamus. Nam si sobria mente vitam nostram instituerenus, et quidquid otii datur, in spiritualia impenderemus, et cibos ita sumeremus, ut tantum sumeremus, quantum usus exigit, et vitam totam in bonis operibus dispensaremus, jam nullo opus esset ex jejuniis adjumento. Sed quia negligens est humana natura, et deliciis gaudet, et relaxationes quærit, idcirco tanquam ad amorem prolis propensus pater, clemens Dominus hanc ex jejunio medicinam excogitavit, ut et delicata e medio tollantur, et sæcularium curam ad spiritualia opera transferamus. Si igitur sunt aliqui præsentes, quos corporis vetat infirmitas jejunos et impransos permanere; eos hortor ut corporis infirmitatem

curent, et spirituali hac doctrina non solum non priventur, sed et pransi plus exhibeant studii.

II. Sunt enim, sunt profecto viæ, quibus fiduciæ ad Deum januæ aperiri possunt, multo majores quam ciborum abstinentia. Igitur qui cibum accipit et jejunare non valet, largiorem det eleemosynam, ferventior sit in precibus, majorem habeat alacritatem in audiendis divinis eloquiis, in quibus corporis infirmitas nihil obstare potest : inimicis reconcilietur, omne odium et vindictæ cupiditatem ex animo eliminet. Si hæc fecerit, verum jejunavit jejunium, quod a nobis potissimum exposcit Dominus. Propterea enim hanc a cibis abstinentiam adhiberi præcipit, ut refrenantes carnis lascivias, eam obsequentem reddamus ad mandata Dei implenda. Quod si ob infirmitatem corporis subsidium hoc, quod jejunium præstat nobis, adhibere nolumus, et desidiæ deditiores sumus, maxima nobis ipsis damna imprudentes afferimus. Nam si jejunium, absentibus aliis prædictis operibus, nihil nobis prodest, multo magis, si cum jejunii pharmaco uti non possimus, graviorem negligentiam exhibuerimus. Hæc autem cum a nobis didiceritis, oramus vos, qui jejunare valetis, ut ipsi quantum poteritis, bonam et laudabilem hanc vestram augeatis diligentiam. « Quanto enim externus noster homo corrum» pitur, tanto internus renovatur [1]. » Jejunium enim corpus comprimit, et lascivias inordinatas refrenat, animam autem clariorem efficit, alis instruit et sublimem levemque facit. Fratres quoque vestros, quotquot ob corporis valetudinem jejunare nequeunt, exhortemini ne spiritualem hanc mensam relinquant; et ad illos referte quæ a nobis didiceritis, indicantes eum, qui moderate comedit et bibit, non indignum hoc auditorio esse, sed eum qui deses et dissolutus sit. Et dicite eis apostolicum hoc dic-

[1] 2 Cor. IV, 16.

tum : « Et qui manducat, Domino manducat : et qui non » manducat, Domino non manducat, et gratias agit Deo [1]. » Igitur qui jejunat, gratias agit Domino, qui vires ei tribuit ad ferendos jejunii labores : et qui manducat, iterum gratias agit Deo, quia id nihil ipsum lædere potest, quominus animæ salutem agat, modo velit. Tot enim nobis vias paravit benignus Deus, quot enarrare non possumus, per quas, si voluerimus, summam fiduciam assequi licet. Hæc propter absentes dixisse sit satis, ut tollatur eis pudoris obtentus, et sciatur non oportere propter hoc pudore suffundi : neque enim comedisse, pudorem nobis affert, sed mali quidpiam egisse. Peccatum magna turpitudo est : si hoc admittimus, non solum erubescere deberemus, sed et nos occultare, et miseros dicere nos ipsos non minus, quam qui in scopulum impegerunt : imo neque tunc despondere animum, sed ad confessionem et resipiscentiam festinare debemus. Hujusmodi enim est Dominus noster, qui nihil aliud requirit, admisso peccato, si quando per ignaviam deliquimus, quam ut errata confiteamur, nec ultra progrediamur, vel in eadem recidamus. Cæterum cum cibo nostræ mensuræ congruenti utimur, nunquam erubescamus. Nam Dominus nos tali corpori conjunctos esse voluit, quod aliter consistere nequit nisi cibo pascatur; modo cibum nimium ne sumamus, id quod nobis ad sanitatem et corporis bonam habitudinem plurimum conducit. Annon videtis quotidie ex sumptuosis mensis et immodica ingluvie infinita morborum genera induci? Unde podagræ? unde capitis dolores? unde corruptorum humorum abundantia? unde innumeri alii morbi? Nonne ab intemperantia et largiore, quam par sit, vini potu? Nam sicut navis, quæ aquis ita impletur, ut exhauriri nequeat, statim submergitur : ita et homo, quando crapulæ et ebrietati seipsum

[1] Rom. XIV, 6.

dedidit, in præceps vadit, et rationem suam submergit, denique jacet quasi vivum cadaver, ad mala quidem operanda sæpe habilis, ad bona autem omnia nihilo se melius habens, quam mortui.

III. Idcirco obsecro ut, secundum beatum Paulum, « carnis curam ne agatis ad concupiscentias [1], » sed ut possitis subsistere, et majori alacritate rebus spiritualibus operam dare. Hæc omnia fratribus vestris dicite, et suadete illis ne unquam spirituali hoc alimento se privent; sed etsi pransi sint, veniant omni cum alacritate, ut accepta hic spirituali doctrina, diabolicis insidiis fortiter resistere possint. Cæterum vobis consuetam spiritualem mensam nos apponamus, charitatis vestræ in audiendis divinis studium sic remuneraturi, et debitum quod promisimus exoluturi. Scitis enim omnino, et meministis nos de hominis formatione dicere cœpisse, et angustia temporis præpeditos, lectionem totam perficere non valentes, in doctrina de ferarum utilitate finem fecisse, ostendentes hominem propter inobedientiam a principatu, quem prius super eas habebat, excidisse. Unde hodie quod reliquum est reddemus, atque ita hinc vos dimittemus. Et ut manifestior vobis sermo noster sit, operæ-pretium fuerit meminisse, ubi tunc missum fecerimus sermonem, ut inde facto initio, quæ reliqua sunt impleamus. Ubi igitur finem dicendi fecimus? Cum diximus de illis verbis : « Faciamus hominem » secundum imaginem nostram, et secundum similitudi» nem, et dominentur piscibus maris, et volucribus cœli [2], » quia tunc sermo prolixior fuit, et natum est nobis pelagus quoddam sententiarum, nec concessum, ut ulterius progrederemur, sed hactenus producto sermone sequentia non attigimus. Unde nunc necessarium, ut charitati vestræ quæ sequuntur legantur, ut scire possitis quænam vobis dic-

[1] Rom. XIII, 14. — [2] Gen. I, 26.

turi simus. Statim igitur divina Scriptura subdidit: « Et fecit Deus hominem: secundum imaginem Dei fecit illum. » Masculum et fœminam fecit illos. Et benedixit illis Deus, » dicens: Crescite et multiplicamini et implete terram, et dominemini ei: et dominemini piscibus maris, et volatilibus » cœli, et omnibus pecoribus, et omni terræ, et omnibus » reptilibus repentibus super terram[1]. » Pauca sunt verba, sed magnus reconditus thesaurus in tam paucis verbis. Spiritu enim loquens beatus hic Propheta, nunc nos arcana quædam docere vult. Nam postquam dixit: « Faciamus hominem; » et consilium, et, ut ita dicam, studium adhibuit omnium Opifex, ut hoc schemate formandi hominis dignitatem ostenderet, et ante formationem etiam doceret, quantum principatum formando homini daturus esset. Itaque dixit: « Faciamus hominem secundum imaginem nos» tram, et secundum similitudinem: » subdidit, « Et do» minentur piscibus maris. » Vide quomodo statim ab initio latentem nobis thesaurum demonstrat. Spiritu enim divino loquens Propheta, quæ nondum subsistebant, quasi subsistentia et facta videt. Quare ergo, dic, obsecro, ut dixit: « Faciamus hominem; » nunc dicit: « Et dominentur? » Occultum nobis sacramentum hic jam consequenter declarat. Quinam dominentur? Mulieris videlicet innuens formationem, hoc dixit. Vides quomodo nihil inest divinis Litteris temere et absque causa positum? Etiamque verbum quod fortuitum videri posset, magnum thesaurum in se latentem continet.

IV. Et ne mireris, dilecte, quod dictum est. Mos enim hic est Prophetarum omnium, de nondum factis ut de factis loqui. Quia enim mentalibus oculis videbant quæ post multorum annorum curricula erant futura, idcirco quasi nunc ob oculos posita spectarent, ita cuncta narrabant. Et

[1] Gen. 1, 27, 38.

quo manifeste hoc scias, audi beatum Davidem dicentem, et ante tot sæcula vaticinantem de cruce Christi, et clamantem : « Foderunt manus meas et pedes meos ; » et iterum ; « Diviserunt vestimenta mea sibi [1]. » Vides quomodo post longum tempus futura, quasi jam facta prædixit? Sic et beatus hic Propheta jam insinuans nobis mulieris formationem, ænigmatice et obscure dicit : « Et » dominentur piscibus maris. » Et progressus ultra manifestius inquit : « Et fecit Deus hominem : secundum imaginem » Dei fecit illum. Masculum et fœminam fecit illos. » Animadverte quanta usus est accuratione, semel atque iterum idem dicens, ut in mentibus auditorum bene reponi possint quæ dicuntur. Nisi enim hoc ei curæ fuisset, sufficiebat dicere : « Et fecit Deus hominem : » sed iterum apponit : « Secundum imaginem Dei fecit illum. » Postquam enim nos docuit per præcedentia, quid sit « secundum ima- » ginem : » denuo ea de causa hic eumdem repetit sermonem, et dicit : « Secundum imaginem Dei fecit eum. » Et ut ne impudentem quidem defensionis prætextum relinquat Ecclesiæ dogmata impugnare volentibus, paululum progressus idem iterum docet quod ideo imaginis nomine usus sit, quod imperaturus, et sub se creaturas omnes habiturus esset. Jam videamus quid dicit : « Et fecit Deus homi- » nem : secundum imaginem Dei fecit illum. Masculum et fœ- » minam fecit illos. » Id quod supra insinuaverat, dicens ; « Et » dominentur : » hic manifestius dixit, idipsum tamen reconditiori modo nos docens : nondum enim de formatione docuerat, neque dixerat unde mulier producta. « Masculum, » inquit, et fœminam fecit illos. » Vidisti quomodo, quod nondum factum, quasi jam factum narravit? Hujusmodi sunt oculi spirituales : neque enim tantum præstare possunt corporales hi oculi, qui visibilia cernunt, quantum oculi

[1] Psal. XXI, 17, 19.

spiritus, qui ea, quæ non videntur neque subsistunt, videre possunt. Igitur ut dixit : « Masculum et fœminam fecit il- » los : » quasi utrique benedictionem daret, dicit : « Et be- » nedixit illis Deus, dicens : Crescite, et multiplicamini et » implete terram, et dominamini illi, et imperate piscibus » maris. » Ecce quam eminens benedictio. Nam hoc, « Cres- » cite, et multiplicamini, et implete terram, » etiam de brutis animalibus, et reptilibus dictum est : sed, « Domi- » namini, et imperate, » de viro et muliere dictum. Vide benignitatem Domini : antequam mulierem producat, participem illam facit imperii, et benedictionis honore dignatur. « Et imperate, ait, piscibus maris, et volatilibus » cœli, et omnibus pecoribus, et universæ terræ : et omni- » bus reptilibus, quæ repunt super terram. »

V. Vidisti inenarrabilem potestatem? vidisti principatus magnitudinem? vidisti condita omnia sub hujus potestatem redacta? Nihil posthac mediocre de rationali hoc animali imagineris, sed cogita honoris magnitudinem, et Domini erga illud benevolentiam, obstupescens illius immensam et inenarrabilem benignitatem. « Et dixit Deus : » Ecce dedi vobis omnem herbam sativam; seminans se- » men quod est super terram : et omne lignum quod habet » in seipso fructum seminis sativi, vobis erit in cibum. » Et omnibus feris terræ, et omnibus volatilibus cœli, et » omni reptili repenti super terram, quod habet in seipso » animam vitæ, et omnem herbam viridem in cibum. Et » factum est ita [1]. » Vide, obsecro, charissime, verborum diligentiam, et ineffabilem Dei benignitatem, et ne quid dictorum simpliciter prætereas. « Et dixit, inquit, Deus : » Ecce dedi vobis omnem herbam sativam : » quasi ad duos sermo fit, quamvis nondum muliere producta. Deinde ut discas excellentem ejus bonitatem, vide quomodo eminen-

[1] Gen. I, 29, 30.

tem benignitatem, et miram liberalitatem, non in viro et muliere nondum formata solum declaret, sed et in ipsis brutis. Nam ut dixit: « Vobis erit in cibum, » subdidit, « Et omnibus bestiis terræ. » Vide iterum aliam abyssum benignitatis : non enim solum brutis domesticis, et nostro usui servientibus, vel ad cibum, vel ad ministerium, sed et feris prospexit. Ecquis pro dignitate attigerit immensam istam bonitatem? « Vobis erit in cibum, inquit, et omnibus » bestiis terræ, et omnibus volatilibus cœli, et omni reptili » repenti super terram, quod habet in semetipso animam » vitæ, et omnem herbam viridem in cibum. » Magna Domini erga hominem, quem condidit, ostenditur providentia : nam postquam ipsum produxit, et omnis creaturæ dominium ipsi tradidit, ut ne statim ab initio jumentorum multitudinem videns stomachari possit, quasi non sufficeret ad alenda tot et tanta animalia; priusquam de hoc vel cogitaret, bonus Deus præveniendo demulcens eum, ut ita dicam, et ostendens tam ipsum, quam jumenta et bruta omnia, præcepto Domini omnem copiam ad hæc alenda, terra suppeditante, esse habituros, postquam dixit : « Erit » vobis in cibum; « mox subjunxit, » Et omnibus bestiis » terræ, et volatilibus cœli, et omni reptili repenti super » terram, quod habet in semetipso animam vitæ, et omnem » herbam viridem in cibum. Et factum est ita. » Omnia quæcumque imperavit Conditor, inquit, opere perfecta sunt, et omnia congruenti ordine sunt constituta; propterea statim subdit : « Et vidit Deus omnia quæcum» que fecit, et ecce bona valde. »

VI. Quis pro dignitate laudarit divinæ Scripturæ diligentiam? Ecce enim et hic verbo uno dicens : « Et vidit Deus » omnia quæcumque fecit, » linguam omnium postea contradicere conantium compescuit. « Et vidit Deus, inquit, » omnia quæcumque fecit, et erant valde bona. Et facta

» est vespera, et factum est mane dies sextus [1]. » Quoniam enim de unaquaque creatura dicebat, « Et vidit Deus » quod esset bonum : » nunc quando omnia completa sunt, et diei sexti opera finem acceperunt, et qui creaturis omnibus fruiturus erat, productus est, inquit : « Et vidit » Deus omnia quæcumque fecit, et ecce valde bona. » Considera quomodo creaturas omnes hoc verbo, « omnia, » simul complexus, omnes simul laude prosecutus est. Neque enim ut dixit, « omnia, » contentus fuit eo verbo; sed subdidit, « Quæcumque fecit. » Et neque hæc tantum dixit : sed, « Et ecce bona, et valde bona, » hoc est, admodum bona. Igitur cum Dominus, qui res ex nihilo ut essent produxit, eas valde bonas, et admodum bonas dicit, quis, etiamsi insania sit plenus, vel os aperire, et contradicere Dei verbis audeat? Quoniam enim in visibilibus non solum lux creata est, sed et tenebræ adversæ luci : et non solum dies, sed et nox contraria diei : et in seminibus quæ ex terra nascuntur, non solum herbæ utiles, sed et perniciosæ : et arbores non solum fructuosæ, sed et infructuosæ : et animalia non solum mansueta, sed et sylvestria et truculenta : et in iis quæ aquæ produxerunt, non solum pisces, sed et cete, et aliæ marinæ belluæ; et terra non solum habitabilis, sed et inhabitabilis; et non solum plani campi, sed etiam montes et colles; et inter aves, non solum domesticæ et ad cibum aptæ, sed et feræ, et immundæ, et milvi, et vultures, et alia similia multa : præterea in iis quæ terra profert, non tantum mansueta et innoxia animalia, sed et serpentes, et viperæ, et dracones, et leones, et pardi; et in aëre non solum pluviæ et venti utiles, sed et grandines et nives; et si quis singula pertractare velit, multa in unaquaque creaturarum inveniet, quæ non solum non utilia, sed et dam-

[1] Gen. 1, 31.

nosa existimentur; ideo ut nulli posthac liceat creaturas respicienti opificia vituperare ac dicere: « Quare hoc, et ad quid istud? hoc bene factum est, hoc non bene; » ideo sacra Scriptura omnes, ut ita dicam, ingrate obloqui audentes compescens, sexto die absolutis creaturis omnibus, inquit: « Et vidit Deus omnia quæcumque fecit, et ecce » valde bona. » Quid igitur, obsecro, par fuerit tam fidelibus testimoniis, quando ipse Creator sententiam fert, et dicit omnia quæcumque facta sunt, bona esse, et valde bona? Quocirca cum videris aliquem, qui suis ratiociniis motus, obloqui divinæ Scripturæ audeat, eum quasi insanum aversare; imo ne averseris, sed misertus ignorantiæ ejus, produc id quod ait divina Scriptura, et dic: « Vidit » Deus omnia quæcumque fecit, et dixit: Ecce valde » bona; » et fortassis indomitam illius linguam continere poteris. Nam si in humanis rebus cum videmus viris quibusdam optimatibus ea quæ fiunt probari, calculo illorum non obsistimus, sed astipulamur, et illorum sententiam proprio judicio præferimus; multo magis erga Deum omnium visibilium opificem ita nos gerere decet; et cum didicerimus ejus sententiam, nostra comprimere ratiocinia, neque aliquid ultra aggredi; sed scire et persuasum habere omnia ratione quadam, et pro benignitate sua, ab ipso producta fuisse, nihilque temere et sine causa factum esse; verum licet nos ob nostræ rationis imbecillitatem ignoremus opificiorum utilitatem, ipsum tamen secundum suam sapientiam et solertissimam benignitatem omnia produxisse.

VII. « Et facta est, inquit, vespera, et factum est mane, dies » sextus. » Fini diei sextæ etiam finem formandi creaturas addidit, et propter hoc subdidit: « Et perfecta sunt cœlum, » et terra, et omnis ornatus eorum[1]. » Considera quam nihil sit superfluum, nihilque redundans in divinis Litteris. Post-

[1] Gen. II, 1.

quam elementorum cuncta complectentium meminit, non ultra minutatim reliqua commemorat, sed ut dixit : « Perfecta sunt cœlum et terra, » addit, « Et omnis ornatus eorum : » quo significat omnia et quæ in cœlo, et quæ in terra. Ornatus enim terræ sunt ea quæ ab illa proferuntur, ut herbarum germina, fructuum proventus, arborum fructus, aliaque omnia quibus illam Opifex ornavit : ornatus iterum cœli, sol, luna, stellarum varietas, creaturæque omnes intermediæ. Et idcirco sacra Scriptura cœlum terramque commemorans, omne Dei opificium per hæc elementa complexa est. « Et perfecit, inquit, Deus die sexto opera » sua quæ fecit. » Considera quomodo semel et iterum idem dicit, ut discamus intra sextum diem absoluta fuisse omnia. « Perfecit enim, inquit, die sexto opera sua quæ fecit, et » requievit die septimo ab omnibus operibus suis quæ fecit [1]. » Quid est quod dicit : « Et requievit Deus die septimo ab » operibus suis quæ fecit ? » Vide quomodo humano more, et quadam attemperatione ad nostram imbecillitatem divina Scriptura omnia loquatur : alioqui nisi hac ratione usa fuisset, non potuissemus aliquid dictorum ejus intelligere. « Et » requievit, inquit, Deus die septimo ab omnibus operibus » suis quæ fecit. » Substitit, inquit, et cessavit a formandis producendisque ex nihilo rebus. Omnia enim quæcumque oportebat produxerat, et eum, qui his fruiturus erat, formaverat. « Et benedixit, inquit, Deus diem septimum, et sanc» tificavit illum, quia in illo requievit ab omnibus operi» bus suis quæ cœperat Deus facere [2]. » Nam postquam substitit Opifex, et omnia quæcumque voluit, secundum benignitatem suam suo præcepto produxit in medium, tunc finem formandi fecit die sexto ; cum nihil aliud die septimo producere vellet, eo quod omnia, quæ facere voluerat, jam perfecta essent ; ut haberet etiam dies ille

[1] Gen. II, 2. — [2] Ibid. 3.

prærogativam aliquam, et ne videretur minus aliquid obtinere, eo quod nihil in eo factum esset, benedictione ipsum dignatus est. « Et benedixit, inquit, Deus diem septimum, et sanctificavit illum. » Quid igitur? non erant et cæteri dies benedicti? Etiam profecto, sed sufficiebat illis pro omni benedictione, quod in singulis illis creaturæ productæ fuissent : et ideo de illis non inquit, « benedixit; » in solo autem septimo hoc dixit, et apposuit : « Et sanctificavit illum. » Quid est, « Et sanctificavit illum ? » id est, illum segregavit. Deinde docens nos divina Scriptura causam propter quam dixit, « Et sanctificavit illum, » adjicit, « Eo quod in illo requieverat ab omnibus operibus suis quæ cœperat Deus facere. » Jam hinc ab initio doctrinam hanc ænigmatice nobis insinuat Deus, erudiens nos in circulo hebdomadis diem unum integrum segregandum, et consecrandum spiritualium operationi. Ideo enim Dominus, completo sex diebus opificio suo, septimum benedictione dignatus est, et sanctificavit, eo quod in illo quieverat ab omnibus operibus suis quæ facere cœperat. Verum hic iterum video immensum nobis sententiarum pelagus nasci, quod simpliciter præterire nolim, quin et vos harum spiritualium mercium participes fieri cupio. Quæ igitur illa est, quæ hinc oritur quæstio? divina Scriptura hic dicente Deum requievisse ab operibus suis, in Evangeliis Christus inquit, « Pater meus usque modo operatur, et ego operor [1]. » Non videntur tibi ex verborum serie hæc dicta esse contraria? sed absit : nihil hic contrarium iis quæ in sacris Scripturis continentur. Nam hic quidem cum Scriptura dicit requievisse Deum ab operibus suis, docet nos eum a creando, et ex nihilo res producendo, requievisse die septimo : Christus autem dicens : « Pater meus usque modo operatur, et ego

[1] Joan. v, 17.

»operor,» perpetuam suam providentiam nobis declarat, et operationem vocat conservationem opificiorum, quibus largitur ut permaneant, dum omni tempore gubernat. Nisi enim hoc esset, quomodo universum subsisteret ac duraret, non gubernante et dirigente superna manu cum visibilia hæc omnia, tum humanum hoc genus? Et si quis voluerit prudenter et speciatim inspicere omnia quæ quotidie in nostrum beneficium ab omnium Opifice perficiuntur, abyssum inveniet benignitatis. Quis enim sermo, quæ mens ad ineffabilem hanc bonitatem pertingere poterit, quam humano generi perpetuo ostendit, « oriri faciens » solem suum super malos et bonos, et pluens super justos » et injustos [1],» omnemque aliam copiam suppeditans? Forte longius quam oportebat, sermonem produximus : verum hoc non absque ratione, neque temere factum est; sed ut absentes ex vobis discant, quantum sibimetipsis damni fecerint, ob corporalem cibum semetipsos a spirituali doctrina subducentes. Cæterum ne nimium doleant, fraterna illos benevolentia prosequamini, recensentes ipsis quæ a nobis dicta sunt. Hoc enim sinceræ charitatis argumentum. Nam si inter magna charitatis indicia habent, qui ita de sensibilibus eduliis hoc suis familiaribus faciunt; multo magis in spiritualibus hoc agendo, magnam nobis laudem paramus; redit enim ad nos ipsos utilitas. Nam cui studium est docere proximum, is non tam illi benefacit, quam sibiipsi magnam mercedem parat, duplicique augetur lucro, dum majus a Deo præmium assequitur, et dum fratrem docere aggreditur, docendo interim sibiipsi memoriam eorum quæ audivit, renovat.

VIII. Igitur cogitantes tantum lucrum vestrum, ne invideatis fratribus vestris, sed a vobis discant quæ nunc a nobis dicuntur. Ne autem posthac vestro beneficio obnoxii

[1] Matth. v, 4.

hæc discant, ducite illos ad nos, persuadentes ipsis nihil obesse spirituali mensæ, si præcedat corporalis cibi sumptio : sed omne tempus spirituali sermoni idoneum esse reputandum. Hæc si recte teneamus, poterimus et domi versantes, ante et post convivium acceptis in manibus divinis libris, utilitatem inde capere, et spiritualem cibum animæ præbere. Nam sicut corpus indiget sensibili cibo, ita et anima quotidiana admonitione et spiritualium ciborum refocillatione : ut roborata resistere possit carnis rebellioni, et continuo bello, quo urgemur, quodque animam nostram in servitutem redigit, si vel parum desides esse voluerimus. Proinde propheta David beatum illum dixit, « qui in lege Domini meditatur die ac nocte [1]. » Et beatus Moses judaïcum populum docens, ait : « Cum comederis et biberis, et satiatus fueris, memor esto Domini Dei tui [2]. » Vides quomodo et tunc potissimum par sit, post sumptum nempe corporalem cibum, spirituale convivium nobis apponi : ut ne post satietatem cibi corporalis, anima torpens et deses in perniciem aliquam ruat, et locum det diaboli machinationibus, qui omnes temporis articulos observat, ut letale nobis vulnus inferat? Et iterum alio loco dicebat idem ille Propheta : « In lecto cubantes et exurgentes mementote Domini Dei vestri [3]. » Vidisti nunquam nos decere hanc memoriam ex anima nostra excludere, sed insculptam in conscientia habere, ac in perpetua sollicitudine vivere; nullasque unquam admittere inducias : imo ut bene scientes quantus sit furor inimici nostri erga nos, sobrios esse et vigilare, et omnes aditus illi præcludere, et nunquam spiritualem negligere alimoniam? Hæc nostra salus est, hæ spirituales divitiæ, hæc securitas. Si sic nos ipsos quotidie muniamus, et per lectionem, et per auditum, et per spiritualem sermo-

[1] Psal. I, 2. — [2] Deut. VIII, 10. — [3] Id. VI, 7.

nem, sic poterimus ipsi invicti esse, et maligni dæmonis technas eludere, cœlestiaque assequi, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simul et Spiritui sancto sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XI.

Quod oporteat virtutem magnifacere Sanctosque imitari, qui cum ejusdem cujus nos naturæ essent, eam accurate sectati sunt. Et quod si segnes fuerimus, nullam excusationem habituri simus.

I. Scio me superioribus diebus mentem vestram profundioribus sententiis exercuisse : eam ob rem hodie animus est faciliorem proponere doctrinam. Nam sicut corpus, jejunio maceratum, nonnulla indiget refocillatione, ut rursum ingenti alacritate ad ferendos jejunii labores redeat; ita et anima vestra remissione indiget et quiete. Neque enim semper intendere, neque semper remittere oportet; sed nunc hoc, nunc illud faciendum ; et sic regendus animæ status, et domanda carnis petulantia. Nam sicut semper intentum esse laboribus, id tædium affert et dejicit; ita perpetuo remittere, ad ignaviam inducit. Id et in anima, et in corpore usuvenire videre quis potest. Propterea modus ubique bonus est. Quod nos universorum Deus docet etiam per creaturas, quas ad nostri constitutionem produxit. Atque ut hoc intelligatis, de die ac nocte, hoc est de luce ac tenebris sermonem instituamus. Quandoqui-

dem enim diem segregavit in opus humanæ naturæ, et noctem in requiem et remissionem laborum : mensuras et terminos utrisque præfixit, unde nobis omnibus beneficia quædam provenirent. Nam quod lux diurnæ operationis sit tempus, audi David dicentem : « Egredietur homo ad » opus suum, et ad operationem suam usque ad vespe- » ram [1], » Et bene inquit usque ad vesperam : nam ingruente vespere lux abscedit, et succedentes tenebræ humanam naturam sopiunt, et corpus, quod laboraverat, quieti tradunt, sensus omnes remittunt; et quasi nutrix optima, sensuum organis omnibus quietem a laboribus fatigationibusque concedunt. Cum vero mensura noctis impleta fuerit, appropinquans lucis adventus excitat, et id agit ut vigentes refectique sensus solares radios adeant, et ut homo nova quadam et ferventi alacritate consuetis operibus manum admoveat. Illud etiam in anni conversionibus fieri cernimus. Hiemem enim excipit ver, et exactæ æstati succedit autumnus : ut per vicissitudinem temporum et mutati aëris quiescant corpora nostra, neque frigore nimium congelata corrumpantur, neque caloris vehementia nimium calefacta dissolvantur : et ut ad hoc nos præparet, hiemi præmittit autumnum, et æstati ver. Quod si quis prudenter hæc omnia secum expenderit, inveniet in omnibus creaturis ordinem et rationem quamdam, et nihil temere et absque ratione factum. Hoc et in seminibus, quæ ex terra nascuntur, quis videre potest. Neque enim omnia eodem tempore tellus profert, neque omne tempus ad excolenda terræ germina idoneum est ; sed novit agricola congruum tempus, quod per sapientiam sibi a Deo datam didicit, quando nempe serendum, quando plantandæ arbores, quando vites terræ sinibus concredendæ, quando ad messem acuendæ falces, quando de-

[1] Psal. CIII, 23.

cerpendi vinearum fructus, et botri demendi, quando et olivarum baccæ colligendæ. Et invenies, si hæc omnia diligenter volueris inquirere, magna sapientia etiam agricolas esse præditos. Jam non solum in terra hoc videre licet, sed etiam in mari. Ecce et hic aliam admirabilem sapientiam spectare potes. Scit enim nauclerus quando deducenda sit navis, quando a portu solvendum, quando transeunda maria; maximeque in nautis deprehenditur intellectus, quem divina sapientia humanæ naturæ indidit. Neque enim qui per vias publicas currunt, ita diverticula sciunt, ut ii qui in aquis certum iter faciunt. Propter hoc et Scriptura obstupescens eminentem sapientiam Dei, dicit : « Qui dedit in mari viam, et in aqua vehe» menti semitam [1]. » Quæ humana ratio potest hæc pernoscere? Eamdem rationem inveniet quispiam etiam in cibis quos sumimus : nam singulis temporibus et anni partibus varia et diversa nobis alimenta Dominus largitur. Terra enim, quasi optima nutrix, dona sua nobis profert, præcepto Creatoris serviens.

II. Verum ne prolixius sermonem extendam, licebit vobis pro vestra prudentia recensere alia omnia. « Da enim » inquit, sapienti occasionem, et sapientior erit [2]. » Neque in nostris duntaxat cibis hoc videre est, sed et in iis quæ brutorum sunt. Et poteritis, si vultis, etiam in multis aliis inquirere, et addiscere optimi artificis Dei ineffabilem sapientiam et eminentem bonitatem, quomodo creaturæ singulæ ratione quadam conditæ sint. Similiter igitur et hujus sacræ quadragesimæ tempore constitutum nobis inveniemus. Nam quemadmodum in viis publicis sunt stationes et diverticula, in quibus fessi viatores et respirant et quiescunt, ut postea iter suum conficiant : et sicut in mari littora sunt, et portus ut ibi nautæ, postquam multos

[1] Sap. xiv, 3. — [2] Prov. ix, 9.

fluctus trajecerunt, et ventorum impetui restiterunt, tantisper quiescant, et sic iterum navigare incipiant; ita et nunc qui in quadragesima jejunii cursum suscepere, quasi stationes et diversoria, et littora et portus, hosce duos hebdomadæ dies Dominus quietem largitus est, ut et corpori aliquantulum jejunii laborem remittentes, et animam recreantes, exactis duobus illis diebus in pulchre cœpto itinere alacriter pergant ii, qui illud susceperunt. Age igitur, quia hodie remissionis dies est, obsecrabimus vestram charitatem, ut magna diligentia lucrum ex jejunio collectum custodiatis: et resumpto parumper spiritu, mox iterum priora novis incrementis cumuletis, et sic paulatim ad majorem negotiationem instructi, in dominicum diem occurratis, et spiritualem vestram navim in portum sanctæ festivitatis plenam adducatis. Nam sicut omnia quæ a Domino sunt facta, sicut et sermone declaratum est, et res ipsæ testantur, ratione et sapientia quadam facta sunt, usum necessarium exhibentia: ita et quæ a nobis fiunt, ne absque causa et frustra fiant oportet, sed in utilitatem et lucrum nostræ salutis. Nam si ii, qui sæcularibus negotiis dediti sunt, adduci nequeunt ut rem aliquam incipiant, nisi prius aliquid lucri suboleat, multo magis justum est ut nos hoc faciamus, neque ita simpliciter jejuniorum hebdomadæ prætereant, sed scrutemur suam quique conscientiam, et rationem examinemus, consideremusque quidnam in hac hebdomada probe actum, quid in alia, et quale augmentum acceperimus in sequenti, quas in nobis affectiones correxerimus. Nisi enim ita vitam nostram instituerimus, magnamque animæ nostræ curam gesserimus, nihil nobis usui erit jejunium, vel inedia quam toleramus, præsertim si comperti fuerimus inferiores iis, qui tantum studium colligendis opibus impendunt. Nullum enim horum invenies, qui non summa vigilantia laboret, quo prioribus quotidie

aliquid adjiciat, et qui unquam satietur : sed quanto facultatum major est accessio, tanto et curam et studium suum amplius intendit. Quod si ubi studium est inutile, et divitiæ nonnunquam magnam salutis animæ jacturam afferunt, tanta tamen vigilantia res aguntur : quomodo non multo magis istud est faciendum, ubi diligentiæ multa succedit utilitas, ineffabilisque merces ac lucrum immensum? Nam illic quidem præter hæc omnia, fluxæ admodum et incertæ divitiæ, instabilis pecuniarum possessio : non solum quod imminente morte, ipsæ hic manentes, nullam eis, qui illas collegere, utilitatem conferant : sed etiam quod manentibus hic pecuniis, magna severitate cogentur de ipsis alibi rationem reddere : sæpe quoque accidit ut ante mortem post multos labores, et sudores, atque ærumnas, quasi procella quadam ingruente negotiorum difficultate, repente qui plurimas possidebat divitias, vel pauperrimis factus sit pauperior, qualia singulis diebus videre contingit. Atqui in spirituali negotiatione nihil tale formidandum unquam : stabilis enim illa et immota manet, et ubi ea multum egemus, ibi ab illa ipsa multum consolationis accipimus.

III. Igitur dum tempus habemus, obsecro, vel saltem id studii impendamus spiritualibus mercibus conquirendis, quod alii in perituras collocant ; neque ab hac sollicitudine cessemus, si recte quid actum fuerit ; vel si aliquam affectionum nobis molestarum magna vigilantia profligaverimus, ut conscientiæ bono instructi testimonio, multiplicis voluptatis fructum percipiamus. Neque enim hoc solum quæritur, ut huc quotidie conveniamus, et de iisdem continuo audiamus, et per totam quadragesimam jejunemus. Quandoquidem si nihil ex frequenti conventu et admonitione, atque ex jejunii tempore animæ nostræ lucrati fuerimus : tunc non solum nihil utilitatis afferent hæc, sed et majoris condemnationis occasio erunt; siquidem tanta

curati diligentia iidem permaneamus, et si neque iracundus fiat mitis; neque indignabundus in mansuetudinem se vertat : neque invidus in benevolentiam se transferat : neque insano divitiarum amore correptus desistat ab affectu, et eleemosynis dispertiendis, et alendis pauperibus vacet : neque intemperans castus evadat : neque vanæ gloriæ studiosus illam contemnere, et veram gloriam desiderare discat; neque charitatis in proximum negligens, seipsum excitans, det operam ut non solum non inferior sit Publicanis : « Nam si diligitis eos, qui vos diligunt, inquit, quid » amplius facitis? nonne et Publicani hoc faciunt [1]? » sed et ut animum suum ita instituat, ut et inimicos humaniter aspiciat et magnam ipsis charitatem exhibeat. Quod si affectionibus istis, et aliis quæ in nobis nascuntur, superiores non fuerimus, licet quotidie hic conveniamus, et frequentibus concionibus atque doctrina tanta instituamur, tantumque a jejunio adminiculum habeamus, qualis erit nobis venia? qualis defensio? Dic enim mihi, obsecro, si puerum tuum quotidie videres in ludum ire, et multo elapso tempore nihil lucri facere, patienter-ne ferres? Nonne et puerum verberares, et magistrum argueres? Et si deinde disceres magistrum omne quod officii sui erat fecisse, et plane intermisisse nihil, pueri autem ignaviam causam esse omnium, nonne indignationem omnem in puerum transferres, non jam accusans magistrum? Idipsum et hic jure faciendum est. Nos enim quia per gratiam divinam ad hoc destinati sumus, quasi spirituales filios in hasce scholas vos quotidie vocantes, salutarem vobis doctrinam proponimus : neque ea quæ ex nostra mente excogitavimus, sed ea quæ a Domino per divinas Scripturas nobis donata sunt, in medium afferimus, illaque vobis frequenter inculcamus. Si ergo cum nos omnem adhibeamus vigilantiam omneque

[1] Matth. v, 46.

studium, et vos quotidie in viam veritatis ducamus, vos in iisdem perseveretis malis, cogitate quantus et noster sit futurus dolor, et quanta vestra condemnatio, ne quid dicam acerbius. Quamvis enim nos crimini non simus obnoxii, ut qui nihil prætermittamus, quod ad vestram pertineat ædificationem ; tamen quia vestræ salutis curam gerimus, ideo non possumus id non graviter ferre. Quia et doctor, cum videt discipulum nullum ex cura sua fructum facere, non vulgariter dolet et gemit, videns se omnem laborem et operam perdere.

IV. Hæc nunc dico, non ut charitatem vestram mœrore afficiam, sed ut excitem et instruam, quo non frustra jejuniis corpus castigetis, neque temere et in vanum dies quadragesimæ sanctæ transigatis. Et quid dico dies quadragesimæ sanctæ? cum prorsus nullam nos diem unquam transigere oporteat, si possibile est, per totum vitæ curriculum, in qua non lucrum aliquod spirituale in nobis reponamus, vel per preces, vel per confessionem, vel per eleemosynas, vel per aliqua alia spiritualia bona opera. Nam si Paulus tantus et talis, qui arcana illa verba audivit, quæ usque in hodiernum diem nullus cognovit, clamabat dicens : « Quotidie morior, per vestram gloriationem[1] : » docens nos se sic seipsum pro pietate periculis exposuisse, ut quotidie morti vicinus esset ; et quod natura non fert, (uni enim morti obnoxii sumus omnes), hoc ipse pertinaci suo instituto agebat, tametsi benignus Deus illum quotidie in aliorum salutem conservaret. Proinde si ille qui tot præclaris operibus excelsus erat, et quasi Angelus super terram apparebat, quotidie studebat aliquid lucri facere, et pro veritate stare in acie contra pericula, spiritualesque sibi colligere merces, ac nunquam gradum sistere, qualem habebimus nos defensionem, qui non solum bonis operi-

[1] 1 Cor. xv, 31.

bus omnibus destituti sumus, sed et tot malis gravati, quorum unum duntaxat in ipsum perditionis profundum detrudere nos possit, nullumque præterea studium nobis est, ut vel saltem hæc emendemus? Cum autem idem ipse sæpe reperiatur non uni flagitio, sed pluribus obnoxius; cum nempe et iracundus sit, et intemperans, et avarus, et invidus, et ferox: et neque hæc corrigere, neque virtutis opera attingere velit, qualis postea erit spes salutis? Hæc dico, et dicere non desinam, ut auditores suum quique remedium accipiant ex dictis nostris, et studeant ut statim ab affectionibus mentem turbantibus liberentur, convalescentesque virtutum studiis posthac se accommodent. Etenim iis, qui corporali morbo laborant, quamvis sexcenties medicus remedia apponat, si æger autem medicinæ operationem non admittat, et sæpe succensens, postquam medicus imposuerit pharmacum, impatiens doloris illud rejiciat, nulla inde utilitate suscepta; nemo prudens medicum arguerit, quod non suum egerit officium. Eodem modo et hic nos medicamentum ex spirituali doctrina confectum imponimus: vestrum autem posthac fuerit ferre dolores, et curam cum utilitate admittere, ut a morbo liberati, ad veram regrediamini sanitatem. Sic enim et ipsi magnam percipietis utilitatem, et nos non modica hinc consolatione afficiemur, si viderimus eos, qui prius laborabant, tam cito bonam valetudinem recuperasse. Unusquisque ergo vestrum, obsecro, si non antea, saltem nunc operam det, ut vitium quod sibi magis quam cætera infestum sentit, ex anima exsecet, et pia cogitatione quasi spirituali quodam gladio utens, seipsum ab eo liberet. Dedit enim nobis Deus rationem quæ sufficiat et possit, si velimus parum respicere, omnia, quæ in nobis nascuntur, vitia domare. Propterea etiam Sanctorum omnium vitam et instituta in divinis Scripturis descripta, Spiritus sancti gratia reliquit, ut dis-

centes eos, licet ejusdem fuerint naturæ, virtutem tamen omnimodam exhibuisse, ne simus nos ignavi et desides in iis exercendis.

V. Annon naturæ nostræ fuit et beatus Paulus ? Flagro enim amore hujus viri, et propterea continuo versatur ipse in ore meo : et quasi in archetypum aliquod exemplar, ita et in illius animam respiciens, obstupesco in hoc viro mirum affectuum contemptum, fortitudinis excellentiam, amoris in Deum fervorem : et mecum reputo unum hominem omnes virtutes studio suo in se collegisse et exhibuisse, nosque ne minimum quidem bonum opus præstare velle. Quis igitur nos eripiet a supplicio inevitabili? Nam cum ejusdem ille nobiscum fuerit naturæ, et iisdem obnoxius affectionibus, atque in tanta temporum difficultate quotidie, ut ita dicam, tractus, laceratus et publice raptatus ab iis, qui prædicationem oppugnabant, qui et sæpe ipsum enectum existimarunt, et quasi destinatam animo cædem perpetrassent, ipsum reliquerunt; invenitur-ne aliquis nostrum, desidiæ segnitieique deditorum, qui tantam virtutum magnitudinem præ se ferat? Verum quanta Beatus ille præclara opera fecerit, et fortitudinem, quam pro religionis prædicatione quotidie exhibuerit, non a nostra lingua, sed ab ipso oportet audire dicente. Quando enim in eam devenit necessitatem, ut propter pseudoapostolorum fallaciam res suas enarrare cogeretur, (tam grave enim istud et molestum ipsi erat, ut reluctaretur, et nunquam in medium ea afferre vellet; imo seipsum auderet vocare blasphemum, et persecutorem ;) quoniam autem pernecessarium esse videret, ut impostorum ora obstrueret, et discipulis parvam daret consolationem, sic fere cœpit post multa alia dicere : « In » quo quis audet, per insipientiam loquor, audeo et ego[1]. » Considera piam animam ; non solum audaciam, sed et in-

[1] 1 Cor. XI, 21.

sipientiam rem eam vocat : docens nos ne unquam citra necessitatem, et nullo urgente, quæ a nobis facta sunt, ostentemus, siquidem aliqui ex nobis inveniantur qui bonum aliquod sunt operati. « In quo quis, inquit, audet, per insi» pientiam loquor, audeo et ego : » hoc est, quoniam ego multam video necessitatem, audere volo, et insipientiæ opus exhibere. « Hebræi sunt, et ego ; Israëlitæ sunt, et » ego; semen Abrahæ sunt, et ego[1]. » De hoc, inquit, sublime sapiunt et gloriantur; ne putent ea nobis deesse, etiam nos eorumdem participes sumus. Deinde subjecit : « Ministri » Christi sunt, ut minus sapiens dico, plus ego[2]. »

VI. Vide hic, dilecte, beatæ hujus animæ virtutem. Nam postquam rem a se factam, audaciam et insipientiam vocavit, quamvis in tanta esset necessitate constitutus, neque sic tamen dictis contentus fuit : sed cum demonstraturus esset se illos magno præcedere intervallo, ut ne quis eum putet per ostentationem hæc dicere, iterum insipientiam vocat quod a se dicebatur ; quasi diceret : Non sum nescius me rem facere quæ multos offendat, et quæ neque me deceat : sed me compellit magna necessitas ; ideo ignoscite mihi insipientiæ verba loquenti. Hujus vel umbram imitemur nos, qui tantis premimur peccatis, et sæpe si parvum quiddam recte facimus, neque ipsum in promptuario mentis nostræ repositum manere patimur, sed ut gloriolam aliquam ab hominibus venemur, divulgamus, et ob intempestivam nugacitatem divina retributione nosmetipsos fraudamus. At nihil tale beato Paulo accidebat. Sed quid ? « Ministri Christi sunt, ut minus sapiens dico, plus » ego. » Dein adducit in medium ea quæ pseudoapostoli non exhibebant. Quomodo enim exhibuissent, qui veritatem impugnabant, et nihil non agebant ut prædicationi religionis obsisterent, ac mentes simpliciorum subverterent ? Igitur

[1] 2 Cor. XI, 22. — [2] Ibid. 23.

ut dixit, «plus ego,» enumerat postea fortitudinis suæ præclara opera, et inquit: «In laboribus plurimis, in plagis »supra modum, in mortibus frequenter [1]. » Quid dicis? Stupendum et admirabile est quod a te dicitur. Est-ne enim possibile ut quis sæpe moriatur? etiam, inquit, quamvis non mortis experientia, attamen moriendi proposito; docens nos subinde se, ob prædicationem, mortis pericula adiisse, sed Dei gratia in mediis periculis athletam servatum, quo discipulis magis prodesset. «In mortibus, inquit, »frequenter: a Judæis quinquies quadraginta plagas una »minus accepi, ter virgis cæsus sum, semel lapidatus, ter »naufragium feci, noctem ac diem in profundo egi; in iti»neribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, »periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis ex fal»sis fratribus, periculis in civitatibus, periculis in solitu»dine, periculis in mari [2]. » Ne simpliciter prætereamus hæc dicta, dilecti: nam quodlibet horum per se solum pelagus aliquod tentationum nobis ostendit. Non enim simpliciter iter unum dixit: sed, «in itineribus sæpe:» neque unum periculum in fluviis, sed multa et varia; et omnia ingenti fortitudine tulit. Et posthæc omnia iterum inquit: «In labore et ærumna, in vigiliis sæpe, in fame et »siti, in jejuniis sæpe, in frigore et nuditate, præter illa »quæ extrinsecus sunt [3]. »

VII. Vide iterum aliud pelagus tentationum nobis aperiri. Ut enim dixit, « Præter illa quæ extrinsecus sunt, » insinuavit prætermissa plura esse, quam quæ dicta sunt. Neque is contentus fuit, verum nos docet pressuras, et conspirationes quas sustinuit, sic dicens: « Instantia mea »quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum [4]. » Ecce hoc bonum opus vel unicum sufficiens est, ut summus ipsi virtutum apex tribuatur: « Sollicitudo, inquit, omnium Eccle-

[1] 2 Cor. XI, 23. — [2] Ibid. 24-26. — [3] Ibid. 27, 28. — [4] Ibid.

» siarum, » non unius vel duarum, vel trium, sed omnium quæ in toto orbe. Nam quantam terram sol radiis suis illustrat, tantam curam et sollicitudinem habuit Paulus. Vidisti latitudinem animi? vidisti mentis magnitudinem? Jam quod subsequitur, omnia superiora, ut ita dicam, contegit. « Quis » enim infirmatur, inquit, et ego non infirmor? quis scan» dalizatur, et ego non uror?[1] » Papæ, quantus viri hujus in filios amor et indulgentia! quanta vigilantia! quanta cura! Quæ mater sic cruciatur intra viscera, filio febre laborante, et in lecto decumbente, ut Beatus ille pro quovis infirmo, quocumque ille loco esset, infirmabatur et pro scandalizatis urebatur? Considera enim, quæso, verborum latentem vim et emphasim. Non dixit: Quis scandalizatur, et ego non doleo; sed « uror, » inquit, intensum nobis dolorem declarans, quasi demonstraret se intrinsecus incendi et uri pro iis qui offendebantur. Scio me in magnam prolixitatem extendisse doctrinam, quamvis statueram hodie brevior esse, ut paululum a jejunii labore possitis respirare: sed nescio quomodo, ut in divitias bonorum operum hujus Sancti incidi, linguam mihi quasi rapidi fluminis vis rapuit. Propterea hic finem dicendi faciens, oro charitatem vestram, ut continue illum in mente circumferatis, et subinde cogitetis eum ejusdem nobiscum naturæ consortem, iisdem affectionibus obnoxium, opificium vile ac contemptum exercentem, pellium sutorem, et in officinis frequentem, quia voluit et decrevit virtutum studio se mancipare, et idoneum se constituere receptaculum Spiritus sancti, largius quoque superna liberalitate potitum esse. Et nos item, si voluerimus quod nostrum est facere, nihil prohibebit eadem nos bona consequi. Liberalis enim est Dominus, « Et » vult omnes homines salvos fieri, atque ad agnitionem veri» tatis venire[2]. » Dignos igitur nos ipsos exhibeamus, ac fer-

[1] 2 Cor. XI, 29. — [2] 1 Tim. II, 4.

venti alacritate virtutem vel sero tandem apprehendamus, et affectiones nostras corrigentes, idoneos nos reddamus ad Spiritum sanctum recipiendum. Quod ut mereamur, concedat gratia et benignitas Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simul, et Spiritui sancto sit gloria, imperium, et honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XII.

De iis quæ sequuntur creationem : Hic est liber generationis cœli et terræ, quando facta sunt : quo die fecit Deus cœlum et terram [1].

I. Age promissum nostrum hodie impleamus : et consuetam doctrinam tractantes, dicenda nunc iis quæ supra dicta sunt, contexamus. Scitis enim nos semel atque iterum hoc facere decrevisse, et ad hoc paratos fuisse; sed curam fratrum, quam gerimus, in illorum admonitionem linguam nostram alio rapuisse. Quandoquidem interdum infirmis fratribus, quibus consuetum erat sequestrare se ab hoc spirituali conventu, et mutilare nobis sanctæ festivitatis gaudia, suasimus consulendo et exhortando, ne diutius ab ovili Christi absint, et extra caulam hanc spiritualem aberrent : nomine quidem et appellatione nobis juncti, revera autem Judæos sectantes, qui adhuc umbræ assident, lucernæque addicti sunt, postquam Sol justitiæ illuxit. Interdum etiam nondum initiatos, qui in cœtu aderant, hortati sumus ut ad spiritualem vocationem accurrant, excussoque omni ignaviæ somno, ferventi desiderio, et in-

[1] Gen. II, 4.

genti alacritate paratos se ad suscipienda regia munera præstent, et properent ad eum qui remissionem donat peccatorum, et liberaliter innumera bona suppeditat. Itaque postquam eorum qui circa Paschæ festum errabant, quique per hanc minimi, ut putabant, momenti observationem, magnum sibi damnum inferebant, congruentem curam gessimus, idoneo adhibito vulneri medicamento, et non initiatis ea de re probe commonitis; restat ut omnibus vobis hodie spirituale paretur convivium. Nam quemadmodum, si fratrum nostrorum neglecta cura, prætermissaque illorum admonitione, cœptæ seriei hærentes, ipsosque infirmantes contempsissemus, jure quispiam nos reprehendisset, utpote opportunum tempus prætercurrentes; ita nunc, quia nihil prætermissum est, quantum nostræ vires sinunt, sed verbum doctrinæ adhibuimus, pecuniam dinumeravimus, seminaque in terra hac spirituali jecimus; consentaneum est ut iterum in medium afferantur, quæ ex beato Mose sunt lecta, ut fructu inde collecto, domum redire liceat. Quænam igitur hæc sint audiamus. « Hic est liber, » inquit, generationis cœli et terræ, quando facta sunt : » quo die fecit Deus cœlum et terram, et omne virgultum » agri, antequam oriretur super terram : omnemque her» bam agri, priusquam oriretur. Non enim pluerat Deus » super terram, et homo non erat qui coleret terram. Fons » autem ascendebat de terra, et irrigabat universam faciem » terræ[1]. » Considera mihi rursus, obsecro, admirabilis hujus Prophetæ sapientiam, imo sancti Spiritus doctrinam. Nam postquam nobis per partes enarravit creaturas omnes, et sex dierum pertractavit opera, et formationem hominis, potestatemque visibilium omnium illi concessam : nunc iterum summatim omnia repetens, inquit : « Hic est liber » generationis cœli et terræ, quando facta sunt. » Operæ-

[1] Gen. II, 4-6.

pretium hic fuerit inquirere, quare Scriptura librum hunc vocaverit cœli et terræ, quamvis multa alia in se contineat, et doceat nos alia plurima, nempe de Justorum virtutibus tractans, de benignitate Dei, deque indulgentia, quam erga primum creatum hominem et omne humanum genus exhibuit, et de aliis multis, quæ hujus temporis non fuerit declarare. Ne mireris, dilecte : mos enim hic est sacræ Scripturæ, ut non ubique omnia particulatim enarret : sed cum ea, quæ plurima complectuntur, dicere cœperit, consideranda relinquat sequentia iis, qui studiosis auribus excipiunt ea quæ dicuntur. Et ut discas rem ita esse, id palam faciam ex his quæ nunc sunt lecta. Ecce enim in superioribus, postquam nos divina Scriptura formationem omnium minutatim docuit, nunc non omnium meminit, sed inquit : « Hic est liber generationis cœli et terræ, quando facta sunt : » die quo fecit Deus cœlum et terram, » et cætera.

II. Vides-ne quomodo totum sermonem ad cœlum et terram convertit, ex illis alia omnia nobis contuenda relinquens? Cum ergo dicit cœlum et terram, omnes creaturas simul comprehendit, tam eas quæ in cœlo, quam quæ in terra. Sicut igitur in enarratione creaturarum non omnia deinceps dicit, sed maxime generalia tantum commemorat, nec sigillatim enarrat; ita et librum totum, etsi multa alia contineat, librum generationis cœli et terræ appellavit, nobis ex horum commemoratione, quod reliquum est, computandum relinquens; necesse esse omnia in hoc libro visibilia contineri, tam ea quæ in cœlo, quam quæ in terra. « Quo » die, inquit, fecit Deus cœlum et terram, et omne virgul- » tum agri, antequam fieret super terram, et omnem her- » bam agri, antequam oriretur. Non enim pluerat Deus » super terram, neque homo erat qui coleret illam : sed » fons ascendebat e terra, et irrigabat universam faciem » terræ. » Grandis thesaurus in pauculis verbis illis recon-

ditus est : unde magna prudentia, quæ dicuntur, juvante nos Dei gratia, congruit explicare, vosque spiritualium harum divitiarum consortes facere. Spiritus enim sanctus futurorum præscius, ut nulli posthac contendere, et ecclesiasticis dogmatibus, ex propriis ratiociniis, adversa divinis Scripturis immiscere liceat : etiam nunc denuo, postquam creaturarum ordinem docuit, et quid primum, quid secundum productum sit; et quod semina sua tellus verbo mandatoque Domini ministrans ediderit, ac producendi vim acceperit; cum neque solis cooperatione egeret, qui nondum erat, neque pluviarum humiditate, neque hominis cultura; nam et ille nondum in medium prodierat : ideo iterum repetit particulatim omnia, ut indomitæ impudenter blaterantium linguæ compescantur. Quid enim ait? « Die quo fecit Deus cœlum et terram, et omne virgultum » agri, priusquam fieret super terram, omnemque herbam » agri, priusquam oriretur. Non enim pluerat Deus super » terram, nec erat homo qui coleret illam, Fons autem as» cendebat de terra, et rigabat universam faciem terræ. » Hoc vult dicere, sermone et præcepto illius, quæ prius non erant, producta fuisse, et quæ non existebant, subito comparuisse. Herba est, quæ ex terra provenit : hic autem herbam dicens, semina omnia dicit. Et de pluviis docens nos iterum divina Scriptura subdit : « Non enim pluerat Deus » super terram : » hoc est, nondum pluviæ desuper cadebant; deindeque ostendit neque hominis operatione habuisse opus : « Non enim, ait, erat homo qui operaretur » terram, » quasi clamans et dicens posteris omnibus : Audite hæc, et discite, quomodo ab initio omnes terræ proventus sint producti, et ne terram colentium diligentiæ omnia tribuite, neque eis hos ejus partus ascribite : sed verbo et præcepto, quod a Conditore suo ad eam prolatum est. Hæc autem omnia fiunt, ut discamus terram ad edenda

semina sua aliorum elementorum cooperatione non egere, sed Conditoris mandato contentam fuisse. Et quod mirandum stupendumque est, is qui nunc terram verbo ad tot semina producenda excitavit, et potentiam suam, humanæ rationis captum superantem, exhibuit, hanc ipsam tam gravem et tantum mundum supra dorsum suum ferentem super aquas fundavit, sicut et Propheta dicit : « Qui funda» vit terram super aquas [1]. » Quæ humana ratio ad hæc pertingere possit? Nam cum homines domus ædificant, et fundamenta jacere volunt, prius fodiunt : et ubi ad profunda pervenerint, si vel parvum humorem viderint, nihil non agunt, ut totum ipsum exhauriant, et sic fundamenta locent : propterea omnium Opifex omnia secus quam homines facit, ut ex hoc discas ineffabilem ejus potentiam; et quando ipse voluerit, elementa hæc plane contrarium, quam solent, effectum ex Conditoris præcepto ostendere.

III. Et ut id quod dicitur, dilucidius vobis fiat, jam de hoc argumento aliquid disseramus, postea ad aliud transituri. Hoc enim contra aquarum naturam est, ferre corpus tam grave : et iterum contra naturam terræ, sedem suam in tali fundamento habere. Et quid miraris? In quacumque rerum creatarum scrutari volueris, invenies immensam Opificis potentiam, eumque sua voluntate gubernare omnia deprehendes. Videre enim hoc licet in igne, cui absumendi natura est : omnia enim facile domat, materiam lignorum, lapidum, corporum, et ferri : at postquam imperavit Dominus, corpora tenera et corruptibilia non tetigit, sed illæsos pueros servavit in medio camino [2]. Et ne mireris si corpora illorum non tetigit, sed irrationale elementum tanta moderatione obsecutum est, quantum nullus queat effari; nam ne capillis quidem illorum nocebat, sed circumibat illos, et intra se continebat : ignis autem substantia tan-

[1] Psal. CXXXV, 6. — [2] Dan. III, 24.

quam obedientiam exhibens, et Domini mandato serviens, illæsos et intactos servabat admirabiles illos pueros, qui quasi in prato et horto ambulantes, tanta securitate in camino versabantur. Et ne quis putaret visibilem illum ignem operatione carere, idcirco benignus Dominus illius efficaciam non impedivit : sed vim illam urendi illæsam servavit, et servos suos illo superiores fecit, ut nullo modo læderentur. Cæterum ut scirent, qui pueros injecerant, quanta esset omnium Dei potentia, in illos ignis suam operationem exercuit; ita ut ille ipse ignis eos intus circummuniret, eos autem, qui foris erant, ureret et consumeret. Vidisti quo pacto Dominus, quando vult, elementa omnia in contrariam mutet essentiam ? Opifex enim est et Dominus, et pro sua voluntate omnia dispensat. Vultis et in aquis idipsum videre factum ? Nam sicut ignis hic iis qui intus erant nihil nocebat, sed illis parcebat, oblitus suæ operationis, in eos autem, qui foris erant, sæviebat more suo : sic et aquas videbimus alios quidem submergere, aliis autem cedere, ita ut absque damno transeant. Recordamini hic Pharaonis et Ægyptiorum, atque populi Hebræorum, quomodo hi ad mandatum Domini, magno Mose duce, per mare rubrum quasi per aridam transierunt : Ægyptii autem qui eamdem viam cum Pharaone ire volebant, aquis obruti submersi sunt[1]. Ita solent elementa revereri servos Domini, et a suo se continere impetu. Audiamus nos, quotquot feroces et iracundi, et aliis affectionibus ob nostram ignaviam impliciti nostram salutem pessumdamus, et imitemur tantam horum elementorum ratione carentium obedientiam, nos qui ratione insigniti sumus. Nam si ignis, qui ita edax, ita vehemens, corporibus corruptibilibus et tam teneris pepercit, quam meretur veniam homo, suum refrenare furorem propter mandatum Domini, et iram erga

[1] Exod. XIV, 22 et seqq.

proximum e pectore suo eliminare nolens? Et quod majus est, ignis tantam urendi vim habens, suam operationem non ostendit, homo autem mansuetum animal, rationale et benignum, contraria suæ naturæ facit, et negligentia mores suos in ferinos vertit. Idcirco et divina Scriptura propter affectiones illas interturbantes, irrationabilium et ferarum nomina iis, qui ratione insigniti sunt, imponit : interdum canes ob impudentiam et impetum vocat, dicens : « Canes » muti, non valentes latrare[1] : » interdum ob libidinem equos : « Nam equi emissarii facti sunt, unusquisque ad » uxorem proximi sui hinniebat[2] : » interdum vero asinos, ob stupiditatem et ruditatem : « Comparatus est » enim, inquit Scriptura « jumentis insipientibus, et similis factus est » illis[3] : » aliquando etiam leones et pardos vocat, ob rapacitatem et aviditatem; aliquando item aspides, ob fraudulentiam : « Venenum, inquit, aspidum sub labiis eo- » rum[4] : » nonnunquam serpentes et viperas, ob latens venenum et malitiam, sicut et beatus Joannes clamabat, dicens : « Serpentes, progenies viperarum, quis vobis de- » monstravit fugere a ventura ira[5]? » Insuper et alia affectionibus respondentia nomina imponit, ut sic vel tandem confusi ad suam aliquando redeant nobilitatem, et suo generi confœderentur, affectionibusque suis divinas leges præferant, quibus sese delinquendo permiserunt.

IV. Sed nescio quomodo a sermonis impetu abreptus ad hæc digressi simus. Age nunc ad institutum redeamus; et videamus quidnam etiam aliud nos docere velit beatus ille Propheta : nam ut dixit : « Hic est liber generationis cœli » et terræ, » progressus ultra, narrat iterum diligentius hominis formationem. Et quia superius breviter dixerat. « Et » fecit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit illum, » nunc

[1] Isaiæ. LVI, 10.— [2] Jer. V, 8.— [3] Psal. XLVIII, 13.— [4] Id. CXXXIX, 4.— [5] Matt. III, 7.

dicit : « Et formavit Deus hominem, pulverem de terra, et » inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, et factus est » homo in animam viventem [1]. » Magnum est quod hic dixit, et stupore plenum, humanamque transcendens mentem : « Et formavit, inquit, Deus hominem, pulverem accipiens » de terra. » Sicut de omnibus creaturis visibilibus dicebam universorum Opificem omnia præter humanæ naturæ morem agere, ut per hoc ineffabilis ipsius monstretur virtus : ita et in hominis formatione inveniemus nunc factum. Vide enim quomodo super aquas terram fundavit, id quod citra fidem humana ratio non capit : et quomodo quandocumque voluerit, sicut ostendimus, ut omnes substantiæ contraria ipsarum naturam agant efficit. Simili modo et in hominis formatione nunc nobis quid factum sit divina Scriptura declarat. « Formavit Deus, inquit, hominem, pulverem » accipiens de terra. » Quid dicis ? Accepto-ne de terra pulvere formavit hominem ? Etiam, inquit, et non simpliciter, nec quamlibet fortuito terram dicit, sed pulverem : quasi si quis dicat, tenuissimum et vilissimum quod est in terra. Magnum tibi et admirabile videtur quod dictum est. Verum si cogites quis opifex, neutiquam fidem habere facto recusabis, sed miraberis et adorabis Conditoris potentiam. Quod si hæc secundum cogitationum tuarum imbecillitatem emetiri volueris, et curiosius explorare , par est ut tibi in mentem veniat , ex terra corpus (humanum) nunquam fieri, sed vel laterem, vel testam, et non tale corpus. Vides-ne nos, nisi potentiam Conditoris attenta mente considerare voluerimus, et nostras rationes tam imbecilles reprimamus, non posse dictorum capere sublimitatem ? Nam quæ dicuntur, fidei oculis indigent , suntque ob nostram infirmitatem multa verborum attemperatione descripta : quandoquidem istuc ipsum quod inquit : « Formavit Deus

[1] Gen. II, 7.

» hominem, et inspiravit, » indignum Deo fuerit : sed propter nos, et propter infirmitatem nostram hæc sic narrat Scriptura, ad nostram se tenuitatem demittens : ut tanta familiaritate dignati, ad fastigium illud ascendere possimus. « Et formavit, inquit, Deus hominem, pulverem accipiens de terra. » Hinc si sapere volumus, non parva nobis humilitatis oritur doctrina. Nam cum cogitaverimus unde constitutionis suæ initium natura nostra susceperit, etiamsi sexcenties supercilia surrigamus, reprimimur, humiliamur, et substantiæ nostræ rationem perpendentes, modestiam discimus. Ideo enim Deus, cui tanta salutis nostræ cura, ad nostri eruditionem Prophetæ linguam sic direxit. Quippe cum superius dixisset divina Scriptura, « Et » fecit Deus hominem, secundum imaginem Dei fecit eum : » dedit illi omnium visibilium potestatem, ut ne ex suæ constitutionis ignorantia altos spiritus assumeret, præscriptosque limites transiret ; superiora repetens Scriptura docet formationis ejus originem, et unde ac quomodo primus homo productus sit. Nam si post hanc doctrinam, qua agnovit se e terra habere originem, ex qua semina, et cætera animalia ; quamvis formatio, animæque substantia incorporalis multo excellentior per benignitatem Dei concessa sit : per hanc enim accepit quod rationalis sit, et omnibus aliis imperet : si, inquam, licet hæc doctus, serpentis deceptione parem aliquam cum Deo æqualitatem imaginatus est is qui de terra formatus : si priori narratione contentus fuisset beatus hic Propheta, et nisi repetitis omnibus diligenter nos docuisset, in quam non incidissemus insaniam ?

V. Itaque plurimum ad erudiendum nos conducit scire unde substantia nostra primum originem acceperit. « Et » formavit, inquit, Deus hominem, pulverem accipiens de » terra, et insufflavit in faciem ejus spiraculum vitæ. » Quo-

niam hominibus loquebatur, aliter quam more nostro audire non valentibus, hac verborum simplicitate et crassitudine usus est; et ut doceat nos quo pacto formatum illum de terra, benignitas Domini rationalem animæ essentiam habere voluerit, per quam animal hoc absolutum et perfectum fieret: « Et inspiravit, inquit, in faciem ejus spi» raculum vitæ. » Vitalem ait operandi efficaciam, ei qui de terra formatus est, spiraculum datum esse, et hæc fuit constitutio substantiæ animæ. Unde subdit: « Et factus est » homo in animam viventem. » Ille formatus, inquit, et de pulvere susceptus, inspiratus spiraculo vitæ, « factus est in » animam viventem. » Quid est, « In animam viventem? » hoc est, efficaciter operantem, habentem corporis membra ipsius operationibus servientia ipsiusque voluntati obtemperantia. Cæterum nescio quomodo nos eum subverterimus ordinem, et tanta fuerit nequitiæ accessio, ut ipsam cogamus carnis concupiscentiis obsequi, et eam, quæ utpote domina aliis præesse et imperare debebat, e solio deturbatam, carnis voluptatibus parere cogamus, ignorantes ipsius nobilitatem, et quantam præ ista eminentiam sortita sit. Nam cogita, obsecro, formationis ordinem: et expende tecum quis esset ille antequam inspiraretur a Domino spiraculum vitæ, et fieret in animam viventem: inanimis nempe imago, operatione carens, et ad nihil utilis; ita ut totum illud quod in tantum honorem ipsum provexit, nihil aliud sit, quam spiraculum illud a Deo inspiratum. Cæterum ut hoc non solum ex iis, quæ tunc facta sunt, sed et ex iis, quæ nunc quotidie contingunt, videas: cogita tecum quomodo post animæ emigrationem, corpus hoc tam insuave et injucundum apparet. Et quid dico, insuave et injucundum? quam horrendum, quam fœtidum, et deformitate plenum, quod antea, cum ab anima regeretur, jucundum, gratum, admodumque formosum erat, multa plenum pru-

dentia, et ad bona opera magna dexteritate præditum. Hæc utique omnia cogitantes, ac nobiscum reputantes quanta sit animæ nostræ nobilitas, ne quid ea indignum operemur, ne coinquinemus eam illicitis operibus, ne sub carnis servitutem eam subjugemus, ne tam nobilem, tantaque dignitate sublimem, sic crudeliter et immisericorditer tractemus. Nam propter illius substantiam nos qui corpore involuti sumus, si velimus, possumus cum incorporeis Virtutibus, adjuvante nos divina gratia, certare, et in terra ambulantes, quasi in cœlo vivere, et nihil minus quam illæ habere ; imo forte aliquid amplius : quomodo autem? ego dicam. Quando enim quis inventus fuerit corruptibili hoc corpore circumdatus, ita vitam agens ut supernæ illæ Virtutes, quomodo non propensiorem Dei gratiam sortietur, quia corporis necessitatibus obnoxius, incorruptam animæ nobilitatem servavit? Ecquis unquam, dices, poterit inveniri talis? Merito impossibilis nobis hæc res videtur, quorum virtus admodum exigua. At si vis discere non esse hoc impossibile, cogita, oro, omnes Justos, qui Domino ab initio usque ad præsens tempus placuerunt : magnum illum, et infœcundæ filium, et eremi civem, Joannem : Paulum quoque magistrum orbis, et omnem Sanctorum numerum, qui eamdem quam nos naturam habuere, iisdem corporis necessitatibus obnoxii. Et ne ultra impossibile esse opus existimes, neque segnior sis ad virtutem, ad quam facile amplectendam tantas a Domino nactus es occasiones. Sciens enim benignus Dominus nostræ voluntatis infirmitatem, et ad labendum proclivitatem, magna nobis medicamina in sacrarum Scripturarum lectione reliquit : ut ea subinde vulneribus nostris imponentes, et vitam illorum beatorum virorum ante oculos proponentes, ad æmulandum provocemur, et virtutem non negligamus, sed fugiamus peccatum, et omnia faciamus, ne indignos nos ineffabilibus illis bonis exhi-

beamus. Quod nobis omnibus concedatur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto sit gloria, imperium, et honor, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIII.

Et plantavit Dominus Deus paradisum in Edem ad orientem, et posuit illic hominem quem formavit [1].

I. Videns vestrum inexplebile desiderium, et multam aviditatem, mentemque attentam, nec non omnes ad spiritualem hanc doctrinam advolantes; quamvis valde sim meæ inopiæ mihi conscius; frequenter tamen et quotidie inopem et tenuem hanc mensam vobis proponere studeo, confidens vos desiderio flagrantes, majori alacritate quæ dicuntur suscepturos esse, quandoquidem et in sensibilibus eduliis videre potest quivis hoc contingere. Urgente namque convivarum appetitu, etiamsi paupercula mensa sit, et inops is qui convivio excipit, magna tamen cum voluptate ii apposita absumunt; contra si minor epulantium fuerit appetitus, etiamsi sumptuosum fuerit epulum, et varia copiosaque edulia, nullum inde commodum, cum nemo sit qui appositis uti queat. Hic autem quia gratia Dei alacres et famelici ad spiritualem mensam acceditis, et ipsi magno desiderio dicimus, scientes nos sobriis auribus divinas hasce narrationes apponere. Quoniam et agricola, qui pinguem et fertilem agrum invenit, postquam omnia quæ sui officii erant præstitit, ac terram sulcavit, aratrum duxit, spinasque eduxit, tunc largiter se-

[1] Gen. II, 8.

minat, bonaque spe fultus, quotidie germen expectat seminis, quod terræ fœcunditati commisit ad terræ feracitatem attendens, ad multo majorem jacto semine messem excipiendam paratus. Similiter et nos, cum videmus alacritatem vestram quotidie increscere, desiderium vigere, studium incrementa sumere, bonam spem habemus, majorique studio et alacritate, quantum vires nostræ suppetunt, in ædificationem vestræ charitatis, in gloriam Dei, in Ecclesiæ Dei decus aliquid ferre anhelamus. Age igitur, si placet, repetitis iis quæ nuper dicta sunt, consequenter de hodierna lectione tractemus. Quid autem sit quod nuper tractabatur, quousque sermonem extenderimus, et ubi finem dicendi fecerimus necessarium est dicere: « Et » formavit Deus hominem, pulverem accipiens de terra. Et » inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, factusque est » homo in animam viventem [1]. » Quod tunc dicebam, id et nunc dicam, et subinde memorare non cessabo magnam et ineffabilem esse benignitatem communis omnium Domini erga genus nostrum. Siquidem magna attemperatione ob salutem nostram usus est, magnoque animal hoc, hominem dico, honore prosecutus est: necnon verbis et rebus declaravit se majorem ejus quam visibilium omnium curam habuisse. Nihil enim prohibet etiam hodie eadem explorare apud charitatem vestram. Nam sicut aromata quanto magis digitis atteruntur, tanto majorem natura sua fragrantiam reddunt: ita et in Scripturis usuvenit, quanto quis illas amplius tractare studuerit, tanto magis videre poterit latentem in ipsis thesaurum, atque immensos percipere divitiarum fructus. « Et formavit, inquit, Deus ho» minem, pulverem accipiens de terra. » Animadverte, obsecro, quanta varietas ex ipso verborum procemio. In omnibus enim aliis creaturis docuit nos beatus Moses mo-

[1] Gen. II, 7.

dum creationis, his verbis : « Dixit Deus, Fiat lux, et facta » est lux; fiat firmamentum; congregetur aqua; fiant luminaria; germinet terra herbam fœni; producant aquæ reptilia animarum viventium, et producat terra animam viventem. » Vidisti quomodo verbo omnia formata sint? Sed videamus postea quid in creatione hominis dicat : « Et formavit Deus hominem. » Vide quomodo verborum attemperatione, quibus ob nostram infirmitatem usus est, simul et modum creationis doceat, et diversitatem, qua, ut humano more loquar, veluti Dei manibus formatum ipsum indicat, sicut et alius Propheta dicit: « Manus tuæ fecerunt » me et plasmaverunt me [1]. » Nam si simpliciter imperasset, quæso, ut ex terra oriretur homo, annon id quod jussum erat productum fuisset? sed ut per creationis modum doctrinam nobis perpetuam traderet, ut ne majora quam quæ natura nostra ferret sentiremus, ideo sic accurate omnia enarrat, et ait : « Formavit Deus hominem, pulverem accipiens de terra. »

II. Vide et in hac re honorem : non enim terram quamlibet accipit, sed pulverem tenuissimum terræ, ut ita quis dixerit, et hunc ipsum pulverem de terra præcepto suo in corporis naturam transtulit. Quemadmodum enim ipsam terræ substantiam non existentem produxit; ita nunc cum voluit pulverem de terra in corpus convertit. Hic exclamare juvat id quod a beato Davide dictum est : « Quis loquetur » potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus [2] ? » Quod ex pulvere tale animal produxerit, et in tantum honorem evexerit, totque beneficia in eum statim ab initio contulerit, suam benignitatem per omnia ostendens. « Et » inspiravit, inquit, in faciem ejus spiraculum vitæ, et » factus est homo in animam viventem. » Hic quidam male feriati, propriis moti ratiociniis, nihilque Deo dignum co-

[1] Job. x, 8. — [2] Psal. cv, 2.

gitantes, neque verborum attemperationem secum reputantes, dicere audent animam ex Dei substantia esse. O insaniam! o amentiam! quot perniciei vias diabolus paravit cultoribus suis? Id ut discas, perpende quam diversis incedant viis. Nam alii ex hoc verbo ansam arripientes, «Inspiravit,» dicunt animas ex substantia Dei esse; alii rursum dicunt in vilissimorum brutorum substantiam ipsas transire: qua amentia quid deterius esse possit? Quia enim obtenebrata est ratio eorum, et verum Scripturæ sensum ignorant, quasi excæcati mentis oculis in diversa feruntur præcipitia, dum alii illam supra dignitatem efferunt, alii autem infra dignitatem deprimunt. Nam si eo quod Scriptura dicat, « Inspiravit in faciem ejus, » os Deo affingere velint, necesse erit etiam manus ipsi tribuere: quandoquidem dixit: « Formavit hominem. » Sed ne, illorum nugacitatem in medium proferentes, cogamur et ipsi indecora loqui, age ipsorum stultitiam et multiplicem dementiam devitemus, ac divinæ Scripturæ, quæ seipsam interpretatur, scopum subsequamur, dummodo tamen nos verborum crassitiei non attendamus, sed cogitemus infirmitatem nostram hujusmodi crassitiei causam esse. Neque enim possent aures humanæ ea quæ dicuntur excipere, nisi tanto fruerentur temperamento. Cogitantes itaque et nostram infirmitatem, et hæc de Deo dicta fuisse, sic ea suscipiamus, ut par est ea de Deo accipere, nec in corporum formam, vel in membrorum compositionem, Deum ipsum deducamus; sed omnia de Deo, ut convenit, imaginemur. Numen enim simplex, incompositumque est, ac figura caret. Nam si ex nobis similitudine ducta, velimus Deo membrorum compositionem tribuere, imprudentes in Gentilium impietatem labimur. Cum itaque audieris Scripturam dicentem, « Formavit Deus hominem, » virtutem eamdem cogita, quam cum dicit, « Fiat: » ac rursum cum audie-

ris; « Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, » iterum cogita, quemadmodum incorporeas virtutes produxerat, sic placuisse illi, ut corpus hoc ex pulvere factum animam haberet rationalem, quæ membris corporeis posset uti. Hoc quippe corpus Domini jussu creatum, quasi instrumentum jacebat, aliquo movente indigens; imo sicut lyra, quæ aliquo eget, qui arte solertiaque sua possit quasi per fistulas per membra sua congruentem Domino melodiam referre. « Inspiravit, inquit, in faciem ejus spiraculum vitæ, et » factus est homo in animam viventem. » Quid est, « Inspi» ravit spiraculum vitæ ? » id est, hoc creatum corpus voluit jussitque vim habere vitalem, quæ animali facta est in animam viventem, sive operantem, quæ artem suam posset per membrorum motum exibere.

III. Hic vero mihi perpende, quantum intersit inter hujus admirabilis animalis rationalis, et brutorum formationem discrimen. De illis enim dixit : « Educant aquæ reptilia ani» marum viventium, » et simul prodierunt ex aqua animalia animata; et in terra similiter ? « Producat terra animam » viventem. » De homine autem non sic; sed prius de pulvere corpus formatur, postea vitalis illi virtus datur, quæ est animæ substantia. Idcirco de brutis dicebat Moyses : « Sanguis ejus est anima ejus [1]. » In homine autem substantia est incorporea et immortalis, quæ multo intervallo corpus antecellit, et tanto, quanto par est incorporeum corpori anteferre. Verum forte dicet quispiam : « Si anima corpore dignior, cur id quod minus est primum creatur, et quod majus postremum ? » Annon vides, dilecte, idipsum in creatione factum, sicut enim, cœlum, terra, sol, luna, et alia omnia creata sunt, brutaque etiam animalia, et post hæc omnia homo, cui horum omnium principatus tribuendus erat; ita et in hominis formatione primo cor-

1 Deut. XII, 23.

pus producitur, posteaque anima quæ dignior est. Quemadmodum enim bruta animalia, ministerio hominis utilia futura, ante hominem creantur, ut paratum haberet ministerium is qui illis usurus erat; sic et ante animam corpus creatur, ut postquam secundum ineffabilem ejus sapientiam anima producta esset, posset suas operationes per corporis motus exhibere. « Et plantavit, inquit, Deus » paradisum in Edem ab oriente, et posuit illic hominem, » quem formavit. » Postquam benignus Dominus benignitatem suam ostendit, et illum, cujus causa omnia creaverat, produxit in medium, statim incipit sua in illum beneficia conferre. « Et plantavit, inquit, Deus paradisum in Edem » ab oriente. » Hic mihi, dilecte, considera, quod nisi ea verba, ut de Deo par est, accipiamus, necesse sit ut in præcipitium ruamus. Nam quid dixerint de dicto hujusmodi illi, qui omnia de Deo dicta humano accipere more audent? « Et plantavit Deus, inquit, paradisum. » Quid, quæso? Num ligone opus habuit et agricultura aliaque cura, ut paradisum exornaret? Absit. Iterum enim etiam hoc loco illud, « plantavit, » sic intelligendum, scilicet ipsum imperasse ut paradisus in terra fieret, ut productus homo in terra versaretur. Quod autem propter hominem paradisum adornaverit, audi Scripturam dicentem; « Et plantavit Deus » paradisum in Edem ab oriente, et posuit illic hominem quem » formavit. » Ideo etiam loci nomen affert Moyses in Scripturis, ut ne liceret frustra nugari volentibus simpliciorum auribus imponere, dicereque non esse in terra paradisum, sed in cœlo, et fabulas hujusmodi somniare. Nam si cum divina Scriptura tanta usa sit verborum accuratione, non dubitarunt tamen quidam de facundia sua, necnon de philosophia exotica altum sapientes, adversa Scripturis loqui, et dicere paradisum in terra non esse, multaque alia præter ea quæ dicta sunt adoptantes, contra Scripturam sentire; et ad-

versam tenere viam, atque ea quæ de terra dicta sunt, de cœlis dicta putare; nisi humili illa et attemperata verborum ratione usus Moyses esset, Spiritu sancto linguam ejus movente, quo non devoluti essent? Quamvis Scriptura sacra, cum nos tale quidpiam docere vult, seipsam interpretetur, et auditorem errare non sinat. Sed quoniam multi non ut quidpiam lucri ex divinis Scripturis demetant, sed voluptatis gratia, aures dictis adhibent; ideo non iis qui prosunt, sed iis qui magis oblectant, attendunt. Quamobrem obsecro ut omnibus illis aures obturantes, sacræ Scripturæ canoni obsequamur. Ac cum audieris, dilecte, «Deus plantavit paradisum in oriente;» illud, «plantavit,» ut Deo convenit intellige, nempe quod præceperit; quod vero sequitur crede, nimirum paradisum factum esse, et in illo loco, ubi Scriptura sacra significavit. Non credere enim iis quæ in divina Scriptura feruntur, sed alia ex propria mente inducere, magnum puto periculum creare talia audentibus. «Et posuit, inquit, ibi hominem, quem formavit.»

IV. Vide quantum honorem statim in eum contulerit, cum eum extra paradisum creasset; statim illum eo introduxit, ut rebus ipsis in beneficii sensum ipsum adduceret, ut sciret quantus illi honor esset concessus, in paradisum illum introduxit: «Et posuit illic hominem, quem formavit.» Illud item, «posuit,» sic intelligamus ac si diceret, præcepit ut illic habitaret, ut et aspectus et habitatio magnam ipsi pareret voluptatem, et eum ad gratias referendas excitaret, cogitantem quantum beneficii accepisset, cum nondum quidpiam præstitisset boni. Ne igitur te in stuporem injiciat vox illa, «Posuit.» Mos enim est Scripturæ sacræ propter nos et ad utilitatem nostram humanis uti verbis. Quod ut ediscas, perpende quomodo prius, cum de stellarum creatione age-

retur, eadem usa sit voce, dicens : « Et posuit illas in firmamento cœli; » non ut eas cœlo infixas putemus : nam earum singulæ proprium cursum conficiunt, locum ex loco mutantes; sed ut doceat se illis ut in cœlo essent præcepisse, ut hominem jussit in paradiso degere. « Et produxit, inquit, Deus de terra omne lignum pulchrum ad vivendum, » et bonum ad edendum, et lignum vitæ in medio paradisi, » et lignum ad sciendum bonum et malum [1]. » Ecce aliam beneficii speciem in honorem creati hominis. Quia enim illum in paradiso versari volebat, præcepit ex terra arbores diversas oriri, quæ simul et aspectu jucundæ essent, et ad cibum aptæ. « Omne lignum, inquit, pulchrum aspectu, » id est, ad spectaculum; et bonum ad esum; videlicet ligna, quæ visum oblectare possent, et esu magnam præbere voluptatem; quæque utpote multa et copiosa multam iis usuro parerent voluptatem. Omne lignum, inquit, quodcumque dixeris, oriri curavit. Vidisti-ne miseriæ vacuam habitationem? vidisti-ne vitam mirabilem? sicut Angelus quidam versabatur homo in terra; corpore quidem amictus, sed extra corporeas necessitates constitutus, et quemadmodum purpura et diademate ornatus, purpureaque indutus veste, sic cum libertate versabatur in paradisi sedibus, multa gaudens rerum copia. « Et lignum, inquit, vitæ in medio paradisi, et lignum ad sciendum bonum et malum. » Postquam nos docuit terram omne lignum emisisse secundum Domini præceptum, jucundum visu, et bonum esu; tunc ait : « Et lignum vitæ in medio paradisi, et lignum ad » sciendum bonum et malum. » Cum præsciret enim benignus Dominus, utpote creator, nocumentum ex libertate et securitate procedente tempore oriturum, produxit lignum vitæ in medio paradisi, necnon lignum sciendi bonum et malum; quia non multo post ab eo abstinere jussurus erat;

[1] Gen. II, 9.

ut scire posset se ex gratia et benignitate illis fruiturum esse, ac se dominum et creatorem esse tum illius substantiæ, tum omnium visibilium. Ideo jam ligni mentionem fecit, ac fluminum nomina deinde nobis declarat, illorumque ut dixerit quispiam separationem, ac quomodo ex illo qui paradisum irrigabat, alii in quatuor capita divisi, climata distinguerent. Verum forte ii, qui ex propria sapientia loqui volunt, flumina illa non concedunt esse flumina, neque aquas fatentur esse aquas; sed aliud imaginari suadent iis qui sibi aures accommodare volunt. At nos, obsecro, hujusmodi homines ne feramus, sed obstruamus illorum dictis aures, credamus divinæ Scripturæ, atque ea quæ in illa dicuntur sectantes, sanam doctrinam in animis nostris reponere satagamus, insuperque vitam diligenter instituamus, ut et ipsa vita sit doctrinæ testis, et dogmata ipsa vitæ fidem faciant. Nam si dogmata quidem recta teneamus vitamque tamen negligamus, nihil id nobis proderit; pariterque si vitæ curam habeamus, rectorum autem dogmatum minime, nihil ad salutem nostram utile lucrari poterimus. Par est enim, si voluerimus et a gehenna liberari, et regnum consequi, utroque ornari, et sanis dogmatibus, et vitæ cura. Quæ utilitas, quæso, arboris prætaltæ, et foliis vernantis, quæ fructibus vacua sit? Sic et Christiano nihil prosunt recta dogmata, si vitæ institutum negligat. Ideo Christus tales homines beatos dicebat: « Beatus qui » fecerit, et docuerit[1]. » Nam doctrina operum longe accuratior et fide dignior est, quam doctrina verborum: etenim qui bene agit, etiamsi taceat, nec videatur, instituere potest, alios scilicet per aspectum, alios per aures; ipseque multa Dei benevolentia fruetur, dum id efficit ut non modo per seipsum, sed etiam per eos qui ipsum respiciunt, Dominus suus celebretur. Qui hujusmodi est, per sexcen-

[1] Matth. v, 15.

tas linguas et per multa ora gratias et laudes offeret universorum Deo. Neque enim noti solum vitæ illius testes, et illum et ipsius Dominum admirantur; sed etiam non noti ab aliis discentes, tum qui procul habitant, et longo intervallo dissiti sunt, non amici modo, sed etiam inimici, virtutis eminentiam reverebuntur. Tanta quippe est illius virtus, ut etiam oppugnantium se ora obstruat et linguam compescat. Ac quemadmodum solares radios infirmi oculis obtueri non audent; sic nec virtutem unquam nequitia obtueri poterit, sed recedet et terga dabit, victamque se fatebitur. Quod cum persuasum nobis sit, virtuti hæreamus, atque fortiter et tuto vitam instituamus, et quæ minima videntur peccata, sive in verbis, sive in operibus, sedulo vitemus. Sic enim nunquam in majora incidemus, si a parvis abstineamus: ac procedente tempore poterimus, superna favente gratia, summam virtutem attingere, reconditam effugere pœnam, et æterna consequi bona, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri sanctoque Spiritui sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIV.

Et accepit Dominus Deus hominem, quem formavit et posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur et custodiret illum [1].

I. Iterum, si vultis, hesternæ concionis seriei hodie insistentes, hinc vobis spiritualem doctrinam contexere curabimus. Multa enim in iis, quæ modo sunt lecta, recondita vis est, et par est nos in profunda penetrantes, atque

[1] Gen. II, 15.

accurate omnia explorantes, lucrum inde decerpere. Nam si ii, qui pretiosos lapides in mari exquirere cupiunt, tantum laborem et molestiam subeunt, incompositos aquarum fluctus adeuntes, ut optatis potiantur; multo magis nos animum intendere par est, ut perlustratis iis, quæ in profundo dictorum latent, sic pretiosos illos lapides nanciscamur. Sed ne timeas, dilecte, cum profundum audis. Non enim hic impetus est æstuantium undarum, sed Spiritus gratia mentem nostram illustrans, quæ id præstat, ut quæsita facilius inveniantur, et laborem omnem levem efficit. Illos certe lapillos invenisse scrutantem non multum juvat; sæpe autem ei nocuit, et mille naufragiorum causa fuit, nec tantam reperienti lætitiam peperit, quantam repertis illis molestiam expertus est; invidorum nempe oculis adversum se concitatis, et avaris ad bellum sibi inferendum armatis. Ita non modo nullam utilitatem in vitam inducunt reperti illi lapides; sed etiam multorum sunt causa bellorum. Avaritiæ namque materia est, et caminum cupiditatis incendens, eorum qui ipsi dediti sunt animum oppugnat. In spiritualibus contra hisce pretiosis lapidibus nihil hujusmodi metuendum; sed divitiæ hinc collectæ immensæ sunt, et voluptas immarcessibilis, et longo intervallo superans omnem lætitiam hominum ex supradictis partam. Hoc audias beatum Davidem dicentem: « Desiderabilia » eloquia tua super aurum et lapidem pretiosum multum [1]. » Vides-ne quo pacto materiam omnium pretiosissimam habitam in medium adducens, non modo tali comparatione contentus non est; sed adjecit, « multum, » quo verbo nobis ejus præstantiam declaravit? « Super aurum, inquit, » et lapidem pretiosum multum: » non quod tanta solum ratione desiderabilia sint divina eloquia, sed quia solas hasce materias apud homines sciret in summo haberi pre-

[1] Psal. XVIII, 11.

tio, his in medium adductis ita præcellentiam indicavit, et desiderium eloquiorum Spiritus vehementius esse dixit. Et ut discatis hunc semper esse morem Scripturæ divinæ spiritualibus rebus conferre eam, quæ inde manat, utilitatem, et sic præcellentiam ostendere, audite sequentia: « Et dulciora super mel et favum [1]. » Et hic quoque non quod tanto solum dulciora sint, nec quod tantam possint parere voluptatem, sed quia nihil habuit in rebus sensibilibus, quod conferre posset voluptati divinorum eloquiorum; idcirco his memoratis, sic illorum eminentiam descripsit, ac divinorum dogmatum voluptatem majorem esse dixit. Eadem norma invenies Christum in Evangeliis usum. Nam cum Discipulis loqueretur, cupientibus interpretationem discere parabolæ seminantis bonum semen in agro suo, et inimici zizania inter triticum jacientis, minutatim totam explicavit parabolam, dicens quis fuerit is qui bonum semen seminavit, quis ager, quæ zizania, quis ea seminaverit, qui messores, quæ messis: et postquam omnia eis palam fecisset, tunc ait: « Justi fulgebunt » sicut sol in regno Patris eorum [2]: » non quod parem tantum fulgorem habituri sint Justi, sed ostendit multo majorem esse: tantum autem dixit, quod major hac imago in visibilibus reperiri non posset. Cum igitur quid simile audimus, ne in dictis tantum sistamus gradum, sed ex iis quæ sub sensum et sub aspectum cadunt, spiritualium eminentiam æstimemus. Quandoquidem igitur hic vehementius desiderium inveniri potest; divina siquidem sunt et spiritualia eloquia, quæ magnam possint in animo parere spiritualem lætitiam; cum studio multo ac vehementi desiderio dictis aures præbeamus, ut veras divitias inde nacti, et ad eam, quæ secundum Deum est, philosophiam, multis susceptis seminibus, sic domum revertamur.

II. Audiamus igitur quæ hodie lecta sint: sed animum

[1] Psal. XVIII, 11. — [2] Matth. XIII, 43.

adhibete, et excussa ignavia, curaque sæculari omni, sic dictis attendite : divinæ namque leges sunt ex cœlis ob salutem nostram demissæ. Nam si cum imperatoriæ litteræ leguntur, magnum ubique est silentium, et omnis tumultus strepitusque eliminatur, omnibus aures arrigentibus, et audire cupientibus quid imperatoriæ litteræ declarent, et magnum periculum adest vel tantillum tumultuanti, et lectionis seriem interturbanti; multo magis hic cum timore et tremore standum, et altum habendum silentium, cogitationumque tumultus arcendus, ut quæ dicuntur intelligere possitis, et ut obsequentiam vestram approbans Rex cœlorum, majoribus vos muneribus dignetur. Videamus igitur quid nos nunc doceat beatus Moyses, non propria tantum lingua, sed et Spiritu sancto afflatus hæc loquens. « Et » accepit, inquit, Dominus Deus hominem, quem forma» vit. » Bene statim a principio hæc duo posuit : non enim dixit : « Dominus, » et tacuit : sed addidit, « Deus » hic aliquid latens et occultum nobis indicans, ut discamus, sive Dominum, sive Deum audiamus, nullum esse inter hæc nomina discrimen. Hoc autem non sine causa commemoravi ; sed ut cum audieris Paulum dicentem : « Unus Deus » Pater, ex quo omnia, et unus Dominus Jesus Christus, » per quem omnia [1], » ne putes differentiam in vocibus esse, et alteram majus, alteram minus quidpiam significare. Ideo indiscriminatim Scriptura his utitur nominibus, ut contentiosis non liceat id, quod ipsi comminiscuntur, inter recta dogmata referre. Et ut discas divinam Scripturam neutrum horum quadam distincta significatione servata proferre, ex hoc ipso quod dicitur diligenter considera : « Et accepit, » inquit, Dominus Deus. » De quo vult hæreticus esse dictum ? De Patre solum ? Esto. Audi itaque Paulum dicentem : « Unus Deus Pater, ex quo omnia, et unus Dominus Jesus

[1] 1 Cor. VIII, 6.

« Christus, per quem omnia. » Vides quomodo nomen, « Dominus, » Filio attribuat? Cur ergo dicant nomen, « Dominus, » majoris esse dignitatis quam illud, « Deus ? » Videte quam sit hoc absurdum, et quanta blasphemiæ gravitas. Cum enim quis noluerit divinæ Scripturæ normam sequi, sed suis ratiociniis locum dare præsumpserit, sensum turbare solet, et infinitas contentiones quæstionesque movet adversus sanam doctrinam. « Et accepit, inquit, Dominus Deus » hominem, quem formavit, et posuit illum in paradiso » voluptatis, ut operaretur et custodiret illum[1]. » Vide quantam creati hominis providentiam habeat. Postquam enim heri nos docuit beatus Moyses his verbis : « Plantavit Deus » paradisum, et posuit illic hominem; » id est, voluit ut ibi domicilium haberet, et paradisi deliciis frueretur; hodie iterum declarat nobis ineffabilem Dei clementiam, quam circa illum exhibet, et resumens sermonem, ait: « Et accepit Dominus Deus hominem, quem formavit, et posuit » eum in paradiso voluptatis; non « in paradiso » solum dixit, sed addidit, « voluptatis, » ut ingentem, qua in illa habitatione fruebatur, voluptatem nobis declararet : ac postquam dixit ; » Posuit illum in paradiso voluptatis, » addit, « Ut operaretur » et custodiret illum ; » ingentis et hoc providentiæ est. Quoniam enim in hujusmodi sedibus omni replebatur voluptate, et aspectus jucunditate, ac lætitia inde parta fruebatur, ne ex nimia felicitate homo insolesceret : « Omnem » enim, inquit, malitiam docuit otium[2] ; » ideo præcepit Deus, « Ut operaretur, et custodiret illum. » Quid autem, dices, illius cura egebat paradisus? Non hoc dico; sed voluit tamen ut modicam curam gereret, partim custodiendo, et partim operando. Si enim omni prorsus labore vacuus fuisset, ex nimio otio statim in ignaviam declinasset : at cum operationi sese daret sine dolore vel molestia, temperantior

[1] Gen. II, 15.— [2] Eccli. XXXIII, 29.

esse poterat. Illud autem, « Ut operaretur, » non sine causa dicitur, sed est attemperatum dictum; ut plane sciret se domino cuidam subjici, qui tantæ voluptatis habitationem sibi dedisset, et ejusdem sibi custodiam traderet. Deus enim omnia facit et operatur propter nostram utilitatem, ac cum illa etiam fruitionem libertatemque præbet. Nam si ex immensa sua benignitate, etiam priusquam nos produceret, ineffabilia illa bona nobis præparavit, quemadmodum ille dicit: « Venite benedicti Patris mei, hæreditate » accipite paratum vobis regnum ante constitutionem mun- » di [1]; » multo magis præsentia omnia largiter præbebit.

III. Quia igitur tot beneficia in creatum hominem contulit, primoque ex nihilo produxit, et ex pulvere corpus formare dignatus est; posteaque quod excellentius erat, animam incorpoream per insufflationem dedit; deindeque paradisum esse, et eum illic commorari jussit; post hæc ut pater prolis amans, tenero filio multa libertate et requie fruenti, ne insolescat, parvam quamdam et moderatam curam excogitat; sic Deus Adamo operationem et custodiam præcepit, ut cum multa voluptate, securitate atque quiete hæc duo haberet, quæ aliquantulum impedirent ne ultra metas procederet. Hæc quidem primo collata sunt condito homini; quæ autem sub hæc adjecta sunt, magnam erga illum declarant benignitatem, atque indulgentiam, quam ex sua bonitate exhibuit. Quid enim dicit Scriptura? « Et præcepit » Dominus Deus Adæ. » Ecce iterum hic eadem consuetudine utitur; ut iisdem frequenter repetitis accuratius doctrinam excipiamus, et ne ultra feramus eos, qui audent nomina pro libito distinguere, et aliud Patri, aliud Filio ascribere. Quia enim utriusque una substantia est, ideo divina Scriptura indiscriminatim aliquando Patri, aliquando Filio tribuit. « Et præcepit, inquit, Dominus Deus Adæ, dicens. »

[1] Matth. XXV, 34.

Hic merito stupeamus Dei clementiam verba omnia superantem videntes, quam brevi hac dictione exhibet, « Et præ» cepit, » inquit. Vide statim ab initio, quanto honore hominem prosequitur. Neque enim dixit : Imperavit, vel jussit : sed quid? « Præcepit. » Sicut amicus amico de rebus necessariis præcipiens loquitur, ita et Deus erga Adamum afficitur, quasi hoc honore ipsum ad obediendum iis, quæ a se præcipiebantur, attracturus. « Et præcepit Dominus Deus » Adæ, dicens : De omni ligno quod est in paradiso, come» dendo comedes : de ligno autem sciendi bonum et malum, » non comedetis. Quocumque autem die comederitis ex eo, » morte moriemini [1]. » Magna hujus præcepti facilitas est. Sed, dilecte, grave malum est desidia; sicut enim illa facit ut facilia omnia videantur difficilia; sic studium et vigilantia, etiam omnia ardua et difficilia facilia nobis reddunt. Quid enim, dic, quæso, hoc mandato facilius? quid hoc honore majus? Concedebat versari in paradiso, visibilium formositate oblectari, aspiciendo exhilarari, et fruendo magnam voluptatem percipere. Cogita quam jucundum fuerit videre arbores fructibus oneratas, florum varietatem, herbarum diversitatem, foliorum comas, atque alia quæ verisimile est in paradiso fuisse, et in paradiso a Deo plantato. Propter hoc enim superius divina Scriptura dicit : « Produxit adhuc ex terra omne lignum pulchrum aspectu, et » bonum ad comedendum » : ut scire possimus quanta fruens ubertate, per magnam intemperantiam, et negligentiam, datum sibi mandatum violaverit. Cogita, obsecro, honoris eminentiam, qua illum prosecutus est, data illi mensa propria et segregata in paradiso, ut ne putaret eamdem sibi et jumentis instrui, sed haberet quasi rex, in paradiso agens, deliciarum copiam, et quasi dominus separatim degeret, atque aliam quam ministri habitationem sortiretur.

[1] Gen. II, 16, 17.

«Et præcepit Dominus Deus Adæ, dicens : Ex omni ligno » quod est in paradiso, comedendo comedes : ex ligno autem » sciendi bonum et malum, non comedetis ex eo : quocum- » que autem die comederitis, morte moriemini : » Quasi diceret ad illum; « Num molestum aliquid et grave peto ex te? frui enim omnibus tibi permitto, hoc unum præcipio ne tetigeris. Et magnam pœnam decerno, ut vel timore coërcitus, datum a me tibi mandatum custodias. » Hæc faciebat, quasi dominus aliquis liberalis, domum magnam alicui concredens, et ut dominium sibi salvum maneat, parum tantum pecuniæ dandum ab illo præscribat. Sic sane et benignus noster Dominus, concesso omnium, quæ in paradiso erant, fructu, ab uno tantum ligno abstinere jussit, ut scire posset homo se esse sub domino, cui obedire deberet et parere, si quid ille imperaret.

IV. Quis pro dignitate admirabitur communis omnium nostri Domini liberalitatem? Cum nullum adhuc specimen præ se ferret Adam, quanta beneficia accepit? Neque enim dimidiatam illi dedit rerum fruitionem, neque a pluribus abstinere jussit, et cæteris frui : sed participem omnium, quæ erant in paradiso, esse voluit : ab uno solo ligno abstinere præcepit, monstrans reipsa nullius alterius gratia hoc ipsum se facere, quam ut tantorum beneficiorum auctorem agnoscere homo posset. Et considera cum aliis etiam hic bonitatem Dei, quanto honore etiam mulierem prosequitur, quæ ex illo formanda erat. Nondum ea enim producta, quasi utrique mandaret, dicebat : « Ne comederitis » ex eo : et quocumque die comederitis, morte moriemini : » declarans jam inde ab initio unum esse virum et mulierem, sicut et Paulus inquit : « Caput mulieris vir[1]. » Propterea ergo quasi utrique loquitur, ut posthac formata ex viro muliere, occasionem illi præbeat docendi illam ipsius præ-

[1] Ephes. v, 23.

cepta. Jam scio quidem vulgatissimam esse de hoc ligno quæstionem et multos temere loquentes, culpam ab homine in Deum transferre niti, audacterque dicere: « Cujus rei gratia dedit mandatum, quod sciebat hominem transgressurum ? » Et iterum : « Quare jussit lignum fieri in paradiso ? » et multa alia. Sed ne nunc ante tempus prævaricationis videamur prosilire ad ea enarranda, operæ-pretium est ut nos expectemus beati Mosis narrationem : ut cum ad eum locum pervenerimus, tempestive quæcumque Dei gratia dederit, de ea re dicentes, verum Scripturæ sensum vestram doceamus charitatem : quo scientes Scripturarum veritatem, debitam Domino gloriam offeratis, nec eo qui peccavit omisso, culpam inculpato Deo imputetis. Jam autem, si libet, de præsenti lectione quod sequitur prosequamur. « Et dixit, inquit, Dominus Deus : Non est bonum hominem esse solum [1]. » Ecce iterum similiter dixit, sicut et prius, « Dominus Deus : » ut animo dicta infigentes, ne putemus divina Scriptura præstantiores nostras opiniones esse. « Dixitque, ait, Dominus Deus : Non est bonum esse hominem solum. » Considera quomodo non cessa bonus Deus, sed beneficia beneficiis cumulat, et abundans bonitate, omni honore circumdare vult animal hoc ratione præditum, ut non solum honeste, sed et commode vivat. Nam « Dixit Dominus Deus : Non est bonum hominem esse solum, faciamus illi adjutorem secundum illum[2]. » Ecce iterum etiam hic dicit : « Faciamus. » Sicut enim in principio de homine formando dicebat : « Faciamus hominem secundum imaginem nostram et secundum similitudinem : » ita et nunc mulierem formaturus, eodem verbo utitur, et inquit : « Faciamus. » Cui hoc dicit ? Non creatæ alicui potentiæ, sed ei qui ex se natus est, « Consiliario Admirabili, potenti, principi pacis, unigenito Filio suo [3]. »

[1] Gen. II, 18. — [2] Ibidem. — [3] Isaï. IX, 6.

Et ut sciret Adam animal formandum æqualis cum ipso dignitatis fore, idcirco quemadmodum de ipso dicebat: « Faciamus, » sic et nunc dicit: « Faciamus illi adjutorem » secundum illum: » utrumque multum habet ponderis, tum quod ait, « adjutorem, » tum quod addit, « secundum » illum. » Nolo, inquit, illum solum esse, sed habere ex contubernio consolationem aliquam, neque hoc solum, sed producendus est adjutor ipsi congruens, mulierem insinuans: propterea cum dixisset: « Faciamus illi adjutorem, » addit, « secundum illum; » ut cum videris statim adduci bestias, et omnia volatilia cœli, ne putes de illis esse dictum. Nam licet multa irrationabilia animantia adjuvent illum in laboribus suis, nullum tamen par est rationali mulieri. Unde cum dixisset: « Adjutorem secundum illum, » subdit: « Et formavit Deus adhuc de terra omnes bes» tias agri, et omnia volatilia cœli, et duxit illa ad Adam, » ut videret quid vocaret illa. Et omne quodcumque voca» vit Adam animam viventem, hoc est nomen illi[1]. » Non temere, neque absque causa hoc factum est, sed propter ea quæ paulo post futura erant. Deus enim cum præsciret quid non multo post eventurum esset, ostendit nobis quantam sapientiam condito a se homini dedit, ut cum prævaricatio mandati a Deo dati contingat, non putetur per ignorantiam peccasse, sed scire possis lapsum illum ex desidia fuisse.

V. Nam quod magna sapientia præditus fuerit, disce ex iis quæ nunc fiunt. « Et adduxit illa, inquit, ad Adam, ut » videret quid vocaret illa. » Fecit hoc Deus, demonstraturus nobis magnam illius sapientiam. Et iterum: « Quod » vocavit, inquit, Adam, hoc est nomen illi. » Factum autem hoc est, non ut discamus illius sapientiam solum, sed ut et symbolum dominii per nominum impositionem cognoscatur. Nam et hominibus mos est hoc facere in

[1] Gen. II, 19.

signum dominii, ut cum servos emerint, ipsorum nomina mutent. Unde et Adam instruit, ut omnibus brutis tanquam dominus nomina indat. Ne igitur hic subito prætereas, dilecte, quod dicitur : sed cogita quantæ fuerit sapientiæ tot generibus, volatilibus, reptilibus, feris, jumentis, et aliis brutis domesticis, et agrestibus, et in aqua vitam agentibus, et e terra productis, et in summa omnibus propria et convenientia suæ naturæ imponere nomina. « Nam quodcumque vocavit Adam, inquit, hoc nomen est » illi. » Vidisti consummatam potentiam? vidisti dominii auctoritatem? Perpende cum aliis etiam hoc, quod et leones, et pardi, et viperæ, et scorpii, et serpentes, et alia omnia etiam illis truculentiora ad illum quasi dominum omni cum subjectione accesserunt, et nomina acceperunt : nec ullum illorum veritus est Adam. Ne igitur arguat aliquis, quod a Deo sint creata ; neque contra Opificem linguam acuat, imo contra suum caput, dicendo illa insana verba : « Cujus gratia feræ productæ sunt? » Nam omnia perinde ac mansueta servitutem agnoverunt ; et dominium manifeste nobis monstrat nominum impositio. Nomina enim quæ imposuit illis, usque in hodiernum diem permanent : ita enim hæc firmavit Deus, ut perpetuam habeamus memoriam honoris, quem initio Adam a Domino omnium accepit, bruta sibi subdita habens : et ablati hujus causam illi ascribamus, qui peccato suo hanc suam potestatem mutilavit. « Et donavit, inquit, Adam nomina omnibus » pecoribus, et omnibus volatilibus cœli, et omnibus bestiis » terræ [1]. » Hinc jam considera, dilecte, voluntatis libertatem, et sapientiæ ejus eminentiam, et ne dicas eum ignorasse quid bonum, quid malum. Nam qui potuit congruis nominibus jumenta appellare, et volatilia cœli, et alias bestias, neque ordinem confudit, neque mansuetis anima-

[1] Gen. II, 20.

libus convenientia feris imposuit, nec feris congruentia mansuetis attribuit, sed omnibus sua dedit nomina, quomodo non omni sapientia et industria pollebat? Hinc cogita quanta hujus spiraculi in illo potentia, et quanta incorporeæ animæ sapientia, quam Dominus illi dedit, cum admirabile et rationabile hoc animal ex duabus naturis constituens, incorpoream animæ substantiam, ceu optimum artificem, corpori quasi instrumento conjunxit. Igitur cum tecum cogitabis tantam hujus animalis sapientiam, admirare Opificis potentiam. Nam si cœli pulchritudo a cordato spectatore visa, illum ad celebrandas Conditoris laudes adducit: quanto magis rationale hoc animal homo, cum suam formationem, honoris a Deo sibi dati eminentiam, magnitudinem donorum et ineffabilia beneficia considerat, auctorem horum continuis laudibus prædicare, et pro suis viribus gloriam Deo reddere poterit? Vellem et de sequentibus agere: sed ne multitudine eorum quæ dicuntur jam dictorum obruam memoriam, operæ-pretium fuerit doctrinæ sermonem hoc loco claudere. Neque enim hoc solum nobis curæ est, ut multa dicamus: sed ideo dicimus, ut perpetuo in animis vestris defixa servetis, utque non solum vos ipsi sciatis ea, quæ in divinis Scripturis continentur, sed ut et aliorum sitis doctores, possitisque et alios admonere. Unusquisque igitur vestrum, obsecro, hinc egressus, cum proximo suo dictorum memoriam refricet, et quæ ipse retinuit afferens, ea quæ alius memoria tenet accipiat; et ita omnia colligentes atque memoria tenentes, domum concedite, apud vos ipsos ruminantes divinas hasce doctrinas: ut huc omni cura vestra conversa, menteque in his occupata, possitis facile et turbulentas animi affectiones vincere, et diaboli insidias effugere. Nam cum malus ille dæmon videt animam de divinis rebus sollicitam, et perpetuo illas cogitantem et

versantem, ne accedere quidem propius audet, sed celeriter resilit, a spiritus operatione quasi a succenso rogo abactus. Ut igitur et nobis plurimum sit lucri, et illum vincere valeamus, et superne nobis copiosior præstetur gratia, in his animum nostrum exerceamus. Nam ita prosperabuntur in manibus nostris omnia, erunt facilia quæ difficilia erant : quæ molesta videbantur esse, bonum exitum sortientur, nec quidquam præsentium nos tristitia afficere poterit. Quandoquidem si nobis curæ fuerint divina, ipse quoque Deus pro nobis sollicitus erit, et magna securitate per pelagus hujus vitæ navigabimus, ac deducente nos magno illo gubernatore Deo ipso, ad illius clementiæ portum appellemus. Cui gloria, et imperium, nunc et semper, et in infinita sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XV.

Adæ vero non inventus est adjutor similis illi. Et immisit Deus excessum in Adam, et dormivit, et accepit unam costarum ejus, et implevit carnem pro illa. Et ædificavit Deus costam, quam accepit de Adam, in mulierem [1].

I. Magnam vobis habeo gratiam, quod tanta alacritate hesternam meam acceperitis admonitionem, et dictorum prolixitate non solum non sitis offensi, sed in concionis serie perpetuum audiendi desiderium usque ad finem servaveritis : unde magna nobis spes est vos operibus ipsis consilia nostra secuturos esse. Nam qui tanta voluptate audit, declarat ad opera quoque facienda se paratum:

[1] Gen. II, 20, 21.

alioqui frequens etiam nunc iste vester conventus, certum argumentum est quam bene anima valeatis. Nam sicut esurire, signum est bonæ valetudinis corporalis : ita amare divina eloquia, spiritualis sanitatis indicium fuerit maximum. Quoniam autem fructus vestri studii pollicetur vos quæ audistis impleturos esse, age et nos mercedem quam heri pollicebamur, hodie vestræ charitati dinumeremus. Spiritualem hanc doctrinam mercedem dico, quæ potest et meam augere substantiam cum numeravero, et vos qui recipitis, ditiores facere. Hoc enim modo se habent spiritualia omnia ; id quod in rebus sensibilibus non est. Nam in illis, qui dinumerat pecuniam, suam imminuit substantiam, et locupletiorem efficit eum qui recipit ; hic autem non sic, sed et is qui numerat, suas facultates magis auget, et recipientibus divitiarum multum accedit. Itaque cum et nobis prompta sit benevolentia, et vos spirituales illas opes suscepturi sinus mentis paratos habeatis, age præstemus quod in nos recepimus, et iterum acceptis iis, quæ ex contextu beati Mosis lecta sunt, inde vobis mercedem dinumeremus. Quæ igitur hodie lecta sunt in medium afferri debent, ut thesauros sensuum in verbis latentes, diligenter quæsitos, charitati vestræ proponamus. Audistis enim modo Scripturam dicentem : « Adæ vero non inven-» tus est adjutor similis illi. » Quod sibi vult brevis hæc dictio, « Adæ vero ? » quare apponit conjunctionem ? annon sufficiebat dicere, Adæ ? Non absque ratione, neque curiositatis gratia inquirendi talia nobis animus est : sed ut diligenter omnia vobis interpretantes, doceamus vos neque dictionem parvam, neque syllabam unam, in divinis Litteris contentam, esse prætereundam. Non enim verba qualiacumque sunt, sed Spiritus sancti verba : et propterea magnum ibi thesaurum invenire licet, etiam in una syllaba. Auscultate igitur, obsecro, magna diligentia,

nullus deses, nullus somniculosus sit, omnes vigili animo adeste. Nullus externis occupationibus mentem distrahat, nullum sæculares curæ abripiant : sed cogitet unusquisque spiritualis hujus congregationis dignitatem, et ea quæ audivimus, Deum nobis per Prophetarum linguam dicere : sicque aures arrigat et intentam mentem adhibeat, ne aliquid eorum quæ seminamus, in petram cadat, vel secus viam, vel inter spinas, sed omne semen in terram bonam, latitudinem dico mentis vestræ, projectum, largum vobis fructum afferre queat, et a nobis concredita multiplicet. Cæterum videamus quid sibi velit hujus conjunctionis copula, « Adæ vero non inveniebatur adjutor similis illi. » Vide, obsecro, divinæ Scripturæ accuratam diligentiam. Postquam dixit, « Adæ vero non inventus est adjutor : » non ibi substitit, sed adjecit, « similis illi : » additamento illo causam nobis declarans, ob quam conjunctionis copulam addiderit. Existimo acutiores conjectare posse, et prævidere quid dicturi simus : verum quia nostri officii est, qui communem omnibus doctrinam proferimus, omnibus etiam manifesta facere quæ a nobis dicuntur, age doceamus vos cujus gratia sic dixerit, sed parumper sustinete. Nam postquam in superioribus dictis, sicut memores estis, Scriptura divina dixisset : « Faciamus illi adjutorem se» cundum eum : » statim docuit nos bestiarum, et reptilium, et brutorum omnium formationem; ait enim : « Et » formavit Deus adhuc de terra omnes bestias, et volucres » cœli, et duxit illa ad Adam, ut videret quid vocaret illa. » Et quasi dominus omnibus imposuit nomina, et unicuique bestiarum, et volucrum, et brutorum omni generi suum vocabulum secundum concessam sibi sapientiam assignavit, ut scire possemus omnes illas creaturas, licet homini ministrent et nos adjuvent cooperando nobiscum, irrationabiles tamen esse, et homine longe inferiores. Unde ne

putemus eum de illis dixisse : « Faciamus illi adjutorem. » Nam licet adjuvent, et in multis ministerio suo homini utiles sint, ratione tamen carent. Sane quod juvent nos, rerum docet experientia : alia enim utilia sunt ad convehenda necessaria, alia ad colendam terram. Quandoquidem bos aratrum trahit, sulcos secat, et varia agriculturæ opera exercet. Asinus ad convehenda necessaria admodum utilis est, et pleraque animalia alia corporis nostri usui serviunt. Etenim oves lanam ad parandas vestes præbent, et capræ ex suis pilis aliquid nostro ministerio afferunt, lacteque et alio quoque modo escam præbent. Proinde ne existimes, id quod supra dicit, « Faciamus illi adjutorem, » de illis dictum : ideo nunc sermonem incipiens, inquit : « Adæ vero non inventus est adjutor similis ei : » quasi doceret nos beatus Moses, et hæc diceret verba : « Hæc omnia quidem producta sunt, et ab Adam sua acceperunt nomina, nullum tamen ex iis omnibus dignum fuit inventum quod illum adjuvaret. » Ideo volens nos docere producendi animalis formationem, et indicare animal hoc producendum istuc ipsum esse de quo dicebat : « Faciamus illi » adjutorem secundum illum ; » similem illi inquit, hoc est, ejusdem substantiæ, ipso dignum, ipso nihil inferiorem, et hanc ob rem dicebat : « Adæ vero non inveniebatur adjutor similis illi : » monstrans nobis Beatus ille, quantumcumque nobis ministerium exhibeant hæc bruta, aliud tamen quoddam adjutorium esse multis numeris excellentius, quod a muliere Adæ præstatur.

II. Itaque quia omnibus animalibus jam productis, et suum nomen a primo homine sortitis, benignus Dominus similem illi adjutorem ut produceret inquirebat : qui omnia propter hominem a se formatum dispensat, et propter hunc omnem visibilem creaturam produxit, is cum aliis omnibus et mulierem format. Et vide quam diligenter

formationem nos doceat. Nam postquam nos docuit se velle producere illi adjutorium simile ipsi; nam superius dixerat : « Faciamus illi adjutorium secundum illum : » et hic inquit, « Non inveniebatur adjutor similis illi : » eam ob causam ex illius substantia ipsam format, et inquit, « Et immisit Dominus Deus excessum in Adam, et dormi- » vit : et accepit unam costarum illius, et implevit carnem » pro illa. Ædificavitque Dominus Deus costam, quam » accepit de Adam, in mulierem, et duxit illam ad Adam[1]. » Magna verborum vis est, et omnem humanum captum transcendens. Non enim aliter possunt hæc magna intelligi, quam fidei oculis conspecta. « Et immisit Deus, inquit, » excessum in Adam, et dormivit. » Vide quam accurata sit et eximia doctrina : utraque posuit beatus ille Propheta, imo Spiritus sanctus per illius linguam, docens nos factorum seriem. « Immisit, inquit, excessum in Adam, et » dormivit. » Quod tunc fiebat, neque excessus solum erat, neque somnus solitus, sed quia sapiens et solers nostræ naturæ Opifex unam ex costis illius ablaturus erat; ut ne sentiendo dolorem, mulieri ex costa sua formatæ postea doloris memor infensus esset : eapropter immisso excessu, tanto illum somno oppressit, ut quasi gravedine quadam correptus, nullum rei quæ fiebat sensum caperet : sed sicut optimus Artifex auferret quod sibi videbatur, et suppleret ubi quid deerat, et quod inde sumpserat, secundum suam formaret clementiam. « Immisit, inquit, excessum in Adam, et dormivit : accepitque unam costarum » illius, et implevit carnem pro illa : » ut ne posset, discusso somno, quod factum erat ex defectu sentire. Nam quamvis eo tempore, quo auferebatur, ignoravit, postea tamen cogniturus erat. Itaque ut ne illum in auferendo, dolore, neque ob ablationem, tristitia afficeret, utraque

[1] Gen. II, 21. 22.

sic dispensavit, ut et citra cruciatum illius auferret, et impleto eo loco unde abstulerat, factorum sensum percipere non sineret. Igitur acceptam hanc costam ædificavit Dominus Deus in mulierem. Admirabile dictum, nostram rationem nimia excellentia vincens. Ejusmodi enim sunt omnia quæ fiunt a Domino. Istud enim, quam hominem e pulvere formari, non est minus. Et vide iterum quomodo divina Scriptura verbis nostræ infirmitati accommodis usa sit. « Et accepit, inquit, unam costarum » illius. » Ne humano more accipias quæ dicuntur, sed crassa verba humanæ imbecillitati convenire cogites. Nam nisi his verbis Scriptura fuisset usa, quomodo tam arcana mysteria discere potuissemus? Ne igitur verbis tantum addicti simus, sed omnia, ut par est, de Deo sentiamus. Quandoquidem dum dicitur, « Accepit, » et omnia talia, propter nostram infirmitatem ita dicta sunt. Animadverte autem quomodo et hic eadem usa est consuetudine, qua supra, cum de Adam ageret. Nam ut ibi semel ac iterum, et sæpius dixit: « Et accepit Dominus Deus hominem : » et iterum, « Et præcepit Dominus Deus Adæ : » et iterum, « Dixitque Dominus Deus : Faciamus illi adjutorem similem » illi; » sic et nunc inquit, « Et ædificavit Dominus Deus cos- » tam, quam accepit ab Adam, in mulierem. » Et paulo superius, « Et immisit Dominus Deus excessum in Adam : » ut discas nullam Patris et Filii diversitatem has dictiones indicare, quia utriusque est una essentia, indiscriminatim nominibus istis Scriptura utitur. Ecce igitur et hanc consuetudinem, cum de formatione mulieris agit, similiter servavit, dicens : « Et ædificavit Dominus Deus costam » quam accepit ab Adam, in mulierem. » Quid ergo hic dicent hæretici, qui omnia curiosius explorare volunt, et Conditoris omnium generationem comprehendisse se putant? Quis sermo hoc explicare poterit? quæ mens com-

prehendere? « Unam costam, inquit, accepit, » et quomodo ex hac unica costa totum animal formavit? Et quid dico, quomodo ex hac una animal formavit? Dic, obsecro, quomodo ablatio facta est? quomodo Adam, cum auferretur costa, non sensit? Sed nihil horum dicere poteris. Unus enim tantum scit, qui est ipse Conditor. Quod si hæc quæ in manibus sunt, et animalis illius quod nobis carne cognatum est, formationem non comprehendimus: quanti delirii et amentiæ fuerit curiosius inquirere quæ ipsius Conditoris sunt, et dicere se illa comprehendere, quorum neque incorporeæ et divinæ Virtutes justam scientiam habent, sed cum timore et tremore in assidua glorificatione perseverant?

III. « Et ædificavit Dominus Deus costam, quam accepit ab Adam, in mulierem. » Vide Scripturæ diligentiam. Non enim jam dicit, formavit, sed, « Ædificavit: » quia ex jam formató partem accepit, et quasi diceret aliquis, quod deerat dedit. Ideo dicit, « Et ædificavit: » non aliam formationem fecit, sed ex eo quod jam formatum erat, accepta portiuncula quadam, hanc partem ædificavit, et perfectum fecit animal. Quanta optimi architecti Dei potentia, quæ ex tantilla particula, tot et tam elegantia membra concinnavit, tantos formavit sensus, ac perfectum, integrum, et absolutum animal fecit, quod possit et colloqui, et communione substantiæ viro multa afferre solatia? Nam ad ejus consolationem animal hoc formatum est. Unde et Paulus dicebat: « Non enim formatus est vir propter mulierem, » sed mulier propter virum [1]. » Vides quomodo omnia propter virum fiant? Condita enim creatura, productis brutis, et cibo, et ministerio utilibus; quia formatus homo indigebat aliquo confabulatore, et eo qui particeps ejus substantiæ multum solatii afferre posset, ideo ex latere illius

[1] 1 Cor. xi, 9.

hoc rationale animal format, et secundum industriam suam et sapientiam perfectum et absolutum hoc facit, per omnia homini simile, id est, rationale, quod ei posset in necessitatibus et commodis hujus vitæ subsidio esse. Deus enim erat, qui omnia sapienti quadam ratione condidit et moderatur. Etsi enim nos, qui tam imbecilli mente sumus, modum quo facta sunt scire non possumus, credimus tamen voluntati illius omnia cessisse, et quidquid imperavit, factum esse. « Et ædificavit, inquit, Dominus Deus cos» tam, quam accepit ab Adam, in mulierem : et adduxit » illam ad Adam : » ostendens se propter illum istam condidisse, adduxit illam ad Adam. Quoniam nullus, inquit, in omnibus aliis adjutor tibi inventus est similis, ecce hoc quod pollicebar; promisi enim tibi facturum me adjutorem similem tibi, nunc perfectum trado tibi. « Adduxit illam, » inquit, ad Adam : et dixit Adam : Hoc nunc os ex ossibus » meis, et caro ex carne mea[1]. » Vide hic, quæso, quomodo cum ineffabili illa sapientia sibi a Deo suppeditata, cujus nobis indicia demonstrata sunt per nominum impositionem, quæ tot brutorum animalium generibus indidit, etiam propheticam gratiam accipit. Nam idcirco antea docuit nos beatus ille Propheta, eum et somno, et exstasi correptum fuisse, ita ut ne sensum quidem ullum ejus quod fiebat perciperet : ut cum nunc discis eum, visa muliere, diligenter quod factum erat enarrare, credas certo eum, accepta prophetica gratia, et Spiritus sancti doctrina afflatum hæc loqui. Quippe cum nihil de iis quæ facta erant sciret, postquam Deus hanc illi adduxit, inquit : « Hoc nunc os » ex ossibus meis, et caro ex carne mea. » Alius vero quidam interpres, pro « nunc » vertit, « hoc semel, » declarans semel tantum hoc factum esse, neque ultra fore talem mulieris formationem. Nunc, inquit, facta est ex viro mulier,

[1] Gen. II, 23.

posthac non sic erit : sed ex muliere vir, imo non ex muliere, sed ex utriusque cooperatione; sicut et Paulus inquit : « Non est enim vir ex muliere, sed mulier ex viro : » et non conditus est vir propter mulierem, sed mulier » propter virum [1]. » At isthæc ipsa, dicet aliquis, quæ dicta sunt, ostendunt mulierem ex viro factam esse. Verum expecta, et videbis accuratam doctrinam quam subjicit : dicit enim : « Verumtamen neque vir sine muliere, neque » mulier sine viro [2] : » quo docet nos postea utriusque congressu, utrorumque et viri et mulieris constitutionem esse. Idcirco et Adam dicebat : « Hoc nunc os ex ossibus meis, » et caro ex carne mea. »

IV. Deinde ut scias hujus prophetiæ certitudinem, et quomodo in hunc diem et usque ad consummationem affulgeant illius dicta, audi sequentia. « Ista vocabitur mulier, » inquit, quia ex viro suo sumpta est ipsa. Propter hoc de» relinquet homo patrem suum, et matrem suam, et adhærebit » uxori suæ, et erunt duo in carnem unam [3]. » Vidisti quomodo omnia nobis diligenter aperuit, et singula per prophetiam suam explanavit ? « Ista, inquit, vocabitur mulier, quia de » viro suo sumpta est. » Iterum nobis ablationem costæ insinuat : deinde quæ futura erant declarans, inquit, « Propter » hoc relinquet homo patrem suum, et matrem suam, et » adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carnem unam. » Unde, dic, oro, subiit illi in mentem ut hæc diceret ? Unde sciebat futura, et multiplicandum esse humanum genus ? et quod futurus esset viri mulierisque congressus unde noscebat ? Congressus enim ille post prævaricationem fuit : nam usque ad illam quasi Angeli versabantur in paradiso, non concupiscentiis flagrantes, non ab aliis affectionibus infestati, non naturæ necessitatibus obnoxii : sed prorsus incorruptibiles et immortales conditi, neque vel

[1] 1 Cor. xi, 8, 9. — [2] Ibid. 11. — [3] Gen. ii, 23, 24.

vestimentorum amictu ibi egebant. « Erant enim, inquit, » ambo nudi, et non erubescebant[1]. » Peccato enim et prævaricatione nondum præsente, gloria, quæ superne venerat, vestiti erant : et ideo non erubescebant. Post transgressionem autem præcepti, introgressa est et erubescentia, et nuditatis agnitio. Unde igitur, dic, quæso, in mente habuit, ut hæc diceret? Annon palam est eum propheticæ gratiæ participem, omnia hæc spiritualibus vidisse oculis? Hæc nunc non absque ratione dico, sed ut etiam hinc immensam Dei benignitatem discatis, quam humano generi exhibuit, data illi ab initio vita angelica, et innumeris in illum collatis beneficiis, ac cum aliis omnibus etiam prophetica dignitate concessa : ut cum videritis hominem post tot beneficia desidem esse, culpam in Deum ne rejeceritis, sed ipsi totum imputetis. Ipse enim sibimetipsi omnium malorum auctor fuit, quod et postea discetis, tum scilicet quod tantis bonis exciderit, tum quod ob prævaricationem condemnatus sit. Nam cum cogito vitæ illius statum, quem illi Dominus dedit, tam multifaria in ipsum beneficia cumulando, et primum quidem quod ante ipsius formationem, propter ipsum, totum hunc mundum et creaturas condidit, et postea ipsum formavit, ut factus visibilibus omnibus frueretur ; dein quod ut jussit esse paradisum, in illo statim ipsum vitam agere voluit, animalia bruta ab illo separavit, et omnium illi dedit potestatem, quasi dominum servis et subditis nomina imponere jubendo ; postea vero, quia solus erat, cum indigeret aliquo adjutore, qui naturæ ejus particeps esset, neque hoc omisit, sed producta muliere modo quo sibi placuit, illam ipsi in manus concredidit ; ac præter hæc omnia, prophetiæ quoque dignitate illum insignivit ; et post immensa illa beneficia, caput etiam omnium donavit illi, ut ab omnibus curis et sollici-

[1] Gen. II, 25.

tudinibus corporis liber esset; neque ullis vestium indumentis, neque alio aliquo indigere illum permisit; sed, ut dixi, quasi Angelum terrestrem super terram illum versari voluit; cum igitur hæc omnia mecum reputo, obstupesco et Domini clementiam in humanum genus, et hominis desidiam, et diaboli invidentiam: non enim ferebat malus ille dæmon videre in corpore hominem angelicam vitam agentem.

V. Cæterum, ne nimia longitudine sermonem extendamus, si placet, hic finem loquendi facientes, reponemus in posterum ea quæ de diaboli insidiis sequuntur; vestram orantes charitatem, ut diligenter, ea quæ dicta sunt, memoriæ commendetis, et vobiscum expendatis ea omnia, ut profundius in cogitationibus vestris considant. Nam si continuo beneficiorum Dei, quæ in nostrum genus contulit, recordemur, et ipsi grati erimus, et ad virtutis viam magna id erit extimulatio. Quippe manifestum est eum, qui beneficia Dei secum recogitat, operam daturum ne illis indignus videatur, sed tanti studii et tam grati animi futurum, ut et alia consequenter mereatur. Liberalis quippe est Dominus noster, et quando videt nos grato animo esse circa ea quæ jam nobis concessit, ultra nos potiori gratia majoribusque muneribus implet. Tantum nobis nostra salus curæ sit, ne ita incogitanter tempus transigamus, neque hoc attendamus si dimidium quadragesimæ transierit, sed si qua in hoc tempore a nobis bene gesta sunt, et si quas affectiones, quæ nos perturbant, correxerimus. Nam si quotidie spirituali doctrina refecti, semper iidem manserimus, neque in virtutibus creverimus, neque peccatorum genera e pectoribus nostris effugaverimus, non solum inde nihil erit utilitatis, sed et plurimum nocumenti: quandoquidem qui tanta cura habitus nihil lucri facit, neque proficit, majorem sibi coacervat gehennæ ignem. Ideo oro ut saltem re-

liquum jejunii tempus, ut decet, insumamus, ut singulis hebdomadis, imo singulis diebus nos ipsos consideremus, et vitia ab animabus nostris expellamus, ac bonorum operum possessionem conquiramus, sicut Propheta noster admonuit : « Declinemus a malis, et ad virtutem transeamus [1]. » Hoc etenim verum est jejunium. Iracundus ferocem perturbationem pia cogitatione ab anima eliminet; mansuetudinem autem et lenitatem amplexetur. Deses et intemperans, et formosorum corporum curiosus spectator cogitationes suas refrenet, et in latitudine mentis suæ inscribat legem Christi dicentem : « Qui inspexerit mulierem ut concupiscat » illam, jam adulterium commisit cum illa in corde suo [2] : » incontinentiæ vitium effugiat, et sobrietatis virtutem operetur. Qui præcipitis et temerariæ linguæ est, et quæcumque obvenientia effutit, imitetur beatum Prophetam, et dicat : «Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostium munitionis » labiis meis [3] : » et nunquam temere et absque utilitate proferat verba, sed audiat Paulum dicentem : « Omnis vocifera» tio, et furor, et blasphemia, et obscœnitas, et scurrilitas » tollatur a vobis cum omni malitia [4]. » Et iterum : « Si quis » sermo bonus, ad ædificationem utilis, ut det gratiam au» dientibus [5]. » Juramenta quoque modis omnibus fugiat, audiens sententiam Christi, quæ dicit : « Dictum est anti» quis : Non pejerabis; ego autem dico vobis, non jurandum » omnino [6]. » Ne igitur dicat aliquis, in re justa juro. Neque enim in re justa, neque in injusta jurare licet. Purum igitur a juramentis os servemus : et his omnibus muniamus nostram linguam, labia, et mentem, ne vel quid malarum cogitationum intrinsecus nascatur, vel per linguam foras proferatur. Aures quoque diligenter sepiamus, ne vanam auditionem suscipiant. Sicut et beatus Moses præcepit, di-

[1] Ps. XXXIII, 15. 1 Pet. III, 11.— [2] Matth. V, 28. — [3] Psal. CXL, 3.— [4] Ephes. IV, 31, et V, 4. — [5] Id. IV, 29. — [6] Matth. V, 33, 34.

cens : « Auditionem vanam non suscipies [1], » et iterum beatus David dicebat : « Detrahentem secreto proximo suo, » hunc persequebar [2]. » Vidisti, dilecte, quanta nobis contentione, quanta vigilantia ad virtutem parandam opus sit? quomodo et parva particula neglecta, totius periculum infert? Quocirca et alibi clamat beatus David, accusans hoc facientem : « Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, et » contra filium matris tuæ ponebas scandalum [3]. » Si sic nostra omnia membra muniverimus, poterimus ad virtutis opera excitari, et linguam in laudibus et glorificatione Dei occupare : aures autem in auditu et disciplina divinorum eloquiorum, et mentem in spiritualibus dogmatibus contemplandis : manus vero non in rapina et avaritia, sed in eleemosyna et bonis operibus faciendis, et pedes non in theatris et spectaculis damnosis, equestribusque ludis, sed in ecclesiis, et domibus precationum, et sanctorum Martyrum loculis ; ut ab illis benedictionem percipiamus, et nos a diabolicis laqueis irretiri non sinamus. Si sic solliciti nostram salutem curaverimus, poterimus et ex jejunio lucrum facere, et dæmonis insidias effugere, et magnam superne gratiam assequi : quam ut nos omnes assequamur, concedat gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, sanctoque Spiritui sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Exod. XXIII, 1. — [2] Psal. C, 5. — [3] Psal. XLIX, 20.

HOMILIA XVI.

In prævaricationem primum creatorum. Et erant ambo nudi et Adam, et uxor ejus, et non erubescebant[1].

I. Hodie vobis, dilectissimi, spiritualem thesaurum aperire volo; qui licet inter multos dividatur, nunquam tamen absumitur; qui omnes locupletat, et in nullo imminuitur, sed et augetur. Quemadmodum enim in sensibili thesauro si quis vel parvam acceperit portionem, multas tamen divitias inde sibi parabit; ita et in divinis Scripturis, etiam in parva dictione sensuum gravitas et immensæ inveniuntur divitiæ. Talis enim natura hujus thesauri, ut opulentos faciat eos qui se inveniunt, et nunquam deficiat. Fons enim Spiritus sancti hujus scaturigo est. Reliquum fuerit vos, quæ proposita sunt, summa diligentia in memoria perpetuo servare; ut autem facile dicta assequi possitis, tantum quod nostrum est, magno studio afferamus. Gratia enim parata est, et requirit eos qui ipsam largiter suscipiant. Audiamus igitur quæ hodie sunt lecta, ut discamus immensam Dei benignitatem, et quanto salutis nostræ gratia sermonis temperamento sit usus. « Et erant » ambo nudi, tam Adam, quam uxor ejus, et non erubesce» bant. » Considera, quæso, eminentem beatitudinem, quomodo superiores fuerint omnibus corporalibus, quomodo terram quasi cœlum incoluerint; et cum essent in corpore, nihil corporale tulerint : neque tecto, neque veste, neque alio tali opus habentes. Porro divina Scriptura non simpliciter et absque ratione hoc nobis significavit : sed ut cum

[1] Gen. II, 25.

didicerimus vitam illorum tristitiæ dolorisque expertem, et angelicum quemdam statum, ut ita dicam, et postea viderimus eos omnibus illis destitui, et quasi e magnis divitiis in extremam inopiam redigi, ipsorum negligentiæ totum quod fit ascribamus. Operæ-pretium autem lecta ipsa audire. Nam, ut dixit beatus Moses, quod nudi erant, et non erubescebant, neque enim sciebant se nudos esse, mira gloria illos vestiente et magis quam ullus vestitus ornante, inquit : « Serpens autem erat prudentissimus omnium » bestiarum, quæ super terram, quas fecerat Dominus Deus. » Et dixit serpens mulieri : Quid quod dixit Deus, ne comedatis ex omni ligno quod est in paradiso[1] ? » Vide maligni dæmonis invidentiam, et multiplices technas. Quandoquidem scivit hominem formatum in summo esse honore, et propemodum nihil minus habere Angelis ipsis, sicut et beatus David inquit : « Minuisti eum paulo minus ab An- » gelis[2] : » atque hoc ipsum « paulo minus » inobedientiæ peccatum introduxit. Nam post prævaricationem hoc locutus est Propheta. Videbat igitur super terram Angelum terrestrem, et a sua rodebatur invidia dæmon malorum auctor. Quoniam cum ipse inter supernas Virtutes esset, et ob voluntatis suæ nequitiam, et ingentem malitiam, e summo cœlo projectus fuerit, magna usus est machinatione, ut et hominem gratia Dei privare, et ingratum factum, tantis bonis per divinam bonitatem ipsi concessis, nudare posset. Et quid fecit? Invento animali hoc, serpentem dico, qui cætera calliditate sua vincebat, sicut et Moses testatus est, cum dixit : « Erat autem serpens prudentissimus omnium bestia- » rum quæ super terram, quas fecit Dominus Deus ; » eo quasi instrumento quodam usus est, per quod mulierem, utpote simplicius et infirmius vas, illius familiaritate in errorem et deceptionem provocaret. « Et dixit, inquit,

[1] Gen. III, 1. — [2] Psal. VIII, 6.

» serpens mulieri. » Hinc collige ab initio nullam bestiarum virum, vel mulierem terruisse, sed dominium et subjectionem agnovisse: et sicut nunc domestica animalia, ita et fera et immansueta tunc mitia fuisse.

II. At forte hic dubitaverit quis, et quæsierit num et hoc animal rationis fuerit particeps. Non ita est : absit. Sed ii, qui Scripturas sequuntur, intelligant oportet verba quidem esse diaboli, quem invidia concitabat, ut ita hominem falleret: animali autem hoc ut idoneo instrumento utebatur diabolus, quo suarum fraudium esca immissa, supplantare primum posset mulierem, quæ facilius decipi poterat, et postea per illam etiam protoplastum supplantaret. Itaque hoc bruto utitur ad insidias struendas, et per ipsum mulieri loquitur, et ait: « Quare dixit Deus, ne comedatis » ex omni ligno quod est in paradiso ? » Considerate, obsecro, malignitatis callidissimam subtilitatem. Inducit enim ratione consilii et interrogationis, etiam quod a Deo dictum non erat, quasi scilicet curam ipsorum haberet: id quod ostenditur, cum inquit: « Cur dixit Deus, ne comedatis de omni ligno quod est in paradiso ? » quasi diceret malignus ille dæmon : Quare Deus privavit vos tanta fruitione? cur non concedit ut participes sitis bonorum quæ sunt in paradiso ; sed præstitit quidem ut visu frueremini, non tamen eo frui sinit, et majori voluptate interdicit. « Cur dixit Deus ? » Quare, inquit, hoc? Quæ utilitas versari in paradiso, et non frui his, quæ in illo sunt, sed ideo majorem ferre dolorem, quod spectare quidem vobis liceat, frui non liceat? Vidisti quomodo per verba, quasi per escam, virus suum immittit? Debebat mulier ex ipso aggressu eminentem conjectare malitiam, tum quod de industria quæ non erant diceret, tum quod quasi curam ipsorum gereret, ut scire posset quæ illis a deo præcepta, et sic ad prævaricationem ipsos traheret. Igitur cum posset statim

illius imposturam videre, et aversari verba uti nugacia, et seipsam in tantam vilitatem non dejicere, noluit. Oportebat, inquam, initio colloquium illius non ferre, sed illi soli loqui, propter quem, et in cujus adjutorium producta erat, particeps dignitatis illius facta. Quia autem nescio quomodo allecta, colloquium serpentis tulit, per quem, ut instrumentum, perniciosa diaboli verba suscepit, congruum erat, statim cum disceret ex verbis ejus esse illa cum veritate pugnantia, et alia quidem Conditorem imperasse, alia autem illum et plane contraria Deo dicere, ut ipsa aversaretur, et fugeret illius consuetudinem, abominareturque illum, qui linguam contra datum illis mandatum acuere auderet. Verum quia præ magna negligentia non attendebat, non solum non est illum aversata, sed omne mandatum illi detexit, et porco margaritas objecit, implevitque quod a Christo dictum est : « Ne mittatis margaritas » vestras ante porcos, ne forte conculcent illas pedibus suis, » et conversi vos disrumpant [1]. » Id quod et hic factum est. Apposuit enim porco, huic malæ bestiæ, dæmoni videlicet, qui per serpentem operabatur, divinas margaritas : et non solum illas conculcavit, et dictis se opposuit, sed et conversus, non ipsam solum, sed cum ipsa primigenium hominem quoque in præcipitium inobedientiæ perduxit. Tantum malum est absque delectu cuivis et promiscue divina mysteria detegere. Audiant qui sine discrimine simpliciter cum omnibus colloquuntur. Neque enim ibi Christus de sensibili porco præcepit, sed homines porcinis moribus subindicat, qui sicut bruta illa in peccati luto involvuntur : docens nos ut personarum diversitatem dignoscamus, et vitæ rationes inquiramus, quando aliquid divinorum eloquiorum exponere opus fuerit, ne et illos, et nosmetipsos lædamus. Nam qui tales sunt, non solum nihil lucri ex dic-

[1] Matth. VII, 6.

tis capiunt, sed et eos qui bonas illas margaritas absque disquisitione illis proposuerant, secum in suæ perditionis profundum sæpe pertraxerunt. Ideo cum diligentia observanda sunt hæc, ne eadem patiamur quæ illi, qui hic decepti sunt. Nam et nunc si voluisset mulier non proponere margaritas porco, neque ipsa in præcipitium ruisset, neque virum secum traxisset.

III. Sed audiamus quid illi respondeat: nam ut dixerat, « Cur dixit Deus, de omni ligno paradisi ne comedatis ? » inquit mulier serpenti : » De omni ligno paradisi co- » medimus; de fructu autem ligni, quod est in medio » paradisi, dixit Deus, ne comedatis, neque attigeritis ipsum » ut non moriamini [1]. » Vidisti malignitatem ? dixit quod non erat, ut in colloquium provocaret, et disceret id quod erat. Mulier enim postea confidens quasi benevole erga se affectus esset, totum mandatum detexit, diligenterque recensuit omnia, et responso suo omnem sibimetipsi defensionem abstulit. Quid enim potes dicere, o mulier ! « Dixit » Deus : ne comedatis de omni ligno quod est in paradiso. » Oportebat te aversari eum, qui diversa a Deo dixerat, et dicere : « Apage, impostor es tu, nescis neque mandati nobis dati potentiam, neque quantis fruimur, neque copiam eorum quæ nobis suppeditantur. Nam tu quidem ais Deum dixisse nullum nos degustare debere lignum. Dominus autem et conditor, ob immensam suam bonitatem, nobis permisit frui, et potestatem habere omnium; ab uno tantum abstinere jussit, idque nobis consulens, ut ne gustato illo, morte occumberemus. » Oportebat, si quidem prudens fuisset, his dictis illum omnino aversari, nihilque ultra illi loqui, neque audire loquentem : sed ista, revelato præcepto, et narratis Dei verbis, aliud letiferum et perniciosum consilium ab illo accipit. Nam postquam dixit mulier : « De

[1] Gen. III, 2, 3.

» omni ligno paradisi edimus, de fructu autem ligni quod » est in medio paradisi, dixit Deus, ne comedatis ex illo, neque attigeritis ipsum, ne moriamini; » iterum malignus salutis nostræ inimicus contrarium Deo consilium affert. Quippe cum benignus Deus ob magnam nostrî curam de ligno sumere prohibuerit, ut ne per inobedientiam mortales fieremus, ille dicit mulieri : « Non morte moriemini[1]. » Quali venia dignabitur ullus mulierem, quod omnino aures aperuerit tam audacia dicenti. Nam cum Deus dixerit : « Ne comedatis, ut ne moriamini; » ille inquit : « Non morte » moriemini. » Dein non contentus contraria dictis Dei protulisse, incusat eum etiam ut invidum Opificem, quo sic fraudem inducere posset, et supplantata muliere propositum suum impleret. « Non morte moriemini. Sciebat » enim Deus quod quocumque die comedetis ex eo, aperientur oculi vestri, et eritis sicut dii, scientes bonum et » malum[2]. » Ecce totam escam : calicem enim pernicioso veneno plenum mulieri dedit, quæ letiferum hoc esse videre nolens; poterat enim, si voluisset, ab initio hoc scire : sed ut audivit ab illo quod ideo esum hunc prohibuisset Deus, quia sciret oculos ipsorum aperiendos, eosque sicut deos fore, scientes bonum et malum, æquandæ Divinitatis spe inflata, magna quædam secum concipiebat. Tales enim sunt machinationes inimici, ut quando per deceptionem in sublime subduxerit, tandem et in profundum per præceps dejiciat. Igitur ut æqualem se fore Deo imaginata est, ad esum properavit, et illuc postea fixit et cogitationem, et mentem : et nihil aliud considerabat, quam ut calicem a maligno dæmone temperatum epotaret. Nam quod, accepto pernicioso illo serpentini consilii veneno, tale ipsi studium fuerit, audi Scripturam dicentem : « Et vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum,

[1] Gen. III, 4. — [2] Ibid. 5.

» et gratum oculis ad videndum, formosumque ad contem- » plandum: et accepit de fructu illius, et comedit[1].» Vere « corrumpunt bonos mores colloquia prava [2]. » Quare enim non ante diabolicum consilium illi tale quid in mentem venit, nec lignum hoc consideravit, nec ejus pulchritudinem vidit? Quia timebat mandatum Dei, et subsecuturum ex esu supplicium: nunc autem postquam a mala hac bestia decepta est, ita ut crederet non solum nihil damni hinc passuros, sed et Deo æquales esse futuros: tunc illam spes promissionis ad sumendum cibum impulit; neque intra suos limites contenta, sed inimico et hosti salutis nostræ majorem fidem habens, quam verbis Dei, experientia sua non multo post didicit consilii perniciem, et quanta calamitas ipsos deprehensura esset. Nam « Ut vidit, inquit, » quod lignum esset bonum ad vescendum, et quod oculis » gratum ad videndum, et formosum ad contemplandum, » cogitavit secum, forte ex diaboli deceptione, quam per serpentem ille afferebat: Si et ad vescendum bonum est lignum, et si tantum oculos oblectare potest, et pulchritudine præditum est ineffabili, si etiam ejus sumptio summum nobis præbebit honorem, et habebimus eamdem quam Conditor dignitatem: quare non sumeremus de eo?

IV. Vidisti quomodo illam diabolus captivam duxit, et allexit ratiocinium ejus, fecitque ut quæ supra suam dignitatem erant sapere auderet, quo inflata spe vana, ab his quoque, quæ ipsi concessa erant, excideret? « Et accepit de » fructu illius, et comedit. Et dedit etiam viro suo, et » comederunt: Et aperti sunt oculi illorum, et cognove- » runt quod nudi essent [3]. » Quid fecisti, o mulier? non solum pernicioso accepto consilio legem a Deo datam conculcasti, et mandatum contempsisti, et in tantam venisti intemperantiam, ut non contenta tot tantorumque fruitione,

[1] Gen. III, 6. — [2] 1 Cor. XV, 33. — [3] Gen. III, 7.

etiam unicum hoc lignum, de quo ne comederes præceperat Dominus, ausa sis sumere, et fide habita iis, quæ a serpente dicta sunt, fidelius putasti illius consilium, quam mandatum a Conditore datum; et in tantum decepta es, ut ne venia quidem digna sis? Num enim ejusdem naturæ erat qui hoc consulebat? ex subditis et servis, et sub tua potestate erat. Quare sic teipsam fœdasti, et illo relicto, propter quem formata es, ad cujus auxilium producta es, cujus dignitatum es particeps, et cum quo ejusdem es substantiæ et vocis, in familiaritatem serpentis venire sustinuisti, ut a diabolo per hanc bestiam acciperes consilium manifeste contrarium iis, quæ a Deo sunt injuncta: neque sic aversata es illum, sed spe promissionis, de cibo illo sumere ausa es? Esto igitur teipsam in tantum præcipitium depuleris, et honore maximo privaveris, quare et virum tantæ ruinæ socium facis? et cujus te adjutricem esse oportebat, illius facta es insidiatrix, et ob minimum cibi illum quoque tecum a gratia Dei abalienas? Quæ te prodigiosa insania in tantam audaciam induxit? Non satis erat tibi beatam hanc vitam agere, et corpore quidem vestiri, neque corporalis rei alicujus indigam esse: omnibus in paradiso frui, excepto unico hoc ligno; visibilia omnia sub vestra esse potestate, et te esse omnium dominam? Sed vanis decepta promissionibus, sperasti etiam in summum pervenire honoris fastigium. Idcirco disces reipsa te non solum illa non assecuturam esse, sed et omnibus jam a Deo tibi datis privandam et teipsam, et virum: atque in tantam pœnitentiam venietis, ut et serus vester dolor futurus, et malignus dæmon, qui hoc damnosum vobis consilium suggessit, risurus, vobisque insultaturus sit, utpote jacentibus, et eadem quæ ipse passis. Etenim sicut ille supra quam decebat de se sentiens, a concessa dignitate deturbatus, et e cœlis in terram dejectus est: istuc ip-

sum et vos facere, et per mandati prævaricationem in mortis venire pœnam voluit, ita suæ satisfaciens invidiæ : sicut Sapiens quidam dicebat; « Invidia autem diaboli mors in » mundum intravit [1]. Et dedit, inquit, etiam viro suo; et » comederunt, et aperti sunt oculi illorum. » Magna etiam viri negligentia. Nam licet illa ejusdem generis esset, et uxor, attamen oportebat virum pluris facere præceptum Dei, quam illicitam hanc illius concupiscentiam, et non fieri prævaricationis participem, neque ob minimas voluptates tantis seipsum privare bonis, et offendere benefactorem, qui illum tanta benignitate amplexatus erat, vitamque doloris et laboris omnis expertem concesserat. Annon enim licebat omnibus aliis, quæ in paradiso erant, abunde frui ? Quare tam leve mandatum neque ipse voluisti servare ? Sed forte audivisti a muliere perniciosi consilii promissionem, et spe etiam ipse inflatus, cibi statim particeps factus es : idcirco uterque supplicium luetis, docebitque vos rerum experientia non esse fide dignius maligni dæmonis consilium, quam Dei præceptum. « Et dedit etiam viro » suo, et comederunt. Et aperti sunt oculi amborum, et » cognoverunt quod nudi essent. »

V. Quæstio magna nobis hinc nascitur, ea scilicet, quam nuper pollicebar charitati vestræ. Merito enim quis rogaverit quam virtutem habuerit hoc lignum, cujus esus illorum oculos aperuerit, et quare lignum scientiæ boni et mali vocetur. Et si placet, expectate, ut pauca etiam de his disserens charitatem vestram doceam, si voluerimus prudenter, quæ in divina Scriptura dicuntur, intelligere, nihil dictorum nobis difficile visum iri. Neque enim esus ex eo ligno oculos illorum aperuit : nam et ante esum videbant. Sed quia esus ille inobedientiæ erat argumentum, et prævaricatio mandati a Deo traditi ; quam ob causam

[1] Sap. II, 24.

postea nudati sunt gloria, quæ illos circumdabat, quia se indignos tali honore fecerant : propterea Scriptura morem suum observans, inquit : « Comederunt, et aperti sunt » oculi illorum, et cognoverunt quod nudi essent. » Nudati propter peccatum supernæ gratiæ amictu, sensibilis suæ nuditatis sensum acceperunt, ut per erubescentiam, quæ invadebat ipsos, certo scirent in quantam ruinam ipsos adduxisset mandati dominici prævaricatio. Qui enim antea fruebantur tanta fiducia, et neque sibi conscii erant sese nudos esse : nec nudi erant, quandoquidem superna ipsos gloria quovis vestimento honestius tegebat : post esum, hoc est, post prævaricationem præceptorum, in tantam vilitatem redacti sunt, ut ob intolerabilem pudorem vestem tunc quærerent. Quippe mandati prævaricatio ut supervenit, vestem illam novam et admirabilem, gloriæ inquam, ac supernæ benevolentiæ, qua induti erant, abstulit, et nuditatis sensum præbuit, illosque ingenti pudore circumdedit. « Et consuerunt folia ficus, et fecerunt sibimetipsis » succinctoria [1]. » Obsecro, dilecte, cogita quomodo et a quanto fastigio in profundum præcipitium dejecit illos diaboli consilium. Nam tanta gloria dudum circumdati, nunc folia ficus consuunt, et sibi succinctoria faciunt. Hoc diabolicæ deceptionis lucrum est : hoc consilii ejus machinatio, ut non solum majora non conferret, sed et acquisitis nudaret, et destitutos ab iis quæ habebant ostenderet. Itaque quia cibi occasio prævaricationem fecit, idcirco inquit Scriptura : « Et comederunt, et aperti sunt oculi eorum : » non de sensibilibus oculis dicens, sed de sensu mentis. Nam quoniam mandata transgressi sunt, Dominus eos sentire voluit ea, quæ ante, ob singularem illius in se benevolentiam, non sentiebant. Igitur cum audieris, « Aperti » sunt oculi illorum, » hoc cogita illum effecisse ut postea

[1] Gen. 1, 7.

nuditatem sentirent et privationem gloriæ, qua ante esum fruebantur. Quod autem hæc sit Scripturæ consuetudo, audi illam alibi dicentem. Nam cum ancilla Sarræ, dominium fugiens, erraret, et posito juxta abietem puero, a longe consideraret illius mortem, inquit : « Aperuit Deus oculos » Agar [1]; » non quod antehac non viderit, sed quod mentem illius excitarit. Vides verbum, « Aperuit, » non de corporalibus oculis dici, sed de sensu mentali? Idipsum et de altera quæstione dixerimus, quæ hinc exoritur. Dicunt enim : « Quare lignum scientiæ boni et mali vocatur? » Sunt enim contentiosi multi, qui dicere audent post esum ligni scientiam habuisse Adam ad discernendum bonum et malum : id quod extremæ fuerit amentiæ. Nam propter hoc nuper cum prævideremus hæc, de sapientia homini a Deo tradita tam multis tractavimus, hanc ostendentes ex nominum impositione, quæ feris omnibus et volucribus cœli et brutis indidit; et quod cum hac inenarrabili sapientia prophetiæ gratiam fuerit assecutus, ut ne quis hoc dicere ausit. Igitur qui nomina animantibus imposuit, quique tam admirabilem prophetiam de muliere pronuntiavit, quemadmodum jam diximus, quomodo ignoraret quid bonum sit, et quid malum? Quod si receperimus; absit; iterum blasphemias in Conditorem transferemus. Nam quomodo præceptum daret ignoranti transgressionem esse malum? Verum non ita est; absit : sed scivit clare. Enimvero hac de causa animal hoc ab initio libero arbitrio præditum esse voluit. Quod si non fuisset, neque cum mandatum prævaricatus est, illum puniri; neque si servasset, laudari oportebat. Quod enim factus sit mortalis propter prævaricationem, et ex hoc mandato, et iis quæ secuta sunt, clarum est. Audi enim mulierem ipsam loquentem serpenti : « De » fructu ligni, quod est in medio paradisi, dixit Deus ne

[1] Gen. XXI, 19.

» comedatis ex eo, ut non moriamini.» Itaque ante prævaricationem immortales erant, alioqui post cibum non supplicii loco mortem imposuisset.

VI. Quis ergo ferat eos, qui dicere audent hominem, post esum de ligno, acquisivisse scientiam boni et mali, qui et ante esum tanta sapientia plenus erat, et cum scientia etiam prophetica gratia dignatus est? Et quomodo hoc rationi consonum esset capras quidem et oves omniumque brutorum naturam scire quæ herba sit salutaris, et cibo utilis, et quæ perniciosa, ut illam adeat, hanc studiose fugiat; et hominem, rationale animal, nescire quid bonum et quid malum? Sed ecce, inquit, Scriptura lignum hoc vocat lignum scientiæ boni et mali. Neque me hoc latet: sed si proprietates divinæ Scripturæ discere volueris, scies quare hoc nomen huic ligno tribuit: non enim quod homini scientiam dederit, sic vocatum est, sed quia per illud facta est transgressio mandati, et ex illo postea intravit peccati cognitio, atque pudor, propterea sic appellatum est. Mos enim divinæ Scripturæ est a rebus accidentibus nomina locis imponere, ubi res contingunt. Eaque propter lignum hoc vocavit Scriptura divina lignum scientiæ boni et mali, quia circa illud transgressio et observatio mandati erat. Benignus enim Dominus a principio docere volens hominem conditorem et factorem suum esse visibilium omnium Opificem, qui ipsum formavit, per parvum istud mandatum ostendere voluit se Dominum esse: et quasi liberalis dominus, magnam et admirabilem quamdam domum alicujus usui donans, non totum pretium, sed aliquantulam esus partem accipere vult, ut dominii jus salvum sibi maneat, et ille interim sciat se non ædificii dominum esse, sed gratia et beneficentia domini illo frui. Sic utique et Dominus noster, cum visibilia hæc omnia homini concederet, et præstaret illi ut versaretur in paradiso, et frueretur omni-

bus quæ in illo erant : ut ne paulatim seductus animo putaret res, quæ sub aspectum cadunt, automata esse, deque sua dignitate altius quidpiam sentiret, jussit ab uno ligno abstinere, magna definita pœna, si hoc transgrederetur : ut scire posset se dominum habere, cujus liberalitate etiam cæteris rebus frueretur. Verum quia multum inconsiderate se gerens una cum uxore in tantam ruinam concidit, quod præceptum transgressus esset, et de ligno gustasset, ideo lignum ipsum scientiæ boni et mali nominavit. Non quod antea ignoraverit bonum et malum : nam sic non ignoravit, ut serpenti mulier dixerit : « Dixit Deus, ne comedatis ex illo, ne moriamini. » Itaque sciebat mortem pœnam esse, si mandatum transgrederentur : sed quia post hujus esum, et superna gloria spoliati, et sensibilem nudationem experti sunt, ideo vocavit lignum scientiæ boni et mali. Erat enim circa illud quasi quædam obedientiæ exercitatio. Didicistis quare dixit : « Aperti sunt oculi illorum et cognoverunt quod nudi erant ? Cognovistis quare lignum hoc scientiæ boni et mali vocetur ? Cogita enim quanto pudore affecti sunt post hujus esum, cum transgressi fuissent præceptum Domini : consuerunt enim folia ficus, et fecerunt sibi succinctoria. Vide a quanta gloria in quantam vilitatem deducti sint, qui antea quasi terrestres Angeli vivebant : tegmen sibi ex foliis excogitant, tantum malum est peccatum. Non solum enim nos a superna benevolentia alienos facit, sed et ad multum pudorem et vilitatem deducit : et cum nos privat bonis quæ jam possidebamus, omnem etiam fiduciam aufert. Sed ne sursum deorsumque versando peccatum, quod per esum ligni et inobedientiam hominem dejecit, luctuosior evadat oratio : age, si placet, ab hoc ligno ad aliud, nempe ad lignum Crucis, sermonem vertamus, et videamus quænam mala illud intulit, et quæ bona istud conciliavit; imo non lignum

attulit mala, sed voluntas segnis, et contemptus præcepti. Lignum illud mortem introduxit : nam post prævaricationem mors intravit, sed istud immortalitatem largitum est; illud e paradiso ejecit, istud in cœlos nos reduxit : illud propter unam transgressionem tanti supplicii reum Adam fecit, istud nos plurimis peccatorum sarcinis exoneravit, fiduciamque ad Dominum nobis concessit. Vidistis ligni et ligni differentiam? vidistis diaboli malignitatem, hominis peccatum, et Domini misericordiam? Armemus itaque nos ipsos, obsecro, charissimi, armis ligni hujus vivifici, ipsiusque virtute perniciosos animo affectus mortificemus; uti et Apostolus Paulus his verbis monet : « Qui vero sunt » Christi, carnem crucifixerunt cum affectibus et concu» piscentiis [1].» Quod autem dicit, est hujusmodi; qui se totos Christo dedicarunt, absurdam omnem concupiscentiam mortificarunt in carne subortam, ut omnes animi corrumpat operationes. Hos igitur et nos imitantes, membra nostra ad bellum instruamus adversus tyrannidem ex diabolica operatione in nos insurgentem, ut et in præsenti vita turbulentum hoc et periculosum mare intrepide trajiciamus, et ad divinæ benignitatis tranquillos portus pervenientes, bona Deum diligentibus promissa consequi valeamus, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Gal. v, 24.

HOMILIA XVII.

Et audiverunt vocem Domini Dei deambulantis in paradiso in meridie[1].

I. Satis, opinor, pro nostra virili nuper locum de ligno interpretati sumus, docentes charitatem vestram quare divina Scriptura lignum cognoscendi bonum et malum ipsum vocarit : proinde hodie animus est ad sequentia pergere, ut discatis ineffabilem Dei benignitatem, et quanta sermonis attemperatione usus sit, nostræ naturæ providentiam et curam habens. Omnia enim fecit et operatus est, ut rationale hoc animal, a se conditum, in omni honore esset, et in nullo Angelorum vita deterius foret, sed et in corpore illorum possideret impassibilitatem. Cæterum ut vidit utrosque peccando transgressos per negligentiam ea, quæ a se præcepta erant, idque postquam minis eos represserat, ut tutiores redderet, ne sic quidem a benignitate sua cessat; sed semper sui similis, quemadmodum clementissimus pater, filium indignum quid nobilitate sua per negligentiam commisisse, et a summo honore in extremam vilitatem redactum videns, paternis visceribus commotus, non illum auxilio destitutum sinit : sed iterum suum agit officium, ut paulatim ipsum a vilitate illa liberatum, pristinæ restituat dignitati. Simili modo bonus Deus misertus est hominis, cum uxore sua diaboli insidiis circumventi, cujus per serpentem consilium acceperat : veluti medicus ad infirmum, et ægrotantem, jacentem, indigentemque

[1] Gen. III, 8.

cura et medici manu, protinus accedit. Sed ut et ex verbis discatis quam ineffabilis sit Dei benignitas, operæ-pretium fuerit audire quæ lecta sunt. «Et audierunt, inquit, vocem » Domini Dei deambulantis in paradiso ad meridiem, et de» lituerunt tam Adam, quam uxor illius a facie Domini in » medio ligni paradisi [1]. » Ne inconsideranter, dilecti, prætereamus quæ a divina Scriptura dicta sunt, neque in verbis ipsis hæreamus : sed consideremus ob nostram imbecillitatem tantam hic adhiberi verborum humilitatem, et ob salutem nostram omnia ut Deo dignum est agi. Nam si vellemus verba, ut sunt pronuntiata, sectari, et non indigne, ut de Deo loquentes decet, exponere, dic, quæso, annon multa hinc sequerentur absurda ? Ecce enim statim ex iis quæ principio lecta sunt, hoc spectare licet. « Et audierunt vo» cem Domini Dei ambulantis in paradiso ad meridiem, et » delituerunt. » Quid dicis ? an deambulat Deus ? an pedes ipsi tribuemus ? et de eo nihil sublime cogitabimus ? Non ambulat Deus : absit. Quomodo enim ambularet, qui ubique præsens est, et omnia implet ? cui cœlum thronus, et terra scabellum, ipse-ne in horto continetur ? Quis cordatus hoc diceret ? Quid igitur est, « Audierunt vocem Do» mini Dei deambulantis in horto ad meridiem ? » In sensum mali illos deducere voluit, ut in magno mentis angore constituerentur : id quod et factum est. Tanto siquidem sensu affecti sunt, ut cum advenisset Deus, sese occultare conati sint. Mox enim ut intravit peccatum, et prævaricatio, pudor ac verecundia illos invasit. Quippe judex incorruptus, conscientiam dico, cum adversus hominem exurgeret, clara voce clamabat, accusabat, et ostendebat, et quasi ante oculos scribebat ipsis peccatorum magnitudinem. Ideo enim benignus Dominus principio cum formaret hominem, conscientiam illi indidit accusatricem perpe-

[1] Gen. III, 8.

tuam, quæ decipi et fallaciam ferre posset nunquam. Et licet quis, admisso peccato, perpetratoque aliquo facinore illicito, omnes homines celet, illam tamen accusatricem non poterit latere; sed quocumque abeat, illam perpetuo intra se habet obturbantem, laniantem, flagellantem, nunquam quiescentem : sed et domi, et in foro, et in cœtibus, et in mensa, et dormientem, et surgentem adoritur, rationem delictorum exigit, obque oculos ponit et delictorum gravitatem, et subsecuturam pœnam, et quasi medicus optimus non cessat sua medicamenta apponere : et si semel depellatur, neque sic desistit, sed continuam sollicitudinem gerit.

II. Hoc enim conscientiæ opus est, ut jugiter memoriam ingerat, nec permittat unquam in factorum oblivionem nos venire : sed ob oculos proponat, uti vel hac ratione nos tardiores faciat, ne in eadem peccata prolabamur. Nam si cum ex conscientia tantum nobis sit subsidii, et tantum adjutorii, et si hanc habentes vehementem accusatricem, quæ nostram mentem flagellet, et cor lancinet, et quovis carnifice gravius instet, plerique neque sic ignaviam vincimus : si hoc destitueremur subsidio, quo non tunc statim excideremus? Propterea primigenius homo ut illum sensum accepit, adventum Domini secum cogitans, statim se occultavit. Quare, dic, oro? Quoniam videbat sibi trucem astare accusatorem, conscientiam dico. Neque enim alium ullum objurgatorem habebat et testem peccatorum, sed unicum illum quem intrinsecus circumferebat. Attamen præter conscientiæ accusationem, etiam privatio gloriæ, quæ illos antea quasi vestimentum fulgidum ambiebat, docebat illos per ipsam nuditatem admissi peccati magnitudinem. Itaque quia post grave peccatum illud pudore circumfusi erant, delitescere tentaverunt. « Audie» runt enim, inquit, vocem Domini Dei deambulantis in

»horto ad meridiem, et occultaverunt se tam Adam, quam »uxor ejus a facie Domini Dei in medio paradisi.» Nihil peccato pejus, dilecte : ipsum enim ut introierit, non solum pudore nos replet, sed et insipientes reddit eos, qui antea intellectu et sapientia multa præditi fuerant. Animadverte, obsecro, quam insipienter agit nunc, qui antea tanta pollebat sapientia, qui ex actis ipsis traditam sibi sapientiam nobis declarabat, qui talia prophetabat: « Audita voce Domini Dei deambulantis in horto ad meridiem, occultavit se tam ipse quam uxor ipsius a facie Domini Dei in medio ligni paradisi. » Quantæ hoc est insipientiæ, quod a Deo, qui ubique præsens est, a Creatore qui ex nihilo res ut essent produxit, qui abscondita scit, « Qui finxit sigillatim corda »hominum [1], et intelligit omnia opera eorum, Qui scruta»tur corda et renes [2], Qui etiam ipsos cordis motus cognos»cit [3], » abscondere se conentur? Sed ne mireris, dilecte: talis enim peccantium consuetudo est, ut, tametsi occultari non possint, occultari tamen velint, et studeant. Ut autem scias eos non ferentes pudorem, quo post peccatum sese suffuderant, nudati incorruptibili illa gloria, hoc fecisse, considera ubi occultentur; in medio paradisi. Nam sicut verberones et ingrati quidam famuli, cum non possint se ab hero suo occultare, huc et illuc in angulos domus currere solent, metu illorum animum concutiente : ita et hi nullum invenientes effugium, in ipsa domo, paradiso inquam, circumaguntur. Nec absque ratione tempus assignatur : « Audierunt enim, inquit, vocem Domini Dei deambu»lantis in paradiso in meridie.» Sed ut discas Domini benignitatem, quod ne modicum quidem distulerit, sed mox, ut vidit quod factum erat, et ulceris magnitudinem, ad opitulandum festinaverit; ut ne ulcus grassando fieret incurabile vulnus : idcirco ut præveniat accelerat, et velociter

[1] Psal. XXXII, 15. — [2] Id. VII, 10. — [3] Id. XLIII, 22.

crescenti ulceri adest, ac pro sua bonitate neque ad parvum tempus a cura sua illum destitutum relinquit. Nam tantam præ se ferebat rabiem salutis nostræ inimicus, qui semper nostris bonis invidet, ut mox sub initium moliretur insidias, et suo pernicioso consilio ipsos admirabili illa vita privaret : sed solers ille artifex Deus, qui sua sapientia res nostras dispensat, videns diaboli malignitatem, et hominis segnitiem, qua per mulierem deceptus, in tantam incidit confusionem; mox adest, et quasi mansuetus et benignus judex in tribunali terrore et horrore pleno sedet, et examinat diligenter : per hoc nos docendo ne congeneres nostros condemnemus, nisi causa antea diligenter cognita.

III. Audiamus igitur, si placet, quæ Judex interroget, quæ rei respondeant, quas pœnas ferant, et cui condemnationi obnoxius fuerit is, qui in illos tantas insidias machinatus est. Sed, obsecro, animum attendite, et multo cum timore dicta auscultate. Si enim cum videmus terrenum judicem in sublimi tribunali sedentem, reos in medium producentem, et suppliciis afficientem, non sine timore astamus, audire volentes quidnam judex dicat, et quid respondeat reus : multo magis nunc hoc nobis faciendum, cum videmus Opificem naturæ pœnam suis creaturis intentare. Verum si diligenter attendatis, videbitis quantum intersit inter misericordiam Dei, et hominum erga congeneres severitatem. « Et vocavit Dominus Deus Adam, et » dixit illi : Adam, ubi es [1]? » Vel ex ipsa interrogatione jure obstupescamus ad eminentem Dei clementiam : non solum quod vocaverit, sed quod per seipsum vocaverit; id quod homines facere nunquam ferrent inter se, licet eamdem naturam sortiti sint. Scitis enim, cum judices in alto solio sedent, rationesque repetunt a malefactoribus, nec suo eos responso dignari : hoc ipso ostendentes illis quanta igno-

[1] Gen. III, 10.

minia sese suis flagitiis asperserint : et judex quidem respondet, sed alius quispiam a judice hæc excipiens, reo annuntiat, et judici quoque quæ reus dixerat : et hic ferme ubique judicantium mos est. Verum Deus non sic agit, sed quomodo? Ipse per sese vocat : « Et vocavit, inquit, Do» minus Deus Adam, et dixit illi : Adam, ubi es?» Vide in brevi hac dictione quanta vis recondita sit. Nam et ipsum vocare, magnæ et ineffabilis est clementiæ; erubescentem, et neque os aperire, neque linguam movere audentem vocare, et per interrogationem occasionem dare, id ingentis erat benignitatis : illud autem dicere, «Ubi es?» plurimam una cum benignitate vim habet. Perinde enim subindicare videtur ac si diceret : Quid factum est? In alio te statu reliqui, in alio te invenio : gloria vestitum te reliqui, nunc in nuditate te invenio. « Ubi es ? » Unde tibi hoc accidit? Quis te in tantam induxit vicissitudinem? quis latro vel fur sic semel omnem divitiarum substantiam auferens, in tantam te inopiam deduxit? Unde nuditatis sensus tibi contigit? Quis tibi in causa fuit, ut auferretur a te vestimentum illud admirabile, quo amictus eras? Quæ repentina hæc mutatio? quæ tempestas ita subito omnes tuas merces demersit? Quid accidit quod ab eo, qui tibi tanta beneficia præstitit, et in tantum honorem te evexit, occultari satagis? Quem nunc timens, delitescere studes? Num adest accusator? num instant testes? Unde tanta formido, tantusque metus te invasit? « Tuam, inquit, deambulantis in paradiso » vocem audivi, et timui, quia nudus sum, et abscondi me[1]. » Unde tibi nuditatis notitia contigit? dic mihi : quid hoc novum et insolens? Quis hoc unquam annuntiare potuisset tibi, nisi ipse hujus pudoris auctor tibi fuisses? nisi a ligno, de quo præcepi, ut ex eo solo non comederes, comedisses? Vide ingentem misericordiam et patientiam Domini. Nam

[1] Gen. III, 10.

cum posset ne responso quidem eum dignari qui peccaverat, sed statim pœnam infligere, quam prius statuerat prævaricaturo, patienter tamen agit, tolerat, et interrogat, et responsum accipit : et iterum interrogat, quasi ad defensionem eum provocans : ut arrepta occasione etiam post tantam prævaricationem, suam erga illum misericordiam exhibeat; quo etiam nos docet ut, quando et nos reis jus dicimus, non tam inhumane illis loquamur, neque ferina in illos utamur sævitia : sed cum tolerantia multa et misericordia agamus, utpote nostris ipsorum membris jus dicturi, et cogitantes illos nobis esse congeneres, supplicium misericordia temperemus. Non enim frustra tanta verborum attemperatione utitur divina Scriptura, sed verbis humilibus docet, et provocat, ut pro viribus humanis Domini benignitatem imitemur. « Dixitque : Quis annuntiavit tibi » quod nudus esses, nisi [quod] de ligno, de quo solo » præcepi tibi ne comederes, de illo ipso comedisti[1]? » Unde, inquit, posses hoc scire te tanto pudore affici, nisi multum intemperans fuisses, et mandatum meum contempsisses ?

IV. Considera, dilecte, bonitatis Dei excellentiam, quomodo quasi amicus amico loquitur, et quasi expostulat cum eo, qui mandata transgressus erat. « Quis annuntiasset tibi » quod nudus esses, nisi de ligno de quo solo præcepi tibi » ne comederes, de illo ipso comedisses ? » Non caret emphasi, et latenti quadam vi, quod dicit, « De quo solo : » quasi diceret : « Num adeo angustos fruendi limites tibi præscripsi ? Nonne omnem copiam præbui, et omnium, quæ in paradiso sunt, potestatem tibi concedens, ab hoc unico ut abstineres præcepi, ut scire posses te sub domino quodam esse, cui obedientiam debes? Quæ igitur tanta negligentia illa, ut tantis fructibus non contentus, ab hoc unico abstinere nolueris, et sic statim ad violandum mandatum quod

[1] Gen. 3, 11.

dedi proruperis, ac te tantis malis implicaveris? Quæ tibi inde utilitas? Annon hæc prædixi? Nonne metu pœnæ volui vos coërcere et munire? nonne dixi quæ vobis eventura erant? nonne hac de causa, ne in tanta mala incideretis, hunc cibum prohibui? Quis te post venia dignetur, qui post tanta mandata Deo ingratus fueris? Nonne sicut pater dilectum filium, de omnibus satis dilucide et distincte instruxi, ut de aliis quidem gustares, ab hoc autem abstineres, ut ne omnia tua bona simul perderes? Sed forte ratus es alterius consilium meo mandato melius et fide dignius; et expectatione majorum bonorum hæc fecisti, et contempto mandato meo, de ligno edere ausus es: ecce quid tibi acciderit, nunc experientia malorum didicisti quanta consilii illius pernicies.» Vidistis Judicis clementiam? vidistis mansuetudinem et tolerantiam inenarrabilem? vidistis verborum attemperationem, omni sermone et cogitatione superiorem? vidistis quomodo per interrogationem, et per hæc verba: « Quis annuntiavit tibi quod nudus esses, nisi de » ligno, de quo solo præcepi tibi ne comederes, de illo » ipso comedisses; » januas illi aperire vult defensionis, ut et misericordiam suam erga eum, qui tantum peccaverat, declararet? Audiamus et reum, quid adhæc respondeat. « Et dixit Adam: Mulier quam dedisti ut sit mecum, ipsa » mihi dedit de ligno, et comedi[1]. » Miserabilia verba, et magna miseratione plena, ac digna quæ ad clementiam Dominum provocent, tam mansuetum et bonitate sua vincentem nostra peccata. Nam postquam multum tolerando illius mentem commovit, et ostendit peccati magnitudinem, quasi defensionem parans, ait illi Adam: « Mulier quam » dedisti ut sit mecum, ipsa mihi dedit de hoc ligno, et co- » medi. » Scio, inquit, me peccasse: sed mulier quam dedisti ut sit mecum, de qua ipse dixisti: « Faciamus illi adjutorem

[1] Gen. III, 12.

» secundum eum, » ipsa mihi hujus ruinæ causa fuit. « Mulier » quam dedisti ut sit mecum. » Quando enim expectassem ut tanta ignominia me afficeret, quæ ideo condita est ut mihi solatio esset? Tu mihi ipsam dedisti, tu ipsam mihi adduxisti. Ipsa, nescio unde mota, dedit mihi de ligno, et comedi. Videntur hæc quidem defensionem quamdam præ se ferre: sed prorsus venia carent. Qua enim venia dignus es, inquit, qui mea præcepta oblitus fueris, et qui mulieris donum meis verbis præferendum putaveris? Nam licet mulier cibum dederit, sufficiebat tamen mandatum meum, et timor supplicii, ut te ab esu deterrerent. An ignorabas? an nesciebas? Ideo curam vestri gerens prædixi, ne in hæc incideretis: itaque licet mulier tibi ad transgressionem mandati ministrarit, tu propterea insons non eris. Majorem enim fidem mandato meo te habere oportebat, et non solum ut tu ipse ab esu caveres, sed et ut mulierem doceres peccatorum magnitudinem. Caput enim es mulieris, et propter te illa producta est: tu autem ordinem invertisti, et non solum illam non correxisti, sed et ipse simul abreptus es: ac cum oporteret corpus reliquum capiti obsequi, diverso modo res evenit, corporique reliquo caput obsecutum est, et quæ sursum erant, in infimum locum venerunt. Propterea quoniam totum ordinem invertisti, eo nunc redactus es, qui antea tanta gloria vestitus eras. Quis te satis digne deploraverit, cui tot et tanta bona ablata sunt? Verumtamen licet hæc omnia tibi acciderint, nulli tamen alteri causam ascribe, sed tibi ipsi et tuæ ignaviæ: neutiquam enim te nolentem mulier in tantam induxisset ruinam. Num hortata est? num disseruit? num decepit? Dedit tantum, et statim, tamque facile ad sumendum cibum adductus es, nullam mandati vel memoriam fecisti? putasti a me te deceptum esse, et propterea cibum hunc tibi non concessisse, ut ne majoribus fruereris. Et qua ratione

ego te fallerem, qui tot in te beneficia contuli? Et istuc ipsum quanta beneficentiæ magnitudo erat, ut prædicendo distinguerem a quo abstinendum esset, ut non incideres in quæ incidisti? Sed hæc omnia nihili faciebas. Ecce nunc experientia te docet quanta peccatorum tuorum sit magnitudo : reliquum est, ut soli mulieri culpam non ascribas, sed et negligentiæ tuæ.

V. Igitur satis Adamum allocutus, postquam confessionem ille delictorum, ut putabat, edidit, peccato in mulierem translato : vide bonum Dominum, quanta iterum indulgentia dignatur etiam illam suo responso. « Et dixit, « inquit, Deus mulieri : Cur hoc fecisti [1]? » Audisti virum in te culpam transferentem, et omnia tibi ascribentem, quæ ipsi in adjutricem data es, atque ideo condita, ut tuis solatiis ipsum foveres, utpote eamdem naturam cum ipso sortita. Cur hoc fecisti, o mulier? cur et tibi, et viro tantæ confusionis facta es auctor? Quæ utilitas ex hac intemperantia tibi accrevit? Quod ex hoc errore lucrum tibi accessit, quo sponte decepta, etiam virum ejus mali participem fecisti? Quid ergo mulier? « Serpens decepit me, et co- » medi [2]. » Vide etiam hanc quomodo perterrita peccata sua defendat. Nam sicut vir culpam in mulierem rejicere videtur dicens : « Mulier tulit, et dedit mihi, et comedi; » sic et ipsa nullum effugium inveniens, fatetur factum, et inquit : « Serpens decepit me, et comedi. » Mala illa, inquit, bestia hunc nobis lapsum attulit. Illius perniciosum consilium in hanc nos ignominiam adegit. Ille me decepit, et comedi. Dilecti, ne transeamus simpliciter quæ nunc dicuntur; sed diligenter scrutantes, plurimam inde utilitatem percipiamus. Terribile enim judicium est, et horrore plenum : oportetque accurate omnia audientes, magnum thesaurum inferre menti. Considera enim et virum dicentem : « Mu-

[1] Gen. III, 13. — [2] Ibid.

»lier, quam dedisti ut sit mecum, ipsa mihi dedit, et co»medi.» Nusquam necessitas, nusquam violentia, sed electio et voluntas : dedit solum, et non coëgit, nec vim attulit. Quin et ipsa quoque apologiam concinnans non dixit: «Serpens coëgit me et comedi:» sed quid? «Serpens »decepit me:» ut autem deciperetur, aut non deciperetur, in ipsius erat potestate. «Serpens, inquit, decepit me.» Inimicus nostræ salutis, opera hujus malæ bestiæ usus, consilium dedit et decepit : non vim fecit, neque coëgit, sed pernicioso consilio fraudes suas opere complevit : quoniam mulierem offendit, quæ deceptionem facile admissura erat, nulla venia dignam. «Serpens decepit me, et »comedi.» Vide bonum Dominum, illorum verbis contentum, et ad plura dicenda non cogentem. Quandoquidem enim hæc non ignorans interrogabat, sed gnarus, et admodum gnarus : ut suam declaret misericordiam, ad illorum se infirmitatem demittit, et ad peccatorum confessionem ipsos provocat. Hac igitur de causa nihil ulterius ex eis quærit. Ediscere forte par erat deceptionis genus: verum ut nobis ostendat se non ignorantem interrogasse, fuit contentus dictis. Nam illa dicendo : «Serpens decepit »me, et comedi;» subindicavit perniciosum consilium, quod a diabolo per serpentem accepit, quasi post esum futuri essent tanquam dii. Vidistis quanta diligentia Adam interrogatus est? cum quanta indulgentia in judicium adducta est mulier? quomodo uterque se defendit? Videte demum hic ineffabilem misericordiæ Judicis excellentiam. Postquam mulier dixit: «Serpens decepit me, et comedi :» non jam serpentem dignatur responsione, neque locum ei dat sese purgandi : neque interrogat sicut virum et mulierem : sed accepta ab illis defensione, in illum, quasi malorum auctorem, se convertit. Et quia, utpote Deus, cui etiam arcana nota sunt, sciebat serpentem ministravisse

diaboli insidiis et invidiæ, quam erga hominem exhibuerat, ut discas ipsius bonitatem, quomodo, gnarus tamen, ad Adam quidem ait, « Ubi es? Quis annuntiavit tibi quod » nudus sis? » Evæ autem dixit : « Cur hoc fecisti? » huic malæ bestiæ nihil tale dicit. Sed quid? « Et dixit Dominus » Deus serpenti : Quia fecisti hoc? » Vidisti differentiam? Mulieri dixit : « Cur hoc fecisti? » Serpenti autem : « Quia » fecisti hoc; » quia hoc malum, inquit, operatus es, quia perniciosum hoc consilium induxisti, quia huic invidiæ ministrasti, quia invidiam acuisti adversus creaturam meam : « Maledictus tu præ omnibus pecoribus, et præ omnibus » bestiis terræ. Super pectus tuum et ventrem tuum gradie» ris, et terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Et ini» micitias ponam inter te, et inter mulierem : et inter se» men tuum, et inter semen illius. Ipse observabit caput » tuum, et tu observabis ejus calcaneum [1]. »

VI. Attende, oro, hic ordinem contextus refertum Dei erga homines benevolentia. Nam interrogans a viro incœpit, deinde ad mulierem transiit. Et postquam ipsa dixit quis sibi auctor fuisset, ut ventum est ad serpentem, non jam illum dignatur ut responsum ex eo audiat, sed pœnam intentat, et talem quæ in omne tempus extendatur, et sui spectaculo omnibus posthac futuris doctrina sit, ne ultra pestilens illud audiatur consilium, neque locus concedatur dolosis ipsius insidiis. Sed forte dixerit aliquis : « Cum diabolus, serpentis opera usus, malum attulerit consilium, cur bestiæ illi pœna infligitur? » Est et hoc ineffabilis benignitatis Dei opus. Nam sicut amantissimus pater puniens eum, qui filium suum occiderit, et gladium et ensem, per quem filius suus occisus, destruit, et in multas partes comminuit : eodem modo Deus egit. Quia serpens, quasi gladius quidam, diaboli servivit malitiæ, perpetuam

[1] Gen. III, 14, 15.

ipsi pœnam infligit; ut per hoc quod sub sensum et sub aspectum cadit, intelligamus in quanta ignominia sit diabolus. Nam si is, qui ut instrumentum ministravit, tantam expertus est indignationem, quale supplicium verisimile est suscepturum diabolum? Imo hoc nos jam docuit in divinis Evangeliis Christus, dicens ad eos, qui a sinistra sunt constituti : « Discedite a me maledicti in ignem æternum, » qui præparatus est diabolo, et angelis ejus[1]. » Illi enim olim præparatus est inextinguibilis ille ignis. Quid ergo miserius illis, qui negligendo salutem suam, seipsos supplicio illi obnoxios reddunt, quod diabolo præparatum est? Nam quod nobis, si voluerimus virtutem amplexari, et leges a Christo statutas sequi, paratum sit regnum, ipsum audi loquentem : « Venite benedicti Patris mei, in hæreditatem » accipite regnum, quod vobis præparatum est a constitu- » tione mundi[2]. » Vidisti illi inextinguibilem ignem præpatum, nobis autem, nisi desides fuerimus, regnum? Hæc igitur cogitantes, vitæ nostræ curam agamus, et malitiam fugientes, nunquam diabolicis artibus decipiamur. At si et vos volueritis, et nondum fessi estis, iterum in medium afferamus pœnam quæ serpenti inflicta est, ut paulatim ad finem judicii properantes, videamus divinæ clementiæ magnitudinem. Nam si homines judicem videntes publice sedentem, et contra reos sententiam pronuntiantem, sæpe toto die ibi manent, nec inde abscedunt, donec surrexisse viderint judicem : multo magis nunc nos decebit Judicem majori cum alacritate videre bonum Deum, quomodo serpenti gravem pœnam imposuerit, ut per sensibilis hujus bestiæ pœnas, qua velut organo usus est malignus ille dæmon, intelligamus quas illi pœnas in futuro sæculo inflicturus sit : quomodo item misericordi correptione virum et mulierem castiget, quæ admonitio potius sit quam pu-

[1] Matth. xxv, 41. — [2] Ibid. 34.

nitio; ut his omnibus diligenter animadversis, admiremur clementis Dei providentiam, quam ille erga nostram naturam exhibet. Quid ergo illi dictum? « Et dixit Dominus » Deus serpenti : Quia fecisti hoc, maledictus tu præ omnibus pecoribus, et præ omnibus bestiis quæ sunt super » terram. Super pectus tuum et ventrem tuum gradieris, » et terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Et inimicitias ponam inter te, et inter mulierem, et inter semen » tuum, et semen ejus. Ipse tuum observabit caput, et tu » observabis ejus calcaneum. »

VII. Gravis et vehemens indignatio : quia magna etiam et ingens deceptio, quam per illum malignus dæmon intulit. « Et dixit Dominus Deus serpenti : Quia fecisti hoc. » Quia tali, inquit, malitiæ ministrasti, ut fraus illa opere compleretur, malum consilium afferendo, et letale poculum temperando; quia sic fecisti, et a mea benevolentia excludere voluisti creaturas meas, ministerio maligni dæmonis sententiæ exhibito, qui ob invidiam et ingentem superbiam suam e cœlis in terram dejectus est : propterea quia te in his ut instrumento est usus, perpetuam tibi pœnam impono, ut per ea, quæ tibi inferuntur, et ille scire possit quodnam ipsum maneat supplicium, et futuri homines erudiantur, ne seducantur diaboli consiliis, neque illius fraudes admittant, ut ne in easdem incidant pœnas. Propterea maledictus es tu inter omnes bestias, quia calliditate male, et non ut oportebat, es usus : sed privilegium quod super omnia animantia possidebas, hoc tibi in omnium malorum cessit occasionem. Inquit enim : « Serpens erat » prudentissima omnium bestiarum, quæ erant super ter- » ram. » Propterea maledictus tu inter omnia jumenta et omnes bestias terræ futurus es. Et quia maledictio non erat sensibilis, neque oculis videri poterat, propter hoc sensibilem illi pœnam infert, ut continuo ante oculos videre

possimus supplicii ejus monimenta. « Super pectus et super ventrem gradieris, et terram comedes omnibus diebus » vitæ tuæ : » quia forma tua abusus es, et in familiaritatem rationalis animalis a me conditi venire non formidasti. Sicut igitur diabolus, qui per te operatus, et te instrumento usus est, e cœlis deorsum depulsus est, quia plus quam dignitatis suæ erat, sapere volebat : ita similiter impero ut et tu aliam formationis figuram habeas; et super terram repas, eaque alaris; atque adeo ne liceat tibi posthac suspicere, sed semper in hoc maneas statu, et solus ex animalibus terra pascaris, et neque hoc solum : « Nam et inimicitias ponam inter te, et inter mulierem, inter semen » tuum, et semen ejus. » Neque hoc contentus ero, quod super terram reptes, sed et inimicam fœderisque nesciam faciam tibi mulierem : neque eam solam, sed et semen ejus semini tuo hostem perpetuum faciam. « Ipse tuum observabit caput, et tu ejus observabis calcaneum. » Tantum enim illi robur concedam, ut continuo incumbat capiti tuo; te autem faciam sub pedibus ejus jacere. Vide hic, dilecte, per pœnam, huic bestiæ deputatam, quantam humani generis curam nobis demonstret. Et hoc quidem de visibili serpente : licet autem volenti postea considerare scriptorum seriem, et cognoscere si de sensibili serpente hæc dicta sunt, multo magis accipienda esse de spirituali serpente. Etenim et illum pedibus nostris subjecit humiliatum, et id præstitit ut nos ejus capiti incumbamus. Annon hoc significat dicens : « Calcate super serpentes, et scorpiones [1] ? » Deinde ne putemus de sensibilibus feris esse dictum, subdit : « Et super omnem virtutem inimici [2]. » Vidistis ex his, quæ dicta sunt de pœna instrumento diabolico inflicta, ingentem Dei humanitatem? Veniamus iterum, si placet, ad mulierem. Serpens quia fallaciam intulit,

[1] Luc. x, 19. — [2] Ibidem.

propterea et pœnam ipse primus accepit : et quia primo mulierem decepit, et illa postea virum secum traxit, ideo et ipsa prior plectitur pœna magnam admonitionem habente. « Et mulieri dixit : Multiplicans multiplicabo ærumnas tuas, et gemitum tuum. In doloribus paries filios : » et ad virum tuum conversio tua, et ipse tui dominabitur [1]. » Vide bonitatem Domini, quanta post tantam prævaricationem mansuetudine utitur. « Multiplicans multiplicabo ærumnas tuas. » Ego quidem volebam, inquit, te citra dolorem et ærumnam vivere, liberamque ab omni mœrore et tristitia, et omni voluptate repleri, et licet corpore circumdatam, corporalium sensu non affici : at quia non usa es, ut oportet, tanta prosperitate, sed affluentia bonorum tam ingratum tibi animum invexit, propterea tibi frenum impono, ut ne amplius lascivias, ad tristitias et gemitus te condemnans. « Multiplicans multiplicabo ærumnas » tuas, et gemitum tuum. In doloribus paries filios. » Rem, inquit, magnæ lætitiæ et filiorum propagationem a dolore ut incipias faciam, ut et ipsa per cujusque partus dolores et ærumnas, perpetuo monearis quanta sit peccati et inobedientiæ magnitudo : et ne processu temporis oblivioni tradas quod factum est, sed noscas hujusmodi fallaciam horum tibi causam fuisse, propterea « Multiplicans multiplicabo ærumnas tuas, et gemitum tuum. In doloribus » paries filios. » Hic significat parturientium dolores, multiplicemque illum laborem, quem ferre necesse est : nempe tot mensibus, velut sarcinam infantem gestare, et sentire singulares, quæ inde oriuntur, ærumnas, membrorum distorsionem, et intolerabiles illos dolores, quos solæ illæ sciunt, quæ expertæ sunt.

VIII. Verumtamen doloribus tanta solatia simul admiscuit benignus Deus, ut ferme conferendum sit gaudium

[1] Gen. III, 16.

quod ex nato puero habetur, cum doloribus illis qui tot mensibus ventrem dissecant. Nam quæ tantum laborem ferunt, totque dolorum cruciatibus discerpuntur, ut pene de ipsa vita desperent, postquam pepererint, et doloribus fuerint solutæ, lætitiaque frui cœperint, iterum quasi oblitæ laborum omnium, filiorum generationi operam dant, sic dispensante benigno Deo, ut hominum servetur genus. Semper enim futurorum bonorum spes id efficit, ut præsentia incommoda levius ferantur. Id quod in negotiatoribus quis viderit, qui ingentia maria transeunt, naufragia ferunt et piratas, ac post pericula multa, quibus illorum spes frustratur, neque sic tamen desistunt, sed iterum eadem attentant. Hoc etiam de agricolis possemus dicere: etenim et illi cum profunde secuerint terram, et diligenter excoluerint, ac largam sementem jecerint, sæpe ariditate vel immodicis pluviis, vel tandem quando manipuli colligendi, rubigine superveniente, spe sua excidunt: verumtamen neque illi sic desistunt, sed iterum, ut tempus appetierit, agriculturam exercent. Atque in quibuscumque studiis et artibus hoc obvium est. Sic mulier quoque et ipsa sæpe post tot menses illos, post intolerabiles dolores, post noctes insomnes, post membrorum distensiones, parvo quodam casu incidente, licet ante statutum tempus partum abortiverit informem, et nondum lineamentis figuratum, vel formatum quidem, non integrum autem, neque sanum, vel etiam sæpe mortuum, vix e periculis elapsa, attamen quasi oblita horum omnium, eadem quæ antea fert et tolerat. Et quid dico eadem? sæpe cum fœtu nato commori eas contingit, et neque hoc cæteras terret, neque persuadet ut rem fugiant; tantam Deus tristibus illis insevit voluptatem simul et lætitiam. Propter hoc dicebat: « Multi» plicans multiplicabo ærumnas tuas, et gemitum tuum.

» In doloribus paries filios. » Hoc etiam Christus dicebat Discipulis suis, monstrans tam doloris magnitudinem, quam lætitiæ excellentiam : « Mulier quando parit, tristitiam » habet, quoniam venit hora ejus [1] : » deinde volens nobis declarare quomodo tristia simul e medio tollantur, gaudium autem et lætitia succedant, inquit : « Quando autem » pepererit puerum, non jam memor est afflictionis, propter » gaudium, quia natus est homo in mundum [2], » Vidistis providentiam et curam nostri eximiam? vidistis pœnam admonitionis plenam? « In doloribus paries filios : » deinde, « Ad virum tuum conversio tua, et ipse dominabitur tui. » Quasi se defendens apud mulierem hæc dicit benignus Deus. Ego, inquit, ab initio honore parem te formavi, et ejusdem dignitatis in omnibus participem, et sicut viro, ita et tibi omnium principatum concredidi : cæterum quia abusa es honoris dignitate, subjicio te viro : « Et ad virum » tuum conversio tua, et ipse tui dominabitur. » Quia relicto eo cui dignitate par, et cujus naturæ particeps, et propter quem formata es, familiaritatem cum serpente mala illa bestia habere, et ejus accipere consilium voluisti : propterea posthac illi te subjicio, et illum dominum tuum assero, ut illius scilicet dominium agnoscas : et quia nescivisti imperare, disce bene parere. « Ad virum enim « tuum, inquit, conversio tua, et ipse dominabitur tui. » Melius est ut tu sub illo sis, et illum dominum habeas, quam libere et cum potestate vivens per præcipitia feraris. Nam et equo utilius est freno regi, et composite progredi, quam sine illo per præcipitia ferri. Itaque considerans quid tibi sit utile, ad illum te habere volo conversionem : sicut corporis est caput sequi, et dominium ejus suaviter agnoscere. Scio vos dictorum copia fatigari, sed excitemini aliquantulum, oro, ne imperfectum judicium relinquamus,

[1] Joan. XVI, 21. — [2] Ibid.

neque relicto adhuc judice sedente discedamus, siquidem ferme ad finem pervenimus.

IX. Videamus itaque quid, post sermonem mulieri factum, viro dicat, et quam illi pœnam infligat. « Adæ autem dixit : Quia audisti vocem uxoris tuæ, et comedisti » de ligno, de quo mandavi tibi, ut ex eo solo non comedas, de illo ipso comedisti, maledicta terra in operibus » tuis. In ærumnis comedes illam omnibus diebus vitæ tuæ : » Spinas et tribulos tibi producet, et comedes fœnum » agri. In sudore faciei tuæ vesceris pane tuo, donec re- » vertaris tu in terram, de qua sumptus es. Quia terra es, » et in terram abibis[1]. » Plurima et ineffabilis etiam hoc loco ostenditur Domini erga hominem providentia, et cura : sed audiamus diligenter unumquodque dictorum. « Adæ » autem dixit : Quia audisti vocem uxoris tuæ, et come- » disti de ligno, de quo præceperam tibi, ut ex eo solo » non comedas, de illo ipso comedisti. » Quoniam, inquit, audisti mulierem tuam, et comedisti de ligno, et consilium illius meo mandato pluris fecisti, et noluisti ab unico hoc ligno abstinere, de quo solo præcepi tibi ne comederes : num tibi præcepi ut a multis abstineres? ab uno solo, et neque ab illo abstinuisti, sed oblitus mandatorum meorum, mulieri obtemperasti : idcirco reipsa disces quantum malum sis operatus. Audiant viri, audiant mulieres, et illi quidem, ut ne ferant eas mala consulentes, hæ autem, ut ne talia consulant. Nam si hic, culpa in mulierem rejecta, nullam veniam assecutus est, qualem quis haberet veniam, dicens : « Propter uxorem hoc et hoc peccavi. et hoc et hoc feci? » Ea enim de causa sub tua potestate facta est, et dominus ejus pronuntiatus es, ut illa tibi pareat, et non caput pedes sequatur. Verum non raro videmus contrarium usu evenire, ut qui suo ordine caput esse deberet, neque

[1] Gen. III, 17-19.

pedum ordinem servet, et ea, quæ in pedum loco est, in caput constituatur. Idcirco et beatus Paulus, magister orbis, hæc omnia prævidens, clamabat : « Unde namque scis, mu- » lier, an virum sis salvatura? aut qui scis, vir, an uxorem » sis salvaturus [1] ? Verumtamen viri est, ut diligenti opera male consulentem repellat : mulier vero semper in memoria retineat supplicium, quod Evæ irrogatum est, quæ pestiferum illud consilium viro suggesserat, ne audeat talia consulere, neque imitetur Evam : sed illius exemplo prudentior fiat, et talia consulat, quæ ipsam, et virum omni supplicio liberatura sint. Porro ad institutum redeamus. « Adæ autem dixit Deus : Quia audisti vocem uxoris tuæ, » et comedisti de ligno, de quo præcepi tibi de eo solo ne » comederes, de illo ipso comedisti. » Quoniam, inquit, tam negligens fuisti in observando mandato meo, neque timor te coërcuit, neque præcedens interminatio calamitatis esum consecuturæ tibi quidquam profuit, sed in tantam nequitiam pervenisti, ut neque ab unico hoc ligno tibi temperaveris, tametsi tot et tantis tibi frui liceret, ideo « Maledicta » erit terra in operibus tuis. » Vide benignitatem Domini, quomodo serpentem punit, quomodo idem et rationale animal. Illi enim dixit : « Maledictus tu de terra : » hic autem non sic; sed quid? « Maledicta terra in operibus tuis. » Et merito. Nam quia propter hominem producta est, ut ille posset frui iis quæ ex ea nascuntur, ideo iterum propter hominem peccantem maledictum ei inditur : quia maledictum terræ eveniens, hominis securitati et quieti obest, » Maledicta, inquit, terra in operibus tuis. » Exin ut discamus quid sit, « Maledicta, » subdit : « In doloribus » comedes eam omnibus diebus vitæ tuæ. » Vide unamquamque pœnam in sæcula durantem, ut non solum illis id utile sit, sed et posteri iisdem rebus doceantur, unde illis hæc

[1] 1 Cor. VII, 16.

supplicia sunt invecta : « In doloribus, inquit, comedes » eam omnibus diebus vitæ tuæ. » Postea diligentius docens maledicti speciem, et doloris causam, subdit : « Spinas et » tribulos tibi producet. » Ecce maledicti monimenta. Spinas, inquit, et tribulos proferet terra : itaque multis laboribus et ærumnis operandum tibi, et omni tempore cum tristitia vivere te curabo, ut hoc tibi frenum sit, ne quid supra dignitatem de te sentias : sed continuo cogites tuam ipsius substantiam, neque feras ut posthac sic decipiaris. « Et comedes fœnum agri. In sudore faciei tuæ vesceris » pane tuo. » Animadverte quo pacto post inobedientiam omnia contigerint contraria priori vitæ conditioni : « Ego quidem, inquit, cum in hunc te mundum produxi, volebam te degere absque doloribus, laboribus, sudoribus, et ærumnis, et omni felicitate frui, neque corporalibus necessitatibus obnoxium esse, sed ab omnibus illis vacuum in omni libertate versari. Quia vero non profuit tibi tanta securitas, eapropter et terræ maledicam, ita ut absque satione et aratione non proferat suos fructus, sicut antea : sed et cum multo labore, molestiis, et ærumnis, afficiam te doloribus et continuis fatigationibus : efficiam item ut nihil promoveas absque sudoribus ; ut his exercitatus, perpetuam doctrinam habeas modeste agendi, tuamque ipsius naturam agnoscendi. Neque hoc ad modicum et breve tempus erit, sed omni tempore vitæ durabit. « In sudore enim » faciei tuæ vesceris pane tuo ; donec revertaris tu in ter- » ram, de qua sumptus es. Quia terra es, et in terram » abibis. » Hæc sustinebis usque ad finem vitæ tuæ, et donec in illam resolvaris, ex qua formatus es. Nam quamvis tibi corporis dederim naturam ob meam bonitatem, ipsum tamen hoc corpus ex terra existens, iterum erit terra. « Terra » enim es, et in terram abibis. » Enimvero ut ne hæc fierent, dixi : « Ne comedatis de hoc ligno. Quocumque enim

» die comederitis, morte moriemini. » Non enim hoc volebam, sed quia eorum, quæ ad me attinebant, nihil intermissum est : tu autem te ipsum in hæc conjecisti, ne in alium causam retuleris, sed tuæ ipsius desidiæ totum ascribito. » Jam denuo alia nobis quæstio hinc nascitur, qua, si placuerit, breviter absoluta, finem sermonis hic faciemus. « Dixit, inquit, Deus : Quocumque die comederitis ex eo, » morte moriemini [1] ; » multorum autem annorum numero ostenditur vixisse illos post inobedientiam, et cibi vetiti esum. Et quæstio quidem aliqua esse videtur iis, qui a superficie salutant divinas Litteras : at si quis æquo animo aures adhibeat, manifestum est quod dicitur, neque quæstio fuerit attendenti. Nam licet multos annos vixerint, attamen a quo tempore audierunt : « Terra es, et in terram » abibis : » et sententiam acceperunt mortis, mortales fuerunt : et ex illo tempore fuerunt perinde ac si quis illos dicat mortuos fuisse. Hoc igitur et Scriptura significans, dixit : « Quocumque die comederitis, morte moriemini : » hoc est, sententiam accipietis mortales posthac vos futuros. Sicut enim in humanis judiciis, quando quis sententia lata ut capite mulctetur, iterum in carcerem conjicitur, licet ibi multo tempore agat, nihil melius tamen habet defunctis et mortuis, utpote jam per sententiam mortuus : eodem modo et hi, ab eo die a quo mortalitatis sententiam acceperunt, tametsi longo tempore duraverint, nihilominus sententia mortui erant. Scio me copiosiore sermone et longiore doctrina usum : ideo quia per gratiam Dei, pro nostris viribus omnia in medium prolata sunt, et his, quæ lecta sunt, finem imposuimus, nunc sermonem contrahamus.

X. Possent quidem et alia proferri, et iterum monstrari inflictam hinc pœnam, et mortalitatem in nos

[1] Gen. II, 17.

inductam, multam abyssum habere divinæ misericordiæ: sed ne multitudine dictorum mentem vestram obruamus, age obsecremus vos ut, cum hinc abieritis, ne in conventicula insipientium vos conferatis, neque intempestivæ nugacitati vacetis: sed apud vos intelligite et cum aliis colligite quæ dicta sunt, et in memoriam referte, quidnam Judex responderit, quid rei pro se dixerint, et quomodo Adam culpam in uxorem transtulerit, illa in serpentem: quomodo item Deus etiam hunc punierit, et pœnam illi toto sæculo duraturam inflixerit, gravemque in illum indignationem declaraverit: atque ex hoc ostenderit suam erga deceptos curam. Ex eo enim quod decipientem sic ultus est, intelligitur ab eo deceptos eos fuisse, qui Deo valde grati erant, et pro quibus multum sollicitus fuerat. Dein mementote supplicii mulieris, et pœnæ quæ illi inflicta est, imo potius admonitionis, et sic quoque recordemini quæ sint Adæ dicta, sententiamque hanc animo repetite: « Terra es, et in terram abibis. » Hinc obstupescite ineffabilem Dei misericordiam, quod nos, qui ex terra sumus, et in terram dissolvemur, si voluerimus virtutem amplexari, et vitia fugere, assequi poterimus ineffabilia illa bona quæ paravit et promisit diligentibus se, « Quæ oculus » non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascende» runt[1]. Gratias igitur multas Domino nostro debemus pro tot talibusque beneficiis: et ea nequaquam ex memoria dimittendo, per bona opera, et diligenti malorum fuga ipsum mitigemus, ac propitium nobis reddamus. Quomodo enim non ingrati prorsus animi signum fuerit, si ipse quidem cum Deus sit et immortalis naturæ, non refugiat assumere mortalem et terrestrem nostram substantiam, ut et ab antiqua morte nos liberet, supra cœlos evehat, paterno consessu honoret, et ab omni cœlesti exercitu adorari cu-

[1] 1 Cor. II, 9.

ret? Nos autem contraria illi retribuere non erubescamus, sed et immortalem animam, quasi dixerit quis carni agglutinatam, terrenam et mortuam, et nihil operari valentem, evadere curamus. Obsecro ne sic fiat, ne sic ingrati simus erga tantum benefactorem nostrum: sed illius præceptis obedientes, quæ ipsi grata sunt et probantur, operemur, ut et nos æternis bonis dignos efficiat. Quæ nos omnes assequi contingat gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto sit gloria, honor, imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVIII.

Et vocavit Adam nomen uxoris suæ Vitam, quia ipsa est mater omnium viventium. Et fecit Dominus Deus Adæ et uxori ejus tunicas pelliceas et induit illos, et ait Deus: Ecce Adam factus est sicut unus ex nobis [1].

I. Vidistis heri Judicis benignitatem? vidistis examen bonitate refertum? vidistis suppliciorum diversitatem? quomodo punitus sit dolosus ille supplantator: quomodo etiam deceptis pœna sit inflicta, quæ magnam Dei præ se ferret benignitatem? Vidistis quomodo nobis commodorum occasio fuit, assistere tribunali, et videre quomodo processerit examen? Cognovimus enim quantis seipsos bonis mandati transgressione privarint Adam et Eva, nudati gloria illa ineffabili, et vita non inferiore quam angelica. Vidimus patientiam Domini; didicimus quantum malum sit

[1] Gen. III, 20.

desidia, quomodo et præsentibus spoliet, et magna ignominia afficiat. Idcirco, obsecro, sobrii simus, fiantque nobis illorum lapsus, remedia; et illorum desidia, securitatis causa : quandoquidem major pœna est eorum qui post illos peccant, et eo major quod exemplis emendare se nolint. Non enim qui postea eadem peccant quæ primi, in eamdem pœnam incident. Id quod breviter ab orbis Doctore sapientissimo, beato Paulo, inquam, discere possumus, qui dicit : « Quicumque enim sine lege peccaverunt, » sine lege etiam peribunt : et quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur [1]. » His verbis significat non eamdem luituros pœnam eos qui ante legem, et eos qui post legem peccaverunt. Gravius enim punientur qui post legem datam peccaverint. Nam « Quicumque sine lege peccaverunt, etiam sine lege peribunt. » Proficiet illis ad leviorem pœnam, quod legis doctrina et adminiculo caruerint. « Et quicumque sub lege peccaverunt, per legem et » judicabuntur. » Isti, inquit, quia et legem habuerunt magistram, et neque sit emendati sunt, sed eadem quæ illi peccaverunt, graviorem quoque pœnam dabunt. Sed audiamus quæ hodie sunt lecta. « Et vocavit, inquit, Adam » nomen uxoris suæ, Eva, id quod est vita : quia ipsa est » mater omnium viventium [2]. » Vide divinæ Scripturæ diligentiam, quomodo neque hoc præterit, sed docet nos Adamum etiam mulieri nomen imposuisse. « Vocavit, » inquit, nomen uxoris suæ Eva, id est vita : quia ipsa » mater est omnium viventium : » hoc est, ipsa est origo eorum qui ex illa sunt futuri, radixque et fundamentum sequentis generationis. Dein postquam docuit nos quomodo mulieri impositum nomen fuerit, iterum ostendit nobis Dei bonitatem, quæ non despexit eos, qui a se creati erant, in tanta nuditate et ignominia versantes : « Et fecit, inquit,

[1] Rom. II, 12. — [2] Gen. III, 20.

»Dominus Deus Adæ et uxori illius vestes pelliceas, et in»duit illos [1].» Sicut misericors pater filium habens bona indole præditum, et omni cura educatum, et fruentem omnibus deliciis, veste nitida ac sericis amictum, paternisque opibus secure utentem, cum viderit eum nimia prosperitate in malitiæ præcipitium prolapsum, privat illis omnibus, et suæ potestati subjicit, veste spoliat, ac vili servilique amictu illum induit, ne omnino nudus sit et turpis; ita et benignus Deus, quoniam Adam et Eva indignos sese exhibuerunt indumento glorioso illo et nitido, quo amiciebantur, et quod nullis corporalibus eos necessitatibus obnoxios esse sinebat: nudavit illos omni illa gloria et fruitione, qua ante gravem hanc ruinam gaudebant: multamque erga illos in tantam perniciem lapsos exhibens miserationem, vidensque magno pudore circumfusos, consiliique inopes, ne nudi essent, et indecore se gererent, vestes ipsis pelliceas facit, eosque contegit. Tales enim sunt diaboli machinationes: si quando enim aliquos invenerit qui sibi pareant, eos voluptate quadam modica supplantatos, et in profundum malitiæ projectos, omnique confusione et ignominia plenos, jacere relinquat, miserabile omnibus, qui illum vident, spectaculum. At animarum nostrarum Curator, videns illos in tantis difficultatibus, in hoc statu positos non despicit, sed velamentum illis excogitat, per vestem vilem ostendens qualibus se vestimentis dignos fecerint. « Et fecit Dominus Deus Adæ, et uxori illius ves»tes pelliceas, et induit illos. » Vide, quæso, quantam sermonis humilitatem nobis attemperat divina Scriptura. Sed quod sæpe dixi, id et nunc dico, omnia ita intelligamus, sicut par est de Deo intelligi. Verbum « fecit, » accipe pro eo quod est, imperavit ut essent. Jussit enim tunicis pelliceis vestiri in perpetuam inobsequentiæ memoriam.

[1] Gen. III, 21.

II. Audiant opulenti, et qui luxuriant in vermium textilibus, ac vestiuntur sericis; discantque quomodo ab initio humanam docens naturam benignus Dominus, quia propter transgressionem pœnæ mortis reus erat primus homo, opusque habebat veste quæ pudorem tegeret, pelliceas ipsi fecit vestes : quo docuit nos ut mollem et dissolutam vitam fugiamus, neque inertem et remissam sectemur, sed magis austeram amplexemur. Sed forte gravatim ferentes hæc divites, dicent : Quid igitur ? An pellibus vestiri nos jubes ? Non hoc dico : nam neque illi perpetuo usi fuerunt his vestibus. Benignus enim Dominus prioribus semper beneficiis recentiora quædam superaddit. Nam postquam sese corporalibus necessitatibus obnoxios fecere, et a dolore vacua et angelica vita exciderunt, dispensavit Deus, ut ex ovium velleribus homines indumenta sibi pararent, non alia de causa, quam ut tegumentum habeant, et ne rationale animal hoc non secus ac bruta in nuditate et dedecore vitam degat. Itaque vestium amictus continuum nobis sit monimentum, quo memores simus quantis bonis exciderimus, et discamus quanto supplicio humanum genus ob inobedientiam sit affectum. Dicant igitur nobis, qui tanto utuntur apparatu, ut jam usum lanæ prorsus nosse nolint, sed serico vestiantur, eoque insaniæ pervenere, ut aurum vestibus intexant : imprimis enim mulieres huic mollitiei deditæ sunt ; quare, dic, obsecro, corpus ita ornas, et gaudes ejuscemodi amictu? Non cogitas pro magno supplicio, propter transgressionem, tegmen hoc excogitatum esse ? et quare non audis Paulum dicentem : « Habentes victum et amictum, illis contenti erimus [1] ? » Vides unius duntaxat rei habendam esse curam : videlicet, ne corpus nudum sit ; sed ut tegatur, nec amplius de varietate vestium esse nos sollicitos oportet ? Cæterum ad

[1] 1 Tim. vi, 8.

sequentia veniamus. « Et dixit Dominus Deus : Ecce Adam » factus est sicut unus ex nobis, ad sciendum bonum et ma- » lum. Et nunc ne forte extendat manum suam, et accipiat » de ligno vitæ, et comedat, et vivat in sæculum. Et emisit » illum Dominus Deus ex paradiso voluptatis, ut operare- » tur terram, de qua sumptus erat [1]. » Hic quoque vide quam idoneis infirmitati nostræ verbis utatur Deus. « Et » dixit, inquit, Dominus Deus : Ecce Adam factus est » quasi unus ex nobis ad sciendum bonum et malum. » Vidisti quanta dictionis humilitas ? Hæc autem, ut decet, digne de Deo intelligamus. Vult enim per hæc verba in memoriam referre quomodo decepti fuerint a diabolo per serpentem. Quandoquidem ille dicebat, « Si comederitis, » eritis ut dii, » et spe potiendæ æqualitatis cum Deo, cibum hunc sumere ausi sunt. Atque hac de causa Deus iterum illos monere volens, ut sentirent quam graviter essent lapsi per inobedientiam et deceptionem, inquit : « Ecce Adam » factus est quasi unus ex nobis. » In tantum ruborem hoc verbum injicit, ut transgressorem graviter tangere valeat. Ideo, inquit, contempsisti mandatum meum, quod æqualem te Deo fore putares ? ecce factus es quod expectasti : imo non quod expectasti, sed qualem te fieri dignum erat. « Ecce, inquit, Adam factus est quasi unus ex nobis, ad » sciendum bonum et malum. » Hoc enim fallax diabolus dicebat per serpentem : « Aperientur oculi vestri, eritisque » sicut dii, scientes bonum et malum. Et nunc ne forte » extendat manum et tangat lignum vitæ, et comedat, et » vivat in æternum. » Vide, oro, hic misericordiam Domini. Oportet enim quod dictum est diligenter scrutari, ut nihil eorum, quæ in fundo sunt abscondita, latere nos queat. Cum Deus Adamo mandatum daret, a nullo alio abstinere præcepit, quam ab unico ligno, de quo quia edere

[1] Gen. III, 22, 23.

fuit ausus, pœna mortis ipsi irrogata est : quod cum præciperet illi definivit, si prævaricaretur, de ligno vitæ nihil præcipiens. Quandoquidem enim, ut existimo, et intelligere est, immortalem illum creavit, potuisset ipse, si voluisset, cum aliis etiam de hoc vesci, quod perpetuam illi contulisset vitam : quare nullum mandatum de illo accepit.

III. Si autem curiosus aliquis rogat quare lignum vitæ sit appellatum, sciat non posse hominem, suis innixum ratiociniis, omnia Dei opera contueri. Visum enim fuit Domino, ut exercitationem quamdam obedientiæ et inobedientiæ haberet homo a se factus, et in paradiso degens, ut duo ista ligna ibi constitueret, alterum quidem vitæ, alterum vero, ut sic loquar, mortis. Nam ejus esus et transgressio mandati, mortem illi attulit. Quando igitur, ubi de hoc comedit, mortalis factus est, corporisque necessitatibus obnoxius, et primo peccatum ingressum est, propter quod et mors a Domino utiliter dispensata est : non posthac in paradiso relinquit Adam, sed exire inde jubet, monstrans se propter nihil aliud hoc facere, quam propter benignitatem qua illum prosequebatur. Et ut hoc accurate discamus, operæ-pretium fuerit verba divinæ Scripturæ denuo legere : « Et nunc, inquit, ne quando extendat ma» num, et accipiat de ligno vitæ, et comedat et vivat in æter» num. » Nam quia magna intemperantiæ, inquit, indicia exhibuit, prævaricandoque mandatum mortalis factus est, ne nunc et lignum, quod vitam præbet continuam, attingere audeat, peccaturus perpetuo, satius fuerit hinc ipsum ejici, ita ut magis providentiæ, quam indignationis fuerit illa ejectio. Hic enim mos est Domini nostri, ut puniens non minus quam benefaciens, suam erga nos declaret providentiam : quippe et hanc pœnam admonitionis gratia nobis irrogavit. Quia utique, si scisset nos non pejores fieri impune peccando, neutiquam ultra puniisset : sed ut re-

primat nostrum ad deteriora progressum, et tollat malitiam ulterius grassantem, suam servando misericordiam, punit : id quod et nunc fecit. Curam enim agens primigenii hominis, ejici ipsum e paradiso præcepit. « Et emisit » illum Dominus Deus ex paradiso voluptatis, ut operare» tur terram de qua sumptus est. » Iterum oro ut hic divinæ Scripturæ diligentiam videas. « Emisit illum, inquit, Domi» nus ex paradiso voluptatis, ut operaretur terram, de qua » sumptus est. » Ecce sententiam suam reipsa exequitur, et ex paradiso voluptatis ejectum, terram de qua sumptus erat, operari jubet. Nec temere dixit, « De qua sumptus est : » sed ut perpetuo commonefieret humilitatis inter operandum, scireque posset se inde esse constitutum, et substantiam corporis ex terra habere ab initio. Ut illam ipsam, inquit, operetur terram, ex qua et ipse constitutus est. Nam hoc quod in sententia dicebat : « In sudore faciei tuæ ves» ceris pane tuo, » idipsum et nunc dicit, quando inquit, « ut » operetur terram de qua sumptus est. » Posthac ut discamus quanto spatio ipsum a paradiso collocavit, etiam illud ipsum Scriptura divina nos docet : « Ejecitque Dominus Deus » Adam, et collocavit eum e regione paradisi voluptatis [1]. » Animadverte communem Dominum nostrum in singulis operibus benignitatis argumentum exhibere, et singulas pœnarum species bonitate plenas esse. Non enim hoc solum misericordiæ et benignitatis argumentum erat, quod emitteret et ejiceret ; sed et quod illum contra paradisum collocaret, ut jugem dolorem haberet, quotidie cogitans unde exciderat, et in quem statum se conjecerat. Et quamvis gravissimi doloris spectaculum esset, tamen magnæ utilitatis erat occasio, ut dolens continuo aspectu, munitior et cautior esset in aliis, ne iterum in eadem peccata incideret. Nam quoniam hic hominis ut plurimum mos est, ut

[1] Gen. III, 24.

dum bonis fruimur, ipsis, ut oportet, uti nesciamus, illorum privatione emendamur, et tunc experientia docti sentire nostram desidiam incipimus, atque ita tanta rerum mutatione docemur, et a quibus excidimus, et quibus nos ipsos malis circumdedimus. Itaque quod prope et e regione paradisi eum qui illinc exciderat habitare jussit, maximæ providentiæ et curæ signum fuit, ut spectando memor esset, et inde lucrum faceret; ac neque immodica vivendi concupiscentia, vel foris existens de ligno comedere præsumeret. Divina enim Scriptura omnia nobis, prout nostræ infirmitati congruunt, narrat. « Et collocavit Cherubim » et flammeum gladium versatilem ad custodiendam viam » ligni vitæ [1]. » Negligentia, quam jam circa traditum præceptum exhibuerant, in causa fuit ut tanta cautione aditus ipsis intercluderetur. Animadverte hic benignum Deum non contentum fuisse hominem e regione paradisi habitare, sed præcepisse etiam ut Virtutes illæ Cherubim et flammeus gladius ille versatilis custodirent viam, quæ illuc inducebat. Nec absque causa addidit, « versatilem : » sed ut doceat nos omnem viam illo ducentem præclusam fuisse, eo quod gladius ille dum versaretur, obturaret et præmuniret omnes vias quæ illo ducerent, et ut continuam memoriam et timorem incutere illi posset.

IV. « Adam autem cognovit Evam uxorem suam [2]. » Considera quando hoc factum sit. Post inobedientiam, post paradisi amissionem, tunc primum usus rei venereæ cœpit. Ante inobedientiam enim angelicam vitam imitabantur, et nullus de re venerea sermo erat. Quî enim potuit, cum neque corporalibus necessitatibus obnoxii fuerint? Itaque ab initio virginitas palmam principatus accepit : sed postquam per desidiam intravit inobedientia, et aditus patefactus est peccato, illa quidem avolavit, upote ab iis qui

[1] Gen. III, 24. — [2] Id. IV, 1.

indigni tantæ virtutis magnitudine facti erant: subintravit autem lex congressus. Cogita igitur, dilecte, quanta virginitatis dignitas, quam sublimis et magna possessio, quæ sit supra humanam naturam, et quæ opus habeat manu superna. Quod enim ii, qui virginitatem alacriter arripiunt, in corpore ea agant, quæ incorporearum sunt Virtutum, audi Christum Sadducæis dicentem: nam de resurrectione quæstionem moventes, sciscitantes dicebant: « Magister, » erant apud nos septem fratres, et primus, uxore ducta, » defunctus est, non habens liberos, et dimisit uxorem » suam fratri suo. Similiter et secundus, et tertius, et » quartus, et quintus, et sextus, et septimus. In resurrec» tione ergo cujus e septem illis erit uxor? omnes enim ha» buerunt illam [1]. » Quid igitur dicit illis Christus? « Erra» tis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei. In resur» rectione enim neque uxores ducunt, neque nubunt, sed » sunt sicut Angeli [2]. » Vidisti quomodo in terra ambulantes, et corpore circumdati angelicam vitam imitantur, qui Christi amore virginitatis sortem acceperunt? Nam quanto hæc major est et sublimior, tanto majores sunt et coronæ, et retributiones, et repromissa bona eorum, qui cum hac in aliis bonis operibus se exercent. « Adam autem, inquit, » cognovit Evam uxorem suam, et concepit, et peperit » Caïn [3]. » Postquam per inobedientiam intravit peccatum, et sententia mortales illos fecit, consequenter omnipotens Deus secundum suam sapientiam humani generis propagationi consulens, concessit per coïtum auctum iri nostrum genus. Et dixit: « Possedi hominem per Deum [4]. » Vide quomodo pœna inflicta mulierem emendaverit, melioremque reddiderit. Nam puellum natum non naturæ, sed Deo acceptum refert, gratumque animum declarat. Vidisti quo-

[1] Luc. xx, 28-33. Marc. xii, 18-23. — [2] Ibid. 24, 25. — [3] Gen. iv, 1. — [4] Ibid.

modo pœna admonitionis loco illis fuerit? « Possedi enim, » inquit, hominem per Deum. » Non natura, inquit, puerulum mihi dedit, sed divina gratia. « Et adjecit ut pareret » fratrem illius Abel [1]. » Quia pro nato filio grata fuit, et prius beneficium agnovit, assecuta est et aliud. Talis enim est Dominus noster, quando in primis gratum animum declaramus, et benefactorem agnoscimus, largius sua dona nobis erogat. Itaque quia et ista Deo partum ascripsit, propterea et alium accipit puerulum. Summa enim, postea quam subintravit mortalitas, consolatio erat filiorum successio. Et idcirco benignus Deus statim ab initio puniendi severitatem imminuens, et terribilem mortis personam auferens, liberorum successionem largitus est: quodammodo imaginem resurrectionis per hoc subindicans, et dispensans, ut pro cadentibus alii resurgant. « Et factus est, inquit, » Abel pastor ovium, et Caïn operabatur terram [2]. » Docuit nos divina Scriptura quam uterque natorum artem exercuerit, et ut alter vitam pastoralem, alter agriculturam delegit. « Et factum est post dies, obtulit Caïn de fructibus » terræ sacrificium Domino [3]. » Considera quomodo naturæ Conditor scientiam conscientiæ indidit. Quis enim illum, dic, oro, ad hanc cognitionem perduxisset? nullus alius quam quæ in animo conscio scientia. « Obtulit, inquit, de » fructibus terræ sacrificium Domino. » Sciebat enim, et cognoscebat congruum esse ex suis possessionibus aliquid fructuum Deo offerre: non quod iis Deus indigeat, sed ut gratum animum suum declaret, qui tali beneficio fruitur. Nulla enim re indiget Deus, nullisque nostris opus habet. Cæterum ob ineffabilem benignitatem ita nostræ infirmitati se attemperat, et propter salutem nostram hæc fieri sinit, ut Dei agnitio humanæ naturæ virtutis sit schola. « Et » Abel etiam ipse obtulit de primogenitis suarum ovium [4]. »

[1] Gen. IV, 2. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 3. — [4] Ibid. 4.

Non absque causa vel frustra in priori sermone vestram docui charitatem Dominum nostrum varietatem personarum ignorare, sed voluntatem scrutari, ac mentem intentionemque coronare. En nunc quoque idem factum animadverte. Dictis diligenter auscultemus, et videamus quid de Caïn narret Scriptura, et quid de Abel, et ne inconsideranter transeamus. Nihil enim temere vel fortuito loquitur divina Scriptura, sed et syllaba, et apiculus unicus reconditum habet thesaurum : nam in hunc modum se habent spiritualia omnia. Quid igitur inquit ? « Et factum est post » dies, obtulit Caïn de fructibus terræ sacrificium Domino, » et Abel obtulit etiam ipse de primogenitis ovium suarum, » et de adipibus illarum. »

V. Iis qui acutius valent intueri, jam ex lectione ipsa liquidum est quid dicatur ; verum quia omnium simul habenda est cura, et differentiam personarum nescit spiritualis doctrina, age manifestius vobis detegamus quæ dicta sunt, iterum ea repetentes. « Caïn, inquit, obtulit » de fructibus terræ sacrificium Domino : » deinde volens et de Abel docere nos Scriptura divina, dicit quod et ipse de sua arte, nempe pastoritia, suum attulerit sacrificium. « Obtulit enim, inquit, et ipse de primogenitis ovium » suarum, et de adipibus illarum. » Observa quomodo nobis pientissima illius mens significetur, et non tantum de ovibus obtulerit, sed de primogenitis, hoc est, de pretiosissimis, et maxime eximiis. Deinde et ex illis ipsis primogenitis pretiosissima quæque : « Et de adipibus, inquit, » illarum, » hoc est, de pinguissimis et optimis. De Caïn nihil tale annotatum est, sed obtulisse de frugibus terræ sacrificium : quasi diceret, qualiacumque obveniebant, nulla ad delectum adhibita opera vel diligentia. Iterum dico, et dicere non cessabo : non quia Deus rebus nostris indiget, oblata suscipit, sed vult et per hæc ostendi gratum nostru

animum. Nam eum qui Deo offerebat, et offerebat ex iis quæ Dei sunt, cum intelligeret quantum differret natura, et se hominem tantum honoris sortitum esse, oportebat, quantum fieri poterat, suum testari officium, et pretiosissima offerre. Sed vide, obsecro, dilecte. Habes hic occasiones ut quod oportet contempleris, merito pœnas luere eum, qui suam ob ignaviam prodit salutem. Neque enim ille doctorem aliquem habuit, neque hic suggerentem et consiliarium : sed uterque conscientiæ suæ magisterio, et sapientia divinitus humano generi suppeditata, ad hanc oblationem incitatur : sed excellentia propositi et voluntatis segnities, illius quidem acceptissimam fecit oblationem, hujus autem repudiatam. « Et aspexit Deus ad Abel, » et ad dona ipsius[1]. » Vide quomodo impletur hic quod in Evangelio est dictum : « Primi erunt ultimi, et ultimi » primi[2]. » Ecce enim qui ob primogenituram privilegium habebat, et proinde prior offerebat, minor visus est fratre, ut qui secus offerret quam oportebat. Nam cum uterque obtulisset, dicit divina Scriptura : « Et aspexit Deus ad » Abel, et ad dona ejus. » Quid est, « Et aspexit ? » id est, approbavit, laudavit mentem, coronavit voluntatem, et quasi quis dicat, facto contentus fuit. Nam etsi de Deo loquimur, et de immortali natura aperire os audemus, sed cum homines simus, non possumus hæc aliter quam per linguam percipere. Attende rem miram : « Aspexit, » inquit, Deus ad Abel, et ad dona ipsius. » Ovium oblationem dona vocavit : quia pretiosa, eximia, et immaculata obtulerat. Aspexit igitur ad ipsum, quia sano et sincero animo obtulerat; et ad dona oblata, non quod nullis maculis aspersa tantum, sed quod omni ex parte pretiosa erant, tum ob mentem ejus qui obtulerat, tum quod primogenita erant, et ex illis electissima, et ex adipibus ipsis, hoc est,

[1] Gen. IV, 4. — [2] Matth. XX, 16. Marc. X, 31. Luc. XIII, 30.

ex optimis optima. « Et aspexit Deus ad Abel, et ad dona » ipsius : ad Caïn autem, et ad sacrificia ipsius non at» tendit[1]. » Quia recta intentione, et sincera mente obtulerat Abel, « Aspexit, inquit, Deus, » hoc est, accepit, gratum habuit, laudavit. Cæterum oblata vocavit dona, ut per hoc offerentis animo majorem honorem præberet. « Ad Caïn » autem, et ad sacrificia illius non attendit. » Animadverte Scripturæ diligentiam; cum dixit, « Non attendit, » monstravit reprobationem oblatorum : et cum oblationes fructuum terræ sacrificia vocat, aliud nos docet. Vide quomodo per facta et verba ipsa doceat Dominus se hæc omnia a nobis velle præstari, ut animi nostri per ea, quæ a nobis fiunt, manifesti reddantur, et ut sciamus nos Dominum habere et Conditorem eum qui ex nihilo nos ut essemus produxit. Oves enim munera nominando divina Scriptura, terræ autem fructus sacrificia appellando, docet nos Dominum neque ut bruta adducantur, neque ut terræ fructus offerantur, sed tantum mentis affectionem quærere. Unde et nunc propter mentis affectionem ille quidem cum donis approbatus est, et gratus fuit; iste vero cum sacrificio suo rejectus est. Illud autem, « Aspexit ad Abel, et ad » munera ipsius : ad Caïn autem, et ad sacrificia illius non » attendit, » ita intelligamus ut Deum decet. Vult enim dicere Deum illis notum fecisse se illius approbare voluntatem, hujus autem repellere ingratum animum. Hujusmodi sunt ea quæ a Deo acta fuere. Videamus autem sequentia : « Et tristitia affecit Caïn valde et concidit vultus » ejus[2]. » Quid est, « Et tristitia affecit Caïn valde ? » Duplex illi tristitia accidit, non tantum quod solus ipse repudiatus, sed quod fratris donum acceptum fuerit. « Et tristitia affe» cit Caïn valde, et concidit vultus illius. » Quid affecit illum tristitia? Utraque hæc valde tristitia affecerunt, et

[1] Gen. IV, 5, — [2] Ibidem.

quod Dominus non attenderit sacrificium ipsius, et quod donum fratris acceptum ei fuerit. Cum igitur opus esset ut is, qui delictum admiserat, illud corrigeret; Dominus enim clemens cum sit, non tam nos aversatur si delinquamus, quam si in delicto permaneamus; ille contra nullam ejus rationem habuit.

VI. Et ut hoc evidenter scias, et benignitatis ipsius magnitudinem ineffabilem videas, vide ex his quæ nunc fiunt, bonitatis illius excellentiam, et patientiæ magnitudinem. Nam postquam vidit illum supra modum mœstum, et, ut ita dicam, a tristitiæ fluctibus submersum iri, non despexit; sed quam erga patrem ipsius benignitatem declaraverat, dans illi satisfaciendi occasiones post gravem illum lapsum, ac fiduciæ januam aperiens, et dicens: « Ubi es? » eamdem et nunc erga ingratum illum declarat, manum illi quasi in præceps eunti porrigens: et occasionem præbere volens, ut delictum corrigat, illi dicit: « Quare mœstus factus es? et quare concidit vultus tuus? » Nonne, si recte obtuleris, recte autem non diviseris, » peccasti? Quiesce. Ad te conversio illius, et tu illius » dominaberis[1].» Animadverte, dilecte, ineffabilem providentiæ indulgentiam. Quia enim vidit illum ab invidentiæ morbo, ut ita dicam, oppugnari, vide quomodo pro sua bonitate congruentia ipsi remedia apponit, ut statim educatur, et aquis non obruatur. « Quare mœstus factus es? » et quare concidit vultus tuus? » quare tanta detineris tristitia, ut et in facie mœroris magnitudinem ostendas? « Quare concidit vultus tuus? » cur ex ac re conturbaris? quare non a te ipso quod oportebat fieri, considerasti? Num homini sacrificium obtulisti, qui falli possit? ignoras mihi non esse opus ut aliquid offeratur, sed me sanam offerentium mentem velle? « Quare mœstus factus es? et

[1] Gen. IV, 7.

» quare concidit vultus tuus? Nonne si recte obtuleris, non » autem recte dividas, peccasti? » Quod in animum induxisti esse offerendum, laude dignum est: quod vero non recte dividas, id ut oblatum repudiaretur effecit. Oportebat enim offerentem Deo, in discernendo magnam adhibere diligentiam : et quantum differunt qui offert et qui accipit, tanta et in discretione facienda diversitas. At horum nihil tu cogitasti, sed ut fortuito contigit, obtulisti; atque idcirco non potuerunt esse accepta. Nam sicut animus tuus, quo oblationem fecisti, nihil intermedii esse existimans, effecit ut rejicerentur ea quæ a te sunt oblata : sic fratris tui animus, qui rectus fuit, et multum in discernendo studium habuit, accepta illius dona fecit. Verumtamen neque sic pœnam delicti repeto, sed ostendo duntaxat delictum, et consilium affero, quod si accipere volueris, et peccatum emendabis, et teipsum gravioribus malis non involves. Quid igitur? peccasti, et graviter peccasti, sed non punio propter delictum. Benignus enim sum, et « Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et » vivat[1]. » Igitur quia peccasti, quiesce, tranquillitatem para cogitationibus tuis, et libera mentem a procellis fluctuum inundantium, cohibe perturbationem illam, ne addas priori peccato gravius aliud, neque consilium aliquod immedicabile arripias. Ne teipsum maligno dæmoni captivum tradas. « Peccasti, quiesce. » Sciebat ab initio quod fratrem hic adoriturus esset, et ideo antea verbis reprimit. Nam quia tanquam Deus, cui etiam arcana sunt cognita, sciebat cordis illius motus, multum admonendo, et verba illius infirmitati accommoda proferendo, congruentem ipsi medicinam protulit, quæ in se erant omnia faciens, tametsi ille repulso medicamento, in fratricidii profundum se præcipitarit. « Peccasti, quiesce. » Ne putes, inquit, li-

[1] Ezech. xviii, 23.

cet tuum aversatus sim sacrificium ob pravam mentem, fratrisque oblationem acceptam habuerim ob sanam intentionem, me ideo primatu te destituere, et primogenituræ dignitatem a te auferre. « Quiesce; » nam licet honore ego illum prosecutus fuerim, acceptaque fuerint illius dona : verumtamen « Ad te conversio illius, et tu ipsius dominaberis. » Itaque post peccatum hoc permitto ut primogenituræ privilegiis gaudeas, illumque sub tua potestate et dominio esse jubeo. Vide benignitatem Domini, quomodo furorem et insaniam illius demulcere, et verbis his impetum auferre nititur. Quippe motus mentis illius videns, et crudelem ac sanguinariam illius voluntatem sciens, nunc præmitigare ejus rationem vult et serenitatem menti inducere, subjiciendo ipsi fratrem, et potestatem ipsius nihil minuendo. Verumtamen post tantam curam et tanta remedia nihil commodi Caïn inde retulit. Tantum valet mentis diversitas et malitiæ excessus.

VII. Sed ne longius protracta oratio nostra charitati vestræ molestiam exhibere videatur, neve tædium vobis afferre hic sermo noster censeatur, et aures vestras obtundat, hic finem dicendi facientes, vestrum audiendi studium cohortemur, ut caveatis ne istum imitemini, et ut relicta omni malitia, mandata Domini attente ac diligenter perficiatis, præsertim post tanta taliaque exempla. Neque enim ad ignorantiam deinceps quisquam nostrum confugere poterit. Nam si hic, Caïn inquam, nullum ante se invenit, qui tale quiddam egerit, nihilominus tamen intolerabilem et gravem illam sustinuit pœnam, quam et vos postea scietis : quid verisimile est nos passuros, qui eadem, vel etiam graviora peccamus, idque post tantam gratiæ largitatem? nonne ignem æternum, vermem qui non interibit[1], stridorem dentium, tenebras exteriores, gehennam ignis, et alias

[1] Isaï. LXVI, 24. Marc. IX, 42-47.

inevitabiles pœnas quæ nos excepturæ sunt? nulla enim defensio nobis relicta est, si ita negligentes et ignavi fuerimus. Nonne scimus omnes quæ sint facienda, quæ non facienda? et eos, qui priora faciunt, principales coronas assecuturos esse; eos autem, qui in extrema incidunt, extremis suppliciis esse puniendos? Ideo precor atque obsecro ne conventus iste noster inutilis sit : sed ut quæ auribus hausta sunt, eadem et factis expromantur, ut nobis bene conscii, atque interim bona spe freti, difficile hoc præsentis vitæ pelagus facile trajicientes, in portum benignitatis Dei pervenire, et ineffabilia bona illa consequi valeamus, quæ promisit Dominus diligentibus se, gratia et misericordia unigeniti ejus Filii, cum quo sancto et adorando ejus Spiritui gloria, honor, et imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIX.

Et dixit Caïn ad Abel fratrem suum : Egrediamur in campum[1].

I. Quemadmodum incurabilia vulnera neque austeris medicamentis cedunt, neque lenientibus : ita et anima semel captiva, si se peccato cuipiam obnoxiam fecerit, et considerare noluerit quæ sibi sunt utilia, etiam si quis innumera inculcet illius auribus, nihil proficiet : sed quasi mortuæ essent aures, nullam ex admonitione suscipit utilitatem, non quia non potest, sed quia non vult. Non enim sicut et in corporalibus vulneribus videri solet, ita et in voluntate est. Nam in corporalibus naturæ affectiones sæpe immobiles sunt, in voluntate autem non ita se res habet.

[1] Gen. IV, 8.

Sæpe enim si voluerit etiam qui malus est, mutatur, et fit bonus : et qui bonus, per ignaviam excidit, et fit malus. Quia ergo liberi arbitrii esse nostram naturam fecit omnium Dominus, ipse quidem quæ sua sunt omnia pro sua misericordia semper exhibet, et sciens abscondita in profundo mentis et arcana, hortatur, consulit, conatusque nostros malos præveniens reprimit. Et necessitatem utique non imponit, sed congruentibus remediis appositis totum situm in ægrotantis sententia dimittit. Hoc igitur et in Caïn nunc factum est. Vide enim, post tantam providentiam et sui curam, in quantam inciderit insaniam. Oportebat enim conscium peccati sui in emendando postea occupatum esse. At ille quasi ebrius, affectui et vulneri priori aliud ulcus conjungens, et medicinam tanta diligentia adhibitam non admittens, sed destinatam cædem in opus perducere festinans, a dolo et versutia exorditur, et fallacibus verbis fratrem decipit. Tam efferus est homo, qui in nequitiam declinavit. Nam sicut magnum et venerandum est rationale hoc animal, et maxime quando in virtutis viam contendit : ita quando in malum declinat, truculentarum bestiarum imitatur crudelitatem. Quin et cum feroces illarum mores assumpserit, quamvis rationale et mansuetum animal sit, multis tamen nominibus illarum superat ferociam. Videamus igitur et istic quid acciderit. « Et » dixit Caïn, inquit, ad Abel fratrem suum : Egrediamur in campum[1]. » Verba quidem fratris, mens autem homicidæ. Quid facis, o Caïn? nescis cui loqueris? Non cogitas tibi cum fratre colloquium esse? non reputas eodem, quo tu, utero natum esse? non animo concipis abominabiles conatus? non times Judicem qui falli nequit? non horret mens tua facinus? Cur in campum vocas fratrem, et foras a paternis ulnis abducis? Quare ipsum paterno auxi-

[1] Gen. IV, 8.

lio destituis? Quid novi accidit, quod nunc fratrem in campum trahis, et id quod prius non fecisti, nunc facere attentas, et amicitiæ occasione fraternam benevolentiam prætexendo, hostilia quæque perpetrare deliberas? Quæ insania? quæ rabies? Esto excæcatus mente, fraternæ affectionis nullam rationem habeas, neque naturam agnoscas, cur adversus illum ad bellum te instruis, qui nulla te injuria affecit? Quid item habes quod parentibus objicias, quos tanta mœstitia affligere deliberas, et auctor esse terribilis tragœdiæ, ut eis violentam hanc mortem primus ostendas? Has illis mercedes reddis tuæ educationis? Quæ diaboli ars in hoc te flagitium impulit? An dicere potes benevolentiam Domini erga illum ipsum adversum te arrogantem reddidisse? Nonne præcavens ob hanc sanguinariam tuam mentem subjecit illum tibi, et tuæ potestati subdidit, et dixit : « Quia ad te conversio illius, et tu » ipsius dominaberis[1]? » Nam hoc de fratris subjectione accipiendum est. Sunt enim aliqui dicentes de sacrificio ab eo oblato Deum talia dixisse. « Ad te conversio, inquit, doni, et tu ipsius dominaberis : id est, eo frueris. » Et ideo utrumque sensum dixi, relinquens vestræ prudentiæ id, quod dictis magis congruum videtur, eligendum; mihi enim videtur de fratre esse dictum. « Et factum est, cum essent » ipsi in campo, surrexit Caïn contra Abel fratrem suum, » et occidit illum[2]. » Horrendum facinus, periculosi ausus, abominabile opus, irremissibile peccatum, efferatæ animæ propositum. « Surrexit, inquit, contra Abel fratrem » suum, et occidit illum. » O abominabilem manum! o dexteram miserabilem! imo non manum oportet vocare abominabilem et miserabilem, sed mentem, cui membrum servivit. Dicamus igitur sic, o audacem mentem, et abominabilem et miserabilem! et quidquid dici potest, non

[1] Gen. IV, 7. — [2] Ibid. 8.

satis dicetur. Quomodo non obtorpuit ejus manus? quomodo potuit tenere gladium, et infligere plagam? quomodo non avolavit a corpore anima? quomodo valuit operari tam nefandum facinus? quomodo non inflexa est, et Caïn non mutavit sententiam? quomodo non cogitavit naturam? quomodo non consideravit, antequam adoriretur nefas, operis finem? quomodo sustinuit, post facinus, videre corpus fratris spiritum efflantis et palpitantis super terram? quomodo potuit videre mortuum et humi projectum, et a spectaculo non statim dissolutus est? Nam cum nos post tot annorum numerum, cum quotidie morientes videmus, quamvis naturali morte, et sanguine nihil nobis junctos, viribus destituimur: et si inimicus sit, inimicitiarum finem facimus; quanto magis hunc disperire par erat, et statim emittere animam, cum videret fratrem, qui paulo antea loquebatur, eadem matre natum, eodem patre genitum, ejusdem uteri partu editum, Deo singulari benevolentia acceptum, subito absque spiritu et operatione jacentem, et super terram palpitantem?

II. At videamus post nefarium illud facinus, et post flagitium nulla venia dignum, quanta indulgentia, quantaque benignitate omnium Deus utitur. « Et dixit Deus ad Caïn. »[1] Idipsum vel solum quantæ bonitatis fuerit, quod eum qui tanta facinora commiserit, colloquio dignetur? Nam cum nos sæpe cognatos nostros abominemur, si quando viderimus eos tale quoddam facinus perpetrasse; multo magis bonum Deum mirari par est tanta utentem tolerantia: et jure merito. Medicus enim est, et clementissimus pater; et sicut medicus nihil non facit ut, qui gravi morbo laborant, ad sanitatem reducantur: et sicut clementissimus pater filios, qui nobilitatem suam per ignaviam amisere, paterna indulgentia ad pristinam felicitatem restituere cupit. Proinde

[1] Gen. IV, 9.

quia immensæ bonitatis est, iterum benignitatem suam illi, qui talia fuerat ausus, ostendere vult. Dicit enim illi : « Ubi » est Abel frater tuus[1] ? » Multa et immensa Dei patientia est. Non enim interrogat quasi ignoret : sed idipsum agit, quod et patri illius fecerat : nihil enim obstat quin idem denuo dicatur. Nam quemadmodum illum, cum se præ pudore nuditatis tegeret, rogabat : « Ubi es[2] ? » non ignorans, sed fiduciæ occasiones illi præbens, ut per confessionem peccati delictum ablueret : hunc enim morem habet, ut ab initio a nobis peccatorum exigat confessionem, et veniam præbeat : ita et nunc rogat Caïn, et inquit : « Ubi est Abel » frater tuus ? » Ignorantiam simulat benignus Dominus, hac interrogatione eum, qui talia commiserat, præparans, ut ad peccati confessionem adduceretur, possetque veniam forte et misericordiam assequi. « Ubi est Abel frater tuus ? » Quid igitur ad hæc ingratus, stupidus, temerarius et impudens ? Cum cogitandum esset Deum non ignarum rei interrogare, sed ab ipso confessionem criminis exigere, et nos docere nunquam, causa non examinata, sententiam contra fratres nostros esse ferendam, et in mentem revocare consilium Domini, qui, hunc illius conatum reprimens, et conscius, etiam antequam res eveniret, quid ille haberet in animo, remediis ad præveniendum usus est. Cum oportuisset, his omnibus cogitatis, finem facere insaniæ, dicere quid factum, ostendere medico ulcus, et accipere ab illo pharmaca, ille iterum auget vulnus, et ulcus gravius reddit, « Et dixit, inquit, Nescio. » Vide responsi impudentiam. Num homini loqueris, quem forte decipere posses ? Nescis, infelix et miser, quis est qui tibi loquitur ? Non cogitas ipsum ob bonitatem magnam interrogare, occasionem quamdam invenire cupientem, per quam suam tibi declaret humanitatem, et ut postea, tenta-

[1] Gen. IV, 9. — [2] Id. III, 9.

tis a se omnibus, nullam habeas defensionem, utpote qui pœnæ teipsum obnoxium constituas? « Et dixit, inquit, » Nescio. Num custos fratris mei sum ego[1]? » Cogita hic conscientiæ accusationem et quomodo qui conscientia impellebatur, ut ita dicam, nec postquam dixit, « Nescio, » finem dicendi fecit, sed subdidit : « Num custos fratris mei » sum ego? » tantum non seipsum redarguens. Atenim si ex consequenti abs te ageretur, secundum naturæ leges custodem fraternæ salutis te esse oportebat. Hoc enim natura decrevit, et oportet eos, qui ex eodem utero nati sunt, mutuo esse custodes. Quod si hoc nolebas, et noluisti custos esse fratris, quare ergo illius interfector es factus, et eum, qui te nulla affecit injuria, occidisti, et putasti nullum fore, qui te de hoc reprehensurus esset? Sed expecta, et videbis accusatorem tuum fore eum, qui interfectus et prostratus jacet, et te viventem et ambulantem clara voce accusaturum. « Et dixit Deus : Quid fecisti hoc[2]? » Magna hujus verbi recondita vis est, et emphasis. Quare, inquit, hoc operatus es? Quare admisisti nefarium hoc facinus, abominabile opus, factum inexpiabile, insaniam intolerabilem, cædem novam et stupendam, jam primum in hominum vitam tua dextera invectam? Cur fecisti hoc tam magnum, tam terribile, quo non est peccatum aliud gravius? « Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra[3]. » Num homo sum, inquit, qui solam illam vocem audiam, qua per linguam profertur? Deus sum, qui possum et per sanguinem audire clamantem, et humi prostratum. Ecce quousque volat vox sanguinis hujus, usque in cœlum a terra ascendit, et prætercurrens cœlum, cœloque superiores Virtutes, regio solio assistit, et tuum deplorat homicidium, ac nefarium hoc scelus accusat. « Vox sanguinis » fratris tui clamat ad me de terra. » Num, inquit, in alie-

[1] Gen. IV, 9. — [2] Ibid. 10. — [3] Ibid.

num et hospitem iniquitatem hanc patrasti? In fratrem tuum illum, qui nulla te injuria affecerat, sæviisti. Sed forte benevolentia mea hanc illi cædem peperit, et cum non posses mecum pugnare, in illum effudisti furorem tuum indomitum. Eapropter talem tibi pœnam inferam, ut audax istud facinus oblivioni tradi non possit, et quæ in te fiunt, omnibus posthac secuturis castigatio et admonitio sint. Et nunc quia hoc fecisti, et malam voluntatem ad effectum deduxisti, et per invidiam cædem commisisti: « Maledictus tu de terra[1]. »

III. Vides maledictionis differentiam, dilecte? Ne igitur inconsideranter hinc transeas, sed ex maledicti magnitudine, flagitii immanitatem expende. Nam quanto majus sit peccatum hoc prævaricatione primi hominis, ex maledictionis varietate scire volenti licet. Illic enim inquit: « Maledicta terra in operibus tuis[2]: » et in terram effusa est maledictio, ostensa sua in hominem cura. Hic vero quia opus perniciosum, facinus iniquum, et inexpiabile flagitium, ipse maledictum excipit. « Et nunc maledictus, inquit, tu de terra. » Nam quia ferme eadem egit quæ serpens, et quasi organum servivit diaboli sententiæ, et sicut ille fraude mortalitatem introduxit, sic et hic deceptum fratrem, et in campum eductum, armata in illum manu occidit. Propterea sicut illi dixit: « Maledictus tu inter omnes bestias terræ[3]: » sic et huic, qui eadem quæ ille operatus fuit. Nam sicut diabolus, odio et invidia motus, non ferens tot ineffabilia beneficia, quæ in hominem ab initio collata sunt, invidia ad deceptionem extimulatus est, quæ mortem induceret: ita et hic Dei erga fratrem suum benevolentiam magnam videns, ex invidia ad homicidium prosiliit. Idcirco dicit illi: « Et nunc maledictus tu de terra » Maledictus, inquit, eris, et terræ illi, quæ aperuit os suum

[1] Gen. IV, 11. — [2] Id. III, 17. — [3] Ibid. 14.

» ut sanguinem fratris tui de manu tua exciperet[1]. » Et terræ illi, inquit, eris maledictus, quæ sustinuit tali sanguine irrigari, qui cum tanta abominatione a tam impia manu effusus est. Dein Scriptura divina maledictionem interpretans, manifestius dicit : « Quando operatus fueris terram, non » adjiciet ut det tibi robur suum[2]. » Magna pœnæ species, et grave indignationis pondus. Laborem quidem, inquit, sustinebis, et quæ tu facere potes, omnia facies, et operaberis terram tali sanguine inquinatam : nullum autem metes fructum tam multorum laborum, sed inutilis erit tibi omnis labor quem feceris. Neque hic finis erit pœnæ, sed et « Gemens et tremens eris super terram. » Rursus et hoc maximum est supplicii genus perpetuo gemere ac tremere. Quia enim, inquit, abusus es robore corporis, et membrorum viribus, propter hoc continuum hunc tremorem et motum tibi infero, ut non solum ipse habeas jugem admonitionem et memoriam hujus nefasti sceleris : sed ut et omnes qui te viderint, viso te, quasi clara illis voce personante, discant ne talia audeant, ut ne similia patiantur : et pœna tua alios doceat omnes, ne ultra tali sanguine terram polluant. Propterea non brevi te morte plectam, ut ne factum oblivioni tradatur, sed vitam morte graviorem sustinere te curabo, ut per hæc discas qualia perpetraveris. « Et dixit Caïn Domino : Major est causa mea, quam ut » dimittar ego[3]. » Magnum aliquid, et saluti nostræ plurimum utile hic, si attenti fuerimus, licebit addiscere. « Et » dixit Caïn : Major est causa mea, quam ut dimittar ego. » Ecce absoluta confessio. Tale tantumque est, inquit, peccatum quod commisi, ut non possim accipere veniam. Ecce, dicet aliquis, confessus est, et cum magna accuratione confessus est : sed nihil inde lucri, dilecte ; intempestiva enim confessio est. Hoc enim facere oportebat tempore

[1] Gen. IV, 11. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 13.

congruenti, quando adhuc impetrari poterat a Judice misericordia. Memores nunc estote ejus, quod paulo ante dixi, nempe in terribili illo die, et in tribunali, in quo nulla personarum acceptio, fore ut unusquisque nostrum ob peccata pœnitentia ducatur, videns et ante oculos habens terribilia illa tormenta, et inevitabiles pœnas, sed nullam inde habiturus utilitatem, tempore destitutus. Pœnitentia enim, priusquam pœna inferatur, tempus habet, et ineffabilem vim. Proinde obsecro, cum adhuc efficax est mirificum hoc pharmacum, commoda et fructum inde percipiamus, et cum adhuc sumus in præsenti vita, pœnitentiæ medicamen nobis apponamus, scientes liquido nihil tunc nobis pœnitentiam profuturam, cum solutum fuerit spectaculum, et tempus certaminum ablatum.

V. Verum ad institutum redeamus. Oportebat, tunc cum interrogaretur a Domino, « Ubi est frater tuus? » confiteri peccatum et procidere, et orare, et veniam petere. Ipse vero tunc quidem medicinam rejecit : nunc autem post sententiam, post finem omnibus impositum, postquam clara voce accusatus est a sanguine in terra jacentis, confitetur, nihilque inde lucrifacit. Unde Propheta dicebat : « Justus suiipsius » accusator in principio sermonis [1]. » Et hic quoque si prævenisset Domini reprehensionem, omnino misericordiam consecutus fuisset, propter immensam Domini benignitatem. Nullum enim est peccatum, quantumcumque grave sit, quod illius misericordiam vincat, modo tempore debito pœnitentiam agamus, et veniam petamus. « Et dixit Caïn : » Major est causa mea, quam ut dimittar ego. » Sufficiens confessio, sed intempestiva. « Et dixit : Si ejeceris me hodie a facie terræ, et a facie tua abscondar, et ero gemens » et tremens super terram. Et erit, omnis qui invenerit me, » occidet me [2]. » Vide quam miserabilia verba, tum quia intempestiva, tum quia tempore elapso nullum fructum af-

[1] Prov. XVIII, 17. — [2] Gen. IV, 14.

ferrent. Et dixit : « Si ejeceris me hodie a facie terræ, et a » facie tua abscondar, et ero gemens et tremens super ter» ram. Et erit, omnis qui me invenerit, interficiet me. » Si in terra, inquit, maledictum me fecisti, et ipse me aversaris, tantæque pœnæ tradidisti me, ita ut gemam et tremam, nihil prohibebit postea quin quisquis, in me vel fortuito indicerit, me eo in statu positum et tua ope nudatum interficiat. Facile invadere me poterit, inquit, si quis interficere volet. Neque enim ipse obluctari potero, tam dissoluta membra circumferens, et undique commotus : insuper et hoc, quod sciant omnes tua me ope destitutum, eum qui velit, ut ad cædem meam prosiliat incitabit. Quid ergo misericors et bonus Dominus? « Et dixit illi Dominus » Deus; non sic. » Ne putes, inquit, hæc ita fieri. Neque enim licebit cuique volenti te occidere; sed ex diuturniore vita tua, et major inde tibi dolor erit, et relinquam te posteris generationibus magistrum, ut tui spectaculum illis sit admonitio et castigatio, nullusque exemplum tuum sequatur. « Et dixit Dominus Deus : Non sic. Omnis qui » occiderit Caïn, septem ultiones solvet[1]. » Fortassis multa sunt quæ dixi, et multam corpori molestiam attulimus. Sed quid faciam? Quia video vestram in audiendo aviditatem, et ingens desiderium, reliqua etiam persequar, et pro viribus meis interpretabor. Quid est « Septem ultiones » solvet? » Sed iterum vereor ne dictorum multitudine memoriam eorum quæ dicta sunt obruam, et videar vobis fastidium afferre : sed si non fatigamini, sustinete, et hoc absoluto contextu, sermonem finiemus. « Et dixit illi Do» minus Deus : Non sic. Omnis qui occiderit Caïn, septies » ultiones solvet. Et posuit Dominus Deus signum in Caïn, ne omnis qui inveniret, illum occideret[2]. « Hoc timuisti, inquit, ne occiderere : confide, hoc non erit. Nam quisquis hoc facere attentaverit, septuplici pœnæ se faciet ob-

[1] Gen. IV, 15. — [2] Ibidem.

noxium : et idcirco signum tibi impono, ut nullus ignorans, interfecto te, pœnis illis se obnoxium faciat.

V. Sed par est ut manifestius vos doceam quomodo, qui Caïn occidit, septem pœnarum reus sit. Vos precor, attendite. Nam si nunc, sicut et in superioribus diebus sæpe charitati vestræ diximus, cum jejunii tempus est, et tanta tranquillitate fruimur, et liberati sumus a cogitationibus quæ mentem nostram perturbant, non summa diligentia addiscimus quæ in divinis Scripturis continentur, quando ea aliis temporibus discere poterimus? Ideo oro, et precor, et supplico, et quasi genua vestra contingo, intenta mente his quæ dicuntur auscultemus, ut fructu aliquo nobili et præcipuo accepto, domum postea redeamus. Quid igitur est, « Septem ultiones solvet ? » Primum quidem septenarius numerus de multitudine dicitur in divina Scriptura : id quod sæpe in Scripturis occurrit, ut, « Sterilis peperit septem[1] ; » et similia. Conjectare autem hic licet peccati magnitudinem, et ipsum non unum peccatum commisisse, sed septem, quorum quodvis per se magna pœna luendum. Igitur quomodo hæc numerabimus? Primum invidet fratri, quod Deo sit gratus : quod si solum affuisset, ad accersendum illi exitium suffecisset : secundo, frater fratri suo invidet; tertio, fraudes consuit; quarto, cædem opere implet; quinto, fratrem occidit; sexto, primus mortem operatus est; septimo, Deo mentitus est. Num assecuti estis dicta, an vero vultis ut ea iterum recenseamus, quo sciatis quomodo unumquodqúe per se sufficiebat, ut maxima plecteretur pœna? Nam quis vel venia dignaretur alteri invidentem, quod Dei benevolentia frueretur? Ecce unum maximum et inexpiabile peccatum. Deinde hoc majus ostenditur, quia frater erat cui invidebat, et nulla illum prorsus injuria affecerat. Ecce et hoc quoque non vulgare pecca-

[1] 1 Reg, II, 5. Jer. XV, 9.

tum est. Jam tertium, quod dolos nexuit, decepto et in campum allecto fratre, neque ipsam naturam reveritus. Quartum peccatum ipsa erat cædes, quam perpetravit. Quintum, quod fratrem occidit eodem ex utero prognatum. Sextum, quod primus cædis specimen introduxit. Septimum, quod rogatus a Deo, mentiri illi ausus est. Dicit igitur : « Qui te occidere tentaverit, septem maximis pœnis seipsum reum faciet. Ne igitur hoc metuas; ecce enim et signum in te pono, ita ut nullus qui te invenerit, ignoret. Nam ista in toto vitæ tuæ decursu nervorum resolutio futuris generationibus utilis erit : et id quod solus, nullo præsente, operatus es, hoc discent omnes qui te gementem et trementem videbunt, et quasi per corporis tremorem clamantem, et omnibus dicentem : Nullus talia audeat, qualia ego, ut ne in eamdem pœnam incidat. »

VI. Hæc audientes, dilecti, quæ dicta sunt non inconsideranter prætercurramus, neque hoc solum spectemus, ut huc quotidie conveniendo spirituali mensa fruamur. Nulla enim solius auditus utilitas fuerit, nisi adsit obsequentia per opera. Sed cogitantes unde in hoc inexpiabile et grave peccatum Caïn seipsum impulerit, ut per invidiam in proprium fratrem, qui nihil ipsi mali intulerat, ita sæviret, imo ipsum occideret; ne fugiamus adversa et mala pati, sed potius caveamus ne aliis mala per nos inferantur. Ille enim vere malo afficitur, qui proximo suo nocere tentat. Et ut verum hoc esse scias, vide hic, obsecro, quis est qui mala patitur, an qui occidit, vel qui occiditur? manifestum quod qui occidit. Etenim occisus ille usque ad nostra tempora ore omnium decantatur, prædicatur et coronatur ut veritatis primus testis : sicut dicit et beatus Paulus : « Mortuus Abel adhuc loquitur[1]. » Sed qui occidit, etiam tunc vitam agebat miserabiliorem quam ullus homo,

[1] Hebr. XI, 4.

et postea ab omnibus male audit, ut abominabilis Deo, et ut maledictus a divina Scriptura traducitur; et hoc quidem in præsenti vita, quæ simul intercidet : quæ autem in futuro sæculo utrique occurrere debeant, « Cum unicuique » pro suo opere reddet justus Judex[1], » quis sermo dicere posset, vel quæ bona, vel quæ mala ? Nullus, nullus plane, neque jucunda, neque tristia narraverit. Enimvero Abelem quidem in regno cœlorum et perpetuis habitaculis, Patriarcharum, Prophetarum atque Apostolorum chori et omnium Sanctorum congregatio suscipient simul in perpetuum regnaturum cum rege Christo Jesu unigenito Dei Filio et Deo : hunc autem, Caïn inquam, gehenna ignis aliaque immortalia omnia tormenta excipient, ut crucietur in infinita sæcula, et cum illo omnes qui similia egerunt, et maxime in eos qui posthæc turpissimis affectionibus capti sunt, quanto major pœna a Domino omnium pronuntiatur. Audi enim beatum Paulum dicentem : « Quicumque enim » sine lege peccaverunt, sine lege peribunt[2] : » hoc est, leviorem ferent pœnam, eo quod non habuerint legem quæ minaretur et corrigeret. « Et quicumque in lege peccave- » runt, per legem quoque judicabuntur[3]. » Hi autem, inquit, qui eadem faciunt quæ illi, et legis adminiculum habuere, graviores et intolerabiliores sustinebunt cruciatus : et merito : quia neque lex, neque quod alios tot malis objectos viderint, modestiores et meliores eos reddiderit. Quocirca obsecro ut vel saltem nunc aliorum correptionibus nosipsos emendemus, et vitam nostram corrigamus ad Domini obedientiam, illius obtemperantes legibus, ut neque livor, neque invidia, neque corporalis amor, neque hujus vitæ gloria et potentia, neque ventris voluptas, neque alia quædam absurda concupiscentia dominetur animæ et rationi nostræ : sed expurgati ab omni cœno, voluptateque tem-

[1] Rom. II, 6. Apoc. XX, 13. — [2] Rom. II, 12. — [3] Ibid.

porali, et vale dicto omnibus fœdissimis absurdissimisque affectionibus, ad beatam illam vitam, et ineffabilia illa bona, quæ Deus se diligentibus præparavit, festinemus: quæ omnibus nobis concedantur gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, simul et Spiritui sancto sit gloria, imperium, honor, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XX.

Egressus est autem Caïn a facie Dei, et habitavit in terra Naïd e regione Edem[1], *et reliqua.*

I. Age iterum, hodie in manus sumentes quæ in serie lecta sunt, inde vobis doctrinam apponamus, et solitum ex libris beati Mosis colloquium habeamus, imo ex sancti Spiritus eloquiis, quæ per Prophetæ linguam divina gratia nos docuit. Sed quo manifestior sermo noster sit, operæpretium fuerit ut in memoriam vobis referamus, ubi doctrinam nuper absolverimus, ut eadem hodie repetita, de nunc lectis dicere incipiamus. Scitis enim nos argumentum de Caïn et Abel narravisse, ostendentes tam ex iis quæ facta sunt, quam ex iis, de quibus obtulerunt Domino sacrificia, quomodo faciendorum et non faciendorum agnitio naturæ nostræ insita sit et omnium Opificem nos liberi arbitrii fecisse, atque ubique vel coronare, vel condemnare, secundum animi nostri propositum: ob hoc enim sacrificium Caïn repudiatum fuit, dona vero Abel accepta:

[1] Gen. IV, 16.

atque inde invidiam ortam Caïnum in cædem fratris extimulasse, qui et post impium facinus, volente Deo ipsum provocare ad confessionem peccatorum, neque sic remedium sanitatis accepit : sed scelesto homicidio mendacium conjunxit, et gravem illam pœnam sibi conciliavit, superna que gratia se nudavit, posteris in correctionis exemplum propositus : atque ob sententiam in se acceptam, omni hominum generi loquitur, quasi clamans et dicens : « Ne tale quid ullus vestrum unquam audeat, ne in similes incidat pœnas. » Vidistis Domini benignitatem, quomodo sua in illum pœna, non ipsum solum castigare, sed per ipsum simul posteros omnes omnino fugiendum esse tam temerarium facinus docere voluit? Age nunc sequentia attingamus, et videamus quid hodie nobis narret beatus ille Propheta, spiritus sancti afflatu eruditus. Nam postquam a Domino sententiam Caïn accepit : « Egressus est, inquit, » a facie Dei [1]. » Quid est, « Exiit a facie Dei ? » hoc est, nudatus est præsidio Dei, propter abominabile et perniciosum facinus. « Et habitavit in terra Naïd, e regione Edem [2]. » Narrat nobis divina Scriptura locum in quo postea habitavit, et docet quomodo et hic non procul a paradiso versatus sit, ut e regione illius existens, continuo memor esset, tum eorum quæ patri suo ob prævaricationem contigerant, tum magnitudinis eorum quæ ipse perpetraverat, propter quæ tanta sibi, neque patris correptione emendato, pœna irrogata est. Et vero locus ille in quo habitavit, perpetua memoria fuit, non illi soli, sed et sæculis posterioribus, ob tremorem et motionem. Nomen enim Naïd Hebraïca dictio est, et vertitur commotio. Itaque ut crimen illius perpetuo notum esset etiam a loco, quasi in columna ærea scriptum, illic eum collocavit. Deinde inquit : « Et » cognovit Caïn uxorem suam : et cum concepisset, pepe-

[1] Gen. IV, 16. — [2] Ibid.

» rit Enoch[1]. » Mortales deinceps facti homines, merito de filiorum successione curam habebant. Sed forte dixerit aliquis : « Quomodo, cum Scriptura nusquam alterius mulieris meminerit, dicit quod Caïn habuerit uxorem? » Ne mireris, dilecte. Nusquam enim catalogum mulierum diligenter facit; sed Scriptura divina, cavens ne quid superfluum proferat, singulos viros commemorat, non omnes tamen, sed brevius nobis narrat dicens : « Et genuit filios et » filias, et mortuus est[2]. » Verisimile igitur est Evam filiam peperisse post Caïn et Abel, quam in uxorem acceperit Caïn. Nam quia initia erant, debebatque augeri humanum genus, sorores ut ducerent concedebatur. Et ideo hæc nobis conjectanda relinquit Scriptura, et hoc solum narrat dicens : « Et cognovit Caïn uxorem suam, et cum conce» pisset, peperit Enoch. Et erat ædificans civitatem in no» mine filii sui Enoch[3]. » Vide quomodo paulatim instituuntur. Quia enim mortales evaserant, immortalem suam memoriam facere voluerunt, partim ex filiis quos generabant, partim ex locis quibus filiorum nomina imponebant. Hæc omnia jure quis diceret peccatorum monimenta, necnon lapsus a pristina gloria, in qua cum essent, nullo horum indigebant Adam et Eva, utopte omnibus superiores, et nihil obnoxii. « Porro Enoch ipsi natus est, inquit, Gaï» dad, et Gaïdad genuit Maleleel, et Maleleel genuit Ma» thusala, et Mathusala genuit Lamech[4]. » Vides quam cursim transit genealogias; virorum tantum mentionem facit Beatus ille, nusquam vero mulierum meminit. Sed quemadmodum de Caïn dictum est : « Cognovit uxorem suam, » cum nusquam nos docuerit, neque dixerit unde habuerit uxorem : sic sane et hic loquitur : « Et accepit sibi Lamech » duas uxores, nomen uni Ada, et nomen secundæ Sella. » Et peperit Ada, inquit, Jobel : hic fuit pater habitantium

[1] Gen. IV, 17. — [2] Id. V, 4, 5. — [3] Id. IV, 17. — [4] Ibid. 18.

»in tabernaculis pastorum. Et nomen fratri illius Ju-»bal : hic fuit is, qui demonstravit psalterium, et citha-»ram [1]. »

II. Vide Scripturæ diligentiam. Docuit nos et nomina eorum, qui nati sunt ex uxore Lamech, et quæ studia illorum fuerint : nempe quod unus alendis pecoribus fuerit deditus, et alter excogitaverit psalterium et citharam. « Sella autem, inquit, et ipsa peperit Thobel, et erat mal-»leator, et faber æris et ferri [2]. » Iterum et artem illius qui, ex Sella natus erat, indicat, quod nempe fabrilem æris artem exerceret. Vide quomodo, quæ ad usum et commodum humani generis spectant, paulatim provisa sint. Et primum Caïn a filio suo civitatem ab se ædificatam nominavit. Deinde eorum, qui ex uxoribus Lamech nati sunt, unus pascendis pecoribus se dedidit, alius ærariam exercebat, alius etiam psalterium et citharam adinvenit. « Soror »autem, inquit, Thobel Noëman [3]. » Quid hoc novum et insolitum ? nunc primum nominatim mulieris meminit : non sine causa, neque temere; sed ut occultum quid nobis hic declaret, hoc fecit beatus Propheta : id quod in aliud tempus vobis reponemus, nunc historiam sequamur : neque enim parvi momenti quiddam est quod subditur, et plurimo labore habet opus, ac diligentiore inquisitione, ut possimus omnibus liquido exploratis, multum hinc utilitatis nobis afferre. « Dixit, inquit, Lamech uxoribus suis Adæ »et Sellæ : Audite vocem meam uxores Lamech, auribus »percipite sermones meos : quia virum occidi in vulnus »mihi, et adolescentulum in cicatricem mihi. Quia septies »ultio sumpta est de Caïn, de Lamech vero septuagies sep-»ties [4]. » Obsecro, mente intenta estote, et omnia quæ ad sæculares curas pertinent, seponentes, cum diligentia quæ dicuntur, perscrutemur, ut nihil eorum nos lateat, sed

[1] Gen. IV, 19-21. — [2] Ibid. 22. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 23, 24.

quantum possumus ad profundum ingressi, occultum thesaurum venari possimus in paucis illis verbis latentem. « Dixit autem, inquit, Lamech uxoribus suis Adæ et Sel» læ : Audite vocem meam uxores Lamech, auribus perci» pite sermones meos. » Considera, obsecro, statim ab initio, quantum illi profuerit pœna Caïn irrogata. Non solum enim non expectat ut ab alio arguatur, quod in idem et gravius peccatum lapsus sit : sed nullo vel accusante vel increpante, ipse semetipsum manifestum facit, et confitetur quæ facta sint, mulieribusque narrat delicti magnitudinem : quasi illud quod a Propheta dictum est implens : « Justus sui ip» sius accusator est in principio sermonis[1]. » Plurimum enim ad emendanda peccata valet confessio. Utique sicut gravius est peccatis ipsis, post peccata commissa, peccata inficiari : id quod fratricida ille agebat, et rogatus a misericorde Deo, non solum non confessus est id, quod ausus fuerat patrare, facinus, sed et Deo mentiri ausus est : et ideo ut prolongaretur vita sua, fecit. Igitur Lamech in illa ipsa peccata inciderat : sed animo reputans negationem gravius illi parasse supplicium, vocatis mulieribus suis, nullo reprehendente vel arguente, ipse sua lingua et confessionem peccatorum edit, et conferens quæ a se facta erant, cum iis quæ a Caïn, pœnam sibi ipsi definit. Vidisti providentiam Domini, quomodo pœnæ illius occasio sunt misericordiæ, et misericordia non solum ad illum pertingit, qui pœna plectitur, sed et multis aliis utile efficit illud remedium, modo velint inde fructum capere? Unde enim, dic, quæso, Lamech ad hanc confessionem adductus esset, nisi eorum, quæ illi contigerunt, memoriam habuisset, quæ illius continuo mentem concutiebat? « Dixit, inquit : Au» dite vocem meam, et auribus percipite sermones meos. » Vide quomodo contra seipsum judicium considere facit, et

[1] Prov. XVIII, 17.

eas hoc modo hortatur ne dicta negligenter acciperent. Dicendo enim : « Audite vocem meam, et auribus percipite sermones meos : » mentem vestram, inquit, intentam præbete, et diligenter auscultate quæ dicturus sum. Non enim de rebus vulgaribus vobis loquar, sed occultas quasdam res vobis aperiam, et confitebor ea, quæ nullus alius scit ; sed solus ego, et oculus ille, qui sopiri nescit, quem timens festino et anhelo, ut vobis palam faciam ea, quæ a me sunt acta, et quantis pœnis ego meipsum nefariis operibus obnoxium fecerim. « Quia » virum occidi in vulnus mihi, et adolescentem in cicatri- » cem mihi. Quoniam septies ultio sumpta est de Caïn ; de » Lamech autem septuagies septies. » Magnum quid dictum est, et valde magnum : in multisque bonus viri animus spectatur. Non solum enim factum confitetur, et cædes ab se patratas in medium affert : sed et pœnam sibi infert, comparans peccatum suum peccato Caïni. Qua enim venia, inquit, fuerit dignus, qui alterius pœna emendatior non fit, sed recentem et firmam habens ejus memoriam, insuper duplex homicidium patravit? « Quia virum, inquit, oc- » cidi in vulnus mihi, et adolescentem in cicatricem mihi. » Non tantum, inquit, nocui illis quos occidi, quantum mihiipsi; in pœnam enim, quam effugere non possum, meipsum conjeci, peccata operatus tanta, quæ veniam non merentur. Nam si ille pro una cæde septem pœnis obnoxius factus est, ego dignus fuerim qui septuagies septies pœnam luam. Cujus rei gratia, et quare? Nam licet cædem ille patraverit, eamque fratris, attamen nullo unquam antea conspecto, qui hoc fecisset, neque alio viso, qui pœnam dedisset ejusmodi facinoris, et tantam iram fuisset expertus, quæ utraque mihi pœnas augent; quia ante oculos habens quod ab illo perpetratum fuerat, et pœnam videns sic immedicabilem esse, cautior factus non sum. Propterea licet septuagies septies ma-

gis quam ille punirer, attamen neque sic dignam luerem pœnam.

III. Vides, dilecte, quomodo nostram Deus mentem liberi arbitrii fecerit, et sicut, si desides simus, supplantamur; ita et si vigiles esse voluerimus, contuemur id quod oportet? Quis enim istum, dic, obsecro, ad talem confessionem adegit? nullus alius quam conscientia, incorruptus ille judex. Quia enim ex desidia in peccatum declinaverat, et scelus opere perfecerat, statim insurrexit conscientia, inclamans, atque ostendens peccatorum magnitudinem, et quantis seipsum pœnis obnoxium reddidisset. Ita enim se habet peccatum, ut priusquam fiat, et ad opus perveniat, obtenebret et decipiat mentem: postquam autem consummatum fuerit, manifeste suam nobis absurditatem proferat et ostendat; sic brevis illa et absurda voluptas continuum menti dolorem inserit, conscientiæque fiduciam aufert, atque illum qui succubuerit, confusione perfundit. Benignus enim Deus ejuscemodi nobis accusatorem assistere voluit, qui nunquam quiescat: sed indesinenter ille congrediens clamet, et pœnam exigat delictorum. Et hoc quis viderit manifeste ex factis ipsis. Scortator enim, vel adulter, vel qui aliud tale quiddam admisit, etiam si omnes latere queat, nunquam tamen sic in tranquillitate vivit; sed habens acrem illum accusatorem suspiciones timet, umbras tremiscit, et eos qui conscii sunt, et qui non sunt; perpetuaque in animo ejus tempestas est, et reciprocantes ac contrarii fluctus. Insuper neque somnus ei suavis, sed terrore et formidine plenus; neque cibus voluptatem præbet; neque amicorum colloquia talem refocillare, vel liberare ab urgente anxietate possunt, sed quasi carnificem circumgestaret se lancinantem et flagellantem continuo: ita post absurdum illud facinus obambulat, nullo conscio, sustinens intolerabiles pœnas illas, et judex suiipsius factus

et accusator. Attamen qui hæc fecit, si voluerit, ut decet, uti conscientiæ adjumento, et ad confessionem facinorum festinare, et ulcus ostendere medico qui curet et non exprobret, atque ab illo remedia accipere, ac soli ei loqui, nullo alio conscio, et omnia dicere cum diligentia, facile peccata sua emendabit. Confessio enim peccatorum, abolitio etiam est delictorum. Quod si Lamech ille suis mulieribus cædes a se commissas detegere et confiteri non refugit; quali erimus venia digni, si ei, qui omnia nostra accurate novit delicta, confiteri peccata nolumus? Num quia ignorat, discere vult? Nequaquam quia ignorat, confessionem a nobis requirit, qui omnia scit antequam fiant: sed volens per confessionem nos quoque peccatorum habere sensum, et gratum erga se ostendere animum. Num opes aliquæ hic sunt expendendæ? num longum iter suscipiendum? num dolorem et cruciatus affert hæc medicina? Absque sumptu et cruciatu est præsens pharmacum, et quam celerrime curat. Etenim secundum affectum et animum accedentis, sic et remedia vulnerum largitur Dominus. Igitur qui vult statim ad sanitatem redire, animæque curare ulcera, sobria mente medicum adeat, ab omnibus sæcularibus curis se abdicans, calidas lacrymas profundat, assiduitatem plurimam præ se ferat, fidem firmam afferat, ac medici confidat arti, et protinus sanitatem consequetur. Vidisti medici bonitatem, ad quam si omnium patrum amor conferatur, obscurabitur. Num grave aliquid et molestum a nobis requirit? contritionem cordis, compunctionem mentis, confessionem lapsus, assiduitatem continuam: et non solum largitur vulnerum curam, et a peccatis mundos reddit; sed et eum, qui antea innumeris peccatorum sarcinis gravabatur, justum efficit. O misericordiæ magnitudinem! o bonitatis excellentiam! Qui peccavit, quando confitetur peccata, veniam petit, et posthac securita-

tem præ se fert, repente justus redditur! Et quo clare hoc discas, audi Prophetam dicentem: « Dic tu prior iniquitates » tuas, ut justificeris[1]. » Non simpliciter inquit: « Dic tu ini» quitates tuas: » sed adjecit, « prior: » hoc est, ne expectes te arguentem, ne præstoleris accusatorem; ipse præveni, et rape sermonis principium, ut accusatoris linguam occludas.

IV. Vidisti Judicis benignitatem? In humanis quidem judiciis, si quis hoc faceret et ante allatam probationem facinora confiteretur, quamvis apud humanum fortasse judicem tormenta et sibi succedentes pœnas effugeret, tamen sententiam capitalem omnino in suum caput accerseret: at misericordis Dei, et animarum nostrarum Medici tanta est tamque ineffabilis bonitas et clementia, ut omnem etiam sermonem excedat. Nam si adversarium nostrum præverterimus, diabolum dico, qui in die illo ob faciem nostram stabit, et jam in præsenti vita, antequam ad tribunal ingrediamur, facinora confessi fuerimus, dicendique principium rapuerimus, nostrûm ipsorum facti accusatores, in tantam misericordiam provocabimus Dominum, ut non solum nobis concessurus sit ut a peccatis liberemur, sed ut in Justorum catalogo ascribamur. Enimvero si Lamech ille, qui neque legem habuit unde hoc discere posset, neque Prophetas audivit, neque aliam ullam admonitionem, ex judicio in natura insito conscius eorum quæ ausus fuerat, in medium attulit ea quæ patravit, et seipsum condemnavit: quomodo aliquam defensionem nos habere poterimus, vulnera non omni diligentia Domino ostendentes, eorum jam medicinam ab eo suscepturi? Id quod nisi nunc fecerimus, cum jejunii tempus est, cum tanta cogitationum tranquillitas, cum voluptas omnis sublata e medio, quandonam facinora nostra expendere poterimus? Idcirco semper vos obsecro ut sobrii sitis et

[1] Isaï. XLIII, 26.

vigiles, et præsentem vitam omnem in hoc insumatis, ut assiduitate illa intolerabile illud supplicium effugiamus, et gehennæ ignem vitare possimus. Maxime autem nunc, majorique studio id curandum, quando propter jejunii tempus continuis majoribusque fruimini admonitionibus. « Cognovit autem, inquit, Adam Evam uxorem suam; et cum » concepisset, peperit filium et appellavit nomen illius Seth, » dicens : Excitavit enim mihi Deus semen aliud pro Abel, » quem occidit Caïn [1]. » Postquam Scriptura divina genealogiam usque ad Lamech deduxit, iterum ad Adam et uxorem illius regreditur, et dicit : « Cognovit autem Adam » Evam uxorem suam; et cum concepisset, peperit filium, » appellavitque nomen illius Seth, dicens : Excitavit enim » mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Caïn. Pe» perit, inquit, filium, appellavitque nomen illius Seth; » nec contenta mater quod imposuisset illi nomen, dicit : « Excitavit enim mihi Deus semen aliud pro Abel, quem » occidit Caïn. » Vide hic quomodo et mater per appellationem nati filii, memoriam scelesti hujus operis continuam mentibus renovat; atque ut etiam posteri scirent quid Caïn patrare ausus fuisset, dicit : « Pro Abel, quem occidit Caïn. » Dolentis animæ verba sunt, et turbatæ ob facinoris memoriam, gratiasque agentis pro nato puero, hujusque nomine illius alterius scelus quasi in cippo inscribentis. Nam vere luctum non mediocrem parentibus attulerat, qui dextram suam adversus fratrem armaverat : et tam charum illum et amabilem illis ostenderat humi jacentem, mortuum, et sensu carentem. Nam licet sententiam accepisset Adam : « Terra es, et in terram abibis [2] : et, Quo» cumque die comederitis, morte moriemini [3] : » sententiam tamen in verbis hactenus cognoscebant, et nondum noverant qualis esset mortis ratio : sed hic primus ob odium

[1] Gen. IV, 25. — [2] Id. III, 19. — [3] Id. II, 17.

in fratrem, et livorem, qui intrinsecus illum rodebat, in fratricidium ruit, grave parentibus spectaculum exhibens. Proinde mater, quæ paululum caput erexit, et vix tandem aliquando tanti luctus consolationem invenit, gratias agit Domino ob natum puerum, et fratricidæ scelus infamat, hac maxima illum pœna afficiens, ut factum illius perpetuæ commendaretur memoriæ. Vidistis quantum malum sit peccatum ? et quomodo peccantibus ignominiam et opprobrium inurat ? Vidistis quomodo propter hoc divina gratia spoliatus, et omnibus in ludibrium factus sit ? vidistis quomodo et parentibus, natura ad amandos filios propensis, propter pessimum hoc facinus abominabilis fuerit? Igitur fugiamus, obsecro, peccatum quod tantis nos malis involvit, et virtutem arripiamus, ut et supernam nobis benevolentiam conciliemus, et supplicium effugiamus. « Et Seth, inquit, » natus est filius. Appellavit autem nomen illius Enos : hic » speravit invocare nomen Domini Dei [1]. » Vide hic quomodo postea paulatim instituantur homines, ut in appellationibus filiorum grati animi indicium reponant. Hic quoque, inquit, nempe Seth ab se genitum filium vocavit Enos. Deinde Scriptura volens nobis nominis appellationem interpretari, inquit : « Hic speravit invocare nomen » Domini Dei. » Ex hoc enim posthac beatus Propheta genealogiam incœpturus est, rejecta memoria Caïn, et eorum qui usque ad Lamech ab eo descenderunt. Nam quia primatum natura sibi datum, primogenituræ dignitatem inquam, suæ voluntatis malitia dehonestarat, et ipse et qui ex eo nati, catalogo ejiciuntur. Seth vero, quod sibi natura negatum erat, id ex probo vitæ instituto consequitur, nempe in se translatum primogenituræ jus ; et quamvis non natura, attamen non ob voluntatis intentionem, etiam qui ex eo nati sunt, in genealogiis recensentur. Et sicut

[1] Gen. IV, 26.

hic Enos vocatus est, eo quod invocavit nomen Domini Dei : sic et qui ex eo deinceps ducunt originem, eamdem sortiuntur appellationem. Propterea beatus hic Propheta, narrando hoc loco subsistens, aliud iterum principium orditur.

V. Cæterum ne incœpta lectione aliquanto prolixiorem texamus sermonem, hic etiam nos cum beato Propheta dicendi finem faciamus, sequentem interpretationem, si Deus permiserit, in alium sermonem reponentes. Jam autem admonitam charitatem vestram vellem, quo ampliorem quemdam ex dictis nostris fructum percipiatis, ut quotidie vos examinetis quid ex hoc sermone, et quid ex alio lucrifeceritis; et non solum auribus percipiatis nostra dicta, sed et menti vestræ bene commendetis, et quotidiana meditatione firmam rei memoriam teneatis. Vellem enim vos non vobis tantum proficere, sed et aliorum fieri magistros, ita ut possitis etiam alios admonere, neque hoc verbis duntaxat agere, sed et operibus erudire proximos ad præclarum virtutis officium. Cogitate, oro, si vos, qui hic affuistis, quotidie portiunculam tantum accepissetis ad emendandas affectionum perturbationes, jam ad summum aliquod fastigium perventuros fuisse. Nam non cessamus quotidianis sermonibus inculcare auribus vestris, quæ ad instituendam optimam vitam attinent, ut eradicentur mali isti affectus, iram dico, invidiam et livorem, quibus sublatis, facilius et insania illa in colligendis pecuniis emendationem admitteret, et cessante insania avaritiæ, majori securitate illicitæ fœdæque cogitationes comprimerentur : « Radix enim omnium malorum est avaritia [1]. » Quod si radicem resecuerimus, et funditus extirpaverimus, facilius ramos licebit amputare. Arx enim malorum, et colophon, ut ita dicam, peccatorum, est rabies illa colligendarum divitiarum, quam si domare voluerimus, nihil vetat quin

[1] 1 Tim. vi, 10.

simul et hac insania liberemur, et cum hac evellamus, et eradicemus omnes perniciosos affectus. Jam ne existimetis magnum aliquid et grave esse opum contemptum : quia cum mecum reputo tam multos ob inanem et inutilem gloriam multa auri talenta effudisse in nullam utilitatem, sed ut a circumforaneis, et trivialibus homunculis aucupentur nominis celebritatem, quæ ad vesperam desinit, et sæpe non usque ad vesperam durat, sed et priusquam dies compleatur, innumeris malis circumdatur. Alii autem Gentilium errore præoccupati, etiam ipsi ad humanam respicientes gloriam, quam maximi faciunt, abjectis simul omnibus, et pallio tantum atque baculo servatis, omnem vitam sic exigunt, omnem laborem illum et miseriam ob vani nominis celebritatem assumentes. Cum igitur hæc mecum reputo, nescio quam habituri simus vel excusationem, vel veniam, qui neque ob mandatum a Domino traditum, neque ob gloriam illam immortalem et interminatam, vel minimam rerum nostrarum portionem relinquere sustinemus, quin et deteriores illis reddimur, neque quantum sit discrimen cogitamus. Nam illi ob hominum, qui ejusdem naturæ sunt, inutilem gloriam, eo usque pervenerunt, ut tam multa projiciant : nos autem propter Dominum nostrum, qui suppeditat ea quæ possidemus, et ineffabilia illa dona pollicetur, sæpe neque parvum quiddam inopibus erogare volumus. Et qualibus oculis videbimus Judicem, negligentes mandatum illius tam facile? Num adhortor ut omnia vestra abjiciatis? Fruere omni prosperitate, et cum satisfeceris tuo usui, quæ supervacua tibi et otiosa jacent, in necessarium usum converte, aliisque distribue fame laborantibus, et gelu rigescentibus : et per illorum manus in tuam patriam transmitte, in quam propediem tibi pergendum, ut ibi accipias. Illi enim plurimum tibi prodesse poterunt ad transvehendas illuc opes,

ut quando illuc abieris, omnia invenias bene disposita, majorique illic fruaris abundantia, videns ea a transvehentibus, imo a benignitate Dei, ita multiplicata. Num laborem habet id negotii? num curam, num sollicitudinem? Ad hæc transvehenda nullo tibi opus est jumento, non custode, neque ullo alio. Nullus enim latro vel fur hac via incedit, ut nocere queat iis, quæ a te illuc mittuntur: sed ea, quæ reposueris in egenorum manus, illa in securum promptuarium, nempe manum Dei, effundes: quæ inviolata et custodita præbebit, et cum redieris in patriam, illis redditis, etiam prædicabit laudes tuas, et coronabit, ac te in latitudine constituens, securum et felicem reddet. Effundamus ergo, precor, deposita in pauperum ventres, et seminemus dum tempus est, ut opportuno tempore metamus, et ne transmissa temporis opportunitate, posthac frustra nos pœniteat. Haccine de causa benignus Deus plura tibi largitus est, ut in tuum solius usum impendas quæ dedit, et reliqua in arculis et promptuariis recondas? non ea de causa, sed ut secundum apostolicam admonitionem, « Abundantia tua aliorum inopiam suppleat [1]. » Et tu quidem forsitan etiam plus quam opus est his frueris, in deliciis, vestibus, alioque luxu, servis quoque et brutis, argentum multum dividens: pauper autem nihil horum a te petit, sed tantum ut famem mitiges, ut quotidianum illi cibum, ac necessarium usum tribuas, ut vivat, et non pereat: et neque hoc facere dignaris, neque cogitas te plerumque subito abreptum, omnia quæ collecta sunt hic relinquere, et interdum in hostes et inimicos transferri, te autem peccatis omnibus, per quæ hæc collegisti, tecum receptis hinc migrare. Et quid tunc dices in die illo terribili? quomodo te excusabis, qui ita negligenter salutis negotium instituisti? Propterea mihi obtempera, et cum adhuc tempus habes,

[1] 2 Cor. VIII, 14.

opes supervacuas distribue, ut prius illic in tuam reposita habeas salutem, et pro illis perpetua bona consequaris. Quæ nos omnes obtinere contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simul et Spiritui sancto sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXI.

Iste est liber generationis hominum, die quo fecit Deus Adam, secundum imaginem Dei fecit illum. Masculum et fœminam fecit illos; et vocavit nomen eorum Adam, qua die fecit eos [1].

I. Magnus et ineffabilis thesaurus, dilecti, in verbis modo lectis reconditus est. Et scio quidem multos, nominum catalogum respicientes et lectionis superficiei hærentes, putare nihil amplius in dictis, quam mera nomina esse: ego autem vos omnes obsecro ne simpliciter ea, quæ in Scripturis sacris contenta sunt, transeatis. Nihil enim hic scriptum est, quod non multas sensuum habeat divitias: quandoquidem divino Spiritu afflati Prophetæ locuti sunt, ideo utpote a Spiritu scriptæ ingentem in se continent thesaurum. Et ne mireris quod in hac nominum enumeratione multas latentesque divitias sententiarum vobis me ostensurum pollicear. Neque enim vel syllaba, vel apiculus est in sacris Litteris, in cujus profundo non sit grandis quispiam thesaurus: proinde par est nos divina gratia ductos, et Spiritu sancto illustratos, eloquia divina adire. Neque opus habet divina Scriptura hominum sapientia, ut intel-

[1] Gen. v, 1, 2.

ligatur, sed revelatione Spiritus, ut hausto inde vero sensu, magnum nobis hinc lucrum accrescat. Nam si in sæcularibus negotiis scripta, quæ ab hominibus conficiuntur, sæpe tempore corrupta, a tempore initio instrumenti notato, et ab una syllaba, multum momenti habent : multo magis hoc in Scripturis divinis, a Spiritu sancto compositis, invenitur, modo sobrii simus, et non temere prætergrediamur, sed intenta mente diligenter omnia consideremus, et non negligentiores simus aliis, qui tanto studio in sensibilibus utuntur. Enimvero qui metalla effodiunt, non in superficie manent, sed cum profunde admodum descenderint, et auri ramenta nancisci potuerint, magno labore et sedulitate ea a terra separant, postque multum illum laborem, brevem aliquam laborum inveniunt consolationem. Verumtamen licet hi sciant se utilitatem percepturos laboribus non respondentem, sæpeque etiam post tot vigilias, et labores, expectatione sua frustratos esse, neque sic desistunt, sed spe aluntur, et sensu laboris carent. Quod si illi tantum præ se ferunt studium in corruptibilibus, incertis, et caducis; multo magis decet nos, ubi divitiæ auferri nequeunt, et thesaurus absumi non potest, et spe non aberratur, par vel majus studium adhibere : ut hinc aliquo fructu percepto, desiderata assequi possimus, agnitaque ineffabili benignitate Dei, gratias agentes Domino nostro, ejus nobis favorem conciliemus, et diaboli retibus non illaqueemur. Age ergo, prolatis in medium iis, quæ nunc lecta sunt, diligenter singula perscrutemur, ut solita refocillati doctrina, sic domum iterum recedatis. « Iste est » liber generationis hominum, inquit, die quo fecit Deus » Adam, secundum imaginem Dei fecit illum. Masculum et » fœminam fecit illos; et nominavit nomen eorum Adam, » die quo fecit illos [1]. » Attende, obsecro, Prophetæ hujus

[1] Gen. v, 1, 2.

admirabilis sapientiam, imo sancti Spiritus doctrinam. Ab illo enim, ut sæpe dictum est, afflatus, nobis hæc omnia loquitur. Et linguam quidem Propheta commodavit, gratia autem Spiritus sancti per illam omnia humanum genus manifeste docet. Vide ergo quomodo ad originem sermonem reducit, et superiora iterum resumit. Quare, et qua de causa? Quia videt eos, qui tunc erant, magna præ se ferre ingrati animi signa, nec meliores fieri ex iis, quæ primo parenti acciderant, sed in idem malitiæ profundum præcipitari. Nam cum is, qui ex illo natus erat, statim concitante invidia, ad fratricidium ruisset, et ideo gravissimam pœnam tulisset, sicut superius charitatem vestram docuimus, ac posteri ejus nihil ea castigatione profecissent, sed in majoribus se malis involvissent, sicut audivistis heri, Lamech nempe peccatum suum uxoribus enarrantem, pœnamque adversus se decernentem; quia paulatim vidit increscere malitiam illorum, quasi malum humorem per totum corpus se diffundentem, sistit malitiæ impetum, et generationes illas, quæ ex Caïn usque ad Lamech, ne memoria quidem dignatur: sed quasi principium quoddam ducens, et luctum Adæ et Evæ demulcere volens, in quem illos injecerat fratricida, armata contra Abel dextra: sic narrationem orditur, et inquit: « Iste est liber generationis » hominum, die quo fecit Deus Adam, secundum imaginem » Dei fecit illum. Masculum et fœminam fecit illos; et no- » minavit nomen eorum Adam, die quo fecit illos. »

II. Considera quomodo iisdem verbis usus fuerit, quibus et initio, ut doceret nos se generationes illas utpote reprobatas, neque memoria posthac dignas habere: sed ex Seth, qui nunc illis natus est, genealogiam ordiri, ut et ex hoc discas quantam Deus humani generis rationem habeat, et quomodo illos aversetur, quibus sanguinaria mens est. Nam illorum memoriam, quasi nunquam vixissent, ita silentio

præterit, monstrando nobis quam grave malum sit peccatum, quod qui amplectuntur, se primum et maxime pessumdant. Ecce enim illi e catalogo expunguntur, et eatenus tantum commemorantur, ut infametur ipsorum malitia, et posterioribus sæculis emendationis sint occasio. At qui injuste occisus, et fraterna manu interemptus est, ex eo tempore usque in hoc nostrum, omnium decantatur ore, et neque tempus hujus memoriam extinxit, neque illius crimen imminuit : sed et hic quotidie omnium ore prædicatur, et ille continue infamatur. Vidistis quantum malitiæ damnum, et quantum virtutis robur? et quomodo malitia, etiam si infestet et dominetur, extinguitur tamen et aboletur : virtus autem licet infestetur, et innumera gravia sustineat, ea occasione illustrior fit et clarior? Et liceret quidem hoc etiam ex aliis gestis, quæ similiter evenerunt, charitati vestræ ostendere : sed ne ab instituto nostro digrediamur, age denuo quæ dicta sunt, repetamus. « Iste est liber generationis hominum, die quo fecit Deus Adam, secundum imaginem Dei fecit illum. Masculum et fœminam fecit illos ; et appellavit nomen eorum Adam, die quo fecit illos. » Vide quomodo iterum narratione ab initio repetita, divina Scriptura nobis commemorat quantum honorem a Conditore sortitus sit homo. « Die quo, inquit, fecit Adam, secundum imaginem Dei fecit illum : » hoc est, principem illum constituit omnium visibilium. Hoc enim est « secundum imaginem, » secundum rationem dominii et principatus. Nam sicut omnium Deus principatum habet super omnia tam visibilia quam invisibilia, qui omnium conditor et opifex est : sic et cum formavit rationale hoc animal, voluit omnium visibilium præfectura insigne esse. Proinde et animæ substantiam illi largitus est, volens ipsum immortalem esse et perpetuum : verum ubi per desidiam excidit, et transgressus est mandatum sibi traditum, neque sic omnino ipsum aversatus

est : sed pro sua misericordia immortalitatem quidem illi ademit, morte autem damnatum in eodem ferme principatu reliquit. Deinde cum is, qui ex illo natus erat, in tantam prorupit insaniam, ut primus mortis speciem inveheret, violentam illam cædem exhiberet, ac cædi mendacium copulans, magnam improbitatem præ se ferret, diuturna castigatione emendare illum voluit, ut non solum ille lucrum faceret ex iis, quæ ipsi contingebant, sed et posteros doceret commissorum magnitudinem, et ingentem sceleris fœditatem. Cæterum quia præ magna ignavia, posteri quoque illius paulatim in graviora mala ruebant, volens, ut ita dicam, solari Adamum, qui non solum ob suam transgressionem adeo mœrebat, sed et ob flagitium Caïni in luctu intolerabili versabatur, quod suis ipse oculis cæsum Abel vidisset; neque enim mortis speciem sciebant, tametsi lata esset sententia. Unde et duplex illi ac triplex luctus aderat, quia primum viderunt mortem in vitam introductam, et violentam mortem, et a filio perpetratam, et in fratrem eodem patre eademque matre natum, qui nihil illi injuriæ intulisset. Volens ergo benignus Deus parem doloribus afferre consolationem, alium illi dat filium, Seth videlicet; atque hinc ipsi data sufficienti consolatione, ab illo postea progeniei initium ducit. Propterea beatus Propheta sic exorsus est, dicens : « Iste est liber generationis hominum. » Deinde ut promisit se narraturum hominum generationem, vide qua serie utitur. « Vixit Adam annis ducentis triginta, » et genuit secundum speciem suam, et secundum imagi- » nem suam; et appellavit nomen illius Seth. Fuerunt au- » tem ipsius anni septingenti, et genuit filios et filias. Et » facti sunt omnes dies Adam, anni nongenti triginta, et » mortuus est [1].

III. Nonne bene dicebam in exordio sermonis, nihil esse

[1] Gen. v, 3-5.

temere et absque utilitate in sacra Scriptura positum? Ecce enim et nunc quanta diligentia usus est beatus ille Propheta: « Genuit, inquit, Adam secundum speciem suam, » et secundum imaginem suam, et appellavit nomen illius » Seth. » Cum de priore loqueretur filio, Caïn dico, nihil tale significavit, nimirum jam antea indicans illius in malum proclivitatem; et merito: non enim servavit paternos mores, sed protinus ad malitiam confugit. Hic autem, inquit, secundum speciem et secundum imaginem suam, hoc est, eorumdem morum, quibus ille qui genuerat, et qui servaret eosdem virtutis characteres, qui paternam imaginem operibus exprimeret, et qui sua virtute prioris peccatum reparare posset. Neque enim de corporalibus lineamentis et characteribus Scriptura nobis disserens, dicit: « Secundum speciem suam, et secundum imaginem » suam: » sed de statu animæ, ut discamus hunc non talem esse futurum. Ideo et mater nomen filio imponens, cum gratiarum actione hoc nomen indidit: et neque naturæ, neque partui ascribit natum puerum, sed Dei virtuti. Illa enim naturam fœcundavit ad partum, et ait: » Cognominavit nomen illius Seth, dicens: Excitavit enim » mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Caïn [1]. » Vide verbi diligentiam. Non dixit: « Dedit mihi Deus: » sed, « Excitavit mihi. » Attende quomodo obscure nobis, hoc verbo, resurrectionis exordia hic ostendit. Ita enim loquebatur ac si quis diceret: « Pro eo qui cecidit, excitavit mihi hunc. » Quanquam ille, inquit, in terram dextra fratris percussus cecidit, et mortis periculum fecit, tamen Dei virtus pro cæso hunc mihi suscitavit. Sed quia nondum tempus erat resurrectionis, non mortuum suscitavit, sed alium pro illo: quamobrem et ipsa dixit: « Suscitavit mihi Deus » semen aliud pro Abel, quem occidit Caïn. » Vidisti gra-

[1] Gen. IV, 25.

tum mulieris animum? vidisti benignitatem Domini? quomodo acceleratam illis consolationem excogitavit? Hanc imitemur omnes, et totum supernæ gratiæ tribuamus. Nam licet natura operetur, non tamen sua virtute, sed præcepto illius, qui ipsam fecit, obediens operatur. Et nunquam doleant mulieres quando non pariunt, sed gratum animum præ se ferentes, ad naturæ Opificem confugiant, et ab illo petant, qui naturæ Dominus est; et neque conjugum congressui, neque alteri cuipiam rei filiorum imputent generationem, sed Conditori omnium, qui ex nihilo naturam nostram produxit ut esset, et claudicantem corrigere potest: quandoquidem et ista ex occasione luctus Deo gloriam referendi sumpsit argumentum, et Domino totum tribuit, dicens: « Excitavit mihi Deus semen aliud » pro Abel quem occidit Caïn. » Vides quomodo non solum non gravatim tulit, neque triste aliquid locuta est? non enim prætermisisset divina Scriptura, siquidem tale quiddam ab illa dictum fuisset; verum generose ferens quod acciderat, consolatione statim dignatur, et majora grati animi dat signa, Domini beneficium prædicans. Vide enim quam benigne Dominus quæ suarum sunt partium exequatur. Non modo enim alium dat illi filium, sed et virtute præditum fore antea significat. « Genuit enim, inquit, secundum speciem suam, et secundum imaginem suam. » Et ut statim discamus nati virtutem, vide quia et ipse statim per appellationem filii sui suæ mentis pietatem ostendat. « Et Setho, inquit, natus est filius, et appellavit » nomen illius Enos: hic speravit invocare nomen Domini » Dei [1]. » Vidisti appellationem diademate clariorem, purpura splendidiorem? Quid fuerit illo beatius, qui invocatione Dei ornatur, idque pro nomine possidet? Vides id quod ab initio dicebam, et in parvis appellationibus mag-

[1] Gen. IV, 26.

nas sententiarum divitias reconditas esse? Non solum enim hic parentum monstratur pietas, sed et magna erga liberos diligentia. Et quomodo statim et a principio erudiebant puerulos qui ipsis nascebantur, admonentes per appellationes, quas illis imposuerant, ut virtutem exercerent? non sicut nunc fortuito, et ut primum succurrit, nomina fiunt. Nomine, inquiunt, avi vel proavi vocetur puer : at prisci non ita, sed omnem operam adhibebant, ut talia natis imponerent nomina, quæ non solum illos, qui nomina sortiebantur, in virtutem adducerent, sed et alios omnes etiam, qui sequentibus sæculis futuri erant, omnimodæ philosophiæ doctrina essent. Id quod sciemus, si sermo aliquanto amplius processerit. Igitur nos neque quævis nomina pueris indamus, neque avorum et proavorum et eorum, qui genere clari fuerunt, nomina tribuamus, sed sanctorum virorum, qui virtutibus fulserunt, plurimaque apud Deum fiducia valuerunt. Imo, neque horum nominibus fidant vel parentes, vel pueri, quibus talia nomina contingunt. Nihil enim prodest alicui vocabulum virtute vacuum, sed habenda est salutis expectatio in virtutis operatione : et neque in appellatione sublime sapere, neque in cognatione sanctorum virorum, neque in aliquo alio, sed in fiducia propriorum operum : imo neque in illis multum de se sentire; sed tunc magis humilem et modestum esse oportet, cum magnas virtutum divitias congerere possumus : sic enim et ipsi collectas divitias tuto custodiemus, et benevolentiam Dei nobis conciliabimus. Enimvero propter hoc et Christus Discipulis suis dicebat : « Cum omnia feceritis, dicite : Inu» tiles servi sumus[1], » in omnibus eorum confidentiam reprimens, et ad modestiam eos revocans, ut bonis operibus non extollantur, sed sciant maximam virtutum esse in bonis operibus modeste et humiliter se habere.

[1] Luc. XVII, 10.

IV. Porro ad contextum sermonis redeamus, et videamus eos, qui postea nati sunt. Probabile est enim nos, paulatim procedendo, majores inventuros esse thesauros et immensas divitias. « Et vixit Enos, hic Sethi filius, annos » centum nonaginta, et genuit Caïnan [1] : et Caïnan genuit » Malaleel [2], et Malaleel genuit Jared [3], et Jared genuit » Enoch [4]. Et vixit Enoch annis centum sexaginta quin» que, et genuit Mathusala. Placuit autem Enoch Deo. Et » vixit Enoch, postquam genuit Mathusala, annis ducentis, » et genuit filios et filias. Et fuerunt dies Enoch trecenti » sexaginta quinque. Et placuit Enoch Deo, et non inven» tus est, quia transtulit illum Deus [5]. » Num bene dicebam nos procedendo magnum thesaurum in illis nominibus inventuros esse? Animadverte enim, obsecro hic, dilecte, et Justi virtutem, et boni Dei ingentem benignitatem, et Scripturæ diligentiam. « Et vixit Enoch annis centum sexa» ginta quinque, et genuit Mathusala. Et placuit Enoch » Deo, postquam genuit Mathusala. » Audiant viri et mulieres, et discant Justi virtutem, nec putent nuptias in causa esse, quo minus quis Deo placeat. Nam idcirco divina Scriptura semel et iterum id significavit dicens : « Genuit » Mathusala, et tunc placuit ; » et idem ingeminat ac repetit, dicens : « Et placuit, postquam genuit, » ut ne quis arbitretur obstaculum virtuti esse conjugium. Quia si sobrii sumus, neque educatio, neque conjugium, neque aliud quid nobis oberit, quo minus placeamus Deo. Ecce enim et hic ejusdem naturæ erat, cujus et nos sumus : et neque lex tradita erat, neque Scripturæ docebant, neque aliud quidquam ad sapientiæ philosophiæque studium deducebat. Ex se, et ex voluntate ipsius profectum est quod Deo placeret, ita ut usque hodie vivat nondum mortem expertus. Nam si nuptiæ, dilecti, vel puero-

[1] Gen. v, 9. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 15. — [4] Ibid. 18. — [5] Ibid. 21, 24.

rum educatio, impedimentum forent in virtutum itinere, nequaquam in hanc nostram vitam nuptias introduxisset universorum Creator, ut ne in rebus præcipuis et maxime necessariis nos læderet. Sed quia non solum nihil nobis obstant ad philosophandum secundum Deum, si voluerimus esse sobrii, sed et magnam afferunt consolationem, dum comprimunt insanum naturæ impetum, nec turbari quasi mare sinunt, sed efficiunt ut scapha feliciter in portum appellat, ideo consolationem hanc humano generi tribuit. Quod quam verum sit, ostendit Justus ille: « Quia » postquam, inquit, genuit Mathusala, placuit Deo Enoch.» Neque parvo annorum numero in virtutum exercitio perseveravit, sed vixit, inquit, annis ducentis. Et quia post transgressionem Adæ inventus est homo, qui ad virtutum culmen ascenderet, et primi parentis peccatum revocaret, ob eam, quam apud Deum habebat, gratiam, vide boni Dei excellentem clementiam. Nam quia invenit aliquem, qui potuit peccatum Adæ revocare, monstrando reipsa quia, non volens mortem humano generi inferre propter mandati transgressionem, eum qui mandatum acceperat condemnaverit, hunc viventem transfert. « Et placuit, inquit, » Enoch Deo, et non inventus est, eo quod transtulit illum » Deus. » Vides sapientiam Domini? viventem transtulit, non immortalitatem largitus est, ne peccandi metum enervaret, sed timorem in humano genere vigentem reliquit. Propter hoc iterum obscure, ut ita dicam, et latenter revocare vult sententiam quam contra Adam protulit; sed manifestum hoc non facit, ut timor illius emendationi serviat. Et idcirco Enoch, cum ipsi multum placeret, transtulit. Jam si quis curiosius rogare velit, et dicere: « Et quo ipsum transtulit? et num ad usque ad præsens vixerit? » discat non convenire humanis cogitationibus obsequi, et curiosius ea, quæ a Deo fiunt, explorare, sed credere iis quæ

dicuntur. Nam quando Deus aliquid pronuntiat, dictis ipsius contradicendum non est, sed fide digniora habenda sunt quæ a Deo pronuntiantur, etiamsi non compareant, quam ea, quæ oculis nostris subjecta sunt. Enimvero Scriptura dixit quod transtulerit illum, et quod viventem transtulerit, nec mortem expertus sit, sed ob suum, quem apud Deum habebat, favorem, superior factus sit divina sententia contra humanum genus prolata. Quo autem illum transtulerit, et quomodo nunc agat, hoc non adjecit.

V. Vidisti bonitatem Domini, quomodo inventum virum, qui virtutem operatus est, non fraudavit dignitate quam primigenæ homini ante mandati transgressionem largitus erat, docens nos se et illum, nisi dæmonis deceptionem pluris fecisset quam traditum mandatum, eodem vel majori honore dignaturum fuisse? « Et vixit, inquit, Mathusala annos centum et octoginta septem, et genuit Lamech[1] : et vixit Lamech annos centum octoginta, et genuit filium, et appellavit nomen illius Noë, dicens : Hic requiescere faciet nos ab operibus nostris, et a molestiis manuum nostrarum, et a terra quam maledixit Dominus Deus[2]. » Vide iterum, per appellationem nunc nati ex Lamech, mysteriorum magnitudinem, vaticinii excellentiam, et boni Dei ineffabilem benignitatem. Quoniam enim præscientia sua prævidebat ea, quæ futura erant; ut vidit malitiam hominum in dies magis atque magis increscere, prædicit per appellationem pueri mala, quæ totum humanum genus invasura essent, ut vel timore castigati abducerentur a vitiis, et amplexarentur virtutem. Et vide patientiam Domini curantis, ut ante tantum tempus vaticinium præcederet, ut et suam ostenderet misericordiam, et omni privaret defensione eos, qui pœnæ futuri erant obnoxii. Sed forte quis dixerit : « Unde Lamech hoc habuit, ut tantum

[1] Gen. v, 25. — [2] Ibid. 28, 29.

vaticinium prædiceret? non enim meminit Scriptura eum multa virtute claruisse, admirabilemque fuisse. » Ne mireris, dilecte. Dominus enim noster sapiens et omnipotens, per indignos sæpe concedit prædici magnas mirabilesque res : idque non in veteri Testamento solum, sed et in novo. Audi enim Evangelistam de Caïpha Judæorum pontifice dicentem : « Hoc autem a semetipso non dixit, sed » cum esset Pontifex anni illius, prædixit moriturum esse Je» sum non solum pro populo, sed ut gentes dispersas con» gregaret in unum[1]. » Invenies item et a Balaam tale quid factum : vocatus enim ut malediceret populum, non solum non maledixit, sed et prædixit multas mirasque res, non de populo tantum, sed etiam de adventu Salvatoris nostri[2]. Non igitur mireris, si etiam nunc Lamech ita puerum appellarit, sed Deo totum tribue, qui solerti sua sapientia cuncta dispensat. « Et vocavit nomen illius Noë. » Hoc nomen, si quis interpretetur, quietem dicit. Quietem autem vocat generalem illum interitum post multos annos futurum : sicut et Job dicit : « Mors viro quies[3] : » quoniam multus est et valde magnus labor malitiæ, ejus cessationem et perditionem per diluvium futuram, quietem vocat. « Et vocavit nomen illius Noë. » Deinde appellationem nominis interpretatur, et dicit : « Hic utique quietem » nobis præstabit ab operibus nostris : » a malitia, inquit, avertet, « Et a molestiis manuum nostrarum : » et iterum hoc ipsum, « Ab operibus, inquit, malis : » non enim dicit, manus dolore affectas, sed per illarum opera et malas actiones, molestias auctas fuisse. « Et a terra, quam maledixit » Dominus Deus. » Liberabit nos, inquit, ab omnibus malis prementibus, et laboribus et miseriis, quas subimus in terra colenda, quæ maledictioni facta est obnoxia propter primigenæ hominis transgressionem. Hic animadverte, di-

[1] Joan. xi, 51, 52. — [2] Num. xxiv, 17. — [3] Job. xvii, 16.

lecte, quomodo puellus iste, paulatim crescens, omnibus ipsum videntibus discendi occasio fuerit. Nam mox ut quis nomen pueri sciscitatus est, ex interpretatione vocabuli didicit eventurum generalem interitum. Nam si quis divino Spiritu afflatus simpliciter hoc futurum dixisset, id statim fuisset oblivioni traditum, et gravitas pœnæ non fuisset omnibus cognita; nunc autem quia hic ante omnium versatur oculos, tempestive et intempestive divinam commemorabat indignationem. Porro ut certo sciamus quanto tempore perseveraverit filius per sui nominis appellationem omnes admonere ut desisterent a peccato, et virtutem amplexarentur, quo iram hanc effugere valerent, dicit: « Et » erat Noë annorum quingentorum, et genuit tres filios [1]. » Vide iterum alium Justum cum uxore et filiis, qui bene operando admodum placuit Deo, et contra quam omnes agebant, virtutis viam elegit, et neque nuptiis, neque filiorum educatione prohibitus est. Porro obstupescenda est ineffabilis patientia Dei, et prodigiosa hominum, qui tunc erant, nequitia. Ecce enim quingentis annis vixerat Justus ille, clamans et testificans suo nomine futurum per universum orbem diluvium, ob nimiam hominum malitiam, et neque sic a nequitia abstinere voluerunt. At clemens Deus neque post tantum vaticinium, neque post tot annorum numerum pœnam inducit: sed denuo suam aucturus patientiam, alios non paucos annos suæ tolerantiæ adjungit. Neque enim ideo produxit humanum genus ut puniret, sed plane e diverso, ut donaret nobis innumera bona quibus frueremur. Et propterea ipsum ubique vides cunctantem, et moras nectentem in pœnis infligendis. Verum ne dictorum multitudine memoriam vestram obruamus, hic sermonem sistentes, cætera usque in crastinum reponemus.

[1] Gen. v, 31.

VI. Hæc autem ne simpliciter et inconsideranter audiamus, dilecti : sed erudiamur ad virtutum curam agendam, admodumque studeamus Deo bene placere, et neque domus gubernationem, neque uxoris curam, neque filiorum sollicitudinem, neque aliud quiddam prætexamus, quod putemus satis esse ad excusandam nostram negligentem, desidemque vitam ; neque frigida illa verba proferamus, et dicamus : « Mundanus sum, uxorem habeo, et liberorum curam gero : » id quod multi solent dicere, si quando eos rogamus ut ad virtutum labores ingrediantur, vel multum studium adhibeant in sacris Litteris legendis. « Non est hoc meum, inquit : numquid renuntiavi sæculo ? numquid monachus sum ? » Quid dicis, homo ? An hoc ad solos monachos pertinet, ut bene Deo placeant ? « Omnes homi-» nes vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire [1], » nullamque virtutem negligere. Audi enim eum per Prophetam dicentem : « Nolo mortem peccatoris, sed ut conver-» tatur et vivat [2]. » Numquid, dic, oro, Justo huic uxoris consuetudo, vel liberorum cura fuit obstaculo ? Obsecro igitur ne nosmetipsos fallamus, sed quanto magis hujuscemodi curis implicamur, tanto magis remedia ex lectione divinarum Scripturarum suscipiamus. Nonne et illi ejusdem, cujus nos sumus, fuerunt naturæ, neque tam multas habuerunt occasiones ad virtutis studium inducentes ? Qua ergo erimus venia digni, qui tali fruimur doctrina, et tantam gratiam assecuti sumus, ac superne subsidium habemus, et ineffabilium illorum bonorum promissionem accepimus, si non ad mensuram virtutum pervenimus, quibus antiqui Patres pollebant ? Nam si voluerimus sobrii esse, sufficiunt vel ea, quæ hodie dicta sunt, ut ad virtutis amorem nos excitent, nec ullum putemus ad illius viam esse impedimentum. Nam si ii, qui ante legem erant, a doctrina

[1] 1 Tim. II, 4. — [2] Ezech. XVIII, 23.

naturæ suæ insita ad tantam pertigerunt virtutem, quid nos poterimus dicere, qui post tantum adminiculum, et post Christi adventum, et innumera ejus miracula, adhuc tam procul a virtute sumus? Proinde obsecro ne ad ea, quæ in sacris Scripturis sunt contenta, simpliciter ingrediamur, sed ea cum attentione legamus, ut ex illis percepta utilitate, vel sero saltem aliquando virtutem, quam Deus probat, capessere valeamus. Nam si spiritualem hanc doctrinam etiam nos quotidie vobis clamaturi sumus, vosque in eadem maneatis ignavia, quæ vestra erit utilitas ex continua doctrina? aut nobis quæ consolatio erit, cum videmus nos tantum laborare frustra, et nihil proficere tanto studio? Dic mihi: nonne ex duabus substantiis constituti sumus, ex anima dico, et corpore? Cur ergo non parem utrique curam impendimus, sed corpus quidem omnibus modis curamus, et accersimus medicos, ac nos quoque illud diligenter curamus, vestitu pretioso illud tegimus, cibum supra quam sat est sumimus, atque in continua prosperitate illud esse volumus, et nulla omnino ægritudine vexari; sed si forte quid obturbet, omnem movemus machinam, ut quod molestiam affert emendetur? Et hoc de corpore dico, quod secundum substantiam minus est: quid enim majus, anima-ne, an corpus? Nam si vis videre diversitatem, animadverte quomodo nullius momenti sit corpus, si anima ab eo discesserit. Igitur qui tantam habes corporis curam, cujus gratia, et propter quod tantum animæ contemptum admittis, et neque congruum illi cibum impartiris, admonitionem dico ex sacris Scripturis, neque vulneribus et ulceribus, quæ illius robur debilitant, et fiduciam enervant, idonea remedia apponis, sed fers ut illa despecta fame contabescat, ab ulceribus putrefiat, et objecta quasi canibus, liceat sic dicere, a malis et illicitis cogitationibus dilaceretur, omnisque firmitas ejus dissolva-

tur? Quare non sicut visibilis corporis gerimus curam, ita et animæ, quæ incorporea et invisibilis; præsertim cum cura ejus non modo levis sit et facilis, sed etiam nihil in ea insumatur, neque laboretur? Atque hic quidem cum est corpus curandum, cum sanandi morbi corporis, magnam necesse est pecuniam impendere, nunc in medicos, nunc in alia necessaria, utpote in vestes et alimenta; ne quid interim dicam de iis, quæ præter necessarium usum luxu absumuntur, anima autem nullo horum indiget: sed si volueris, sicut quotidie corpori cibum suppeditas et pecunias effundis, sic et animam non despicere, ut ne fame pereat, sed dare ipsi congruentem cibum, videlicet ex lectione Scripturarum et ex spirituali adhortatione: « Non enim in » pane, dicit, solum vivet homo, sed in omni verbo quod » egreditur per os Dei [1]; » optime de his statueris, et parti, quæ nobis magis est propria, recte prospexeris. Sicut igitur corpori varia præbes indumenta, et rationem habes anni tempestatum in vestium diversitate; similiter neque animam despicito, ut ne nuda bonis operibus obambulet, sed decentibus illam vestibus indue; statim eam reparabis et ad naturalem sanitatem reduces. Et quæ sunt animæ indumenta? eleemosyna et largitas in pauperes: hoc enim maximum animæ vestimentum est, hoc splendidum illius indumentum. Si autem vis non solum vestimenta parare, sed illam ornare etiam, sicut corpus soles, appone adjutorium quod ex precibus est, et peccatorum confessionem, et continuis lacrymis faciem tuam lavare ne cesses. Nam sicut faciem corporis tui quotidie cum omni sollicitudine abluis, ne qua forte macula, faciei inhærens, deformem illam reddat: sic et animæ curam habe fervidis quotidie lacrymis eam abluens. Hac enim aqua maculis depositis, ejus facies splendidior evadit. Et quia mulieres pleræque

[1] Matth. IV, 4. Luc. IV, 4.

ob mollitiem, apostolicum mandatum contemnentes, quo jubetur, « Ne in tortis crinibus, aut auro, vel margaritis, vel » veste sumptuosa [1] » se ornent, magno hoc luxu faciunt: neque mulieres tantum, sed et viri quilibet molles vilibus mulierculis similes fiunt, annulos digitis gestant, et magnis gravibusque lapidibus se ornant, de quibus erubescere oporteret: et illæ ergo et hi, si meis parerent sermonibus, aurea hæc, quæ et viris et mulieribus damnosa sunt, in ornatum animæ transferrent, et istis illam adornarent. Nam sicut corpori circumposita, etiamsi formosum sit, ipsum deforme reddunt: ita si animæ circumponantur, etiam deformi, summam pulchritudinem afferent. Et quomodo, dices, possunt animæ circumponi aurea? iterum dico, per manus pauperum. Illi enim accipientes, formosam illam reddunt. Illis auream pecuniam trade, et in illorum ventres dispensato, tantamque tibi vicissim dabunt pulchritudinem, ut forma tua verum illum sponsum alliciat, innumeraque dona conciliet. Cum autem pulchritudine Dominum allexeris, suppeditabuntur tibi bona omnia, et immensis opibus abundabis. Si ergo amabiles fieri Domino volumus, jam non ornatum corporis tanti faciamus, sed animæ formositatem quotidie magna diligentia curemus, ut et gratiam benigni Dei nobis conciliemus, et ineffabilia bona consequamur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, simul et Spiritui sancto sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 1 Tim. II, 9.

HOMILIA XXII.

Et erat Noë annorum quingentorum, et genuit Noë tres filios, Sem, Cham et Japhet [1]. Et factum est quando cœperunt homines multiplicari super terram, et filiæ natæ sunt eis [2].

I. Reliquias hesternæ mensæ vobis hodie proponere volo. Sed ne ægre feras, dilecte, quod reliquias dico. Nam in sensibilibus quidem alimentis, post unum et alterum diem, marcida fiunt edulia, et ad vescendum inutilia : in spirituali vero mensa nihil tale vereri oportet. Ipsa enim, quanto plus temporis præteriit, tanto majorem gratiam habet, et recentior atque vegetior invenitur. Age igitur promissionem, quam heri emisimus, impleamus, et debitum doctrinæ grato exhibeamus animo. Non enim hoc utile est accipientibus duntaxat, ut in aliis debitis, sed et mihi dinumeranti. Et quid dico mihi dinumeranti ? Talis est spiritualis debiti natura, ut quanto magis solvitur, tanto magis augeatur, et substantiam magis multiplicet, atque ineffabiles divitias afferat tam danti, quam accipientibus. Vidisti novam debiti naturam, et raram solutionis speciem ? In hunc enim modum se habent spiritualia, ut distributione magis crescant, et cum multi sunt participes, uberior sit abundantia; et qui numeravit, non sentiat se aliquid numerasse, quandoquidem ejus opes crescunt, et iis, qui acceperunt, major etiam copia accrescat. Quia igitur talis est spiritualium istorum natura, magna alacritate etiam nos

1 Gen. v, 31.— 2 Id. vi, 1.

ad solutionem festinemus, et vos ad suscipiendum aures accommodetis, ut omnes cum latis animi sinibus sumpseritis quæ a nobis dicuntur, ita domum proficiscamini. Iterum autem argumentum de justo Noë in medium afferre volo, ut Justi magnam virtutem, et ineffabilem Dei misericordiam, ac tolerantiam, quæ omnem animi captum transcendit, discatis. Didicistis heri quomodo ab ortu suo Justus ille, accepto a patre nomine, obambulabat, omnibus qui tunc erant doctor calamitatum, quasi clamans et per ipsum nomen suum dicens: « Desistite a malo, operamini virtutem, timete pœnam impendentem: commune diluvium in toto orbe erit. Ingens Dei indignatio instat, quia et magna nequitiæ colluvies. » Et hoc non per duos vel tres tantum annos faciebat, sed quingentos annos vixit hæc admonens. Vidistis tolerantiam Domini? vidistis bonitatis excellentiam? vidistis ineffabilem patientiam? vidistis malitiæ incrementa? vidistis improbitatis magnitudinem? Hucusque enim, ut scitis, heri sermo noster processit: operæ-pretium est igitur ut hodie discamus quomodo misericors Deus, pro sua bonitate, neque quingentis annis ad tolerantiam contentus fuit, sed addidit annos alios ad superiores in gratiam eorum qui tantum peccaverant. « Et » erat Noë, inquit, quingentorum annorum. » Ad utilitatem nostram divina Scriptura numerum annorum Justi assignavit, ut discamus quanto tempore vixerit, admonens illos, et quomodo illi quidem malitiæ viam sectati, in ea consumpti sint; Justus autem secus quam alii ambulans tanta virtute præcelluerit, ut et sibi Dei benevolentiam conciliaret, et cum omnes alii pœnis obnoxii fierent, ipse solus cum tota familia effugeret. Hinc discimus nobis, si sobrii fuerimus et non desides, non solum nihil nocere, si inter medios malos versemur; sed id nos reddere virtutis studiosiores. Nam ideo benignus Deus sic dispensavit, ut

simul essent boni et mali, quo malorum subenervaretur malitia, bonorumque virtus clarius elucesceret, et desides a studiosiorum consuetudine plurima commoda lucrifacerent, modo vellent. Hic cogites, velim, quantæ virtutis fuerit ille Justus, quomodo in tanta multitudine, quæ magno impetu in malum ruebat, solus ipse diversa ambulavit via, virtutem malitiæ præferens : ac neque aliorum consensus, nec tanta frequentia reddebat eum ad virtutis iter segniorem, sed jam prius implebat quod beatus Moses postea dicturus erat : « Non eris cum pluribus in malitia [1]. » Et quod magis admirabile, cum multos haberet, imo omnes qui ad malum et ad prava opera cohortarentur, et nullus esset qui ad virtutem induceret; tanta ille in eam vehementia ferebatur, ut viam tantæ multitudini oppositam et contrariam teneret : neque timebat, aut verebatur pravorum concordiam, neque illi tale quid evenit, quale solet ignavis accidere, qui si quando viderint multos simul concurrere, hoc velamen et hanc occasionem suæ ignaviæ prætexunt, ac dicunt : « Cur ego novum quidpiam et singulare præter illos omnes aggressurus sum, adversarius tantæ multitudini, et cum tanto populo bellum suscepturus? Numquid illis omnibus justior sum? Quæ utilitas foret tantarum inimicitiarum? quod commodum tanti odii? » Nihil hujusmodi inutiliter cogitabat, neque animo versabat, sed et hoc, quod postea a Propheta dictum est, prius ipse implebat : « Melior est unus faciens voluntatem Do» mini, quam innumeri prævaricatores [2]. » Num societas, inquit, multitudinis ad malum ruentis, et simul rapientis, a cruciatu me poterit eripere? Sciebat enim, sciebat liquido quemque pro sua salute rationem redditurum esse, neque unquam fore ut, alio peccante, alius pœnam sustineat, vel mercedem sortiatur. Idcirco Justus, quasi scintilla

[1] Exod. xxiii, 2. — [2] Eccli. xvi, 3.

in medio mari versans, non solum non extinguebatur, sed quotidie fulgidiori luce prodibat, omnes suis operibus docens. Vidisti quomodo sui juris et arbitrii naturam nostram Dominus formavit? Unde enim, dic, oro, illi ad malitiam properabant, et seipsos pœnis faciebant obnoxios; iste autem virtutem eligebat, et fugiens eorum societatem, pœnæ non obnoxius fuit? Nonne manifestum sua quemque voluntate vel malitiam, vel virtutem eligere? Nam nisi ita esset, et nisi naturæ nostræ potestas insita esset, neque illos puniri, neque istos virtutis præmia accipere oportebat. Verum quia in nostra voluntate totum post gratiam Dei relictum est, ideo et peccantibus supplicia parata sunt, et bene operantibus mercedes et præmia. « Et erat, » inquit, Noë annorum quingentorum, et genuit tres filios » Sem, Cham et Japhet. » Considera divinæ Scripturæ accurationem. Postquam numerum annorum Justi nobis narravit, exhibuitque ingentem Domini patientiam, iterum summam tolerantiam ejus, et nequitiæ hominum exuperantiam declarare nititur.

II. Sed audiamus ipsa verba Mosis: Spiritu enim loquens, omnia nos diligenter vult docere: « Et factum est, » inquit, quando cœperunt homines multiplicari super terram, et filiæ natæ sunt illis [1]. » Non absque ratione addidit, « Et filiæ natæ sunt illis: » sed ut magnam multitudinem sic insinuaret. Nam ubi tanta radicum est multitudo, necesse est etiam multos ramos enasci. « Ut viderunt, inquit, » filii Dei filias hominum, quod pulchræ essent, sumpserunt » sibi uxores ex omnibus, quas elegerant [2]. » Singulas dictiones diligenter consideremus, ne quid in fundo latens nos prætereat. Operæ-pretium enim fuerit bene scrutari hunc locum, ut subvertamus fabulas omnia inconsiderate loquentium. Et primum efferenda ea, quæ dicere audent, et

[1] Cap. VI, 1. — [2] Ibid. 2.

monstrata eorum, quæ ab illis dicuntur, absurditate, germanus quoque Scripturæ sensus vestræ charitati aperiendus est, ut ne simpliciter et facile aures accommodetis tam blasphema dicentibus, et adversum capita sua blaterare audentibus. Asserunt enim hoc non de hominibus dictum esse, sed de Angelis : « Hos enim, aiunt, filios Dei appellavit. » Primum ostendant, ubi Angeli filii Dei appellati sint : sed non poterunt usquam monstrare. Homines quidem filii Dei dicti sunt, Angeli autem nunquam. Atqui de Angelis dicit : « Qui facit Angelos suos spiritus, et ministros suos » flammam ignis [1]. » De hominibus autem : « Ego dixi : Dii » estis [2]. « Et iterum : « Filios genui, et exaltavi [3]. « Et iterum : « Primogenitus filius meus Israël [4]. » Angelus autem nusquam vocatus est filius, neque filius Dei. Cæterum quid dicunt ? Profecto Angeli quidem erant : sed quia ad iniquum hoc opus descenderunt, dignitate sua exciderunt. En iterum fabulosius aliud. Ergo-ne nunc exciderunt, et hæc ruinæ illorum causa ? Verum Scriptura nos aliter docet, nempe antequam formaretur primus homo, a sua dignitate excidisse et diabolum et eos, qui cum eo majorem quam decebat dignitatem ambiebant, sicut et Sapiens quidam inquit : « Invidia autem diaboli mors intra» vit in mundum [5]. » Dic, quæso, mihi, si non ante factum hominem excidit, quomodo in tanta dignitate manens invidit homini ? Quomodo rationi consonum est Angelum incorporeum, et in tali dignitate constitutum, homini invidere corpore circumamicto ? Sed quoniam a superna gloria in extremam ignominiam dejectus fuerat, licet esset incorporeus, videns formatum hominem, in corpore tantum honorem Conditoris benevolentia sortitum, invidia exarsit, et deceptione, ad quam serpentis opera usus est,

[1] Psal. CIII, 4. — [2] Id. LXXXI, 6. — [3] Isaï. I, 2. — [4] Exod. IV, 22. — [5] Sap. II, 24.

hominem mortis pœnæ obnoxium fecit. Talis enim est malitia ; non potest non graviter ferre aliorum felicitatem. Quod igitur diabolus, et omnis ejus cohors olim a gloria illa exciderint, et ignominiosi evaserint, manifestum est. Alioquin etiam quanta non dementia plenum fuerit, dicere Angelos ita dejectos, ut cum mulieribus rem haberent, et incorporea illa natura copularetur corporibus ? Annon audis Dominum dicentem de Angelorum substantia : « In resurrectione enim neque matrimonium contra- » hunt, neque nubunt, sed sunt sicut Angeli Dei[1] ? » Neque enim possibile est incorpoream naturam talem unquam concupiscentiam habere. Ad hæc etiam cogitandum est hoc omnibus modis absurdissimum fuisse in animum inducere. Nam si Sancti et qui Spiritum sanctum acceperant, neque « visionem Angelorum videre[2] » potuerunt; enimvero vir desideriorum conspecta Angeli præsentia, non tamen substantia : quo pacto enim videri posset incorporalis substantia ? sed transformatione solum quadam visa, parum abfuit quin viribus destitutus et animam amitteret; atque si tantus ac talis vir pene absque spiritu jacebat, quis etiam valde insanus comprobaret hæc blasphema verba dementiæ plena, quod incorporea et spiritualis natura corporis complexum ferret ?

III. Sed ne pluribus ista excutientes terere tempus videamur, age, quia sufficientibus argumentis charitati vestræ declaravimus quam sit hoc impossibile , doceamus nunc quæ rei sit veritas; iterum tamen lectis iis, quæ in divina Scriptura feruntur. « Et factum est, inquit, quando cœpe- » runt homines multiplicari super terram, et filiæ natæ sunt » illis : ut viderunt filii Dei filias hominum, quod pulchræ » essent, sumpserunt sibimetipsis uxores de omnibus, quas » elegerant. » Prius docuimus vos morem esse Scripturæ,

[1] Matth. XXII, 30. Luc. XX, 35. — [2] Dan. X, 7.

ut homines filios Dei vocet. Et quia isti a Setho originem trahebant, et ab ejus filio, qui appellatus est Enos : dicit enim : « Iste speravit invocare nomen Domini Dei[1] : » ab illo postea nati, vocati sunt filii Dei in divinis Scripturis, propterea quod eousque parentum virtutem imitati sunt. Filios autem Caïn et qui ex eo nati, et qui ante Seth geniti fuerunt, filios hominum vocat. « Factum est, inquit, cum » cœperunt homines multiplicari super terram, et filiæ » natæ sunt illis : ut viderunt filii Dei, » qui a Seth et ab Enos progeniti, « filias hominum, » illas quæ ab aliis natæ sunt, de quibus dixit quod filiæ natæ sint illis, et quod pulchræ essent. Vide quomodo per verbum hoc omnem nobis eorum intemperantiam insinuet. Non enim ob desiderium procreandorum filiorum conveniebant, sed ob voluptatem et intemperantiam. « Ut viderunt, inquit, filias hominum, » quod pulchræ essent. » Concupiscentia formæ illos in hanc induxit perniciem, pulchritudo aspectus scortationis et intemperantiæ eis occasio fuit. Et neque id satis habens addit : « Sumpserunt sibi ipsis uxores de omnibus, quas ele- » gerant : » quod etiam magnam illorum intemperantiam insinuat, quod a pulchritudine victi sunt, et frenum imponere inordinatæ concupiscentiæ suæ non valuerunt ; sed spectando capti submersique sunt, atque ob impium hoc opus superna providentia sese vacuos reddiderunt. Et ut discamus ipsos non lege nuptiarum, neque procreandorum filiorum gratia hoc fecisse, propter hoc dicit : « Ut vide- » runt quod pulchræ essent, sumpserunt sibimetipsis uxores » de omnibus, quas elegerant. » Quid igitur ? Reprehendetne aliquis aspectum oculorum ? Non : neque enim oculus ruinæ causa fuit, sed voluntatis negligentia et effrenata concupiscentia. Nam oculus propterea factus est, ut dum videt creaturas Dei, ipsarum Conditorem celebret. Itaque

[1] Gen. IV, 26.

oculi opus est videre : male autem videre, a mente est, quæ intrinsecus gubernat. Nam membra nostra utilia ad bonum operandum condita sunt a Domino, et gubernari ea concessit ab incorporea substantia, de anima dico. Postquam autem hæc negligens esse, et habenas laxare cœperit, quemadmodum auriga nesciens equorum ferociam compescere, remissis frenis, et equos currum trahentes et seipsum in præceps dejicit : sic plane et voluntas nostra, quando quidem nescit membris ut oportet uti, inordinatis indulgens concupiscentiis, seipsam submergit. Propterea Dominus noster Christus, sciens fragilem nostram naturam et voluntatis negligentiam, legem posuit quæ muniret ac prohiberet curiosam considerationem ; ut nascens in nobis incendium, cum adhuc procul est, extinguat ; et ait : « Qui » aspicit mulierem, ut concupiscat illam, jam adulterium » commisit cum illa in corde suo [1]. » Propter hoc, inquit, interdico vobis illicitum visum, ut ab opere illicito vos liberem. Ne putes, inquit, congressu solum peccatum fieri : voluntas est quæ condemnatur. Igitur et hi visæ pulchritudinis spectaculo capti sunt. « Viderunt enim, inquit, quod » pulchræ essent, et sumpserunt sibi uxores ex omnibus, quas » elegerant. » Sed videamus etiam post illicitam illorum operationem et intemperantem animum, Domini Dei bonitatem. « Dixit, inquit, Dominus Deus : Non permanebit spiritus meus » in hominibus his in sæculum, eo quod ipsi carnes sint. Erunt » autem dies ipsorum centum viginti anni [2]. » Hic in paucis verbis abyssus misericordiæ videri potest. « Et dixit, in- » quit, Dominus Deus : Non permanebit spiritus meus in » hominibus his in sæculum, eo quod ipsi carnes sint. » Spiritum hic potentiam suam, qua curam nostri agit, vocat, illorum interitum prænuntians. Et ut scias hac de re sermonem haberi, vide quid subdatur. « Eo quod ipsi, inquit,

[1] Matth. v, 28. — [2] Gen. vi, 3.

» carnes sint : » hoc est, eo quod carnalibus operibus seipsos totos dedant, et animæ substantia abutantur, et quasi sola carne circumdati anima carerent, sic vitam suam absumant. Perpetuus enim Scripturæ mos est carnem vocare carnales; sicut virtute præstantes, carnis expertes nominat; quemadmodum Paulus dicit : « Vos autem non estis in carne [1] : » non quod non carne circumdati essent, sed quia carne circumdati, superiores erant carnalibus affectionibus et sensibus. Nam sicut istis dicebat : « Vos autem non estis in carne, » eo quod carnalia despiciebant : ita et de illis dicitur quod sint carnes, eo quod carnalibus rebus continuo sint occupati. « Eo quod ipsi carnes sint, » non ultra concedam eis ut peccatis suis coinquinentur.

IV. Vidisti indignationis magnitudinem? vidisti minarum vehementiam? Considera etiam quomodo interminationi et indignationi misericordiam admiscuit. Talis enim est Dominus noster; minatur sæpe, non ut opere compleat minas, sed ut, correctis nobis, minas non ad opus perducat. Alioqui si punire vellet, cur prædiceret? Sed quia non vult, semper cunctatur et moram nectit, et differt, et prædicit, occasionem reis præstans, ut fugiendo malitiam et sectando virtutem, pœnas non experiantur. Itaque postquam interminatus est illos se exterminationi generali traditurum : hoc enim est, « Non permanebit spiritus meus in » hominibus istis, eo quod ipsi sint carnes, » ac si diceret : Non sinam illos posthac vivere. Non contentus quingentorum annorum patientia, qua per omnem vitam Noë, audito illius nomine, docebantur, nunc iterum protrahens et differens indignationem, aliud illis tempus præscribit et dicit : « Interminatus sum, et dixi et palam feci meam indignationem, quam ob multitudinem peccatorum, quæ operati estis, vobis inferri justum est : sed quia etiam eos, qui incurabi

[1] Rom. VIII, 9.

liter peccaverunt, salutem consequi volo, nullumque perire, idcirco vobis indulgeo et tempus centum viginti annorum, ut, si volueritis, et peccata ablueritis resipiscendo atque in meliora vos convertendo, necnon virtuti studueritis, pœnarum pericula effugiatis : « Erunt enim, inquit, » dies eorum anni centum viginti. Gigantes autem, inquit, » erant super terram in diebus illis. Et posteaquam ingressi » sunt filii Dei ad filias hominum, illæque sibi genuerunt, » illi erant gigantes, qui a sæculo viri famosi [1]. » Gigantes hic a divina Scriptura dici opinor robustos corpore : ex illis, inquit, generatio illorum aucta est : id quod et alio loco videre licet dictum : « Gigantes, inquit, veniunt ut furorem » meum placent [2]. » Hunc porro centum viginti annorum numerum, aliqui putant terminum vitæ esse. Non hoc autem significat, sed nunc patientiam declarare vult, quam et post hæc peccata in ipsos ostendit. Igitur ut discamus illos post indignationem, et minas, et tanti temporis diuturnitatem, quam ipsis in pœnitentiam dederat, non solum nihil profecisse, sed in iisdem moribus perseveravisse, propterea dicit : « Postquam ingressi sunt filii Dei » ad filias hominum, illæque sibi genuerunt, illi erant » gigantes, qui a sæculo viri famosi. » Vidisti improbitatis magnitudinem? vidisti stupidas et doloris sensu carentes animas? Neque pœnæ timor, neque tolerantiæ tempus arcuit illos a malis operibus : sed semel in præceps dejecti, et mentis oculo excæcati, a mala concupiscentia, quasi ab ebrietate quadam demersi, ad se redire ultra noluerunt : quemadmodum et Sapiens quidam dicit : « Im» pius cum in profundum ceciderit malorum, contemnit [3]. » Grave enim, grave est, dilecte, capi laqueis diaboli. Anima enim postea quasi in retibus comprehensa trahitur, et sicut sus in luti volutabro oblectatur, sic et ista a mala con-

[1] Gen. VI, 4. — [2] Isaï. XIII, 3. — [3] Prov. XVIII, 3.

suetudine obruta, ne sentit quidem peccatorum fœtorem. Ideo opus est ut sobrii et vigiles simus, ne ab initio diabolo ingressum concedamus, ut ne obtenebrata ratione nostra, et excæcata mentis perspicacia, quasi privatos hujus solis lumine reddat, nec valeamus in radios Solis justitiæ contueri, et ita in præceps feramur ; id quod et illis tunc accidit. Audi enim iterum bonitatis Dei tolerantiam. « Ut vidit autem, inquit, Dominus Deus, quod multi» plicatæ sunt malitiæ hominum super terram. » Quid sibi vult hoc dictum, « Ut vidit autem ? » Num ignorabat Dominus ? absit : sed pro nostra infirmitate omnia narrat divina Scriptura, ut nos doceat eos, etiam post tantam Dei tolerantiam, in iisdem mansisse malis, aut etiam in pejora se conjecisse, ait : « Ut vidit autem quod multiplicatæ sunt » malitiæ hominum super terram. » Ex hoc enim malo opere, quasi e fonte quodam, multa etiam alia suboriebantur peccata, ideo dicit : « Malitiæ hominum. » Nam ubi scortatio, et luxuria, et tanta intemperantia, verisimile est ibi et ebrietatem, et crapulam, et magnam injustitiam, et avaritiam, innumeraque alia nasci mala. « Ut vidit autem, » inquit, Dominus Deus quod multiplicatæ sunt malitiæ » hominum super terram, et quod unusquisque cogitat in » corde suo diligenter ad mala omnibus diebus [1]. »

V. Vide quomodo singula quæ dicuntur peccatorum ostendunt magnitudinem. Quia enim in genere dixit : « Multi» plicatæ sunt malitiæ hominum super terram, » subdidit, « et unusquisque. » Magna hujus verbi emphasis et vis est. Non, inquit, adolescens solum, sed et senex eadem agit quæ adolescens : neque vir solum, sed et mulier : neque servus solum, sed et liber : non dives solum, sed et pauper. Et verbum, « cogitat, » multum habet momenti. Non enim ex subreptione hoc illis accidit, sed in corde cogitant, et hæc per singulas

[1] Gen. VI, 5.

horas volvunt, in his studium suum collocant, et neque fortuito semel et iterum supplantati a peccato, a malitia sibi temperant, sed diligenter eam exercent, et mala operantur : hoc est, magno studio, nihil obiter, nihil negligenter ab eis fit, neque brevi tempore, sed omnibus diebus, omnem suam vitam in hoc impendunt. Vidisti malitiæ immanitatem? vidisti quomodo dedita opera rem fecerint, diligenter omnia mala operantes; et omnis ætas ad agendum malum sua sponte accesserit ? Unusquisque, inquit, neque ætas immatura, et alioquin inexperta malorum vacua erat : sed statim et ab incunabulis omnes malum hoc prælium certabant contendentes ut malis operibus alter alterum superaret. Hic, oro, animo expende miram hujus Justi sapientiam, qui in tanta malorum conspiratione malitiam effugere valuit, et nihil inde damni sensit : sed quasi ex alia natura constitutus, sic forti animo præditus, et per seipsum virtutis operationi deditus, et malam eorum conspirationem effugit, et a communi omnium perditione est exemptus. « Et » secum reputavit, inquit, Dominus Deus quod fecisset ho» minem super terram [1]. » Vide iterum verbum crassum, et nostræ parvitati idoneum. « Secum reputavit, » inquit, pro pœnituit, non quod pœnituerit Deum, absit : sed secundum humanam consuetudinem loquitur nobis divina Scriptura, ut nos doceat enormia illorum peccata clementem Deum in indignationem concitasse. « Et secum reputavit, » inquit, Dominus Deus quod fecisset hominem super ter» ram. » Num enim propter hoc ipsum produxi, inquit, ut in tantam perniciem lapsus, sibiipsi perditionis fieret auctor? Nam hac de causa a principio tanto honore eum insignivi, et tantam ejus curam me habere declaravi, ut virtuti vacans, alienus a perditione fieret. Quoniam autem clementia mea abusus est, satius posthac fuerit malos ejus

[1] Gen. VI, 6.

conatus impedire. « Et cogitavit, dixitque Dominus Deus, » inquit; Delebo hominem quem feci, a facie terræ, » ab homine usque ad pecus, et a reptilibus usque ad » volatilia cœli : quia mecum reputavi quod fecerim » eos [1]. » Quæ mei officii erant, inquit, omnia exhibui. Ex nihilo, ut esset, illum produxi, naturæ illius scientiam faciendorum et non faciendorum indidi, liberum arbitrium donavi, ineffabili tolerantia usus sum, et post longum illud tempus, et post indignationem et minas quas dixi, et aliud præfinivi tempus, volens ut, illo sua peccata sentiente, indignatio mea revocaretur : sed quia etiam sic nihil lucrifacio, nec proficio, cogit necessitas ut minas opere compleam, et omnibus modis deleri illos curem, ac sicut malum quoddam fermentum aboleam totum illorum genus, ut ne posterioribus generationibus peccandi doctores fiant. « Et dixit Dominus Deus : Delebo hominem quem » feci, a facie terræ, ab homine usque ad pecus. » Jam forte dixerit aliquis : « Quare, cum homo in malum declinavit, etiam bruta eamdem pœnam sustinent? Merito sane. Num propter suum ipsorum usum producta sunt bruta? propter hominem facta sunt. Cum hic igitur e medio auferatur, quis illorum usus esset? idcirco et istam pœnam communem ferunt, ut indignationis gravitatem addiscatis. Et sicut ab initio cum primus homo peccasset, terra maledictionem accepit : sic et nunc cum abolendus esset homo, bruta quoque cladis socia fiunt. Quemadmodum enim cum homo gratus fit Deo, creatura quoque humanæ felicitatis particeps est, sicut beatus Paulus inquit : « Quia » et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in » libertatem filiorum gloriæ Dei [2] : » sic et nunc cum homo ob multitudinem peccatorum puniendus, et universali perditioni tradendus esset, etiam jumenta, et reptilia, et vola-

[1] Gen. VI, 7. — [2] Rom. VIII, 21.

tilia cœli simul pereunt diluvio, quod totum orbem invasurum erat. Et sicut in domo, quando is, qui præest, in indignationem Domini incidit, solent comministri omnes ei condolere : ita et hic quasi in domo hominibus pereuntibus, omnia quæ in domo, et quæ sub illius erant dominio, necesse fuit in eamdem pœnam incidant. « Et mecum re- » putavi, inquit, quod fecerim illos. » Verbo hoc quantum se nostræ humilitati attemperat ? Num volebam, inquit, tanta illos pœna plecti ? ipsi me peccatorum immanitate in tantam invexerunt indignationem. Cæterum ne putemus omnimodam abolitionem humani generis fieri, radicitusque naturam nostram eradicandam : sed discamus quantum malum sit peccatum, et quantum bonum virtus : et « Quod melior sit unus faciens voluntatem Domini, quam » decem millia prævaricatorum[1], » dicit : « Noë autem invenit » gratiam coram Domino Deo[2]. » Tametsi multitudo omnis, inquit, in tantam malitiam inciderit, Justus tamen hic scintillam virtutis servavit, dum his omnibus omni tempore loquitur, et dum adhortatur ut a malitia desistant, simul se interim liberum ab illorum lue servavit. Insuper sicut illi malis operibus clementem Deum ad indignationem provocaverant : sic ipse virtute pollens, gratiam invenit coram Domino Deo. Non est enim personarum acceptor Deus. Verum etsi in tanta multitudine inveniat hominem unum quæ sibi placita sunt facientem, non despicit, sed sua illum dignatur cura, et tanto majorem illius rationem habet, quanto cum tot tantique sint qui ad malum eum trahunt, ipse constantius virtutis viam sectatus est.

VI. Id scientes, ad id unum spectemus quod ipsi placet, et efficit ut ipsius gratiam nobis conciliemus : neque hominum amicitiæ, neque consuetudini ita serviamus, ut virtutis faciamus jacturam, sed Dei tolerantia, prout decet,

[1] Eccli. XVI, 3. — [2] Gen. VI, 8.

utamur : et dum adhuc tempus habemus, omnem deponentes ignaviam, virtutem amemus, peccatumque odio habeamus. Nisi enim et ad istam amore et desiderio quodam immenso nos contulerimus, et nequitiam valde oderimus, neque hujus damnum effugere, neque illam amplexari poterimus. Quod enim virtus opus habeat iis, qui eam concupiscunt, et ejus desiderio exardescunt, de hoc Prophetam audi dicentem : « Judicia Domini vera, justificata in idipsum, desiderabilia super aurum et lapidem » pretiosum multum[1]. » Non quod non magis desiderabilia, sed quia apud nos non inveniuntur alia, quæ his materiis sint pretiosiora : propterea subdit : « Et dulciora super mel » et favum[2]. » Et hic quoque quia non invenit quod natura melle dulcius esset, hac similitudine usus est. Igitur sicut iis, qui in opibus colligendis insaniunt desiderio et concupiscentia quadam, in hoc incumbunt magno studio et conatu, et nunquam explentur : avaritia enim insatiabilis est ebrietas : et sicut ebrii, quanto plus vino se ingurgitant, tanto magis ad sitim inflammantur : sic et isti quoque insaniam hanc indomitam nunquam sistere possunt, sed quanto magis suas opes augeri vident, tanto et concupiscentia magis flagrant : neque antea a pessimo appetitu hoc absistunt, donec in ipsum malitiæ profundum descenderint. Igitur si illi perniciosam hanc concupiscentiam malorum omnium causam cum tanta contentione curant : multo justius est nos judicia Domini, quæ super aurum sunt et lapidem pretiosum multum, semper in mente nostra versare, nihilque pretiosius virtute ipsa existimare, sed excindere ex animo nostro affectiones illas pestiferas omnes, et scire temporalem illam voluptatem perpetuum parere solere dolorem, et fine carentia tormenta ; cavendumque esse ne decipiamus nosipsos, neque putemus hic finem habituras

[1] Psal. XVIII, 10, 11. — [2] Ibid.

esse res nostras. Id vero sentiunt plerique, licet verbis non loquantur : nam credere se dicunt resurrrectionem, et futuram retributionem. Sed ego non attendo verba, sed quotidiana gesta. Nam si resurrectionem expectas et retributionem, quare ita præsentis vitæ gloriæ deditus es? Quare, dic mihi, quotidie crucias te, pecunias plures quam arena sit colligens, et agros, et domos, et balnea emens, atque hæc sæpe per rapinam et avaritiam corradendo, et illud Prophetæ dictum implendo : « Væ qui conjungunt do- » mum ad domum, et agrum agro copulant, ut vicino au- » ferant aliquid [1] ? » Annon hæc quotidie videre est ? Et ille quidem dicit : « Hujus domus obscuritatem et umbram meæ parit, » et infinitos prætextus excogitat, ut eam rapiat : alius autem raptum pauperi agrum, suo conjungit. Hoc autem multo majus, et magis admirabile, minusque venia dignum, quod unus uno eodemque loco habitans et sedens, sæpe alio transire, neque si vellet, valens, vel ob varias occupationes, vel corporis valetudine alligatus ; ubique tamen et in omnibus ferme urbibus, monimenta avaritiæ suæ possidere, et immortales malitiæ suæ columnas statuere satagit, et peccata quidem, ex quibus hæc omnia collecta sunt, suo imponit capiti, ferensque gravem ac onerosam molem non sentit : aliis autem usum, qui ex his haberi potest, concedit, non solum post emigrationem ex hac vita, sed etiam antequam hinc egrediatur. Nam etiamsi non invitus eis nudetur, a familiaribus hæc omnia dissipantur, et ut ita dicam, dilacerantur, neque ipse vel millesima eorum parte fruitur. Et quid dico, fruitur ? quomodo, cum nonnisi ventrem unum habeat, possit tot opum multitudinem absumere ?

VII. At malorum omnium causa est vana gloria ; quod nempe velit nomen suum imponi agris, balneis, et ædibus. Quæ tibi hinc utilitas, homo, cum non multo post, febri

[1] Isaï. v, 8.

quapiam te corripiente, animaque subito evolante, nudus et vacuus relinquendus sis : imo virtute quidem nudatus, vestitus autem injustitia, rapinis, avaritia, gemitibus, ejulatibus, lacrymis orphanorum, insidiis, dolis? Quomodo poteris grandes prementesque illas sarcinas peccatorum ferens, per angustam illam portam intrare, quæ capere nequit molem tantæ magnitudinis? Necessarium itaque foris manere, et oneribus illis gravatum frustra pœnitere, cum jam ante oculos parata videbis tormenta, et ignem illum terribilem ac nunquam extinguendum, vermemque nunquam moriturum. Cæterum si quam nostræ salutis habemus rationem, dum adhuc tempus habemus, desistamus a nequitia, sectemur virtutem, vanam gloriam despiciamus. Nam idcirco vana dicitur, quia inanis est, et nihil habet stabile neque firmum : sed solum est oculorum deceptio, et priusquam appareat, avolat. Annon et videmus sæpe eum, quem hodie præcedunt lictores, et stipant satellites, cras in carcerem conjici, et cum malefactoribus versari? Quid hac vana et inani gloria fallacius? Quod si in hac vita vicissitudinem hanc evadat, omnino mors veniens felicitatem abscindet, et quem hodie in foro magna pompa comitabatur, qui in carcerem conjiciebat, et in solio sedebat, inflabatur, et homines alios quasi umbras despiciebat, is subito postea jacebit mortuus absque spiritu, fœtore plenus, petitus innumeris conviciis cum ab iis quos pridem injuria affecit, tum ab iis quos nunquam læsit, condolentibus tamen iis qui ab isto injuria affecti fuerant. Quid hoc miserabilius fuerit? collecta autem omnia sæpenumero inimici et hostes inter se partiuntur et distribuunt : peccata autem per quæ hæc coacervata sunt, secum aufert, de quibus diligens et accurata ratio exigetur. Ideo obsecro ut, fugientes vanam hanc gloriam, veram desideremus, et quæ omnibus duret sæculis : et neque opum amor nos

supplantet, neque concupiscentiæ flamma exurat, neque livor et invidia torqueant, neque furor et ira nos incendant : sed has omnes malas et perniciosas affectiones rore spiritus extinguentes, despiciamus præsentia, desideremus futura, in memoria habeamus futurum diem, magnaque diligentia vitam instituamus. Neque enim hac de causa in hanc vitam nati sumus, ut solum comedamus et bibamus. Non vita est propter cibum et potum, sed propter vitam cibus et potus. Ne ergo invertamus ordinem, neque sic ventri et carnis voluptatibus serviamus quasi eam ob causam facti simus : sed reputantes damnum quod inde nascitur, castigemus motus carnis; ne simus segnes, nec permittamus illam adversus animam insurgere. Nam si Paulus ille talis et tantus, qui quasi alatus per totum orbem transcurrebat, corporalibus necessitatibus superior factus, et arcanorum illorum verborum auditor, quæ usque in hunc diem alius audivit nullus, scribens dicebat : « Castigo corpus meum, » et in servitutem redigo, ne forte aliis prædicans ipse re» probus inveniar [1]. » Si igitur ille, qui tanta dignatus est gratia, post tanta et talia opera, opus habebat ut castigaret, in servitutem redigeret, ac potestati dominioque animæ corporis lascivias subjiceret : castigat enim quis quod insurgit, et in servitutem redigit id quod frena rejicit : quid dicemus nos, qui omnibus virtutibus destituti, omnibus peccatis onerati sumus, et præterea magnam ignaviam præ nobis ferimus? Num inducias habet hoc bellum? num tempus aggrediendi assignatum? Semper nos vigilare et sobrios esse oportet, et nunquam in securitate degere : quia non est præfinitum tempus quando nos aggressurus est hostis. Igitur semper nobis cura sit, semper solliciti simus de salute nostra, ut sic nunquam expugnari possimus; et hostiles effugientes insidias, misericordiam a Deo

[1] 1 Cor. IX, 27.

assequamur gratia et miserationibus Unigeniti ejus, cum quo Patri, simul et Spiritui sancto sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXIII.

Noë autem invenit gratiam coram Domino Deo. Istæ autem sunt generationes Noë. Noë homo justus, perfectus existens in generatione sua : Deo placuit Noë [1].

I. Vidistis in iis, quæ dicta sunt, quanta divinæ misericordiæ magnitudo, quam ingens tolerantia? Vidistis hominum, qui tunc erant, portentosam malitiam? Didicistis quanta fuerit in media tanta multitudine Justi virtus, et quam nihil ei nocuerit vel illorum in malum conspiratio, vel quod solus in medio istorum interceptus, longe diversa incesserit via? Nam quasi gubernator optimus, mentis clavum magna vigilantia arripiens, navim suam ab irruentibus malitiæ procellis submergi non est passus : sed factus tempestate potentior, licet in alto jactatus, quasi in portu sederet, virtutis gubernaculum dirigebat, et a diluvio omnes orbis incolas devastaturo se eripiebat. Tanta res est virtus, tam immortalis, tam invicta, tam nihil cedens hujus vitæ varietatibus : sed super malitiæ retia volitans, quasi e sublimi specula quadam, sic omnia humana despicit, nihil quod aliis molestum sit, sentit. Sed sicut is, qui super excelsam petram stat, fluctus ridet, quos videt ad petram magno impetu disrumpi, ac protinus in spumam solvi : ita

[1] Gen. VI, 8, 9.

et qui virtuti dat operam in securo constitutus loco, nihil insuave fert a rebus turbulentis, sed tranquillus animo et quietus sedet, intelligitque res hujus vitæ nihil differre ab amnium fluentis, utpote quæ tam rapido cursu transeant. Nam sicut videre licet maris fluctus nunc quidem in altum extolli, mox autem deprimi : ita et videmus eos qui virtutem contemnunt, et nequitiæ dant operam, nunc quidem sublime sapere, et supercilia extollere, atque hujus vitæ curis intentos esse, subito autem dejici, et ad extremam venire inopiam. Quos beatus David subindicans, dicebat : « Ne timueris cum dives factus fuerit homo, vel cum » multiplicata fuerit gloria domus ejus : quia cum interie- » rit, non sumet omnia [1]. » Et bene dixit, « Ne timueris. » Ne te conturbet, dicere vult, divitis abundantia et gloriæ splendor. Videbis enim non multo post humi jacentem, et nihil operari valentem, mortuum cadaver vermibus in cibos objectum, nudumque his omnibus factum; qui nihil horum omnino secum auferre potuerit, sed hic omnia reliquerit. Ne igitur anxius sis, cum videris præsentia : neque beatum dicas eum qui post breve tempus ab his omnibus destituetur. Ejusmodi enim est præsens felicitas, et divitiarum natura, ut non una commigrent, cum hinc fuerit abeundum. Divites enim, his omnibus relictis, nudi hinc abscedunt, tantum malitia vestiti, et peccatorum oneribus inde collectis. At longe secus habet virtus, quæ hic quoque potentiores insidiatoribus, et plane invictos reddit suos, continuamque præbet voluptatem, et ne sentire quidem sinit rerum istarum inæqualitatem : sed et hinc emigrantibus comitem se addit, et tunc potissimum, cum ejus subsidio egemus, in dieque illo terribili magnum nobis præstat auxilium, placans nobis Judicis oculum : et sicut hic ab ingruentibus infortuniis, ita et in futuro se colentes

[1] Psal. XLVIII, 17.

a tormentis illis eripit. Neque hoc solum agit, sed et ineffabilia nobis bona, quibus fruamur, conciliat. Et ut scias hæc ita sese habere, neque nos in vanum et frustra ad blandiendum his verbis uti, tentabo nunc ex his, quæ proposita sunt charitati vestræ id ostendere. Vide enim quomodo admirandus ille vir, Noë dico, universo hominum genere adversus semetipsum clementiam Domini ad iracundiam provocante, ille, inquam, solus sua virtute potuit et indignationis periculum effugere, et magnam Dei benevolentiam sibi conciliare. Ac, si placet, loquamur de iis quæ in præsenti vita eveniunt. Sunt enim fortassis aliqui futuris et invisibilibus parum credentes. Videamus itaque ex iis, quæ hic eveniunt, qualia contingunt iis, qui nequitiæ se dedunt, et qualia accepit is, qui virtutem sectatur. Postquam enim bonus Deus ob ingens malitiæ augmentum sententiam tulit esse humanum genus universali pernicie puniendum, et dixit : « Delebo hominem, quem feci, a facie terræ[1] : » et monstrans indignationis suæ magnitudinem, non contra humanum duntaxat genus sententiam protulit, sed et contra omnia jumenta, et reptilia, et volatilia : cum enim perituri et submergendi homines essent, propter quos hæc facta sunt, jure ac merito illa quoque pœnæ consortio paria fuere. Igitur cum sententia nondum præfinita esset, qua alii ab aliis secernerentur, ut discas quam non sit personarum acceptor Deus, sed in corda nostra ingrediens nullum despiciat, et si vel parvam quamdam occasionem nos afferamus, ineffabilem suam declaret misericordiam, inquit Scriptura, ut ne totum genus humanum abolendum putemus, sed sciamus, ipsum per suam bonitatem relinquere scintillam et radicem quamdam salvam, ut iterum humanum genus in proceros extendi possit ramos : « Noë, inquit, » invenit gratiam coram Deo.

[1] Gen. vi, 7.

II. Vide Scripturæ diligentiam, quomodo ne syllabam quidem unam inutilem contineat. Nam postquam nos docuit gravitatem nequitiæ hominum, et pœnæ magnitudinem improbis inferendam, indicat nobis eum, qui in tanta multitudine potuerit sinceram servare virtutem. Est enim virtus etiam per seipsam admirabilis. Quod si quis illam in medio prohibentium colat, multo admirabiliorem ipsam ostendit. Propterea divina Scriptura quasi admirando Justum, dicit de illo, in medio illorum qui indignationem Dei experturi erant versante : « Noë autem invenit gratiam coram Domino Deo. » Invenit gratiam, sed coram Deo : non simpliciter invenit gratiam, sed coram Domino Deo : ut nos doceat ipsum unum habuisse scopum, ut ab illo oculo laudaretur, qui dormitare sopirique nescit, nihilque curavisse humanam gloriam, vel ignominiam, vel irrisionem. Verisimile enim est eum, cum præter morem omnium virtutem coleret, fuisse subsannatum et irrisum ab omnibus nequitiam sectantibus, qui consueverant eos, qui illam vitarent, et virtutem amplexarentur irridere : id quod et nunc sæpe fieri solet. Videmusque segnes multos, qui risum et subsannationem ferre nequeunt, sed præferunt humanam gloriam veræ et immortali, abstracti et allecti ab aliorum hominum malitia. Animæ enim fortis et constantis est, posse obsistere iis, qui avellere moliuntur, et nihil facere ut hominibus placeat : sed oculum suum intendere ad illum insopitum oculum, atque ab eo solum gloriam expectare, istorumque gloriam despicere, nulliusque pili facere humanam laudem vel convicia, sed ea prætermittere ut umbras et somnia. Jam hic sæpe multi non ferentes injurias decem aut viginti hominum vel etiam pauciorum, supplantati sunt et corruerunt. « Est enim » confusio ducens in peccatum [1]. » Neque parvum est des-

[1] Eccli. IV, 25.

picere irridentes et exprobrantes et salibus incessentes: at Justus ille non talis erat, neque enim tantum decem et viginti et centum homines, sed et omnem hominum naturam, et tot myriadas despexit. Verisimile enim est omnes illos risisse, traduxisse, subsannavisse, debacchatos esse; ac forte etiam, si possibile fuisset, dilacerare voluisse. Semper enim contra virtutem insanit malitia: atqui non solum nihil illi nocet, sed et infestando fortiorem reddit. Tantum enim virtutis est robur, ut patiendo superet eos, qui negotium sibi faciant, et cum impugnatur, hostibus fiat potentior. Atque id in multis videmus. Cæterum ut vobis occasiones præbeamus: « Da enim, inquit, sapienti » occasionem, et sapientior erit [1]: » operæ-pretium fuerit et ex veteri, et ex novo Testamento Scripturæ vobis afferre exempla. Itaque cogita, obsecro te, Abel nonne occisus est a Caïn [2]? nonne humi prostratus? Sed ne spectes quod prævaluerit, occideritque eum cui invidebat, nihil ab illo læsus; sed sequentia expende, ut scilicet occisus ille ad hoc usque tempus prædicetur et coronetur, nec tantum tempus ejus memoriam imminuat; at qui occidit et prævaluit, etiam tunc vitam morte graviorem sustinuit; atque ex eo tempore usque in hodiernum infametur, et omnibus execrationi habeatur, cum ille quotidie omnium ore celebretur. Et hæc quidem in præsenti vita: quæ autem in futuro sæculo contingent, quis sermo, quæ mens enarrare posset? Ac scio quidem vos, utpote intellectu præditos, multa talia in Scripturis contenta reperturos esse. Nam illæ hac de causa in nostram utilitatem sunt scriptæ, ut hæc dicentes, malitiam fugiamus virtutemque colamus. Vis et in novo Testamento idipsum videre? Audi beatum Lucam istud ipsum de Apostolis narrantem: « Qui flagellati » a concilio discesserunt gaudentes, eo quod digni fuissent

[1] Prov. IX, 9. — [2] Gen. IV, 8.

»habiti qui pro nomine Christi ferrent ignominiam [1]. » Tametsi flagella non gaudii sint occasiones, sed tristitiæ et mœroris, nihilominus flagella propter Deum, et causa propter quam flagellabantur, gaudium eis pariebant. At ii, qui flagellarant, in magna animi consternatione et hæsitatione nesciebant quid facerent. Audi enim illos, quomodo post flagellationem animo fluctuent, et dicant : « Quid faciemus hominibus istis [2] ? » Quid dicis? flagellastis, innumeris malis eos affecistis, et adhuc dubitatis? Tam fortis invictaque res est virtus, et dum patitur, lædentes vincit.

III. Sed ne prolixior sit sermo, necessarium fuerit ut iterum ad Justum nostrum redeamus, et cum stupore admiremur illius virtutis præstantiam, quomodo nempe populum ridentem, ludificantem, subsannantem, traducentem; iterum enim eadem dico et dicere non cessabo; despicere et superare potuerit. Quomodo? Ego dicam. Quia continuo ad oculum illum, qui falli sopirique nequit, mente respexit, postea hæc omnia quasi non essent curavit. Et profecto sic se res habet, ut cum quis hoc amore saucius est, et in Deum desiderio suo tendit, nihil visibilium videat; sed perpetuo eum quem desiderat imaginetur, nocte scilicet atque die cubans et surgens. Ne igitur mirum tibi sit, si et Justus ille semel eo solum respiciens, non curavit eos, qui supplantare ipsum conabantur. Nam exhibito studio suo, et divinam gratiam nactus, his omnibus superior erat. « Noë enim, inquit, invenit gratiam » coram Domino Deo. » Tametsi omni hominum generi, quod tunc erat, non esset gratus, neque amabilis, eo quod nolebat eamdem incedere viam, quam illi, apud eum tamen, qui corda scrutatur, invenit gratiam, qui et illius mentem approbavit. Et quid damni, dic, oriebatur, quod a congeneribus subsannaretur et irrideretur, cum is, « Qui

[1] Act. v, 41. — [2] Id. iv, 16.

» finxit corda nostra, et intelligit omnia opera nostra [1], » prædicaret illum et coronaret ? Et quæ utilitas homini, si ipsum totus orbis admiretur et laudet, Conditor autem omnium, et judex, qui decipi nequit, in die illo terribili condemnaturus sit ? Itaque, dilecti, cum hæc nobis comperta sint, nullius pensi habeamus hominum laudem, neque ab illis celebrari quovis modo quæramus : sed propter illum solum, « Qui scrutatur corda et renes [2], » virtutis opera faciamus, et peccata fugiamus. Quamobrem Christus erudiens nos ut ne captandis hominum laudibus inhiemus, post multa alia tandem et hoc intulit, dicens : « Væ vobis, » quando benedixerint vobis omnes homines [3]. » Considera quomodo per, « Væ, » nobis declarat quotuplex illos pœna maneat. Væ enim lamenti nuntium verbum est. Unde quasi miseros eos vocans, dicit : « Væ vobis, quando be» nedixerint vobis omnes homines. » Et vide quam caute dictum. Non simpliciter dixit, « homines, » sed « omnes ho» mines. » Impossibile enim est ut vir probus, qui per angustam et arctam virtutis viam ambulat, et mandata sequitur Christi, ab omnibus laudetur, et admirationi habeatur. Est enim et illa ingens malitia, virtuti adversari. Proinde Dominus sciens non posse fieri ut is, qui virtutem diligenter exercet, et ab ipso tantum laudem ut accipiat præstolatur, ob omnibus hominibus laudetur, et bene audiat ; ideo miseros vocat eos, qui propter humanam laudem virtutem negligunt. Nam celebrari ab omnibus, maximum fuerit argumentum non magnam haberi virtutis rationem. Quomodo enim ab omnibus probari poterit vir bonus, si vult injuria affectos eripere ab iis, qui injuria afficiunt, et eos qui vexantur, ab iis qui male faciunt ? et iterum si vult corrigere peccantes, et laudare bene agentes, nonne verisimile est eum ab aliis laudandum, ab aliis

[1] Psal. XXXII, 15. — [2] Id, VII, 10. — [3] Luc. VI, 26.

vituperandum esse. Propterea inquit : « Væ vobis, quando » vobis benedixerint omnes homines. » Quomodo igitur non erit admiratione et laude dignus Justus iste, qui ea, quæ Christus adveniens docuit, prius ipse a lege naturæ edoctus, deditissima opera adimplevit, laudemque humanam contemnendo, gratiam apud Deum per virtutem invenire studuit? « Noë enim, inquit, invenit gratiam co- » ram Domino Deo. » Cæterum ipsum propter virtutes, quas habebat, invenisse gratiam coram Domino Deo narravit nobis admirabilis ille Propheta Spiritu sancto afflatus : operæ-pretium itaque ut et sequentia discamus, et videamus quid de illo sentiat Deus. « Hæ autem, inquit, sunt » generationes Noë : Noë homo justus, perfectus in gene- » ratione sua : Deo placuit Noë[1]. » Rarus et novus genealogiæ modus : nam ut divina Scriptura dixit : « Hæ sunt ge- » nerationes Noë : » et aures nostras excitavit, quasi genealogiam illius narratura, et quis ejus pater fuerit, et unde genus duxerit, et quomodo in hanc vitam fuerit editus, et alia cuncta quæ mos est genealogias narrantibus recensere : relictis tamen illis omnibus, et aliorum consuetudine superior, inquit : « Noë homo justus, perfectus » in generatione sua : Deo placuit Noë. » Vidisti admirabilem genealogiam? « Noë, inquit, homo : » vide etiam naturæ commune nomen pro laude Justi usurpatum. Nam quia cæteri ob carnales voluptates, quibus immersi erant, amiserant esse homines; iste, inquit, in tanto populo hominis imaginem servavit. Tunc quippe homo est, quando virtutem colit. Neque enim speciem habere hominis, et oculos, et nares, et os, et genas, et cætera membra, hoc hominem esse ostendit : hæc enim membra sunt corporis. Hominem illum dicimus, qui imaginem hominis salvam retinet. Quæ autem est imago hominis? rationalem esse.

[1] Gen. VI, 9.

Quid ergo? annon et illi fuerunt rationales? Verum non hoc solum fuerit hominem esse, sed et virtutibus esse deditum, et vitia fugere et illicitis affectionibus imperare, et mandatis dominicis obtemperare, hoc est esse hominem.

IV. Porro ut discas morem esse Scripturæ, ut vitiis studentes et virtutem negligentes hominum nomine vocare non dignetur, audi Deum loquentem, sicut heri dicebamus : « Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, eo quod ipsi carnes sunt [1]. » Ego enim, dicere vult, substantiam ex carne et anima illis dedi : ipsi autem quasi sola carne circumdati, ita virtutes animi negligunt, et solam carnem deinde sectantur. Vidisti quomodo ob malitiam carnem eos vocat et non homines? Et iterum, ut statim audietis, terram eos nominat divina Scriptura, eo quod terrenis cogitationibus absumantur : dicit enim : « Corrupta autem erat terra coram Deo. » Non de terra sensibili loquitur, sed inhabitatores terram vocat. Alio autem loco neque terram neque carnem nominat : sed neque esse eos putat in hac præsenti vita, eo quod virtute careant. Audi enim Prophetam clamantem et dicentem in media Jerosolymitanorum metropoli, ubi tot millia millium et multitudo innumera. « Veni, et non erat homo : vocavi, et non erat qui audiret [2]. » Non quia non aderant, sed quia præsentes nihilo meliores erant, quam si non fuissent præsentes. Et alio quoque loco : « Discurrite et videte, si est unus qui faciat judicium et justitiam, et propitius ero [3]. » Vidisti quomodo illum solum Scriptura sancta hominem vocare solet, qui virtutem colit : cæteros autem neque esse putat, sed aliquando vocat terram, et aliquando carnem? Hac de causa genealogiam Justi narraturam se promittens divina Scriptura dicit : « Noë homo : » hic enim solus homo, cæteri autem non homines, sed humanam geren-

[1] Gen. VI, 3. — [2] Isaï. L, 2. — [3] Jer. V, 1.

tes formam, et ex hominibus in bestias mutati, malitia voluntatis nobilitatem naturæ amiserunt. Quod enim cum in malum declinant homines rationales, et servi fiunt irrationalium affectionum, divina Scriptura imponat illis bestiarum nomina, audi ut quodam loco dicit : « Equi fœmi» narum amatores facti sunt[1]. » Vide quomodo ob immodicam salacitatem hanc brutorum cognominationem indat. Alibi autem : « Venenum aspidum sub labiis eorum[2]; » ubi ejus bestiæ dolum et fallaciam imitari eos indicat. Canes quoque mutos alios vocat[3]. Et iterum dicit : « Sicut as» pidis surdæ et obturantis aures suas[4], » illos subindicans, qui aures ad doctrinam virtutis obturant. Et multa alia quis nomina inveniet imposita a divina Scriptura iis, qui in brutorum affectus per ignaviam transeunt. Neque in veteri solum istud videre licet, sed et in nova lege. Audi enim Baptistam dicentem Judæis : « Progenies viperarum, » quis vobis monstravit fugere a ventura ira[5] ? » Vidisti quomodo et hic dolum mentis illorum bestiæ nomine significavit? Quid ergo miserabilius fuerit peccatoribus, qui et ipso hominis nomine privantur, et propter hoc majoribus pœnis digni sunt; quod post acceptas a natura plurimas occasiones ad benefaciendum monentes, deserta ac prodita virtute ultro ad vitia transfugiant? Quoniam igitur qui tunc erant, omnes ea se hominis appellatione indignos præstabant : Justus autem ille in tanta virtutis sterilitate, tam excellenti virtute floruit, ideo Scriptura cum cœpisset narrare viri genealogiam, dixit : « Noë autem homo. » Est et alius Justus quidam, cui hoc nomen pro summo encomio contigit, et præ aliis omnibus hoc nomine prædicatur, ut sic virtus illius diligenter exponatur. Quis ille est? Beatus Job, ille pugil pietatis, athleta orbis, qui solus incura-

[1] Jer. v, 8. — [2] Psal. XIII, 3, et CXXXIX, 4. — [3] Isaï LVI, 10. — [4] Psal. LVII, 5. — [5] Matth. III, 7, et XII, 34.

bilia illa sustinuit, et acceptis innumeris a diabolo telis, vulnus non accepit: sed sicut adamas quidam omnes impetus ferre potuit, et a tantis fluctibus non solum non est submersus, sed et prævaluit; et acceptis in corpus suum omnibus, qui in mundo erant, doloribus, hac ratione multo clarior evasit. Non solum enim non illum terrore perculit ingruentium dolorum frequentia, sed et majorem gratiarum actionem excitavit: atque in omnibus suum gratum animum declarans, letalem diabolo plagam inflixit, quo ille intelligeret sese frustra moliri et contra stimulum calcitrare. Hunc igitur Sanctum etiam ante tot agones et certamina, tantum laudavit misericors Deus, et prædicans dixit diabolo: « Num animo tuo advertisti famulum meum » Job, quod non sit homo similis illi super terram, homo » incupatus, justus, verax, Deum colens, abstinens ab » omni opere malo [1]? » Vidisti et hunc a communi naturæ nomine prius prædicari? « Advertisti, inquit, famulum » meum Job, quod non sit similis illi homo? » Et similes utique omnes sumus, sed non secundum virtutem, sed secundum formæ rationem: at hoc non est homo, sed quando abstinens a malitia virtutem operatur.

V. Vidisti quos divina Scriptura homines appellare solet? Quocirca et ab initio cum vidisset Deus eum, qui a se factus erat, dicebat: « Faciamus hominem secundum imaginem » nostram et secundum similitudinem [2], » hoc est, ut imperet et visibilibus omnibus et affectibus suis: imperet, non ferat imperium. Quod si suam prodens dignitatem imperium ferat potius, quam imperet, homo esse desinit, et brutorum in se nomen transfert. Atque hac de causa nunc divina Scriptura virtutem Justi illius commendare volens, dicit: « Hæ sunt generationes Noë: Noë homo justus [3] » Ecce et aliam maximam præconii speciem, « Justus: » hac

[1] Job. I, 8. — [2] Gen. I, 26. — [3] Id. VI, 26.

appellatione omnem virtutem complectitur. Hoc enim nomen, Justus, consuevimus dicere de iis, qui omnigenam exercent virtutem. Postea ut discas quomodo ad summum virtutis fastigium pervenerit, id quod et tunc exigebatur a nostra natura, inquit: « Justus et perfectus in generatione sua. » Omnia, inquit, implevit quæcumque facere convenit eum, qui virtutem amplexatur. Illud enim significat, « Perfectus; » nihil intermisit, in nullo claudicavit. Non in hoc recte agebat, in illo autem peccabat; sed in omni virtute perfectus erat: illud enim exhibere ejus officii erat. Præterea ut ex tempore quoque, et ex comparatione cum aliis illustriorem nobis Justum exhiberet, inquit: « Perfectus in generatione sua: » in tempore illo, in generatione illa perversa, quæ adeo in malum declinavit, quæ neque vestigium virtutis præ se ferre voluit. In illa igitur generatione, in illis temporibus Justus ille non solum virtutem præ se tulit, sed et in tantum pervenit virtutis culmen, perfectus, et in omnibus absolutus. Nam id quod ante dixi, bene agere inter virtutis hostes, et inter eos, qui virtutem prohibent, eamdem sedulitatem præ se ferre, majus semper virtutis pondus testatur. Unde hac ratione Justus ille majores laudes nactus est. Neque hic finem laudandi illum facit divina Scriptura, sed adhuc virtutis illius excellentiam demonstrat, et quod divino calculo probatus fuerit: quia postquam dixit, « Perfectus in generatione sua, » addit, « Deo placuit Noë. » Tanta erat virtus illius, ut et a Deo laudari promeruerit. « Deo enim, inquit, placuit Noë; » ac si diceret: Approbatus fuit a Deo, per bona opera placuit illi oculo, qui sopiri non potest, et illius sibi favorem tantum conciliavit per bonam vitam, ut eum non solum ab indignatione in omnes effundenda liberarit, sed et aliorum patronum fecerit. « Deo enim, inquit, placuit Noë. » Quis hoc beatior fuerit, qui tantam præ se ferre potuit

virtutem, ut Dominum universi haberet laudum suarum præconem? Hæc ab eo sunt facta, quæ quibusvis divitiis, quavis abundantia, quavis gloria et potentia, quavis humana felicitate potiora duxerit quisquis mentem habet. Hæc regno magis desiderabilia fuerint ei, qui Deum sincero amore diligit. Verum enim regnum istud est, posse nos optima vita propitium et clementem nobis reddere Dominum. Gehennam enim timere non debemus propter ignem illum inextinguibilem, et pœnas terribiles, et perpetuos cruciatus : sed quia offendimus tam bonum Dominum, et ab illius gratia sumus alieni : ita et ad regnum nobis festinandum, nonnisi propter amorem in illum, ut ejus gratia fruamur. Nam ut regno desiderabilius est, clementem Dominum nostrum benevolum esse nobis : ita gehenna gravius, ab illius benevolentia excidere. Vidistis quantæ nobis utilitatis fuit argumentum appellatio Justi, et quantum sententiarum thesaurum peperit admirabilis hujus viri genealogia? Sequamur igitur et nos divinæ Scripturæ regulas, et si velimus aliquorum genealogias enarrare, non patres et avos et abavos in medium afferamus, sed ejus solum, cujus est genealogia, virtutem detegamus. Hic optimus genealogiæ modus est. Quæ enim utilitas ex claris et probis parentibus originem ducere, te autem bonæ vitæ esse expertem? aut quod damnum fuerit, si parentes et progenitores fuerint ignobiles et obscuri, ipse autem virtutibus floreas? Quia et Justus ille talis fuit, et conciliavit sibi gratiam Dei, non quod a talibus fuerit parentibus; neque enim ita eos commemorat Scriptura ut virtute nobiles. Nihilominus cum tanta essent obstacula et tot impedimenta, in ipsum pervenire potuit virtutis fastigium; ut discas eum, qui vigilat et sobrius est, et suæ salutis curam agit, nihil esse quod prohibeat. Nam sicut ubi negligentes cœperimus esse, etiam a rebus minimis offendimur : ita si

voluerimus sobrii esse, quamvis innumeri sint qui ad malitiam trahant, neutiquam nostrum studium poterunt labefactare : sicut neque illum Justum, tametsi tot essent id curantes, segniorem in exercenda virtute facere potuerunt. Proinde nullus alium arguat, et in alios culpam transcribat, sed suæ ignaviæ totum imputet. Et quid dico in alios? neque diabolum ipsum quis tam potentem putet, ut prohibere quempiam possit quominus in viam, quæ ad virtutem ducit, eat. Supplantat quidem et decipit socordiores, non impedit autem, nec vim infert ; id quod rerum experientia docet : nempe si vellemus vigilare, tantæ constantiæ specimen exhiberemus, ut neque si multi essent ad malitiæ viam nos cohortantes, eorum ferremus consilium ; sed omni adamante firmiores, aures obturaremus tam prava consulentibus. At si negligentes fuerimus, etiamsi nullus sit qui consulat vel supplantet, nostra sponte ad malitiam prosiliemus. Nam si hoc non esset situm in voluntate nostra, et in animi potestate, Deus naturam nostram sui juris non fecisset ; oportebat eos qui naturæ nostræ participes, et iisdem obnoxii sunt affectionibus, vel omnes malos esse, vel omnes virtute præditos. Cum autem videmus congeneres nostros, et eisdem affectionibus obnoxios, non eadem quæ nos pati : sed et valida ratione gubernare naturam, et inordinatos motus domare, et refrenare concupiscentiam, imperare furori et iræ, fugare invidiam, eliminare livorem, contemnere rabidam in conquirendis pecuniis cupiditatem, minorem gloriæ curam habere, ridere omnem præsentis vitæ felicitatem, aspirare ad veram gloriam, et præponere visibilibus omnibus laudem, quæ a Deo est ; nonne manifestum est eos, post gratiam Dei suo studio bene agere posse, nosque nostra ignavia nostram amittere salutem, et ejus gratia nos spoliare?

VI. Quapropter, obsecro, ut hæc cogitantes, et in mente nostra continuo versantes, nunquam diabolum, sed nostram levem ignavamque mentem arguamus. Et hæc dico, non quod diabolum a suo crimine absolvere velim : absit : « Vadit enim sicut leo ut rapiat, et rugiens, et quærens » quem devoret [1] : » sed et nos cautiores reddere volui, ut ne existimemus carere nos culpa, siquidem tam facile ad malitiam prorumpimus; et ne frivola illa dicamus verba : » Quare Deus dimisit illum tam improbum, ut supplantaret et prosterneret? » sunt enim hæc verba ingrati admodum animi. Verum tu hoc tecum considera, illum propter hoc potissimum relictum esse, ut timore compulsi, et hostis insidias expectantes, simus perpetuo sobrii et vigiles, laboremque virtutis leviorem faciamus spe retributionum et expectatione æternorum et ineffabilium illorum bonorum. Et quid miraris, si ob hanc causam reliquit diabolum Deus, cui tanta nostræ salutis cura, et qui ita nostram somnolentiam excutit, materiamque coronarum nobis præparat? Ipsam etiam gehennam propterea paravit, ut metus pœnæ intolerabilisque cruciatus ad regnum nos impellat. Vidisti solertem Domini benignitatem? quomodo omnia faciat et tractet, ut non solum eos, qui ab se conditi sunt, servet, sed et ineffabilibus bonis ditet? Propterea liberum arbitrium nobis indidit, et in natura conscientiaque nostra reposuit scientiam boni et mali, diabolumque esse permisit, ac gehennam minatus est, ut eam non experiremur, sed regnum adipisceremur. Et quid miraris si ista omnia et innumera alia ideo fecerit? Qui in sinu Patris est, formam servi suscipere voluit, et omnia alia sustinere quæ ad corpus pertinent, ex muliere ortum habere, ex Virgine nasci, novem mensibus in utero gestari, pannis involvi, patrem suum putari Joseph sponsum Mariæ, paulatim

[1] 1 Petr. v, 8.

crescere, circumcidi, sacrificium offerre, esurire, sitire, fatigari, et tandem etiam mortem sustinere, et mortem non vulgarem, sed eam, quæ ignominiosissima habebatur, crucem dico, et hæc omnia propter nos nostramque salutem suscepit omnium Conditor, immutabilis, qui omnia ex nihilo ut essent produxit, « Qui respicit terram, et facit » eam tremere [1]; » cujus gloriæ fulgur neque Cherubim, incorporeæ illæ Virtutes videre possunt, sed aversas facies tegunt objectis alis, miraculum nobis exhibentes; quem semper laudant Angeli et Archangeli, et innumera millia. Hic propter nos et propter nostram salutem homo fieri voluit, et optimæ vitæ nobis viam paravit, et per ea sufficientem nobis doctrinam consignavit, per quæ hac ipsa nostra natura assumpta transivit. Quæ igitur posthac nobis erit excusatio, si cum tot tantaque salutem nostram præcesserint, in rebus inutilibus nos occupemus, sola circa hæc negligentia nostram amittentes salutem? Proinde obsecro ut vigilemus, et non temere aliorum sequamur consuetudinem, sed nostram vitam quotidie diligenter excutiamus, videamusque quid peccatum, quidve recte a nobis gestum sit: ut sic peccata nostra emendemus, supernamque nobis gratiam conciliemus, ac Deo placeamus, exemplo Justi illius, et denique regnum assequamur cœlorum, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, simul et Spiritui sancto sit gloria, honor, imperium, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Psal. CIII, 32.

HOMILIA XXIV.

Genuit autem Noë tres filios, Sem, Cham, Japheth: corrupta autem erat terra coram Deo, et repleta est terra injustitia [1].

I. Haud vulgarem utilitatem heri nobis attulit justi Noë genealogia. Nam et cognovimus mirabilem genealogiæ modum, et vidimus Justum laudari, non a parentum claritate, sed a morum probitate, propter quam tantum accepit testimonium a divina Scriptura: « Noë enim, inquit, homo » justus, perfectus existens in generatione sua: Deo placuit » Noë [2]. » Totum enim sermonem in pauca hæc verba insumpsimus heri. Quandoquidem divinorum eloquiorum natura in paucis verbis multas sententiarum affert divitias, et ineffabilem diligenter scrutari volentibus thesaurum largitur. Proinde obsecro ne quid in sacris Litteris perfunctorie aut obiter prætereatur, sed etiamsi nomina recenseantur, vel historiæ narrentur, reconditum investigemus thesaurum. Nam ideo Christus dicebat: « Scrutamini Scripturas [3]. » Quia non ubique in superficie mens Scripturæ invenitur; sed opus est scrutinio multo, ut nihil in profundo latens, nobis remaneat absconditum. Quod si sola naturæ appellatio, hoc inquam nomen, « Homo, » tantæ nobis utilitatis argumentum heri fuit, quantum lucrum non percipiemus, si attenta ac vigili mente singula, quæ in sacra Scriptura feruntur, audierimus? Etenim clementem habemus Dominum, et quando videt nos sollicitos,

[1] Gen. VI, 10, 11. — [2] Ibid. 9. — [3] Joan. V, 39, et VII, 52.

et magnum desiderium ad cognoscenda divina eloquia habere, non permittit nos ulla re indigere : sed statim illustrat mentem nostram, et suum fulgorem largitur, et pro perspicaci sapientia illa sua, omnem veram doctrinam animæ nostræ inserit. Eapropter cum nos ad istud ipsum adhortaretur, et alacriores faceret, beatitudine dignos declaravit eos, qui tale desiderium præ se ferrent, dicens : « Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quia ipsi saturabuntur [1]. » Vide sapientiam Doctoris, non solum nos per beatitudinem hortatur, sed et cum dixit : « Qui esuriunt et sitiunt justitiam, » docuit audientes, quanta alacritate spiritualia eloquia investigare par fuerit : « Quemadmodum, inquit, ii quos fames ducit, mira alacritate ad cibos festinant, et qui siti ardent ad potum magno desiderio accedunt; eodem modo ad spiritualem doctrinam, tanquam esurientes et sitientes accedere par est. » Hujusmodi enim viri non solum beatitudinibus digni sunt; sed et quæ cupiunt assequuntur. Etenim « satiabuntur, » inquit, hoc est, explebuntur, explebunt spirituale suum desiderium. Igitur quia tam bonus, tamque liberalis Dominus nobis est, age et nos ad ipsum confugiamus, et ejus nobis gratiam conciliemus, ut et ipse pro sua misericordia illustret nostram mentem ad videndam divinarum Scripturarum virtutem : et vos quoque multa alacritate spiritualem doctrinam quasi esurientes et sitientes suscipite. Forte enim, forte bonus et omnipotens Dominus, etiamsi nos humiles simus et abjecti, propter vos et vestram utilitatem « Suppeditabit nobis sermonem in apertione oris [2] » in gloriam suam, et in ædificationem vestram. Projecta igitur cura nostra omni in supernam gratiam, et invocato eo, qui et sapientiam dat parvulis, et illuminat cæcos, et expeditas reddit linguas balborum, paulo ante lecta tractemus : ut quæ

[1] Matth. v, 6. — [2] Ephes. vi, 19.

ipse pro sua misericordia nobis suppeditarit, charitati vestræ proponamus. Sed intenta, obsecro, adsitis mente, et diligenter iis, quæ dicuntur, attendite, omnesque hujus vitæ curas seponite, ut spirituale semen, quasi in pinguem et feracem agrum, evulsis herbis et spinis, projiciamus. « Hæ » autem, inquit, generationes Noë. Noë homo justus, per» fectus existens in generatione sua : Deo placuit Noë. » In iis nuper finem docendi faciebamus, ideo sequentia in medium proponenda sunt. « Genuit autem, inquit, Noë » tres filios, Sem, Cham, Japheth [1]. » Non absque causa divina Scriptura et tempus et numerum nobis assignavit filiorum Justi : sed et hinc nobis latenter insinuare vult ingentem multiplicemque ejus virtutem. Nam postquam superius dixit : « Noë erat quingentorum annorum, » tunc subdidit : « Et genuit tres filios, » docendo nos summam continentiæ illius magnitudinem fuisse, cum tantæ intemperantiæ dediti essent omnes homines, tantaque salacitate omnes ætates, ut ita dicam, ad malum ruerent. Audistis enim divinam Scripturam dicentem : « Ut autem vidit Do» minus quod impletæ sunt malitiæ super terram et quili» bet cogitaret mala diligenter in corde suo a juventute [2]. » Ubi manifeste declarat et juvenes vicisse provectiores ætate, et senes non minus quam juvenes insaniisse, et ad malum multa proclivitate propensam fuisse ipsam etiam ætatem malorum inexpertam.

II. Ut igitur discamus quo pacto, iis omnibus tantam insaniam ac rabiem præ se ferentibus, Justus ille manserit solus, continentiam cum aliis virtutibus strenue servans, donec ad quingentesimum annum pervenit; cum dixisset, « Erat Noë quingentorum annorum, » tunc inquit : « Et » genuit Noë tres filios. » Vidisti, dilecte, excellentem Justi temperantiam ? Ne hoc ita perfunctorie transeamus,

[1] Gen. vi, 10. — [2] Ibid. 5.

sed et tempus illud expendamus, et malitiam, quæ ad omne hominum genus ob eorum desidiam se extenderat, et consideremus quantæ sit virtutis et pietatis erga Deum, in tantam temporis longitudinem concupiscentiæ rabiem refrenare, viamque longe ab aliis diversam carpere, et non solum ab illicito coïtu se cohibere, sed et a legitimo et inculpato. « Et genuit, inquit, Noë tres filios, Sem, Cham, » Japheth. Corrupta autem erat terra coram Deo, et repleta » erat terra injustitia [1]. » Mihi videtur divina dispensatione factum, ut Justus ille nunc tandem ad uxorem accederet, illosque filios susciperet. Quia enim ob malitiæ magnitudinem, et ingentem improbitatem generali pernicie totus orbis delendus erat, misericors Deus quasi radicem aliquam et fermentum voluit Justum illum superesse, ut, abolitis illis, origo et primitiæ quædam esset futurorum. Hujus rei gratia, cum jam quingentorum esset annorum, haberetque tres istos filios, illis contentus fuit : reipsa declarans hoc se fecisse, ut divinæ in humanum genus futuræ benignitati serviret. Et quo scias hoc non esse temeraria conjectura dictum, considera Scripturæ diligentiam. Nam postquam dixit Justum illum tres habuisse filios, statim subdidit : « Corrupta erat autem terra coram Deo, et im» pleta erat terra injustitia. » Vidisti in eadem natura magnam et ineffabilem varietatem ? De Justo enim dicebat Scriptura ; « Noë homo justus, perfectus existens in ge» neratione sua : » de reliquis autem omnibus inquit : « Corrupta autem erat terra coram Deo, et impleta erat » terra injustitia. » Nomine enim terræ, hominum multitudinem vocat. Quia enim omnia eorum opera terrestria erant ; idcirco terræ nomine et eorum vilitatem, et malitiæ exuperantiam significat. Nam sicut de protoplasto, qui legem transgressus, gloriam qua circumdabatur amisit,

[1] Gen. vi, 11.

mortisque pœnæ obnoxius factus fuit, dicebat: « Terra » es, et in terram abibis; » ita et hic, quia plurimum invaluerant vitia, inquit: « Corrupta autem erat terra. » Neque simpliciter dicit: « Corrupta autem erat terra: » sed, « Coram Deo: et impleta erat terra injustitia. » Dicendo enim, « Corrupta erat, » omnigenam illorum malitiam emphasi quadam dixit. Non enim dici potest eos unius vel duorum peccatorum tantum reos fuisse, sed omnes iniquitates absque modo commisisse: ideo subdit: « Et im» pleta erat terra injustitia. » Non obiter, neque vulgariter malitiæ studebant, sed peccata quæque ferventi contentione agebant. Et vide quomodo illos postea ne tenui quidem memoria dignatur, sed nomine terræ vocat, simul indicans et peccatorum gravitatem et Dei indignationem. » Corrupta erat autem terra, inquit, coram Deo, » hoc est, secus quam præceptum erat a Deo omnia faciebant, mandata Dei conculcantes, et magistrum naturæ humanæ insitum per desidiam amittentes. « Et impleta erat terra, » inquit, injustitia. » Vidisti, dilecte, quantum malum sit peccatum, quomodo id efficiat ut homines suo nomine vocari non sint digni? Audi rursus quæ sequuntur: « Et » vidit Dominus Deus terram, et erat corrupta [1]. » Vide iterum quomodo eos terram vocet: et postea cum semel atque iterum et tertio nominavit terram, ut ne quis de terra sensibili eum dixisse suspicetur, inquit: « Quia cor» ruperat omnis caro viam suam super terram. » Neque nunc hominis appellatione eos dignatur, sed carnem vocat: quo nos docere voluit se non de terra hæc dicere, sed de hominibus carne amictis, et terrestribus negotiis sese totos impendentibus. Mos enim Scripturæ est, ut sæpe charitati vestræ dixi, carnalia sapientes, et nihil sublime cogitantes, carnis nomine appellare, sicut et beatus Paulus in-

[1] Gen. vi, 12.

quit : « Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt [1]. » Quid igitur? non fuit in carne et is qui hæc dicebat? Non hoc dixit, quod qui carne circumdati sint, Deo placere non possint, sed de iis loquitur, qui nullam virtutis rationem habent, et nihil nisi carnale sapientes, carnis voluptates sectantur, nullamque animæ incorporeæ et spiritualis curam gerunt. Itaque quia dictis istis divina Scriptura docuit nos peccatorum multitudinem, malitiæ excessum, indignationis divinæ magnitudinem, et quod ob studium malorum operum semel atque iterum ac tertio terram eos, qui tunc vivebant, nominaverit, carnisque nomine vocaverit spoliatos communis naturæ vocabulo; nunc per ea quæ subdit, ineffabilem Dei misericordiam, et indulgentiæ ejus magnitudinem ostendit nobis. Quid enim ait? « Et dixit Dominus ad Noë. »

III. Vide summam bonitatem : siquidem Justo huic, sicut amicus amico, communicat eam pœnam, quam humano generi est intentaturus, et dicit : « Tempus omnis hominis venit coram me. Quia impleta est terra injustitia ex illis. Et ecce ego disperdo illos et terram [2]. » Quid est, « Tempus omnis hominis venit coram me? » Magnam, inquit, ostendi patientiam, magnam tolerantiam, nolens hanc inferre pœnam, quam illaturus sum : sed quia immodica peccatorum illorum multitudo in hoc tempus eos adduxit, finem iis imponere oportet, excindique illorum malitiam, ne ulterius progrediatur : « Tempus enim, inquit, omnis hominis venit coram me. » Vide et hic, quomodo ut superius dicebat : « Unusquisque cogitat; » ita et nunc « Omnis hominis. » Omnes enim consentiunt, ad iniquitatem transfugerunt, inquit, et in tanta multitudine non inveniri potest aliquis, cui virtutis sit cura. « Tempus enim, inquit, omnis hominis venit coram me. » Tempus, hoc est, advenit tempus quo secandum erit, et ulceris re-

[1] Rom. VIII, 8. — [2] Gen. VI, 13.

pentis vis compescenda. « Tempus omnis hominis venit » coram me, » quasi nemo videret, rationemque delictorum ab ipsis exacturus esset, sic sese malis operibus manciparunt, non cogitantes quod me nihil latere queat, qui vitam animamque et corpus dedi, totque bona suppeditavi. « Tempus igitur omnis hominis venit coram me. » Dein quasi satisfacturus, rationemque redditurus Justo, quomodo nimia peccatorum gravitate ac multitudine se ad tantam indignationem provocarint, ait: « Quia impleta » est terra injustitia ex illis. » Num prætermissum est aliquid, inquit, ab eis, quod ad peccatum tenderet? Tantam malitiæ magnitudinem videre licet, ut et supereffluat, et exundet, totamque terram impleat: propterea et illos disperdo, et terram ipsam. « Ecce, inquit, ego disperdo il» los et terram. » Quia priores ipsi malis suis operibus seipsos corruperunt, idcirco generalem interitum inducam, deleboque ipsos pariter atque terram, ut purgationem accipiat terra, et a tot peccatorum maculis emundetur. Cogita, quæso, quali tunc fuisse animo Justum istum verisimile est, cum hæc a Domino audiret? Nam licet multæ virtutis sibi conscius esset, non tamen absque dolore quæ dicebantur accepit. Ad dilectionem enim propensum est justorum genus, et pro aliorum salute justi quæque libenter ferenda susciperent. Quo igitur affectu fuisse verisimile est eximium illum virum cum in mente sua omnium interitum et totius naturæ perniciem versaret, et fortassis nec sibiipsi jucundum quidpiam polliceretur? Nondum enim quiddam de hac re compertum habebat. Ut igitur mente non turbaretur, sed parvam quamdam consolationem in tanta mœroris magnitudine accipere posset, postquam docuit eum malitiæ illorum gravitatem, ac tempus urgere, ut profunda illi sectione incidantur, dicit ei: Illos quidem communis pernicies excipiet: « Tu vero fac

» tibi ipsi arcam [1] » Quid est, « Tu vero? » Quia non communicasti eorum nequitiæ, sed omnem in virtutibus vitam peregisti : ideo tibi impero ut extruas arcam « Ex lignis » quadratis incorruptis. Mansiunculas per arcam facies, et » glutinabis intrinsecus et extrinsecus eam bitumine. Sit » autem trecentorum cubitorum longitudo, et quinquaginta latitudo, et triginta cubitorum altitudo. Colligens » facies arcam, et in cubitum consummabis ejus summitatem. Januam autem facies a latere, cubiculis bicameratis, et tricameratis facies eam [2]. » Considera indulgentiam Dei, et ineffabilem virtutem misericordiamque omnem rationem transcendentem. Simul declarat et suam erga Justum providentiam, ut fabricet arcam illi imperans : ordinansque interim modum in quem construenda, nempe in quam longitudinem, latitudinem et sublimitatem, et maximam ei consolationem affert, spem salutis per arcæ constructionem ostendens : illos quoque, qui tam graviter peccaverant, fabricatione arcæ admoneri volens, ut secum cogitarent quæ fecissent, resipiscendoque indignationem non experirentur. Neque enim parvum illis tempus denuo ad resipiscentiam concessum est per arcæ constructionem : sed plane multum et sufficiens fuisset, nisi adeo ingrati fuissent et stupidi ad erratorum emendationem. Par enim erat singulos eorum, cum viderent Justum, qui fabricabatur arcam, causam constructionis sciscitatos esse, et cognita divina indignatione, inde ad sensum peccatorum suorum venire, siquidem voluissent. Verum hæc illis nullam utilitatem attulerunt, non quia non potuerunt, sed quia noluerunt.

IV. Igitur postquam de construenda arca Justo præcepit, communicat et narrat ei etiam pœnæ speciem, quam illaturus erat, et dicit : Tu quidem hanc para, sicut præcepi :

[1] Gen. vi, 14. — [2] Ibid. 14-16.

ego autem, ubi tu ædificium compleveris, etiam ea quæ ad te attinent in tuto collocabo. « Ego autem, inquit, in- » ducam diluvium, aquam super terram, ut corrumpat om- » nem carnem, in qua est spiritus vitæ subter cœlum, » et quæcumque fuerint super terram, morientur [1]. » Vide quomodo et per minas ostendit quam gravia illi peccaverint, et inquit : Etenim eamdem pœnam inducam tam rationalibus, quam rationis expertibus. Quia enim principatum suum prodiderunt, et in brutorum ferociam declinarunt, nulla erit pœnarum differentia. « Inducam enim diluvium » aquæ, ut corrumpat omnem carnem, in qua est spiritus » vitæ subter cœlum. » Et jumenta, inquit, et volatilia, et feræ, et quadrupedia, et quæcumque sub cœlo sunt, consumentur. Et ut discas nihil relictum iri, inquit : « Et » quæcumque sunt super terram, morientur. » Nam purificatione orbis opus habet, sed hoc te non conturbet, neque mentem tuam confundat. Nam quia video ulcera eorum incurabilia, sistere volo malitiæ fluenta, ut ne gravioribus pœnis obnoxios se faciant. Idcirco etiam nunc pro solita mea clementia indignationem bonitate temperans, talem pœnam infero, quæ sine dolore sit, et non sentiatur. Neque enim ad magnitudinem peccatorum vel ad merita eorum respiciens, sed prævidens futura, et hos congruenti pœna plectere, et posteros ab hujusmodi pernicie liberare volo. Ne igitur mœstus sis, neve turberis hæc audiens. Nam etsi illi dignam peccatis suis pœnam luent; « Sed sta- » tuam testamentum meum tecum [2]. » Quoniam omnes priores indignos sese præstiterunt, neque de mandatis meis bene senserunt, tecum posthac statuam testamentum meum. Etenim protoplastus post tot beneficia deceptionem passus, mandata mea transgressus est : et qui ex illo natus est, ipse in idem malitiæ profundum incidit, unde et con-

[1] Gen. VI, 17. — [2] Ibid. 18.

tinuam cum maledictione pœnam accepit. Verum neque illius pœnis posteri emendatiores facti sunt, sed mala sua ita coacervarunt, ut et genealogias ipsorum reprobarem. Sane post hæc ut inveni Enoch, qui virtutis imaginem servavit, quia valde mihi charus fuit, eum vivum transtuli [1] : monstrans omnibus virtutis cultoribus quantas mercedes et retributiones adipiscantur; et cupiens ut cæteri illius imitatores fierent, eamdemque viam ingrederentur. Cæterum quia, aliis omnibus postea malitiam sectantibus, te solum inveni in tanta multitudine, qui primi parentis transgressionem revocare possis, tecum statuam testamentum meum. Nam bonæ tuæ vitæ opera declarant fidelem te in suscipiendis mandatis meis. Denique ne adhuc Justus hæc audiens mœreat, quasi solus ipse liberandus sit, iterum consolatione eum, ut ita dicam, demulcens, dicit : « Ingre» dieris autem in arcam tu, et filii tui, et uxor tua, et uxores » filiorum tuorum [2]. » Nam licet multum a virtute Justi illius abfuerint, alieni tamen erant a gravioribus illorum peccatis. Alias quoque ob duas hasce causas salute potiti sunt. Una, in honorem Justi. Solet enim clemens Deus honorem hunc dare servis suis, ut eorum gratia et alii salutem nanciscantur. Id quod et beato Paulo concessum est, magistro illi orbis, qui ubique suæ doctrinæ radios emittebat. Quandoquidem cum ille Romam navigaret, orta in mari tempestate magna, ita ut omnes saluti suæ timerent, nullamque bonam spem propter procellæ vehementiam haberent, vocatis omnibus dicit : « Bono animo » estote, viri. Amissio enim animæ nullius erit ex nobis, » præterquam navis. Astitit enim mihi hac nocte Dei, cujus » sum et cui deservio, Angelus dicens : Ne timeas, Paule : » dedit enim tibi Deus omnes qui tecum navigant [3]. » Vidisti quomodo virtus viri salutem illis conciliavit ? imo non

[1] Gen. v, 24. — [2] Id. vi, 18. — [3] Act. xxvii, 22-24.

virtus tantum, sed et clementia Domini. Simili modo et hoc loco factum est, et hæc prima causa fuit. Altera vero ista : volebat fermentum aliquod et radicem ad posteritatis constitutionem relinquere : non quod impossibile esset Deo iterum formare hominem, et ex uno generis iterum augmentum facere, sed quia sic ipsi visum est pro solita benignitate.

V. Attende igitur Dei bonitatem etiam per ea quæ sequuntur. Nam sicut interminando pœnam, cum hominum genere et jumenta, et reptilia, et volatilia, et feras peritura dixit : ita et hic propter Justum imperat ut introducatur in arcam ex unoquoque illorum genere par unum, ut sit semen et primitiæ multitudinis postea futuræ. « Et ex omnibus, inquit, jumentis, et ex omnibus feris, et ex omni carne, bina ex omnibus induces in arcam, ut pascas apud te, masculus et fœmina erunt. Ex omnibus avibus volatilibus secundum genus, et ex omnibus jumentis secundum genus, et ex omnibus reptilibus repentibus super terram secundum genus, bina ex omnibus intrabunt ad te, ut pascantur apud temetipsum, masculus et fœmina [1]. » Ne obiter hæc præterieris, dilecte; cogita quantum pepererint Justo curarum tumultum, cogitanti apud se quantam hæc omnia curam exigerent. Non enim sufficiebat ei cura mulieris et filiorum, et nuruum, sed et sollicitudo tot brutorum et educatio addebatur. Verum paulisper expecta, videbisque Dei bonitatem, quomodo incumbentem Justo curam levet. « Tu autem accipies, inquit, tibi ipsi de omnibus cibis, de quibus comeditis, et congregabis apud teipsum, et erunt tibi et illis in cibum [2]. » Ne existimes, inquit, destitutum te mea providentia relinqui. Ecce enim præcipio ut quæ vestræ alimoniæ sufficiunt, et quæ ad alenda bruta spectant, omnia in arcam inferantur : ita ut

[1] Gen. VI, 19, 20. — [2] Ibid. 21.

nullam vel famem, vel penuriam experiamini, et nec bruta pereant, utpote cibum non habentia sibi convenientem. « Et » fecit, inquit, Noë omnia quæcumque sibi præcepit Dominus » Deus, sic fecit [1]. » Videas et hic encomium amplum. « Fecit, » inquit, omnia quæcumque præcepit ei Dominus Deus. » Non aliud quidem opere exequebatur, aliud autem negligebat : sed omnia quæ præcepta erant fecit; et sic fecit ut præcepta erant ei; nihil intermisit, sed omnia implevit, et operibus suis probavit se juste benevolentia Dei dignatum fuisse. Quantis non coronis dignum fuerit hoc testimonium, quo a divina Scriptura fruitur Justus ille? Quis hoc fuerit beatior, qui omnia opere complevit, quæ sibi a Deo præcepta fuerant, et tantam in iis, quæ sibi imperata erant, obedientiam declaravit? Et ut scias quanta omnium Conditor ipsi præfari dignatus sit, audi quæ sequuntur. « Et dixit, inquit, » Dominus Deus ad Noë : Ingredere tu, et omnis Domus » tua in arcam [2]. » Deinde ut sciamus ipsum non gratia duntaxat Justum servare, sed et laborum mercedes ipsi, et virtutis præmia tribuere, dicit : Ideo tibi impero ut tu et domus tua omnis in arcam ingrediamini : « Quia te » vidi justum coram me in generatione ista [3]. » Magnum et fide dignum testimonium. Quid enim hoc majus esset, cum ipse Conditor, et qui eum ut esset produxit, talia de Justo pronuntiat? « Quia te vidi justum, inquit, coram » me. » Vera hæc virtus est, quando coram Deo quis illam exhibet, quando oculus ille, qui decipi nequit, suum fert calculum. Exin docens nos benignus Deus mensuram virtutis, quanta tunc ab Justo exigebatur; non enim eamdem virtutis mensuram ab omnibus afferri vult, sed pro varietate temporum virtutis differentiam requirit; dicit : « Quia » te vidi justum coram me in generatione ista, » quæ tam mala, quæ in tantam malitiam declinavit, quæ tam ingra-

[1] Gen. VI, 22. — [2] Id. VII, 1. — [3] Ibid.

tum animum præ se fert. « Te vidi justum, » te solum inveni gratum, te vidi virtutis rationem habere : tu solus coram me justus apparuisti, omnibus aliis pereuntibus, te jubeo ingredi cum omni domo tua in arcam. Ex animalibus puris jubeo te introducere septena. Quia prius indefinite præceperat ex omnibus par unum introduci : propter hoc nunc dicit : « Ex puris autem septena, ex impuris vero » bina, masculum et fœminam [1]. » Postea autem causam docens, subdit : « Ut nutrias semen super omnem terram [2]. » Operæ-pretium autem hoc loco fuerit inquirere et videre unde sciebat Justus quænam pura, quænam impura. Nondum enim erat distinctio hæc facta, quam postea Moses Judæis in legibus suis statuit. Unde ergo sciebat? a seipso, et ab insita naturæ suæ doctrina, quam et ratio dictavit. Nihil enim immundum ex iis quæ Deus fecit. Quo pacto enim immundam vocaremus ullam creaturam quæ semel superne a Conditore approbata fuit? Dixit enim divina Scriptura : « Vidit Deus omnia quæcumque » fecit, et ecce bona valde [3]. » Sed postea natura a seipsa hanc differentiam exhibuit. Et ut videas hoc esse verum, considera quomodo in nonnullis locis, ab aliquibus abstinent aliqui ut immundis et non probatis, aliqui illis ipsis vescuntur, consuetudine ipsos ad hoc inducente : sic et tunc quoque ipsa scientia Justo insita docebat quænam ad cibum accommoda, et quæ immunda; non quod ita essent, sed quod pro immundis haberentur. Qua enim de causa, dic, oro, asinum immundum censemus, quamvis seminibus tantum pascatur, alia autem quadrupedia cibo convenientia putamus, etiamsi immundo alimento pascantur? Ita scientia a Deo naturæ suppeditata hæc docebat. Posset autem et aliter dici : Quia Deus, qui præceperat, idem etiam illorum cognitionem ei indidit.

[1] Gen. VII, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Id. I, 31.

Cæterum de mundis ac immundis satis dictum est.

VI. Verum interim alia sese offert quæstio : quare ex immundis bina, ex mundis autem septena ? hæc quoque, quare non vel sex, vel octo, sed septem paria ? Fortassis longius excurrit oratio, sed si non piget, et si vultis, paucis hæc charitatem vestram docebimus, ea scilicet quæ nobis divina gratia concesserit. Multi enim varias de iis fabulas narrant, et hinc occasione sumpta, observationes numerorum ostentant. At non observatio, sed intempestiva hominum curiositas talia fingere molitur, unde et multæ hæreses ortæ, quod statim scietis : etenim frequenter (ut videamur quasi ex abundantia eos, qui ex suis opinionibus nova afferunt, compescere) invenimus in Scripturis copulæ numerum servatum : quippe quando misit Discipulos, binos eos misit [1]. Ipsi autem omnes duodecim erant et Evangelia quatuor numero. At supervacaneum fuerit hæc apud charitatem vestram commemorare, quæ satis didicit hujusmodi dictis obturare aures. Necessarium autem ut posthac doceamus quare septena et septena ex puris introduci in arcam præceperit. Plura quidem præcepit ex mundis introduci, ut Justus ille, et qui cum illo erant, ex illorum usu aliquam consolationem acciperent. Quod autem septena et septena, et hoc quoque si causam disceretis, summum indicium est piæ mentis justi viri. Nam quia cognovit benignus Deus viri virtutem : et quod ut justus, et tanta Domini fretus misericordia, ubi tantæ tempestatis effugisset periculum, liberatusque fuisset a periculo, et ab arcæ incommodis solutus, gratum animum declaraturus, et pro gratiarum actione hostias et sacrificia oblaturus esset, ut ne hoc faciendo mutilaret paria : ideo Dominus præscius hujus gratæ mentis, jubet septena et septena introduci ex singulis avium generibus, ut cum cessaret universalis interitus, et suam mentem declararet, pa-

[1] Marc. vi, 7. Luc. x, 1.

ria volatilium, cæterorumque animalium non læderentur : id quod in sermonis progressu discetis, ubi in eum locum pervenerimus. Videbitis enim Justum illum hæc fecisse. Didicistis causam ob quam septena et septena introducere præceptum fuit, ne posthac toleretis eos, qui fabulari, adversusque divinam Scripturam insurgere, et quæ ex suo capite finxerunt, ut sacra dogmata introducere nituntur. Igitur postquam omnia clare mandata fuerunt, et de avibus, et de mundis, et de immundis, et de alimentis, dicit Justo : « Adhuc enim » septem dies sunt, et ego induco pluviam super terram » quadraginta diebus et quadraginta noctibus, et delebo » omnem substantiam, quam feci, a facie terræ, ab homine » usque ad jumentum [1]. » Attende, obsecro, etiam ex iis, quæ nunc dicta sunt, bonitatis divinæ excellentiam, quomodo post tantam tolerantiam etiam nunc ante septem dies prædicit, volens metu emendatiores illos reddere, et ad pœnitentiam reducere. Nam quod ideo prædicat, ne ea quæ dicit, super eos inducat, considera Ninivitas, et attende quanta horum et illorum sit differentia. Quia cum tot annis audissent ante fores esse calamitates, neque sic a malitia sua cessarunt. Etenim consuevimus negligentiores esse, quando differtur, et protrahitur punitio; ac cum proxime instant ærumnæ, tunc humiliamur, et plurimam ostentamus conversionem; id quod et in Ninivitis contigit. Quandoquidem ubi audierunt : « Adhuc tres dies, et Ninive » subvertetur, [2]. » non solum non desperaverunt, sed et ad dictum hoc exurrexere, tantamque vitiorum fecerunt abstinentiam, et tam diligentem confessionem exhibuerunt, ut et ad bruta usque extenderent ea, quæ attinebant ad confessionem; non quod bruta animantia confessionem ediderint : quomodo enim possent, cum sermone careant? sed ut per hoc misericordiam boni Domini sibi concilia-

[1] Gen. VII, 4. — [2] Jon. III, 4.

rent. Prædicato enim jejunio, inquit, rex ipse mandavit ut neque oves, neque boves, neque alia bruta pabulum vel aquam acciperent. Sed omne hominum genus tunc saccis amictum, et ipse quoque rex sublimi solio sedens, magnam et parem cum aliis egere pœnitentiam : feceruntque hæc, licet ignorarent an pœnam evasuri essent. Dicebant enim : « Quis scit, si forte pœniteat Deus super malitia, quam ut » nobis faciat, locutus est ? »

VII. Vidisti barbarorum gratum animum ? vidisti quomodo neque dierum angustia segniores fecit, neque ad desperationem induxit ? vide et illos post numerum tot annorum, ubi audiverunt : « Adhuc septem dies et diluvium inducetur, » neque sic conversos, sed stupidos et sine dolore mansisse. Unde in confesso fuerit voluntatem nostram malorum omnium causam esse. Ecce enim et hi, et isti fuerunt homines, et ejusdem cujus alii naturæ, sed non ejusdem voluntatis. Propterea nec eadem eorum sors fuit, sed Ninivitæ subversionem subterfugerunt, cum bonus Deus propter suam clementiam eorum contentus esset pœnitentia : sed isti submersi, in communi interitu perierunt. « Adhuc enim, inquit, septem dies, et ego induco pluviam » super terram. » Deinde ut magis augeat terrorem, inquit : « Quadraginta diebus et quadraginta noctibus. » Quid enim ? annon poterat, si voluisset, uno die totam pluviam inducere ? Quid dico, uno die ? uno momento posset : sed hoc dedita opera facit, volens simul et timorem incutere, et occasionem præstare, qua possent pœnam, quæ jam in foribus esset, effugere. « Et delebo, inquit, omnem substantiam, quam » feci, a facie terræ, ab homine usque ad pecus. » Vide quomodo et semel et iterum prædicit, et neque sic illos tangit. Omnia autem hæc faciebat, ut nos doceret se juste eis tantam pœnam inflixisse, et ut nullus insipientium arguere et dicere

[1] Jon. III, 9.

posset«: Si procrastinavisset, forte pœnitentiam egissent, forte a vitiis abstitissent, et ad virtutem rediissent. Eaque de causa annorum quoque numerum declaravit nobis, et arcam fabricari jussit. Et post hæc omnia etiam ante dies septem prædicit, ut omnium temere loquentium impudentes linguas compescat. «Et fecit, inquit, Noë omnia quæ»cumque mandavit ei Dominus Deus [1]. » Vide quomodo et nunc Justi gratum animum et obedientiam divina Scriptura prædicat, docens nos eum nihil quod imperatum erat prætermisisse, sed omnibus impletis, etiam per hoc, virtutis suæ specimen præbuisse.

VIII. Illum igitur et nos imitemur Justum, et mandata a Deo tradita implere studeamus, ac leges a Christo nobis latas non despiciamus. Sed earum præsentem servantes memoriam, festinemus ad bona opera, nec segnes simus in iis tractandis, quæ ad salutem nostram pertinent, præsertim cum nunc longe major virtutis mensura a nobis exigatur, quanto et meliora bona sortiti sumus. Ideo et Christus dicebat : «Nisi abundaverit justitia vestra plus »quam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in reg»num cœlorum [2]. » Consideremus igitur hoc dictum, et non perfunctorie transeamus : sed cogitemus quanta pœna futura sit eorum, qui non solum non operam dant ut illos superent, sed etiam minus quam illi præstant ; neque cavent ut iram remittant proximo, vel linguam a juramentis servent puram, vel oculum muniant a pernicioso spectaculo : et cum Dominus præcipiat non solum fortiter ferre, si qua injuria fuerimus affecti, sed et beneficia inimicis largiter præbere : ait enim, « Et qui tecum judicio contendere, et »tunicam tollere vult, dimitte et pallium [3]. » Nos autem sæpe proximo injuriam inferre nitimur, aut lædentem ulcisci, quamvis nobis imperatum sit non solum diligentes

[1] Gen. VII, 5. — [2] Matth. V, 20. — [3] Ibid. 40.

diligere; « Nam hoc, inquit, et Publicani faciunt [1]; » sed et bene et amice affectos esse in eos, qui nos hostiliter infestant : nos tamen ne amicis quidem parem charitatem exhibemus. Eapropter doleo et lugeo, quia video in nobis tantam virtutis raritatem ; malitiam autem quotidie invalescere : neque moratur gehennæ timor nostrum in mala cursum, neque regni desiderium incitat, ut in via virtutis ambulemus : sed omnes, ut ita dicam, quasi pecudes abducimur : et neque cogitamus terribilem illam horam, vel leges a Domino nobis datas : sed omnes ad hominum opiniones spectamus, et gloriolam ab illis venamur, neque audire volumus Evangelium dicens : « Quomodo vos » potestis credere gloriam ab hominibus accipientes, et glo- » riam quæ a solo Deo est, non quærentes [2] ? Quemadmodum enim qui illam humanam desiderant, divina prorsus excidunt : ita qui divinam continuo sectantur, neque hac privantur : id quod ipse prius promisit : « Quærite primum regnum » Dei, et hæc omnia vobis adjicientur [3]. » Etenim eum, qui hujus desiderio tenetur, sequuntur hæc omnia. Nam qui illuc mente sua alis instructus volat, omnem præsentem prosperitatem, quasi non esset, contemnit. Oculi enim fidei, quando vident ineffabilia illa bona, ne sentiunt quidem hæc visibilia : tantum inter hæc et illa interest. Sed neminem video qui invisibilia visibilibus præferat. Idcirco mihi mœror est, et indesinens dolor cordi meo, quia non rerum experientia docti sumus, neque Dei promissiones, neque munerum magnitudo, regni desiderium et amorem nobis ingenerant : verum adhuc humi reptantes, præferimus terrena cœlestibus, præsentia futuris : et ea, quæ prius avolant quam specientur, iis quæ omnibus durant sæculis : et temporaneam voluptatem, perpetuæ voluptati : brevem hanc præsentis vitæ felicitatem, æternis illis, et fine carentibus

[1] Matth, v, 46. — [2] Joan. v, 44. — [3] Matth. vi, 33.

sæculis. Scio aures vestras his verbis vellicari, sed ignoscite. Avidus vestræ salutis hæc loquor, malens vos hic aliquantisper lancinatos æternam pœnam effugere, quam cum parva refocillatione perpetuam ferre pœnam. Nam si sermo meus in vobis proficit, præconceptum mœrorem repelletis, et nunc maxime dum adhuc sanctæ quadragesimæ tempus vobis reliquum est pusillum, poteritis peccata abstergere, magnamque a Deo clementiam vobis conciliare. Non enim multis diebus opus habet Dominus, neque tempore : sed si voluerimus, et in duabus hisce hebdomadis corrigere peccata nostra poterimus. Nam si Ninivitas, trium dierum pœnitentiam agentes, tanta dignatus est misericordia, multo magis nos non despiciet. Tantum si vere pœniteamus, et desistentes a peccato, viam quæ ad virtutem ducit ingrediamur. Enimvero de illis, Ninivitas dico, Scriptura testatur, dicens : « Quia vidit Deus quod discessit unus- » quisque a via sua mala [1]. » Igitur si viderit quod et nos nunc virtuti junxerimus, et a malo destiterimus, festinemusque ad bonorum operationem, approbabit nostram conversionem, et sarcina peccatorum liberatis sua largietur dona. Neque nos sic peccatorum expiationem et salutem cupimus, sicut ipse cupit et adesse festinat, ut et ab illis liberos nos faciat, et salute potiri concedat. Eapropter, obsecro, excitemus nostras mentes, et sui quisque scrutator sit, an quid amplius a se præterito tempore cum laude gestum sit, vel quam utilitatem habuerit ex continua hac doctrina : si quid, quod proximo serviat, fructuum collegerit, si quædam vitia sua correxerit; si quod ad veram philosophiam adeundam incitamentum ex his nostris quotidianis acceperit admonitionibus. Bonis quidem operibus accessionem fieri curandum, et nunquam quiescendum est ab hoc bono agendi instituto : at si quis viderit con-

[1] Jon. III, 10.

suetudinem suam adhuc prævalere, et se in iisdem perseverare, cogat mentem suam suæ desidiæ rationem reddere: nec sinat progredi ulterius, sed pravæ consuetudinis finem faciat ; excindat impetum , coërceat cogitationes , in mente revolvat horrendum illum diem, cogitet mensæ hujus tremendæ participationem et splendorem ignis inde resilientis, ac conflagrantem vim, et qualem conveniat esse accedentis mentem; ab omni nempe macula, ab omni labe puram, et illicitarum cogitationum frequentiam subvertentem : ut sic interim diebus istis nosipsos præparantes, possimus, expurgata pro virili anima nostra, participes fieri præsentis istius sumptionis, et ineffabilibus illis bonis potiri, quæ promisit diligentibus se; gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, simul et Spiritui sancto sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXV.

Noë autem annorum erat sexcentorum, et diluvium aquæ factum est super terram [1].

I. Argumentum de quo heri charitati vestræ disserui, denuo attingam, et Justi Noë historiam iterum in medium afferam. Magnæ enim virtutum Justi divitiæ sunt, nostrique officii est omnibus pro nostra virili disquisitis, curare ut vestræ opes hinc auctiores fiant. Cæterum, obsecro, attenta mente adsitis, ut ne sententiæ hic recon-

[1] Gen. VII, 6.

ditæ a vobis diffugiant. Operæ-pretium autem fuerit, prius charitati vestræ commemorare, ubinam heri docendi finem fecerimus, ut inde hodie sermone repetito, dicenda dictis recte contexamus. Sic enim manifestiora nobis erunt etiam ea, quæ nunc dicuntur. Ubi ergo quæ docebamus heri finem habuerunt? « Dixit, inquit, Dominus Deus ad Noë: » Ingredere tu, et omnis domus tua in arcam : quia te vidi » justum coram me in generatione ista. Ex jumentis vero » mundis induc ad te septena : et ex jumentis quæ non » sunt munda, bina. Adhuc enim septem dies, ego inducam » pluviam super terram quadraginta diebus et quadraginta » noctibus, et delebo omnem substantiam, quam feci, a facie » terræ, ab homine usque ad pecus. Et fecit Noë omnia » quæ præceperat sibi Dominus Deus [1]. » Huc usque procedebat sermo, hic docendi finem faciebamus. Fortassis enim et ipsi meministis, quando charitati vestræ causam reddidimus, quare Deus ex mundis septena, ex immundis bina introduci jusserit. Age ergo hodie accedamus ad ea, quæ consequenter lecta sunt, et videamus quid nobis divina Scriptura dicat post ingressum Noë in arcam. Nunc enim maxime, si ullo alio tempore, decet ut amplius sit nostrum studium, cum ob jejunii tempus et dulcissima vestra consuetudine magis fruimur, et a voluptate crapulæ liberamur, excitatisque mentibus, dictis diligenter attendere possumus. Dicendum igitur unde hodie lectio cœpta est. « Noë autem erat annorum sexcentorum, inquit, et dilu» vium aquæ factum est super terram [2]. » Attendite, obsecro, et ne perfunctorie dictum prætercurramus. Habent enim latentes divitias brevia hæc verba. Quod si mentem intenderimus, licebit ex isto misericordiæ Domini excellentiam, malitiæque hominum, qui tunc erant, exuperantiam deprehendere. « Noë autem annorum erat, inquit,

[1] Gen. VII, 1-5. — [2] Ibid. 6.

» sexcentorum. » Non absque causa annorum Justi numerum nos docuit divina Scriptura, neque ut istuc ipsum discamus, quot annorum fuerit ille, sed quia prius nos docuit Scriptura dicens: « Noë autem erat annorum quingentorum [1]; » et postquam nobis annorum declaravit numerum, tunc narravit immodicam hominum in malum propensionem, et quia incumbit cogitatio hominum diligenter in mala a juventute; ideoque dixit Deus: « Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, eo quod ipsi » sint carnes [2]: » prænuntiando eis indignationis suæ magnitudinem; dein ut daret eis idoneum tempus, quod sufficeret ad resipiscendum, ut indignationem non experirentur, dicit: « Erunt autem dies eorum anni centum et viginti [3]: » hoc est, adhuc procrastinabo etiam post quingentos illos annos, in quibus Justus iste suo nomine satis omnes illos admonebat et inducebat, siquidem attendere voluissent, ut et a malitia desisterent, et ad virtutem se transferrent. Verumtamen et nunc polliceor me annos centum viginti toleraturum, ut tempore quod intercedet, quemadmodum par est utantur, malitiamque fugiant, et virtutem amplexentur. Et non solum contentus fuit centum et viginti annorum promissione, sed Justo præcepit ut arcam construeret, quo et ipse aspectus arcæ iis sufficientem memoriam suggereret, et nullus ignoraret inferendæ pœnæ magnitudinem. Nam istuc ipsum, quod Justus ille, et qui in summum virtutis pervenerat fastigium, tanto studio extruebat arcam, satis esse debebat ad injiciendum omnibus, quibus mens erat, angorem et formidinem, et persuadendum ut placarent tam mansuetum et clementem Dominum. Nam si barbari illi, Ninivitas dico, quos iterum in medium adducere operæ-pretium est, ut etiam hac ratione magis demonstretur et horum ingens malitia, et illorum

[1] Gen. v, 31. — [2] Id. vi, 3. — [3] Ibid.

magna probitas. Etenim Dominus noster in die illo terribili, judicii inquam, servos et servos in medium producens, sic condemnationem proferet, quando monstrabuntur ii, qui eadem bona sortiti erant, et eorumdem bonorum participes non eamdem exercuerant virtutem : sæpe autem etiam ex inæqualibus comparationes facit, ut majorem condemnationem ignavis inferat ; quapropter et in Evangelio dicebat : « Viri Ninivitæ exurgent in judicio cum » generatione hac, et condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ : et ecce plus quam » Jonas hic :[1] » quasi diceret : Barbari, quorum nulla cura est habita, qui Prophetarum doctrinam non audierunt, qui signa non viderunt, qui miracula non spectarunt, sed auditis tantum unius hominis in naufragio servati verbis, quæ eos, magnam desperationem afferendo, consilii inopes facere poterant, ita ut etiam contemnerent quæ dicebantur, non solum non despexerunt Prophetæ verba, sed et in trium dierum angustia deprehensi, tam diligentem et studiosam fecere pœnitentiam, ut et sententiam Domini revocarent. Hi igitur, inquit, condemnabunt generationem hanc, circa quam tanta cura fuit adhibita, quæ Prophetarum libris enutrita est, quæ signa et miracula quotidie spectavit. Deinde ut et istorum magnam incredulitatis eminentiam ostenderet, etiam illorum ineffabilem probitatem, subdit : « Quia pœnitentiam » egerunt ad prædicationem Jonæ, et ecce plus quam Jo- » nas hic : » Ninivitæ quidem, inquit, viso abjecto homine Jona, et ejus susceperunt prædicationem, et accuratissimam fecerunt pœnitentiam : isti autem videntes multo majorem quam Jonas erat, ipsumque universi Dominum secum simul versantem, tantaque ac talia quotidie miracula operantem, leprosos mundantem, mortuos suscitantem,

[1] Matth. xii, 41.

vitia naturæ corrigentem, dæmones expellentem, morbos curantem, potestate multa peccatorum remissionem præbentem, non illam quam barbari fidem exhibuerunt.

II. Verum ad sermonis nostri seriem redeamus, ut videas quam immodica istorum fuerit improbitas et quam laboriosa illorum resipiscentia : Ninivitæ quidem in triduum coarctati, neque sic de salute sua desperarunt, sed ad pœnitentiam properantes, peccata abluerunt, misericordiaque Domini sese dignos exhibuerunt : isti autem, de quibus nunc sermo, tempus centum et viginti annorum ad pœnitentiam acceperant, neque aliquid inde lucrifecerunt. Proinde Dominus videns in multam illos excidisse nequitiam, celerem ipsis inducit correctionem, aboletque et e medio tollit mali eorum fermenti vitium. Ideo dicit : « Noë » autem erat annorum sexcentorum, et diluvium aquæ » factum est super terram. » Jam didicimus, quando indignatio et prædictio Domini facta est, Noë fuisse annorum quingentorum ; quando autem inductum est diluvium, sexcentorum : ita intercesserunt anni, inter prædictionem et diluvium, centum : et in iis annis ne tantillum quidem profecerunt, licet tantopere docerentur a Noë arcam fabricante. Sed fortasse quæret aliquis : Quare cum dixerit Dominus, « Centum viginti anni erunt dies eorum : » promiseritque se tanto tempore tolerantia usurum, antequam implerentur anni promissi, universale introducit excidium? Etiam hoc ipsius clementiæ maximum est argumentum et indicium. Nam quoniam vidit quotidie incurabiliter illos peccare, et non solum nihil ex ineffabili tolerantia sua proficere : sed et incrudescere ulcera, propterea succidit tempus, ut ne majori scilicet pœnæ se obnoxios facerent. Et quæ, dicet aliquis, hac major esset pœna? Est plane, est, dilecte, pœna et major, et terribilior, et perpetua, nempe quæ in futuro sæculo. Quidam enim etiamsi hic pœnam

subeant, illic tamen non effugiunt, sed leviorem sortientur ob eam quam hic tulerunt, magnitudinem suppliciorum hinc minuentes. Audi Christum dicentem, et miseram vocantem Bethsaïda : « Væ tibi Chorazim, inquit, væ » tibi Bethsaïda : quia si in Sodomis factæ essent virtutes » illæ, quæ factæ sunt in vobis, olim in sacco et cinere pœ» nitentiam egissent. Ideo dico vobis quia tolerabilius erit » terræ Sodomorum et Gomorrhæ in die judicii, quam » vobis [1]. » Vides, dilecte, quomodo cum dicit : « Tolerabi» lius erit, » ostendit eos, licet tantam hic pœnam dederint, et incendium illud novum et rarum tulerint, illic quoque pœnam laturos esse, verumtamen leviorem, eo quod prius hic tantam experti sint indignationem ? Ne igitur et ii peccata coacervantes, majoribus se pœnis obnoxios redderent, Dominus bonus et benignus duritiam illorum pœnitere nesciam videns, tempus, quo se patientem futurum promisit, imminuit. Nam sicut eorum causa, qui admonitionibus suis prompte parent, ob bonitatem sibi peculiarem sententias suas revocat, et ad se conversos admittit, atque ab imminente supplicio liberat : ita quoque cum promittit vel bona aliqua se præbiturum, vel pœnitentiæ tempus, videt autem illos indignos, etiam tunc quoque suas promissiones revocat. Quocirca et per Prophetam dicebat : « Ad summam loquar super gentes, et super regna, ut » perdam et evertam : et si pœnitentiam egerint, agam et » ego pœnitentiam super iis, quæ locutus sum ut facerem » eis : » et iterum : « Ad summam loquar super gentes et » super regna, ut reædificem : et si peccaverint, pœniten» tiam et ego agam super iis, quæ locutus sum ut facerem » eis [2]. » Vidisti quomodo a nobis occasiones accipit tam misericordiæ, quam erga nos declarat, quam indignationis ? Idcirco etiam nunc tempus resecat, cujus illi longi-

[1] Matth. XI, 21. 22. Luc. X, 13, 14. — [2] Jer. XVIII, 7-10.

tudine abutebantur. Beatus quoque Paulus ad stupidos illos, qui salutem per pœnitentiam nobis datam non admittunt, dicebat : « An divitias bonitatis ejus et patientiæ » et longanimitatis contemnis, ignorans quod benignitas » Dei ad pœnitentiam te provocat : secundum autem duri» tiam tuam, et impœnitens cor, thesaurizas tibimetipsi » iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei [1]. » Vidisti quomodo et eximius ille Doctor orbis clare nos docuit eos qui patientia Dei ad pœnitentiam nobis concessa abutuntur, majori pœnæ et supplicio semetipsos obnoxios reddere ? Et hac de causa etiam nunc benignus Deus, quasi sese purgans, rationemque reddens quare, antequam promissum tempus impleretur, diluvium induxerit, annorum Justi numerum declarat, et dicit : « Noë autem erat anno» rum sexcentorum. » Nam qui in centum annis converti noluerint, quid amplius proficerent ex annis viginti, quam quod plura adjicerent peccata? Enimvero monstrans ineffabilem suam misericordiam et excellentem bonitatem, non recusavit etiam ante septem dies prædicere eis diluvium mox inducendum, ut vel angustia temporis correpti, conversionem aliquam ostenderent.

III. Et vide clementiam Domini, quomodo quasi bonus aliquis medicus, variis viis morbum eorum curare tentat. Nam quoniam incurabilia eorum erant vulnera, tam prolixum eis tempus præscripsit, volens etiam, si in tanto tempore resipiscerent, revocare indignationis suæ sententiam. Semper enim mos ejus est, quoniam nostræ salutis curam agit, prædicere quas pœnas sit illaturus, ob hanc tantum causam ne inferat, quas si inferre vellet, neutiquam diceret : sed studiose prædicit, ut cum nos didicerimus, timore emendatiores facti, avertamus ipsius indignationem, et sententias irritas faciamus. Nihil enim est quod ita illum

[1] Rom. II, 4, 5.

exhilaret, ut conversio nostra, et a peccato ad virtutem regressus. Animadverte igitur quomodo et istorum ægritudinem industria quadam curare nititur : primo tantum temporis ad pœnitentiam dedit ; dein ubi vidit eos, quasi insensati essent, ita se gerere, nihilque proficere temporis longitudine, jam cum propemodum in foribus ipsis esset diluvium , iterum prænuntiat, non ante tres dies, sicut Ninivitis, sed ante septem. Et fidenter dixerim, magnitudinem clementiæ Domini nostri sciens, si vel in septem diebus veram pœnitentiam agere voluissent, effugissent utique diluvii periculum. Itaque quoniam neque productio tanti temporis, neque coarctatio a malis eos abducere potuit, induxit diluvium in sexcentesimo anno Noë. « Noë » autem, inquit, sexcentorum annorum erat, et diluvium » aquæ factum est super terram [1].» Vidistis, dilecti, quantæ nobis utilitatis materia facta sit, cognoscere numerum annorum Justi, et quot annorum erat, quando diluvium venit? Age progrediamur ad ea, quæ consequenter dicuntur. Nam ut cœpit diluvium, inquit : « Ingressus est autem Noë, et » filii ejus, et uxor illius, et uxores filiorum illius in arcam » propter aquam diluvii : et ex volatilibus mundis et ex vo» latilibus immundis, et ex jumentis, et ex reptilibus bina. » Ex omnibus intraverunt ad Noë in arcam, masculus et » fœmina, sicut præceperat Dominus Noë [2]. » Non absque causa addidit : « Sicut præceperat Dominus Noë : » sed ut iterum augeret laudem Justi, quod omnia impleverit, sicut præceperat Dominus, et quod nihil ex dictis prætermiserit. « Et factum est post dies septem, sicut promiserat, inquit, » Dominus, et aqua diluvii facta est super terram in sex» centesimo anno in vita Noë, mense secundo, vicesimo et sep» timo mensis [3]. » Vide Scripturæ diligentiam, quomodo non solum nos docuit quo anno factum sit diluvium, sed et quo

[1] Gen. VII, 6. — [2] Ibid. 7-9. — [3] Ibid. 10, 11.

mense et die. Deinde ut ex narratione emendatiores reddat posteros, terroremque rei gestæ augeret, dicit : « In die illo » rupti sunt omnes fontes abyssi, et cataractæ cœli apertæ sunt » et facta est pluvia super terram quadraginta diebus et qua» draginta noctibus [1]. » Vide quanta dicendi attemperatione nunc etiam utitur sacra Scriptura : omnia enim secundum humanam consuetudinem loquitur ; non quod cataractæ sint in cœlo, sed omnia per familiaria nobis verba loquitur, quasi diceret: Præcepit tantum Dominus, et statim aquarum natura mandato Conditoris obedivit, et ut confluxit, totum orbem inundavit. Jam quod quadraginta diebus et quadraginta noctibus inductum est diluvium, et istuc ipsum bonitatis maximum specimen est. Volebat enim, propter magnam misericordiam, saltem aliquos ex eis castigatos generalem hanc internecionem effugere, cum ante oculos viderent et congeneres suos perire, et imminere sibi communem interitum. Verisimile enim est primo die bonam aliquam partem diluvio periisse, et secundo die accrevisse aliquid diluvii, et similiter die tertio, et reliquis. Atque ideo in quadraginta dies et quadraginta noctes produxit, ut omnem defensionis obtentum adimeret. Nam si voluisset atque imperasset, potuisset omnia in uno momento inundare : sed pro sua clementia tanta dierum diuturnitate usus est. Deinde dicit : « In die illa intravit » Noë in arcam, et Sem, et Cham, et Japheth, et uxor Noë, » et tres uxores filiorum illius, et omnes bestiæ secundum » genus, sicut præceperat Dominus Deus Noë [2]. » Quando, inquit, cœpit diluvium secundum præceptum Domini, intravit Noë in arcam cum filiis et uxore sua et uxoribus filiorum suorum, et omnes bestiæ secundum genus. « Et » clausit, inquit, Dominus Deus deforis ejus arcam [3]. »

IV. Animadverte etiam hic verbi ad nostram infirmitatem

[1] Gen. VII, 11, 12. — [2] Ibid. 13-16. — [3] Ibid. 16.

accommodationem. Clausit Deus forinsecus illius arcam, ut doceat se in magna securitate posuisse Justum. Ideo ait, « Clausit, et addit, deforis, » ita ut non posset videre Justus generalem omnium interitum, unde majori dolore ipse conficeretur. Nam si secum animo reputasset atrocissimam illam tempestatem, descripsissetque in mente humani generis perditionem, communem brutorum omnium interitum, et hominum et jumentorum, et ipsius terræ, ut ita dicam, abolitionem, mœstitia correptus, et valde turbatus fuisset. Quanquam enim erant improbi, qui peribant, attamen bonorum virorum animæ magna commiseratione affici solent, si quando vident puniri homines; et invenies omnes Prophetas et Justos plurimum pro illis Deo supplicare, sicut Patriarcha pro Sodomitis faciebat [1], sicut etiam Prophetæ continuo facere solebant. Etenim unus quidem dicebat: « Heu mihi, Domine, delebis tu reliquias Israël [2] ? » Alius autem ait: « Facies homines sicut pisces maris, non « habentes ducem [3] ? » Igitur quia alioquin Justus confundebatur mente, et turbabatur, ne ex visu et spectaculo majori tristitia afficeretur, in arca illum quasi in carcere includit, ut ne oculis prospicientem metus invaderet. Verisimile enim est, si vidisset inundationem tot aquarum, anxium fore ne et ipse aquis periret. Ejus igitur curam gerens benignus Deus, non permisit ipsum vel aquarum spectare sævitiem, vel videre hominum excidium, et communem orbis internecionem. Ego autem, quando reputo mecum Justi hujus vitam in arca, obstupesco et miror, iterumque Dei clementiæ totum ascribo. Nam nisi illa confirmasset illius mentem, et difficilia levia fecisset, quomodo, dic, oro, ferre potuisset, ibi inclusus quasi in custodia quadam et in tetro carcere? Quomodo, quæso, potuisset adversus tantos fluctuum impetus obsistere?

[1] Gen. XVIII, 25. — [2] Ezech. IX, 8. — [3] Habac. I, 14.

Homines enim, qui in navi sunt, et velo utuntur, et gubernatorem ad clavum sedentem vident, et sua arte ventorum vi obsistentem, si quando fluctuum vident insaniam, enecantur metu, et de salute sua propemodum desperant. Quid igitur dixerit aliquid de Justo hoc? nam quasi in carcere, ut dixi, sedens, hinc et inde circumferebatur, neque cœlum videre, neque aliquo oculos vertere valens; sed intus tenebatur, nihilque prorsus videre poterat, quod consolationem afferret? Et ii quidem, qui in mari navigant, etiamsi in altum exurgant fluctus, possunt subinde in cœlum suspicere, et cacumina montium videre, et civitates magnas spectare, sicque aliquantam consolationem capere. Quod si gravior et intolerabilior fuerit tempestas, post decem vel paulo plures dies, et post multas illas tempestates et pericula, in terram ejecti, et paululum refecti, omnium illarum molestiarum obliviscuntur. Hic autem nihil tale, sed anno toto novum et stupendum illum carcerem inhabitabat, neque aërem respirare valens. Quomodo enim potuisset cum undique arca clausa esset? Quomodo, quæso, restitit? quomodo duravit? Nam si ferrea et adamantina illis fuissent corpora, quomodo potuissent, qui neque aëre fruebantur neque vento, qui non minus quam aër ad refocillanda corpora nostra factus est, neque oculos pascere poterant, aut cœli, aut terræ floribus pictæ spectaculo? Quomodo non excæcati oculi eorum, qui tandiu ibi egerunt? Et si humanis rationibus hæc deprehendere volumus, et illud cogitandum, unde fluvialis et potabilis aquæ copiam habebant in arca viventes. Et ut hæc prætercam, quomodo potuit Justus ille cum filiis et uxoribus conversationem cum feris et aliis animalibus ferre? Quomodo tulit fœtorem? quomodo tulit cohabitationem? Et cur ista dico? quomodo bruta ipsa potuerunt durare, et non perire in tanta temporis longitudine, quæ neque aërem attrahere valebant,

neque moveri, sed in uno loco coërcebantur? Scitis enim, et probe scitis talem esse nostram brutorumque naturam, ut etiamsi aëre fruamur, aliisque omnibus, continuo autem in uno loco simus inclusi, nihil prohibeat quominus pereamus. Unde igitur potuit Justus cum omnibus, qui in arca erant, tanto durare tempore? Non aliunde quam ex superna gratia, cui omnia sunt possibilia. Annon arcam hinc et inde moveri, et non submergi a tanta aquarum vi, cum nullus esset gubernator, supernæ erat opis? Non enim dicere potes fuisse arcam ad modum navis, ut arte quadam illius iter dirigi potuerit. Arca erat undique munita: et propter præceptum Conditoris, non solum eam lædere non potuit aquarum impetus, sed et sublimior illis facta inhabitantes admodum securos reddidit. Quando enim Deus operatur aliquid, dilecte, noli humana ratiocinatione ejus opera exquirere: transcendunt enim mentem nostram, et nunquam potest humana cogitatio attingere et comprehendere eorum, quæ a Deo condita sunt, rationem.

V. Proinde par est nos, audientes quod Deus imperaverit, obedire et credere iis, quæ ab illo dicuntur. Nam cum conditor sit naturæ, omnia transmutat, et transformat prout sibi videtur. « Et clausit Dominus Deus deforis illius » arcam. » Magna hujus Justi virtus fuit, et fidei excellentia. Illa ipsa enim, ut arca construeretur, effecit, ut talem habitationem æquo animo ferrent coarctationemque, et vitam cum feris reliquisque brutis animalibus sustinerent. Hinc est quod beatus Paulus ejus mentione facta prædicans illum, clamabat dicens: « Fide oraculo admonitus Noë de » iis, quæ nondum videbantur, metuens aptavit arcam ad » salutem domus suæ, per quam condemnavit mundum, et » ejus, quæ secundum fidem est, justitiæ factus est hæres [1]. » Vidisti quomodo fides in Deum, quasi secura quædam

[1] Hebr. XI, 7.

anchora, fecit ut arcam construi curaret, et ejus habitationem sustineret? Nam hæc illi et salutis fuit occasio, « Per quam, inquit, condemnavit mundum, et ejus, quæ » secundum fidem est, justitiæ factus est hæres : » non quod ipse fuerit judex, sed quia ex comparatione condemnationem Dominus inducit. Cum enim eadem habuerint quæ Justus, non tamen eamdem virtutis viam ingressi sunt : per fidem, qua præditus fuit, condemnavit eos, qui tantæ fuerunt incredulitatis, ut prædictioni non crederent. Ego autem cum aliis omnibus virtutem etiam Justi admiror, Dominique bonitatem et ineffabilem misericordiam, quando considero quomodo potuerit versari in medio bestiarum, leonum dico, pardorum et aliarum immitium ferarum. Recordare hic, dilecte, obsecro, quantæ dignitatis fuerit primus homo ante inobedientiam, et Dei bonitatem animo observa. Posteaquam enim illius prævaricatio hanc potestatem nobis datam imminuerat, invenit autem bonus Dominus alium virum, qui potuit reparare imaginem pristinam, et servare virtutis characteres, magnamque in mandatis Dei obedientiam præ se tulit; iterum ad primum honorem eum reducit, quasi docens nos operibus quantam potestatem Adam ante inobedientiam habuerit. Virtus itaque Justi, divina clementia adjuta, primum reparavit dominium, bestiæque iterum subjectionem agnoverunt. Cum enim illæ viderint Justum, obliviscuntur naturæ suæ, imo non naturæ, sed ferociæ, et naturæ insitam feritatem in mansuetudinem convertunt. Et vide quomodo hoc ipsum Danieli evenerit. Hic enim cum a leonibus circumdaretur, quasi ab ovibus stiparetur, sic intrepide agebat[1]. Quandoquidem Justi fiducia ferarum naturam frenabat, nec sinebat ut agerent ea, quæ feræ solent. Simili modo etiam egregius ille magna facilitate ferarum ferebat convictum,

[1] Dan. VI, 22.

et neque loci angustia, neque temporis diuturnitate, neque quod sic inclusus esset ut aërem respirare non posset, in torporem et nauseam ipse conjiciebatur, sed ob fidem in Deum omnia ipsi facilia videbantur, et sic versabatur in tetro illo carcere, sicut nos in pratis et lucis. Præceptum enim Domini efficiebat ut difficilia ipsi facilia viderentur. Talis enim Justorum mos est, ut quando aliquid propter Deum patiuntur, non res ipsas, quæ fiunt, spectent, sed causam secum expendentes, facile omnia ferant. Quandoquidem et Paulus, gentium doctor, vincula, ad tribunalia abductiones, quotidiana pericula, multas illas et intolerabiles afflictiones, leves vocabat; non quod natura tales essent, sed quia causa, propter quam accidebant, talem ei sententiam ingenerabat, ut neque adverteret, si qua gravia talia obvenirent. Audi enim illum dicentem : « Nam mo- » mentanea levitas afflictionis nostræ, mire supra modum » æternum pondus gloriæ operatur in nobis [1]. » Expectatio, inquit, gloriæ quam assequemur, et perpetuæ illius felicitatis, id agit ut leviter feramus continuas illas afflictiones, levesque illas habeamus. Vidisti quomodo amor in Deum gravitatem molestiarum imminuit, neque sinit ut ullo earum sensu afficiamur? Sane ob hoc et Beatus ille omnia suaviter ferebat, utpote qui fide et spe in Deum pascebatur. « Et clausit, inquit, Dominus Deus deforis illius arcam, » et factum est diluvium quadraginta diebus et quadraginta » noctibus super terram : et superferebatur arca [2]. » Attende iterum quomodo narratione augeat terrorem, et aggravet factum. « Factum est enim, inquit, diluvium qua- » draginta diebus et quadraginta noctibus, et multiplicata » est aqua, et elevavit arcam, et exaltata est a terra : » et invaluit aqua, et multiplicata est valde super ter- » ram, et superferebatur arca super aquam : aqua au-

[1] 1 Cor. IV, 17. — [2] Gen. VII, 17.

» tem invalescebat valde vehementer super terram [1]. »

VI. Vide quomodo diligenter narrat magnam aquarum vim, et quotidianum exundantium illarum incrementum. « Invalescebat enim aqua, inquit, valde vehementer : et » occupavit omnes montes excelsos, qui erant sub cœlo. » Quindecim cubitis in sublime exaltata est aqua, et » operuit omnes montes [2]. » Merito ordinavit benignus Dominus claudi arcam, ut ne videret Justus quæ fiebant. Nam si nos post tot annorum numerum, et post tot sæcula audientes duntaxat Scripturæ narrationem, metu et stupore corripimur, quid verisimile est Justum illum fuisse passurum, siquidem oculis vidisset intolerabilem illam abyssum ? Quomodo enim potuisset vel ad breve tempus resistere ? Annon statim primo aspectu defecisset anima illius tota ? et tam grave ac molestum spectaculum ferre ultra non potuisset ? Cogita namque hic, dilecte, quomodo nunc cum parvus imber ingruit, in angore sumus, et de universo, deque ipsa quodammodo vita desperamus. Quid igitur verisimile erat Justum illum tunc fuisse passurum, si ad tantam sublimitatem vidisset exaltatas aquas ? « Super » montes enim, inquit, quindecim cubitis exaltata est » aqua. » Recordare igitur hic, dilecte, verborum Domini, quando dicebat : « Non permanebit spiritus meus in homi- » nibus istis, eo quod ipsi sunt carnes [3]. » Et iterum : « Cor- » rupta est terra, et impleta est terra injustitia [4]. Et, « Vi- » dit Dominus terram, et erat corrupta : quia corruperat omnis caro viam suam [5]. » Itaque quia communi et integra purificatione orbis indigebat, et opus erat ab eo omnem maculam ablui, et omne fermentum prioris malitiæ sustolli, et neque vestigium malitiæ relinqui, sed quasi elementorum renovationem quamdam fieri : sicut bonus

[1] Gen. VII, 18. — [2] Ibid. 19, 20. — [3] Id. VI, 3. — [4] Ibid. 11. — [5] Ibid. 12.

artifex, si quando videt vas aliquod inveteratum a rubigine quasi consumi, injecto eo in ignem, id curat ut quidquid habet rubiginis deponat, et transformatum in pristinum decorem reducat; ita et Dominus noster totum orbem hoc diluvio purgavit, et a malitia hominum, ut ita dicam, et a coinquinatione et corruptione multa liberavit, et denuo ejus restituta facie, pulchriorem fecit, ita ut non permiserit vel vestigium prioris deformitatis relinqui. «Exaltata est, inquit, super montes quindecim » cubitis aqua.» Non abs re narrat hæc Scriptura, sed ut discamus non solum homines, jumenta, quadrupedes, reptilia submersa fuisse, sed et volucres cœli, et quæcumque in montibus degebant, feras dico, et alia bruta animalia. Idcirco dicit: «Exaltata est super montes quindecim cubitis aqua:» ut discas sententiam Domini opere impletam; dixerat enim: «Adhuc septem dies, et inducam diluvium super terram, et delebo omnem substantiam, quam » feci, a facie terræ, ab homine usque ad pecus, et a reptilibus usque ad volatilia cœli[1].» Hæc nobis a Scriptura narrantur, non tantum ut sciamus in quantam altitudinem aquæ pervenerint, sed ut simul videamus nullum omnino animal, vel feram, vel jumentum relictum esse, sed omnia cum humano genere deleta. Quoniam propter ipsum omnia producta erant, unde abolendo eum, merito et hæc abolenda erant. Postea ubi docuit nos in quantam altitudinem accreverit aquarum natura, nempe quod alta montium cacumina quindecim cubitis transcenderit, solitam suam diligentiam servans dicit: «Et mortua est omnis caro, » quæ movebatur super terram, volatilium et jumentorum, et ferarum, et omne reptile quod movebatur » super terram, et omnis homo, et omnia quæ habent spiritum vitæ, et quicumque erat super aridam, mortuus

[1] Gen. vi, 7.

» est[1]. » Neque hoc simpliciter et absque causa dixit : « Et »omnis qui erat super aridam : » sed ut te doceat omnes quidem periisse, Justum autem solum cum omnibus iis, qui in arca erant, servatum esse. Nam isti secundum mandatum Domini, relicta arida, arcam conscenderant. « Et de»levit omne surgens quod erat super faciem omnis terræ, » ab homine usque ad pecus, et reptilia, et volatilia cœli, » et deleta sunt de terra[2]. » Vide quomodo et semel et iterum atque sæpius communem omnium interitum doceat factum, et quod nihil viventium effugerit, sed sub aquis suffocatum sit omne tam hominum, quam brutorum genus. « Et relictus est, inquit, solus Noë : et qui cum illo » in arca. Et exaltata est aqua super terram centum quin» quaginta diebus. » Tot diebus, inquit, mansit sublimis illa aquarum altitudo. Iterum etiam hic cogita Justi magnanimitatem et excellentem fortitudinem. Quid non passus est animo concipiens, ac propemodum mente videns corpora hominum et jumentorum, mundorum et immundorum, communem mortem sustinentia, et simul commixta, nullumque in omnibus discrimen. Præterea quid passus est, quando apud se recogitabat solitudinem, vastitatem, vitam illam doloribus plenam, omni solatio undique destitutam, neque colloquio, neque aspectu jucundam : cum non plane sciret quanto tempore ferenda esset illa in carcere vita? Quandiu enim strepitus aquarum, et æstus erant, timorem in illo quotidie crescentem generabant. Quid enim jucundi suspicari ipse poterat, qui videbat centum quinquaginta dies aquas in eadem copia manentes, et in altum sublatas ne minimum quidem subsidere? Verumtamen ferebat fortiter, sciens Domini omnipotentiam, et ipsum utpote Conditorem naturæ omnia pro libito facere, et transformare, neque ægre ferebat quod illic, esset

[1] Gen. VII, 21, 22. — [2] Ibid. 23. — [3] Ibid. 24.

versandum. Nam Dei gratia roborabat illius alacritatem, et sufficientem præbebat consolationem, neque sinebat labi mentem, et cogitare aliquid aut parum virile, aut minus generosum. Quia enim prius quod suum erat adhibuerat, nempe virtutis diligentiam, justitiæ vigorem, fidei excellentiam ; deinde magna cum ubertate assecutus est ea, quæ a Domino suppeditabantur; nimirum patientiam, fortitudinem, facultatem omnia mansuete ferendi, sustinendique arcæ inhabitationem citra damni corruptionisque sensum, neque bestiarum convictum fastidiendi.

VII. Illum igitur Justum, obsecro, imitemur et nos, operamque demus ut afferamus quæ nostra sunt, ut dignos nos ipsos paremus iis, quæ a Deo dantur. Nam idcirco expectat occasiones ex nobis, ut multam exhibeat liberalitatem. Itaque ne propter desidiam privemus nos illius donis, sed festinemus et urgeamus, ut principium apprehendamus, et viam quæ ad virtutem inducit, ut superno adjuti subsidio, etiam ad finem pervenire valeamus. Neque enim possibile est bonum aliquod nos recte agere non adjutos superna gratia. Igitur tales simus, qui appendamus nos in spem, quæ in Deum est, quasi in anchoram aliquam tutam et stabilem, et ne ad laborem virtutis respiciamus, sed considerantes retributionem, quæ laborem sequitur, leviter omnia feramus. Siquidem negotiator si quando ex portu egressus in medium maris venerit, non jam piratas, non naufragia, non marinas belluas, non ventorum incursus, et continuas tempestates, et multa infortunia cogitat solum, sed etiam lucra sibi obventura, cum illa effugerit: speque fultus, omnes prædictas ærumnas facile excipit, ut auctis opibus suis domum redeat. Et agricola non agriculturæ tantum labores cogitat, et imbres, et terræ sterilitatem, ac rubiginis incursum, locustarumque damna, sed et aream, et manipulos animo secum describens, fortiter

fert omnia, et præ bonorum expectatione neque labores sentit, quamvis incertæ spes sint; verumtamen spe meliori pascitur, nec renuntiat laboribus, sed omnia, quæ ad se pertinent, afferens, expectat ut aliquando laborum accipiat mercedes. Et miles quoque, qui assumit arma, et in prælium egreditur, non cogitat vulnera tantum, cædes, et hostium incursus, aliasque ærumnas; sed etiam victorias, et triumphos sibi præfingens, omni armatura se munit: et cum incertus valde sit exitus, et damna immineant, repulsis iis omnibus ex animo, ac bona spe proposita, ponit omnem torporem, et acceptis armis, contra hostium aciem properat. Igitur, dilecti, si negotiator, et miles, et agricola, ubi et incerta spes, et plures frustrationes, atque impedimenta, sicut audistis, multa et varia, non ita reformidat labores, ut a meliori propterea spe desistat: quali nos venia digni erimus ita negligentes ad capessendam virtutem, et non omnem laborem sponte subeuntes, cum tam secura nostra spes sit, tantaque bona nobis reposita, ac præmia et mercedes omnia, quæ a nobis recte geruntur, multis partibus superent? Audi igitur beatum Paulum, post tantas et tales afflictiones, et ad tribunalia abductiones, et carceres, et mortes quotidianas, dicentem: « Non sunt con» dignæ passiones præsentis temporis ad futuram gloriam » in nobis revelandam[1]. » Etiamsi quotidie, inquit, morti nos exponeremus, id quod natura non capit, licet mens vincens naturam, per benignitatem Domini coronetur, nihil, inquit, ferremus par tantis, quæ nos accepturos speramus, bonis, gloriæque in nobis revelandæ. Vide quanta gloriæ magnitudine fruantur virtutis asseclæ; ita ut illa gloria superet omnia quæcumque exhibere quis poterit: etiamsi ad culmen attingat, tunc quoque inferior erit. Quid enim tantum exhibere potest homo, quod certet cum Do-

[1] Rom. VIII, 18.

mini liberalitate? Quod si Paulus talis et tantus dicebat: « Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram » gloriam quæ revelabitur in nobis. » qui alias dicit : « Quo- » tidie morior [1] ; » et rursus, « Plus omnibus laboravi [2] : » quid nos dicemus, qui neque vulgarem laborem pro virtute suscipere volumus, sed remissam vitam sectamur, et hoc unum cavemus, ne quid triste nobis accidat, quamvis sciamus non esse possibile aliter assequi beatitudinem cœlestem, nisi per præsentes afflictiones ad eam prius anhelemus? Afflictiones enim id nobis conciliant, ut Deo grati simus; et hic vel parum laborare, illic nobis magnam fiduciam præbet, dummodo velimus secundum consilium illius Magistri orbis ambulare. Considera, dilecte, licet tristia sint, quæ accidunt, esse tamen temporanea: bona vero, quæ illic suscepturi sumus, immortalia esse et æterna. « Quæ enim » videntur, inquit, temporalia sunt : quæ autem non viden- » tur, æterna [3]. » Feramus ergo fortiter hæc temporalia, neque desistamus a virtutum studiis, ut æternis et semper manentibus bonis fruamur, quæ nobis omnibus concedantur gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, simul et Spiritui sancto sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 1 Cor. xv, 32. — [2] Ibid. 10. — [3] 2 Cor. iv, 18.

HOMILIA XXVI.

Et recordatus est Deus Noë, et omnium bestiarum, et omnium jumentorum, et omnium volatilium, et omnium reptilium, quæcumque erant cum illo in arca. Et adduxit Deus spiritum super terram, et cessavit aqua [1].

I. Magna et ineffabilis Dei benignitas, excellensque ejus bonitas ex jam lectis ostenditur, quam non solum erga rationale hoc animal, hominem dico, sed et erga brutorum animalium naturam declaravit. Nam cum omnium sit Conditor, erga omnia, quæ a se sunt condita, suam ostendit bonitatem: per omnia nobis notum faciens, quantam humani generis curam gerat, ac se omnia olim et ab initio propter salutem nostram fecisse. Itaque etsi puniat, etsi in nos animadvertat, ex eadem bonitate sua hæc et illa facit. Non enim vel affectione vel ira pœnam infert: sed malitiam excindere vult, ne ultra progrediatur. Quia et nunc, sicut auditis, diluvium ob nihil aliud induxit, quam ut curam ageret eorum, qui iniquitati se dediderant. Et qualis, inquies, cura hæc, omnes aqua suffocari? Ne temere loquaris, homo, sed grato animo accipe ea, quæ a Domino sunt facta, et scies hoc etiam esse maximæ curæ argumentum. Nam eos, qui sic incurabiliter peccant, et quotidie vulnera sibi infligunt, et ulcera sibi omni cura superiora inferunt, ex tanto malo liberasse, nonne summæ erat prudentiæ? Et ipse puniendi modus, nonne omni benignitate plenus est? Eos enim, qui alioquin naturæ de-

[1] Gen. VIII, 1.

bitum soluturi erant, sic pœnæ loco vitam deponere, ut ne sensum quidem mortis haberent; sed absque doloris cruciatu supplicium subirent, quantæ non fuerit sapientiæ et bonitatis? Quin si quis animo pio expendat factum, non solum nempe iis, qui puniti sunt, beneficia esse collata, sed et posteris, qui duo maxima inde perceperunt bona; tum quod iisdem in malis non sint involuti; tum quod ex hujusmodi factis cautiores et temperatiores evaserint; quantam gratiarum actionem pro illis Deo non debeant? Etenim posteri pœna illorum, et metu, ne eadem quæ illi paterentur, meliores facti sunt: ac præterea omne malitiæ fermentum sublatum, et nullus relictus fuit eis malitiæ et iniquitatis magister. Vides quomodo et pœnæ et supplicia beneficia sint, et Dei erga hominem providentiam declarent? Et si quis velit hæc a primis et ab initio enumerare, inveniet omnes pœnas hac de causa peccatoribus intentatas. Nam et Adam peccantem non puniens tantum, sed et beneficio prosequens paradiso ejecit. Et quale dicis beneficium, etiam paradisi vita excidisse? Ne simpliciter attendas ad ea, quæ geruntur, dilecte, neque obiter quæ a Deo fiunt addiscas, sed profundum illius bonitatis intuere, et invenies omnia eadem de causa ab ipso fieri. Dic enim mihi, si Adam, postquam sic transgressus est, iisdem adhuc frui potuisset, quo non excidisset? Nam si, tantis promissis acceptis, serpentem deceptorem audivit, et insidias admisit, quas per eum diabolus intulit, spe videlicet obtinendæ æqualitatis cum Deo inflans, atque in prævaricationis peccatum illum injiciens; si in eadem dignitate ac vitæ ratione mansisset, quomodo non multo fide digniorem putasset malignum illum dæmonem, quam rerum omnium Conditorem, deque se sublimiora, quam dignitas sua ferebat, animo concepisset? Etenim talis hominum natura est, ut si quando peccans non refrenatur, sed

secure agit, ulterius procedens in præceps feratur. Alia tamen via possum ostendere quod, clementiam præ se ferens, Adamum paradiso jusserit excedere, et mortis pœnæ fecerit obnoxium : nam ejectione et propinqua habitatione castigatiorem, et in posterum securiorem faciens, reipsa docuit quantus deceptor fuerit dæmon. Mortis autem supplicium propter hoc intulit, ut ne posthac per inobedientiam peccato obnoxius effectus, perpetuo peccaret. Non videntur tibi hæc esse maximæ clementiæ, et ejicere a paradiso, et pœna mortis plectere? Possum autem et aliud præterea afferre : qualenam hoc? Hanc indignationem illi inferendo, non apud ipsum duntaxat beneficia collocavit, sed et posteros ipsius exemplo corrigere voluit. Nam si, postquam hæc evenerant, is qui ex eo natus est, Caïn inquam, qui præ oculis videbat patrem ex paradiso ejectum, ineffabilem illam gloriam amissam, maledictionem illam miram, quæ dicebat : « Terra es, et in » terram abibis [1]; » melior factus non est, sed gravioribus se involvit malis : si non vidisset quæ patri contigerant, in quam non pervenisset insaniam? Et quod sane admiratione fuerit dignum, illum etiam, qui talia peccavit, et nefario homicidio dextram polluit, puniens, misericordia pœnam miscuit.

II. Et ut manifeste scias divinæ bonitatis, quæ et isti exhibita est, magnitudinem : tum quidem cum Deum gravi contumelia afficeret offerendo sacrificium, et magnum præ se ferendo contemptum; non enim dividebat juste, sed offerebat simpliciter et absque delectu; nihil vel grave vel molestum adversus illum locutus est Deus, quamvis peccatum ipsum non esset parvum et vulgare, sed valde magnum. Nam si ii, qui congeneres homines honorari volunt, prima et præcipua illis tribuunt, illaque offerre maxime

[1] Gen. III, 19.

student, quæ omnibus pretiosiora sibi videntur : quomodo hominem Deo offerentem, non oportebat Deo pretiosiora et præstantiora offerre? Igitur cum tantum peccaret, et tantum præ se ferret contemptum ille, Deus tamen non petivit pœnam, neque pro factis supplicium exegit : sed quasi amicus amico, cum omni lenitate loquens, sic dixit: « Peccasti, quiesce [1]. » Peccatum duntaxat illi indicavit, et consuluit ne ulterius progrederetur. Vidisti bonitatis excellentiam? Sed quia ille non solum nihil ex tanta patientia lucrifecit, sed et graviora primis adjecit, atque ad fratris necem properavit; Deus quidem in eum adhuc magnam ostendebat lenitatem, interrogans prius et dans illi satisfactionis locum : sed quia mansit impudens, tunc pœnam intulit ei, emendationis gratia, quæ etiam ipsa multum habebat misericordiæ admixtum. Vides quomodo Deus, quando in ipsum peccavit, peccatumque non vulgare, dimisit ei : quando autem in fratrem armavit dextram, maledictum intulit et increpavit? Sic nunc et nos faciamus, imitemurque Dominum nostrum; et si quid in nos peccatum fuerit, veniam demus, et remittamus iis, qui in nos deliquerunt : quando autem in Deum peccatum refertur, tunc pœnas exigamus. Sed nescio quî fit ut omnia secus faciamus; omnino peccata, quæ ad Deum pertingunt, inulta esse sinimus : si quis autem parum quid in nos peccaverit, ejus graves sumus ultores et accusatores, ignorantes nos ea ratione misericordem Dominum magis exacerbare. Quod enim mos sit Deo sæpe dimittere quæ in se peccata fuerint, verum quæ in proximum, ea cum magna severitate exquirere, audi beatum Paulum dicentem : « Si quis uxorem habet infidelem, et ipsi gra-» tum fuerit cohabitare illi, non dimittat illam. Et si qua » mulier habet virum infidelem, et hic consentit habitare

[1] Gen. IV, 7.

» cum illa, non dimittat illum [1].» Vidisti quanta ibi indulgentia? Etiamsi Gentilis fuerit, etiamsi infidelis, probet autem cohabitationem, non refugiat. Et iterum: « Etsi » Gentilis fuerit mulier, etsi infidelis, vultque cohabitare, » non repellat. Quî scis, inquit, mulier, num virum sal- » vatura sis? aut quî scis, vir, num mulierem salvaturus » sis [2]?» Vide quomodo non prohibet infidelem quempiam vel quampiam in contubernii legem assumi. Audi iterum ipsum Christum dicentem Discipulis: « Dico enim vobis, » omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta causa fornica- » tionis, facit illam mœchari [3].» Ingens benignitas, etiamsi infidelis fuerit vel gentilis, si consenserit, retine. Si autem in te peccaverit, et pactorum obliviscatur, aliorumque prætulerit consortium, licet tibi illam ejicere et repellere. Hæc cogitantes, studeamus etiam Domino propter hanc in nos benevolentiam pariter referre, et sicut ipse vult dimittere ea, quæ in se peccata sunt; quæ autem in nos, ulciscitur, idque magna severitate: eodem sane modo et ipsi faciamus; quæcumque in nos peccant proximi, remittamus; quæ autem contra Deum, ea magno studio curemus ulcisci. Quod et nobis proderit plurimum, et eos, qui corriguntur, non parum juvabit. Fortassis hodie prolixius justo proœmium fecimus. Sed quid agam? hoc præter sententiam mihi contigit, verborum fluxu rapto. Quoniam autem omnis sermo noster de diluvio est, opus nobis erat charitati vestræ ostendere pœnas, a Deo nobis illatas, misericordiæ magis esse, quam pœnæ: sic quoque erat et diluvium. Nam sicut benignus erga filios pater, omnia ob curam in genus nostrum facit. Ut autem ex iis, quæ nunc proposita et hodie lecta, discatis benignitatis illius magnitudinem, audiamus ipsa divinæ Scripturæ verba. Nam quia heri docuit nos beatus Moses, dicens,

[1] 1 Cor, VII, 12, 13. — [2] Ibid. 15, 16. — [3] Matth. V, 32.

«Exaltata est aqua super terram diebus centum quinquaginta :» et eo usque docendo processimus ; hodie ait : «Et recordatus est Deus Noë, et omnium ferarum, et omnium jumentorum, et omnium volatilium, et omnium reptilium, quæcumque erant cum illo in arca [1].»

III. Vide hic iterum quam se attemperet nostræ infirmitati divina Scriptura. «Et recordatus est, inquit, Deus.» Dilectissimi, intelligamus hæc ut dignum est de Deo intelligere, ac ne secundum naturæ nostræ infirmitatem hæc crassa verba intelligamus. Nam quantum ad ineffabilem illam naturam attinet, indignum fuisset hoc verbum : quantum autem ad nostram imbecillitatem, apposite est dictum. «Recordatus est, inquit, Deus Noë.» Quoniam narravit nobis in jam dictis, sicut prius charitati vestræ diximus, quadraginta diebus et totidem noctibus fuisse pluviam, et diebus centum quinquaginta eamdem mansisse aquam, quindecim cubitis super montes exaltatam : et cum hæc fierent, Justum resedisse in arca, neque aërem spirare valentem, habitantibusque cum eo brutis universis ; idcirco inquit : «Et recordatus est Deus Noë.» Quid est, «Recordatus est ?» Misertus est, inquit, Justi in arca agentis : misertus est ejus in tanta angustia et rerum difficultate constituti, ignorantisque quandonam molestiæ illæ finem habituræ essent. Considera hic, quæso, quales tunc illius fuerint cogitationes post quadraginta dies et quadraginta noctes, quibus impetu magno pluviæ ingruebant; cum videret diebus centum quinquaginta in eadem altitudine manere aquas, neque omnino desistere, et quod multo gravius, neque oculis videre potuit ea, quæ facta sunt ; sed inclusus, cum non posset unquam oculis assequi quanta essent mala, majorem sustinebat dolorem, gravioraque quotidie suspicabatur. Ego vero admiror quo-

[1] Gen. VIII, 1.

modo præ tristitia non fuerit absorptus, cum mentem illius subirent humani generis interitus, sua solitudo et difficilis illa vita. At causa bonorum omnium illi fuit sua in Deum fides, per quam et restitit, et omnia fortiter tulit, cumque spe pasceretur, nihil triste sentiebat. Quoniam igitur quod suum erat præstitit, tam patientiam monstrando, quam multam fidem afferendo, necnon miram fortitudinem præ se ferendo, vide quanta sit Dei erga ipsum benignitas. « Et recordatus est, inquit, Deus Noë. » Non simpliciter et absque causa dixit : « Et recordatus est : » sed quia prius divina Scriptura declaraverat nobis testimonium de Justo illo, dicens : « Ingredere in arcam, quia » te vidi justum in generatione hac [1]; » eapropter nunc inquit : « Et recordatus est Deus Noë, » hoc est, testimonii quod de illo perhibuerat, neque multo tempore neglexit Justum, sed distulit, quandiu ille ferre potuit, et tunc ei suum beneficium et gratiam impartitus est. Nam sciens infirmitatem nostræ naturæ, siquando permittit tentationem inferri, eo usque sinit, quousque scit nos posse sustinere : ut et retributionem, quæ nostræ congruat fortitudini, tribuat, et suam misericordiam declaret : sicut et Paulus inquit ; « Fidelis autem Deus, qui non sinet vos » tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione » proventum, ut ferre possitis [2]. » Quoniam igitur Justus ille fortitudinem et patientiam præ se ferebat, sua in Deum fide arcæ sedes et tædia sustinens, propter hoc inquit, « Et recordatus est Deus Noë. » Deinde ut discas abyssum divinæ misericordiæ, addidit divina Scriptura : « Et omnium ferarum, et omnium jumentorum, et omnium volatilium, et omnium reptilium, quæcumque erant cum » illo in arca. » Vide quomodo omnia in honorem hominis facit. Nam sicut cum hominibus, qui diluvio perierunt,

[1] Gen. VII, 1. — [2] 1 Cor. X, 13.

omne brutorum animalium genus perdidit : ita hic suam erga Justum illum misericordiam declarare volens, in honorem ejus, suam etiam bonitatem ac curam in bruta et feras, et volatilia et reptilia usque extendi voluit. « Et recordatus est, inquit, Deus Noë, et omnium ferarum, » et omnium jumentorum, et omnium reptilium, quæcumque erant cum illo in arca. Et adduxit Deus spiritum super terram, et cessavit aqua. » Recordatus, inquit, Noë, et omnium, quæ cum illo erant in arca, præcepit aquæ impetum detineri, ut paulatim suam commonstraret benignitatem; et postea Justum respirare curaret, et a turbatione cogitationum liberatum in tranquillo statu constitueret, concesso et lucis usu et aëris respiratione. « Et adduxit Deus, inquit, spiritum super terram, et » cessavit aqua. Et obtecti sunt fontes abyssi et cataractæ » cœli [1]. » Vide quomodo more humano loquitur nobis omnia : « Obtecti sunt, inquit, fontes abyssi et cataractæ » cœli, et cohibita pluvia cœli. » Quasi diceret placuisse Domino ut iterum in sua regione manerent aquæ, neque ultra exundarent, sed paulatim desinerent. « Et cedebat » aqua vadens de terra, et minuebatur aqua post centum quinquaginta dies [2]. » Quæ ratio poterit hoc unquam comprehendere ? Esto, stetit pluvia, cohibiti fontes non amplius exundabant, et cataractæ cœli cohibitæ sunt : aqua tanta quomodo desiit ? Omnia abyssus erant : quomodo igitur tantus aquarum fluxus subito minor factus est ? Quis hoc humana ratione invenire poterit unquam ? Quid igitur dicendum ? Dei præceptum est quod facit omnia.

IV. Ne igitur nos curiosius exploremus quomodo, sed tantum credamus ; nempe jussit, et exaltata est abyssus : præcepit, et iterum suum continuit impetum, et ad pro-

[1] Gen. VIII, 2. — [2] Ibid. 3.

prium concessit locum, quem solus ipse Dominus scit, qui condidit. « Et sedit, inquit, arca mense septimo, » vicesima septima mensis super montes Ararat. Aqua » autem decrescebat usque ad decimum mensem : et ap- » paruerunt cacumina montium in decimo mense, prima » mensis [1].» Vide quam repente facta mutatio, et quanta simul aquarum natura desierit, ut supra montes arca resideret. Quæ supra dixerat Scriptura, quindecim cubitis super montes exaltatam fuisse aquam, nunc dicit sedisse arcam super montes Ararat, et paulatim postea aquam usque ad decimum mensem decrevisse, et tandem decimo mense visa fuisse cacumina montium. Considera, quæso, Justi constantiam, quomodo durare potuerit tot mensibus, qui quasi in tenebris erat inclusus. « Et factum est, » inquit, post quadraginta dies, aperuit Noë fenestram ar- » cæ, quam fecerat, et emisit corvum, ut videret num » cessasset aqua [2]. » Ecce Justus ille nondum per se audet respicere, sed corvum mittit, ac per illum discere vult an bona rerum mutatio aliqua sit expectanda. « Et egres- » sus, inquit, non rediit, donec siccaretur aqua a terra [3].» Adjecit Scriptura verbum hoc, « donec, » non quod postea redierit, sed idioma est Scripturæ divinæ. Et hanc consuetudinem sæpe quis inveniet, possentque multa talia inveniri, ac in medium afferri : sed ne omnia a nobis discentes negligentiores evadatis, vobis relinquimus, ut Scripturam scrutemini, et inveniatis ubinam proprietatibus et idiomatibus hujuscemodi utatur. Jam autem operæ-pretium fuerit ut dicatur causa quare non redierit hæc avis. Fortassis avis illa, uti est immunda, cum desiissent aquæ, incidit in cadavera hominum et brutorum, quibus, invento sibi congruenti cibo, insedit. Quod etiam ipsum non parvum bonæ spei argumentum fuit Justo. Alioqui

[1] Gen. VIII, 4, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 7.

enim, nisi consolationem invenisset aliquam, reversa utique fuisset. Atque ut hoc esse verum scias, postea Justus, meliore spe concepta, emittit columbam, avem mitem et familiarem, quæ miram præ se fert mansuetudinem, et quæ nonnisi seminibus pasci solita, ex puris est avibus. « Et emisit, inquit, columbam a se, ut videret num » cessasset aqua a facie terræ. At columba, non inventa re- » quie pedibus suis, rediit ad ipsum in arcam, quia aqua » erat super omnem faciem terræ [1].» Par est ut hic disquiramus quomodo cum supra dixerit Scriptura sancta cacumina montium fuisse visa, nunc dicit columbam, non inventa requie, ad ipsum in arcam rediisse, quia aqua erat super omnem faciem terræ. Diligenter legamus quid sit dictum, et sciemus causam. Non enim simpliciter dixit : « Non inventa requie : » sed apposuit, « pedibus suis, » ut doceat nos, tametsi desierant ex parte aliqua aquæ, et cacumina montium apparuerant, adhuc tamen, ob abundantiam aquarum, etiam montium cacumina limo plena fuisse. Et ideo columba nondum stare, neque convenientem sibi cibum invenire valens, reversa est, reditu suo docens Justum esse adhuc magnam aquarum copiam. « Et » extenta, inquit, manu accepit illam, et introduxit » illam ad se in arcam [2]. » Vidisti quanta avis mansuetudo, quomodo rediens Justum docuit, ut aliquantisper adhuc longanimitatem exhiberet? « Ideo et cum sustinuisset, » inquit, adhuc septem dies, emisit columbam ex arca, » et reversa est ad ipsum columba ad vesperam, et habuit » folium olivæ surculum in ore suo [3].» Non absque ratione, neque temere adjunxit : « ad vesperam : » sed ut discamus eam tota die pastam fuisse, et invento sibi convenienti cibo, ad vesperam rediisse, in ore ferentem surculum olivæ. Tale quippe animal est, mite, et nostra fami-

[1] Gen. VIII, 8, 9. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 10, 11.

liaritate gaudens; et idcirco rediit, et olivæ surculo multum solatii Justo attulit. Sed dixerit fortasse aliquis : Et ubinam invenit folium olivæ? Totum hoc factum est dispensatione divina, et quod columba invenerit, et quod ore receperit et ad Justum reversa sit. Alioquin et arbor hæc semper virens est, verisimileque est, postquam aquæ regressæ sunt, arborem hanc adhuc habuisse foliorum comam. « Et ut expectavit, inquit, adhuc septem alios dies, » emisit columbam, et non adjecit ut ad illum rediret [1]. » Vide quomodo Justus in omnibus consolationem idoneam accipiat. Nam ut bona spe recreatus est cum rediret, et olivæ folium in ore ferret : ita et nunc cum egressa non redit, maximum illi indicium fuit eam sufficientem invenisse refocillationem, et aquas in universum desiisse. Et hoc ita esse audi ex sequentibus. « Et factum est, in» quit, in uno et sexcentesimo anno vitæ Noë, primo » mense defecit aqua a facie terræ. Et aperuit Noë tectum » arcæ quod fecerat, et vidit quod defecit aqua a facie » terræ [2]. »

V. Iterum hic me stupor invadit, ut admirari cogar Justi hujus virtutem, et Dei clementiam. Quomodo enim, quæso, post tantum tempus, ut se aëri commisit, et oculos ad cœlum spectandum intendit, non captus est oculis et excæcatus? Probe namque scitis hoc contingere hominibus solere, etiam ad parvam diei partem in tenebrosis caliginosisque locis agentibus, cum subito in lucis fulgorem aspicere volunt. Justus autem ille anno integro, et tot mensibus in arca, quasi in tenebris agens, etiam nunc repente viso lucis jubare, nihil tale expertus est. Dei enim gratia erat, et patientia ab eo illi concessa, quæ etiam corporis sensus firmiores reddiderat, et potentiores quam qui a corporalibus necessitatibus vincerentur. « In mense au-

[1] Gen. VIII, 12. — [2] Ibid. 13.

»tem secundo arefacta est terra, vicesimo et septimo die »mensis [1]. » Non absque ratione tantam diligentiam adhibet divina Scriptura, sed ut discamus usque ad primum diem anni illius consummationem dilatam fuisse, quo monstraretur Justi patientia, et totius orbis purgatio fieret. Deinde postquam quasi a sorde quadam abluta est omnis creatura, et deposuit omnem maculam, quam ex humana contraxerat malitia, faciesque ei pura reddita est, tunc denique præcipit ut Justus ex arca exeat, liberque a gravi illo carcere fiat, et inquit: «Dixit Dominus Deus ad Noë: »Egredere tu, et uxor tua, et filii tui, et uxores filiorum »tuorum tecum: et omnes bestiæ quæcumque sunt tecum, »et omnis caro a volatilibus usque ad pecora, et omne rep»tile quod movetur super terram educ tecum, et crescite »et multiplicamini super terram [2]. » Expende hic Dei bonitatem, quomodo per omnia Justum consolatur. Nam quia imperavit illi ut exiret ex arca ipse, et uxor, et filii, et uxores filiorum, et bestiæ omnes: ut ne et istuc ipsum mœrorem aliquem ei afferret, et anxium relinqueret cogitantem quomodo in solitudine esset futurus, tantam terræ latitudinem solus inhabitans, nullo jam alio vivente: ideo postquam dixit: «Egredere ex arca, et educ omnia tecum:» addit: «Crescite et multiplicamini super terram.» Vide quomodo Justus ille denuo supernam accipit benedictionem, quam ante transgressionem acceperat Adam. Nam sicut quando ille formatus est, audivit: «Et benedixit eis Deus, »dicens: Crescite et multiplicamini, et dominamini ter»ræ [3]:» ita et huic nunc dicitur: » Crescite et multiplica»mini super terram. » Quippe sicut ille origo et radix fuit omnium, qui nati sunt ante diluvium: ita et Justus hic fermentum quoddam, origo, et radix est omnium, qui post diluvium fuere: et hinc postea humanæ constitutionis prin-

[1] Gen. VIII, 14. — [2] Ibid. 15-17. — [3] Id. I, 28.

cipium factum est. Creatura quoque omnis suum accepit ornatum, terra ad ferendos fructus idoena facta est, aliaque omnia, quæ propter hominis ministerium sunt condita. «Et egressus est Noë, inquit, et uxor illius, et filii illius, » et uxores filiorum illius cum eo; et omnes bestiæ, et om- » nia pecora, et omne volatile, et omne reptile quod move- » tur super terram juxta genus suum exierunt ex arca[1].» Postquam accepit mandatum a Domino et benedictionem dicentem : « Crescite et multiplicamini, » exiit ex arca cum aliis omnibus. Et posthac in tota terra solus vivebat Justus ille cum uxore, et filiis, et uxoribus illorum. Mox autem ut egressus est, suum declarans gratum animum, tam pro iis, quæ præterierant, quam quæ futura erant, gratias Domino agebat. Verum si placet, ne sermo sit longior, reservemus in diem posterum quæ ad gratum Justi animum pertinent, missum hic facientes sermonem: et obsecrantes vestram charitatem, ut continuo Beatum istum in memoria vestra geratis, et illius virtutis pulchritudinem bene discatis, quo eum imitemini. Animadverte enim, obsecro, quantus virtutis illius thesaurus, quia cum per tot dies de illo disseruerimus, nondum finem imponere narrationi potuimus eorum, quæ ad illum attinent. Quid dico finem imponere? quantacumque dixerimus, non poterimus ad culmen pertingere: sed quamvis et nos et posteri, multa de illo dicere valeamus, non tamen ad finem pervenire poterimus. Tanta res est virtus. Si enim voluerimus, poterit hic universam nostram naturam instituere, et ad virtutis imitationem inducere. Nam si ille inter tot improbos versans, neque habens familiarem aliquem, in tantum virtutis fastigium pervenisse inventus est, quæ nostra erit excusatio, cum nec talia nobis sint impedimenta, et tamen negligentes simus ad bona opera? Nolo enim dicas mihi solam illam quin-

[1] Gen III, 18-19.

gentorum annorum vitam, quando subsannabatur et irridebatur, versabaturque in medio flagitiosorum: sed et annum illum, quem totum in arca transegit, qui sane conferendus mihi videtur toti tempori superiori: tantam ibi afflictionem ferre cogebatur Justus ille, in tantis versans angustiis, neque respirare valens, et ferarum brutorumque convictum ferens: qui et in omnibus mentem suam solidam declarabat, et voluntatem flecti nesciam, et fidem erga Deum, per quam facile et leviter omnia sustinebat. Atque idcirco, quoniam quæ sua erant omnia afferebat, eorum etiam, quæ a Deo erant, abunde potitus est. Quamvis enim multam ferret in arca angustiam, attamen terribilem tempestatem, et communem omnium internecionem effugiebat. Et propterea post angustiam illam et intolerabilem carcerem, securitatem et quietem adeptus est una cum divina benedictione; iterumque gratum animum operibus indicavit, et ubique invenies illum prima contulisse. Nam sicut in prima ætate omnem virtutem sectatus est, et a vitiis se alienavit, quibus, qui tunc vivebant, infecti erant: unde neque pœnarum particeps fuit, et cum alii omnes submergerentur, ipse solus servatus est: ita rursus quia fidem quoque habuit, et cum gratiarum actione suam in arca habitationem tulit, iterum divina dona copiose illi concessa sunt. Et cum egressus ex arca, et in pristinum statum restitutus esset, statim benedictionem consecutus est, et iterum solitam præ se tulit grati animi probitatem, emissaque gratiarum actione etiam tunc majoribus beneficiis a Deo cumulatus est. Mos enim Dei est, ut si nos tenuia quædam et vilia obtulerimus, sed tamen obtulerimus, multa liberalitate nos remuneret. Et ut discas quanta sit humana tenuitas, quanta Dei magnificentia, hic mentem adhibe: nos enim, si quid voluerimus offerre, quid amplius offerre possumus, quam quantum verbis gratias referimus?

Ea sane quæ ipse exhibet, opere nobis præstat. Quam imparia autem sunt verba et opera? Et Dominus nullarum rerum indigus est, nullaque rerum nostrarum eget, præterquam verbis : atque hanc ipsam verbis prolatam gratiarum actionem exigit, non quod ea ipse opus habeat, sed ut nos doceat gratos esse, et agnoscere tantorum bonorum suppeditatorem. Et illam ob causam Paulus quoque scribens, dicebat: «Grati estote[1].» Nihil enim sic requirit a nobis Dominus, ut istuc ipsum. Proinde ne simus ingrati, neque dum reipsa beneficia experimur, gravemur offerre Domino verbis nostris gratiarum actionem: iterum enim lucrum in nos redundat. Quod si de primis grati fuerimus, præterquam quod majora nanciscimur, etiam fiduciam nobis magnam comparamus. Unum hoc, obsecro, singulis diebus et horis, si fieri potest, supputemus nobiscum, non communia tantum beneficia, quæ toti naturæ omnium Opifex contulit, sed et privata et quotidiana: quid dico privata et quotidiana? etiam ea, quæ ignorantibus nobis confert, proque his gratias agamus. Quandoquidem enim pro salute nostra sollicitus est, multa etiam in nos nescios beneficia confert, sæpe etiam e periculis eripit, atque alia beneficia præstat. Fons enim est clementiæ, sua fluenta semper humano generi profundens. Igitur si hæc cogitemus, operamque demus ut et pro primis suis donis gratias offeramus Domino, et pro futuris sic nos præparemus, ut non videamur indigni ejus beneficiis, statim vitam egregiam instituere, et malitiæ periculum effugere poterimus. Beneficiorum enim memoria idonea nobis est magistra ad vitam virtute præditam, non sinens nos in torporem oblivionemque incidere, et ad malum declinare. Mens enim sobria et vigilans, non solum cum feliciter res succedunt, sed etiam quando præter sententiam nostram adversa eveniunt, non

[1] Colos. III, 15.

minus gratias agit, nihiloque ex rerum vicissitudine remissior fit: sed magis roboratur, et ineffabilem Dei providentiam considerat, qui cum sit dives et sapiens, etiam per res adversas, quamvis hoc intelligere non possimus, suam declarare potest providentiam.

VI. Igitur sic et nos omnia nostra faciamus, ut qualitercumque cadant, unicum nostrum opus sit continuo pro illis gratias agere. Propter hoc enim rationales facti sumus, et a brutis differimus, ut laudemus, celebremus, glorificemus jugiter Dominum omnium conditorem. Eapropter et animam nobis inspiravit, et linguam dedit, ut ejus in nos beneficia sensu percipientes, dominium agnoscamus, et nos gratos exhibeamus, ac pro viribus Domino gratias agamus. Nam si homines, quibus eadem est natura nobiscum, cum parvum aliquando ac vile nobis beneficium præstiterint, exigunt a nobis gratiarum actionem, non quod nostrum curent gratum animum, sed ut ipsi inde celebriores fiant: quanto magis id nobis faciendum in iis, quæ a Deo accepimus, qui hoc solum ob nostram utilitatem vult fieri? Nam sicut, cum grati sumus hominibus, qui nobis benefecerunt, illos clariores reddimus: ita et si in benignum Deum fuerimus grati, nos ipsos illustriores facimus. Quoniam non ut nostra celebratione opus habens, hoc fieri vult: sed ut quidquid id lucri est, iterum ad nos redeat, et dignos faciamus nos ipsos majoribus subsidiis. Quamvis autem non possimus id facere, ut dignum est: quî enim hoc fieri posset, cum tam fragili naturæ alligati simus? Et quid dico humanam naturam? neque ipsæ incorporeæ, et invisibiles Virtutes, et Principatus, et Potestates, et Cherubim, et Seraphim, ut dignum est, celebrare illum possunt, etiamsi pro viribus gloriam illi offerant; nihilominus justum fuerit pro viribus gratiarum actionem offerre, et indesinenter celebrare Dominum nostrum, et per laudum voces, et per

vitam optimam. Ista enim est clarissima Dei celebratio, quando per innumeras linguas gloriam ipsi offerimus. Nam qui virtute præditus est, id efficit ut omnes qui intuentur eum, Dominum ejus laudent: et celebratio hæc ei, qui occasionem præbuit, magnam et ineffabilem Dei benevolentiam conciliat. Quid igitur nobis beatius foret, si non solum nostris linguis bonum Deum gloria afficeremus, sed et proximos quoque, ut nostro nomine eum celebrarent incitaremus? Tantum enim virtutis robur est, ut innumeris linguis Conditorem laudare queat. Nihil utique vitæ virtutis studiosæ comparari potest, dilecte. Unde et Dominus dicebat: « Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant » opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui est » in cœlis [1]. » Vidisti quomodo lumen, cum apparuerit, dispellat tenebras? ita et virtus, si conspicua fuerit, et malitiam fugat et erroris tenebras abigit, mentemque videntium excitat ad Deum celebrandum. Quocirca satagamus ut sic luceant opera nostra, quo et Dominus noster celebretur. Hæc autem dixit Christus, non ut ad ostentationem aliquid faciamus; absit: sed ut diligenter, et ut ipsi probatur, vitam agamus, non blasphemiæ cuipiam locum concedentes, sed id efficientes, ut bonis operibus in laudem Dei prorumpant omnes qui nos vident. Tunc enim, tunc ipsius nobis gratiam majorem conciliabimus, et pœnam effugere, bonaque ineffabilia adipisci poterimus, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simul et spiritui sancto sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Matth. v, 16.

HOMILIA XXVII.

Et ædificavit Noë altare Domino, et accepit de omnibus pecoribus mundis, et de omnibus volucribus mundis, et obtulit holocaustum super altare [1].

I. Vidistis heri clementis Domini bonitatem, quomodo ex arca Justum eduxit, ab ejus habitatione liberavit, ex illo tristi ac molesto carcere eripuit, et patientiam illius remuneravit, dicens : « Crescite et multiplicamini [2]. » Discamus hodie quam benevolus, et quam gratæ animæ fuerit Noë, unde ipse multo uberiorem Dei erga se benevolentiam sibi conciliaverit. Nam solet Deus, cum aliquem videt qui gratus sit de prioribus, largius et cumulatius sua dona in illum profundere. Demus igitur et nos operam, ut gratiarum actiones pro virili Domino offeramus pro donis, quæ ab eo pridem nobis præstita sunt, ut et majora inde consequamur, et nunquam obliviscamur Dei beneficia in nos collata ; sed semper ea in mente nostra versemus, ut ad continuam gratiarum actionem eorum memoria compellamur, tametsi tot sint, ut mens nostra non sufficiat ad comprehendendum et enumerandum magnam, quæ nobis contigit ex ejus liberalitate, copiam. Quomodo enim quis cogitare posset ea, quæ in nos jam sunt collata, quæ item promissa, quæ et quotidie conferuntur : quod ex nihilo produxerit ut essemus, quod corpus et animam dederit, quod rationales nos formaverit, quod aërem respirationi concesserit, quod creaturam omnem propter humanum genus produxerit,

[1] Gen. VIII, 20.— [2] Ibid. 17.

quod ipse quidem ab initio voluerit hominem in paradiso vitam agere citra omnem dolorem et laborem, et nihil minus habentem Angelis et incorporeis illis Virtutibus, existentem in corpore, sed et corporalibus necessitatibus non obnoxium? Deinde quando ob negligentiam deceptione diabolica per serpentem allata supplantatus fuit, neque sic destitit prævaricatori benefacere : sed et per illa ipsa, per quæ punierat, sicut heri diximus, excellentem suam humanitatem declaravit, atque multas alias innumerasque beneficiorum species in illum collocavit. Et postea procedente tempore et crescente genere, ac in omnem malitiam vergente, quia videbat incurabilia esse vulnera, nequitiæ operatores, quasi fermentum quoddam malum delevit, relicto Justo illo, qui radix et origo fieret generis humani. Et vide iterum quantam erga Justum illum declaret liberalitatem; totum humanum genus ab eo et filiis ejus instauravit, et in tantam multitudinem excrescere curavit, paulatimque justos eligens, Patriarchas dico, præceptores, dedit reliquo hominum generi, qui sua virtute omnes nos instituere, et quasi medici ægrotantes curare possint. Et modo eos in Palæstinam, modo in Ægyptum deducit, simul et servorum suorum patientiam exercens, et suam virtutem clariorem monstrans, mansitque semper eodem modo humanæ salutis curam gerens. Exhibuit Prophetas, et per illos signa et prodigia edidit. Atque, ut brevius dicam, quemadmodum enim maris fluctus, quamvis sexcenties id conemur, enumerare nunquam poterimus; ita neque beneficiorum Dei, quæ in nostram contulit naturam, varietatem. Tandem ubi vidit post tantam suam providentiam adhuc multa et ineffabili misericordia indigere humanum genus, et nihil plus fecisse vel Patriarchas, vel Prophetas, vel signa admirabilia, vel pœnas, vel admonitiones illas frequentissime adhibitas, et captivitates illas sibi invicem succe-

dentes : quasi miseratus genus nostrum, misit ad nos animarum corporumque medicum, unigenitum suum Filium, ex paternis, ut ita dicam, sinibus excitans : voluit suscepta servi forma e Virgine nasci [1], et nobiscum conversari, et omnia nostra ferre, ut genus nostrum peccatis oppressum jacens a terris in cœlum subvehere possit. Et hoc obstupescens tonitrui Filius, consideransque dilectionis divinæ excellentiam, quam erga genus nostrum declaravit, clamabat et dicebat: « Sic enim Deus dilexit mundum [2]. » Vide quanto miraculo plena hæc dictio: « Sic » ait, rei magnitudinem expendens, quam dicturus erat : propterea ad hunc modum exorsus est : « Sic dilexit. » Dic igitur nobis, beate Joannes, quomodo « Sic? » dic mensuram, dic magnitudinem, doce nos excellentiam. « Sic enim dilexit Deus mundum, » ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in » illum, non pereat, sed habeat vitam æternam [3]. » Vidisti causam adventus Filii hanc esse, ut per fidem in illum ii, qui perituri erant, salutis occasionem invenirent? Quomodo quis mente conceperit magnam et admirabilem illam, et quæ omnem rationem vincit, liberalitatem, quam naturæ nostræ per donum baptismi concessit, omnium peccatorum nostrorum data remissione? Sed quid dicam? neque mens sufficit, neque sermo valet cætera enumerare. Nam quantumvis dixero, multo plura dictis prætereo. Jam quis pœnitentiæ viam cogitaverit, quam humano generi nostro ob ineffabilem misericordiam suam concessit, et post baptismi gratiam, mirabilia illa mandata, per quæ, si velimus, poterimus ejus nobis gratiam conciliare?

II. Vidisti, dilecte, abyssum illius beneficiorum? Vidisti quanta enumeraverimus, sed nondum parvam eorum partem dicere potuimus? Quomodo enim humana lingua quæ a Deo nobis collata sunt pertractare posset? At licet illa

[1] Philip. II, 5. — [2] Joan. III, 16. — [3] Ibid.

tanta ac talia sint, multo majora et ineffabiliora sunt beneficia, quæ in futuro sæculo per virtutum viam incedentibus, et hinc migrantibus daturum se promisit. Quorum magnitudinem ut paucis verbis nobis commendaret beatus Paulus, inquit : « Quæ oculus non vidit, et auris non audi» vit, et in cor hominis non ascenderunt, quæ præparavit » Deus iis, qui diligunt se [1]. » Vidisti dona excellentia? vidisti beneficia illius omnem humanam cogitationem transcendentia? Dicit enim : « In cor hominis non ascenderunt. » Si igitur volumus illa animo revolvere, et pro viribus nostris gratias agere, poterimus multo majorem illius gratiam nobis conciliare, et ad virtutem magis idonei fieri. Memoria enim beneficiorum Dei sufficiens est, quæ ad virtutum labores nos adhortetur, et præparet ut præsentia omnia despiciamus, et ut ei, qui tanta in nos beneficia contulit, adhæreamus, amorem in illum singulis diebus auctum exhibentes. Hinc etenim Beatus iste tantam Dei gratiam et honorem sibi conciliavit, quia de prioribus gratias reddidit. Sed ut manifestior nobis ille sermo fiat, operæ-pretium est ut initium eorum, quæ hodie lecta sunt, charitati vestræ proponam. Nam postquam ex arca exivit secundum mandatum Domini cum filiis, et sua uxore, et uxoribus filiorum suorum, et omnibus feris et volatilibus, et post egressum accepit a Deo benedictionem illam tantum sibi afferentem solatii, his verbis : « Crescite et multiplicamini, » docens nos Scriptura Justi gratum animum, dicit : « Et ædi» ficavit Noë altare Domino, et accepit de omnibus pecori» bus mundis, et de omnibus volatilibus mundis, et obtulit » holocaustum super altare [2]. » Diligenter considera, charissime, ex præsentibus verbis, quomodo in natura nostra omnium Conditor insevit certam virtutis scientiam. Unde enim, dic, oro, Justo illi hoc in mentem venisset? Nullus

[1] 1 Cor. II, 9. — [2] Gen. VIII, 20.

erat alius quem videret. Sed sicut in principio, Abel ille primi hominis filius a seipso commonitus, magna diligentia oblationem perfecit [1] : sic utique nunc et Justus ille, sua voluntate et arbitrio sano, quantum humanis viribus potuit, utque faciendum putavit, Domino per sacrificia gratiarum actionem retulit. Et vide quanta sapientia exequitur omnia. Neque enim splendido opus habebat ædificio, neque templo, neque domo quapiam admirabili, neque alio quovis. Sciebat enim, sciebat utique Dominum mentem solam requirere; et extructo tumultuaria opera altari, cum accepisset quædam ex animalibus mundis, et ex avibus mundis, holocaustum obtulit, gratamque suam voluntatem, quanta potuit facultate, ostendit; quam approbans misericors Deus, et voluntatem coronavit, et iterum suam liberalitatem erga illum declaravit. Dicit enim Scriptura : « Et odoratus est Dominus odorem fragrantiæ [2]. » Vide quomodo animus offerentis fumum, et nidorem, et omnem, quæ inde nascitur, insuavitatem multa fragrantia implevit. Idcirco et Paulus scribens dicebat : « Bonus odor Christi » sumus in iis, qui salvantur, et in iis, qui pereunt : et iis » quidem odor mortis in mortem, illis autem odor vitæ in » vitam [3]. Odorem fragrantiæ : » ne offendaris verbo crassiore : sed hujus verbi attemperatam rationem tuæ infirmitati ascribens, intellige hinc acceptam fuisse Deo oblationem Justi. Ut enim per res ipsas sciatur Dominum nullius indigere, et propter nihil aliud hæc fieri permisisse, quam ut homines ad gratum animum adduceret; propterea concessit ut igni consumerentur, ut ex iis quæ fiunt, discant ii, qui offerunt, omnia propter eorum utilitatem fieri. Quare autem, dic, quæso, hæc fieri omnino permittit? et in hoc nostræ infirmitatis habetur ratio. Quia enim homines paulatim a vero Dei cultu defecturi erant, et sibi deos

[1] Hebr. XI, 4. — [2] Gen. VIII, 21. — [3] 2 Cor. II, 15, 16.

cooptaturi, quibus sacrificia immolarent, prius voluit ut sibi dona offerrentur : quo vel sic depelleret a pernicioso errore eos, quibus inde periculum imminebat. Et ut intelligas hæc omnia concessa fuisse ob nostram infirmitatem, attende quomodo postea, tempore procedente, voluerit circumcisionem pro lege statui, non quod ad animæ salutem perficere hæc possit aliquid, sed ut hoc grati animi indicium, quasi signum et sigillum circumferrent Judæi, et ne liceret eis commisceri gentium congressibus.

III. Hinc beatus Paulus signum hoc vocat, dicens : « Et » signum dedit circumcisionis, sigillum [1]. » Nam quod ad justitiam nihil conducat, ecce et hic Justus, nondum statuta circumcisione, ad eamdem pervenit virtutem. Et quid dico ? Ipse patriarcha Abraham, priusquam circumcisionem acciperet, fide sola justificatus est. Nam ante circumcisionem, inquit : « Credidit Abraham Deo, et reputatum est » illi ad justitiam [2]. » Quid igitur superbis, Judæe, in circumcisione ? Disce ante hanc fuisse justos multos. Etenim Abel fide oblationem fecit, quemadmodum et Paulus dicit : « Fide » uberiorem hostiam obtulit Abel Deo, quam Caïn [3], » et « Enoch translatus est [4], » et Noë ob multam justitiam tempestatem illam gravissimam effugit. Et Abraham ante hanc ob suam in Deum fidem celebratus fuit. Sic ab initio per fidem humanum genus salutem assecutum est. Sane propterea permisit benignus Dominus sacrificia sibi offerri, ut quoniam natura nostra imperfectius se habebat, simul et suam gratam voluntatem declarare, et idolorum perniciosum cultum effugere possit. Nam si cum tantum nobis indulserit Deus, multi tamen a ruina sibi non caverunt : si hoc non fuisset factum, quo pacto quis damnum hoc effugisset ? « Et odoratus est Dominus Deus odorem fragan» tiæ. » At non ita est de ingratis Judæis : sed quomodo ?

[1] Rom. IV, 11. — [2] Ibid. 3. — [3] Hebr. XI, 4. — [4] Ibid. 5.

audi Prophetam dicentem : « Thymiama in abominationem » mihi est [1] : » quasi ostendat voluntatis offerentium malitiam. Quemadmodum enim hic Justi virtus fumum et nidorem fecit odorem fragrantiæ : sic apud illos offerentium nequitia, bene olens thymiama in abominabilem odorem convertit. Igitur ubique studeamus, quæso, mentem afferre incorruptam. Hæc enim causa est omnium bonorum. Bonus enim Dominus non consuevit attendere ad ea, quæ a nobis fiunt, sed ad internam mentem, a qua ut hæc faciamus impellimur, et ad hanc spectans vel approbat ea, quæ a nobis fiunt, vel aversatur. Itaque sive precemur, sive jejunemus, sive eleemosynam faciamus ; ipsæ enim sunt spirituales nostræ hostiæ; sive aliud spirituale quoddam opus faciamus, hoc faciamus bona mente incitati, ut et laboribus dignam referamus coronam. Esset enim perabsurdum laborem nos sustinere, et mercede fraudari, siquidem non secundum leges ab illo nobis datas virtutem exercemus. Fieri autem potest, ob magnam Dei benignitatem, ut opere nondum completo, coronam quis accipiat a sola pia mente. Et ut hoc discas, adverte, obsecro, hoc in eleemosyna. Nam si quando vides jacentem in foro, et extrema inopia detentum, et condoles, ac mente in cœlum sublata gratias agis Domino, tum propter ea, quæ tibi concessa sunt, tum propter inopis patientiam : etiamsi non possis explere et sedare illius famem, propter bonum propositum, consummatam recipies mercedem. Et ea de causa Dominus quoque dicebat : « Si quis potum dederit calicem » aquæ frigidæ tantum in nomine Discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam [2]. » Numquid poculo aquæ frigidæ tenuius? sed animus pius mercedem inde sibi conciliat : hoc et in opposito inveniemus. Operæ-pretium enim est ut de iis loquamur charitati vestræ, quo vobis hæc

[1] Isaï. I, 13. — [2] Matth. x, 42.

accurate scientibus probitatis tutamen comparetis. Audi enim quid dicat Christus : « Qui respicit mulierem ad con» cupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo[1]. » Vides et hic iterum malam mentem sequi condemnationem, et ob inconsideratum intuitum, quasi completum esset adulterii opus, pœnam inferri ? Itaque cum hæc sciamus, undique mentem nostram bene muniamus, ut per eam fiant accepta quæ facimus. Nam si fumum et nidorem vertit in odorem fragrantiæ, quid non e spirituali nostro faceret cultu, et quantam non gratiam cœlitus nobis procuraret ? « Et odoratus est, inquit, Dominus Deus odorem » fragrantiæ. » Vidisti quæ fecerit Justus, quomodo, quantum ad externum spectaculum pertinet, rem parvam : quantum autem ad animum, permagnam ? Attende autem deinceps immensam clementis Domini bonitatem. « Et dixit » Dominus Deus in mente sua : Non adjiciam ultra ut » maledicam terræ propter opera hominum, quia incumbit » mens hominis intente in mala opera a juventute. Non igi» tur adjiciam, ut percutiam omnem carnem viventem, si» cut feci, omnibus diebus terræ[2]. »

IV. Magnum beneficentiæ pondus, ingens clementiæ magnitudo, ineffabilis tolerantiæ exuperantia. « Et dixit » Dominus Deus in mente sua. » Illud « In mente sua, » iterum humano more dicit, et quasi naturam nostram respiciens : « Non adjiciam ultra ut maledicam terræ propter opera » hominum. » Et homini, qui primus formatus est, dicebat, cum illi malediceret : « Spinas et tribulos germinabit tibi[3] : » Et Caïno similiter. Quia autem nunc communem omnium invexerat interitum, ut consolationem det Justo et fiduciam ei addat, ne forte cogitet apud se : « Quæ utilitas datæ benedictionis ? » et quod dixerit : « Crescite et multiplica» mini ; » si iterum ubi multiplicati fuerimus, pereundum

[1] Matth. v, 28. — [2] Gen. viii, 21. — [3] Id. iii, 18, et iv, 12.

sit nobis? Nam olim et Adamo dixerat : « Crescite et » multiplicamini [1] : » et supervenit tamen diluvium. Ut ergo ne cogitando secum talia in perpetuo angore esset, vide benignitatem Domini. « Non adjiciam, inquit, ultra male» dicere terræ propter opera hominum. » Vide quomodo declaravit se propter horum malitiam maledictionem terræ invexisse. Deinde ut ne putemus ipsum ideò hanc promissionem fecisse, quia ipsi jam in melius se converterant, inquit : « Quia incumbit mens hominis intente » in mala opera a juventute. » Rara benignitatis species. « Quia, inquit, incumbit mens hominis diligenter in mala » opera a juventute : » propter hoc ; « Non ultra adjiciam » ut maledicam terræ. » Ego enim, inquit, quæ ad me pertinent, semel atque iterum exhibui. Quia autem video malitiam ita increscere, promitto me non ultra maledicturum terræ. Deinde ostendens suæ benignitatis magnitudinem, subjunxit : « Non adjiciam igitur ultra ut percutiam » omnem carnem viventem, sicut feci, omnibus diebus. » Vide, obsecro, quantam consolationem affert Justo : imo non Justo tantum, sed et propter suam bonitatem etiam universo hominum generi post illum futuro. Nam quod dicit : « Non adjiciam igitur ut percutiam omnem carnem » viventem : » et quod addit : « Sicut feci ; » item illud : « Om» nibus diebus ; » declarat nobis non ultra tale diluvium venturum esse, neque tantam perniciem unquam totum orbem invasuram esse. Deinde etiam indicat beneficentiæ suæ perpetuitatem. « Omnibus, inquit, diebus, » hoc est ; in omne sæculum promitto me non inducturum hujusmodi indignationem, neque facturum tantam confusionem nec in tempestatum ratione, nec in elementorum situ. Ideo subdit : « Sementis et messis, frigus et æstus, æstas et » ver die ac nocte non requiescent [2]. » Immobilis, inquit,

[1] Gen. I, 28. — [2] Id. VIII, 22.

erit hæc ordinatio ; terra nunquam desinet suppeditare quæ hominum generi necessaria, neque cessabit proferre laborum et agriculturæ præmia, neque anni partes aliis conversionibus mutabuntur : sed et frigus et calor, et æstas et ver in unoquoque anni circulo erunt. Nam quia per diluvii tempus fuit confusio quædam totius istius ordinis, et Justus ille in arca erat toto illo tempore quasi continua nocte, ideo nunc inquit : « Neque nox, neque dies suum relinquent cursum, sed ad usque sæculi consummationem immotum illorum permanebit ministerium. » Vidisti dignam consolationem, quæ potuit Justi animum erigere ? vidisti qualem retributionem acceperit Justi probitas ? Sed et ex sequentibus iterum audi ineffabilem liberalitatem. « Et benedixit, inquit, Deus Noë, et filios illius. Et dixit eis : » Crescite et multiplicamini. Et implete terram, et dominemini ei. Et tremor timorque vestri erit super omnes » bestias terræ, et super omnes volucres cœli, et super » omnia quæ moventur super terram, et super omnes pisces maris : in manus vestras omnia dedi. Et omne reptile quod est vivens, vobis erit in cibum. Quasi olera herbarum dedi vobis omnia. Verumtamen carnem in sanguine » animæ ne comedatis [1]. » Dignum est ut hic admiremur excellentem Domini bonitatem. Vide enim hic quomodo Justus ille iterum eamdem benedictionem consequitur, quam olim Adam, et ereptum recuperat principatum virtute sua, imo ineffabili Domini clementia. Nam sicut de illo dicebat : « Crescite et multiplicamini, et dominamini » terræ, et imperate piscibus maris, et reptilibus, et volatilibus, et feris [2] : » sic nunc inquit : « Et tremor et timor » vestri erit super omnes bestias terræ, et super omnes volucres. Et omne reptile quod est vivens, vobis erit in cibum : quasi olera herbarum dedi vobis omnia. Verumta

[1] Gen. IX, 1-4. — [2] Id. I, 28.

» men carnem in sanguine animæ ne comedatis. » Attende eamdem regulam, aliter servandam tamen eam, quæ primo homini data fuit : sicut enim tunc, postquam ei traditum est dominium in omnia, ut frui posset omnibus, quæ erant in paradiso, abstinere tantum ab unico ligno jussus est : ita et hic post benedictionem, et postquam terribilis factus est bestiis, et sub manu ejus positæ sunt aves et volatilia, inquit : « Omne reptile vivens vobis erit in cibum : ut olera » herbarum vobis dedi omnia. » Hinc initium ductum est edendarum carnium : non ut ipsos ad ventris ingluviem paret et instruat, sed quia ex ipsis homines erant sacrificaturi, et Deo gratias acturi, ut ne viderentur quasi a consecratis abstinere ; idcirco edendi facultatem concedit et multam dat utendi licentiam. « Quasi olera herbarum vobis dedi omnia. » Dein sicut Adam cæteris fruens lignis, jussus est ab uno abstinere : ita hic dictum est cum illi omnia ad esum libere sumenda permissa essent : « Verum- » tamen carnem in sanguine animæ ne comedatis. » Quid est caro in sanguine animæ ? hoc est, suffocatum. Bruti enim anima sanguis est.

V. Quia igitur sacrificia perfecturi erant ex brutis, hoc fere modo docet illos dicens : « Quia sanguis mihi segregatus est, vobis caro. » Hoc autem ideo facit, ut primis illis temporibus comprimat illorum impetum et propensionem ad homicidia. Et quod hoc sit verum, nempe quod hinc eos magis pios reddere voluerit , audi quæ sequuntur. « Etenim vestrum sanguinem, inquit, animarum vestra- » rum, exquiram eum de manu omnium bestiarum. Et de » manu hominis fratris exquiram animam hominis [1]. » Quid ergo ? Anima-ne hominis sanguis est ? Non hoc dicit ; absit : sed humana consuetudine usus est, ac si quis dicat alicui : Sanguinem tuum porto in manibus meis : hoc est, potes-

[1] Gen. IX, 5.

tatem habeo interficiendi te. Nam quod anima hominis non sit sanguis, audi Christum dicentem : « Ne timueritis » ab eis, qui occidunt corpus, animam autem occidere non » possunt [1]. » Et vide quantam distinctionem fecerit. « Qui » effuderit, inquit, sanguinem hominis, pro sanguine ejus » sanguis ipsius effundetur : quia in imagine Dei feci ho» minem [2]. » Cogita, obsecro, quantum terrorem hoc verbo incussit. Etsi quod ejusdem naturæ sit, inquit, non te avocat, neque a tam perverso conatu repellit naturæ communio : sed si, commiseratione fraterna depulsa, totus in hoc facinus prorumpis, cogita eum ad imaginem Dei formatum esse, et quantis eum Deus dignatus sit prærogativis, et quod omni creatura præfectus sit, ac quiesce a mala voluntate. Quid ergo si innumeras quis patraverit cædes, et tantum sanguinis effuderit, quomodo dignam dabit pœnam effuso solo suo sanguine ? Non hoc considera homo, sed intellige eum tale non multo post accepturum corpus incorruptibile , quod poterit continuam et æternam pœnam ferre. Illud item perpende, quam diligenter præceptum sit : nam de homine inquit : « Ne effundas sanguinem : » de brutis autem non dixit : « Ne effundas, » sed, « Verumta» men carnem in sanguine animæ ne comedatis. » Illic dicit : « Ne effundas ; » hic, « Ne comedas. » Vides quam nihil molestum habeant ejus leges ? quomodo levia et facilia mandata ? quomodo nihil grave neque onerosum requirit a nostra natura ? Dicunt enim aliqui brutorum sanguinem, gravem, terrestrem, et multarum ægritudinum causam : at nos non propter prædictum sermonem magis ad philosophiam accommodatum, sed propter Domini mandatum id observare debemus. Deinde ut discamus quare tam diligenter hoc præceptum statuit, nempe ut cohiberet hominum sanguinarium animum, dicit : « Vos autem crescite,

[1] Matth. x, 28. — [2] Gen. ix, 6.

» et multiplicamini, et implete terram, et dominamini ei[1].» Non temere, et absque causa dixit : « Vos autem, » sed quasi diceret : « Vos qui pauci, et parvo numero estis, omnem terram implete, et dominamini ei : hoc est, dominium habete, et potestatem, et fructum. » Vide, obsecro, Dei benignitatem, quomodo prius magna beneficia donat, et tunc unicum et leve mandatum dat. Et sicut Adamo, postquam concessit ut habitaret in paradiso, et tot ac tantis frueretur, tandem præcepit ut ab unico ligno abstineret : ita et hic postquam promisit non ultra talem se illaturum generalem stragem, neque ita se indignaturum, sed usque ad consummationem mundi immota permansura omnia elementa, ita ut quæque suum cursum et ordinem impleant ; et postquam ipsi benedictionem sunt consecuti, donatique pristina super bruta omnia potestate, ac carnium esu secure permisso, tunc inquit : « Verumtamen carnem in » sanguine animæ ne comedatis. » Vidisti quomodo prius benignitate ac ineffabili liberalitate utitur, et tunc demum præcipit ? tametsi nunquam istud inter homines fieri soleat. Homines enim primum volunt ea, quæ præcipiunt, opere compleri, eosque, qui mandata excipiunt et exequuntur, magnam exhibere benevolentiam, ac tunc utique cogitant de remunerandis iis, qui multam obedientiam præ se tulerint. Contra vero communis omnium Dominus : prius enim benefacit, et multitudine beneficiorum nostram naturam ad se allicit, et postea imperat facilia atque levia, ut facilitate mandatorum et beneficiis prioribus excitati, ad ea implenda inducamur. Ne igitur negligentes simus, dilecti, neque pigri ad mandata implenda, beneficia priora cogitantes, et mandatorum facilitatem, præmiorumque post impleta mandata promissam magnitudinem : sed vigilemus, et festinemus ad exequenda mandata a Deo no-

[1] Gen. IX, 7.

bis tradita, et ne dimittamus vias, quas ad perficiendam animarum nostrarum salutem præscripsit, sed tempore vitæ nostræ, quod reliquum est, bene utamur, et peccata abluamus, et magnam nobis fiduciam prius acquiramus, maximeque nunc cum adhuc residua est quadragesimæ pars.

VI. Neque enim parvus est dierum numerus qui restat, si voluerimus parumper resipiscere. Hoc autem dixi, non quod solum tanto tempore opus habeat peccatorum nostrorum correctio, sed quia Dominum habemus clementem et benignum, qui non indiget multo tempore; si modo cum magno fervore et vigilantia ad ipsum accedamus, rejectis sæcularibus curis omnibus, et superno auxilio nixi. Nam et Ninivitæ tanta peccatorum multitudine aggravati, quia magnam et veram pœnitentiam egerunt[1], non opus habuerunt ampliore quam trium dierum tempore ad provocandam Dei bonitatem, et irritam reddendam, quæ adversum se lata erat, sententiam. Et quid dico, Ninivitæ? latro in cruce neque uno die opus habit[2]. Et quid dico, die uno? neque brevi hora; tanta est Dei erga nos benignitas! Nam ubi viderit voluntatis nostræ firmum propositum, et ferventi nos desiderio ad se accedere, non tardat, neque differt; sed accelerat, suamque solitam liberalitatem exhibens, dicit: « Adhuc loquente te dicam: Ecce adsum[3]. » Itaque exauditurus est et nos, si voluerimus in paucis diebus istis studii specimen quoddam afferre, et jejunii subsidio non abuti, atque excussa socordia continuis precibus placare Dominum, fervidas profundere lacrymas, delicta nostra sedulo confiteri, quasi medico proponere nostra vulnera, et animarum ulcera declarare, nec abjicere quam ille dat medicinam, nec non et alia, quæ a nobis exiguntur, afferre; contritionem cordis, compunctionem veram, largam eleemosynam; affectiones, quæ mentem nostram in-

[1] Jon. III, 10. — [2] Luc. XXIII, 43. — [3] Isaï LVIII, 9.

terturbant, refrenare, et ex anima eliminare : ita ut neque divitiarum cupiditate expugnemur, neque injurias illatas vindicare cupiamus, neque hostiliter in proximum affecti simus. Nihil enim, nihil utique omnium Deus ita odit et aversatur, ut hominem ultionis avidum, et in animo suo perpetuas adversus proximum servantem inimicitias. Tantum enim ejus peccati damnum est, ut misericordiam Dei revocet, nec locum habere sinat. Quod ut sciatis, evangelicam vobis parabolam refero, quomodo ille decem millium talentorum debitor, remissionem omnium a domino consecutus sit, procidit et oravit. « Misericordia enim » motus, inquit, dominus ejus, etiam debitum ei remisit [1]. » Vidisti misericordiam domini ? Ille procidit, et rogavit ut longius sibi tempus præfiniretur. « Patientiam habe in » me, inquit, et omnia tibi reddam [2]. » Sed bonus Dominus, misericors, nostrique curam agens, supplici propitius, non solum quantum petiit, sed quantum ne cogitare quidem ausus fuit, dedit. Is enim ejus mos est, ut vincat, et præveniat petitiones nostras. Illo itaque orante ut severitatem dominus remitteret, et promittente soluturum se omnia, Dominus bonitate sua vincens nostra delicta, misericordia motus, dimisit eum, debitumque totum ei remisit. Vidisti quid servus oraverit, et quantum ei dominus dimiserit ? vide e diverso et servi insolentiam : cum deberet enim, secundum tantam benignitatem et ineffabilem beneficentiam sibi exhibitam, et ipse erga proximum bene affectus esse, contrario prorsus modo se gessit. Egressus enim, inquit, ille qui decem millium talentorum remissionem assecutus erat. Audite, obsecro, diligenter ; quæ illi acciderunt, sufficiunt ad corripiendas animas nostras, et ad persuadendum ut tollatur gravis ille morbus e mente nostra. » Hic igitur, inquit, egressus invenit unum e con-

[1] Matth. XVIII, 27. — [2] Ibid. 26.

» servis suis, qui debebat sibi centum denarios [1]. » Vide quantum interest. Hic conservus debebat centum denarios, illic dominus erat qui repetebat decem millia talentorum : nihilominus, quia vidit supplicantem et orantem, dimisit. « At iste apprehensum servum suffocabat, dicens : Redde » mihi si quid debes [2]. » Quid igitur ? « Procidens, inquit, con» servus ejus [3]. » Vide quomodo subinde Evangelista verbum, « Conservus, » versat, non temere, sed ut discamus illos pares omnino fuisse. Verumtamen conservus ei supplicabat eodem modo, quo ille antea domino, dicens : « Patien» tiam habe in me, et omnia tibi reddam [4]. » Ille autem, in» quit, egressus, conjecit illum in carcerem, donec omne debitum sibi numeraret [5]. » O animum summe ingratum ! adhuc recenti memoria tenebat quanta dominus liberalitate secum egerat, neque sic aliqua commiseratione motus est : sed prius quidem suffocabat, nunc vero in carcerem conjecit.

VII. Cæterum vide quid sequatur. « Ut viderunt, inquit, » conservi illius, contristati sunt [6] : » et ut venerunt ad dominum suum, rem omnem declararunt. Non ille quidem qui ita male affectus erat ; quomodo enim potuisset, in carcerem conjectus ? sed alii conservi, et qui nulla injuria affecti, quasi injuria affecti, ita mœsti erant, dominumque adeuntes, rem narraverunt. Jam vide domini indignationem. Tunc accersito eo, inquit, dicit : « Serve nequam. » Vere hic videre licet quam perniciosum sit injuriarum reminisci. Quoniam cum decem millia talenta exigebat, non vocavit eum malum : sed nunc cum conservo crudelis fuit : « Serve nequam, inquit, omne debitum remisi tibi, » quia rogasti me [7]. » Vide quomodo declarat ingentem ejus malitiam. Num aliquid amplius fecisti ? inquit. Nonne pau-

[1] Matth. XVIII, 28. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 29. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 30. — [6] Ibid. 31. — [7] Ibid. 32.

cula tantum verba dixisti, et suscepta petitione tua totum illud grande et immensum debitum remisi? « Nonne et te » misereri oportebat conservi tui, sicut ego tui misertus » sum [1]? » Qua dignus eris venia, si ego dominus tuus tantum pondus debitorum propter illa nuda verba dimisi : tu autem conservi tui, qui est ejusdem naturæ, non est misertus, neque inflecti potuisti, neque recordatus eorum, quæ a me concessa sunt, ullam commiserationem præ te tulisti, sed inhumanus fuisti et crudelis, conservique misereri noluisti? idcirco hic tandem reipsa disces quantorum tibi ipsi malorum auctor fueris. « Et iratus dominus ejus » tradidit illum tortoribus. » Vide et nunc ipsum irasci ob inhumanitatem erga servum, et tortoribus illum tradere : id quod prius non fecit, cum tot debitorum reus esset, nunc fieri jubet. « Tradidit enim illum tortoribus, donec » omne debitum redderet [2]: » donec, inquit, decem millia talenta, quæ jam remissa erant, dinumeraret. Magna et ineffabilis Dei clementia : cum ipse quidem debitum repeteret, ad nudas tantum preces totum remittit : cum autem in conservum videt crudelem et inhumanum, suam revocat liberalitatem, monstrans illi ex re ipsa quo pacto non tam illum, quam seipsum offendisset. Et sicut ille conservum in carcerem conjecit, donec debitum redderet : ita et ipse tortoribus traditur, donec quod debebat numeraret. Hæc autem non de talentis et denariis simpliciter dixit, sed de peccatis erat sermo et delictorum magnitudine, ut discamus nos quidem infinitorum peccatorum pœnas Domino debentes, propter ineffabilem illius misericordiam, remissionem ab ipso accipere. Si vero erga conservos et proximos, et eos, qui eamdem quam nos naturam sortiti sunt, crudeles et inhumani fuerimus, et quæ in nos commissa sunt non dimiserimus, sed pro re frivola molesti

[1] Matth. XVIII, 33. — [2] Ibid. 34.

fuerimus; quantum enim interest inter centum denarios, et decem millia talenta; tantum et inter ea, quæ nos in Dominum, et ea, quæ congeneres in nos deliquerunt; tunc et nos in indignationem Domini incidemus, et ea, quæ jam antea dimissa erant, solvere iterum in tormentis cogemur. Porro ut diligenter discamus parabolam hanc, ob animarum nostrarum salutem a Domino adductam, audi quæ inferuntur : « Sic et Pater vester cœlestis faciet vobis, inquit, » si non unusquisque fratri suo remiseritis e cordibus vestris delicta illorum[1]. » Magnum parabolæ lucrum, modo attendere voluerimus. Quid enim tantum poterimus dimittere, quantum nobis a Domino dimittitur? Et nos quidem si hoc voluerimus, conservis remittimus; ipsi vero a Domino remissionem accipimus. Et vide ut diligenter singula sunt dicta. Non enim dixit simpliciter : « Si non dimiseritis hominibus peccata, » sed : « Si non unusquisque fratri suo » remiseritis e cordibus vestris delicta illorum. » Adverte quomodo vult cor nostrum in quiete et tranquillitate esse, et mentem nostram a perturbationibus alienam, affectionibusque omnibus liberam, plurimumque nos erga proximum dilectionis studium declarare. Et alio quoque loco iterum dicentem audire licet. « Si dimiseritis hominibus » delicta illorum, dimittet et vobis Pater vester cœlestis[2]. » Ne igitur putemus, dum hoc facimus, nos alteri gratificari, aut magnum quoddam beneficium apud illum deponere. Nam ipsi sumus qui beneficio fruimur, et multum lucri inde nobis conciliamus : sicut etiam si hoc non fecerimus, omnino nihil eos lædere poterimus, nobis ipsis autem intolerabilem gehennæ pœnam paramus. Idcirco, obsecro ut cogitantes hæc, nunquam admittamus, ut eorum qui nos contristarunt, vel alias offenderunt, injuriæ reminiscamur, vel inimico animo erga illos afficiamur : sed considerantes

[1] Matth. XVIII, 34. — [2] Id. VI, 14.

quanta hoc nobis afferat beneficia, et quantam apud Dominum fiduciam, et ante omnia, quod reconciliari cum iis, qui nos injuria affecere, peccatorum nostrorum absumptio quædam sit, festinemus et anhelemus ut paratum inde lucrum reputantes, tam officiosi in eos simus, qui nos offenderunt, quam sumus in eos, qui vere nobis benefaciunt. Nam si sapimus, non ita nobis prodesse poterunt, qui benevoli in nos sunt, et demereri cupiunt, ut istorum cultus et observatio divinum favorem nobis conciliabit, nosque sarcina peccatorum levabit.

VIII. Cogita, obsecro, dilecte, quanta sit hujus virtutis magnitudo, et disce vel ex præmiis, quæ propter illam universi Dominus promisit. Nam cum dixisset : « Diligite inimicos vestros, benedicite eis, qui persequuntur vos, orate » pro calumniantibus vos[1] : » quia sublimia sunt præcepta, summumque verticem tangentia, inquit : « Ut efficiamini » similes Patri vestro, qui in cœlis est : quia solem suum » oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et » injustos[2]. » Vidisti quantum facultas fert humana, cui similis fiat, qui non solum non ulciscitur eum qui offendit, sed et pro eo orare studet ? Ne igitur negligentia nostra talibus nos fraudemus bonis, et præmiis, quæ omnem sermonem transcendunt ; sed modis omnibus boni hujus operis nobis cura sit, cogaturque et erudiatur mens ut pareat Dei præceptis. Nam propterea hanc admonitionem et ego nunc feci, et parabolam in medium attuli ; et quanta sit hujus boni operis magnitudo, et quantum inde lucrum nobis accrescat, ostendi, ut cum adhuc tempus est, si quis ex vobis est, qui alium habeat sibi infensum, operam det ut officiose reconcilietur. At ne quis mihi dicat : Semel atque iterum oravi, et non assensit ; si hoc sincere faciamus, non prius quiescamus, donec multa sedulitate victoriam

[1] Matth. v, 44. — [2] Ibid. 45.

adepti, illum nobis conciliemus, et a suis in nos inimicitiis abducamus. Numquid illi aliquid largimur? in nos transeunt beneficia : Dei favorem hinc assequimur, peccatorum nostrorum veniam consequimur, magnam apud Dominum fiduciam accipimus. Si hoc fecerimus, poterimus pura conscientia ad sanctam terribilemque hanc mensam accedere, et verba illa, quæ precationi inserta sunt, fideliter dicere. Sciunt initiati quid dicatur. Proinde uniuscujusque conscientiæ relinquo quomodo, mandato illo impleto, per illud terribile tempus hæc fidenter dicere possimus. Quod si negligentes fuerimus, quanta hinc nobis condemnationis causa, qui cum ea, quæ sunt dictis nostris contraria, faciamus, audemus temere verba precum pronuntiare, et majorem nobis ipsis ignem extruere, iramque Dei in nos provocare? Gaudeo et lætor, quia video vos tanta voluptate quæ dicimus audire, et plausu ostendere vos studere promptos esse, et ad dominici moniti adimpletionem paratos. Hæc enim animarum nostrarum medicina est, hoc vulnerum nostrorum pharmacum, hæc optima Deo placens via, hoc certissimum animæ Dei amantis indicium, suscipere omnia propter legem Domini, et a cogitationum infirmitate non retrahi, sed affectionibus imperare, animo versare beneficia nobis a Deo quotidie exhibita, et quantumvis conemur, vix minimam partem exponere poterimus eorum, vel quæ olim in nos collata sunt, vel quæ quotidie accipimus, vel quæ in futurum reposita sunt bona, si voluerimus mandata Domini opere complere. Igitur hinc exeuntes, istud imprimis agendum quique proponant, et quasi ad thesaurum maximum festinent, neque vel minimum differant. Etiamsi labore, vel inquisitione, vel longo itinere opus sit, etiamsi molestiæ multæ sint, omnia hæc auferamus impedimenta. Unica nobis cura sit, quomodo mandatum Domini adimpleamus, et obedientiæ nobis af-

feratur merces. Num ignoro grave et molestum videri ad eum, qui hostiliter in te affectus sit, abire, cumque eo stare et loqui? At si mandati cogitaveris dignitatem et mercedis magnitudinem, et quo pacto non in illum, sed in te recurrant beneficia, omnia tibi levia facilia videbuntur. Hæc igitur in mentibus nostris versantes, consuetudinem nostram vincamus, piaque mente dominica mandata adimpleamus; quo et a Christo remunerari mereamur, gratia et misericordia bonitatis ejus, cum quo Patri, et sancto Spiritui sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXVIII.

Et dixit Dominus Deus ad Noë, et ad filios ejus cum eo, dicens: Ecce ego statuo testamentum meum vobiscum, et cum semine vestro post vos, et omni animæ viventi vobiscum, tam in volucribus, quam in pecudibus, et omnibus bestiis terræ [1].

I. Heri proposita benedictione, quam consecutus est Noë a Domino; qui post egressum ex arca altare ædificavit, et oblatis in gratiarum actionem hostiis, gratum exhibuit animum, ulterius neque progredi, neque lectionem totam enarrare, neque quantam benignus Deus erga justum virum indulgentiam et sollicitudinem exhibuerit, ostendere potuimus: nam sermonem nostrum, quia longius excurrebat, celeriter succidimus, ut ne multitudine jam dictorum vestra memoria obrueretur, non sine jactura eorum, quæ dicenda erant. Non enim hoc solum nobis curæ fuit, ut multa diceremus, sed ut tanta, quæ

[1] Gen. IX, 8-10.

vobis facile sit mente capere, quo cum lucro hinc abire liceat. Nam si nos plura quam par sit dixerimus, et vos nihil inde lucri percipiatis, quæ utilitas? Scientes igitur nos propter vestram utilitatem hunc laborem suscipere, et sufficientem nos mercedem accepisse credere, si vestrum videamus profectum; et vos diligenter quæ dicuntur tenere in sinibus animi vestri reposita, continuo ea memorantes et ruminantes. Memoria enim olim dictorum faciet ut majori facilitate dicenda capere possitis, atque ita progressu temporis cæteros etiam docere. In hoc enim plane invigilamus et incumbimus, ut omnes vos perfecti et consummati sitis, et nihil eorum, quæ in divinis Scripturis continentur, vos lateat. Etenim eorum notitia, si vigiles sobriique esse volumus, et ad melioris vitæ frugem plurimum nobis conferet, alacrioresque ad virtutis labores efficiet. Nam cum doceamur omnibus Justis magnam apud Deum esse fiduciam, qui afflicti et tentati per totam vitam suam, patientiam et gratum animum declararunt, et sic præmia sunt adepti : quomodo non et nobis curæ erit, ut eamdem incedamus viam, quo et eadem præmia obtineamus? Ideo obsecro ut quotidie aliquid accedat boni operis, et crescat vestrum ædificium spirituale, ac bona opera, quæ olim fecistis, caute diligenterque custodiatis, et si qua adhuc desiderantur adjiciatis; ut sic in summum virtutis perveniatis fastigium, in nostram gloriam, in ædificationem Ecclesiæ, in honorem Christi. Sane ego videns inexplebile vestrum erga spiritualem doctrinam studium, etiamsi conscius sim magnæ meæ tenuitatis, non intermitto quotidie convivium ex divinis Scripturis apparare, et quæcumque Dei gratia propter suam benignitatem et vestram utilitatem suppeditaverit, vestris auribus proponere. Age igitur et hodie indicemus charitati vestræ eminentem Dei benignitatem, quam hu-

mano generi contulit, et ob id verba, quæ Deus ad Noë dixit, afferamus. « Et dixit Deus ad Noë, et filios illius. » Postquam benedixit illum et filios illius, et dixit : « Cres» cite et multiplicamini, » et tradidit illis dominium super bruta omnia, potestatemque dedit hisce quasi oleribus herbarum vesci, nec non et mandavit ut carnes in sanguine non comedant : adhuc gerens curam Justi et posteritatis, beneficiisque nostrum genus ubertim afficiens, denuo majora adjicit beneficia et inquit : « Dixitque Do» minus Deus Noë et filiis illius cum ipso, dicens : Ecce » statuo testamentum meum vobiscum, et semini vestro » post vos, et omni animæ viventi vobiscum a volucribus » et pecoribus, et omnibus bestiis terræ quæcumque sunt » vobiscum ; et omnibus quæ egressa sunt ex arca, et sta» tuam testamentum meum vobiscum. Et non morietur » ultra omnis caro ex aquis diluvii ; nec erit ultra diluvium » aquæ, quod omnem terram corrumpat[1]. » Quia verisimile erat Justum illum adhuc in angore esse, et mentem illius formidine teneri, et siquando ingrueret parvus aliquis imber, futurum tristem et attonitum, quasi denuo talis tempestas mundum involutura esset, ideo ut et ipse fidere posset posteritasque omnis, optimus Deus probe sciens illum vel minimam rem turbare posse ; nam præteritorum experientia ad formidinem incutiendam multum habet momenti. Itaque quia verisimile erat Beatum hunc parvam ob pluviam formidaturum, idcirco benignus Deus, quasi fiduciam illi adhibiturus, et ab omni formidine solutum, in magnam securitatem et jucunditatem inducturus, promittit ipsi se ejusmodi pœnam ultra non esse illaturum.

II. Et quidem pridem et ante benedictionem hoc promiserat dicens, quemadmodum audivistis : « Non adjiciam » ultra ut maledicam terram[2] » : etiamsi hominum malitia

[1] Gen. IX, 8-11. — [2] Id. VIII, 21.

increscat, non tamen ego humanum genus tali subjiciam pœnæ. Nam monstrando ineffabilem suam benignitatem, idipsum nunc denuo promittit, ut bene confidat Justus, nec cogitet apud se, ac dicat : « Cum olim benedictionem generi nostro dedisset, et ut valde multiplicaretur effecit, communem tamen illam omnium internecionem invexit. » Ut igitur omnem e cogitationibus illius tumultum expelleret, et certo constaret ipsi non fore ultra rem similem : « Quemadmodum, inquit, diluvium ex misericordia induxi, ut et malitia impediatur, neque ulterius progredi possit : ita et nunc eadem misericordia polliceor me id non ultra facturum, ut seposito omni mœrore, præsentem vitam transigatis. » Ideo dixit : « Ecce statuo testamentum meum, » hoc est, pactum ineo. Sicut in humanis negotiis, si quis promittit aliquid, pactum facit, magnam præbens securitatem : ita et bonus Dominus inquit : « Ecce statuo testa» mentum meum. » Et bene dixit : « Statuo, » pro eo, quod est : « Ecce ego instauro ea quæ ex peccatorum pernicie acciderant, et « Statuo testamentum meum vobiscum et cum » semine vestro post vos. » Vide clementiam Domini, quasi diceret : « Non tantum vobiscum statuo pactum ; sed et iis qui vos sequentur, stabilem et firmum fore pronuntio. » Postea ut suam declaret liberalitatem, inquit : « Et omni » animæ viventi vobiscum, a volatilibus et a pecoribus, » et omnibus bestiis terræ, quæcumque sunt vobiscum ex » omnibus quæ egressa sunt ex arca : et statuam testamen» tum meum vobiscum, et non morietur omnis caro ultra » ab aqua diluvii, et non ultra erit diluvium aquæ, ut » corrumpat omnem terram. » Vidisti pactorum magnitudinem ? vidisti promissionum ineffabilem liberalitatem ? Considera quomodo benignitatem suam denuo usque ad bruta et feras extendat, et merito quidem. Quod enim sæpe dixi, hoc et nunc dico. Nam quia propter hominem

hæc producta sunt, ideo et illorum beneficiorum partem habent, quæ homini concessa sunt. Et videtur quidem commune esse pactum ipsi et brutis, sed non ita est. Nam et hoc ad hominis solatium factum est, ut scire possit in quanto sit honore, quod non solum in se collocentur beneficia, sed propter se in alia quoque animalia extendatur liberalitas Domini. « Et non morietur, inquit, » omnis caro ultra ab aqua diluvii, et non erit ultra diluvium, ut corrumpat omnem terram. » Vidisti quomodo et semel et iterum et sæpius polliceatur se non ultra immissurum communem omnium internecionem, ut ex mente Justi hanc sollicitudinem adimat, et de futuris bonam spem ille habeat? Dein non suam naturam spectans, sed nostram infirmitatem, non contentus est promissione sua quam verbis dedit : sed iterum ostendit quomodo se nostræ infirmitati attemperet, et signum dat, quo perpetuo durante, tali metu humanum genus liberari possit; ut etiamsi sæpe pluviæ deferantur, et violentæ tempestates fiant, etsi aquarum magna sit inundatio, neque sic mutuendum sit, sed confidendum nobis ad datum signum respicientibus. « Et dixit Dominus Deus ad Noë : Hoc est signum testa- » menti, quod ego do inter me et te [1]. » Vide quanto honore Justum dignatur : ita enim cum eo paciscitur quasi homo homini loquens et dicit : « Hoc est signum testamenti, quod » ego do inter me et te, et omnem animam viventem, quæ » vobiscum est in generationes æternas [2]. » Vidisti quomodo signum dandum omni viventi duraturum sit in generationes æternas? non solum communiter omnibus viventibus dat signum, sed et perpetuum et æternum illud facit, quamdiu mundus subsistet. Quodnam ergo signum est? « Arcum meum pono in nube, et erit in signum fœderis » inter me et terram [3]. » Ecce post pollicitationem verbo

[1] Gen. IX, 12. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 13.

factam, et hoc signum do, Iridem dicens, quam aliqui fieri dicunt sole radios suos contra nubes mittente. Si sermo meus, inquit, non sufficit, ecce et signum do nunquam ulterius talem me pœnam inducturum. Hoc ergo signum videntes a formidine liberemini. « Et erit, cum nubilavero, inquit, nubes super terram, et apparebit arcus » meus in nube, et recordabor testamenti mei, quod est » inter me et vos, et inter omnem animam viventem in » omni carne [1]. » Quid dicis, o beate Propheta? Recordabor, inquit, testamenti mei, hoc est, pacti mei, promissionis, pollicitationis; non quia ipse opus habeat recordatione, sed ut nos ad illum signum respicientes, nihil durum suspicemur, sed statim recordemur divinæ promissionis, et confidamus nihil nos tale passuros.

III. Vidisti quantum Deus se propter nostram infirmitatem demittat, quantam curam gerat nostri generis, quantam misericordiæ magnitudinem declaret, non quia hominum conversionem vidit, sed ut per omnia nos doceat ingentem suam bonitatem? Et non erit ultra aqua in diluvium, ita ut deleat omnem carnem; non amplius erit ejusmodi pluvia. Quia scivit hoc timere humanam naturam, vide quomodo continuo hoc pollicetur, quasi dicens: « Etiamsi videritis multos imbres demitti, ne quid inde durum suspicemini aut metuatis. Non enim erit aqua in diluvium, ita ut deleat omnem carnem: talis imber non erit ultra, tantam indignationem non ultra experietur humanum genus. Et erit, inquit, arcus meus in nube, et videbo ut recorder testamenti æterni inter Deum, et inter animam viventem in omni carne. » Considera quomodo volens humanam naturam ad fidem et firmam persuasionem inducere, tanta verborum usus sit attemperatione. « Et videbo, inquit, ut recorder testamenti mei. »

[1] Gen. IX, 14, 15.

Ergo-ne visus ipsum in memoriam ducit? Non ut hoc suspicemur, absit; sed ut, quando videmus signum hoc, Dei promissioni confidamus, certi non esse possibile Dei promissiones intercidere. « Et dixit Deus, inquit, ad Noë: » Hoc signum testamenti mei, quod posui inter me, et inter » omnem carnem, quæ est super terram. » Accepisti, inquit, signum id, quod dedi inter me et omnem carnem, quæ est super terram. Ne ultra confundaris mente, ne turberis animo: sed ad hoc respice, et ipse bonam spem habeto, et omnes, qui post te futuri sunt, hinc consolationem accipiant, et aspectus signi fiduciam eis præstet quod nunquam talis tempestas terram invasura sit. Nam quamvis peccata hominum crescant, ego tamen quæ promisi adimplebo, et nunquam talem indignationem in omnes exhibebo. Vidistis quam ingens sit Domini bonitas? vidistis quantum ad nostram vilitatem verbis se demittat? vidistis ejus erga nos providentiæ magnitudinem? vidistis promittentis liberalitatem? Non enim beneficium suum usque ad duas, vel tres, vel decem generationes extendit, sed promisit quandiu subsistet mundus extendendum: ut ex utroque emendatiores reddamur, et ex eo quod illi propter multitudinem peccatorum tali pœna puniti sunt, et ex eo quod ille per ineffabilem misericordiam suam, nos tanta promissione dignatus est. Nam cordatos beneficia magis quam pœnæ alliciunt ad mandata servanda. Igitur ne simus ingrati. Nam si nos, antequam ullum bonitatis specimen exhibuerimus, imo etiam cum pœnis digna fecerimus, tanta dignatus est beneficentia: si grati fuerimus, et de prioribus gratias retulerimus, converterimusque nos ad meliora, quanta tum denique nos dignabitur liberalitate et gratia? Si enim indignis ita benefacit, et tam benignus est peccatoribus; si a peccatis destiterimus, et virtutem sectemur, quæ non consecu-

turi sumus? Enimvero hac de causa prior ipse multa in nos beneficia confert, et cum peccaverimus, iterum nobis veniam impartit, et supplicia non e vestigio infert: ut per omnia nos alliciat, et dum benefacit, et dum tolerat. Sæpe etiam dum aliquos punit, alios per hoc inducere vult, ut illorum metu castigati, supplicii periculum effugiant. Vidisti sapientissimi Dei benignitatem, quomodo omnia, quæ per ipsum fiunt, propter unum solum, nempe salutis nostræ causa fiant? Hæc itaque cogitantes, ne simus desides, ne virtutem negligamus, ne prætereamus leges ab illo statutas. Nam si viderit nos converti, et quiescere, et principium aliquod ponere, ipse quoque sua simul afferet, facietque nobis omnia levia et facilia, et non permittet ut virtutis labores sentiamus. Nam quando anima ad Deum cogitationem suam intendit, non jam decipi potest a visibilium aspectu: sed præteriens omnia, ea quæ non videntur corporalibus oculis, quæ nullam sciunt vicissitudinem, sed perpetuo manent, fixaque sunt ac immota, diligentius speculatur, quam ea quæ in conspectu sunt posita. Tales enim mentis sunt oculi, qui ad illorum spectaculum continuo intendunt, et supernis radiis illustrati, omnia quæ in hac vita sunt, quasi umbram et somnium transeunt: non ulli ultra deceptioni obnoxii sunt, neque circumveniri possunt, sed etiamsi opes viderint, statim derident: scientes quod fugitivo quovis infideliores ab uno ad alium transeant, et nunquam apud eumdem subsistant, et infinita mala possidentibus afferant, quos et in ipsum malitiæ, ut ita dicam, præcipitium impulsos deturbant. Et si corporis formositatem rursus intuiti fuerint, non illa subvertuntur, cogitantes tam fluxam et instabilem illam esse, ut superveniens morbus repente omnem illam formam obscuret, et ut nonnunquam ante morbum, si invaserit senectus, facies, quæ antea for-

mosa erat, fiat deformis, et injucunda: mors autem superveniens, omnem corporis pulchritudinem perdat. Et si quem viderint gloria et potentia instructum, et qui in summum dignitatum verticem pervenerit, omnique felicitate fruatur, etiam illum prætereunt, quasi nihil stabile et solidum habentem, sed de illis gloriantem, quæ fluminibus ipsis ocyus præterlabuntur. Quid enim omni hujus vitæ gloria vilius, quæ flori herbæ confertur? « Omnis » enim gloria hominis, inquit, sicut flos fœni [1]. »

IV. Vidistis, dilecti, quam acute videant oculi fidei, si quando in Deum mens intenta fuerit? vidistis quomodo a nulla re visibili decipi possunt, sed rectum habent rerum judicium, neque in ullo falluntur? Sed si gratum est, iterum ad contextum sermonis revertamur, et paucis propositis finem loquendi faciamus, ut dictorum memoria menti vestræ infigatur. Nam postquam Scriptura sermonem de divino signo finivit, nos iterum docere vult alia, quæ ad Justum illum et filios illius pertinent, et dicit: « Erant autem filii Noë, qui de arca egressi sunt, Sem, Cham, Japheth. Cham autem erat pater Chanaan. Tres sunt hi filii Noë; ab istis dispersi sunt super omnem terram [2]. » Dignum hic fuerit ut inquiramus quare divina Scriptura, hos tres filios commemorando, subdit: « Cham autem erat » pater Chanaan. » Ne putetis, obsecro, hoc absque causa fuisse adjectum, nihil enim in divina Scriptura continetur, quod non aliqua ratione dictum sit, quæ non et latentem in se habeat utilitatem. Quare ergo significavit: « Cham » autem erat pater Chanaan? » Voluit per hoc nobis illius intemperantiam ingentem subindicare, ac neque calamitatis magnitudinem illum coërcere potuisse, neque tantam in arca angustiam irrefrenatam illius concupiscentiam sedavisse: sed quamvis frater ejus major nondum filios pro-

[1] Isaï. xl, 6. 1 Pet. 1, 24. — [2] Gen. ix, 18, 19.

creavisset, hunc incontinentiæ deditum, in tempore tantæ indignationis, et generalis interitus, quo orbis comprehensus est, rei venereæ deditum fuisse, et cupiditatis intemperantiam non refrenavisse, sed jam statim ab initio animi sui pravitatem demonstrasse. Itaque cum non multo post propter contumeliam in parentem, maledictionem suscepturus esset ejus filius Chanaan, ideo Scriptura divina id prius assignavit, filiique nomen declaravit, ac simul patris intemperantiam, ut cum postea videris illum magna ingrati erga patrem animi signa dare, scire possis ipsum jam olim talem fuisse, utpote neque a tanta calamitate emendatum. Sufficere enim debebat ad extinguendam libidinem tantus mœror; nihilque flammam et insaniam hanc ita comprimere potest, ut tristitiæ vehementia, et calamitatis magnitudo. Igitur qui in tanta malorum vi tantæ rabiei et insaniæ in procreandis liberis fuit, qua venia dignus fuerit? At hic nobis alia quæstio nascitur, celebris illa et quæ ubique circumfertur: « Quare, patre peccante, filius maledictum accipit? » Sed ne longum sermonem nunc faciamus, in aliud tempus illam reponemus, ut cum ad eum locum pervenerimus, tunc et solutionem afferamus, quam Deus donaverit. Nihil enim in sacra Scriptura, sicut dixi, invenire licet, quod absque ratione aliqua sit scriptum. Hoc igitur interim exploratum est nomen filii non absque causa fuisse a Mose commemoratum, cum dixit: « Cham autem erat pater Chanaan. Tres, inquit, » sunt hi filii Noë, et ab iis dispersi sunt super omnem » terram. » Neque hoc dictum obiter prætereamus, dilecti, sed cogitemus ex illo ipso virtutis Dei magnitudinem. « Tres, » inquit, erant hi filii Noë, et ex illis dispersi sunt super om» nem terram. » Quomodo ex tribus tanta multitudo succrevit? quomodo potuerunt sufficere? quomodo ex paucis illis totus mundus constitutus? quomodo eorum perman-

serunt corpora? Non medicus erat, qui medicinam adhiberet, neque alia cura. Nondum enim erant civitates conditæ, sed post tantam miseriam, et vitam illam in arca, e qua macerati et confecti ob compressionem exierunt, et in tanta solitudine existentes, et ineffabili vastitate, quomodo non enecati sunt? quomodo non perierunt? Timorem enim et metum, dic, oro, non putas commovisse eorum mentem, et concussisse animum? Ne admireris, dilecte: Deus enim erat qui omnia faciebat, et Deus naturæ opifex erat qui omnia impedimenta auferebat mandato suo, quo dixit: «Crescite et multiplicamini, et implete ter»ram[1].» Hoc enim incrementum dedit. Quia et Israëlitæ cum in Ægypto in luto et latere conficiendo onerati essent, in tanto majorem multitudinem excrescebant, quo magis opprimebantur[2], et neque immisericors et crudele præceptum Pharaonis, quo præcipiebatur masculos in flumina projici; neque vexatio illa, quam a præfectis operarum patiebantur, valuit imminuere illorum multitudinem, sed magis magisque numero augebantur. Erat enim divina dispensatio, quæ omnia ex adversis operabatur.

V. Quando igitur Dominus præcipit, ne quæras ut humano more opera perficiantur. Potentior enim quam natura, non eget naturæ serie ac ministerio; sed et per ea, quæ alioquin impediunt, res adauget. Eo modo et nunc per tres illos totum orbem implevit. «A tribus enim illis, in»quit, dispersi sunt in universam terram.» Vidisti Dei potentiam? vidisti quomodo, etsi sint multa obstacula, nihil tamen illius moratur voluntatem? Idipsum et in fide licebit videre. Cum enim tales essent qui oppugnarent, tot qui insidiarentur, et reges, et tyranni, et populi insurgentes, et omnia facientes ut extinguerent scintillam fidei, per insidiatores, per eos, qui vetare volebant, tanta pietatis flam-

[1] Gen. 1, 22. — [2] Exod. 1, 12 et seqq.

ma erupit, ut totum orbem habitatum et inhabitatum invaserit. Etiamsi ad Indos abieris, et ad Scythas, et ad fines orbis terræ, etiamsi ad ipsum Oceanum, ubique invenies Christi doctrinam illustrantem omnium animos. Quod enim admirabile et stupore plenum, piæ religionis doctrina ipsas barbaras nationes convertit, ita ut philosophari didicerint, et abjecta pristina consuetudine ad pietatem translatæ sint. Et sicut per tres illos hominum genus multiplicavit universi Conditor : ita quoque et in fide per undecim piscatores illitteratos et idiotas, qui neque os aperire audebant, omnem sibi orbem attraxit, atque illitterati isti, et idiotæ, et piscatores, Philosophorum obturaverunt ora, et transcurrerunt orbem quasi alati, seminantes veritatis sermonem, et spinas exsecantes, et pristinas affectiones revellentes, Christique leges ubique plantantes; ac neque quod pauci essent, neque quod privati et illitterati, neque quod austera et insolita juberent, neque quod veteri consuetudine humanum genus præventum esset, obstaculo eis esse potuit : sed prævia gratia sustulit hæc omnia, magnaque facilitate operati sunt omnia, per ipsa obstacula majorem accipientes alacritatem. Enimvero interdum flagellati decedebant gaudentes, non propter flagella simpliciter, sed, » Quia pro nomine Christi digni habiti sunt ignominiam » pati[1] : » interdum autem in carcerem conjecti, posteaquam ab Angelo educti fuerunt[2], iterum eadem continuaverunt; et in templum abeuntes, doctrinæ sermonem seminaverunt, populos quasi piscando ad pietatem inducentes; et iterum detenti, non solum non segniores inde facti sunt, sed et majorem libertatem præ se tulerunt, in medio insanientis populi et dentibus frementis stantes, ac dicentes : « Obedire oportet Deo magis quam hominibus[3]. » Vidisti libertatis magnitudinem? vidisti illitteratos piscatores

[1] Act. v, 41. — [2] Ibid. 19. — [3] Ibid. 29.

contemnere tot furentes populos, et ad cædes ac mactationes paratos? At tu, dilecte, audiens hæc omnia, ne tribue illis, sed divinæ gratiæ, quæ confirmabat et instruebat illorum alacritatem. Quia et ille beatus Petrus, cum ex utero matris claudum rectum faceret, omnibus obstupescentibus et admirantibus, gratum ipse animum declarans, inquit: « Viri, quid nos intuemini, quasi nostra potentia vel pie- » tate fecerimus illum ambulare[1]. » Quare, inquit, sic obstupescitis, et stupefacti estis in hac re? Num nos sumus hoc operati, vel propria virtute incolumitati illum restituimus, et ambulare fecimus? « Quid nos intuemini? » Nihil amplius nos attulimus, quam quod linguam nostram commodavimus. Qui autem omnia fecit, Dominus est, et ille naturæ Conditor, Deus Abraham, Isaac, et Jacob, quos Patriarchas censetis. « Ille, quem vos tradidistis, et » negastis coram facie Pilati judicantis illum dimittendum, » ille est qui omnia operatus est, quem vos sanctum et jus- » tum negastis, et petiistis virum homicidam vobis tradi: » Principem autem vitæ condemnastis, quem Deus excitavit » a mortuis, cujus nos testes sumus, et in fide nominis illius, » hunc quem videtis et nostis, solidavit nomen illius, et fi- » des quæ per ipsum, dedit huic incolumitatem coram om- » nibus vobis[2]. »

VI. Magna liberi hujus sermonis excellentia; ingens et ineffabilis vis gratiæ superne illis collatæ; manifestissima resurrectionis demonstratio Beati illius in dicendo libertas fuerit. Quod enim majus miraculum illo quis quæreret, cum is, qui ante crucem etiam abjectæ puellæ minas ferre non potuit, nunc ad eum modum adversus Judæorum populum insurgit, tantaque fiducia, solus cum esset, contra tantam, tamque furentem multitudinem stat adversus, et loquitur quæ insaniam illorum magis exasperare queant?

[1] Act. III, 12. — [2] Ibid. 13 et seqq.

Vidisti, dilecte, id quod in procemio dicebam, etiam nunc declaratum? Quod si quis amore in Deum accendatur, non postea feret ea, quæ sub corporeorum oculorum aspectum cadunt; sed aliis instructus oculis, oculis inquam fidei, illa semper speculatur, et ad illa mentem habet intentam, ambulansque in terra, tanquam municipatum habens in cœlis, ita omnia agit, nullis humanis præpeditus a virtutis cursu. Nam qui talis est, non posthac respicit ad splendida hujus vitæ, neque ad dura et aspera, sed omnia illa prætercurrit, ad patriam suam festinans. Et sicut qui corporalem hunc cursum magna contentione peragit, nullum occurrentium videt, etiamsi sæpius in illum incidat; sed animo ad cursum intento, facile omnia transit, festinans ad destinatum scopum: eodem modo, qui cursum virtutis peragere festinat, et a terra in cœlum ascendere concupiscit, omnia quæ videntur deorsum relinquit, et totum se cursui dedit, neque prius subsistit, neque a visibili quapiam re detinetur, donec in verticem ascendere potuerit. Ei enim, qui sic affectus est, etiam quæ videntur esse terribilia in præsenti vita, contemptibilia fiunt: et qui talis est, neque gladium timet, neque præcipitium, neque ferarum dentes, neque tormenta, neque lictorum manus, neque aliquid triste in hac vita, sed etsi carbones videat substratos, quasi prata et paradisos videns transilit; et si aliam quamdam tormentorum speciem intentari videat, non deficit ad aspectum, neque aversatur. Desiderium enim futurorum mentem ipsius transtulit, et quasi frustra corpore amictus, ita affectiones suas moderatur, et superna gratia munitus, corporis dolores ne sentit quidem. Quocirca, obsecro ut, quo facile virtutis labores ferre possimus, magnum habeamus in Deum amorem et desiderium, et illuc mente nostra intenta, a nulla re hujus vitæ supplantemur in cursu illo, sed futurorum bonorum fruitio-

nem continuo cogitantes, omnes hujus vitæ molestias mansuete feramus, et neque ignominia nos contristet, neque inopia gravet, neque morbus corporis mentis sensum emolliat, neque quod contemnamur despiciamurque ab hominum turba, id segniores nos faciat in virtutis studio : sed omnibus iis, quasi pulvis essent, excussis, assumptoque generoso et sublimi spiritu, magnum per omnia fortitudinis specimen exhibeamus; et sicut heri vestram charitatem obsecravi, cum inimicis magna alacritate conciliemur, et ex animabus nostris affectionum eliminemus reliquias, et si qua concupiscentia prava interturbet, eam effugemus : et si furor ad iram extimulet, comprimamus hunc æstum cantu spiritualium admonitionum, ostendentes quam perniciosæ sint affectiones. « Vir enim, inquit, iracundus, non honestus » est[1]. » Et iterum : « Qui irascitur fratri suo sine causa, » reus erit gehennæ ignis[2]. » Et si pecuniarum cupiditas incessat, demus operam ut mens vitet tantam perniciem, et sicut radicem malorum omnium excindamus. Sic studeamus singulas affectiones malas corrigere, quo et abstinendo a malis, et sectando opera bona, possimus in die illo tremendo a Deo misericordiam assequi, gratia et miserationibus unigeniti ejus Filii, cui cum Patre, et Spiritu sancto sit gloria, imperium, et honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Prov. XXVI, 21. — [2] Matth. V, 22,

HOMILIA XXIX.

Et cœpit Noë homo agricola terræ, et plantavit vineam, et bibit de vino, et inebriatus est [1].

I. Ad finem tandem argumenti ad Justum hunc spectantis, venimus : ideo obsecro, mente intenta adeste, et diligenter quæ dicuntur auscultate. Nam ex iis, quæ hodie lecta sunt, non parvum, neque vulgarem percipere licet fructum ; quandoquidem quæ priscis evenerunt, si sapere voluerimus, maximæ nobis doctrinæ sunt occasio. Ideo enim non solum opera Sanctorum bona scripta sunt, sed etiam peccata, ut hæc quidem fugiamus, illa vero imitemur. Neque hoc solum, sed monstrat insuper divina Scriptura et Justos sæpe lapsos, et peccatores magnam exhibentes vitæ conversionem, quo utrinque sufficiens nobis esset cautela ; et neque qui stat confidentior sit, videns et Justos cecidisse ; neque qui in peccatis est, desperet, multos conspiciens, qui resipuerunt, et ad summum virtutis apicem pervenire potuerunt. Itaque nullus, quæso, tametsi multorum bonorum operum sibi conscius, confidentior sit, sed anxius sit, et sollicitus, et audiat beatum Paulum admonentem et dicentem : « Qui stare sibi videtur, videat » ne cadat [2]. » Nullus item, qui in profundum ipsum malitiæ descenderit, salutis suæ spem abjiciat ; sed ineffabilem Dei misericordiam cogitans, audiat iterum Deum per Prophetam dicentem : « Num qui cadit, non resurgit : et

[1] Gen. IX, 20, 21. — [2] 1 Cor. X, 12.

» qui avertit se, non revertitur [1] ? » Et iterum : « Nolo mortem » peccatoris, sicut converti eum, et vivere [2]. » Vidisti, dilecte, omnia in divinis Scripturis scripta non alia de causa memoriæ fuisse tradita, quam propter nostram utilitatem, et humani generis salutem ? Hæc secum quisque nostrum expendat, suisque congrua vulneribus pharmaca imponat. Ideo enim hæc ad libitum omnibus sunt proposita, et licet volenti conveniens suis affectionibus remedium apponere, et sanitatem accipere celerrimam, tantum medicinæ curam ne quis rejiciat, sed gratum suum exhibeat animum. Nulla enim est in humana natura vel corporis, vel animæ ægritudo, quæ medicinam hinc accipere nequeat. Quomodo ? dic, obsecro. Ingreditur quis huc tristitia et negotiorum sollicitudine oneratus, et ingressus huc, ita mœrore obrutus, statim ut audivit Prophetam dicentem : « Quare tristis es anima mea, et quare conturbas me ? Spera in Deum, quoniam confitebor ei, Salutare vultus mei, et Deus meus [3]; » sufficienti consolatione suscepta abit, et omnem illam mentis tristitiam excutit. Alius item qui extrema premitur inopia gravatim fert et mœret, videns alios divitiis affluere, et valde inflari, magnoque apparatu et pompa stipari ; audit et hic eumdem Prophetam dicentem : « Jacta in Dominum curam tuam, et ipse » te enutriet [4]. » Et iterum : « Ne timeas cum ditatus fuerit » homo, vel cum multiplicata fuerit gloria domus ejus : » quoniam cum interierit, non sumet omnia [5]. » Est et alius quoque, qui insidias et calumnias sustinens dolet, et insuavem putat vitam, nusquam humanum invenire valens auxilium : docetur et hic ab eodem beato Propheta in talibus angustiis non ad humanum præsidium confugiendum ; audit enim ipsum dicentem : « Ipsi detrahebant mihi, ego

[1] Jer. VIII, 4. — [2] Ezech. XVIII, 23. — [3] Psal. XLI, 6. — [4] Id. LIV, 23. — [5] Id. XLVIII, 7, 18.

» autem orabam [1]. » Vidisti unde quærat auxilium? Alii, inquit, dolos consuunt et calumnias, insidiasque : ego autem ad inexpugnabilem murum confugio, ad tutam anchoram, ad portum fluctuum expertem, ad preces, inquam, per quas omnia difficilia levia et facilia mihi fiunt. Insuper alius ab iis, qui prius ipsi ministrabant, despicitur et contemnitur, atque ab amicis relinquitur, et hoc est quod mentem ejus maxime conturbat et confundit : sed et hic si voluerit, huc accedens audiet Beatum illum dicentem : « Amici mei et proximi mei adversum me appro» pinquaverunt et steterunt. Et qui juxta me erant a longe » steterunt, et vim faciebant, qui quærebant animam meam : » et qui quærebant mala mihi, locuti sunt vanitates, et do» los tota die meditabantur [2]. » Vidisti struentes insidias usque ad mortem ipsam, et perpetuum bellum gerentes? Nam hoc indicat, cum dicit : « Tota die meditabantur, » quia per totam vitam. Quid ergo ille interim, dum insidiarentur et molirentur, agebat? « Ego autem, inquit, » quasi surdus non audiens, et sicut mutus non aperiens » os suum. Et factus sum sicut homo non audiens, et non » habens in ore suo redargutiones [3]. » Vidisti excellentem philosophiam, quomodo diversa via vicit? Illi dolos struebant; ipse aures obturabat, ne audiret. Illi omni tempore non cessabant linguam acuere, et vanitates et fraudulentias meditari ; hic autem silentio illorum insaniam comprimebat. Et quare sic se gerit, et licet illis hæc apparantibus, ipse sic agit quasi surdus et mutus, et quasi neque aures, neque linguam habeat? Audi ipsum tantæ philosophiæ causam dicentem : « Quia in te speravi, Domine [4], » quia a te pendet spes mea, inquit, et in te me projeci, nulla mihi cura est, quid illi agant. Tuum enim auxilium

[1] Psal. CVIII, 4. — [2] Id. XXXVII, 12, 13. — [3] Ibid. 14, 15. — [4] Id. CLII, 8.

satis potens est ad dissipanda hæc omnia, irritasque reddendas illorum machinationes et insidias, ut nihil eorum impleantur quod apparant.

II. Vidisti quomodo, quacumque calamitate humanam naturam premente, congruens ex Scripturis antidotum accipere liceat, et omnem vitæ hujus mœrorem repellere, neque ab ullo, quod accidit, gravari? Propterea obsecro ut frequenter huc veniatis, et divinæ Scripturæ lectionem diligenter auscultetis: non solum cum huc venitis, sed et domi divinos libros in manus sumite, et utilitatem in illis positam magno studio suscipite. Inde enim multum lucri nascitur; primum quidem lectione lingua reformatur: deinde anima excitatur et sublimis efficitur, jubareque Solis justitiæ illustratur, perque tempus illud ab immundarum cogitationum illecebris liberatur, multa quiete ac tranquillitate fruens. Insuper quod ad augendas vires corporis sensibilis ille cibus facit, id animæ lectio præstat. Spirituale enim alimentum est, et fortem reddit animam, et constantiorem, et magis philosophicam, non permittens ut ab affectionibus absurdis capiatur: sed levem et alatam faciens, in cœlum ipsum propemodum transfert. Tantum igitur lucrum, oro, ne per negligentiam amittamus, sed etiam domi vacemus divinarum Scripturarum lectioni, et hic præsentes non in nugis et inutilibus colloquiis tempus insumamus: sed propter quod convenimus, attendamus quæ legantur, ut majori inde fructu percepto discedere liceat. Quod si huc ingressi, ad intempestivas et inutiles confabulationes vos confertis, et absque ampliori fructu hinc abitis, quæ utilitas? Annon enim absurdum est eos, qui ad sæculares nundinas veniunt, sollicitos esse ut, antequam redeant, omnia quæ ex nundinis oportet capiant, licet pecuniæ impendendæ sint: eos autem, qui huc ad spirituales has nundinas veniunt, non omne studium

impendere, ut acceptis utilibus, et in anima depositis, recedant; maxime cum nullo pecuniarum sumptu hic opus sit, sed alacritate sola et attenta mente? Ut igitur ne deteriores simus iis, qui ad sæculares mercatus vadunt, operam demus, ut perquam vigilantes simus, ne desint hinc migraturis viatica, quæ non solum nobis sufficiant, sed et quæ suppeditare possimus et aliis, et uxorem corrigendo, et famulos, et vicinum, et amicum, imo etiam inimicum. Talia enim sunt spiritualia dogmata, ut communia omnibus proponantur, nullaque sit in eis diversitas, nisi quando quis magis intentam affert mentem, et ferventiori desiderio alium transcendit. Itaque quia tantum est ex hac doctrina lucrum, age hodie lecta in medium proponamus, et fructu quopiam inde collecto, domum redeamus. « Et cœpit, inquit, Noë homo agricola terræ, et plantavit vineam, et bibit de vino, et inebriatus est [1]. » Vide quantæ nobis utilitatis occasio est hujus lectionis procemium. Quando enim audimus Justum illum et perfectum, qui tantum superne accepit testimonium, bibisse et inebriatum esse : quomodo nos posthac, qui tantis et tam variis peccatis immersi sumus, non magna contentione damnum ebrietatis effugere studebimus? quamvis non idem ipsum sit, Justum illum hoc vitio captum fuisse, et nos in idem incidere. Multa enim sunt quæ Justum illum venia dignum declarant : quæ non dico quasi ebrietatem excusans, sed demonstrans Justum non ex intemperantia, sed potius ex ignorantia supplantatum fuisse. Et quod non ita simpliciter vini potationem invenerit, audi Scripturam ejus apologiam afferentem, cum dicit : « Et cœpit Noë homo agricola terræ, et plantavit vineam, et bibit de vino, et inebriatus est. » Istuc ipsum quod inquit, « Cœpit, » ostendit ipsum vini bibendi primum inventorem fuisse, et per igno-

[1] Gen. IX, 20, 21.

rantiam, nescientem justam sumere mensuram, in ebrietatem incidisse. Neque hoc solum in causa est, sed quia magna tenebatur tristitia, et sibi ipsi consolationem inde excogitare volebat, sicut et Sapiens quidam dicit : « Date » vinum iis qui in tristitia, et merum iis qui in dolore [1] : » monstrans nullum esse tam præsens tristitiæ remedium, quam vini usum, tantum utilitatem ejus ni perdat intemperantia. Quod autem in tristitia et mœrore fuerit Justus ille, videns seipsum in tanta solitudine, et illorum hominum corpora ante oculos projecta, et commune omnium sepulcrum hominibus et brutis factum, quis negaverit ? Mos enim Prophetarum et Justorum omnium est, non pro iis duntaxat dolere, qui sibi proximi sunt, sed et pro reliquis hominibus. Et si quis recensere velit, inveniet omnes hunc commiserationis affectum præ se ferre, et audiet Esaïam quidem dicentem : « Nolite contendere, ut me consolemini » in contritione filiæ generis mei [2] : » Jeremiam autem : « Quis » dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacryma» rum [3] ? » Ezechielem vero : « Heu mihi, Domine, delebis » tu reliquias Israël [4] ? » et Danielem lamentantem, et dicentem : « Pauculos nos fecisti ultra omnes gentes [5] : » et Amos : » Pœniteat te, Domine, super hoc [6] : » et Habacuc : « Quare » ostendisti mihi labores et molestias [7] ? » et iterum : « Et » facturus es homines quasi pisces maris [8]. » Et beatum istum Mosem quoque dicentem audiet : « Si quidem dimit» tis eis peccatum, dimitte ; sin minus, me quoque dele [9]. » Et iterum, cum promisisset illi Deus majoris populi præfecturam se traditurum, et dixisset : « Dimitte me, et de» lebo homines istos, et faciam te in gentem magnam [10] : » neque hoc voluit, sed præesse istis maluit. Item orbis doctor

[1] Prov. xxxi, 6. — [2] Isaï. xxii, 4. — [3] Jer. ix, 1. — [4] Ezech. ix, 8. — [5] Dan. ix. — [6] Amos vii, 3. — [7] Habac. i, 3. — [8] Ibid. 14. — [9] Exod. xxxii, 31, 32 — [10] Ibid. 10.

beatus Paulus : « Optabam ipse ego anathema esse a Christo » pro fratribus meis, cognatis meis secundum carnem [1]. »

III. Vidistis quomodo Justi omnes magnam commiserationem erga proximos præ se ferebant. Considerate nunc quomodo et Justus ille se habuerit, quomodo verisimile est eum fuisse affectum ; et quomodo a tristitia deprimeretur, cum videret tam immensam solitudinem, et terram illam, quæ antea tam variis luxuriabat plantis, et floribus ornabatur, repente quasi spoliatam comis et nudam et solitariam. Cum ergo tam invaluerat mœror, parvam quamdam sibi consolationem excogitans, terræ colendæ sese dedidit ; et idcirco ait : « Et cœpit Noë homo agricola ter» ræ, et plantavit vineam. » Sed jure hic quæritur an ipse nunc plantam invenerit, vel antea et ab initio fuerit producta. Verisimile est eam antea et ab initio fuisse in sex illis diebus creatam, quando « Vidit Deus omnia quæ fecit, » et erant valde bona : quievit enim, dicente Scriptura, » Deus die septimo ab omnibus operibus suis quæ fecit [2] : » nec tamen usum fructus ex illa manifestum fuisse. Nam si fuisset ab initio notus, omnino Abel inter oblatas hostias etiam vinum libasset. Verum quia ignorabant adhuc fructus usum, planta hac usi non sunt. Hic autem agriculturæ studiosus, et magnæ diligentiæ vir, forte etiam fructum degustavit, et contritis botris vinum fecit, eoque usus est. Et quia neque ipse gustaverat prius, neque alium sciebat qui gustavisset, ignarus qua mensura et qua ratione uti debebat, per ignorantiam in ebrietatem incidit. Præterea, quoniam carnis esus in vitam hanc introductus fuit, postea et vini potus accessit. Vide autem, dilecte, quomodo paulatim mundi constitutio dispensetur, et quilibet secundum sapientiam a Deo naturæ inditam, initio artis alicujus inventor sit : sic in hanc vitam artium studia sunt intro-

[1] Rom. IX, 3. — [2] Gen. II, 2.

ducta. Primus enim agriculturam invenit, secundus artem pastoralem, alius armentariam, alius musicam, alius fabrilem [1] : hic autem Justus vineæ colendæ artem naturali solertia excogitavit. « Et cœpit, inquit, Noë homo agri» cola terræ, et plantavit vineam, et bibit e vino, et inebria» tus est. » Cogita quomodo hoc tristitiæ medicamentum, sanitati parandæ aptum, ei qui modum per ignorantiam transcendit, non solum nihil profuit, sed et statum ejus offendit. Jam forte quærat aliquis : « Quare planta tot malis plena in hanc vitam producta ? » Ne ita temere loquaris, homo, omnia quæ in buccam veniunt. Non est planta hæc mala, neque vinum malum, sed illius abusus ; quia non ex vino, sed ex perversa voluntate nefaria scelera patrantur : et cum in eo sit utilitas, si noceat, in causa est intemperantia. Quocirca nunc post diluvium ostendit tibi vini usum, ut ostendat etiam ante vini usum in immodicam luxuriam humanum genus incidisse, multisque peccatis se contaminavisse, cum adhuc vini usus nesciretur : ut et quando videris usum vini, non vino totum tribuas, sed corruptæ voluntati sua sponte ad malum ruenti. Alia quoque ratione considera, ubi vinum fuerit utile, et contremisce, mi homo. Nam per hoc materia bonorum salutis nostræ perficitur. Sciunt, qui mysteriis initiati sunt, quid dicatur. « Et cœpit, inquit, Noë agricola terræ, et plantavit vineam, » et bibit de vino, et inebriatus est, et nudatus est in domo » sua [2]. » Gravissimum quiddam est ebrietas, dilectissime, quod possit excæcare sensus, et submergere mentem. Hominem quippe rationalem, qui super omnia dominium suscepit, injectis vinculis insolubilibus, quasi mortuum et operatione carentem prosternit : imo deterius habentem, quam mortuum. Nam mortuus neque bona, neque mala operari potest : ebrius autem nihil boni valet operari, ad

[1] Gen. IV, 2, 20-22. — [2] Id. IX, 21.

malum tamen faciendum plus potest, jacetque ridiculus omnibus, et uxori et filiis et famulis. Amici enim suam ignominiam cogitantes, rubore et pudore suffunduntur : inimici autem oblectantur, et irrident, et execrantur, hæc propemodum loquentes : « Hunccine oportebat vivere? et hunccine oportebat spirare aërem? o pecus! o porcum! » et adhuc graviora loquuntur. Deteriore enim in statu sunt quam ii, qui ex prœliis redeunt cæde coinquinatis manibus, et tumultuose reportantur. Illos enim fortassis multi laudibus extollunt propter tropæa, propter victorias, propter vulnera et cædes : ebrios autem miseros proclamant, ærumnosos vocant, et innumera eis mala imprecantur. Quid enim eo miserius fuerit, qui ebrietati deditus est, et quotidie vinum effundit, ac mentis suæ judicium corrumpit? Eapropter et Sapiens quidam admonebat dicens : » Principium vitæ hominis panis et aqua et vestis, et do» mus tegens turpitudinem [1] : » ut si quis ebrietate vincitur, ne in vulgus traducatur, sed a suis contegatur, et non sit omnibus risus et turpitudinis argumentum. « Et » cœpit, inquit, Noë homo agricola terræ, et plantavit vi» neam, et bibit de vino, et inebriatus est. »

IV. Ebrietatis nomen, charissime, in sacra Scriptura non ubique de temulentia dictum est, sed et satietatem significat. Hoc itaque forte quis de Justo hoc dicet, quod non ut intemperans inebriatus fuerit, sed ob satietatem hoc ei contigerit. Audi enim David dicentem : « Inebriabuntur ab » ubertate domus tuæ [2] : » hoc est, implebuntur. Alioquin ii qui ebrietati vacant nunquam satiantur, sed quanto magis sese vino ingurgitant, tanto magis siti flagrant, et inflammatio quædam est eis vini usus : ac voluptates quidem evanescunt, sitis autem inexplebilis in præcipitium ebrietatis eos, qui sub illa captivi sunt,

[1] Eccli. XXIX, 28. — [2] Psal. XXXV, 9.

deducit. « Et plantavit, inquit, vineam et bibit ex vino, et » inebriatus est, et nudatus est in domo sua. » Considera hoc non foris illi accidisse, sed in domo sua. Idcirco enim hoc designavit divina Scriptura, « In domo sua, » ut ex iis, quæ sequuntur, malitiæ vehemens studium videas ejus, qui nuditatem evulgare fuerit ausus. « Et vidit, inquit, Cham » pater Chanaan nuditatem patris sui, et egressus annun- » tiavit duobus fratribus suis foris [1]. » Fortassis si et alii quidam affuissent, et illis nuntiasset patris sui turpitudinem ; tanta erat pueri nequitia. Propterea enim, ut discas jampridem et ab initio eum corruptæ mentis fuisse, non simpliciter dicit Scriptura : « Vidit Cham nuditatem patris » sui : » sed quid ? « Et vidit Cham pater Chanaan. » Quare, dic mihi, et hoc loco filii vocabulum assignat ? ut discas illum fuisse intemperantem et incontinentem, et eadem mente qua in tanta turbatione procreandæ proli vacavit, eadem etiam nunc in contumeliam patris prorupit. « Et » egressus, inquit, annuntiavit duobus fratribus suis foris.» Vide, obsecro, hic, dilectissime, non in natura sita esse vitia, sed in arbitrio et voluntate. Ecce enim utrique fratres fuerunt, et ejusdem naturæ, eumdem habuerunt patrem, eodem utero fuerunt editi, eadem diligentia fuerunt educati, sed non eumdem animum declaraverunt : sed ille quidem in malitiam incidit, ii vero parenti debitum impenderunt honorem. Fortassis autem et irrisit ac subsannavit patrem, turpitudinem illius nuntiando, et non audivit Sapientem quemdam dicentem : « Ne glorieris in » ignominia patris tui [2]. » Verum fratres non sic egerunt. Et quomodo ? « Cum hæc audivissent Sem et Japheth, acceptis, » inquit, vestibus super humeros suos, incesserunt retror- » sum, et operuerunt nuditatem patris sui ; et facies eorum » retrorsum, et nuditatem patris sui non viderunt [3]. » Vidisti

[1] Gen. IX, 22. — [2] Eccli. III, 12. — [3] Gen. IX, 23.

probitatem filiorum? ille evulgavit et traduxit, isti neque videre sustinuerunt; sed retrorsum ibant, ut recta adirent patris contecturi nuditatem. Et vide illorum cum magna probitate mansuetudinem. Neque increpant, neque verberant fratrem, sed ut audierunt, mox id unum curarunt ut factum quamprimum emendaretur, et honore genitor afficeretur. « Faciesque illorum aversæ erant, et nuditatem » patris sui non viderunt. » Magna filiorum reverentia, quam nobis Scriptura monstrat, quod non solum tegant, sed et videre non sustineant. Erudiamur hinc, atque ex utrisque lucrifaciamus aliquid: et hos quidem imitemur, illius autem mores fugiamus. Nam si is, qui sensibilem nuditatem evulgavit, maledicto se fecit obnoxium, et excidens ab honore, quem parem habuit cum fratribus, condemnatus est ut illis serviret: licet autem non ipse, omnes tamen qui ex ipso, servi facti sunt: quid patientur qui peccata fratrum evulgant, et non solum non contegunt et excusant, sed magis ea palam faciunt, multaque ex hoc operantur peccata? Quando enim fratris peccatum evulgas, non illum tantum ignominiosiorem facis, et segniorem forte ad virtutis viam repetendam, sed et eos qui audiunt, negligentiores reddis, et ad socordiam inducis; neque hoc solum, sed etiam id efficis ut Deus blasphemetur. Istud autem quantum afferat supplicium iis, qui causam præbent, nemo est qui ignoret. Fugiamus igitur, obsecro, mores Cham, imitemur autem proborum illorum filiorum pudorem, quem in contegenda parentis nuditate declararunt: et ita obtegamus fratrum peccata, non ut ipsos negligentiores per hoc reddamus, sed ut hac ratione majorem illis occasionem præbeamus, ut cito ab hac pernicie liberentur, et in virtutis viam redeant. Nam sicut non multos habere delictorum testes, resipiscenti faciliorem reditum præbet: sic si frontem perfricuerit animus, et viderit neminem

ignorare quæ mala admiserit, non facile desistere volet : sed quasi in profundum lutum incidisset, et deorsum ab innumeris raperetur fluctibus, difficile emergere poterit : in desperationem enim cadit, et nullum sibi reditum promittit.

V. Idcirco precor, ne detegamus proximorum lapsus, et si ab aliis eos didicerimus, ne satagamus ut nuditas videatur; sed sicut probi illi filii obtegamus, adumbremus, admonitione et consiliis lapsam animam erigere studeamus, misericordiæ Dei magnitudinem docentes, et bonitatis ejus excellentiam et misericordiæ immensitatem, ut majorem quam illi benedictionem ab omnium Domino consequamur, « Qui vult omnes homines salvos fieri, et ad » agnitionem veritatis venire [1] : Qui non vult mortem » peccatoris, sed ut convertatur et vivat [2]. Et nuditatem, » inquit, patris sui non viderunt. » Vide quomodo per legem naturæ inditam prius et ab initio impleverunt ea, quæ post ad erudiendum humanum genus in lege scripta fuerunt, et id quod lex dicebat : « Honora patrem tuum et » matrem tuam, ut bene sit tibi [3] : » et, « Qui maledicit patri » vel matri, morte moriatur [4] » : hoc jam operibus impleverunt. Vidisti quomodo natura prius sufficientem habuit doctrinam? « Evigilavit autem, inquit, Noë a vino, et » cognovit quæ fecerat sibi filius junior [5]. Evigilavit autem, » inquit. Audiant, qui totis diebus in conviviis versantur, lapsus gravitatem, fugiantque quod ex ebrietate est damnum. Sui autem factus compos, inquit; Quid est : Sui factus compos? Id quod nos dicere solemus de furiosis, si quando ad se redeant; hic a dæmone correptus sui compos factus, et ab illius tyrannide liberatus est : id sibi vult hoc loco Scriptura. Vere enim ebrietas voluntarius est dæmon, et gravius quam dæmon mentem obtenebrat, et

[1] I Tim. II, 4. — [2] Ezech. XVIII, 23. — [3] Exod. XX, 12. — [4] Id. XXI, 17. — [5] Gen. IX, 24.

captum omnium benevolentia destituit. Sæpe enim dæmoniacum videntes, misericordia movemur, et condolemus, magnamque erga illum commiserationem declaramus. Contra autem facimus circa ebrios : indignamur enim, ægre ferimus, innumera imprecamur. Quare et qua de causa? quia ille, qui a malo dæmone agitatur, involuntarius operatur ea, quæ operatur, ac licet recalcitret, licet rumpat vestem, et obscœna quæpiam loquatur, venia dignus censetur : at qui ebrius est, quidquid fecerit, non est venia dignus : sed et valde incusant illum familiares, amici, et vicini, et in summa omnes; quia sponte et voluntarie in hanc nequitiam transit, et ebrietatis tyrannidi seipsum dedidit. Et hæc dico non ut Justum incusem : multa enim erant, propter quæ illi venia debebatur, et cum primis, quod non in id vitii postea relapsus est, id quod maximum fuerit indicium eum ex ignorantia, non ex negligentia prius deliquisse. Nam si hoc fuisset negligentiæ, oportebat eum iterum eodem morbo capi : id quod non evenit. Nam si denuo id accidisset, Scriptura utique non obticuisset, sed significasset nobis. Unus enim scopus et terminus Scripturæ divinæ est, ne quid factorum intermittat, sed veritatem nos doceat. Neque enim propter invidiam Justorum virtutes præterit, neque propter gratiam peccata adumbrat; sed omnia in medium nobis proponit, ut regulam et doctrinam quamdam habeamus, et ut si quando etiam nos per socordiam in quid vitii inciderimus, cautiores simus postea ne denuo incidamus. Neque enim tam grave est peccare, quam in peccatis perseverare. Itaque non attende solum quod inebriatus sit Justus, sed quod postea non iterum hoc ei acciderit. Illud vero considera eos, qui in tabernis vinariis quotidie consumuntur, et ferme dixerim, quotidie moriuntur : etiamsi quando sui compotes fuerint facti, neque sic sibi cavent ab eodem peri-

culo, sed quasi ad opus quoddam strenuum redeunt. Insuper et hoc quis jure cogitabit Justum illum, etsi quod non expertus esset, nec sciret qua mensura esset utendum, inebriatus sit; attamen cum justus esset, et multis bonis polleret operibus, peccatum quod casu evenit, obtegere potuisse: nos autem, cum ab innumeris aliis affectionibus infestemur, et hoc addamus, ut et ab ebrietate submergamur, quid excusabit? vel quis, dic, oro, nos dignabitur venia, quos nulla experientia facit castigatiores? « Evigilavit autem Noë, inquit, a vino, et cognovit » quæ fecit sibi filius suus junior. » Unde cognovit? Forte fratres significaverunt, non ut fratrem accusarent, sed rem ut facta erat docentes, ut conveniens ille suo vulneri remedium acciperet. « Et cognovit, inquit, Noë quæcum» que fecerat sibi filius suus junior. » Quid est: « Quæcumque » fecerat? » magnam et intolerabilem rem dicere vult. Animadverte enim quomodo, intus in domo visa patris turpitudine, cum debuisset obtegere, egressus evulgavit, et risui, atque subsannationi patrem, quantum in ipso erat, exposuit, fratresque pravæ suæ voluntatis socios esse voluit; cum oportuisset, si omnino nuntiaturus erat, illos intra domum vocare, et sic nuditatem effari: sed ipse foras exiit, nuditatem declaravit, quasi etiam alia adesset turba hominum, quos etiam facturus esset paternæ turpitudinis testes; propter hoc inquit: « Quæ fecerat; » id est, contumeliosus patri fuit, oblitus est honoris quem debent parentibus filii, prodidit peccata, fratres voluit allicere, et socios facere suæ contumeliæ. « Quæ fecerat sibi, in» quit, filius suus junior. » Atqui non hic erat junior; secundus enim erat, et major natu quam Japheth: at licet ætate illo prior erat, voluntate tamen minor, et temeritas illum dejecit. Nam quia noluit intra suos limites manere, amisit honorem sibi a natura traditum; et sicut ille id,

quod natura habuit, nequitia voluntatis amisit : ita Japheth, quod natura non habuit, saniorem ob mentem accepit.

VI. Vidisti quomodo nihil temere et fortuito in divina Scriptura reperitur ? « Quæ fecerat sibi, inquit, filius suus » junior, et dixit : Maledictus Chanaan filius, servus erit » fratribus suis [1]. » Ecce pervenimus ad quæstionem illam ubique motam; multos enim audimus dicentes : « Quare, cum peccaverit pater, et prodiderit nuditatem, filius maledictum suscipit? Obsecro, attendite diligenter, et solutionem accipite. Illa enim dicemus, quæ suppeditaverit divina gratia propter vestram utilitatem. Et dixit : « Maledictus Chanaan filius, servus erit fratribus suis. » Non simpliciter, neque in vanum commemoravit filium, sed ob latentem rationem. Volebat enim simul et ipsum corripere propter peccatum, et contumeliam, qua se affecerat; et simul nolebat labefactare benedictionem, quæ illi pridem a Deo facta fuerat. « Benedixit enim, inquit, Deus » Noë quando exivit ex arca, et filios illius [2]. » Ut igitur ne videatur maledicere quem Deus semel benedixerat, præterito illo qui se contumelia affecerat, filio maledictum intulit. Esto, dixeris, hoc quidem ostendit propterea Cham maledictum non fuisse, quia prius a Deo benedictionem acceperat : quare autem cum ille peccaverit, hic pœnam luit? neque hoc absque ratione factum est. Nam pater non minorem pœnam habuit, quam filius, et cruciatum sensit. Scitis enim, scitis quomodo sæpenumero patres precati sunt ut filiorum pœnas ipsi ferrent, et gravius illis esse videre filios supplicio affici, quam si iis forent obnoxii. Factum est hoc igitur, ut ille, ob naturalem in filium amorem, majorem sentiret dolorem, et benedictio Dei servaretur inviolata, et filius, accepta maledictione, suorum propriorum pœnas peccatorum lueret. Nam licet

[1] Gen. IX, 25. — [2] Ibid. I.

propter patris peccatum nunc maledictioni sit obnoxius, attamen verisimile est eum etiam propter sua delicta dedisse pœnam. Non enim solum propter peccatum patris maledictionem accepit, sed fortassis etiam ut per ipsum ille majorem pœnam penderet. Nam quod neque patres pro filiis, neque filii pro patribus pœnam luant, sed unusquisque pro suis peccatis pœnæ sit obnoxius, multis in locis a Prophetis dictum invenimus, ut cum dicunt : «Comedentis uvas acerbas, dentes obstupescunt[1].» Et : «Anima quæ peccaverit, ipsa et morietur[2].» Et iterum : «Non morientur patres pro filiis, neque filii pro patribus[3].» Nullus igitur vestrum, quæso, quasi ignorans divinæ Scripturæ scopum, audeat hæc scripta reprehendere, sed grato animo quæ dicuntur accipiat, admireturque divinæ Scripturæ miram diligentiam, et expendat quantum malum sit peccatum. Ecce enim fratrem eadem natum puerpera, eodem egressum utero, subingressum peccatum servum fecit, et ablata libertate, in subjectionem illum induxit : unde postea servitus sumpsit originem. Neque enim antea solebant ita molliter agere, deliciari et aliorum ministeriis indigere. Sed sibi ipsis quique ministrabant, eratque par omnium honor, et ablata e medio erat omnis inæqualitas; ubi autem peccatum intravit, libertatem perdidit, et dignitatem a natura datam labefactavit, servitutemque introduxit, ut continua sit doctrina et admonitio humanæ naturæ, ut fugiamus servitutem peccati, et ad virtutis libertatem redeamus. Quod enim servus et dominus hic continuam, si velint, habeant utilitatem; cogitent, servus quidem ideo in servitutem se redactum, quia Cham in tantam pervenerat temeritatem : et dominus quoque cogitet non aliunde subjectionem et servitutem

[1] Jerem. xxxi, 29. Ezech. xviii, 2. — [2] Ibid. 20. — [3] Deut. xxiv, 16.

cœpisse, quam quod ille perversam exhibuerit voluntatem, et a pari fratrum dignitate exciderit.

VII. Verum si sobrii sumus, et prudentes, nihil nos offendent hæc propter peccata parentum nostrorum introducta in hanc vitam, cum res in nominibus solis versetur. Quia et primus parens, propter transgressionem, mortis pœnam, vitamque in laboribus mœroribusque consumendam intulit, et hic servitutem; verum superveniens Dominus Christus hæc omnia esse permisit ad nomina usque tantum, si volumus. Neque enim mors, mors ultra est, sed nomen tantum habet mortis, imo et ipsum nomen sublatum est. Nam neque mortem ipsam ultra dicimus, sed soporem et somnum, proinde et Christus ipse dicebat: « Lazarus amicus noster dormit [1], » et Paulus Thessalonicensibus scribens, inquit: « De dormientibus autem nolo » vos ignorare, fratres [2]. » Et servitus quoque similiter nomen est: ille enim est servus, qui peccatum operatur. Et quod etiam hanc abstulerit adventu suo Christus, nec nisi nomen esse permiserit, imo et vocabulum ipsum deleverit, audi Paulum dicentem: « Qui autem fideles habent do» minos, non contemnant eos, quia fratres sunt [3]. » Vides quomodo ubi virtus subintravit, eos in fraternitatis nomen congregavit, qui prius servitutis nomine erant obnoxii? « Et erit, inquit, Chanaan filius servus fratribus suis. » Abusus es, inquit, honore, non bene te gessisti, cum par esses dignitate, propterea subjectione emendari te volo. Hoc ab initio et mulieri contigit. Quoniam enim par erat viro dignitate, et honore abusa est, propterea ablata est ab illa potestas, et audivit: « Ad virum tuum conversio » tua, et ipse tui dominabitur [4]. » Quia nescivisti, inquit, imperio recte uti, disce potius recte imperio subjici, quam

[1] Joan. XI, 11. — [2] 1 Thess. IV, 12. — [3] 1 Tim. VI, 2. — [4] Gen. III, 16.

male imperare. Proinde etiam hic nunc ad emendationem pœnam accipit, et per filium ipse cruciatur : ut discas, etsi senex tunc esset, attamen, quia pœna in filium transiit, id ipsi luctuosam et insuavem vitam fecisse, cogitanti etiam post suam mortem filium pœnam luiturum esse. Nam quod filius per se malus, et omnes qui ab illo nati fuerint abominabiles, et ad malum propense declinarint, audi Scripturam dicentem per modum maledicti : « Pater » tuus Amorrhæus, et mater tua Chettæa [1]. » Et alius contumeliose dicit : « Semen Chanaan, et non Juda [2]. » Porro operæ-pretium fuerit audire nunc post pœnam, quam accepit is, qui nuditatem evulgavit, quæ præmia assecuti sint ii, qui tantam reverentiam et honorem patri exhibuerunt. « Et dixit, inquit, Benedictus Dominus Deus Sem, » et erit Chanaan servus illius [3]. » Hoc forte quis dixerit, non est benedicere Sem : imo valde benedixit illum. Quando enim Deus benedicitur, et aguntur illi gratiæ ab hominibus, tunc uberior ab illo solet istis benedictio dari, propter quos ipse benedicitur. Itaque benedicens Deum debitorem ipsum fecit majoris benedictionis, auctorque fuit Sem majoris retributionis, quam si eum ipse per se benedixisset. Sicut enim quando benedicitur propter nos, multum id nobis conciliat favoris : ita et contra quando propter nos alii illum blasphemant, major hinc nostra fit condemnatio, qui causam dedimus. Quocirca, obsecro, demus operam ut ita vivamus, et tantæ virtutis specimen exhibeamus, ut omnes qui nos viderint, benedictiones laudis offerant Domino Deo. Nam quia bonus et benignus est, per nos vult gloria affici : non quod ipsi aliquid ad suam gloriam accedat ; nullius enim indigus est, sed ut occasiones ipsi præbeamus, ut majori nos benevolentia prosequatur. « Benedictus Dominus Sem, et erit Chanaan ser-

[1] Ezech. XVI, 3. — [2] Dan. XIII, 56. — [3] Gen. IX, 26.

» vus illius. » Vides quomodo paternam pœnam profert, quæ tamen emendatio potius erat, quam pœna? Pater enim erat, et amantissimus pater, neque justam pœnam volebat inducere, sed ita ut ulteriorem malitiam reprimeret. Ideo, ait, ad servitutem te condemno, ut jugem et indelebilem habeas facti memoriam. Postea dicit: « Di» latet Deus Japheth, et habitet in tabernaculis Sem, et » fiat Chanaan servus illius[1]. » Iterum hæc quoque maxima benedictio est, forte latentem aliquem habens thesaurum: « Dilatet, inquit, Deus Japheth. » Non aberrabit quis, si dixerit benedictiones Justi prophetias esse. Nam si pater Noë, non simpliciter, neque frustra vocabulum indidit Noë, sed vaticinatus est per nomen futurum diluvium: multo magis Justus ille non simpliciter, neque frustra benedictiones protulit. Opinor enim eum hos duos benedicendo, duorum populorum vocationem significare voluisse, et per Sem quidem Judæos, ex illo enim et Abraham, et Judæorum genus multiplicatum est: per Japheth autem, gentium vocationem. Vide autem benedictionem hæc pronuntiare. « Dilatet enim, inquit, Deus Japheth, » et habitet in tabernaculis Sem. » Hoc in gentibus adimpletum videmus. Cum dicit enim: « Dilatet, » omnes gentes subindicavit. Sed dicendo: « Habitet in tabernaculis Sem, » significat gentes frui cœpisse iis, quæ Judæis parata et adornata erant: « Et erit Chanaan servus ejus. »

VIII. Vidistis qualem et ii grati animi acceperunt mercedem, et quanta ille propter temeritatem et imprudentiam ignominia affectus est? Sint hæc perpetuo in nostra mente scripta, ut horum æmulatores et imitatores fieri possimus; hujus autem improbam mentem, et ingentem petulantiam fugiamus. « Et vixit, inquit, Noë post diluvium annos tre» centos quinquaginta, et fuerunt omnes dies Noë, nongenti

[1] Gen. IX, 27.

» quinquaginta anni, et mortuus est[1]. » Ne hoc putes absque causa assignasse Scripturam, sed vide et hoc loco Justi continentiam. Quia cum tanta frueretur ubertate et prosperitate, superviveretque tanto annorum numero post egressum ab arca, noluit ultra indulgere liberorum procreationi. Non enim commemorat Scriptura illum alios præter tres istos habuisse liberos. Hic iterum cogita magnam salacitatem Chami, quia neque patrem videns tantæ continentiæ, castior ipse factus est, sed omnia diverso modo quam pater agebat. Proinde merito omne ipsius genus in servitutem condemnatum est, ut improbæ voluntatis frenum haberet. Deinde hic narrat Scriptura eos, qui ex filiis nati sunt, et inquit : « Cham autem genuit Chus[2], » Et rursus : « Chus genuit Nemrod, qui cœpit esse gigas super terram. Hic fuit gigas venator coram Domino[3]. » Quidam dicunt hic, « Coram Domino, » idem esse quod « Contra Deum : » ego autem non puto Scripturam hoc insinuare, sed ipsum fortem robustumque fuisse. Quod autem dicit : « Coram Domino Deo, » hoc est, ab eo constitutus, eo quod acceperat benedictionem ab illo : vel quod Deus per hunc esset in admiratione habendus, quod talem produxisset, et super terram monstrasset. Sed hic iterum proavum suum imitatus, et abusus naturæ prærogativis, alium servitutis modum adinvenit, atque principatum regnumque affectavit. Rex enim nunquam fuerit, si non sint subditi : tunc autem vere videtur esse libertas : servitus porro gravissima est in ordine libertatis, præsertim si liberis imperetur. Ac vide quanta faciat ambitio : vide corporis robur non manens intra suos limites, sed plura expetens, et gloriæ appetentem naturam. Non enim ut defenderet illos, imperabat, sed et civitates ædificabat, ut hostibus imperaret. « Inde enim, inquit, ex terra illa exivit Assur, et æ-

[1] Gen. IX, 28, 29. — [2] Id. X, 6. — [3] Ibid. 8.

» dificavit Niniven [1]. » Animadverte hic quoque nihil lædere naturam nostram progenitorum malitiam. Hi enim, Ninivitas dico, misericordiam Dei pœnitentia sibi conciliarunt, revocata illius sententia; hi, inquam, progenitorem habuerunt Cham parricidam, deinde Nemrod hominem tyrannum, et arrogantem, ex quo ortus Assur. Dicuntur autem forte et alii fuisse inter illos molles et delicati, et dissolutam ac corruptam agentes vitam, ebrietati, et risui, et subsannationibus, et scommatis dediti. Sed quia sinceram præ se ferre voluere pœnitentiam, nihil ipsis obfuit progenitorum malitia, sed tantum sibi cœlestis favoris conciliarunt, ut usque nunc celebretur præclara eorum pœnitentia. Proinde illos et nos imitemur, et cum sciamus neque parentum nequitiam nos lædere, si voluerimus resipiscere; neque parentum virtutem nobis prodesse, si fuerimus negligentes; magnum sit nobis studium virtutis, et gratam voluntatem ostendamus, ut eamdem quam Sem et Japheth consequamur benedictionem, et ut a maledictione et servitute, quam Chanaan accepit, liberemur, et ne simus servi peccati, sed veram possidentes libertatem, ineffabilia bona adipiscamur gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri, simul et Spiritui sancto sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæculorum sæcula. Amen.

[1] Gen. x, 11.

HOMILIA XXX.

Et erat omnis terra labium unum, vox una omnibus [1].

I. Ecce tandem ad finem sanctæ quadragesimæ venimus, et jejunii navigationem perfecimus, appulimusque, Dei gratia, in portum. Verum non ideo negligentes simus, sed hac de causa iterum majus studium, majorem diligentiam, majoremque vigilantiam exhibeamus. Nam et naucleri cum per multa maria transierint, et plenis velis, eductisque mercibus in portum ingressuri fuerint, tunc maximam curam et sollicitudinem gerunt, ne in scopulum vel in petram quamdam impingant, quæ omnes priores labores simul disperdat. Ita quoque faciunt cursores; cum enim ad finem stadiorum perveniunt, vehementiorem servant cursum, ut metam attingant, et præmia mereantur. Athletæ quoque post plurima certamina et victorias, cum pro corona certandum est, majori nisu omnia faciunt, ut accepta corona abeant. Itaque quemadmodum naucleri, et cursores, et athletæ, ubi ad finem veniunt, magis enituntur et vigilant: eodem modo et nos faciamus oportet, quia in magnam hanc hebdomadam Dei gratia pervenimus, nunc maxime jejunii cursus intendendus, et ferventiores fundendæ preces, faciendaque diligens et pura peccatorum confessio, et in bonis operibus sedulitas exhibenda, eleemosyna larga, æquitas, mansuetudo, aliæque virtutes, ut talibus ornati virtutibus, ubi in diem dominicam Paschæ venerimus, Domini liberalitate fruamur. Magnam autem vocamus heb•

[1] Gen. XI, 1.

domadam, non quod longiores in ea sint horæ, sunt enim aliæ, quæ multo majores horas habent; neque quod plures dies habeat, est enim idem numerus in hac aliisque omnibus. Quare ergo illam vocamus Magnam? quia in illa magna quædam et ineffabilia bona contigerunt nobis. In illa enim solutum est bellum diutinum, extincta mors, maledictio interempta, diaboli tyrannis dissoluta, vasa ejus direpta, Deus hominibus reconciliatus est, cœlum penetrabile factum est, homines cum Angelis commixti sunt, quæ distabant conjuncta sunt, sepes sublata, septum remotum, Deus pacis pacifica fecit omnia, quæ in cœlis et quæ in terris. Hac itaque de causa Magnam hebdomadam vocamus, quia tantam nobis donorum multitudinem in illa largitus est Dominus. Et idcirco multi et jejunium intendunt, et vigilias, et pernoctationes sacras, et eleemosynas, hinc exhibentes eum, quem hebdomadæ huic præstant, honorem. Nam si Dominus talia bona in illa nobis donavit, quomodo non et nos debemus, quantum possumus, reverentiam et honorem ostendere? Enimvero imperatores ipsi gestis suis declarant quam venerabiles illos dies habeant, mandantes ut omnibus sint induciæ et feriæ iis, qui civilibus funguntur negotiis, utque claudantur fores judiciorum, et eliminentur omnes litium et contentionum species, quo magna tranquillitate ac quiete liceat ad spiritualia recte perficienda festinare. Et non hoc solum, sed et aliam liberalitatem ostendunt; eos enim, qui in carceribus sunt, a vinculis solvunt, et pro humana facultate dominum suum imitantur; sicut enim ipse a gravi nos peccatorum carcere liberat, et innumeris bonis afficit: eodem modo et nobis pro virili faciendum est, ut simus imitatores misericordiæ Domini Dei nostri. Vidistis quomodo singuli in omnibus specimen edamus ejus honoris ac reverentiæ, quam exhibemus diebus iis, qui nobis tot bonorum causæ sunt? Proinde rogo

nunc, si unquam alias, ut repulsis sæcularibus cogitationibus, et mente purgata ac vigili huc conveniamus. Nullus Ecclesiam ingressus sæculares curas secum ducat, ut digna laborum mercede recepta, iterum domum proficisci liceat. Age igitur consuetam vobis mensam iterum proponamus, et de iis, quæ lecta sunt ex beato Mose, charitati vestræ convivium paremus, eadem ipsa in medium adducentes et indicantes divinæ Scripturæ diligentiam. Nam postquam historiæ de beato Noë finem imposuit, genealogiam consequenter a Sem exorditur, et dicit: «Et Sem nati sunt, »et ipsi patri omnium filiorum Heber, fratri Japheth ma»joris filii [1].» Deinde confecto nominum catalogo, ait: «Et »Heber nati sunt duo filii, nomen uni Phalec: quia in die»bus illius divisa est terra [2].» Considera quomodo signi non multo post futuri præscientiam vocabulo nati pueri indidit, ut cum videris rem opere adimpletam, non ultra mireris, videns divinitus hoc pueri nomine prædictum. Nam postquam catalogum eorum fecit, qui postea nati sunt, inquit: »Et erat omnis terra labium unum, et vox una omnibus [3].» Non de terra loquens, sed de hominum genere, ut nos doceat unam linguam omni hominum fuisse naturæ. «Et »erat omnis terra labium unum, et vox una omnibus.» Labium unum, sermonem dicit, et idipsum iterum per vocem indicat, significans omnes usos eadem voce et lingua. Et quod de loquela dicatur: «Et erat omnis terra labium »unum,» audi Scripturam alio loco dicentem: «Venenum »aspidum sub labiis eorum [4].» Ita solet Scriptura labiorum nomine loquelam appellare. «Et factum est cum moverent »illi ab Oriente, invenerunt campum in terra Sennaar, et »habitaverunt illic [5].»

II. Vide quomodo humana natura non potest subsistere

[1] Gen. x, 21. — [2] Ibid. 25. — [3] Id. xi, 1. — [4] Psal. cxxxix, 4. — [5] Gen. xi, 2.

intra suos limites, sed amplius concupiscens, majora supra se appetit. Atque hoc est quod humanum genus potissimum perdit, quia non vult naturæ suæ mensuram agnoscere, sed semper majora appetit, et quæ supra suam sunt dignitatem votis concipit. Hinc et qui mundana suspiciunt, si quando multo abundaverint auro, et potentes fuerint, quasi obliti suæ naturæ, in tantum se fastigium efferri volunt, donec in profundum ipsum dejiciantur. Et hoc videmus quotidie contigere, quamvis nec hac ratione emendatiores evadant alii. Sed etsi ad parvum tempus reprimantur, subito tamen omnium obliti, iterum eadem incedunt viam et in eadem præcipitia deferuntur: id quod et nunc videre licet apud istos factum. « Et factum est cum moverent illi ab Oriente, invenerunt campum in terra Sennaar, » et habitaverunt illic. » Vide quomodo paulatim docet nos instabile illorum propositum. Quoniam viderunt, inquit, campum, migrantes, et relicto priori loco, illic habitaverunt. Deinde dicit: «Dixit unusquisque proximo suo: Venite, conficiamus lateres, et coquamus eos igni. Et facti » sunt illis lateres in lapidem, et bitumen erat illis lutum. » Et dixerunt: Venite, ædificemus nobis civitatem, et turrim, cujus caput erit usque in cœlum. Et faciamus nobis » ipsis nomen, priusquam dispergamur super omnem terram[1]. » Vide quomodo abutuntur communi voce, et quomodo vanum vitæ propositum sit multorum malorum occasio. «Venite, inquit, faciamus lateres, et coquamus » eos igni. Et facti sunt illis lateres in lapidem, et bitumen » in cœnum. » Vide quanta securitate volunt ædificare, nescientes illud: «Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam[2]. Et ædificemus, inquiunt, nobis civitatem, » non Deo, sed nobis ipsis. Vide, oro, quam invaluit malitia; habentes adhuc recen-

[1] Gen. XI, 3, 4.. — [2] Psal. CXXVI, 1.

tem memoriam generalis in diluvio interitus, in tantam inciderunt insaniam. « Et ædificemus, inquit, nobis civita- » tem, et turrim, cujus caput erit usque in cœlum. » Nomine cœli, summam illorum audaciam Scriptura divina declarat. « Et faciamus, inquit, nobis ipsis nomen. » Vidistis radicem mali? Ut, inquit, perpetuam memoriam consequamur, ut nostri perpetuo memores sint posteri: tale erit nostrum opus, ut nunquam oblivioni tradatur. « Et hoc fa- » ciamus priusquam dispergamur super faciem omnis terræ. » Adhuc, inquit, congregati quod nobis visum est efficiamus, ut posteris perpetuum nomen relinquamus. Sunt multi etiam hodie, qui illos imitantur, et talibus operibus celebrari volunt, qui splendidas domus ædificant, et lavacra, et porticus, et deambulacra, quorum si aliquem rogaveris, quare ita laboret et fatigetur, tantosque pecuniarum sumptus faciat, eosque inutiles, nihil aliud audies, quam hæc verba: ut immortalis servetur memoria, et dicatur illius esse hanc domum, illius hunc agrum. At hoc non est laudem et memoriam, sed crimen sibi parare. Nam statim ad hæc subjungentur plurimarum contumeliarum verba; nempe hujus est avari, hujus rapacis, hujus viduarum et orphanorum spoliatoris. Igitur hoc non est memoriam assequi, sed perpetuis objici criminibus, et etiam post mortem infamari, ac spectatorum linguas acuere in blasphemiam, et accusationem ejus, qui illa possidet. Quod si omnino æternam memoriam amas, ego tibi viam monstrabo, qua poteris semper celebrari, et quæ dabit tibi fiduciam in futuro sæculo. Quonam pacto igitur poteris et commemorari, et celebrari quotidie, encomiisque evehi etiam post hanc vitam? si has pecunias in manus inopum dispenses, relictis lapidibus, magnis ædificiis, villis, et balneis. Hæc memoria innumeros tibi thesauros conciliat, hæc memoria sarcinam peccatorum alleviat, hæc multam

tibi fiduciam apud Dominum conciliat. Cogita, obsecro, et hæc verba, quæ singuli dicturi sunt, vocantes misericordem, benignum, mansuetum, suavem, tam largum dispensatorem. «Dispersit enim, inquit, dedit pauperibus, justitia »ejus manet in sæculum [1].» Hujusmodi enim sunt pecuniarum divitiæ; dispersæ manent; si retineantur et concludantur, etiam se servantem secum perdunt. «Disper»sit enim, inquit, dedit pauperibus.» Sed audi quæ sequntur: «Justitia ejus manet in sæculum.» Uno die divitias dispersit, et justitia ejus manet in sæculum, et memoriam facit immortalem.

III. Vidisti memoriam, quæ se in omne sæculum extendit: vidisti memoriam magnis et ineffabilibus plenam bonis: talibus ædificiis nostri memoriam relinquere studeamus. Nam lapidibus ædificasse, non solum nihil nobis prodesse poterit, sed nos continuo tanquam columna, clara voce infamabit. Et nos hinc abimus deferentes peccata inde parta, et ædificia hic relinquimus; quin nec frigidam illam et inutilem memoriam consequimur, sed potius probris deturpamur, nomenque statim transit ad alterum. Etenim sic se res habent, ut ab hoc ad alium transeant, et ab illo iterum in alium. Et hodie quidem domus dicebatur hujus, cras illius, postridie dicetur alterius. Interim sponte nos ipsos decipimus, putantes nos dominium quoddam possidere, nescientes non solum usu potiri, et velimus, nolimus, aliis hæc concedere; nam quod quibus nolumus, id jam prætereo. Omnino tamen si memoriam concupiscis, et hujus tibi tantum studium est; audi quomodo viduæ memores erant Tabithæ, et quomodo «Circumstabant Pe»trum flentes, et demonstrantes tunicas et vestes, quas fa»ciebat illis Dorcas [2],» cum adhuc superesset. Vidisti domus animatas vocem emittentes, et tantæ virtutis, ut a

[1] Psal. cxi, 9. — [2] Act. ix, 39.

morte ad vitam revocare queant? Nam postquam circumsteterunt Petrum, calidas lacrymas profundentes, cibumque et quibus opus habebant quærentes, « Petrus, ejectis » omnibus, et positis genibus, oravit; et cum excitasset il» lam, vocavit sanctos et viduas, et reddidit eam vivam[1]. » Si memoriam quæris, si veram gloriam amas, hanc imitare, tales domus extrue, noli sumptus tuos inanimatis impendere, sed cum illis, qui ejusdem sunt generis, misericordiam facito. Hæc laude digna est memoria, hæc magnum lucrum affert. Cæterum ad institutum redeamus, et videamus illorum virorum, qui tunc erant, audaciam. Illorum enim affectiones nostræ, si sapere voluerimus, emendationi serviunt. « Et ædificemus, inquit, nobis civitatem et » turrim, cujus caput erit usque in cœlum, et faciamus » nobis ipsis nomen priusquam dispergamur super terram. » Vides quomodo corruptionem animæ suæ ubique exhibent. « Et ædificemus, inquit, nobis civitatem : » et iterum : « Faciamus nobis ipsis nomen. » Vide quomodo etiam post generalem omnium interitum non minora mala aggrediantur. Quid ergo fiet? quomodo ab insania sua reprimentur? Pollicitus est Deus se non ultra facturum diluvium, nimirum misericordiæ suæ consuetudinem servans. Illi autem neque pœnis emendatiores facti sunt, neque beneficiis meliores. Audi quæ sequuntur, ut discas ineffabilis misericordiæ Dei magnitudinem. « Et descendit, inquit, Domi» nus Deus, ut videret civitatem et turrim, quam ædifica» bant filii hominum.[2] » Vide quomodo humano more Scriptura loquitur. « Et descendit, inquit, Dominus Deus; » non ut humano modo intelligamus, sed ut per hoc erudiamur nunquam temere fratres condemnandos, neque auditu solo judicandum esse, nisi pluribus argumentis prius certi reddamur. Omnia enim a Deo ideo fiunt, et ob hoc tanta ad

[1] Act. IX, 41. — [2] Gen. IX, 5.

erudiendum humanum genus utitur sermonis attemperatione. « Et descendit, inquit, Dominus Deus, ut videret ci- » vitatem et turrim. » Vide quomodo non statim ab initio illorum reprimit insaniam, sed diuturna lenitate utitur, et expectat donec omnem malitiam suam opere declarent, et tunc conatus eorum impedit. Ne enim quis dicere possit deliberasse quidem illos, sed quæ decreverant, in opus non deduxisse, præstolatur donec animo destinatum opus aggrediantur, ut tunc monstret eis quam inutilia attentarint. « Et descendit, inquit, Dominus Deus, ut videret civi- » tatem ac turrim, quam ædificabant filii hominum. » Vide misericordiæ excellentiam : permisit illos laboribus sese affligere, ut rerum experientia præceptoris loco illis esset. Et quoniam vidit malitiam invalescere, et morbum intendi, non usque ad finem permittit, sed suam declarat bonitatem : quemadmodum medicus bonus videns morbum augeri, et ulcus incurabile fieri, statim sectione utitur, ut omnem morbi causam tollat. « Et dixit, inquit, Dominus » Deus : Ecce genus unum et labium unum omnium : » hoc est, vox una et lingua una. « Et hoc cœperunt facere, et » nunc non cessabunt ab iis, quæ decreverunt facere[1]. »

IV. Attende Domini misericordiam ; quoniam conatus impediturus erat, primum purgationem sibi parat, et quasi ostendit peccati eorum magnitudinem, et improbitatis excessum, ipsosque abusos esse linguæ et vocis consonantia. « Ecce enim, inquit, genus unum et labium unum omnium. » Et hoc cœperunt facere, et nunc non cessabunt ab iis, » quæ decreverunt facere. » Hic enim Dei mos est, ut puniturus prius indicet quam magna sint peccata, et veluti defensionem aliquam sibi paret, ac tunc tandem corripiat. Nam tempore diluvii, cum terribiles illas minas intentaret, dicit Scriptura : « Ut autem vidit Deus quod multiplicatæ

[1] Gen. XI, 6.

» sunt malitiæ hominum, et unusquisque cogitat in corde » suo diligenter in mala a juventute[1]. Vidisti quomodo prius monstravit malitiæ eorum magnitudinem, et postea dicit : « Delebo hominem[2] ? » ita et nunc : « Ecce genus unum et » labium unum omnium, et hoc cœperunt facere. » Si cum tanta concordia, et linguæ unitate in tantam inciderunt insaniam, ubi tempus processerit, quomodo non deteriora attentabunt ? « Non cessabunt enim ab iis, quæ decreverunt » facere : » nihil eorum impetum et ardorem morari poterit, sed omnia, quæ statuerunt secum, studebunt perficere, ni statim pro attentatis pœnam luant. Id quoque inveniet aliquis et de protoplasto factum esse. Ejecturus enim illum Deus a paradisi incolatu, ait : « Quis annuntiavit tibi quod » nudus esses [3] ? » Et iterum : « Ecce Adam factus est quasi » unus ex nobis : ut sciat bonum et malum. Et nunc ne » forte extendat manum suam, et accipiat de ligno vitæ, » et comedat, et vivat in sæculum. Et emisit illum Dominus » de paradiso[4]. » Etiam nunc inquit : « Ecce genus unum et » labium unum omnium, et hoc cœperunt facere : et nunc » non cessabunt ab iis, quæ decreverunt facere. Venite, et » descendentes confundamus illorum linguas, ut ne audiat » unusquisque vocem proximi[5]. » Vide iterum verborum attemperatam rationem. « Venite, inquit, et descenden» tes : » quid volunt sibi verba hæc? Opus-ne habet cooperatione Dominus ad correctionem ? an subsidio ad illorum destructionem ? Absit. Sed sicut jam dixit Scriptura : « Des» cendit Dominus, » docens nos per hoc se evidenter malitiæ illorum magnitudinem vidisse ; ita et hic dicit : « Ve» nite, et descendentes. » Dictum haud dubie est ceu ad ho nore pares. « Venite, inquit, et descendentes confundamus » illorum linguas, ut ne audiat unusquisque vocem proximi. »

[1] Gen. vi, 5. — [2] Ibid. 7. — [3] Id. iii, 11. — [4] Ibid. 22, 23. — [5] Id. xi, 7.

Quemadmodum, inquit, cippum quemdam perpetuum; talem illis statuo pœnam omni sæculo duraturam, ut nullo tempore hæc obliviscantur. Nam quia abusi sunt vocis concordia, ideo vocis diversitate castigari eos volo. Sic enim ubique facere consuevit Dominus. Hoc ab initio circa mulierem factum est; abutebatur illa honore concesso, unde subjecit eam viro. Et similiter Adæ contigit; quia enim ex multa prosperitate, paradisique incolatu nihil lucri fecit, sed prævaricando pœnæ obnoxius est factus, ejecit eum ex paradiso, et pœnam ei perpetuam injunxit, dicens: « Spinas et tribulos germinabit tibi terra[1]. » Horum quoque malitiæ cursum, quia unitate linguæ honorati, honore concesso in malum abutebantur, Deus per linguarum varietatem cohibuit. « Et confundamus, inquit, illorum linguam, » ut ne audiat unusquisque vocem proximi. » Ut sicut linguæ unitas contubernium fecit, ita linguæ diversitas dispergat. Nam quibus non est idem sermo et lingua, quomodo simul habitare possunt? « Et dispersit illos, inquit, Domi» nus Deus ab illo loco super faciem universæ terræ, et ces» saverunt ædificantes civitatem et turrim[2]. » Considera Domini misericordiam, in quantam animi hæsitationem ipsos impulit. Amentibus enim postea similes fuerunt. Et ille quidem imperabat hoc, et alius suppeditabat aliud; inutilisque fuit omnis illorum conatus: ideo « Cessaverunt ædi» ficare civitatem et turrim. Et idcirco vocatum est nomen » illius, confusio, quia illic confudit Dominus Deus labia » omnis terræ: et hinc dispersit ipsos Dominus Deus in » omnem terram[3]. » Vide quanta fiant, ut memoria hujus facti in omnia sæcula pervadat. Primum linguarum fit divisio, imo ante hoc nominis appellatio: Phalec enim nomen, quod Heber filio imposuit, partitionem significat: deinde loci appellatio: « Confusio » enim vocatus est, id

[1] Gen. III, 18. — [2] Id. XI, 8. — [3] Ibid. 9.

quod Babylon sonat. Postremum Heber ipse mansit idem servans idioma, quod et antea habebat, ut manifestum divisionis hujus signum foret. Vidisti per quot res immortalem nùllaque oblivione delendam hujus facti memoriam servari voluerit ? Hinc enim pater filio postéa cogebatur dicere causam tam diversæ vocis. Et puer a patre quærebat quare sic locus ille appellaretur : ideo namque Babylon dictus est locus, quod est confusio ; quod illic Dominus Deus confuderit labia universæ terræ, et ab illo loco disperserit illos. Nam utrumque loci appellatio mihi significare videtur, et quod linguas confuderit, et quod inde dispersio orta sit.

V. Audivistis, dilecti, unde ipsis dispersionis varietatisque linguarum orta sit causa. Fugiamus, obsecro, ne hos imitemur, et iis, quæ nobis Deus concessit, ne abutamur: ac naturam humanam considerantes, ea consultemus, quæ mortales homines deceant : et cogitantes præsentis vitæ fragilitatem, ac quam breve sit tempus vitæ nostræ, multam per bonorum operum exercitium fiduciam recondamus. Et non solum per hos dies servemus jejunii fervorem, sed etiam eleemosynæ largitatem, et precum assiduitatem. Etenim jejunio preces semper conjunctas esse oportet. Et quod hoc verum sit, audi Christum dicentem : « Hoc genus dæmoniorum non egreditur nisi in precatione » et jejunio [1]. » Et iterum de Apostolis dicitur : « Nam cum » orassent, inquit, et jejunassent, commendaverunt eos » Domino, in quem crediderant [2]. » Et iterum inquit Apostolus : « Ne fraudetis invicem, nisi in precatione et jeju- » nio [3]. » Vidisti quomodo jejunium hoc subsidio indigeat? Tunc enim potissimum preces cum attentione fiunt, cum expeditior est mens nostra, neque gravata, neque malo deliciarum onere pressa fuerit. Magna arma sunt preces,

[1] Matth. XVII, 20. — [2] Act. XIV, 22. — [3] 1 Cor. VII, 5.

magna securitas, magnus thesaurus, magnus portus, tutissimus locus: modo sobrii et vigiles Dominum adeamus, mente nostra undique collecta, inimicoque nostræ salutis nullo aditu permisso. Cum sciat enim inimicus noster nos per tempus illud posse de iis, quæ ad nostram salutem attinent, loqui, et peccata confiteri, et vulnera medico ostendere, et sanitatem consequi: ideo maxime tunc obsistit, omniaque facit et tractat, ut nos supplantet, negligentesque reddat. Proinde vigilemus, obsecro, et scientes illius insidias, maxime tempore illo operam demus, ut quasi præsentem illum ante oculos stantem videntes oppugnemus, et cogitationem omnem, quæ nos interturbare possit, repellamus: totique nitamur Deum ut decet alloqui, ut non solum verba, sed et mens verborum comes ad Deum accedant. Nam si lingua quidem proferat verba, mens autem foris evagetur, quæ domi sunt lustrans, et imaginans quæ in foro aguntur, nulla nobis utilitas est, fortassis autem et major condemnatio. Enimvero si cum homines adimus, tam studiose id agimus, ut prope stantes sæpenumero non videamus, sed colligimus mentem, et ad eum solum spectamus, ad quem accedimus: quanto magis apud Deum idem facere oportet, et jugiter precibus insistere? Propter hoc et Paulus scribens dicebat: « Orantes in omni tempore, orate et in spiritu[1]: » non lingua tantum, et cum perpetua, inquit, vigilantia, sed « Et in spiritu. » Spirituales enim, inquit, sint vestræ petitiones, sobria sit ratio, et iis quæ dicuntur mens attendat. Talia petite, qualia a Deo petere convenit, ut et petita obtineatis. Et in illud incumbentes, et toti expergefacti, sobrii et mente vigiles, non oscitantes, nec vos fricantes, et hinc inde mentem vertentes: sed cum timore et tremore salutem vestram operemini. « Beatus enim, inquit, qui

[1] Ephes. VI, 18.

» propter pietatem metuit omnia[1]. » Magnum bonum precatio. Nam si homini quis loquens virtute prædito, non parvum inde fructum percipit; quantis non bonis fruetur is, cui cum Deo colloquium fuerit? Oratio enim colloquium est cum Deo. Quod ut scias, audi Prophetam dicentem : « Jucundum sit Deo eloquium meum[2] : » hoc est, sermo meus jucundus appareat Deo. Annon enim præstare potest priusquam petamus? Verum propter hoc differt et expectat, ut occasionem accipiat, qua juste nos sua providentia dignos faciat. Sive autem consequamur quod petimus, sive non consequamur, perseveremus semper in oratione : et non solum gratias agamus si consequamur, sed etiamsi repulsam passi fuerimus. Nam denegare, cum Deus vult, non minus est quam si concessisset. Nescimus enim nos quæ nobis conducant, sicut ipse novit. Itaque sive voti compotes, sive impotes simus, gratias agere debemus. Et quid miraris, si nos nescimus quid nobis prosit? Paulus talis et tantus vir, arcana audire dignus habitus, ignorabat se ea, quæ non expediebant, precari; nam quia videbat se tot molestiis cingi, ac circumdari crebris tentationibus, orabat ut ab eis liberaretur; idque non semel neque iterum, sed et sæpius. « Ter enim, inquit, Domi» num rogavi[3]. » Ter, id est, vocavit sæpe et non impetravit. Videamus ergo quomodo affectus fuerit. Num gravatim tulit? num segnior fuit? num obtorpuit? Minime. Sed quid inquit? dixit : « Sufficit tibi gratia mea. Virtus » enim mea in infirmitate perficitur[4]. » Non solum non liberavit illum præsentibus malis, sed in ipsis perseverare permisit. Esto : sed unde discimus eum non graviter tulisse? Audi Paulum dicentem, postquam didicit ea, quæ Domino placita erant : « Libenter igitur gloriabor in infir-

[1] Prov. XXVIII, 14. — [2] Psal. CIII, 34. — [3] 2 Cor. XII, 8. — [4] Ibid. 9.

» mitatibus meis [1]. » Non solum, inquit, deinceps liberari non requiro, sed et majori voluptate gloriabor in illis. Vidisti gratam animam? vidisti ejus in Deum amorem? Audi etiam dicentem : « Quid enim precemur ut oportet, » nescimus [2]. » Impossibile, inquit, est, cum nos homines simus, omnia certo scire. Relinquendum ergo hoc est omnium Conditori; sumendaque sunt cum gaudio et voluptate quæcumque ipse voluerit, nec spectandum ad speciem eorum, quæ eveniunt, sed quid acceptum sit Domino. Qui enim magis scit quid nobis prosit, quam ipsi nos, ipse novit quomodo salus nostra paranda.

VI. Nostrum ergo unum sit opus, continuis insistere precibus, et non ægre ferre si differatur quod petimus, sed multam patientiam exhibere. Neque enim abnuens preces nostras differt; sed hac arte sedulos nos efficiens, ad semetipsum perpetuo attrahere vult. Nam et pater prolis amans cum a puero rogatur, abnuit, non quod dare nolit, se ut ad diutius astandum pertrahat. Hæc itaque scientes ne desperemus, ne cessemus eum adire, et preces fundere. Etenim si crudelem et inhumanum illum judicem, qui neque Deum timebat, mulieris sedulitas coëgit, et provocavit ut sibi succurreret : quanto magis nos, si voluerimus illam imitari mulierem, ad opitulandum nobis provocabimus mansuetum et misericordem nostrum Dominum, compatientem, et ad salutem nostram occurrentem? Nos ergo instituamus, ut difficile avellamur, et perpetuo precibus incumbamus, tam die, quam noctu; imo magis noctu, quando nullus interturbat, quando magna cogitationum tranquillitas, quando nullus domi tumultus, quando nullus est qui ab accessu prohibeat et abducat, quando erecta mens omnia diligenter referre potest animarum Medico. Si enim beatus David, rex simul ac Propheta, tantis implicitus ne-

[1] 2 Cor. XII, 9. — [2] Rom. VIII, 26.

gotiis, purpura et diademate amictus dicat : « Media nocte » surgebam ad confitendum tibi super judicia justitiæ tuæ[1] : » quid nos dicemus, qui privatam et otiosam vitam agimus, neque eadem quæ ille facimus? Nam cum in die multis circumdaretur curis, negotiis et tumultibus, nec tempus inveniret aptum suo ad Deum accessui, tranquillitatis tempus, quod alii somno impendunt, in mollibus stratis recumbentes, et hinc et inde se versantes, rex tantis districtus curis, accedendi ad Deum tempus faciebat, seorsim Deo loquens, et sinceræ intentæque precationi deditus, perficiebat quæcumque volebat; et orationibus suis bella conficiebat, tropæaque statuens, victoriam victoriæ copulabat. Habuit enim invicta arma, superna scilicet præsidia, quæ non solum ad humana bella conficienda sufficiunt, sed etiam ad dæmonum cohortes fugandas. Igitur et nos hunc imitemur privati et idiotæ regem, qui otiosam et quietam vitam agimus, eum qui in purpura et diademate monachorum vitam transcendebat. Audi enim eum iterum alibi dicentem : « Factæ sunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte[2]. » Vidisti animam in continua compunctione? Alimonia mea, inquit, panis meus, convivium meum nihil aliud erant quam lacrymæ tam die quam nocte. Et iterum : « Laboravi in » gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum[3]. » Quid dicemus, vel quid respondebimus, qui neque eam compunctionem exhibere volumus, quam rex tot obseptus negotiis exhibuit? Quidnam, dic, oro, oculis illis formosius perpetuo lacrymarum imbre, et quasi margaritarum decore ornatis? Vidisti regem, qui noctibus atque diebus lacrymis precibusque deditus fuit : specta et Doctorem orbis in carcere competitum una cum Sila, et orantem tota nocte, neque dolore, neque vinculis prohiberi, sed eo magis ingentem fervidumque amorem declarare erga Do-

[1] Psal. CXVIII, 62. — [2] Id. XLI, 4. — [3] Id. VI, 6.

minum; « Paulus enim, inquit, et Silas media nocte oran» tes, laudabant Deum[1]. » David in regno et diademate lacrymis et precibus totam vitam insumebat; Apostolus, qui in tertium cœlum raptus, cui arcana sunt revelata mysteria, media nocte in vinculis preces et laudes offerebat Domino. Et rex media nocte expergefactus confitebatur: et Apostoli media nocte continuas preces et laudes reddebant. Illos imitemur et nos, et precum assiduitate vitam nostram muniamus, et nullum nobis unquam erit obstaculum. Nihil enim est quod obesse nobis possit, modo sobrii simus. Num loco et tempore nobis opus est? Omnis locus, omne tempus huic accessui convenit. Nam iterum audi Magistrum orbis dicentem: « In omni loco levantes sanctas » manus absque ira et disceptatione[2]. » Si mentem habueris purgatam ab illicitis affectionibus, sive in foro, sive domi, sive in via, vel in carcere, vel in mari, vel in diversorio, vel in officina, et ubicumque fueris constitutus, poteris, invocato Deo, voti fieri compos. Quod cum sciamus, obsecro ut cum jejunio precibus diligentiam adhibeamus, subsidium nobis inde parantes: quo supernam asseculi gratiam, et præsentem vitam ita agamus ut Deo probetur, et in futuro misericordiam aliquam adipiscamur, gratia et miserationibus Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto sit gloria, imperium, et honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Act. xvi, 25. — [2] 1 Tim. ii, 8.

HOMILIA XXXI.

Et accepit Tharra Abram et Nachor filios suos, et Lot filium Aram filii sui, et Saram nurum suam, uxorem autem Abram filii sui; et eduxit eos ex terra Chaldæorum, ut proficiscerentur in terram Chananæorum : et venit usque Charran, et habitavit illic [1].

I. Ingentes vobis habeo gratias, quod hesternum de oratione sermonem cum voluptate susceperitis, et tanto studio ad audiendum confluatis. Illud enim nos reddit alacriores, et hoc spirituale convivium largius vobis proponamus. Quia et agricola, si quando videt agrum et jacta semina virescere et germinare, segetemque vernare, nihil quod ad se attinet, intermittit, quotidie congruentem illius curam agens, et nocte dieque considerans, ne forte quid labores suos lædat: simili modo et ego spiritualem hunc agrum vestrum florere, et semen hoc spirituale in sinibus vestræ mentis recondi videns, gaudeo et lætor, multumque sum anxius, non ignorans quam malignus sit hostis, qui vestræ saluti insidiatur. Nam quemadmodum piratæ, quando vident navem multis mercibus oneratam, et plurimas advehentem divitias, tunc potissimum varias moliuntur insidias, ut possint merces omnes demergere, ac vectores illos spoliare : ita sane et diabolus, cum viderit spirituales multas divitias coacervatas, alacritatem fervidam, mentem vigilem, et quotidie divitias augeri, cruciatur ac dentibus frendet, et quasi pirata circumit, innumerasque excogitat artes, ut si qua vel parvum

[1] Gen. xi, 31.

inveniat aditum, nos denudet ac spoliet, et quidquid nobis est spiritualium divitiarum deprædetur. Igitur sobrii simus, quæso, et quanto magis spirituales nostræ facultates crescunt, tanto magis et vigiliæ nostræ augeantur, ut undique excludamus insidias, et benevolentiam Dei vita optima nobis conciliantes, superiori loco stemus, quam ut illius jacula nocere queant. Mala enim bestia est, et multiplices machinationes struit, et quando non potest recta nos ad vitia allicere, et suis dolis inescare; non enim cogit, vel vim facit, absit: sed decipit tantum, et quos negligentes videt, supplantat; quando igitur salutem nostram nequitia sua manifeste lædere nequit, sæpe per ipsa opera virtutis, quæ agimus, clanculum esca illata, divitias nostras perdit omnes. Quid igitur est hoc, quod dico? operæ-pretium enim fuerit manifestius explicare, ut illius cognitis insidiis, damnum quod inde nascitur, vitare possimus. Quando videt nos nuda vitia vix admittere, et fugere intemperantiam, continentiam vero amplexari, ad hæc aversari avaritiam, odio habere injustitiam, ridere et contemnere delicias, jejuniis autem et precibus vacare, ac eleemosynis dare operam, tunc alium comminiscitur dolum, quo pessumdet omnes nostras opes, totque bona opera nostra reddat inutilia. Nam qui magna constantia machinationes ipsius vicerunt, facit ut bonis operibus inflentur, et ad humanam spectent gloriam, quo scilicet a vera eos gloria deturbet. Etenim qui spirituale quid faciens humanam respicit gloriam, mercedem suam hic accipit, et jam ultra Deum non habet debitorem. A quibus enim gloriam quærit, ab iis laudes nactus est, et se privat illis, quas Dominus promisit, utpote majoris faciens momentaneam hominum laudem, quam Dei omnium conditoris: id quod Christus de precibus, eleemosynis, et jejuniis antea docuit, sic dicens: « Quando jejunas, unge caput tuum, et lava faciem tuam,

» ut ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo, qui est » in occulto : et Pater tuus, qui videt in occulto, reddet tibi [1]. » Et iterum : « Quando facies eleemosynam, ne tuba canas, » inquit, ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis » et plateis, ut glorificentur ab hominibus. Amen dico vo- » bis, acceperunt mercedem suam [2]. » Vidistis quomodo, qui hanc gloriam inquirit, illam amittit? Qui autem virtutem ita operatur, ut latere velit homines, in die illo terribili palam accipiet a Domino retributionem. « Nam Pater » tuus, qui videt in occulto, reddet tibi in manifesto. » Ne cogites, inquit, nullum hominem te laudare, et te virtutem clam exercere : sed hoc cogita tantam fore paulo post Domini liberalitatem, ut non sinat hoc clam vel in occulto esse, sed præsente omni hominum genere, ab Adam usque ad consummationem sæculi te prædicet, et coronet, susceptorumque in exercenda virtute laborum præmia tribuat. Qua igitur excusatione digni fuerint ii, qui laborem virtutis sustinent, et propter momentaneam et vilem futilemque hominum gloriam, æterna illa semetipsos privant ?

II. Obsecro igitur ut nos bene muniamus, et quodcumque spirituale opus aggrediemur, hoc studeamus in promptuariis animi nostri recondere, ut laudet nos oculus ille, qui nunquam dormitat, ne propter hominum laudes, sæpe ad gratiam captandam datas, indigni efficiamur Domini laudibus. Hæc enim ambo perniciosa sunt, et saluti nostræ noxia; spirituale aliquid operando ad humanam spectare gloriam, et bene agendo sublime de se sapere. Idcirco sobrios esse nos oportet ac vigiles, et apponere nobis quotidiana e sacris Litteris pharmaca, ita ut perniciosis affectionibus istis non irretiamur. Nam etsi quis innumera bona opera fecerit, virtutemque omnem absolverit, si tamen magnum quid de se sentiat, omnium miserrimus

[1] Matth. VI, 17, 18. — [2] Ibid. 2.

fuerit. Quod nobis manifestum est ex iis quæ Pharisæo acciderunt[1], qui dum magna de se sensit, et Publicanum contempsit, subito deterior factus est Publicano, et omnes virtutum divitias lingua sua effudit, ac se nudans vacuumque constituens, stupendum et novum naufragium pertulit : cum enim ad portum pervenisset, omnes merces suas submersit. Nam si id infortunii propter preces indigne emissas accidat, perinde est ac si quis in medio portu naufragium faciat. Propterea et Christus Discipulis suis præcipiens, dicebat : « Cum omnia feceritis, dicite : » Servi inutiles sumus[2]. » Quo dicto munire eos vult, et quam longissime a pernicioso illo morbo alienare. Vidistis, charissimi, quomodo is, qui humanam gloriam ambit, ejusque gratia virtutis exercitia adit, utilitatem nullam percipit, et post exantlatos omnes virtutis labores, si de iis videatur altum sapere, omnium vacuus nudusque evadat? Fugiamus igitur, obsecro, perniciosas illas affectiones, et ad illum semper vigilem oculum spectemus tantum, ac nihil commune habeamus cum nostri generis hominibus, neque ab eis laudari quæramus, sed contenti simus dominica laude. « Cujus laus, inquit, non ex hominibus, sed ex Deo[3]. » Et quo magis virtutibus locupletamur et crescimus, hoc magis modesti simus et humiliemur. Nam etsi ad summum virtutis apicem pertigerimus, si id grato animo cum Dei beneficiis comparemus, facile videbimus ne minimam quidem partem nos eorum, quæ in nos contulit, adæquasse. Hinc enim omnes Sancti probati fuerunt, et Deo accepti. Hoc ut discas, audi Doctorem orbis, animam illam, quæ in cœlum usque pertingit, quomodo post tot præclara opera, post tantum de cœlo testimonium: « Vas enim, inquit, electionis est mihi hic[4] ; » non obliviscitur suorum delictorum, sed ambabus manibus, ut aiunt,

[1] Luc. XVIII, 14. — [2] Id. XVII, 10. — [3] Rom. II, 29. — [4] Act. IX, 15.

ea versat, et neque eorum memoriam obliterari patitur, de quibus certissimus erat ipsa per baptismum fuisse dimissa : sed clamat et dicit : « Minimus sum Apostolorum, » et non sum dignus vocari Apostolus [1]. » Et postea, ut ingentem ejus discamus humilitatem, addit : « Eo quod per- » secutus sum Ecclesiam Dei [2]. » Quid agis, o Paule ? Dominus per misericordiam suam delevit et dimisit omnia peccata tua, et tu ea adhuc subinde versas, et memoras ? Etiam : scio enim, inquit, et non ignoro Dominum meum ille dimisisse ; sed dum mecum considero quæ fecerim, et video divinæ misericordiæ pelagus, tunc probe disco me gratia et misericordia Dei esse id quod sum. Nam cum dixisset : « Non sum dignus vocari Apostolus, eo quod Ec- » clesiam Dei sum persecutus, » subdit : « Gratia autem » Dei sum id quod sum [3]. » Ego quidem, inquit, tanta ferebar insania, ineffabilis autem ejus bonitas et gratia remissionem dedit. Vidistis animam contritam, et memoriam peccatorum, quæ ante baptismum commiserat perpetuo circumferentem ? Illum et nos imitemur, et eorum, quæ post baptismum admisimus, quotidie memores, continuoque ea in mente versantes, nunquam permittamus ut ipsorum obliviscamur. Hoc enim frenum sufficiet ad humiliandum nos, et ad modestiam ingenerandam. Et quid dico Paulum tantum et talem virum ? Vis videre etiam eos, qui in veteri lege hinc maxime claruerunt, quod post innumera bona opera, et ineffabilem apud Deum fiduciam, modesti fuerint ? Audi quid dicat Patriarcha, postquam consuetudinem cum Deo habuit, et facta est ei promissio : « Ego autem, inquit, terra sum et cinis [4]. »

III. Cæterum quia in Patriarchæ mentionem incidimus, si placet, ea quæ hodie lecta sunt proponamus charitati vestræ, quo illis explicatis videamus excellentem Justi virtu-

[1] 1 Cor. xv, 9. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 10. — [4] Gen. xviii, 27.

tem. « Et accepit, inquit, Tharra Abram et Nachor filios » suos, et Lot filium filii sui : et Saram nurum suam, » uxorem autem Abræ filii sui, et eduxit eos ex terra » Chaldæorum, ut proficiscerentur in terram Chananæo- » rum, et venit usque ad Charran, et habitavit illic. Et fue- » runt omnes dies Tharræ in Charran, anni ducenti quin- » que, et mortuus est in Charran[1]. » Animum diligenter, obsecro, iis quæ lecta sunt, adhibeamus, ut mentem eorum, quæ in scriptis latent, deprehendamus. Ecce enim mox in principio videtur esse quæstio. Nam cum ille beatus Propheta, Moses inquam, dixerit : « Accepit Tharra » Abram et Nachor, et eduxit ex terra Chaldæorum, ut » proficiscerentur in terram Chananæorum : et venit usque » ad Charran, et habitavit illic : » beatus Stephanus Judæos laudans, inquit : « Deus gloriæ visus est Patri nostro Abra- » ham, cum esset in Mesopotamia, priusquam habitaret » in Charran[2], » et illinc, postquam mortuus est pater ejus, proficisci jussit[3]. Quid igitur? dissident-ne a seipsis divinæ Scripturæ? absit; sed ex hoc animadvertere licet, quod cum filius religiosus esset, visus ei Deus imperavit ut inde migraret. Quod ut agnovit Tharra pater ejus, licet infidelis esset, attamen ob amorem in filium, socius illi peregrinationis esse voluit. Et ut venit in Charran, ac illic habitavit aliquandiu, vita hac excessit. Patriarcha autem tunc, jubente Deo, in Chananæam concessit. Denique non antea eum Deus inde evocavit, donec mortuus est Tharra. Tunc enim illo defuncto, inquit : « Et dixit Dominus Abræ : » Egredere de terra tua, et de cognatione tua, et de domo » patris tui, et veni in terram quam monstravero tibi. Et » faciam te in gentem magnam : et benedicam tibi, et ma- » gnificabo nomen tuum, et eris benedictus, et benedicam » benedicentibus te, et maledicentes te maledicam, et BE-

[1] Gen. XI, 31, 32. — [2] Act. VII, 2. — [3] Ibid. 4.

»NEDICENTUR IN TE omnes tribus terræ [1]. » Singula dicta diligenter perscrutemur, ut religiosam et piam Patriarchæ mentem videamus. «Et dixit, inquit, Dominus Abræ : »Egredere de terra tua, et de cognatione tua, et de domo »patris tui, et veni in terram quam monstravero tibi. » Ne prætereamus obiter dicta, sed animadvertamus quantum imperii pondus. « Egredere, inquit, de terra tua, et de »cognatione tua, et de domo patris tui, et veni in terram »quam monstravero tibi. » Quasi diceret : Relinque certa, et omnibus aperta, et elige magis incerta et non apparentia. Considera quomodo ab initio exercetur Justus, ut præeligat non apparentia præ apparentibus, et futura præ iis, quæ in manibus sunt. Neque enim vulgare et parvum aliquid erat id, quod ei ut faceret præcipiebat Deus : nempe ut terram relinqueret, quam inhabitarat tanto tempore, et omnem cognationem, et totam patris domum, iretque nesciens et ignorans quorsum. Non enim dixit ei in quam regionem transferre eum vellet, sed mandato indefinito pium Patriarcham exercuit : « Veni enim, inquit, in terram »quam monstravero tibi. » Cogita, quæso, dilecte, quam sublimem animum requirebat hoc mandatum : qui plane nulla vel affectione, vel consuetudine impediri potuerit. Si enim nunc post tanta religionis incrementa, multi adeo sunt consuetudini suæ alligati, ut potius multa, etsi necessitas urgeat, omniaque ferre velint, quam loca mutare, in quibus prius habebant domicilium : id quod non solum a vulgaribus hominibus fieri videmus, sed etiam ab iis, qui e medio tumultu fugere, et monasticam vitam delegerunt : quanto magis verisimile erat Justum illum ad hoc mandatum tardiorem fore ? « Egredere, inquit, et relinque cog»natos, et domum paternam, et veni in terram quam »monstravero tibi. » Quem non turbarent verba ista ? ne-

[1] Gen. XII, 1-3.

que locum, neque regionem certam ei designat, sed indefinito præcepto mentem explorat Justi. Nam si quis alius, et e vulgo fuisset, is qui mandatum accepit, dixisset utique : « Esto, præcipis ut relinquam terram, quam inhabito, cognationem, domum paternam : quare non etiam locum declaras, in quem me proficisci jubes, ut certiorem me reddas quantum sit iter agendum ? Unde enim nosse valeam hac, quam relinquo, uberiorem et præstantiorem illam esse ? » At Justus nihil horum vel dixit, vel cogitavit; sed respiciens ad magnitudinem eorum, quæ imperata erant, iis quæ in manibus habebat, incerta præferebat. Atqui si non tam generosum spiritum, nec tam philosophicam mentem habuisset, nec didicisset per omnia Deo parendum esse; fuiset tamen ei et aliud etiam ipsum non parvum impedimentum, nempe mors patris. Scitis enim multos sæpenumero propter sepulcra cognatorum in illis locis mori deligere, ubi parentes eorum mortui et sepulti sunt.

IV. Verisimile igitur erat et Justum hunc, nisi Deum plurimum amasset, talia potuisse cogitare. Ecce pater propter suum in me amorem, e domo sua profectus, pristinas consuetudines despexit, et contemptis omnibus huc usque venit ; quasi diceret : « Propter me in aliena terra vita defunctus est : ego autem non daturus sum operam, ut post mortem par ei reddam, sed, relicto cum cognatione patris sepulcro, hinc abeam ? » Atqui nihil horum alacritatem ejus remorari potuit : sed omnia levia et facilia ei repræsentabat suus in Deum amor. Fortassis et illud mente tractasset, siquidem humanis rationibus res suas moderari voluisset. « In hac ætate, qua nunc ad postremam senectam tendo, quorsum abiturus sum ? Non fratrem mecum ducens, neque cognatos mecum habens, sed ab omnibus consanguineis sequestratus, quomodo solitarius et peregrinus, in terram alienam pergam, nescius ubi errandi finis

futurus sit? Quod si medio in itinere contingat me vita defungi, quæ tantæ miseriæ fuerit utilitas? quis me mortuum curabit senem, peregrinum, carentem civitate, carentem domo? Fortassis uxor vicinos exorabit ut commiserationem quamdam in me exhibeant, et justa ex collatitia stipe faciet. Quanto satius fuerit, ut ipse brevi quod superest tempore hic residens, vitam terminem, quam si senex hinc et inde vager et omnium scommatis incessar, qui neque in ætate illa quietus vivam, sed loca locis mutans, nullibi subsistam? » Cæterum Justus iste nihil horum cogitavit, sed præcipienti obedire festinavit. Sed forte dixerit quispiam: « Ad incitamentum satis fuit ei: « Veni in terram quam tibi monstravero, et faciam » te in gentem magnam, et benedicam te. » Verum istuc ipsum, nisi pius fuisset, satis erat ad reddendum eum segniorem, et ad obedientiam magis cunctabundum. Nam si unus aliquis e vulgo fuisset, dicere potuisset: « Quare me peregre proficissi jubes, et in alienam terram abducis? quare si me magnum facere vis, non hic magnum facis? quare in domo paterna versantem, tua benedictione non dignaris? Quod si contingat, priusquam perveniam in locum quem jubes, defatigatum me itineris laboribus perire, et vitam finire, quæ mihi ex promissis utilitas? » At nihil horum vel in mente suscipiendum censuit, sed sicut fidelis servus ad solum imperium obedivit, nihil curiose quærens, nullumque aliud negotium prætexens; sed obtemperavit, certum habens neutiquam mendacia esse Dei promissa. « Et faciam te in gentem magnam, inquit, » et benedicam te, et magnificabo nomen tuum, et eris » benedictus. » Magnum promissionis pondus. « Faciam » te, inquit, in gentem magnam et benedicam te et » magnificabo nomen tuum: » Non solum genti magnæ te præficiam, et nomen tuum extollam: sed et « Bene-

» dicam te, et eris benedictus. » Ne putes, dilecte, meram repetitionem esse, et idem bis proferri, cum dicitur : « Benedicam te, et eris benedictus. » Tanta enim te, inquit, benedictione dignabor, ut illa in omne sæculum sit duratura. Eris enim benedictus, ita ut omnes summi honoris loco habituri sint, si eis tecum familiaritas contingat. Vides quomodo antea et ab initio ei prædicit claritatem, quam illi daturus erat. « Faciam te, inquit, in gentem magnam, » et magnificabo nomen tuum, et benedicam te, et eris » benedictus. » Idcirco et Judæi de Patriarcha superbientes volebant se in ejus familiam intrudere, et dicebant : « Filii Abraham sumus [1]. » Sed ut discant se propter malos mores indignos esse illa familia et genere, dicit eis Christus : « Si filii Abrahæ essetis, opera Abrahæ faceretis » utique [2]. » Joannes quoque, Zachariæ filius, cum ad Jordanem confluerent baptizari cupientes, dicebat eis : « Progenies viperarum, quis monstravit vobis fugere a futura » ira ? Facite igitur fructum dignum pœnitentiæ. Et ne » præsumatis dicere : Patrem habemus Abraham. Dico » enim vobis quod potest Deus ex lapidibus istis excitare » filios Abrahæ [3]. » Vidistis quomodo magnum apud omnes ejus nomen fuerit ? sed ante eventum Justi pietas monstratur, quomodo dictis Dei crediderit, et omnia quæ videbantur esse gravia, magna facilitate susceperit. « Et benedicam, inquit, benedicentes te, et maledicentes te maledicam, et BENEDICENTUR IN TE omnes tribus terræ. » Vide quomodo attemperat sermonem Deus, et quantum amicitiæ monstrat argumentum. Illos, inquit, amicos habebo, qui benevole erga te erunt affecti, et illos inimicos habebo, qui erga te contrario modo erunt affecti : id quod vix filii erga patres faciendum putarent, ut eosdem quos illi haberent amicos et inimicos. Maxima, dilecti, in Patriar-

[1] Joan. VIII, 39. — [2] Ibid. — [3] Matth. III, 7-9.

cham Dei hæc est benevolentia. Illos enim, inquit, benedicam, qui benedicent tibi, et illos maledicam, qui maledicent tibi : « Et BENEDICENTUR IN TE omnes tribus » terræ. » Ecce et alterius liberalitatis additamentum. Omnes enim tribus terræ enitentur, ut in tuo nomine benedicantur, et res suas tua appellatione honestiores faciant.

V. Audistis, dilecti, qualia imperavit Dominus Chaldæo seni, qui neque legem noverat, neque Prophetarum legerat vaticinia, neque ullam aliam doctrinam acceperat? Vidistis quanta præceptorum moles? quomodo ad ea perficienda, sublimi et juvenili animo habebat opus? Videte posthac et Patriarchæ probitatem, quomodo nobis eam Scriptura manifestet. « Et profectus est, inquit, Abram, sicut locutus » est ei Dominus Deus, et ivit cum eo Lot [1]. » Non simpliciter dixit : « Et profectus est Abram, » sed : « Sicut locutus est ei Dominus Deus. » Omnia, inquit, fecit quæ ad præceptum hoc pertinebant. Dixit ut relinqueret omnia, et cognationem et domum; et reliquit. Dixit ut iret in terram quam nesciret : obtemperavit. Promisit Deus se facturum eum in gentem magnam, et benedicturum : credidit Abram etiam hoc eventurum. Sicut locutus est ei Dominus, ita profectus est, id est, credidit iis, quæ sibi a Deo sunt dicta, nihil fluctuans, nihil dubitans, sed firmato animo ita profectus est : idcirco et a Domino magnam obtinuit gratiam. « Et ivit, inquit, et Lot cum eo. » Quare cum Dominus dixerit : « Egredere de terra tua, et de cognatione tua, » et de domo patris tui, » hunc assumpsit? Non fuit inobediens Domino ; sed forte quia juveni erat patris loco præfectus : et ille ob singularem amorem, morumque suavitatem a Justo divelli noluit, hac de causa, Abram eum relinquere noluit : insuper eum filii loco postea habuit ; præsertim quod tam grandævus nullum adhuc ha-

[1] Gen. XII, 4.

beret filium propter Saræ sterilitatem. Alioquin etiam mores adolescentis non multum a Justi probitate aberant. Nam hoc ipsum quod propositis ei duobus fratribus, ipse Justo adhæreret, quantæ prudentiæ fuit; dijudicare nempe et discernere cui patruorum sui curam permittere deberet? Insuper et peregrinationem eligere, honestatis morum erat indicium. Nam licet tandem in quibusdam errasse videatur, quando potiores sibi partes usurpavit, attamen vestigium Justi subsequi proxime studebat. Atque ideo Justus illum in socium itineris accepit, et ipse magna alacritate peregrinam vitam domesticæ prætulit. Porro ut sciamus hæc a Deo fuisse imperata Patriarchæ, non cum juvenis esset, sed jam ad senectam vergenti, quando plerique hominum ad peregrinandum segniores sunt, inquit: « Abram » autem erat annorum septuaginta quinque, quando ex- » ivit ex Charran [1]. » Vidistis quomodo nec ætas ei fuit obstaculo, neque aliud quiddam potuit eum detinere ut domi resideret: sed vicit omnia ipsius in Deum amor. Anima enim vigilans et sobria, cuncta abrumpit impedimenta, totaque fit ejus quem amat, et a nullo quod in medio difficile appareat, retardari se patitur: sed omnia præterit, nec subsistit priusquam re desiderata potiatur. Propterea et Justus iste neque senectute, neque aliis pluribus causis prohiberi potuit quin, omnibus disruptis vinculis, quasi juvenis et ætate florens, quasi a nullo prohibitus, festinaret et anhelaret Domini præceptum perficere. Neque enim possibile est ut rem fortem et egregiam quis unquam aliter faciat, nisi antea adversus omnia, quæ ejusmodi conatui obsistere possunt, se armet et instruat. Hoc utique clare sciens Justus ille, omnibus præteritis, non curabat vel consuetudinem, vel domum paternam, vel sepulcrum, vel senectutem ipsam: sed in hoc duntaxat figebat men-

[1] Gen. xii, 4.

tem, quomodo implere posset quod a Domino fuerat imperatum. Et videre erat rem magno periculo plenam, hominem in provectissima senecta, cum uxore etiam ipsa ætatis provectæ, et multis famulis se alio transferre, nescium ubinam errandi futurus finis esset. Quod si quis et illud prudenter expendat, quantæ per illud tempus viarum difficultates erant : neque enim, sicut nunc, licebat impavide cum aliis versari, et tam facile profectiones suscipere; cum singula loca propriis principatibus distincta essent, necesseque esset iter agentibus ab aliis ad alios principes transire, et fere quotidie de regno in regnum progredi. Erat igitur et hoc obstaculum Justo, nisi tantum habuisset amoris et mandata perficiendi desiderium. Verum omnibus illis impedimentis, quasi araneæ telæ essent, disruptis, menteque fide roborata, probe fidens dignitati promittentis, iter aggressus est. « Et accepit, inquit, Abram Saram uxorem suam, et Lot filium fratris sui, universamque substantiam, quam possederant in Charran, et exivit ut proficisceretur in terram Chanaan[1]. »

VI. Vide Scripturæ diligentiam, quomodo nobis omnia narrat, ut per omnia discamus Justi pietatem ac religionem. « Accepit, inquit, Saram uxorem suam, et Lot, universamque substantiam, quam possederant in Charran. » Non simpliciter dixit : « Omnia quæcumque possederant in Charran : » sed ut discamus nihil ex bonis chaldaïcis accepisse Patriarcham, sed paternis illis omnibus fratri relictis, exiisse, ea solum secum ferentem quæ et in Charran possidebat. Et hoc faciebat vir admirandus, non quod illa magni faceret, vel quod avarus esset, sed ut ex facultatibus illis posset omnibus testari, quanta Dei erga se fuisset providentia. Qui enim ex terra Chaldæorum eum eduxit, et iterum inde migrare jussit, ipse et substantiam illius quo-

[1] Gen. XII, 5.

tidie augebat, et omnem molestiam auferebat. Itaque quod hæc secum ferret, et per totam viam sic procederet, specimen erat piæ religiosæque mentis. Quicumque enim eum videbat, merito causam inquirebat, quare Justus ille peregrinaretur. Deinde intelligens eum jussu Dei in alienam terram, relictis propriis, transire, per opera ipsa docebatur et discebat quam pia esset Justi obedientia, et quam ingens Dei erga illum providentia. « Et exivit, inquit, ut proficisceretur in terram Chanaan. » Unde sciebat in terra Chananæorum futurum esse suæ peregrinationis terminum ; quamvis præceptum ita se haberet : « Veni in terram, quam » monstravero tibi ? » Fortasse Deus ei et hoc significavit, indicans menti ejus terram, in qua ipsum constituere volebat. Propterea enim cum præciperet ei, indefinite dicebat : « Veni in terram, quam monstravero tibi, » ut nobis Justi virtutem detegeret. Deinde postquam ille quod suum erat abunde attulit, mox Deus ei significavit in qua terra vellet eum domicilium habere. Quia enim eximias Justi virtutes prævidebat, idcirco eum ex eo loco evocavit, et neque fratrem ut acciperet jussit : quoniam volebat hunc doctorem fieri, nunc quidem omnibus Palæstinam incolentibus, paulo post autem etiam Ægyptiis. Vidistis quomodo non in natura, sed in voluntate et animo nostro sita sunt tam quæ ad virtutem, quam quæ ad vitia pertinent ? Ecce natura quidem fratres erant, ipse Patriarcha et Nachor, voluntate autem non item. Sed ille, licet frater ad tantam virtutem pervenisset, adhuc errore præoccupatus erat : hic autem omnibus quotidie per opera ipsa monstrabat virtutis suæ secundum Deum incrementa. « Et venit, » inquit, in terram Chanaan, et pertransivit Abram terram in longitudinem ejus, usque ad locum Sychem, ad » quercum excelsam [1]. » Docet nos Scriptura locum regio-

[1] Gen. XII, 6.

nis, in quo nunc Justus domicilium collocat. Deinde, ut sciamus quomodo se illic res habebant, inquit : « Chananæi autem tunc inhabitabant terram[1]. » Neque hoc simpliciter et absque causa beatus Moses assignavit, sed ut discamus etiam illinc mentem Patriarchæ philosophicam. Quia cum loca illa præoccupata essent a Chananæis, cogebatur quasi vagus et peregrinus, et quasi abjectus et vilis homo diversari, sine ullo forte hospitio. Attamen neque illud moleste ferebat, neque dicebat : «Quid hoc est? Egone, qui tanto cum honore, et tanta cum familia agebam in Charran, nunc cogor sicut civitate carens, et peregrinus, et advena obambulare, idque gratiæ loco ducere, et quietem in vili quærere diversorio, et neque hoc invenire possum, sed in tabernaculis et taguriolis versari, aliasque miserias ferre cogit me necessitas. Hoccine est, quod dicebat : « Veni, et faciam te in gentem magnam ? » Pulchra scilicet præludia, quid suave posthac expectandum ?» At nihil tale dicebat Justus, neque fluctuabat, sed integra mente et perfecta fide, bene fidens Dei promissis, immoto perstitit animo, unde statim et supernam consolationem accipere meruit.

VII. Verum ne sermonem producamus longius, hic ei finem imponamus, illud unum orantes charitatem vestram, ut mentem Justi illius imitemini. Etenim absurdissimum esset, si cum Justus ille de terra in terram vocatus, tantam præ se tulerit obedientiam, et neque senectus, neque alia quæ enumeravimus præpedimenta, neque temporum difficultas, neque ulla alia, quæ remorari ipsum posse videbantur, ad obediendum tardiorem eum facere potuerint; sed omnibus vinculis ruptis, cucurrerit et festinaverit senex, quasi juvenis resumptis viribus, cum uxore, et fratris filio, et famulis, ut perficiens opere quod sibi a Deo de-

[1] Gen. XII, 6.

mandatum erat; nos autem, qui non de terra in terram vocamur, sed de terra in cœlum, non eamdem quam ille Justus alacritatem obediendo exhibeamus, sed frigidas plerumque et inutiles prætexamus causas, et neque nos promissorum magnitudo, neque visibilium rerum vilitas, neque quod terrenæ illæ sint et momentaneæ, neque vocantis dignitas adeo attrahat : sed adeo simus negligentes, ut præferamus momentanea semper manentibus, terram cœlo, ea quæ avolant antequam habeantur, iis quæ nunquam finem accipere possunt. Quousque enim, dic, quæso, ita insaniemus in colligendis pecuniis? quæ rabies cogit quotidie a tam molesta concupiscentia infestari, et nunquam satiari, sed deterius habere quam qui sunt ebrii? Nam sicut illi quanto magis mero se distendunt, tanto magis flagrant siti, et caminum succendunt graviorem; ita nimirum et isti, qui sese tyrannidi avaritiæ subjecerunt, nullum concupiscendi finem faciunt : sed quanto plura affluunt, tanto magis flamma crescit, et caminus ardet validius. Non videmus quod ii, qui ante nos fuere, quamvis propemodum totius orbis domini essent, nudi et solitarii ex hac vita abrepti sunt, hoc solum inde consecuti quod rationes et pœnæ pro omnibus illic ab eis exigendæ sint? Et quidem sæpenumero diversi facultates eorum inter se distribuerunt : peccata autem ex illis contracta, ipse solum secum auferens, abscedit, et pro iis magnæ indignationis supplicia sustinens, consolatione undique destituitur. Quare igitur, dic, oro, tam negligentes salutis nostræ, ita segniter animæ nostræ consulimus, quasi aliena esset, et non nostra? Non audis Christum dicentem : « Quam dabit homo commutationem pro anima sua [1]? » Et iterum : « Quid prodest homini si totum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum patiatur [2]? » Num quidpiam habes huic æquipa-

[1] Matth. XVI, 26. — [2] Ibid.

randum? Etiamsi totum orbem dixeris, nihil dices. Quæ enim utilitas, sicut dixit Christus, totum mundum lucrifacere, animæ autem detrimentum pati, qua nihil nobis magis proprium? Verum eam, quæ tam pretiosa est, cujus tantam curam agere debemus, ut nihil illi præferri debeat, sic despicimus, ut quotidie discerpatur, et interdum ab avaritia obsideatur, aliquando a luxuria laceretur, interdum ab ira confundatur, et a singulis affectibus multifariam vexetur, et nullam vel sero tandem illius geramus sollicitudinem. Quis nos posthac dignabitur venia, et ab imminente supplicio eripiet? Idcirco obsecro ut, dum tempus habemus, detergamus ejus sordes largis eleemosynis, et illis peccatorum nostrorum flammam extinguamus. « Ignem » enim, inquit, ardentem extinguet aqua, peccatum vero » eleemosynis purgatur [1]. » Nihil enim prorsus perinde nos eximere potest a gehenna ignis, atque largitas eleemosynæ. Istam si præstiterimus secundum leges a Domino traditas, nempe nihil ad ostentationem facientes, sed ob amorem in Deum, poterimus et peccatorum nostrorum maculas abluere, et divinam misericordiam assequi, gratia et miserationibus unigeniti Filii ejus, cui cum Patre et sancto Spiritu, sit gloria, imperium, et honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Eccli. III, 33.

HOMILIA XXXII.

Et visus est Dominus Abræ, et dixit ei : Semini tuo dabo terram hanc, et extruxit ibi altare Domino, qui visus est ei [1].

I. Multus et immensus in iis, quæ paulo ante sunt lecta, thesaurus latet, dilectissimi, et opus est intenta mente, sobriaque et vigilanti ratione, ita ut nihil eorum, quæ in brevibus verbis latent, nos prætereat. Nam propter hoc et misericors Deus non facili et perfunctoria lectione voluit nobis omnia, quæ in Scripturis continentur, manifesta et perspicua esse, ut, excussa somnolentia nostra, vigilantia multa utentes, decerpamus utilitatem. Solent enim ea, quæ labore et inquisitione aliqua inveniuntur, magis infigi nostræ menti : ea vero, quæ facile inveniuntur, citius e corde nostro avolare. Obsecro igitur ne simus negligentes, sed excitemus mentem nostram, et penitus in ipsam Scripturarum profunditatem intueamur, ut majori inde lucro accepto, domum redire liceat. Est enim Ecclesia Dei mercatus quidam spiritualis medicorumque officina animabus : et par est, ut sicut qui ad nundinas veniunt, inde multis mercibus collectis redeamus : vel quasi e medici domo, receptis quæ morbis nostris congruunt medicamentis, exeamus. Non enim ideo quotidie confluimus, ut duntaxat conventus fiant simpliciter, sed propterea congregamur, ut unusquisque pharmaco suis affectibus congruenti sus-

[1] Gen. XII, 7.

cepto, domum concedat. Quomodo enim non fuerit absurdissimum nos a puerulis nostris ad ludum litterarium missis quotidie petere, quid discendo profecerint, et adjecerint; neque enim sineremus eos frustra, et absque utilitate in ludum ire, nisi fructum ampliorem inde consecutos videremus, nos autem qui justam ætatem habemus, et in spirituales scholas ventitamus, non par illis studium exhibere, maxime cum hæc in lucrum et salutem animarum spectent? Igitur obsecro ut se ipsum quotidie scrutetur unusquisque, quid ex hodierna, quid ex proxima lectione utilitatis retulerit, ut ne videamur et nos temere atque frustra adesse. Quod autem hoc nos culpa immunes reddat; offerimus enim quidquid nostri est officii, et nihil prorsus quod nostræ sit facultatis præterimus; quod vero iis, qui nobis succensent, nec occurrunt, nec dicta diligenter auscultant, majoris condemnationis sit occasio; audi Christum dicentem ei, qui talentum defoderat: « Serve » nequam, oportebat te pecuniam meam apud numularios » deposuisse, et veniens ego repetiissem eam cum usura [1]; » de Judæis autem: « Si non venissem, et locutus fuissem » eis, peccatum non habuissent, nunc autem excusationem » non habent [2]. » Cæterum nos nunc non hoc curamus, ut prorsus crimine careamus, et in nullo arguamur, sed vestrum profectum videre cupimus, et nostram lætitiam imminui arbitramur, etiam quantumvis innoxii ipsi simus, nisi et vos studium laboribus nostris dignum exhibueritis. Hæc enim nostræ lætitiæ materia est, si vestra in spiritualibus incrementa videamus. Et scio quidem vos per gratiam Dei tantum pollere intellectu, ut et alios valeatis exhortari, sed secundum beatum Paulum, memoriam vestram refrico [3], et provoco vestrum zelum animique studium, subinde hæc admonens, et cupiens vos perfectos et

[1] Matth. xxv, 26, 27. — [2] Joan. xv, 22. — [3] Rom. xv, 15.

absolutos esse. Non enim mediocre argumentum mihi est hoc vestri in divinis profectus, quod tanta alacritate quotidie huc conveniatis, et spirituali doctrina expleri non possitis. Nam quemadmodum corporalis cibi appetitus, indicium est optimæ valetudinis: ita desiderium spiritualis doctrinæ, manifestissimum argumentum est animæ bene valentis. Quapropter et ego bene conscius vestri desiderii, quod scilicet quantumvis producam sermonem, non possim vel sic explere desiderium, et alimento spirituali vos satiare, non desisto pro mea virili, ea quæ Dei gratia suppeditat, in vestram utilitatem quotidie vobis proponere, et divinæ Scripturæ doctrinam mentibus vestris inserere.

II. Age igitur et hodie misericordem Deum obsecremus, ut linguam nostram dirigat ad inveniendum quod quærimus, et pro more nostro vobis afferamus doctrinam, propositis primum his, quæ lecta sunt, charitati vestræ. « Et » visus est, inquit, Dominus Abræ [1]. Et dixit ei. » Nonne bene dicebam ab initio latere in paucis illis verbis magnum thesaurum? Ecce enim statim rarum et admirabile procemium : « Et visus est, inquit, Dominus Deus Abræ. » Hoc primum invenimus in Scriptura nunc dictum, quod visus sit. Neque enim Scriptura divina verbo hoc usa est, cum de Adam, vel de Abel, vel de Noë, vel de alio quopiam locuta est. Quid igitur est quod dicitur : « Et visus » est? » Et quomodo alibi dicit : « Nullus videbit Deum, » et vivet [2] ? » Quid igitur dicemus nunc Scriptura dicente : « Et visus est? » Quomodo visus est Justo? Num ipsam substantiam vidit? Non; absit. Sed quid? Sic visus est, ut ipse solus scit, et ut illi possibile erat videre. Solers enim cum sit sapiens et misericors Dominus noster, se humanæ attemperat naturæ, et semetipsum iis, qui se antea digne præparaverunt, ostendit. Idque demonstrat per Prophe-

[1] Gen. XII, 7. — [2] Exod. XXXIII, 20.

tam, dicens : « Ego visiones multiplicavi, et in manibus » Prophetarum assimilatus fui [1]. » Quoniam et Isaïas vidit eum sedentem [2] : hoc autem Deo indignum : Deus enim non sedet. Quî enim potest, cum sit incorporea, et interitui non obnoxia natura ? Et Daniel quoque vidit eum, ut « Antiquum dierum [3] : » Zacharias autem aliter eum contuitus est [4]. Sed et Ezechiel aliter, unde dicebat : « Ego visiones multiplicavi [5] : » hoc est, unicuique apparui pro sua dignitate. Et nunc quoque, quia Justum a domo ejus evocarat, et jusserat in alienam ire terram, in quam cum venisset, tanquam vagus agebat et peregrinus; utpote Chananæis illic adhuc habitantibus ; inquirens ubi domicilium collocare ipsum conveniret, bonus Dominus consolari eum, et ejus firmare alacritatem volens, ut ne torpesceret, neque dubitaret de promissione jam sibi facta, qua dixit : « Veni huc, et faciam te in gentem mag- » nam : » quandoquidem diversa a promissione videbat fieri, et se obambulare uti abjectum et vilem, et omni præsidio destitutum, neque habentem ubi diverteret : ut igitur mentem ejus excitet, inquit : « Et visus est Domi- » nus Abræ, et dixit ei : Semini tuo dabo terram hanc [6]. » Est et hæc pollicitatio magna, et similis illi, per quam eum a domo evocarat. Dixerat enim : « Magnificabo nomen » tuum : » propterea nunc iterum dicit : « Semini tuo dabo » terram hanc. » Nam cum jam senex esset Justus, filioque careret, ob Saræ sterilitatem, promittit se ei, qui ex ipso nasciturus sit, terram daturum. Misericordiam Dei hic, oro, considera, quomodo cum præsciret Justi virtutem, vult eum omnibus manifestum facere, et in lucem efferre quasi margaritam aliquam ante occultam. Unde cum promissiones promissionibus adjunxisset, iterum parvam mo-

[1] Osc. XII, 10. — [2] Isaï. VI, 1. — [3] Dan. VII, 22. — [4] Zach. I, 8. — [5] Ezech. I, 1. — [6] Gen. XII, 7.

ram trahit et differt, ut hac potissimum ratione Patriarchæ pietas monstretur, quia res secus quam promittebantur evenire videns Beatus ille, non inquietus erat, nec impatiens, nec turbabatur, sed immotum habebat animum, certus ea, quæ semel a Deo sibi promissa fuerant, rata et firma fore. Paulatim vero perscrutemur singula, ut sic solertem optimi Dei sapientiam, simulque curam, quam erga Justum hanc declaravit, et Patriarchæ in Dominum amorem addiscamus. « Et visus est, inquit, Dominus Abræ. » Quomodo visus est? Sicut ipse Deus solus scit, et ille videre potuit. Non enim hoc dicere desinam, quandoquidem modum ignoro : audio enim solum Scripturam dicentem : « Et visus est Dominus Deus Abræ, et dixit ei : Semini » tuo dabo terram hanc. » Memores estote promissionum, quæ a Deo factæ sunt, ut cum audieritis Justum variis casibus jactari, discatis quanta fuerit philosophia instructus, quam solida fortitudine, quam firmo et immoto in Deum amore, et ex iis, quæ Justo illi contigerunt, erudiamini, ut ne existimetis eum derelictum esse a Deo, si quando videritis probum aliquem tentationibus vel aliis hujus vitæ afflictionibus vexari; sed cogitantes multiplicem dispensationum Dei varietatem, omnia incomprehensibili ejus providentiæ relinquatis. Nam si Justum illum tam pium, tantamque præ se ferentem obedientiam permittit tali modo tentari, quo statim bene scietis : non despiciens famulum suum, sed aliis omnibus volens illius detegere virtutem : solet enim ita cum Justis omnibus agere, et quotquot divinarum lectionum estis studiosi, poteritis ex superioribus discere et invenire eum ita famulorum suorum vitam dispensare; quomodo igitur non extremæ fuerit improbitatis existimare, Deo hæc concedente, Justum derelictum fuisse, et non potius inde magnæ providentiæ ingentisque clementiæ signum sumere? Ostendens

igitur eminentem ipsius virtutem, hæc duo præstat, servorum suorum patientiam fortitudinemque palam facit omnibus, et providentiæ suæ sapientiam etiam in mediis periculis difficultatibusque summis ostendit : nam cum prope deploratæ sint res, tunc quorsum vult, dirigit omnia, neque aliquid difficultatis in medio est quod impedire queat. « Et visus est, inquit, Dominus Deus Abræ, et » dixit ei : Semini tuo dabo terram hanc. » Magna et desiderabilis promissio, præsertim Justo. Scitis enim quomodo qui jam provectæ senectutis sunt, et omnem vitam absque liberis transegerunt, optant liberos. Itaque Dominus obedientiæ mercedem ipsi præbens, quia mox ut audivit : « Egredere de terra tua, » non moras traxit, non distulit ; sed obedivit imperanti, et quod imperatum erat mox fecit ; inquit : « Semini tuo dabo terram hanc. »

III. Vide quomodo per hoc verbum mentem ejus erigit, et sufficientem ei tribuit laborum mercedem. Proinde et Justus gratum exhibens animum, statim ad gratiarum actionem convertitur. « Et extruxit illic, inquit, altare Domi- » no, quem viderat [1]. » Vide piæ mentis specimen. Et locum ipsum, ubi colloquio cum Deo dignatus fuerat, consecravit et gratiarum actionem pro viribus declaravit. Hoc enim quod dicit : « Extruxit altare, » idem est, quod gratias de promissis egit. Et sicut homines nonnunquam amicitia movet ut ibi domos ædificent, ubi cum germanis et sinceris amicis versantur et colloquuntur, et multi quoque sæpe civitates etiam condiderunt, quibus ex occasione congressus cum amicis nomina indidere : ita et Justus ille, ubi visionem Dei assecutus est : « Extruxit altare Domino quem » viderat, et discessit inde. » Quid est, « Et discessit inde ? » Quia Deo locus ille consecratus et Deo sanctificatus erat, « Discessit inde, et transiit in montem versus Orientem

[1] Gen. XII, 8.

» Bethel, et erexit ibi tabernaculum suum. [1] » Tumultuarium, inquit, domicilium fecit. Vide quomodo erat frugalis, et luxum fugiebat, quomodo tam expeditus, ut cum uxore et famulis tam facile migraret. Audiant viri, audiant mulieres. Nam sæpe in villam tantum exire volentes, multa molimur, valdeque occupati sumus, eo quod plurima nobiscum trahamus, quæ non solum non sunt nobis usui, sed et supervacanea, et inutilia, et pompæ gratia apparata, quæ nobiscum ducimus et circumferimus. Verum Justus ille non sic egit; sed quia Dominus dignatus est cum ipso colloquium habere, locum consecravit, altare extruxit, ac magna facilitate alio migravit. « Et erexit illic tabernaculum suum in Bethel juxta mare et Aggæ, versus Orientem. Et ædificavit, inquit, ibi altare Domino, et invocavit » in nomine Domini [2]. » Vide quomodo per omnia religiosam mentem præ se fert. Illic enim ob promissionem sibi a Deo factam aram extruxit, et loco consecrato discessit : hic autem quia tabernaculum fixerat, iterum « Ædificavit, » inquit, altare Domino, et invocavit in nomine Domini. » Vidisti mentem bene institutam, et sapientiæ deditam? vidisti quomodo quod scribens admonuit admirabilis orbis doctor beatus Paulus dicens : « In omni loco levantes » sanctas manus [3]; » id Patriarcha prius opere complevit, in singulis locis altaria erigens, et Domino gratias agens? Sciebat enim, sciebat manifeste nihil aliud requirere ab humano genere Deum universi, post innumera et ineffabilia beneficia sua, quam animum gratiarum actioni studentem, et accepta beneficia confitentem. Cæterum videamus quomodo et hinc Justus migrat. « Et discessit, inquit, » Abram, et profectus castrametatus est in solitudine [4]. » Vide iterum religiosam ejus mentem et sapientiæ studiosam. Iterum, inquit, discessit, castrametatusque est in so-

[1] Gen. XII, 8. — [2] Ibid. — [3] 1 Tim. II, 8. — [4] Gen. XII, 9.

litudine. Quare illinc discessit? Forte videbat quibusdam incolis non placere suum adventum ; proinde eximiam suam mansuetudinem declarans, et quomodo tranquillitatem magni faceret, ac ne cum ullo aliquid haberet negotii, in solitudinem se transfert. « Profectus, inquit, castrametatus est in solitudine. » Aliena dictione usa est divina Scriptura. Nam quemadmodum in bellis solemus dicere, ita et de Justo hic dicit quod castrametatus sit, ut ostendat expeditum fuisse Patriarcham, sicut milites, qui facile nunc huc, nunc illuc castra movent : ita et Justus ille, quamvis secum duceret uxorem, et fratris filium, et tantum domesticorum numerum, majori tamen facilitate migrare solebat. Vidisti frugalem et expeditam senis cum uxore et tot servis vitam? Mihi vero mirabilior videtur mulieris fortitudo. Cum enim cogito muliebris sexus infirmitatem, et animadverto quomodo tam facile et tanta alacritate cum Justo peregre vadit, et subinde migrat, neque ipsa moleste fert, neque Justo impedimentum affert, obstupesco, et censeo non minori quam Abram animo et fortitudine ipsam quoque præditam fuisse. Et hoc maxime sciemus, cum ea, quæ consequenter lecta sunt, pertractaverimus. Vidisti postquam audivit : « Semini tuo dabo terram hanc, » quomodo non quieverit Justus ille, et nunc huc, nunc illuc transierit? sed vide quomodo iterum a solitudine exigitur, non ab hominibus, sed necessitate famis : « Et facta est, inquit, fames super terram [1]. » Audiant qui temere et incaute loquuntur et divinant dicentes : « Quoniam ille talis advenit, fames invaluit; quoniam ille affuit, hæc contigerunt. » Ecce etiam in adventu Justi fames, et fames valida, et non turbatur Justus, neque aliquid humanum patitur, neque suo adventui tribuit famis causam. Sed quia vidit naturam coarctari, et invalescere famem : « Descen-

[1] Gen. XII, 10.

» dit, inquit, in Ægyptum Abram, ut habitaret illic, quia » invaluit fames super terram[1]. »

IV. Attende quomodo longiora fiunt Justo stadia. Illud enim providebat Dominus, ut non solum Palæstinam incolentibus esset doctor, sed et iis, qui in Ægypto erant, et virtutis ejus splendor omnibus pateret : quasi enim luminare quoddam latens et absconditum in Chaldæorum terra, illinc evocavit, ut eos, qui in tenebris errorum sedebant, ad veritatis viam introduceret. Sed forte dicet aliquis : « Et quare non potius ut ii, qui in Chaldæa erant, ad veram religionem venirent, per ipsum effecit ? » Verisimile quidem est illorum salutem per aliorum providentiam procuratam fuisse : attamen audi Christum dicentem : « Non est Pro» pheta sine honore, nisi in patria sua[2]. » Ut igitur opere impleret promissionem, quam illi fecerat, dicens : « Et magni» ficabo nomen tuum ; » propterea et famem oriri permittit, et cogente necessitate in Ægyptum eum ire compellit, ut discerent et incolæ quanta viri virtus esset. Nam fames quasi lictor, ceu vinculis injectis, ita vi e deserto in Ægyptum eos abstraxit. Sed videamus quæ hinc sequantur, et in quantas difficultates Justus inciderit, ut et ejus fortitudinem discamus, et uxoris illius sapientiæ studiosam mentem. Postquam igitur multo itinere processerant, et proxime Ægyptum erant, Justus angore mentis afflictus est, et, ut ita dicam, de vita sua timens et tremens, alloquitur uxorem suam. « Factum est, inquit, quando Abram appro» pinquabat, ut intraret in Ægyptum, dixit Saræ uxori » suæ : Scio quod formosa sis mulier. Futurum itaque est » ut, cum te viderint Ægyptii, dicant : Ista est uxor ejus : » et occident me, te autem servabunt. Dic igitur : Soror » ejus sum, ut mihi propter te bene sit, et vivat anima mea » propter te[3]. » Vidisti ex verbis, in quanto angore et metu

[1] Gen. XII, 10. — [2] Matth. XIII, 57. — [3] Gen. XII, 11-13.

constitutus fuerit Justus : neque tamen turbatur animo, neque cogitans intra se, dicebat : « Quid hoc est ? num derelicti sumus ? num decepti sumus ? num nos providentia sua destituit Dominus ? num ille qui dixit : « Magnificabo te, » et semini tuo dabo terram hanc, » nos ita relinquit nunc ut de extremis timeamus, et in manifestum incidamus periculum? » Nihil horum vel in mentem admittendum existimavit Justus, sed unum hoc curabat, quomodo arte aliqua excogitata posset famis remedium ac consolationem invenire, et Ægyptiorum manus effugere. « Scio, inquit, quod » formosa mulier sis. » Vide quanta mulieris erat formositas : nam et cum in senectam jam vergeret, et post tot annorum numerum adhuc vis pulchritudinis in facie emicabat, etiam post tot labores et ærumnas, quas in via de locis in loca transeundo experta est, a Chaldæorum nempe regione in Charran, et a Charran in Chanaan, et rursus in Chananæa huc atque illuc, et nunc iterum in Ægyptum. Quem non fortium virorum defatigarent tot continuæ peregrinationes? Verum egregia hæc mulier etiam post tot exantlatas ærumnas, luculenta adhuc erat facie, unde et vehementem formidinem afferebat Justo : ideo et dicebat : « Scio quod mulier formosa sis : futurum itaque est ut, » cum te viderint Ægyptii, dicant : Ista est uxor ejus : et » occident me, te autem servabunt. » Considera quantum confidebat moribus mulieris, non metuens ne laudibus emolliretur, quin et tale inducit consilium, dicens : « Ut ne » me quidem occidant, te autem servent : Dic igitur : Soror » ejus sum, ut mihi bene sit, et vivat anima mea propter » te. » Quoniam non vulgare erat quod imperabat, propterea verbis quæ subdidit, allicere eam et ad misericordiam flectere, persuadereque ei volebat ut prompte in hac fabula partes suas ageret. « Futurum est itaque ut cum te viderint » Ægyptii, dicant : Ista est uxor ejus : et occident me, te

» autem servabunt. » Non dixit : « Contumeliis te afficient : » non vult enim eam nunc verbis terrere, præcipue vero metuebat super Dei promissione; propterea dicit : « Te au» tem servabunt. Dic igitur : Soror ejus sum. » Cogita, quæso, quo fuisse tum in statu Justi mentem verisimile sit, cum ista uxori consuleret. Scitis enim, scitis nihil gravius maritis esse, quam ut vel in ejusmodi suspicionem uxor veniat. Verumtamen hic Justus et contendit et omnem lapidem movet, ut adulterium opere compleatur. Noli tamen Justum hunc temere condemnare, dilectissime, sed ex hoc potius multam ejus prudentiam ac fortitudinem cognosce; fortitudinem quidem, quod ita generose motibus cogitationum restiterit, eosque superarit, ut etiam ista consuleret. Hac enim re nihil esse intolerabilius audi ex Salomone, qui dicit : « Plenus enim zeli furor viri ejus, non parcet in die » judicii, neque commutabit odium multis donis[1] : » et rursus : « Durus ut infernus zelus[2]. »

V. Multos autem videmus in tantam insaniam prorupisse, ut nec uxoribus ipsis parcerent, sed et adulterum ipsum sæpenumero et semetipsos interimerent. Tanta rei hujus est insania, tam impotens et indomita est zelotypia, ut eum, qui semel hac ægritudine correptus sit, efficiat etiam propriam salutem contemnere. Ac fortitudinem quidem Justi licet inde cognoscere : prudentiam vero non mediocrem ex eo, quod in tantas redactus angustias et tanquam laqueis irretitus, hanc viam potuerit adinvenire, qua malum imminueretur. Nam siquidem dixisset uxorem se illius esse, neque fabulam illam egisset, ac sororis nomen usurpasset : et ipsa Justo erepta esset, cum ejus formæ pulchritudo lascivum Ægyptiorum animum pellexisset, interfectus Justus fuisset, ut sceleris accusator e medio tolleretur. Quando igitur hæ duæ molestæ res omnino,

[1] Prov. vi, 34, 35. — [2] Cant. viii, 6.

propter hominum illorum intemperantiam, regisque tyrannidem eventuræ erant, ut in tantis difficultatibus exiguum aliquod solatium nancisci possent: « Dic, inquit: » Soror ejus sum; » hoc enim fortasse me a periculis liberabit. Nam quod ad te quidem attinet, sive sororem teipsam dixeris, sive conjugem, nemo negabit quin omnino futurum sit, ut te propter corporis pulchritudinem confestim eripiant: me vero probabile est insidias evasurum, si nomen sororis usurpaveris. Vides prudentiam Justi; quo pacto interceptus viam potuerit invenire, ac modum excogitaverit, quo Ægyptiorum insidias posset evadere? Rursus hoc loco mihi patientiam quoque Justi perpende, ac mulieris probitatem: Justi quidem, quod non indignatus sit neque dixerit: «Cur autem hanc mulierem mecum duco, cujus gratia tanta in me tempestas excitatur? Quid enim ejus mihi prodest consuetudo, cum ejus causa in summum capitis discrimen adducar? quid mihi proficit, cum non modo nullo me solatio juvet, sed etiam sua pulchritudine mortis mihi periculum creet?» Nihil horum dixit aut cogitavit, sed omni ejusmodi rejecta cogitatione, de Dei promisso minime dubitavit; sed in id unum incubuit, ut prævisum discrimen posset evadere. Hic enim ineffabilem Dei patientiam animadverte, dilectissime, quo pacto non assistat neque consoletur Justum, sed ingravescere mala sinat et augeri, atque in extremas angustias redigi, tumque suam providentiam ostendat. « Dic igitur, inquit: » Soror ejus sum, ut bene sit mihi propter te, et vivet » anima mea propter te: » non quasi moritura esset ipsius anima, hæc dixit Justus: « Nolite enim timere, inquit, eos » qui occidunt corpus, animam autem non possunt occi- » dere[1]; » sed simpliciter ex consuetudine his verbis uxorem affatus est: « Ut bene mihi sit, inquit, propter te,

[1] Matth. x, 28.

» et vivet anima mea propter te : » quasi diceret illi : « Dic : » Soror ejus sum : » ne efficias ut cum propter famam e Chananæa fugerim, manibus enecer Ægyptiorum. Fias potius mihi salutis causa : « Ut bene sit mihi propter te. » Miserabilia sunt hæc verba, sed et multus erat timor propter insaniam ægyptiacam. Et quia nondum mortis erat soluta tyrannis, propterea in adulterium uxoris consentit Justus, et quasi servit adulterio in mulieris contumeliam, ut mortem effugiat. Erat enim adhuc terribilis facies mortis, nondum erant æreæ portæ confractæ, nondum erat aculeus ejus hebetatus. Vidisti vinculum charitatis viri et mulieris? vidisti virum, qualia mulieri suggerere sit ausus, et quale consilium acceperit mulier? Non renuit, neque gravatim fert : sed omnia facit, ita ut fabula et fictio illa lateat. Audiant viri et mulieres, et imitentur horum concordiam, vinculum charitatis, pietatem insignem, et Saræ continentiam æmulentur, quæ vetula in tanta venustate permanens, certabat cum Justo virtutibus : ideo et tantam ejus curam habuit Deus, tantumque superne illi retributum est. Nullus igitur accuset pulchritudinem, nullus hæc inutilia verba dicat : «Hanc perdidit forma, huic pulchritudo causa fuit interitus.» Non pulchritudo in causa est : absit; opus enim Dei est et ipsa : sed perversa voluntas malorum omnium causa est. Vidisti admirabilem hanc mulierem utrinque relucentem, et ob pulchritudinem animæ, et ob formositatem faciei vestigia Justi proxime sequentem? Hanc imitentur mulieres. Etenim nec venustatis decor, nec sterilitas, nec tantum tempus, nec facultatum abundantia, neque tot migrationes, neque peregrinationes, et continuæ crebræque tentationes, vel quidquid tale, mentem ejus movere potuerunt : immobilis enim mansit. Unde ob patientiam, dignam mercedem reportavit : in extrema enim senectute, ex vulva sterili et

utero emortuo parere potuit. « Ut mihi, inquit, bene sit » propter te, et vivet anima mea propter te. » Quasi diceret : « Nihil aliud relictum mihi est ad salutem, quam ut dicas : « Soror ejus sum. » Fortassis enim effugiam periculum quod reformido, et posthac propter te vivam, et tibi quod reliquum vitæ fuerit acceptum referam. » Sufficiebant hæc verba ad commiserationem uxoris movendam, et ad persuadendum.

VI. Hoc vere est conjugium, quando non solum in prosperitate, sed et in periculis simul ambulant : hoc germanæ charitatis indicium est; hoc signo certissime internoscitur amicitia. Non sic diadema in capite positum regem illustrat, atque obedientia illa, qua consilio Justi paruit, hanc beatam fœminam illustrem et claram demonstravit. Quem igitur non obstupefaceret hæc parendi facilitas? quis hanc satis laudaverit, quod post tantam continentiam, et in tali ætate ad hoc ut Justum servet, quantum ex ipsius voluntate pendebat, etiam adulterio se exposuit et barbarorum congressui? Sed paulisper expecta, et videbis sapientem solertemque Dei providentiam. Nam propter hoc Deus tantam præ se tulit patientiam, et opitulari distulit, ut Justum clariorem faceret, et per ea, quæ illic gesta sunt, non solum Ægyptii, sed et Palæstini erudirentur quantam benevolentiam Domini universorum experiretur Patriarcha. « Factum est, inquit, quando intravit Abram » in Ægyptum, ut viderunt Ægyptii uxorem, quod esset » valde pulchra : Et viderunt eam principes Pharaonis, et » laudaverunt eam apud Pharaonem, et introduxerunt eam » in domum Pharaonis, et Abram bene usi sunt propter » illam. Et fuerunt ei oves, et vituli, et asini, et servi, et » ancillæ, et muli, et cameli [1]. » Vide quomodo ea, quæ prius Justus suspicabatur, reipsa evenerunt. Nam ut in

[1] Gen. XII, 14-16.

Ægyptum intravit, «Ut viderunt Ægyptii mulierem, quod »pulchra esset valde;» non simpliciter inquit, pulchra, sed excellenter, ita ut omnes qui eam videbant, allicerentur; «Et ut viderunt eam principes Pharaonis, laudaverunt eam coram Pharaone.» Oro, dilecte, ne temere prætereas quod dictum est, sed admirare quomodo nullus Ægyptiorum mulieri utpote peregrinæ, et a terra aliena adventanti manus injecerit, neque contempserint virum: sed ingressi regi omnia nuntiarint. Cæterum hoc factum est, ut res fieret manifestior, et ultio non in privatum et plebeium aliquem, sed in regem sæviret, ut ubique divulgaretur hoc factum. «Et introduxerunt eam in »domum Pharaonis.» Protinus ab uxore Justus abducitur, et ipsa ad Pharaonem introducitur. Considera quanta Dei patientia fuerit, quomodo non ab initio, neque a prooemiis suam declaraverit providentiam, sed permiserit omnia fieri, et quasi in fauces bestiæ mulierem incidere; et tunc tandem manifestam omnibus suam virtutem fecerit. «Et introduxerunt eam in domum Pharaonis.» In quo statu per illud tempus erat mulieris mens? quomodo turbata erat ratio? quomodo fluctus erigebantur? quomodo naufragium non fecit, sed mansit quasi immobilis petra ad cœlestem gratiam semper spectans? Quid autem dicam mulierem? qualem animum verisimile est fuisse Justo, illa in domum Pharaonis introducta? «Et ipso Abram, »inquit, bene usi sunt propter illam,» tanquam fratre videlicet. «Et fuerunt ei oves, et vituli, et asini, et servi, »et ancillæ, et cameli, et muli.» Hæc autem ipsa, quæ honoris et ministerii gratia data sunt ei, quantum non rogum in eo succenderunt? Quomodo autem non ejus exussit mentem, nec inflammavit cogitationem donorum hujusmodi argumentum? Vidisti quomodo prope ad finem pervenerint pericula? vidisti quomodo nulla secundum rerum

humanarum seriem spes correctionis relicta? vidisti quomodo secundum humanam opinionem res deploratæ fuere? vidisti quomodo quasi in gulam feræ mulier inciderit? vide deinceps ineffabilem Dei misericordiam, et obstupesce potentiæ ejus magnitudinem. « Et afflixit, inquit, Deus » Pharaonem afflictionibus magnis et gravibus et domum » ejus propter Saram uxorem Abram[1]. » Quid est, « afflixit? » pœnam, inquit, exegit flagitii et mali conatus: « Afflictionibus magnis. » Non simpliciter punivit regem, sed « Pœnis magnis. » Quia flagitium non erat vulgare, sed valde magnum, ideo et pœna magna. « Et domum » ejus, » inquit, non ipsum solum, sed « Et domum ejus. » Et qua de causa, cum rex peccet, omnes de domo ejus pœnæ sunt participes? Non absque ratione hoc quoque fit, sed ut per hoc regis insania compescatur. Graviori plaga indigebat, ita ut ipse a facinore deterreretur. Et quî, aies, hoc justum sit propter illum alios puniri? Non propter illum solum pœnam sustinuerunt, sed verisimile est eos cooperatos fuisse, ut postea committeretur iniquitas. Audisti enim supra Scripturam dicentem: « Ut viderunt eam principes Pharaonis, laudaverunt, et intro» duxerunt eam in domum ejus. » Vidistis eos lenonum agere officium in regis gratiam, auferendo Justi uxorem? Quapropter non ipse solus, sed et omnes domestici ejus pœnæ fuerunt participes; ut discerent se non in peregrinum simpliciter furorem suum exercuisse, neque in hominem e medio vulgo, sed in virum charissimum Deo, qui tanta illum cura dignaretur. Et idcirco acerbissima pœna concutiens ejus mentem, abduxit a nefario flagitio, coërcuit ab irrationali impetu, cohibuit incontinentem mentem, alligavit concupiscentiam indomitam, refrenavit furoris insaniam.

[1] Gen. XII, 17.

VII. Propterea vide quanta postea lenitate loquitur rex, tyrannus ille hospiti, quasi vago obambulanti, cui et uxorem auferre ausus fuit. Et bene dixit Scriptura: «Afflixit »Pharaonem et domum ejus ob Saram uxorem Abræ.» Sensum ei pœna præstat, quod sit uxor Justi. Etenim et in domum Pharaonis introducta, mansit uxor Justi. «Cum »vocasset autem Abram Pharao, dixit ei: Quare hoc fecisti »mihi[1]?» Vide qualia verba rex profatur: «Cur hoc fe»cisti mihi, inquit?» Ego-ne tibi feci, qui peregrinus, qui nulli notus, qui propter famem adsum, tibi regi, tyranno, et imperanti super Ægyptum? Quid feci tibi? Tu mihi abstulisti uxorem, sicut peregrinum me despexisti, contempsisti, nullius momenti me habuisti, omnino intemperanti concupiscentiæ tuæ obsecutus es, et quæ tibi placebant, opere volebas complere. Quidnam ergo feci tibi? magna, inquit, mihi fecisti, et gravia in me commisisti. Vide quanta rerum vicissitudo. Rex privato dicit: Quid fecisti mihi? Deum, inquit, inimicum mihi reddidisti, iram ejus super me induxisti, pœnæ obnoxium me reddidisti, fecisti ut pœnam lueret tota mea domus eorum, quæ in te admissa sunt. «Cur hoc mihi fecisti? Quare non annuntiasti mihi quod »uxor tua esset? Quare dixisti: Soror mea est? et accepi »eam mihi uxorem[2].» Ego, inquit, quasi sororem tuam volebam ducere. At unde didicisti uxorem esse Justi? Ultor tantæ iniquitatis, ille mihi rem indicavit. «Cur fecisti »mihi hoc, et non indicasti mihi quod uxor tua esset? et »accepi eam mihi ipsi uxorem» peccaturus. Quasi sororem tuam habiturus hoc feci. Attende quomodo supplicii gravitas concussit ejus mentem, ita ut et Justo rationem redderet, et omne erga eum declararet officium. Atqui nisi Dei fuisset gratia, quæ mentem ejus emolliebat, et metum illi incutiebat, consequens erat eum in majorem furorem in-

[1] Gen. XII, 18. — [2] Ibid. 19.

ductum quasi deceptorem Justum puniturum fuisse, et extremis affecturum suppliciis. At nihil horum fecit; timor enim supplicii inflammatam ejus iram repressit et restrinxit, unde unum hoc curabat, ut erga Justum officiosus esset. Rescivit enim tandem non esse possibile eum vulgarem quempiam esse, qui tanta superna benevolentia frueretur. « Et nunc ecce uxor tua coram te, accepta ea » ocius vade[1]. » Nunc, inquit, quia cognovi non esse sororem tuam, sed uxorem, ecce habes eam. Neque enim ulla in re deturpavi conjugium vestrum, neque privavi te uxore tua. « Sed ecce uxor tua coram te, accepta ea ocius vade. » Quæ mens poterit digne quæ facta sunt admirari, aut quæ lingua miraculum valebit enarrare? Mulier splendida forma simul cum viro Ægyptio, et rege, et tyranno, et sic insano, et incontinenter affecto concumbens, intacta egreditur, servata castitate sua. Talia enim, sicut prius dixi, sunt quæ a Deo dispensantur, rara semper et admirabilia; et quando apud homines desperatum est, tunc invictam in omnibus potentiam suam Deus declarat. Enimvero sicut admirabile et rarum erat videre Virum desideriorum stare in medio ferarum[2], et nihil pati, sed quasi oves eum circumstetissent, ita illæsum egredi e lacu; et tres pueros in camino quasi in prato et in horto versari[3], et nihil ab igne lædi, sed egredi inde tanquam statuas : perinde ita admiratione dignum est et hoc facinus, quod Justi uxor nullam contumeliam experta a rege Ægyptio, tyranno, intemperante, exierit salva. Deus enim erat qui faciebat omnia, et in inviis viam dabat, qui spem bonam semper in rebus deploratis afferre valet. « Et nunc, inquit, ecce uxor tua co» ram te, accepta ea ocius vade. » Ne existimes, inquit, te a nobis injuria affectum esse. Nam licet per ignorantiam attentaverimus quæ facta sunt, nunc tamen ecce cognovi-

[1] Gen. XII, 19. — [2] Dan. XIV, 39. — [3] Id. III, 24 et 50.

mus quem habeas defensorem; indignatio enim, quæ in nos desævit, docuit nos quantum gratiæ tibi sit apud Deum omnium. « Accepta igitur uxore tua ocius vade. » Terribilis postea erat eis Justus; propterea magnis officiis eum prosequi contendunt, placantes ipsius Dominum propter ea, quæ in illum commiserant.

VIII. Vidisti, dilecte, quantum bonum sit patientia et perseverantia? Hic, quæso, memor esto verborum illorum, quæ Patriarcha dicebat Ægyptum ingressurus : « Scio quod mu-» lier pulchra sis : futurum est itaque, ut cum te viderint Æ-» gyptii, me quidem occidant, te autem servent. » Illis igitur in mente resumptis, considera etiam quæ nunc fiunt, et admirare simul Justi tolerantiam et misericordis Dei virtutem, quanta cum gloria redire curet Justum, qui cum tanto timore et metu venerat. « Et præcepit, inquit, Pharao viris » super Abram, ut inde deducant eum, et uxorem ejus, et » omnia, quæ ejus erant, et Lot cum eo[1]. » Magna cum claritate et gloria, locupletatusque divitiis redit Justus, et fit doctor per ea, quæ contigerunt, non solum Ægyptiis, sed etiam omnibus, qui in itinere erant, et iis qui in Palæstina habitabant. Nam quotquot viderant eum, quando descendit fame coactus, timore et tremore correptus, nunc vero redeuntem cum tanta claritate et facultatibus et divitiis, discebant virtutem providentiæ Dei erga illum. Quis vidit unquam? quis audivit? abiit ut famen suam mitigaret, et divitiis abundans ineffabilique cum gloria redit. Ne admireris, dilecte, ne factum hoc ita stupendum tibi videatur; imo admirare et obstupesce, et celebra communis omnium nostrum Domini virtutem. Et vide etiam illius nepotes ob eamdem famis necessitatem in Ægyptum descendisse, et cum ibi in gravi servitute vixissent, multasque pertulissent ærumnas, facultatibus auctos tandem rediise. Ta-

[1] Gen. XII, 20.

lis enim est sapientissimus Deus noster, quando permittit augeri et coacervari molestias, tunc iterum discussa tempestate, serenitatem rerumque miram vicissitudinem facit, docens nos suæ potentiæ magnitudinem. «Ascendit autem »Abram ex Ægypto, ipse, et omnia quæ ejus erant, et Lot »cum eo, in solitudinem[1].» Opportune hic quis accommodarit verba illa, quæ beatus David iis, qui babylonica redibant captivitate, dicebat: «Qui seminant in lacrymis, in »exultatione metent. Euntes ibant et flebant, mittentes »semina sua. Venientes autem venient in exultatione, ges- »tantes manipulos suos[2].» Vidisti descensum anxietate atque timore plenum, habentem secum et mortis formidinem? vide nunc reditum claritate et dignitate multa conspicuum. Omnibus enim posthac venerabilis erat Justus ille, tam iis qui in Ægypto, quam iis qui in Palæstina. Quis enim non reveritus fuisset eum, qui sic a Deo custoditus sit et tantam benevolentiam assecutus? Neminem enim forte latebant ea, quæ regi et domui ejus acciderant. Omnia enim Deus propterea permisit, et eo usque duraverunt tentationes Justi, ut ejus patientia clarior fieret, et facta ejus in totum orbem divulgarentur, ita ut nullus esset qui Justi virtutem ignoraret?

IX. Vidistis, dilecti, quantum ex tentationibus lucrum? vidistis quantum patientiæ præmium? vidistis et virum, et mulierem, et senem, et vetulam, quantum philosophiæ præ se tulerunt? quantum fortitudinis, quantum mutuæ dilectionis, quantum charitatis vinculum demonstrarunt? Illum omnes imitemur, et nunquam tristemur. Ne existimemus esse signum quod nos dereliquerit et despiciat Dominus, si tentationes nobis inferantur; sed hoc maximum sit nobis indicium quod Deus nostri curam gerat. Nam etsi habeamus peccatorum sarcinas quæ nos præmant, po-

[1] Gen. XIII, 1. — [2] Psal. CXXV, 5, 6.

terimus, magnam patientiam et gratiarum actionem declarando, leviores eas facere: et si non multa habeamus peccata, iterum majori fruemur gratia, si grato animo tulerimus. Quia enim Deus noster liberalis est, et nostræ salutis curam gerit, ea de causa quasi luctam et exercendi materiam nobis proponit, pro stadio et arena tentationes inferens, ut si quod nostrum est præstemus, largiore dignetur nos sua providentia. Quod cum sciamus, ne tristes simus in tentationibus, neque afflictiones gravatim feramus, sed et gaudeamus, secundum beatum Paulum: « Nunc enim, » inquit, gaudeo in afflictionibus meis[1]. » Vidisti animam gratam? Nam si in afflictionibus gaudebat, quomodo potuit unquam in tristitia esse? si quæ alios afficiunt tristitia, ipsi pariant lætitiæ occasionem, cogita, oro, in quo statu illius erat anima. Et ut discas non posse aliter nos promissa bona assequi, et regno cœlorum dignos fieri, nisi per afflictionem vitam præsentem transeamus, audi Apostolos dicentes eis, qui nuper ad fidem conversi erant: « Et » cum docuissent, inquit, multos, reversi sunt Lystram, et » Iconium, et Antiochiam, denuo confirmantes animas dis» cipulorum, exhortantesque ut perseverarent in fide, et » quod per multas afflictiones oportet nos intrare in regnum » cœlorum[2]. » Qualis igitur posthac erit nobis excusatio, si noluerimus generose ac fortiter omnia ferre quæ inferuntur, præsertim scientes non posse aliter nos salutem assequi, nisi hac incesserimus via? Quod enim nihil insolens aut novum sit passus Justorum ullus, qui per afflictiones transegit hanc vitam, audi Christum dicentem: « In » mundo afflictionem habebitis, sed confidite[3]. » Nam ne audita tristitia, spe excidant, statim fiduciam eis affert, et suam pollicetur gratiam: « Sed confidite, inquit, ego » vici mundum[4]. » Habes, inquit, eum qui gratia alleviet,

[1] Col. I, 24. — [2] Act. XIV, 20; 21. — [3] Joan. XVI, 33. — [4] Ibid.

qui non permittet te submergi ab illatis tentationibus, qui cum tentatione et exitum præbebit, et non permittet supra nostras vires inferri gravia[1]. Quid tristaris? quid mœres? quid impatiens es? quare tam abjecto animo es? Num si quæ nostra sunt attulerimus, patientiam dico, et fortitudinem, et gratum animum, nos sinet despici? num etsi desperatæ sunt res, vincere possunt sapientiam Domini nostri? Nos quæ nostra sunt exhibeamus, et sinceram habeamus fidem, scientes solertiam tutoris animarum nostrarum. Et ipse prorsus melius novit quam nos quid conducat, qui ita res dispensabit, ut ipsi fuerit honorificum, et nobis utile; quo et patientiæ mercedem accipiamus, et ejus benignitatem obtineamus, gratia et miserationibus Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri simul et Spiritui sancto sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXXIII.

Abram autem erat dives valde pecoribus, et argento, et auro, et profectus est unde venerat, in solitudinem usque Bethel, usque ad locum in quo prius fuit tabernaculum ejus inter Bethel et Aggæ, ad locum altaris, quod ibi principio fecerat[2].

I. Cum alacrem vestrum conventum, et ingens audiendi desiderium hodie videam, volo debitum solvere, quo erga charitatem vestram obstrictus sum. Et scio ejus fortasse vos

[1] 1 Cor. x, 13. — [2] Gen. xiii, 2-4.

oblitos esse, eo quod multi dies intercesserint, sermoque noster ad alia interim sit deductus. Nam sanctæ festivatis adventus seriem nobis interpellavit. Neque enim par erat ut, dum crucem Domini celebraremus, de aliis sermonem afferremus. Mensa autem vobis proponenda erat suis congrua temporibus. Et idcirco quando venit dies traditionis, continua doctrinæ serie resecta, præsentibus quæ urgebant nos accommodantes, in proditorem linguam laxavimus: deinde de cruce aliqua in medium protulimus. Postea, illucescente resurrectionis die, necessarium erat ut de resurrectione Domini charitatem vestram doceremus, et sequentibus diebus, per ea miracula, quæ tunc facta sunt, resurrectionis demonstratio iterum afferenda erat: quando etiam Apostolorum acta explanare cœpimus, inde vobis continua proponentes convivia, et crebris quotidianisque admonitionibus eos, qui nuper baptismi gratiam acceperant, exhortantes. Nunc igitur necessarium est ut debiti memor sim, et vobis satisfaciam: tametsi enim vos debiti genus ignoretis, utpote curis multis impliciti, et solliciti pro uxoribus, et liberis, et quotidiana alimonia, multisque aliis sæcularibus negotiis; verum nos, qui nullis id genus curis turbamur, et vobis debiti memoriam suggerimus, et ad restituendum nos paramus. Neque admiremini si tam grato animo id præstamus. Hujus enim debiti genus a sensibilibus pecuniis diversum est. In illis enim nunquam debitor tam gratum præ se fert animum. Scit enim se, debita solvendo, suam imminuere substantiam, et accipientis augere facultates. Non ita autem est in spirituali hoc debito; sed in eo debitor dum solvit, magis abundat divitiis, et accipientibus majores accrescunt opes. Et idcirco illic ingrata admodum voluntate agi solet, hic autem utrisque lucrum est, et dinumeranti, et accipientibus. Et hoc est quod de charitate admonuit beatus Paulus di-

cens : « Nemini quidquam debeatis, nisi ut diligatis invi-
» cem [1]. » Quo indicat hoc debitum semper solvi, et nihilominus durare semper. Neque negligere vos oportet, ad recipiendum paratos : hoc enim et nos debitores locupletiores facit, et vobis majoris utilitatis erit materia. Igitur quoniam talis est hujus debiti natura, ut quanto magis dependitur, tanto auctiores nostræ reddantur opes : age doceamus nunc et debiti materiam, ut et ipsi alacriores dicenda suscipiatis, et gratam nostram voluntatem acceptam habentes, nos diligenti auscultandi studio remuneretis. Quænam igitur debiti materia ? Scitis, et memores estis, quando de Patriarcha quædam in medium attulimus, quomodo demonstraverimus descensum ejus in Ægyptum propter famem, et raptam Saram a Pharaone, et indignationem Dei, quam in Pharaonem et domum ejus, ob suam erga Justum curam immisit et reditum Patriarchæ ab Ægypto magna cum gloria. « Mandavit enim, inquit, Pharao
» viris super Abram, ut deducant eum, et uxorem ejus, et
» omnia quæ habebat, et Lot cum eo. Ascendit autem Abram
» ex Ægypto, ipse et uxor ejus, et omnia quæ erant illius,
» et Lot cum ipso in solitudinem [2]. » Hic sermonem missum fecimus, mediisque diebus doctrinam transtulimus in argumenta tunc temporis occurrentia. Ideo hodie operæpretium fuerit ut seriem repetamus, et dicenda cum dictis quasi in unum corpus coaptemus ; sic enim sermo doctrinæ quasi unum sub aspectum cadet. Sed quo manifestia sint ea, quæ dicuntur, operæ-pretium fuerit ut charitati vestræ proponatur principium eorum, quæ hodie sunt lecta.
« Abram autem, inquit, erat dives valde pecoribus, et
» argento, et auro : et profectus est unde venerat in solitu-
» dinem usque ad Bethel, usque ad locum, in quo prius fuit
» tabernaculum ejus, inter Bethel et inter Aggæ ; ad locum

[1] Rom. XIII, 8. — [2] Gen. XII, 20, et XIII, 1.

» altaris, quod illic principio fecerat : et invocavit ibi Abram » nomen Domini Dei.[1] » Ne prætereamus obiter ea, quæ lecta sunt, sed discamus clare divinarum Litterarum diligentiam, quomodo nihil nobis supervacuum narrent. « Abram autem, inquit, erat dives valde. » Considera primum istud ipsum non frustra, neque temere indicari ; nec in vanum divitem nunc vocat, id quod nusquam alias meminit, sed nunc primum dicit divitem fuisse. Quare hoc et quam ob causam ? ut discas divinæ sapientiæ solertiam, et suæ in Justum providentiæ immensam ingentemque potentiam. Nam qui famis necessitate in Ægyptum peregrinari coactus fuit, eo quod angustias, quas in Chananæa experiebatur, ferre non posset, is subito dives factus est : nec simpliciter dives, sed valde, non tantum pecoribus, sed et argento, et auro.

II. Vidistis quanta sit Dei providentia ? abiit, ut aliquam famis consolationem inveniret, et rediit, non solum fame mitigata, sed et divitiis, et immensa gloria conspicuus ; omnibusque manifestum fuit qualisnam esset : deindeque Chananææ incolæ Justi virtutem clarius didicerunt, videntes rerum mutationem tam repentinam, et tantis divitiis affluentem eum, qui ut peregrinus, et quasi fugitivus, et vagus in Ægyptum descenderat. At tu vide quomodo hic neque prosperitate, neque divitiarum affluentia remissior vel negligentior factus est ; sed iterum contendit ad eum locum, ubi prius fuerat, priusquam in Ægyptum concederet. « Venit enim, inquit, in solitudinem, usque ad locum » ubi prius fuit tabernaculum ejus, ad locum altaris, quod » fecit ibi principio, et invocavit nomen Domini Dei. » Cogita, obsecro, quantum erat quietis et tranquillitatis amator, et in divino cultu quam sedulus. Ad eum enim locum, inquit, accessit, in quo prius altare ædificaverat, et in quo

[1] Gen. XIII, 2-4.

nomen Domini invocaverat. Ecce jam multis antea sæculis implevit hoc quod postea a David dictum est: «Elegi »abjectus esse in domo Dei mei magis quam habitare »in tabernaculis peccatorum [1]. »Solitudo enim propter invocationem nominis Dei gratior ei erat, quam civitates. Sciebat enim, sciebat utique civitatis magnitudinem non ex ædificiorum pulchritudine, neque ex civium multitudine constare, sed ex inhabitantium virtute, propter quam ipsa solitudo civitatibus dignior fuit, quæ virtute Justi ornabatur, et orbe toto fulgidior erat. «Et »Lot, inquit, qui cum Abram ibat, erant et oves, et »boves, et pecora; neque capiebat eos terra, ut simul ha»bitarent. Erat quippe substantia eorum multa, et non »poterant habitare simul [2]. »Non solum Patriarchæ facultates auctæ sunt, sed «Et Lot, inquit, erant oves, et bo»ves, et pecora. »Forte partim Abram, utpote liberalis, illa Lot fratris filio donaverat, partim alii dederant in Patriarchæ gratiam. «Et non capiebat, inquit, eos terra, erat »quippe substantia eorum multa. »Vide quomodo facultatum copia statim causa fuit separationis; divisionem enim operatur, concordiam impedit, et cognationis vinculum dirimit. «Et facta est pugna inter pastores pecorum Abræ, »et inter pastores Lot. Chananæi autem et Pherezæi tunc »inhabitabant terram [3]. »Attende quomodo genere cognati discessionis initium faciunt. Hinc enim semper omnia mala pullulant a famulorum nequitia. «Facta est enim, »inquit, pugna inter pastores. »Hi dissensionis occasionem præbuerunt, ii concordiam dirimebant, ii multam morum improbitatem præ se ferebant. «Chananæi autem et Phe»rezæi tunc inhabitabant terram. »Quare nobis hoc significavit? quoniam dixerat: «Non capiebat eos terra ut »habitarent simul: »causam quoque docere voluit divina

[1] Psal. LXXXIII, 11. — [2] Gen. XIII, 5, 6. — [3] Ibid. 7.

Scriptura ideo eos capere non potuisse, quoniam adhuc a gentibus illis præoccupata erat. Verum nos religiosam Patriarchæ mentem videamus, quomodo sua lenitate exarsurum incendium restinguat. « Dixit autem, inquit, Abram » ad Lot : Ne sit rixa inter me et te, et inter pastores meos » et tuos, quia fratres sumus nos [1]. » Vide insignem modestiam, vide sublimem philosophiam; ætate et dignitate senior juvenem, fratris filium fratrem appellat, et in eamdem, in qua ipse erat, dignitatem evehit, nihilque minus illi quam sibi tribuit, sed dicit : « Ne sit rixa inter me et » te, inter pastores meos et tuos. » Indigne enim hoc fieret, inquit : « Quoniam fratres sumus. » Vidisti quomodo Apostoli legem implet, quæ dicit : « Jam quidem omnino delictum » in vobis est, quod judicia habetis inter vos invicem. Cur » non potius injuriam patimini? cur non potius damnum » accipitis ? imo vos injuriam facitis, et fraudatis, idque » fratres [2]. » Hæc omnia operibus implens Patriarcha, dixit : « Ne sit rixa inter me et te, et inter pastores meos et tuos, » quoniam homines fratres nos sumus. » Quid hac anima pacatius ? Proinde non frustra nec sine causa principio dicebam eum amore quietis et tranquillitatis solitudinem locis frequentibus prætulisse. Attende enim quomodo et nunc videns pastores confligere, statim in initio tentat restinguere incendium, quod erupturum erat, et contentionem sedat. Debebat enim ipse, ut pote omnibus Palæstinæ incolis sapientiæ doctor missus, nullam offendiculi dare occasionem, vel ansam concedere : sed morum lenitate tuba clarius omnes erudire, et suæ virtutis facere imitatores. « Ne sit, inquit, rixa inter me et te, inter pastores » meos et tuos, quoniam homines fratres sumus. » Multa verborum lenitas : « Inter me et te. »

III. Considera quomodo ei loquitur ceu honore pari,

[1] Gen. XIII, 8. — [2] 1 Cor. VI, 7, 8.

quamvis opinor non aliunde rixas fuisse exortas, quam quod pastores Patriarchæ non permiserint illis eadem licentia frui, qua ipsi. Sed Justus æquabiliter omnia facit, specimen præbens eminentis suæ patientiæ, ac docens non tantum præsentes, sed posteros etiam omnes nunquam esse admittendum, ut nostri familiares cum proximis contendant. Nam eorum contentio magnam nobis affert ignominiam, et non illis imputantur quæ fiunt, sed in nos transfertur reprehensio. Quomodo enim rationi consentaneum sit homines, qui fratres sunt, qui eamdem naturam sortiti, qui ejusdem sunt familiæ, qui tanquam peregrini et advenæ hic versaturi sunt, quos mansuetudinis, lenitatis, et omnis philosophiæ doctores esse oportebat, inter se contendere et digladiari ? Audiant hæc qui se extra reprehensionem putant esse, quando propter familiaritatem propinquis suis connivent rapientibus, decipientibus, multa mala machinantibus, et in civitatibus, et in agris auferentibus a vicinis nunc agrum , nunc domum , eaque de causa majori tales homines benevolentia prosequuntur. Nam licet iniquum opus ab alio patratum sit , tamen et ipse negotii particeps fuisti : non solum quod oblecteris facto, et credas inde facultatibus tuis incrementum accedere, sed quod non prohibeas ne facinus committatur. Nam qui prohibere potest eum, qui injuriam infert, et non prohibet, is non minorem luet pœnam, quam qui injuriam infert. Obsecro igitur, ne seducamus nosmetipsos : sed et ipsi fugiamus rapinas, et fraudes, et ex istiusmodi artibus emolumenta et lucra ; et familiares nostros erudiamus ne quid tale operentur. Non enim hoc nos insontes præstat , sed potius majori condemnationi obnoxios : quia in nostri gratiam illi suam amittentes salutem, injustitiam audent, et ipsi in perniciem euntes nos secum rapiunt. Quod si vigiles esse voluerimus, et ipsi ab eo damno liberabimur,

et illos a malis conatibus arcebimus. Porro ne mihi dicas frivola illa verba : « Nihil mihi curæ est : numquid ego rapui ? nihil mihi ea de re constat : alius fecit, non fui particeps injustitiæ. » Prætextus illa sunt, et inane commentum. Si vis declarare te non consortem fuisse injustitiæ, neque avaritiæ studuisse, emenda factum, solare eum, qui injuria affectus est, redde ablata. Sic enim et teipsum a criminibus liberabis, et eum, qui injuriam fecit, corriges : si declaraveris hæc non fuisse facta secundum voluntatem tuam, et consolans pauperem, non siveris eum a tristitia absorberi, quam ablatis bonis suis passurus erat. « Ne sit, » inquit, rixa inter me et te, inter pastores meos et tuos : » quia homines fratres nos sumus. » Vidisti mansuetudinem? vidisti lenitatem ? audi et sequentia, ut discas excellentem ejus philosophiam. Quomodo igitur rixa dirimitur, et contentio restinguitur ? « Ecce omnis terra, inquit, coram te est? » Discede a me : si tu ad sinistram, ego ad dexteram ; si tu ad » dexteram, ego ad sinistram[1]. » Tecum reputa philosophiam, et insignem modestiam hujus Justi. Sed ante hæc, obsecro, cogita quantum ex divitiis damnum, et quanta ex multis opibus contentio. Aucta sunt armenta, multiplicati greges, affluxerunt divitiæ multæ, et statim discinditur concordia ; et ubi erat pax et charitatis vinculum, nunc rixa, et contentio. Ubi enim meum et tuum, illic omne litium genus et contentionis occasio : ubi autem hæc non sunt, ibi secura versatur pax et concordia. Et hæc ut discas, audi quid dicat beatus Lucas de iis, qui ab initio ad fidem conversi sunt. « Erat, inquit, omnium cor unum » et anima una [2] : » non quod unam animam habuerint omnes : quomodo enim hoc, cum in diversis corporibus fuerint ? sed concordiam illorum arctissimam nobis dedemonstrat. Jam nisi plurimæ patientiæ fuisset Justus ille,

[1] Gen. XIII, 9. — [2] Act. IV, 32.

et insignem præ se tulisset philosophiam, succensuisset forsitan, et ita ei dixisset : « Qui furor ille ? Ausi-ne sunt famuli tui os aperire adversus operas meas ? non cogitarunt quantum inter nos sit discrimen ? Unde enim tibi illa abundantia ? nonne ex mea cura ? Quis te in hominum conspectum protulit ? nonne ego, qui pro omnibus tibi fui, et patris tibi vices egi per omnia, atque has mihi pro tot ministeriis mercedes reddis ? Haccine spe ubique te comitem itineris habui ? Esto nihil eorum, quæ a me habes, in mentem tibi veniat, nonne saltem vel senectam meam et canos revereri oportebat ? Sed connivendo permisisti pastores tuos in meos debacchari, nescius quod sicut contumelia, qua illi affecti sunt, in me transit, ita et tuorum temeritas tibi ascribitur. »

IV. Sed nihil horum Justus vel in mentem admisit ; sed omnibus illis ab animo repulsis, unum hoc agebat, quomodo quod erupturum erat contentionis incendium extingueret, et suavi separatione excogitata, absque turbis habitaret ; dicit enim : « Ecce annon omnis terra coram te » est ? Discede a me : si tu ad sinistram, ego ad dextram : » si tu ad dextram, ego ad sinistram. » Vide mansuetudinem Justi ; operibus enim ostendit se non sua sponte facere hoc, neque separari velle : sed ob contentionis necessitatem, ut ne in domo sit perpetuum bellum. Vide quomodo verbis illius bilem mansuefacit, et omnem ei electionis potestatem dat, proponitque omnem terram, ac dicit : « Ecce annon omnis terra coram te ? » quamvis elige : et ego, quam tu reliqueris, magna cum voluptate accipiam. Magna est Justi hujus philosophia ; non vult omnino onerosus esse fratris filio ; quasi diceret : « Quoniam id quod nolebam accidit, quo cessent contentiones, necessarium est ut separemur : propterea te dominum electionis et arbitrum constituo, et omnem tibi potestatem do,

ut terram, quam meliorem censes, tu eligas, et reliquam sinas esse meam. » Num hoc quis unquam æqualis ætatis fratri faciendum censuit, id quod fratris filio Patriarcha ? Nam si ipse, facta prius electione, primum locum sibi servasset, concessissetque illi reliqua, nonne et hoc pacto magnum quiddam fecisset ? At ingentis virtutis suæ specimen exhibere, et desiderium juvenis explere volebat, ita ut nulla ex separatione nasceretur mœroris occasio, unde ei proposita potestate omni, dicit : « Ecce omnis terra coram te : » separare a me, et qualem volueris terram elige. Oportebat igitur fratris filium, cum tantam experiretur æquitatem Patriarchæ, parem rependere honorem, et ei potius liberam electionem concedere. Solemus enim ferme cuncti homines, si obluctantes videamus adversarios, ac contendentes in primum locum ascendere, non ferre nos inferiores esse, neque eis cedere : quos si cedere viderimus, et humilibus verbis potestatem omnem nobis permittere, quasi reverentes magnam mansuetudinem, et a contentione desistimus, et vice versa omnem potestatem eis concedimus, etiamsi minor esse videatur is, qui nobiscum litigat. Cum deberet igitur et Lot cum Patriarcha hoc facere, ille tamen utpote juvenis, et majori concupiscentia tractus, potiores tum sibi visas partes arripit, et electionem facit. « Et sub- »latis, inquit, Lot oculis suis, vidit omnem regionem »circa Jordanem, quod tota esset irrigua, antequam Domi- »nus subverteret Sodoma et Gomorrha, quasi hortus Dei, »et sicut terra Ægypti, usque dum venitur in Zogora. Et »elegit sibi Lot omnem circa Jordanem regionem, et re- »cessit Lot ab Oriente, divisique sunt uterque a fratre »suo [1]. » Vidisti Justi virtutem ingentem, quomodo radicem malitiæ ne germinare quidem permisit, sed statim,

[1] Gen. XIII, 10, 11.

cum jam oriretur, funditus exsecuit et abolevit, multa usus lenitate, et virtutis causa cæterarum rerum summum contemptum præ se ferens, declaransque omnibus, quomodo pacem habere, et a contentione liberari, id pluris faceret quam omnes facultates? Nam ut ne quis condemnet Justum quasi ingratum circa Lot, et quod quem e domo sua eduxerat in terram alienam, nunc a cohabitatione ejiceret, neve putet ipsum inimicitiarum gratia hæc facere; sed ut discamus omnes se pacis studio hæc facere, ideo et electionem ei concessit, neque moleste tulit quod prima ferret, ut omnibus notum foret, quomodo mens sua ad pacis charitatisque scopum spectaret potissimum. Præterea et aliud quoddam mysterium jam antea dispensabatur, ut multa hoc exemplo fierent, et ut Lot rebus ipsis erudiretur se non ut par erat elegisse, et ut discerent Sodomitæ virtutem Lot, et separatione facta, promissio Patriarchæ data eventu compleretur, qua dictum est ei: « Tibi et semini tuo dabo terram hanc [1]: » id quod paulatim procedendo videbimus, divina Scriptura nobis ea declarante. « Et Abram, inquit, habitavit in terra Cha» naan; Lot autem habitavit in civitate, quæ erat circa Jor» danem, et tabernaculum habuit in Sodomis. Qui autem » homines Sodomis agebant, mali erant et peccatores co» ram Deo valde [2]. » Vides Lot tantum spectare terræ naturam, et non advertere incolarum nequitiam? Quæ enim utilitas, dic, oro, si terra sit fructuosa et ferax, homines autem adeo scelesti? Quid damni e solitudine et infrugifera terra, si homines sint humaniores? Caput enim et summa bonorum est inhabitantium probitas. Cæterum Lot ad unum tantum respexit, nempe ad fertilitatem terræ. Et idcirco Scriptura declarare nobis volens habitantium illic malitiam, dicit: « Qui autem homines in Sodo-

[1] Gen. XII, 7. — [2] Id. XIII, 12, 13.

»mis agebant, mali erant et peccatores coram Deo valde.» Non solum, inquit, mali, sed peccatores, et non simpliciter peccatores, sed et coram Deo; hoc est in immensum excreverant eorum peccata, et prodigiosa erat eorum iniquitas; ideo et subdidit: « Coram Deo valde. » Vidisti malitiæ magnitudinem? vidisti quantum est malum primas partes capere, et non quod utile est considerare? vidisti quantum bonum sit humanitas, et primo loco cedere, et inferiorem partem habere? Ecce enim in processu doctrinæ videbimus nihil profuisse primum locum ei qui elegerat; et eum, qui inferiora petiit, clariorem quotidie factum, opesque illius per omnia auctas, omnibusque factum spectabilem.

V. Cæterum ut ne longiores simus docendo, hoc loco finem loquendi facientes, quod reliquum est, in sequentem servemus concionem. Illud autem vos rogaverim ut imitatores sitis Patriarchæ, et primas partes nunquam concupiscatis, sed obtemperetis beato Paulo dicenti: « Honore » invicem prævenientes[1] » superiores se ipsis: et detis operam, ut in omnibus minora teneatis. Hoc est enim primatum habere, sicut et Christus dicit: « Qui se humiliat, » exaltabitur[2].» Quid igitur huic æquale fuerit, quando per ea, in quibus aliis primas cedimus, ipsi majori fruimur honore; et per quæ alios præferimus, ipsi in summum honorem evehimur? Itaque obsecro ut studeamus imitari Patriarchæ humilitatem, et sequi vestigia ejus, qui ante legem tantam philosophiam præ se tulit, nos qui in gratia versamur. Ista enim vera est humilitas, quam eximius ille vir declaravit erga eum, qui multo se fuit inferior, non solum ob virtutis rationem, sed et propter ætatem et alia omnia. Cogita enim senem juveni cessisse, et patruum fratris filio, et qui tantam a Deo sortitus erat gratiam, ei

[1] Rom. XII, 10. — [2] Luc. XIV, 11, et XVIII, 14.

qui in nulla re magnum aliquod specimen præbuerat : et ea quæ oportebat illum dicere, ut juvenem ad senem ætate et dignitate, et patruum, illa Patriarcham juveni dixisse. Igitur nos quoque non eis tantum, qui ætate nobis sunt majores vel etiam æquales, honorem exhibeamus. Non est enim humilitas, facere quod necessitate debes vel cogeris : hoc, inquam, non est humilitatis, sed debiti. Vera autem humilitas est, quando cedimus iis, qui nobis videntur esse minores, et eos veneramur, qui nobis inferiores esse videntur. Quod si recte sapimus, nullos etiam nobis esse minores arbitrabimur, sed nos superari ab omnibus hominibus dicemus. Et hoc dico non de nobis, qui innumeris immersi sumus peccatis; sed etiamsi quis sibi plurimorum bene gestorum conscius sit, nisi apud se sentiat se omnium esse postremum, nulla ei futura utilitas ex omnibus bonis suis operibus. Hæc est enim humilitas, quando quis occasiones habens ut extollatur, seipsum humiliat et deprimit, ac modeste se gerit : tunc enim ad verum subvehetur fastigium secundum promissionem Domini, quæ dicit : « Qui se humiliat, exaltabitur. » Satagamus igitur, obsecro, verticem illum omnes apprehendere per humilitatem, ut eamdem illam quam Justus ille a Domino gratiam consequamur, et ineffabilia illa bona mereamur, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patri, et sancto Spiritui sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXXIV.

Et dixit Deus Abræ postquam separatus est ab eo Lot : Elevatis oculis tuis vide a loco, in quo tu nunc es, ad aquilonem et africum, et orientem et mare : quia omnem terram, quam tu vides, tibi dabo eam [1].

I. Didicistis heri, charissimi, eximiam Patriarchæ humilitatem, vidistis lenitatem egregiam. Neque enim erat res vulgaris, quod senex qui tot beneficia contulerat, quem tanta benevolentia Dominus omnium prosequebatur, pari honore dignaretur juvenem, et fratris filium, et primatu illi cederet, inferioraque ipse deligeret, nihilque non faceret quo bellum impediret, et contentionis materiam e medio tolleret. Hunc omnes imitari studeamus, et nunquam super proximum extollamur, nunquam de nobis sublimia sentiamus : sed modestia conspicui cedamus aliis, et inferiores haberi conemur, tam verbis quam operibus, nec unquam eis, qui nobis injuriam intulerunt, adversemur, etiamsi multis nostris affecti fuerint beneficiis ; hæc enim optima est philosophia : neque contumelia affecti feroces simus, etiamsi inferiores nobis sint ii, qui nobiscum contendunt ; sed mansuetudine et lenitate iracundiam comprimamus. Nihil enim illa potentius, nihil illa fortius. Illa animam nostram in perpetua tranquillitate, et quasi in portu constituit, et omnis recreationis ac quietis occasio nobis est. Eapropter et Christus divina illa docens dicebat : « Discite a me, quia mitis sum et humilis corde : » et invenietis requiem animabus vestris [2]. » Nihil enim ani-

[1] Gen. XIII, 14, 15. — [2] Matth. XI, 29.

mam ita in tranquillitate et quiete constituit, ut mansuetudo et modestia. Hæc omni diademate se possidenti est honoratior; hæc omni claritudine et gloria conducibilior. Quid enim beatius, quam intestino liberari bello? Nam quamvis plurima pace et famulatu externo fruamur, si intra nos cogitationum nascatur tempestas, tumultus et seditio, nihil externa pax nobis proderit; sicut neque miserabilius est aliud civitate, quæ licet aggeribus et muris bene sit munita, intus tamen cives foveat proditores. Hoc igitur obsecro, ut ante omnia nobis sit curæ, quomodo animam a turbulentia vindicemus, et in tranquillum statum educamus, atque ab omni liberemus amaritudine, quo et ipsi multa fruamur quiete, et iis, qui familiaritatem nobiscum habent, simus blandi. Hoc enim certissimum signum, quo internoscitur vir ratione præditus, si mansuetus fuerit, si lenis, si mitis, si modestus et quietus, si non quasi servus ducatur et trahatur aut ab ira, aut ab aliis affectionibus: sed ratione vincat internos illos incompositos motus, nobilitatemque suam servet, ne in brutorum ferociam negligentia degeneret. Et ut discas quantum mansuetudinis et lenitatis sit robur, et quod sola hæc virtus possit se colentem diligenter ineffabilibus illis laudibus dignum reddere, audi beatum Mosem hinc potissimum prædicari, et ex hac ei coronam plecti. « Et Moses, inquit, » erat mitissimus omnium hominum, qui super terram[1]. » Vidisti encomii magnitudinem, quod omni eum humano generi parem pronuntiet, imo omni hominum generi præferat? Et iterum de David dicit Scriptura: « Memento Do» mine David, et omnis mansuetudinis ejus[2]. » Hinc Patriarcha sibi majorem cœlitus conciliavit benevolentiam, et afferens quæ sua erant, a misericorde Deo majora assecutus est. Hoc scietis et vos, ubi attulerimus in medium

[1] Num. XII, 3. — [2] Psal. CXXXI, 1.

ea, quæ hesterna dicta sequuntur, et quæ prius sunt lecta, charitati vestræ declaraverimus. Nam quia Abram multam præ se ferens mansuetudinem Loto potiorem partem cessit, et omnem ei eligendi facultatem permittens, cum gaudio elegit minorem portionem, modo auferretur omnis contentio, vide quantam statim mercedem a Deo consequitur, et quomodo adhuc majori retributione, etsi multum divitiis abundet, Patriarcham dignatur Deus. Talis enim est Dominus noster, ut si quando vel parvum quid attulisse nos viderit, largissimas suas nobis remunerationes suppeditet, tantamque præ se ferat liberalitatem, ut ea, quæ a nobis sunt facta, multis numeris a novis ejus beneficiis vincantur.

II. Et hoc in omnibus nostris factis inveniet quis ab eo fieri. Quid enim, dic mihi, vilius duobus obolis? Attamen quia vidua illa duos obolos in corbonam misit, inde celebris universo mundo facta est ab eo tempore usque in præsens[1]. Et quid dico duos obolos? Etiamsi quis calicem aquæ frigidæ præbeat, pro eo etiam magnæ decernuntur retributiones : semper enim coronat eos, qui virtutem operantur, secundum operantium voluntatem. Similiter in precum assiduitate istuc ipsum ab eo fieri videre licet. Nam si quem videat alacriter se adeuntem, statim ei dicit : « Adhuc » loquente te, ecce adsum. » Quod si ampliorem sedulitatem teneat, et magno desiderio, ferventique mentis alacritate petitiones emittat, etiam ante petitionem prædicat et coronat : id quod et in Chananæa muliere declaravit. Quoniam enim vidit indefatigabilem ejus constantiam et perseverantiam, ubi primum eam prædicavit, et, ut ita dicam, coronavit, totique mundo celebravit, postea liberalitate magna preces ejus etiam superavit. Nam, ut dixit : « O » mulier, magna est fides tua, » tunc subdidit : « Fiat tibi

[1] Luc. XXI, 3. — [2] Isaï. LXV, 24.

» sicut vis [1]. » Et si voluerimus singula Scripturæ divinæ exempla afferre, ubique magnam Domini munificentiam videbimus. Hoc probe sciebat Patriarcha ille, cedentem minoribus assecuturum majora, sicut heri audivistis : cessit Loto, regionemque deteriorem elegit, ut contentionis resecaret occasiones, et ostensa virtute sua peculiari totam domum pacatam redderet. Cæterum videamus, ex recens lectis, quænam pro tanta mansuetudine accipiat a Deo præmia. « Et dixit, inquit, Deus Abræ, postquam separatus est » ab eo Lot : Elevatis oculis tuis cerne a loco, in quo tu » nunc es, ad aquilonem et meridiem, et orientem et mare : » quia omnem terram, quam tu vides, tibi dabo eam, et se» mini tuo usque in sæculum [2]. » Vide quomodo divina Scriptura acceleratam Dei providentiam et retributionem Justo factam demonstrat. Volens enim nos docere quantum approbata fuerit a misericorde Deo Patriarchæ humilitas, postquam dixit separatum fuisse Lot, et abiisse in terram quam elegit ut præstantiorem, statim subdidit : « Et dixit » Deus Abræ. » Deinde ut diligenter discamus hæc dixisse Deum in mercedem eorum, quæ circa Lotum fecerat, hæc addidit : « Et dixit Deus Abræ, postquam separatus est ab » eo Lot, » quasi manifeste hæc ei verba dicens : « Ob tuam mansuetudinem regione meliore et amœniore fratris filio cessisti, et eximiam præ te tulisti humilitatem, tantamque pacis habuisti curam, ut nihil non potius delegeris, quam esse inter vos contentiones ; eapropter largas illas a me remunerationes accipe. « Elevatis, inquit, oculis tuis, vide a » loco, in quo tu nunc es, ad aquilonem et meridiem, et » orientem et mare : quia omnem terram, quam tu vides, » tibi dabo eam et semini tuo usque in sæculum. » Vidisti retributionem gesta ejus multis modis superantem ? Iisdem verbis utitur misericors Dominus, quibus et Patriarcha

[1] Matth. XV, 28. — [2] Gen. XIII, 14, 15.

cessionem fecerat. Nam sicut Patriarcha dicebat : « Ecce » annon omnis terra coram te ? Separare a me : si tu ad » dextram, ego ad sinistram : si tu ad sinistram, ego ad » dextram. » Ita et Dominus dicit : « Elevatis oculis tuis vide » a loco, in quo tu nunc es : quia omnem terram, quam tu » vides, tibi dabo eam, et semini tuo usque in sæculum. » Hic, quæso, animadverte ingentem munificentiam. Tu quidem, inquit, dato illi electionis arbitrio, ea, quam ille voluit eligere, terra cessisti, relictam autem ipse accepisti : ego vero tanta te liberalitate prosequar, ut omnem quam ante oculos tuos terram vides sitam, ex utroque latere dextro et sinistro, a septentrione et meridie, ab oriente et occidente, et in summa, omnem terram quam cernis, tibi sum concessurus, neque tibi solum, sed et semini tuo usque in sæculum. Vidisti dignam divina bonitate munificentiam ? vidisti quantis cessit, et quanta est assecutus ? Hinc erudiamur, ut magna in dandis eleemosynis largitate utamur, quo datis parvis adipiscamur magna. Quomodo enim paria sunt, dic, obsecro, dare parum argenti, et obtinere peccatorum remissionem ? pascere esurientem, et in die illa horribili fiduciam assequi, et audire verba cum regno conferenda : « Esurivi, et dedistis mihi manducare [1] ? » Num qui tibi tantam rerum dedit ubertatem, potuit et illius inopiam levare et solari ? Sed hac de causa relinquit illum inopia vexari, ut et ipse patientia multum mercedis acquireret, et tu per eleemosynam tibi fiduciæ materiam illuc præmitteres.

III. Vidisti misericordiam Domini, quomodo propter nostram salutem dispenset omnia ? Itaque dum cogitas, propter te et propter tuam utilitatem, illum cum inopia conflictantem fame perire, ne absque misericordia transeas, sed esto fidelis eorum, quæ tibi a Domino concessa sunt,

[1] Matth. xxv, 35.

bonorum dispensator, ut illius sublevando penuriam, multam tibi supernam concilies gratiam. Et glorifica Dominum tuum, quod propter te et salutem tuam permiserit illum in paupertate versari, ut tibi via pateat, per quam peccata possis abluere, et dispensatis bene iis, quæ a Domino tibi sunt concessa, laudes illas mereare, quæ omnem sermonem et rationem transcendunt. Audies enim: « Euge » serve bone et fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa » te constituam: intra in gaudium Domini tui[1]. » Hæc animadvertentes, ita respiciamus pauperes, quasi beneficos, qui occasiones salutis dare nobis possunt, et eis largiter hilarique animo erogemus, nunquam renuentes dare, sed magna lenitate cum eis colloquentes, et multam mansuetudinem declarantes. « Inclina, inquit, pauperi aurem tuam, » et responde ei pacifice in mansuetudine[2], » ut et antequam des, verborum clementia multa inopia dejectum ejus animum erigas; « Melior enim est, inquit, sermo, quam dona- » tio[3]. » Adeo etiam verbum animam roborare, consolationemque multam afferre solet. Igitur non tantum attendentes eum, qui accipit, in dandis eleemosynis simus liberales: sed ratiocinantes potius quis ille sit, qui ea, quæ in pauperem collocata sunt, ut sibi facta vindicat, et pro datis solutionem pollicetur: atque ita animo illum intuentes, magna alacritate dare studeamus, et largam, dum adhuc tempus est, sementem jaciamus, ut et ubertim metamus. Nam « Qui parce seminat, inquit, parce et metet[4]. » Manu igitur minime parca semina illa bona spargamus, ut suo tempore ubertim metamus. Nunc enim seminandi tempus est, quod ne prætereamus obsecro, ut in die retributionis pro iis, quæ hic seminavimus, fructus percipiamus, et Domini misericordiam assequamur. Nullum enim omnino aliud opus

[1] Matth. xxv, 23. — [2] Eccli. iv, 8. — [3] Id. xviii, 16. — [4] 2 Cor. ix, 6.

bonum sic poterit restinguere peccatorum nostrorum incendium, ut eleemosynæ largitas : ista et peccatorum nostrorum abolitionem operatur, et nobis fiduciam conciliat, et ineffabilium illorum bonorum fructum præparat. Verum de his quidem satis dictum est in cohortationem vestram, et demonstratum nos, si parva dederimus, a Domino nostro magna consecuturos esse. Hinc enim sermo in eleemosynæ admonitionem devolutus est : quia enim diximus Patriarcham, dum partem terræ meliorem Lot concessit, et viliorem ipse retinuit, tantam a Domino consecutum esse liberalitatem, ut omnem cogitationem transcendat promissio, quam ei Dominus fecit : « Elevatis enim oculis tuis, in» quit, vide a loco tuo, in quo tu nunc es, ad aquilonem, et » meridiem, et orientem et mare : quia omnem terram, » quam tu vides, eam tibi dabo et semini tuo usque in sæ» culum. » Parte terræ, inquit, cessisti fratris filio : ecce ego totam tibi terram polliceor; neque hoc solum, sed et semini tuo polliceor eam usque in sæculum, hoc est, perpetuo. Vidisti quomodo certat beneficiis ? Sciens enim Deus hoc maxime cupere Patriarcham, et nihil ejus alacritatem ita roboraturum esse, inquit : « Et hoc tibi concedam, ut qui ex te nascentur, succedant, et similiter terra fruantur, habeantque perpetuum illius dominium. » Deinde, ut ne respiciens ad naturam et senectutem suam, Saræque sterilitatem, promissionem minus curaret, sed bene fideret pollicentis virtuti, inquit : « Et faciam semen tuum sicut are» nam terræ. Si quis potest numerare arenam terræ, et » semen tuum numerabitur[1]. » Vere supra naturam humanam erat hæc promissio : non solum enim promisit se facturum eum patrem inter tot impedimenta, sed in tantum multiplicaturum filios, ut arenæ terræ comparari possent. Innumeram porro multitudinem fore tam hyperbolica si-

[1] Gen. XIII, 16.

militudine declarare voluit. Attende quomodo misericors Deus paulatim virtutem Justi hujus exerceat. Nam cum superius dixerit : « Semini tuo dabo terram hanc, » nunc iterum dicit : « Et semini tuo usque in sæcu- » lum dabo, et faciam illud quasi arenam terræ. » Hactenus sermonibus tantum facta est promissio, interceditque inter rem et promissionem multum temporis, ut religiosam Patriarchæ mentem, et ineffabilem Dei virtutem discamus. Data enim opera differt ac moratur, ut cum ii, quibus promissio facta, in extremam pervenerint senectam, et secundum humanam rationem, ut ita dicam, omnino desperaverint, tunc suam infirmitatem, et inenarrabilis potentiæ Dei eminentiam agnoscant.

IV. Hoc loco expendas, quæso, a temporis tanta intercapedine, quam solida fuerit Patriarchæ mens, quomodo humanis omnibus præteritis, ad potentiam ejus, qui pollicitus erat, respiciens, non impatiens, non turbatus fuerit. Scitis enim quomodo plerumque, quando quis semel atque iterum pollicetur, et promissa implere tardat, segniores sumus ad credendum iis, quæ iterum promittit : id quod in homine non injuria locum habet. In Deo autem, qui res nostras maxima dispensat sapientia, si qua semel promissa fuerint, etiamsi innumera intercedant obstacula, confidendum est ad magnitudinem potentiæ ejus respicientibus, confirmandaque est ratio, et sciendum omnia, quæ ab illo sunt dicta, evenire modis omnibus necesse esse. Nihil enim est quod morari queat ejus promissiones, quoniam Deus est, cui omnia sunt possibilia : et idcirco quocumque vult, res transfert, et ubi non sunt viæ, invenire scit vias, ac nos desperatos in bonam spem adducit, quo excellentia potentissimæ suæ sapientiæ nobis manifestior fiat. Dicit enim : « Surge, et perambula terram in longitudinem ejus et lati-

» tudinem, quia tibi dabo eam[1]. » Vide quomodo in rebus omnibus multam securitatem justo viro ingerere satagit. Dicit enim: « Surge, et circumi, et addisce tam latitudinem quam longitudinem, ut scire possis et magnitudinem terræ, qua fruiturus es, et antequam fruaris, spe pastus, magnam inde animi voluptatem haurias. Nam quantumcunque terræ circumieris, tibi dabo, ut scias te non tantum dimisisse, quantum accepturus es. Ne igitur putes te minorem terram sortitum esse, quoniam ille arripuit, quæ prima sibi visa est et potior. Scies enim non multo post, ex rebus ipsis, quam nihil profuerit ei potioris terræ electio; et ipse discet quantum malum est primas amare partes. Tu autem nunc accipe modestiæ et clementiæ, quam erga fratris filium declarasti, mercedem; promissa sume, et jam cognosce terram omnem, cujus dominus es, et quam non multo post et tu ipse, et semen tuum in æternum possidebitis. « Et semini tuo, inquit, usque in sæculum. » Magna divinæ promissionis magnitudo, magna nostri omnium Domini, atque immensa liberalitas, magna mercedis præstantia, quam dat misericors et clementissimus Dominus Beato illi, et ex illo nascituro semini. Ut hæc audivit Patriarcha, de ineffabili bonitate Dei obstupefactus; « Motis tabernaculis, » inquit, venit, et habitavit juxta quercum Mambre, quæ » est in Chebron[2]. » Postquam, inquit, accepit promissionem, et separavit se Lot, tunc transtulit tabernaculum suum ad quercum Mambre. Vide philosophicam mentem; vide spiritus sublimitatem, quomodo facile inde migrat, nec gravatur de locis in loca transire. Invenies enim eum nulla consuetudine præventum et alligatum: id quod multis evenit, etiam iis, qui se philosophos, et e mediis liberatos tumultibus jactant: et si quando tempus vocet, spiritualis sæpe negotii gratia, ut in alium locum concedant, sæ-

[1] Gen. XIII, 17. — [2] Ibid. 18.

penumero morosi sunt, tristes, et migrationem ægre ferentes, eo quod consuetudine præoccupati sint. Verum non ita Justus, sed jam tum philosophum agebat, et quasi peregrinus et hospes, ita nunc hinc illuc, nunc illinc huc transmigrabat, et per omnia religiosam suam mentem operibus ipsis declarare studebat. Nam postquam tabernaculum fixit apud quercum Mambre, statim ibi extruxit altare Domino. Vidisti mentem gratam? quia mox ut tabernaculum fixit, statim pro facta sibi promissione gratiarum actiones obtulit Domino. Et in singulis locis ubi tabernaculum fixit, invenies hoc præ omnibus ei fuisse curæ, ut extructo altari preces offerret, et Apostoli præceptum impleret jubentis ut «In omni loco oretur, et eleventur sanctæ manus[1].» Vidisti animam divino amore succensam, et ad Deum volantem, proque omnibus gratias agentem? Non enim expectavit donec promissa complerentur, sed et de promissione gratias agit, nihilque non facit, ut de præviis dignas gratias præ se ferens, Dominum suum provocet ad promissiones suas implendas.

V. Illum sane et nos imitemur, et promissionibus divinis fidamus; neque alacritas tempore obsolescat, neque mens remissior fiat ex obicibus qui interveniunt; sed virtuti divinæ fidentes, quasi jam ante oculos videremus promissiones impleri, ita puram et sinceram fidem exhibeamus. Magna enim et immensa promisit nobis Dominus, et quæ nostram transcendunt rationem, nempe nos participes regni fore, et ineffabilium bonorum consortes, cum Angelis versaturos, et liberandos a gehenna. Cæterum neque diffidamus ideo quod ea non videntur corporalibus oculis; sed cogitantes mentiri non posse eum, qui promisit, et ipsius potentiæ magnitudinem considerantes, hæc oculis fidei contueamur, et ex iis, quæ jam concessa sunt, etiam

[1] 1 Tim. II, 8.

de futuris bonam spem habeamus; ea enim de causa et hic multa nobis donata sunt, ut ex iis adjuvemur, manuque ducamur, ut de illis quoque bene speremus. Nam qui Filium suum tradidit propter suam in nos charitatem, quomodo non omnia nobis reliqua largiturus est? sicut et Paulus inquit; «Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis »omnibus tradidit illum, quomodo non et omnia nobis »cum illo donabit[1]?» Si Filium suum tradidit pro nobis peccatoribus, si baptismatis donum largitus est, si priorum peccatorum remissionem tribuit, si pœnitentiæ viam nobis aperuit, si innumera alia ad salutem nostram operatus est, manifestum est eum et futura bona nobis reposita præbiturum. Nam qui propter suam bonitatem, antequam esse inciperemus, hæc præparavit, quomodo non et frui concedet? Quod autem prius hæc bona nobis præparaverit, audi quid dicat stantibus a dextris: «Venite benedicti Pa»tris mei, hæreditate accipite regnum paratum vobis ante »constitutionem mundi[2].» Vidisti bonitatis excellentiam, quanta erga nostrum genus benignitate usus sit, ut et ante jacta fundamenta mundi nobis regni cœlorum fruitionem præparare dignatus sit? Igitur ne simus ingrati, obsecro, neque indignos talibus nos donis constituamus; sed diligamus, ut decet, Dominum nostrum, nihilque faciamus, quod ejus erga nos benevolentiam impediat. Num enim nos priores rem illam cœpimus? Imo ipse prior magnam et inenarrabilem charitatem erga nos declaravit: quomodo igitur non absurdum fuerit, si eum, qui nos sic dilexit, non diligamus totis viribus nostris? Ipse propter suam erga nos charitatem omnia cum voluptate sustinuit: et ex ipso paterno sinu exiliens, ut ita dicam, servi formam assumere voluit, per humana omnia transire, et ferre a Judæis contumelias et opprobria, denique et crucem, ac mortem

[1] Rom. VIII, 32. — [2] Matth. XXV, 34.

ignominiosissimam, ut nos qui humi trahebamur, et infinitis peccatorum sarcinis oppressi eramus, nostra in se fide liberos faceret. Hæc enim omnia mente recogitans beatus Paulus, fervidus Christi amator, et quasi alatus universum orbem peragrans, qui in corpore quæ incorporearum propria sunt, facere studebat, clamabat dicens: «Charitas enim Christi detinet nos [1].» Vide probitatem, vide virtutis excellentiam, vide ferventem amorem. «Charitas Christi detinet nos,» hoc est, compellit, cogit, concitat. Deinde volens interpretari quod a se dictum erat, inquit: «Judicantes hoc, quoniam si unus pro »omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Et pro »omnibus mortuus est, ut et viventes posthac non sibi »ipsis vivant, sed illi qui pro eis mortuus est et resurrexit [2].» Vidisti quomodo jure dixit: «Detinet nos charitas Christi. »Si enim pro nobis, inquit, omnibus mortuus est, propter »hoc mortuus est, ut nos viventes posthac non nobis ipsis »vivamus, sed ei qui pro nobis mortuus est et resurrexit.» Accipiamus igitur apostolicam admonitionem, et non nobis ipsis vivamus, sed ei qui pro nobis mortuus est et resurrexit. Et quomodo, dicet quispiam, poterimus non nobis ipsis vivere? Audi beatum virum iterum dicentem: «Vivo autem non jam ego: vivit autem in me Christus [3].» Vide quomodo super terram ambulans et carne circumdatus, quasi cœlum inhabitans et inter incorporeas virtutes versans afficiatur? Proinde alibi iterum dicebat: «Qui »autem Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum af»fectionibus et concupiscentiis [4].» Hoc igitur est non sibi ipsis vivere, sed ei qui pro nobis mortuus est et resurrexit, quando quasi mortui sumus præsenti vitæ, et nihil eorum, quæ videntur, suspicimus. Nam idcirco Dominus noster crucifixus est, ut hanc vitam pro illa commutemus; imo

[1] 2 Cor. v, 14. — [2] Ibid. 14, 15. — [3] Galat. II, 20. — [4] Id. v, 24.

per hanc illam nobis negotiemur. Præsens enim vita, si volumus esse sobrii et vigiles, ducit nos ad fruitionem vitæ æternæ; atque poterimus, si parumper voluerimus vigilare et aperire mentis oculum, quietis illius semper apud nos meminisse; et ita præsentia præterire ac prætervolare, ad futura autem et semper durantia mentem intendere, sicut Beatus ille nos erudivit, dicens: «Quod autem nunc vivo » in carne, in fide vivo Filii Dei, qui dilexit me, et tradidit » semetipsum pro me [1]. »

VI. Vide animam igne succensam, vide mentem alatam, vide rationem incensam Dei amore. «Quod, inquit, nunc » vivo, in fide vivo.» Non enim, inquit, putetis me facere aliquid rerum hujus vitæ causa. Nam licet carne circumdatus sim, necessitatibusque naturæ alligatus, in fide tamen vivo, quæ est in Christum, despiciens omnia præsentia, et spe quæ in illum est omnia prætercurrens, intentam in illum mentem habeo. Denique ut discas excellentiam amoris ejus, dicit: «In fide vivo Filii Dei, qui me di» lexit, et tradidit semetipsum pro me.» Considera quam insignis grati animi significatio. Quid dicis, o beate Paule? paulo ante dicebas: «Qui proprio Filio suo non pepercit, » sed pro nobis omnibus tradidit eum,» et nunc dicis: «Qui » dilexit me [2],» atque ut proprium appellas commune beneficium? Etiam, inquit. Nam licet pro omni hominum genere sacrificium ab eo sit oblatum, tamen propter amorem in eum, id quod factum est proprium mihi facio. Ita et Prophetis mos est facere et dicere: «Deus, Deus meus [3],» quamvis totius orbis sit Deus. Sed peculiare hoc est amori, ut ex communibus propria faciat. «Filii Dei, inquit, qui » dilexit me.» Quid dicis? te solum dilexit? Omnem, inquit, hominum naturam dilexit, sed ego ei gratias debeo, quasi me solum dilexisset. «Et tradidit semetipsum pro

[1] Galat. II, 20. — [2] Rom. VIII, 32. — [3] Psal. XXI, CXVII, CXLII.

»me.» Quid igitur, pro te solo crucifixus est? annon ipse dicit: «Cum exaltatus fuero, omnes traham ad meipsum[1]?» Nonne tu ipse dixisti: «Pro nobis omnibus tradidit semetipsum?» Etiam, inquit: non loquor pugnantia, sed amorem meum ita consolor. Jam vide iterum et aliud quod dictis illis nos docet. Cum enim superius dixerit de Patre: «Pro nobis omnibus tradidit illum,» hic dicit: «Semetipsum tradidit:» et illic quidem, ut concordiam ostendat ac parem honorem Patris et Filii, et passionem subindicet, quoniam etiam alio loco dicit: «Factus obediens usque ad mortem[2],» ubique passioni fidem faciens. Hic autem posuit: «Tradidit semetipsum,» ut indicet eum voluntarie passionem suscepisse, et non necessitate, neque vi, sed volentem cupientemque totius humani generis salutem operari, crucem sustinuisse. Qualem igitur vicissim amorem exhibere poterimus, tam divitem erga nos charitatem declaranti? Etiamsi animam ipsam impendamus pro ejus legibus, et pro observatione mandatorum, quæ ab ipso sunt data, neque sic ad charitatis modum pertingere poterimus, quam erga nostrum declaravit genus. Ipse enim Deus cum esset, pro hominibus hoc subiit, et dominus pro servis; ac non pro servis simpliciter, sed pro ingratis et perpetuis inimicis. Et ipse prior in indignos, et millies lapsos tantam contulit beneficentiam; nos autem, etiamsi faciamus quæcumque poterimus, nihil magnum faciemus, ut ei, qui nos tantis beneficiis prævenit, aliquid rependamus. Nostra enim, si qua sequuntur, retributio quidem sunt et debitum; illius autem sunt gratia et beneficia, largitionisque magnitudo. Hæc igitur omnia cogitantes, diligamus Christum, sicut Paulus ipsum dilexit, nullamque præsentium rationem habeamus, sed perpetuum ejus amorem in anima nostra firmum et stabilem

[1] Joan. XII, 32. — [2] Philip. II, 8.

servemus. Ita enim et omnia, quæ in hac vita sunt, deridebimus, et terram quasi cœlum inhabitabimus, neque ex prosperis rebus remissiores erimus, neque ex adversis contristabimur, sed omnibus præteritis ad amabilem Dominum nostrum hinc festinabimus, neque dilationem gravatim feremus, sed nunc et nos sicut Beatus ille dicemus: » Quod nunc vivimus in carne, in fide vivimus Filii Dei, » qui dilexit nos, et semetipsum tradidit pro nobis: » ut et præsentem vitam absque mœrore perficiamus, et futuris bonis frui mereamur, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et Spiritui sancto sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXXV.

Factum est autem in regno Amarphath regis Sennaar, Arioch rex Alasar, et Chodologomor rex Ælam, et Tharthac rex gentium, gesserunt bellum cum rege Sodomorum [1].

I. Ingens bonum est, dilectissimi, divinarum Scripturarum lectio. Hæc enim animam vera philosophia instructam reddit; hæc in cœlum mentem transfert; hæc memorem beneficii reddit hominem; hæc facit ne quidquam ex rebus præsentibus admiremur; sed ut perpetuo in alia vita mente nostra versemur, et ad Domini mercedem respicientes omnia operemur, alacritateque magna virtutum labores aggrediamur. Ex ipsis discere licet Dei celeriter succurrentis providentiam, Justorum fortitudinem, Do-

[1] Gen. xiv, 9.

mini bonitatem, præmiorum magnitudinem. Hinc possumus ad æmulationem et imitationem philosophiæ generosorum virorum excitari, ut non torpescamus in virtutis certaminibus, sed confidamus divinis promissionibus, etiam antequam eveniant. Proinde magna diligentia, quæso, divinarum Scripturarum lectioni vacemus. Ita enim et scientiam assequemur, si ad ea, quæ ibi posita sunt, frequenter accedamus. Neque enim fieri potest, ut is, qui divinis Scripturis magno studio ferventique desiderio vacat, unquam negligatur : sed licet desit nobis hominis magisterium, ipse Dominus superne nostra in corda intrans illustrat mentem, rationi jubar suum infundit, detegit occulta, doctorque fit eorum, quæ ignoramus, tantum si nos quæ nostra sunt afferre velimus. « Ne vocetis enim, » inquit, magistrum super terram[1]. » Quando igitur in manus spiritualem librum capimus, intenta mente, collectis reductisque cogitationibus, omnique sæculari cura depulsa, lectioni incumbamus cum magna pietate et attentione, ut possimus a sancto Spiritu ad scriptorum intelligentiam duci, et multum inde fructum percipere. Nam barbarus ille reginæ Æthiopum eunuchus, qui in tanta erat gloria, et curru vehebatur, ne illo quidem tempore lectionem negligebat[2] : sed Prophetam in manibus habens, magnum lectioni adhibebat studium, idque nescius quid in libris contineretur : attamen quia afferebat quidquid in se erat, nempe studium, alacritatem, attentionem, doctorem nactus est. Cogita enim, obsecro, quantum erat neque in itinere lectionem negligere, et præsertim sedentem in curru. Audiant exemplum ii, qui neque domi ut hoc faciant persuaderi possunt, sed putantes supervacuam esse horum lectionem, quia vel cum muliere habitant, vel militiæ ascripti sunt, vel puerorum et servorum

[1] Matth. XXIII, 8. — [2] Act. VIII, 18.

aliorumque negotiorum agunt curam, non convenire sibi opinantur, ut divinæ Scripturæ lectioni incumbant. Ecce enim hic eunuchus et barbarus, quæ utraque ad reddendum negligentiorem sufficiebant, et ad hæc dignitatis amplitudo et opum abundantia: adde quod et in itinere erat et curru ferebatur; hoc enim modo iter facienti non est facile lectioni esse attentum, imo valde molestum: attamen desiderium et studium omnia impedimenta e medio auferebat, et lectioni ille incumbebat; nec dicebat ea, quæ nunc plerique dicunt: «Non intelligo ea, quæ scripta sunt, non possum intelligere profunditatem Scripturarum; quare frustra et incassum laborem sustinerem legendo, dum non habeo qui interpretetur?» Nihil horum cogitabat ille, lingua quidem barbarus, mente autem philosophus; sed cogitans potius se non contemptum iri, sed superna gratia adjuvandum, modo quod suum erat pro viribus afferret, lectioni incumbebat. Propterea benignus Dominus ipsius videns desiderium, eum minime neglexit, neque sua cura destituit, sed protinus ipsi doctorem misit. Tu autem expende quomodo expectaverit, ut ipse quæ ipsius erant prius afferret, et tunc suum patefecit auxilium. Cum igitur omnia perfecta et absoluta essent, quæ ab illo fuerant exhibenda, deinceps Angelus Domini Philippo apparuit, dicens: «Surge et vade ad viam, quæ descendit ad » Jerusalem in Gazam; hæc est deserta. Et ecce, inquit, » vir Æthiops præfectus eunuchus Candaces reginæ Æthio- » pum, qui venerat adoraturus in Jerusalem. Et ipse re- » vertebatur sedens super currum suum, legebatque He- » saïam prophetam[1].» Vide quam accurate nobis narrarit qui librum scripsit, dicens: «Æthiops,» ut illum barbarum esse cognosceremus; deinde ait: «Præfectus,» quo nomine maximus dignitatis honor significatur; «Qui ve-

[1] Act. VIII. 26-28.

» nerat, inquit, adoraturus in Jerusalem. » Vide etiam peregrinationis causam idoneam, quæ animi ipsius pietatem declaret ; expende enim quantum itineris susceperit ut Dominum adoraret. Tunc enim adhuc divinum cultum arbitrabantur uno loco concludi, ideoque longo peracto itinere, illic suas preces fundebant : propterea et iste eo venerat ubi templum erat et cultus judaïcus, ut adorationem Domino persolveret. Et posteaquam quod cupiebat implevisset, revertens, inquit, et in curru suo sedens legebat.

II. Deinde cum accessisset Philippus, dixit ad illum : « Putas-ne, intelligis quæ legis[1] ? » Vides animum diligentem ac sollicitum, lectioni etiam illi, quam non intelligeret, incumbentem, et doctorem qui ipsum instrueret requirentem ? Etenim Apostolus statim per interrogationem illius excitat affectum ; quod enim dignus esset, qui doctoris opera in lectione reconditorum intelligentiam consequeretur, ipsa viri responsio declarat. Cum enim Apostolus dixisset : « Putas-ne intelligis ? » vesteque vili indutus accessisset ; non ægre tulit, nec indignatus est, neque se contumelia affici existimavit, quod plerisque insulsis accidit, qui sæpe malunt in perpetua versari ignorantia, quia pudet illos ignorantiam suam confiteri, et ab iis discere qui docere valeant. At huic nihil tale evenit; sed cum mansuetudine et pietate respondet, animi sui statum declarans, aitque : « Quomodo possim, nisi quis mihi ostenderit[2] ? » Nec tantum mansuete respondit, ac postea transiit; sed rursus morum suorum virtutem nobis demonstrans, ista locutus præfectus ille, barbarus, curru vectus, eum, qui vilis videbatur, et ex vestitu contemnendus, rogavit ut ascenderet, ac secum sederet. Vides animi fervens studium? vides pium barbari animum, quomodo Sa-

[1] Act. VIII, 30. — [2] Ibid. 31.

pientis cujusdam dictum illud impleverit : « Si videris virum » prudentem, mane surge ad eum, et gradus ostiorum » illius deterat pes tuus[1] ? » Vides quî merito non sit neglectus ? vides quî merito supernam sit consecutus providentiam ? Vides ut nihil omiserit eorum, quæ ab ipso afferri conveniebat ? propterea deinceps doctorem nactus, eorum vim, quæ proposita erant, accurate discebat, et animo illuminabatur. Videtis quantum sit commodi attente et studiose divinas Scripturas legere ? Propterea enim et hanc de barbaro historiam in medium vobis produxi, ut ne quemquam nostrum pudeat imitatorem fieri Æthiopis eunuchi, ejus qui ne in itinere quidem lectionem neglexerit. Idoneus enim est barbarus iste, qui nobis omnibus doctor fiat, tum privatam vitam sectantibus, tum militiæ ascriptis, tum dignitate et honore præditis, et, ut in summa dicam, omnibus non viris solum, sed et mulieribus, ut quæ assidue domi versentur : quin etiam iis doctor fuerit, qui vitam monasticam delegerunt, ut discant omnes nullum esse tempus ad divinorum eloquiorum lectionem incommodum, sed fieri posse ut non solum domi, verumetiam in foro versantes, et iter facientes, et in multorum cœtu agentes, ac variis negotiis impliciti horum studio teneamur, ut quæ a nobis præstanda sunt conferentes, cito magistrum adipiscamur. Dominus enim videns nostrum ad res spirituales affectum, non negliget, sed supernam illustrationem præbebit, ac nostrum illuminabit animum. Ne igitur, obsecro, Scripturarum lectionem negligamus : verum sive eorum, quæ his continentur, vim intelligamus, sive ignoremus, illa frequenter adeamus. Assidua enim meditatio memoriam efficit indelebilem : et non raro evenit, ut quod hodie invenire non potuimus legentes, hoc rursum postero die aggredientes, repente

[1] Eccli. VI, 36.

inveniamus, Deo videlicet pro sua clementia occulte mentem nostram illustrante. Cæterum ista ad assiduam divinarum Scripturarum lectionem suscipiendam diximus : ut autem discatis in aliis etiam omnibus hoc Dominum facere consuevisse , ut cum quæ a nobis sunt contulerimus, ipse sua abunde suppeditet ; et quod in Scripturarum lectione fecit, multa cum celeritate misso ad barbarum doctore, hoc et in iis, qui virtutem exercere volunt efficiat ; audi quæ dicuntur. Verum ut manifestior nobis iste sermo reddatur, consentaneum fuerit rursum quæ ad Patriarcham attinent , in medium adducere, et quæ heri dicta subsequuntur, nunc assumere. Cognovistis enim, ex jam dictis, quomodo maximæ illius humilitatis erga Lot exhibitæ, qua illi potioribus partibus cessit, magnam a Deo mercedem sit consecutus, et promissionem acceperit longe ipsius facta superantem. Videamus autem deinceps etiam ex hodie lectis rursum ipsius Justi virtutem , ut ita procedentes discamus ineffabilem Dei erga illum providentiam. Nos enim omnes per Patriarchæ philosophiam docens , sinit ipsum per singula tempora prius demonstrari animi pietatem , et tunc suam affert remunerationem, ut et nos Patriarcham imitantes studiose annitamur prius virtutis labores capessere, atque ita ab ipso remunerationis vicem expectare.

III. Sed tempus est, ut quæ hodie lecta sunt , vobis proponam : ea enim vix interpretatione opus habent. Nam vel ipsa lectio excellentem Justi virtutem satis demonstrare potest. « Factum est autem, inquit , in regno Amarphath » regis Sennaar , Arioch rex Elasar , et Chodologomor rex » Ælam, et Tharthac rex gentium, fecerunt bellum cum » Balac rege Sodomorum, et cum Barsac rege Gomorrhæ, » et cum Sennaar rege Adama , et cum Symobor rege Se» boïm, et rege Balac, ipsa est Segor. Omnes ii qui con-

» spiraverunt in valle salsa, quæ nunc est mare salis [1]. »
Vide Scripturæ diligentiam, quomodo nomina etiam regum et nationum commemoraverit, non sine causa, sed ut ex horum appellatione discas barbarum istorum animum. Isti enim, inquit, bellum gesserunt adversus Sodomorum regem et reliquos. Deinde belli causam etiam docet, unde principium habuerit, dicens : « Duodecim annis » servierant Chodologomor, tertio autem decimo anno des» civerunt. Quarto autem et decimo anno venit Chodologo» mor, et reges qui cum eo erant, et trucidarunt gigantes » in Astaroth, et Carnaïm, et gentes fortes una cum ipsis, » et Ommæos, qui erant in Save civitate, et Chorræos, » qui erant in montibus Seïr, usque ad Terebinthum Pha» ran, quæ est in eremo. Et reversi venerunt ad fontem » judicii, ipsa est Cades, et occiderunt omnes principes » Amalec, et Amorrhæos, et habitantes in Asasontha» mar [2]. » Ne prætereamus obiter, dilecti, quæ dicta sunt, neque putemus inutilem esse narrationem. Dedita enim opera divina Scriptura diligenter omnia nobis narravit, ut discamus quantum fuerit robur, et quanta potentia barbarorum, et quanto impetu in bellum venerint, ut etiam gigantes, hoc est, proceros et fortes corpore debellarint, omnesque regionis gentes in fugam verterint. Nam sicut torrens, qui valde excurrit et inundat, omnia secum rapit et perdit : ita et barbari illi invaserunt omnes gentes, et omnes prorsus perdiderunt, ita ut et principes Amalecitarum, et alios omnes in fugam verterint. Sed forte dixerit quispiam : « Et quæ mihi utilitas, scire barbarorum robur ? » Non temere, neque frustra narrationi talia immiscuit Scriptura divina ; nec sine causa nos a principio auctores vobis sumus, ut eorum fortitudinem memoria teneatis, sed ut ex præcedenti discatis et ingentem Dei potentiam, et Pa-

[1] Gen. XIV, 1-3. — [2] Ibid. 4-7.

triarchæ virtutem. Contra illos igitur, qui tanto robore præditi erant, et tot gentes in fugam verterant. « Egressus » est, inquit, in prælium rex Sodomorum et Gomorrhæ, » et rex Adama, et rex Seboïm, et rex Balac, ipsa est » Segor : et direxerunt aciem in prælium in valle salsa, » contra Chodologomor et Tharthac, et Amarphath, et » Arioch. Quatuor reges contra quinque. Vallis autem salsa, » putei bituminis[1]. » Deinde ut discamus quomodo eorum robur, et potentiam obstupescentes, in fugam versi sunt, inquit : « Et fugit rex Sodomorum, et Gomorrhæ, et ceci- » derunt illic ubi fontes erant : qui autem reliqui, fuge- » runt in montana[2]. » Vidisti quanto robore bellabant isti viri? quomodo hostes suos etiam aspectu suo terruerunt, et in fugam verterunt? Vide deinceps quomodo, illis fugam ineuntibus, isti, ablatis omnibus, quæ illorum erant, redierunt. « Acceperunt autem, inquit, montana, et omnem » equitatum Sodomorum et Gomorrhæ, et omnes com- » meatus eorum, et abierunt. Acceperunt quoque et Lot » filium fratris Abræ, et supellectilem ejus, et abierunt. » Habitabat enim in Sodomis[3]. » Ecce id quod heri dicebam, id nunc evenit : nihil enim profuit Loto, quod potiora elegerit, sed reipsa didicit priores partes non appetere. Nam ex hoc non solum nihil utilitatis ei accrevit, sed ecce captivus etiam abductus est, et didicit reipsa multo satius ei fuisse uti consuetudine Justi, quam separatum, et in libertate viventem in tam multas calamitates incidere. Ecce enim ut divisus est a Patriarcha, cum putaret se in majori esse libertate, et potiora se assecutum, et abundare, repente factus est servus, carens domo, carens et foco : ut discas quantum malum dissensio, et quantum bonum concordia : et scias consentaneum esse non majora temere capessere, sed potius minoribus contentum

[1] Gen. XIV, 8-10. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 11, 12.

esse. « Acceperunt, inquit, Lot et supellectilem ejus. » Quanto melius erat eum cum Patriarcha vivere, et omnia ferre, ut ne concordia solveretur, quam separatum, et electis potioribus, in tanta repente pericula incidere, et in barbarorum venire potestatem? « Adveniens autem qui- » dam, inquit, ex iis qui servati erant, nuntiavit Abræ » transitori. Ipse autem habitabat juxta quercum Mambre » Omori fratris Eschol, et fratris Aunan, qui erant confœ- » derati Abræ[1]. » Quomodo tantum bellum conflatum ignoravit Patriarcha? Fortassis magna distantia aberat, et ideo ignoravit: « Adveniens autem quidam annuntiavit Abræ » transitori. » Ut nobis commemoret ei annuntiatum esse, qui ex Chaldæa redierat. Nam quia trans Euphratem domicilium habuerat, dictus est transfluvialis, vel transitor. Et antea etiam ab initio parentes ei hoc nomen indiderant, jam antea significantes eum inde migraturum. Vocatus enim est Abram, quia migraturus erat trans Euphratem, et in Palæstinam venturus.

IV. Attende quomodo et parentes ejus, licet infideles essent, ductu potentissimæ sapientiæ Dei nomen puero imposuerunt, sicut et Lamech suo Noë. Est enim et hoc divinæ benignitatis, post multum tempus eventura per infideles prænuntiare. « Adveniens itaque quidam, inquit, » nuntiavit transitori quæ acciderant, » captivitatem videlicet filii fratris, et regum illorum magnam potentiam, Sodomorumque populationem, et fœdam fugam. « Ipse autem, in- » quit, habitabat juxta quercum Mambre Omori fratris » Eschol, et Aunan, qui erant confœderati Abræ. » Jam forte hic aliquis interrogaverit: « Quare eorum, qui in Sodomis erant, solus justus Lot in captivitatem abducitur? » Non sine causa hoc, neque frustra; sed ut discat his eventibus Lot Patriarchæ virtutem, et ut propter ipsum serven-

[1] Gen. XIV, 13.

tur et alii, utque doceatur primatum non appetere, sed majoribus cedere. Audiamus autem deinceps ea, quæ sequuntur, ut discamus et Justi virtutem, et immensum Dei subsidium. Verum diligenter dictis auscultate, mentemque recolligite. Multum enim lucri facere hic poterimus, et ex iis, quæ Lot evenerunt, discere nunquam ægre ferendum, siquando Justi incidant in tentationes, improbi vero et mali evadant; neque ullo modo prima quærenda esse, neque aliquid Justorum familiaritati et convictui præferendum; sed etsi serviendum sit habitando cum viris vir tute præditis, id ipsa libertate utilius esse. Et insuper dis camus Patriarchæ insignem tolerantiam, propensum in Lot amorem et benevolentiam, fortitudinis magnitudinem, opum contemptum, ineffabilem divini erga illum adjutorii virtutem. «Ut autem audivit, inquit, Abram quod captus »esset Lot fratris sui filius, numeravit proprios vernacu- »los suos trecentos decem et octo, et persecutus est illos »usque Dan, et irruit super eos nocte ipse et pueri ejus, »et percussit eos, et persecutus est eos usque Chobal, »quæ est in sinistra Damasci. Et reduxit omnem equitatum »Sodomorum. Et Lot filium fratris sui reduxit, et substan- »tiam ejus, et populum et mulieres[1].» Considera hic, dilectissime, magnanimitatem et fortitudinem Justi, quomodo bene fisus misericordiæ Dei, non perculsus est animo, cum audisset virorum fortitudinem, et stragem, quam fecerant, primum in omnes gentes irruptione facta, debellatisque Amalecitis et cæteris omnibus, deindeque cum Sodomitis manus conserentes, et in fugam ipsos verterint, omnemque eorum diripuerint substantiam. Idcirco enim superius hæc omnia narravit nobis Scriptura, et quanta sua virtute strenue gesserunt, ut scias non corporali robore eos devicisse Patriarcham, sed sua in Deum fide, et

[1] Gen. XIV, 14-16.

superno præsidio adjutum omnia illa gessisse; non arma movit, nec tela, nec lanceas, nec arcus intendit, nec scuta objecit, sed solum cum vernaculis. Dixerit aliquis: « Et quare numeravit trecentos decem et octo vernaculos? » ut scias eum non universos assumpsisse, sed vernaculos, et qui cum Lot educati erant, ut ultionem sponte et benevole facerent, utpote servi pro suo domino certantes. Et vide, obsecro, miram Dei potentiam, quanta velocitate contigit victoria. « Irruit enim, inquit, super illos nocte, » ipse, et servi ejus, et percussit eos, et persecutus est » eos. » Erat enim manus superna, quæ adjuvabat et commilitabat. Et ideo neque armis, neque machinis opus habebant; sed tantum ut comparuit cum famulis, alios quidem percussit, alios autem in fugam vertit, et utrumque impavide, cum nullus esset qui obturbaret, et tam equos regis Sodomorum reduxit, quam Lot fratris sui filium, et omnem ejus substantiam et mulieres. Vides quare, aliis fuga elabentibus, permissus sit Lot in captivitatem venire? nempe ut et Patriarchæ virtus claresceret, et propter ipsum alii multi salutem assequerentur. Rediit autem magno et præclaro tropœo insignis, cum Lot equos et mulieres, et cæteras substantias reducens, et clara ac plena voce prædicans, tubaque vocalius clamans se non humana virtute, neque corporali robore et illos profligasse, et victorem evasisse, sed superna manu faciente omnia. Vidisti per omnia Justum clariorem fieri, et quotidie magis declarari Dei erga eum providentiam? Vide post hæc quomodo studet ut Sodomitis divini cultus doctor fiat. Ait enim Scriptura: « Egressus est rex Sodomorum in occursum ei, » postquam reversus est a strage Chodologomor, et regum » qui cum illo [1]. » Attende quanti sit virtus, et divini auxilii commilitium. Rex peregrino et seni in occursum egreditur,

[1] Gen. XIV, 17.

et omnem honorem impendit. Jam enim didicerat nihil prodesse regnum ei, qui superno auxilio est destitutus, et nihil potentius esse eo, qui manu Dei adjuvatur. « Et Melchisedech, inquit, rex Salem protulit panes et vinum. Erat » autem sacerdos Dei altissimi [1]. »

V. Quid sibi vult hæc observatio : « Rex Salem, et sacer» dos Dei altissimi ? » Rex quidem erat Salem. Illum enim nobis et beatus Paulus scribens ad eos, qui ex Hebræis crediderant, cum in medium adduxisset, et nomen ejus tractaret, atque civitatem, simul significationem nominis ejus interpretatur, et usus etymologia quadam ait : « Melchise» dech, rex justitiæ [2]. » Nam secundum hebraïcam linguam, Melchi regnum significat, et Sedech, justitiam. Et cum ad nomen civitatis venit, « Rex pacis, » inquit : « Salem enim » idem quod pax est [3]. » Sacerdos autem erat, forte a semetipso ordinatus ; sic enim tunc erant sacerdotes ; vel quia ætate provectior erat, a suis hunc honorem accepit ; vel ipse sacrificare studuit, sicut et Noë, Abel, Abram, quando sacrificia obtulerunt. Alioquin et typus Christi futurus erat, unde Paulus sic eum accipit, dicens ; « Sine » patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, » neque vitæ finem habens, assimilatus autem Filio Dei, ma» net sacerdos in perpetuum [4]. » Et quomodo, dices, possibile est hominem absque patre, et matre, et genealogia esse, et non habere vel initium, vel finem vitæ ? Audisti eum figuram fuisse ; ne ergo admirare, neque omnia require in typo. Neque enim typus esset, si omnia, quæ in veritate contingunt, haberet. Quid igitur est quod ibi dicitur ? Sicut ille, inquit, eo quod nulla sit memoria eorum qui genuerunt, dicitur sine patre et matre, et quia non recensetur ejus genealogia, dicitur sine genealogia : ita Christus, quia non habet vel in cœlo matrem, vel in terra patrem, absque genea-

[1] Gen. XIV, 18. — [2] Hebr. VII, 2. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 3.

logia dicitur et est. Vide quomodo per honorem in Patriarcham collatum, mysterium aliquod nobis insinuatur. Protulit enim panem et vinum. Videns typum, cogita et veritatem, et admirare divinæ Scripturæ vim, quomodo superioribus sæculis et ab initio futura præsignificavit. »Et benedixit, inquit, Abramum, et dixit: Benedictus »Abram Deo altissimo, qui creavit cœlum et terram. Et »benedictus Deus altissimus, qui tradidit inimicos tuos in »manus tuas[1].» Non solum ipsum benedixit, sed et Deum glorificavit. Ut dixit enim: »Benedictus Abram Deo altis»simo, qui creavit cœlum et terram,» a creaturis virtutem Dei nobis declaravit. Si enim Deus est ille, qui produxit cœlum et terram, non sunt jam dii, qui ab hominibus coluntur: «Dii enim, inquit, qui cœlum et terram non fecerunt, »pereant[2]. Benedictus, inquit, Deus, qui tradidit inimi»cos tuos in manus tuas.» Vide, oro, quomodo non solum Justum prædicat, sed et Dei subsidium agnoscit. Neque enim absque illius gratia potuisset tanta potentia munitos vincere. «Qui tradidit, inquit, inimicos tuos:» ipse est, qui totum operatus est; ipse est, qui fortes fecit infirmos; ipse est, qui per inermes armatos dejecit; ab eo est auxilium, quod tantam tibi virtutem concessit: «Qui tra»didit, inquit, inimicos tuos in manus tuas.» Vides quomodo ostendit ipsius concordiam, et propensum amorem in Lot, declaratque eum pro inimicis istos habuisse, propter ea quæ in fratris filium fecerant? «Et dedit ei, inquit, »decimas de omnibus[3].» Hoc et Paulus dicit[4]. Considerate autem quantus ille, cui decimas Abram patriarcha dedit de primitiis, videlicet ex spoliis, quæ adduxit, remuneratus est Melchisedechem, et decimas ei segregavit de omnibus, quæ attulit. Per hoc doctor factus omnibus, ut gratum declarantes animum, primitias eorum, quæ sibi a Deo conce-

[1] Gen. XIV, 19, 20. — [2] Jer. X, 11. — [3] Gen. XIV, 20. — [4] Hebr. VII, 4.

duntur, offerant. Post hæc Sodomorum rex Patriarchæ magnanimitatem obstupescens, dicit ei: «Da mihi viros, » equitatum autem tolle tibi[1].» Honesta regis gratia, sed vide Justi philosophiam. «Dixit autem Abram regi Sodo-» morum: Extendam manum meam ad Deum altissimum, » qui fecit cœlum et terram, si a funiculo usque ad sphæ-» roterem calceamenti accipiam de omnibus tuis, ut ne » dicas: Ego ditavi Abram[2].» Magna Patriarchæ in contemnendis divitiis virtus. Et cujus gratia cum juramento recusat et dicit: «Extendam manum meam ad Deum al-» tissimum, qui creavit cœlum et terram?»

VI. Duo simul docere vult Sodomorum regem, se minime capi donis, quæ ab ipso offerebantur, et magnam philosophiæ formam indicare velle, ac pietatis doctorem ei fieri studere ac si instituat illum his verbis: «Illum tibi testem adhibeo, me nihil tuarum rerum accepturum, illum, inquam, omnium Conditorem, ut nosse possis Deum omnium, et ne credas esse deos ea, quæ ab hominum manibus fabricantur. Ille enim cœli et terræ conditor, ille et nobis in hoc bello victoriæ et triumphi auctor. Ne igitur expectes me quidpiam ex donis tuis accepturum. Neque enim mercedis gratia vindictam feci, sed primum ob amoris affectum, quem erga fratris mei filium gero, deinde et propter ipsius justitiæ officium, ut e barbarorum manibus eriperem injuste abductos. «Si a funiculo, inquit, usque » ad sphæroterem calcei accipiam de tuis omnibus:» hoc est, nihil tam vile, nec tam nihili habitum est quod accepturus sim.» Nam sphæroterem solent vocare apicem calcei, qui in acumen desinit, quod calceorum genere barbari consuerunt uti. Exin et causam, quare accipere detrectet, dicit: «Ut ne dicas: Ego locupletavi Abram.» Habeo Deum, qui innumera mihi suppeditet bona; superno inni-

[1] Gen. XIV, 21. — [2] Ibid. 22, 23.

tor auxilio: non opus mihi divitiis tuis; non indigeo humanis facultatibus; contentus sum Dei in me beneficentia; scio illius largitatem. Paucis et vilibus cessi meo Lot, magnas et ineffabiles promissiones assecutus sum, et nunc majorum divitiarum negotiatio mihi est, et majorem ejus gratiam mihi concilio; quare opes tuas non accipio. Ideo autem opinor et juramentum adhibuit, et dixit: « Extendam manum meam ad Deum altissimum; » ut ne putet eum ita simulare, ut probabile est sæpe contingere; sed ut sciat hoc ita plane decretum apud Abram, ut ne vel minimum quid inde sibi seligeret. Atque ita implebat mandatum illud, quod a Christo Discipulis est datum: « Gratis » accepistis, gratis date[1]. » Num ego, inquit, aliud quid ad belli rem attuli, præterquam voluntatem et alacritatem? Victoriam autem, et triumphum, ac cætera operatus est ille invisibili virtute. Deinde ut ne putaret rex ipsum ex superbia et contemptu, quæ ab eo dabantur, non accipere, declarans suam et in hoc humanitatem, et philosophicam mentem, inquit: « Non accipiam, exceptis iis, quæ comederunt juvenes, et portione virorum, qui mecum venerunt, Eschol, Aunan, Mambre, ii accipient portionem[2]; » hos, inquit, permittam accipere portionem aliquam, quoniam ingentis amicitiæ specimen declararunt. « Hi enim » erant, inquit, confœderati Abræ, » hoc est, amicitia conjuncti; quod hinc ostenditur, quia in partem periculorum cum eo venerunt. Unde remunerare volens eos, facit ut partem aliquam accipiant, apostolicam legem etiam in hoc implens, quæ dicit: « Dignus est operarius alimento suo[3]. » Nihil enim eos ultra usum suum accipere permittit; dicit enim: « Exceptis iis, quæ comederunt juvenes, et portione eorum, qui mecum venerunt, Eschol, Aunan, Mambre, ii accipient portionem. » Vidistis exquisitam Patriar-

[1] Matth. x, 8. — [2] Gen. xiv, 24. — [3] Matth. x, 10. Luc. x, 7.

chæ virtutem, quomodo eam philosophiam exhibeat, quæ opum contemptum et modestiam respicit, nihilque non agat, ut ne per arrogantiam et contemptum id facere videatur, neque e victoria superbiat?

VII. Talem virum imitemur et nos, obsecro, et operam demus ut invictos nos custodiamus, et neque virtutis obtentu superbiæ famam acquiramus, neque modestiæ obtentu virtutem negligamus; sed ubique modum servemus, et bonis operibus nostris humilitatem, quasi fundamentum et basim subjiciamus, ut secure quæ ad virtutem spectant construere valeamus. Hæc enim vere virtus est, quæ conjunctam habet humilitatem. Qui hoc fundamentum tuto jecerit, poterit in quantam voluerit altitudinem structuram excitare. Hæc maxima est munitio, hæc murus inconcussus, hæc inexpugnabilis turris, hæc omne continet ædificium, non sinens ipsum vel a ventorum violentia, vel ab imbrium impetu, vel a ventorum vi dejici: sed omnibus insidiis inaccessum facit, et invictum, quasi ex adamante constructum esset, magnasque nobis divinæ largitatis mercedes affert. Per hanc et Patriarcha tantarum Dei promissionum accepit magnitudinem. Scietis enim, permittente Deo, ex iis, quæ in sequentibus dicentur, quomodo nunc, ut contempsit ea, quæ daturus erat Sodomorum rex, magna et ineffabilia Dei dona consecutus est. Per hanc non ille solum, sed et Justi omnes celebres et clari fuerunt: id quotquot estis, divinarum Scripturarum lectionis studiosi, addiscere poteritis. Benignus enim Dominus, quando nos videt despicere præsentia, etiam ipsa largius suppeditat, nobisque futurorum bonorum fructum recondit. Videre hoc potes in divitiis, in gloria hujus vitæ, et in omnibus aliis temporalibus rebus. Despiciamus igitur præsentes divitias, ut veras divitias invenire valeamus; despiciamus vanam hanc gloriam, ut vera illa et so-

lida fruamur ; derideamus præsentem prosperitatem, ut arcana illa bona consequamur ; nihili faciamus præsentia, ut ad futura præmia excitari valeamus. Neque enim possibile est, ut qui præsentibus est addictus, ineffabilium bonorum desiderium concipiat unquam ; sicut lippitudine quadam oculos obtegente, ita præsentium cupiditate intellectum obscurante, nec permittente videre quid facto opus sit. Neque rursum fieri potest, ut qui solidorum, et immobilium bonorum amore tenetur, fluxa ista, et quæ antequam appareant avolant et marcescunt, concupiscat. Nam qui saucius est amore divino, et qui futurorum desiderio tenetur, aliis oculis videt præsentium statum, scitque totam vitam præsentem figuram esse atque fallaciam, et a somniis nihil differre. Idcirco beatus Paulus hoc scripto tradidit : « Præterit figura mundi hujus [1] : » ostendens humana omnia in figura tantum esse, ac sicut umbra et somnium transire, nihil solidum, nihil verum habentia. Annon igitur animi puerilis hoc est umbras suspicere, de somniis superbire, et iis quæ paulo post præteribunt adhærere ? « Præterit enim, inquit, figura hujus mundi. » Itaque cum audieris : « Præterit, » quid posthac amplius quæris ? Quando audis figuram solum esse humana omnia veritateque destituta : quare te decipi sponte pateris ? Cur cogitans quam sint mutabilia et fluxa, non ea præteris, ut ad illa, quæ semper durant, ac semper stabilia, nulliusque vicissitudinis capacia sunt, desiderium transferas ?

VIII. Nam ut scias prudentiam Doctoris orbis, vide illum alio loco omnia præclara hujus vitæ nullius esse momenti demonstrare volentem , quali utatur loquendi modo : « Quæ enim videntur, momentanea sunt [2], » etiamsi divitiarum abundantiam dicas, etiamsi gloriam, etiamsi claritatem, etiamsi principatum , etiamsi potentiam, etiamsi

[1] 1 Cor. VII, 31. — [2] 2 Cor. IV, 18.

regnum, etiamsi diademate redimitum illum, etiamsi solium supremum : hæc omnia, quæ videntur brevi tempore manentia, non admodum diuturnum sui fructum nobis præbent. Quæ igitur nos inquirere vis, si omnia temporanea sunt? Illa, inquit, quæ non videntur, non hæc quæ videntur, sed illa ipsa, quæ hisce oculis corporalibus non spectantur. Et quis hoc consuleret, ut quæ videntur prætereantur, et quæ non videntur, inquirantur? ipsa rerum, inquit, natura doceat vos. Nam hæc quidem licet videantur, statim tamen præterfluunt : illa autem, licet nunc ea videre non possimus, sunt tamen perpetua, semper durant, terminum nesciunt, finem non accipiunt, vicissitudinem ignorant, stabilia et immobilia sunt. Fortassis tandem molestus esse videar, quotidie frustra consulens : sed quid faciam? magnum malitiæ damnum est, magna pecuniarum tyrannis, magna virtutum raritas. Ideo cupio vel admonitionis assiduitate morbum vincere, et incolumitati integræ huc convenientes restituere. Eam enim ob rem Scripturas enarrandi tantum nobis est studium, et Justorum virtutes in medium afferimus : nec piget eadem sæpius repetere, ut per omnia vos inducere ad æmulationem Justorum valeamus. Vel sero tandem salutis nostræ curam faciamus, et bene utamur ad inducias nobis dato hujus vitæ decursu, et dum adhuc tempus est, ad pœnitentiam et lapsuum correctionem festinemus, pecuniarumque abundantiam in animarum nostrarum salutem expendamus, superfluaque indigentibus insumamus. Quare enim, dic mihi, permittis a rubigine aurum et argentum consumi, quæ oportebat in pauperum ventres effundere, ut in tuto promptuario deposita, tempore quo maxime opus eorum adjutorio habebis, hinc consolationem invenias : et qui a te hic pasti sunt, illo die fiduciæ fores tibi aperiant, et accipiant te in æterna sua ta-

bernacula? Vestes quoque non sinamus a vermibus rodi, et absque usu in arculis putrescere, cum tot sint qui indigeant, et abambulent nudi: sed pluris faciamus nudum Christum, quam tineas, et induamus eum, qui propter nostram salutem nudus obambulat, ut cum ipsum induerimus, audiamus in die illo: « Nudus eram, et me induistis [1]. » Num onerosa sunt præcepta? num molesta? Ea quæ pereunt, inquit, quæ a vermibus arroduntur, quæ absque usu et frustra consumuntur, hæc utiliter dispensare satage, ut et detrimenti damnum effugias, et ex ipsis lucrum maximum tibi pares. Ingentis enim et magnæ inhumanitatis est post tot bonorum et facultatum usum, arculis et muris includere superflua, et non illis sublevare proximorum inopiam, sed sinere a rubigine et tinea potius corrumpi, ac prædonum manibus exposita relinquere, et propter illa suppliciis potius plecti, quam ubi recte dispensaveris, pro eis præmium accipere. Obsecro ne usque adeo salutem nostram negligamus, sed expensis in pauperes superfluis, magnam nobis fiduciam antea reponamus, ut ineffabilibus bonis frui mereamur, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri et sancto Spiritui gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Matth. xxv, 36.

HOMILIA XXXVI.

Post hæc autem verba factus est sermo Domini ad Abram per visionem noctis, dicens : Ne timeas, Abram, ego protector tuus sum; merces tua multa erit valde[1].

I. Thesauro cuipiam similis est Justorum virtus, in quo plurimæ et ineffabiles divitiæ reconduntur. Nam sicut qui ex illo vel parvam quamdam partem capere potest, multas sibi inde parat opes : ita evenire in virtutibus Patriarchæ deprehendere quis potest. Ecce fere quotidie ex historia ejus vobis doctrinam proponentes, magna largitate convivium præbemus, et huc usque nondum parvam bonorum illius operum partem enarrare potuimus; tantis scilicet abundat virtutibus. Et sicut a fonte largis fluente rivis, etiamsi omnes hauriant, non solum non imminuuntur fluenta e fonte manantia, sed quanto plures sunt, qui inde hauriant, tanto major aquarum vis scaturit : ita etiam in admirando Patriarcha fieri videmus. Quot enim ex illius ævo ad hoc usque tempus ex fonte bonorum illius operum hauriunt, et non solum fluenta non evacuarunt, sed multo abundantior bonorum operum copia manat? Sicut enim catenam quamdam auream, sic ejus historiam in Scriptura divina recensitam inveniemus; ac singulis temporibus primo illum observamus veræ philosophiæ specimina exhibentem, statimque sequentem Dei remunerationem. Et ut discatis ita se rem habere, operæ-pretium fuerit paulo altius breviter vobis res ejus recensere, ut sciatis eximiam Justi fidem, quam circa promissiones divinas ostendit, et benigni Dei retributiones largiter ipsi con-

[1] Gen. xv, 1.

cessas. Sufficit enim unus ille Justus, ut omnes nos erudiat, quo alacriter aggrediamur virtutis certamina, confidentes supernis remunerationibus, et scientes misericordis Domini nostri liberalitatem, omnia, quæ dura et ardua in hac vita videntur, spe remunerationum libenter suscipiamus. Attendite itaque, obsecro, quomodo ab initio, postquam indole sua et insita naturæ nostræ scientia bene usus est, nullum externum sortitus doctorem, sed et ab infidelibus parentibus educatus, divina apparitione potitus est. Nam quia prima ætate non secutus est errorem paternum, sed pietatem erga Numen exhibuit, ideo supernam visitationem statim obtinuit, cum adhuc in Chaldæa esset; et hoc nobis beatus Stephanus exponit manifestius, sic dicens : « Deus » gloriæ visus est patri nostro Abraham, cum adhuc esset » in Mesopotamia, priusquam habitaret in Charran[1]. » Vidisti quomodo eum inde visio amoverit? Verisimile enim est eum cum sedula in Deum pietate, parentibus quoque reverentiam exhibuisse, tantoque amore patrem sibi conciliavisse, ut inde ad relinquendam amore filii patriam suam, et ad habitandum alienam motus sit. At diligenter vide, obsecro, quomodo et hæc, quæ a Deo fuit ob priorem virtutem ejus visitatio, iterum clariorem ejus virtutem reddiderit. Elegit enim paternam regionem relinquere et alienam inhabitare, ut præceptum Dei perficeret, et paratus erat etiam absque cognatis, ut mihi videtur, peregrinationem suscipere : sed, ut dixi, viri virtus et insignis erga parentes pietas effecit ut pater comes fieret itineris. Deinde cum pervenissent in Charran, illic tabernaculum fixerunt. Et postquam morte functus est Tharra; hoc enim patri ejus nomen erat; iterum præceptum est ei a Deo ut exiret inde. « Egredere enim, inquit, de terra tua et de cognatione tua, » et veni in terram, quam monstravero tibi[2]. » Nam quia cum

[1] Act. VII, 2. — [2] Ibid. 3.

universa familia et domo in Charran migraverant, propterea illinc imperans ei ut egrederetur, addidit : « De terra tua et » de cognatione tua , » declarans se velle ipsum solum peregrinationem suscipere , neque fratrem , Nachor dico, neque alium quemquam secum trahere. « De terra tua » dicebat , quia non parvo tempore ibi habitarant, et quasi in propria patria illic habebant domicilium. Licet in lugendis parentibus adhuc esset occupatus, essentque difficultates itineris multæ , tamen præceptum Domini magna perfecit alacritate, idque ignorans ubinam futurus errandi finis. « Veni enim, inquit, non in hanc vel illam terram, sed in eam, quam monstravero tibi. » Nihilominus licet indefinitum esset mandatum, omissa curiosiore percontatione, imperatum faciebat. Fratris autem filio assumpto, suam hinc demonstravit virtutem : quia enim juvenem illum acceperat, paulatimque suæ virtutis imitatorem effecerat, eum relinquere noluit, sed peregrinationis socium accepit. Quasi diceret : « Si pater, qui infidelis fuit, ob suum in me amorem, domum paternam, in qua nati sumus et adolevimus, relinquere et me comitari voluit, vitaque in aliena terra functus est : multo magis ego fratris filium, juvenem indole sua pollicentem se paulatim in virtute profecturum, non permiserim hic relinqui. »

II. Quia igitur modis omnibus suam ostendens religionem, etiam istam peregrinationem suscepit, postquam in Palæstinam venit et Chananæorum fines intravit, apparuit ei Deus, volens ejus alacritatem confirmare et ipsi manum porrigere, dicit ei : « Semini tuo dabo terram hanc ; » id quod ille admodum optabat, ac desiderabat, filiorum nempe successionem, istud etiam ipsi statim promittit, retribuens tantis laboribus mercedem. Quoniam enim ex natura prolis expers erat, et ætas quoque provectior, ne sibi quid polliceri posset vetabat, promissione Deus excitat et

erigit athletam, atque alacrem juvenilemque parat adversus sequentia certamina. Proinde vide quomodo post hanc promissionem Justus aliud certamen aggreditur. Invalescente enim fame, et Chananæa sterilitate et angustiis oppressa, in Ægyptum contendit; illic famis mitigationem quærens, majoribus sese periculis involvit. Uxoris enim venustas et pulchritudo Saræ mortem ei quasi ante oculos ponit. Ideo cum jam in confiniis esset Ægypti, ingressurus in eam, dixit uxori: « Scio quod formosa sis[1]; » scio tuæ pulchritudinis speciem, et timeo Ægyptiorum intemperantiam. Si ergo te viderint, et cognoverint quod uti uxorem te mecum ducam, te quidem in vita servabunt, ut sui furoris impetum opere compleant; me autem occident, quo liceat eis sine obice suam libidinem explere, ut nemo sit qui adulterium eorum prodat. « Dic igitur me fratrem tuum » esse[2]. » Vide adamantinam, vide mentem ferro solidiorem: non turbavit ejus mentem calamitas, quam expectabat. Non cogitabat neque dicebat intra semetipsum: « Ideone propria relicta patria tantam præ me tuli obedientiam, inque alienam veni terram, ut hisce malis implicarer? Nonne paulo antea promisit mihi: « Semini tuo dabo terram hanc? » En et adulterii et mortis timor mentem nostram concutit. » Sed nihil horum vel in mentem accipere dignatus est. Unum ei duntaxat curæ erat, quomodo miseram hanc fabulam ita ageret, duobus hinc inde periculis urgentibus, ut vel unum saltem effugere posset. Igitur postquam ipse quæ sua erant attulit, consilio videlicet utens et animi fortitudine, mulier quoque singularem erga virum affectionem et obedientiam declarans, cooperata est, et iis quæ decreta fuerant ministravit. Ubi igitur quod suum erat perfecerunt, cumque jam secundum humanum morem desperaretur, et fere opere completa fuisset Ægyptiorum malitia,

[1] Gen. XII, 11. — [2] Ibid. 13.

tunc magna Dei in eum providentia declarata est. Mulierem enim Deus non solum a contumelia eripuit, indignatione sua in regem et in domum ejus immissa, sed et Patriarcham cum magna gloria in Palæstinam ex Ægypto redire curavit. Considera quomodo benignus Dominus in mediis auxilium afferens tentationibus, athletam suum ad ferenda sequentia certamina fortiorem reddit : nec unquam eum suo destituit adjumento, sed in omnibus rem ita temperat, ut plane videat ille se parva proferendo, magnis et mirum in modum magnis, humanamque naturam transcendentibus remunerari. Vidisti patientiam? vide item post reditum ex Ægypto humilitatis magnitudinem et insignem mansuetudinem. Nam cum rediisset ab Ægypto, multamque possideret substantiam, nec ipse solus, sed fratris filius sequebatur : « Non » capiebat, inquit, eos terra ut habitarent simul [1], » quia multas facultates habebant : unde et rixa orta est inter pastores Lot et Abram. Tunc Justus animæ suæ mansuetudinem et præclaram patientiam monstrans, vocato Lot dixit : » Ne sit rixa inter me et te, et inter pastores meos et pas» tores tuos, quia homines fratres sumus nos [2]; » quasi diceret : « Nihil pace præstantius, nihil contentione damnosius et gravius. Ut igitur e medio tollamus omnem rixandi materiam, elige quam volueris regionem, et reliquam mihi relinque, ut a litium et contentionum molestia simus alieni. » Vidisti viri virtutem? cessit juniori potiorum electione, ipse contentus viliore terra. Sed vide hic etiam quantam mercedem nactus sit pro iis suis officiis. Statim enim separatione a Lot facta, ait illi Deus : « Elevatis oculis tuis, » vide omnem terram ab omni parte : quia omnem terram, » quam tu vides, tibi dabo et semini tuo usque in sæculum [3]. » Considera quantis beneficis merito afficitur ob modestiam, quam erga fratris filium declaravit, et ipse quidem ut parvis

[1] Gen. XIII, 6. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 10.

cessit, multo majora consecutus est; ille autem, qui potiorem partem delegerat, non multo post in pericula incidit, et non solum nihil commodi ab electione accepit, sed et captivus et domo atque foco repente simul privatus est, rebusque ipsis didicit quam eximia virtus Justi, et ipse edoctus est ne postea quid unquam tale attentaret. Nam postquam Sodomis habitare cœpit, statim excitatum est grave bellum, et vicinarum gentium reges insurrexerunt, et omnem regionem simul depopulati sunt, gigantibusque occisis, et Amalecitis expulsis, etiam Sodomorum regem et Gomorrhæ in fugam verterunt, montanis omnibus occupatis, et equitatu regis Sodomorum avecto una cum Lot captivo, mulieribus, omnibusque sarcinis, abierunt.

III. Sed vide iterum ingentem Dei providentiam. Volens enim simul et Lot a captivitate liberum reddere, et Patriarchæ gloriam magis illustrare, excitat Justum ut fratris filio succurrat. Nam ut didicit quæ facta erant, cum vernaculis suis impetu facto in reges illos, illos facile profligavit, et Lot atque mulieres, et omnem equitatum regis reduxit : quibus tam claris triumphis, omnibus patefacta est ingens Dei erga illum benevolentia, et ipsum non sua virtute tantam stragem fecisse, sed superna virtute munitum. Et ipse quoque Patriarcha ipsis rebus enitebatur, ut Sodomitis omnibus doctor divini cultus fieret, necnon verbis illis quibus regem alloquebatur. Nam quia cum occurrisset rex, et pro rebus gestis gratias egisset, ac omnem equitatum ei se donaturum diceret, hominesque duntaxat accepturum, vide iterum Justi magnanimitatem, quomodo philosophiæ suæ specimen exhibet, ostendens se donis hujusmodi superiorem esse, eumque ad veræ religionis notitiam inducit. Non enim simpliciter dicit : Non patiar ut aliquid tuorum munerum ad me redeat, non mihi tali mercede opus est : sed quid? « Extendam manum

» meam ad Deum altissimum [1] : » quasi docens eum : « Non sunt dii qui a te coluntur, sed ligna et lapides : sed unus est Deus super omnia, qui creavit cœlum et terram; « Quod non accipiam a te de funiculo usque ad sphæro- » terem [2] : » ut ne existimes me illorum gratia ultionem sumpsisse, et ne dicere possis te mihi abundantiæ fuisse auctorem. Nam qui me triumphare et vincere curavit, idem et divitias abunde mihi suppeditat. Vide quomodo, siquidem lucrum facere voluisset rex, auctorem agnoscere victoriæ ex Patriarchæ verbis potuisset. Docebatur enim posthac non fidendum propriæ suæ virtuti, sed agnoscendum Auctorem omnium, ridendosque manufactos deos, et colendum Deum, qui est super omnia, qui omnia condidit, qui et bonorum omnium fons est; et in summa discebat ex omnibus Patriarchæ virtutem. Nam ne existimaret ipsum per arrogantiam et fastum data contemnere, idcirco dicit : « Ego quidem nihil sumam. Neque enim opus habeo, neque indigeo ut meæ facultates augeantur ab aliis : eis autem, qui periculorum meorum fuerunt socii, permittam ut suas portiones accipiant, quo parvam aliquam laborum consolationem habeant. » Ita Sodomorum regi respondit Justus. Postquam autem et Melchisedech rex Salem, panes et vinum afferens, ea ipsi attulisset, ea obtulit : « Erat enim sacerdos, inquit, Dei altissimi [3] ; » ab illo accepit oblata. Dein ut rependeret benedictionem, quam ab eo acceperat, et glorificationem in Deum; dixerat enim, « Benedictus Abram Deo altissimo, et benedictus Deus qui » tradidit inimicos tuos in manus tuas [4] ; » decimas ei dedit de omnibus spoliis quæ attulerat. Vidisti quantam pietatem et religionem in omnibus præ se ferat Justus, et quomodo a rege Sodomorum a funiculo usque ad sphærote- rem accipere nihil voluit, accepit autem ea, quæ a Melchi-

[1] Gen. XIV, 22. — [2] Ibid. 23. — [3] Ibid. 18. — [4] Ibid. 19.

sedech sunt oblata, retribuens et sua? Quibus nimirum nos docuit habendum aliquem delectum, et non passim ab omnibus dona accipienda. Nam quamvis Sodomita ille oblato dono grati animi signa daret, erat tamen alioquin incredulus, et institutione multa indigebat. Proinde Patriarcha dona quidem despexit, omnem autem curam adhibuit, et per ea quæ accipere recusavit, et per ea quæ dixit, ut illum ad pietatem induceret. A Melchisedech autem jure ac merito accepit : viri enim virtutem divina Scriptura indicavit, dicens : « Erat autem sacerdos Dei » altissimi. » Alias etiam quæ fiebant, Christi typus erant, et ipsa oblata mysterium quoddam præsignabant : ideoque non renuit, atque ut accepit, vicissim illum remunerando, docebat virtutis suæ magnitudinem. Decimas enim ei dedit, etiam hac ratione piam suam mentem significans. Fortasse longius excurrit oratio nostra ; atqui non sine causa neque frustra. Paucis enim didicimus ab initio usque ad hodiernam lectionem, quæ fuerit Justi hujus fortitudo, magnanimitas, excellens fides, mens optimis moribus prædita, insignis modestia, admirabilis divitiarum contemptus, divinæ erga eum benevolentiæ perpetua providentia ; et quo pacto divinum ipsi singulis temporibus præbitum patrocinium, quotidie clariorem eum et illustriorem reddidit. Nunc autem si volueritis, et non defatigemini, ad ea quæ recens lecta sunt accedamus, et paucis quibusdam propositis, absolvamus sermonem ; ut discatis quanta denuo ei rependatur merces, eo quod contempserit dona sibi a Sodomorum rege oblata. Quid enim inquit? « Post hæc » autem verba factum est verbum Domini ad Abram. » Quare sic incipit : « Post hæc autem verba? « Quæ verba, quæso? num indicat verba quæ cum Sodomorum rege habuit? Post contemptum illum, inquit, postquam ea, quæ ab illo oblata sunt, repulit, post doctrinam illam, quam re-

jectis donis pronuntiavit, ut pietati et agnitioni Conditoris omnium illum initiaret : « Post hæc autem verba ; » postquam decimas Melchisedech obtulit, quando, inquit, omnia quæ ex se erant implevit, tunc « Post hæc verba factum est verbum Domini ad Abram in visione noctis, » dicens : Ne timeas, Abram, ego protego te ; merces tua » multa valde erit [1]. »

IV. Vide benignitatem Domini, quomodo statim et e vestigio sequens, beneficiis suum athletam remuneratur, et ad ulteriora certamina iterum instruens, vigore novo roborat. « Factum est verbum Domini in visione noctis. » Quare in nocte ? ut in silentio et quiete melius quæ dicuntur accipiat. Et dicit ei : « Ne timeas, Abram. » Attende immensam Dei curam. Quare dixit : « Ne timeas ? » quia tantas opes contempserat, non curatis regiis donis, hoc est : « Ne timeas, » quod despexeris tanta dona, neque anxius sis quasi minores inde tibi sint facultates. « Ne timeas. » Deinde ut animum magis excitet, adjecit verbo et appellationem, et inquit : « Ne timeas, Abram. » Non enim parum ad expergefaciendum facit, cum quempiam proprio nomine compellamus ; deinde ait : « Ego protegam te. » Multam habet et hoc verbum emphasim. Ego qui a Chaldæis te evocavi, ego qui te huc duxi, ego qui te a periculis Ægypti liberavi, ego qui semel atque iterum promisi tibi atque semini tuo daturum me terram hanc, ego te protego : ego qui in dies magis et magis omnibus te clarum ostendo, ego protego te : hoc est, ego scuti vice tibi sum, ego pro te certo, ego propugnator sum, ego curam gero, ego omnia difficilia facilia tibi reddo, ego protego te. « Merces tua » multa erit valde. » Noluisti mercedem accipere pro laboribus quos sustinuisti, tantis periculis teipsum objiciendo, sed contempsisti et regem, et munera ejus. Ego tibi mer-

[1] Gen. xv, 1.

cedem dabo, non tantam quantam accepturus eras, sed multam et valde multam: « Merces enim tua, inquit, multa » erit valde. » Vidisti liberalitatem Domini? vidisti verborum pondus? vidisti quomodo excitaverit pietatis athletam? vidisti quomodo animam ejus confirmaverit? Ipse enim qui arcana cordium novit, sciebat Justo illi opus esse hujusmodi verborum consolatione: nam vide quid ex his verbis concepta fiducia Patriarcha dicit. « Dixit autem » Abram: Domine, quid mihi dabis? ego autem sine libe» ris dimittor[1]. » Postquam merces ipsi valde copiosa promissa est, exponit animæ suæ dolorem et tristitiam propter prolis inopiam, qua diuturno tempore angebatur, dicitque: « Domine, quid tale mihi dabis? Ecce enim ego usque ad extremam senectam perveni, et prole carens dimittor. » Vide quomodo priscis illis sæculis Justus ille philosophabatur, dimissionem vocans ex hoc mundo discessum. Nam qui vitam honeste et in virtutibus egerunt, quando ex hac vita emigrant, vere liberantur, et quasi solvuntur a certaminibus et a vinculis. Est enim mors iis qui bene vivunt, translatio quædam a pejoribus ad meliora, a temporanea vita ad perpetuam et immortalem finemque non habentem. « Ego autem dimittor, inquit, sine liberis. » Et ut misericordem Dominum sibi conciliaret, non iis contentus fuit verbis; sed quid dicit? « Filius autem Masec vernaculæ meæ, » quoniam non dedisti mihi semen, ille hæres meus erit[2]. » Ingentem dolorem animæ ejus declarant hæc verba, quasi diceret Deo: « Neque ea sum assecutus quæ servus meus vernaculus, sed ego quidem abibo sine filio: hic autem vernaculus meus hæreditatem accipiet, quæ a te mihi data, idque cum semel atque iterum promissionem a te acceperim dicente: « Semini tuo dabo terram hanc. » Considera, obsecro, et hoc loco Justi virtutem, quomodo cogitationes

[1] Gen. xv, 2. — [2] Ibid. 3.

has in animo versans, nunquam indignatus, neque aliud durum locutus sit : sed et nunc instigatus verbis quæ locutus est ei Dominus, magna fiducia Dominum alloquitur, manifestamque facit internam cogitationum perturbationem, ostendens animæ suæ ulcus, unde et acceleratum accepit medicamentum. «Et statim vox Dei facta est ad eum[1].» Vide Scripturæ accurationem. « Statim, » inquit, non permisit Justum vel minimo tempore angi, sed festinatam ei consolationem affert, et gravitatem mœroris emendat verbis quæ tunc ei locutus est. « Et statim, inquit, vox Dei »facta est ad eum, dicens : Non erit hic hæres tuus, sed »qui egredietur ex te, hic hæres tuus erit[2].» Hoccine, inquit, timuisti ? hoccine mentem tuam turbavit ? hoccine tristitiam tuam auget ? Scias igitur hunc non fore hæredem tuum, «Sed qui egredietur ex te, hic hæres tuus erit.» Ne igitur ad humanam spectes naturam : ne tuam senectam, Saræve sterilitatem animo volvas : sed ejus qui tibi promisit potentiæ bene fide, et tristitiam ponens, sufficientem consolationem accipe, persuasumque habeas te hæredem habiturum, qui ex te nascatur. Deinde quia supra naturam erat promissio, et vincebat humanam rationem ; magnam enim in eo turbationem excitabant tot naturæ impedimenta, senectus ejus, et quod Sara sterilis ac utero emortuo esset; auget Dominus promissorum magnitudinem, ut Justus ad promittentis liberalitatem respiciens, bene speret, confidatque sic eventurum. « Eduxit autem »eum foras, et dixit ei : Suspice in cœlum, et numera »stellas, si poteris numerare eas. Et dixit ei : Sic erit semen »tuum. Et credidit Abram Deo, et reputatum est illi in »justitiam[3]. » Quare indicavit quod duxerit eum foras ? Quia enim superius dixit eum in visione noctis apparuisse illi, ac verba illa ei locutum fuisse : nunc autem vult ei os-

[1] Gen. xv, 4. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 5, 6.

tendere quam innumerabiles sint in cœlo stellæ, inquit: « Eduxit eum foras, et dixit : Suspice in cœlum, et numera » stellas, si poteris eas dinumerare. Et dixit ei : Sic erit » semen tuum. » Magnum promissum, ingens promissionis magnitudo : sed si ipsam promittentis virtutem cogitabimus, nihil nobis apparebit magnum. Qui enim de terra corpus formavit, et quod non erat, id ut esset fecit, et condidit omnia quæ videntur, ille etiam dare poterit quæ supra naturam sunt.

V. Vidisti Domini liberalitatem? Postquam enim dixit : « Absque prole dimitor, » quasi apud portas mortis existens, et nihil amplius operari valens ut procreentur liberi ; sic verba illa protulit, dicens : « Filius Masec vernaculæ meæ » hæres meus erit. » Ideo volens spiritum ejus erigere, et novum vigorem menti addere, ab imminente timore eum liberat, promissioneque ac doni magnitudine mentem ejus erigit, ostendendo stellarum multitudinem, et promittendo nascituros ex eo illis pares futuros, in bonam spem adducit. Videns enim Domini promissionem, rejecta omnia humana ratione, et neque ad seipsum, neque ad Saram minus procreationi aptam respiciens, sed prætermissis humanis omnibus, sciens Deum posse etiam ea, quæ supra naturam sunt, largiri, fidem habuit dictis, nullam dubitationem admittens, neque cum dicta hæc fuerunt, hæsitavit. Hoc enim veræ fidei est, quando promissiones non secundum solitum, et hominibus cognitum morem sunt, si nos promittentis virtuti fidamus. « Fides enim est, quemadmo» dum beatus Paulus ait, sperandarum substantia rerum, » argumentum non apparentium[1]. » Et iterum : « Quod » enim videt quis, quid sperat[2]? » Hoc igitur est fides, quando illis credimus quæ non videntur, et mentem ad dignitatem ejus, qui promisit, intendimus, id quod profecto

[1] Heb. XI, 1. — [2] Rom. VIII, 24.

et Justus ille fecit, sinceram et eximiam promissis fidem habens, idcirco et a Scriptura divina laudatur, mox enim addidit: «Credidit Abram Deo, et reputatum est ei in jus»titiam[1].» Vidisti quomodo et ante eventum et impletionem promissorum, eo ipso quod credidit, congruentem mercedem accipit? Nam in justitiam ei reputatum est, quod crediderit promissioni divinæ, et non humana ratiocinatione curiosius ea, quæ dicta sunt, exploraverit. Discamus igitur et nos, obsecro, a Patriarcha, Dei credere dictis, et ejus promissionibus fidere, neque ea cogitationibus nostris indagare, sed magnam animi æquitatem exhibere. Hoc enim nos et justos declarare poterit, et id efficiet ut promissa citius assequamur. Sed Abræ quidem promisit ex semine ejus maximam futuram esse multitudinem, erantque præter solitum naturæ modum quæ promissa erant; ideoque fides in Deum justitiam ei attulit. Nobis autem, si sapimus, multo majora promissa sunt, et multis modis humanas cogitationes transcendere possumus, modo promittentis potentiæ credamus, ut et eam, quæ ex fide est, justitiam reportemus, et adipiscamur bona promissa. Ea enim, quæ nobis maxime promissa, omnem humanam transcendunt rationem, et omnem cogitationem excedunt, tanta promissionum est magnitudo. Neque enim in præsenti vita solum nobis promisit hujus vitæ statum et visibilium fruitionem; sed et postquam hinc emigraverimus, et post corporis corruptionem, quando in cinerem et pulverem nostra dissoluta fuerint corpora, tunc resurrectura ea promisit, et in majori gloria futura. «Oportet enim, »inquit beatus Paulus, corruptibile hoc induere incor»ruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem[2].» Et post corporum resurrectionem regni possessionem daturum se nobis pollicitus est, et conversationem cum Sanc-

[1] Rom. IV, 3. — [2] I Cor. XV, 53.

tis et in perpetuo sæculo quietem, et ineffabilia illa bona » Quæ oculus non vidit, et auris non audivit, et in cor » hominis non ascenderunt[1]. » Vidisti quanta promissionum excellentia? vidisti donorum magnitudinem?

VI. Hæc cogitantes et scientes mentiri non posse eum, qui illa promisit, magna alacritate præparemus nos ad virtutis agones, ut et promissis bonis frui possimus, et ne saluti nostræ et tantis bonis temporanea præferamus, neque cogitemus labores virtutis, sed præmia in mente ponamus : neque pecuniarum sumptus tantum spectemus, si quando opus est eas pauperibus erogare, sed potius quantus inde nobis proventus nascatur. Ea enim de causa semini eleemosynam comparavit divina Scriptura, ut cum gaudio et multa alacritate eam operemur. Nam si ii, qui semina terræ concredunt, et collecta, et intus reposita spargentes, id cum gaudio præstant, et bona spe foventur, et jam manipulos imaginantur ac plenas areas; multo magis illis, quibus datum est semen hoc spirituale seminare, gaudere et exultare convenit, quod in terra serentes messuri sint in cœlo : et nummos expendentes, peccatorum remissionem accipiant, et fiduciæ materiam inveniant, conciliantes sibi per ea, quæ hic largiuntur, perpetuam quietem, et cum Sanctis conversationem. Etsi continentiam eligere placeat, non spectemus virtuti laborem inesse, ac virginitatem magnum habere certamen : sed eam sortem, quæ nos excipiet, cogitemus : hanc semper nobiscum reputantes, malæ concupiscentiæ refrenemus rabiem, vincamus carnis motus indecentes, et spe mercedis laborum molestiam sublevemus. Sufficit enim bonorum spes, ut etiam pericula audacter aggrediamur : quanto magis ut virtutis labores fortiter feramus? Quando enim animo versas, si ad breve tempus certaveris, et fulgidam servaveris virginitatis lam-

[1] 1 Cor. II, 9.

padem, te beatam vitam consecuturum esse, et cum sponso intrare posse, modo accensas habeas lampades, et sufficiens oleum, bonorum operum actionem inquam; quomodo non cum omni facilitate difficilia omnia transcurrere poteris, cogitans illud quod a beato Paulo dictum est : « Pacem sectemini cum omnibus, et sanctificationem, sine qua nullus videbit Dominum [1] ? Vidisti quomodo sanctificationi pacem conjunxit ? Nam ut sciamus eum non solum corporis puritatem requirere, sed et pacem, hæc opportune commemorat, utrinque volens munire, ut et cogitationes sedemus, ita ut nulla sit in nobis turbatio, nullusque tumultus : sed in tranquillitate et quiete versemur, et cum omnibus pacifice agamus et mansueti simus, et mites, et humani, atque adeo ut omnes virtutis colores in facie nostra reluceant. Ita enim deinceps et gloriam præsentis vitæ poterimus despicere veram gloriam præferentes, et humilitatis majorem habere curam, ridereque omnem præsentis vitæ prosperitatem, ut vera et solida felicitate fruamur, et Christum videre mereamur. « Beati enim, inquit, puri corde, quoniam ipsi Deum videbunt [2]. » Purificemus itaque nostram conscientiam, et magna cura vitam nostram gubernemus : ut cum præsentem vitam in omni virtutum genere transierimus, horum laborum præmia mereamur accipere in futuro sæculo, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et sancto Spiritu sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amem.

[1] Hebr. xii, 14. — [2] Matth. v, 8.

HOMILIA XXXVII.

Dixit autem ei : Ego sum Deus, qui eduxi te de terra Chaldæorum, ut darem tibi terram hanc, ut in hæreditatem possideas eam. Dixit autem : Domine, Domine, secundum quid cognoscam quod in hæreditatem accipiam eam [1] ?

I. Magna divinæ Scripturæ virtus est, et multæ in verbis latent sententiarum divitiæ. Ideo par est ut diligenter intendamus, et sollicite scrutemur, quo ampliorem utilitatem inde percipiamus. Nam propter hoc et Christus præcepit, dicens : « Scrutamini Scripturas [2] : » ut non tantum nudæ lectioni vacemus, sed profundius scrutantes, verum veritatis sensum percipere valeamus. Talis enim Scripturæ mos est, ut et in parvis verbis plurima sæpe multitudo sensuum inveniatur. Divina enim sunt dogmata, non humana, et propter hoc omnem illam videre licet secus se habere quam humanam sapientiam. Et quomodo hoc ? ego dicam. Illic enim, in humana sapientia dico, omne studium concinnandis verbis adhibitum est ; hic vero prorsus aliter. Nullam Scripturæ habent rationem pulchritudinis vel compositionis verborum : habent enim in se divinam gratiam effulgentem, et pulchritudinem in ipsa verborum ratione sitam. Et illic quidem post longam et ingentem nugacitatem, aliquid sensus percipere est : hic autem, ut scitis, etiam parva dictio sæpe totum nobis doctrinæ sermonem contexuit. Propterea et heri, proposita vobis Scripturæ lectione, sub ipso exordio, quia multum invenimus sen-

[1] Gen. xv, 7, 8. — [2] Joan. v, 39.

suum thesaurum, non potuimus ultra progredi, ut ne dictorum multitudine memoriam vestram obrueremus, et jam dicta oblitteraremus. Ideo eamdem seriem attingere, hesternisque dictis ea, quæ hodie dicenda sunt, volo copulare, ut, ita enarrata lectione tota, vos hinc dimittam. Sed oro, iis quæ dicuntur auscultate diligenter. Nam etsi labor noster, utilitas tamen vestra est, imo communis. Et quid dico labor noster? Minime certe; sed donum est gratiæ Dei. Cum attentione igitur suscipiamus ea, quæ a Deo donantur, ut hinc lucri facientes aliquid in animarum salutem, inde abeamus. Ideo enim quotidie spiritualem hanc vobis apponimus mensam, ut admonitione continua, et multa divinarum Scripturarum meditatione, omnes maligni dæmonis excludamus insidias. Cum enim nos viderit multum in spiritualibus occupari, non solum non invadet, sed neque obtueri audebit, sciens se in vanum moliri, et adversus caput suum ausus suos convertere. Age igitur, hesterni sermonis repetita serie, quod reliquum fuit enarremus. Quid autem heri dictum fuit? Promissionem, quam Deus fecit Abræ, descripsimus, ubi imperavit ei ut suspiceret in cœlum, et spectaret stellarum multitudinem. « Numera » enim, inquit, stellas, si poteris eas numerare. Et dixit ei: » Sic erit semen tuum. » Deinde cum demonstraret nobis divina Scriptura religiosam Patriarchæ mentem, et quomodo ad promittentem respiciens, et potentiam promittentis cogitans, crediderit dictis, dicit : « Et credidit Abram » Deo, et reputatum est ei in justitiam [1]. » Huc usque heri sermonem produximus, neque ulterius progredi potuimus : ideo operæ-pretium est ut addamus sequentia. Quid ergo dicit? « Dixit autem Dominus ad Abram : Ego sum Deus, » qui eduxi te de terra Chaldæorum, ut darem tibi terram » hanc, ut in hæreditatem possideres eam. » Vide quomodo

[1] Rom. IV, 3.

Deus se humanæ infirmitati attemperet, quomodo fidem illius corroborare velit, eique persuadere ut de iis, quæ promissa fuerant, minime dubitet, quasi diceret : Memor esto me a domo tua te evocavisse. Certe quæ a Domino Deo dicuntur, consona sunt beati Stephani dictis, qui et de domo, et de Chaldæa Domini præcepto evocatum eum dicit. Et ejus sententiæ obsecutus pater, et ut antea diximus, quamvis infidelis esset, magnam tamen societatis causam habens, nempe filii amorem, viæ comes fuit, et exiit. Itaque in mentem ei revocat hoc loco quantam ab initio ejus curam gesserit, declarans ei se, ut eum ad magna proveheret, et tot illi bona polliceretur et impleret, tantum itineris conficere jussisse. « Ego sum Deus, qui eduxi te de » regione Chaldæorum, ut darem tibi terram hanc, ut in » hæreditatem possideres eam. » Num te absque causa illinc evocavi? num frustra et in vanum te illinc eduxi? Propterea ego præcepi ut te in Palæstinam conferres, et, relicta paterna domo, venires in terram hanc, ut in hæreditatem eam possideres. Cogitans igitur quanta fruaris mea providentia, ex eo tempore quo Chaldæam reliquisti usque in præsens tempus, et quomodo clarus sis, ac per meum subsidium et curam quotidie clarior evadas, dictis meis confide. Vidisti ingentem benignitatem? vidisti quantum se attemperet Deus? quantum ejus animam corroborare, et fidem confirmare velit, ut ne posthac ad naturæ obstacula spectare possit : sed ejus cogitare potentiam, qui promisit, et ita credere et confidere, quasi jam impleta essent promissa?

II. Verum iterum attende et Patriarcham, quomodo post fiduciam ex dictis acceptam certiora inquirat argumenta. « Dixit enim : Domine, Domine, secundum quid » cognoscam quod in hæreditatem accepturus sim eam? » Tametsi Scriptura prius testata fuerit eum credidisse dictis

Dei, et ideo reputatum esse ei in justitiam, verumtamen quia audivit : « Propter hoc te eduxi de terra Chaldææ, ut » darem tibi terram hanc, ut in hæreditatem possideres » eam, » dicit : « His quidem, quæ a te dicuntur, impossibile est ut fidem non habeam : attamen vellem et modum discere quo eam in hæreditatem sum possessurus. Video enim me nunc propemodum ad extremam senectutem pervenisse, et usque in hunc diem obambulare quasi erronem, et non possum humana ratione deprehendere quomodo hoc sit futurum ; licet prius crediderim dictis tuis, tanquam videlicet a te prolatis, qui potes id, quod non est, ut sit efficere, et omnia facere et transformare. Non igitur ut incredulus hoc interrogo, sed quia iterum mihi hæreditatem nominas, volebam et crassius atque clarius signum accipere, quod possit infirmas meas cogitationes solidare. » Quid igitur bonus Dominus? Morem gerens famulo suo, et volens ejus corroborare animam, quoniam vidit confitentem suam imbecillitatem, et credentem quidem promissioni, cupientem autem certiora quædam argumenta accipere, dicit ei : « Sume mihi vaccam triennem, et capram » trimam, et arietem, et turturem, et columbam [1]. » Vide quomodo more humano init cum eo fœdera. Quemadmodum enim nos homines, quando aliquid promittimus, et volumus certum reddere eum, cui promissio fit, ita ut de promissis nihil ambigat, signum aliquod damus, et pignus, ut ad illud spectans, scire queat promissa omnino eventura : ita et benignus Dominus postquam dixit Abram : « Quomodo cognoscam? » inquit : « Ecce et hoc tibi præ» beo : Sume mihi vaccam triennem, et capram trimam, » et arietem, et turturem, et columbam. » Attende, obsecro in quantam crassitudinem descendendum sibi duxerit bonus Dominus, quo Patriarcham argumentis fide dignis certio-

[1] Gen. xv, 9.

rem reddat. Nam quia olim eis ita mos erat paciscendi, et pacta firmandi, ideo et ipse via hac ingreditur. « Et accepit, inquit, et divisit ea in duas partes[1]. » Observandum non absque ratione, neque in vanum etiam tempus designari. Triennia enim accipere jussit, hoc est, perfecta et absoluta. « Et divisit ea in duas partes : et utrasque partes » inter se posuit obversas, aves autem non divisit[2]. » Et sedens observabat ut ne possent divisas partes lædere advolantes aves, et per totam diem hoc facere perseverabat. « Descenderunt autem aves aliæ in corpora quæ divisa erant : » et sedit cum eis Abram. Cumque sol jam occumberet, » irruit extasis in Abram, et ecce timor magnus et tenebro» sus invasit eum[3]. » Quare tempore occasus solis, cum jam ad vesperam inclinaretur dies ? Quia omnibus modis attentiorem eum facere vult, ideo extasis ét timor magnus et tenebrosus invadit eum, ut per omnia quæ fiunt, sentiat se videre Deum. Eum enim morem Deus ubique habet. Nam et postea quando Mosi in monte Sinaï daturus erat legem et mandata : « Tenebræ, inquit, et caligo erat, et mons » fumigabat[4] » Propter hoc et Scriptura inquit : « Qui tan» git montes, et fumigant[5]. » Enimvero quia incorporeum videre per sensibiles hosce oculos non est possibile, ideo suam nobis operationem significare vult. Igitur quoniam attonitus et perculsus erat animo Justus ille, et concusserat ejus mentem timor, et quæ contigerat extasis, dictum est, inquit, ad eum : « Dixisti : Quomodo cognoscam : et signum voluisti accipere, quo pacto terram hanc in hæreditatem possessurus sis. Ecce do tibi signum ; magna enim tibi opus est fide, ut scias me posse ex desperatis rebus quoslibet in spem bonam adducere. « Et dictum est ad Abram : » Cognoscens scies quod peregrinum erit semen tuum in

[1] Gen. xv, 10. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 11, 12. — [4] Exod. xix, 18.— [5] Psal. CIII, 32.

»terra non sua, et redigent eos in servitutem, et affligent, »et humiliabunt eos annis quadringentis. Gentem autem, »cui servient, judicabo ego : postea autem egredientur huc »cum apparatu multo[1]. » Magna sunt hæc dicta, et quæ animum virilem desiderent, qui transcendat, et infra se relinquat humana omnia. Nisi enim generosum, fortem, et philosophicum animum habuisset Patriarcha, tanta erant hæc, ut perturbare potuissent. « Cognoscens scies, inquit, »quod peregrinum erit semen tuum in terra non sua, et »redigent eos in servitutem, et affligent, et humiliabunt eos »annis quadringentis. Gentem autem, cui servient, judica»bo ego : post hæc egredientur huc cum apparatu multo. »

III. « Ne admireris, inquit, teipsum respiciens, et senium tuum, et Saræ sterilitatem et uterum ejus emortuum : et ne putes magnum aliquid esse quod dixi : « Semini tuo »dabo terram hanc. » Non solum enim hoc tibi prædico, sed addo illud ipsum semen tuum in alienam terram abducendum esse. Non dixit, in Ægyptum, neque indicavit terræ nomen : sed dixit : «In terram non suam : »et servitutem ferent, et miseriam : idque non ad breve tempus, neque ad paucorum annorum numerum, sed usque ad quadringentos annos. Ultionem sane de iis ego sumam, et gentem illam servitute prementem ego judicabo, et sic eos magno cum apparatu huc redire curabo. » Simul prædicens ei quæ posthac certo eventura essent, servitutem declarat, et descensum in Ægyptum, atque indignationem quam propter eos Ægyptii experturi erant, et gloriosum eorum reditum. Ostenditque ei non in ipso duntaxat illa, quæ super naturam erant, eventura esse, et post tanta impedimenta, quæ a Deo promissa fuerant, implenda fore, sed et in toto semine ejus hoc eventurum. Hæc autem, inquit, jam dixi tibi, ut priusquam vitam finias, scire

[1] Gen. xv, 13, 14.

possis quæ et nepotibus et posteris evenient. « Tu autem, » inquit, abibis ad patres tuos, nutritus in senectute bona [1]. » Non dixit : Morieris : sed, « Abibis, » quasi peregrinaturo eo, et migraturo a patria in patriam. « Abibis, inquit, ad pa» tres tuos. » Non carnales dicit : quî enim poterat ? Incredulus enim erat pater ejus, et non erat possibile ut eumdem locum caperet, quem ille. « Hiatus enim, inquit, » magnus est inter nos et vos [2]. » Quare dixit : « Ad patres » tuos ? » Justos insinuans ut Abel, et Noë, et Enoch. « Nu» tritus, inquit, in senectute bona. » Et qualis hæc senectus bona, fortasse dicet aliquis, ad quam tantis molestiis per totam vitam transiit ? Verum ne hoc attendas, homo, sed specta quæ illi omni tempore fuerit gloria, et quomodo gloriosus vixerit peregrinus, qui civitate focoque carebat, et quanto ipsi datum est omni tempore Dei subsidio frui. Non igitur secundum præsentem opinionem de rebus judicium feras, neque senectutem esse bonam censeas, versari in luxu, deliciis, et crapula, in possessione divitiarum, et magna famulorum multitudine, mancipiorumque gregibus. Hæc enim senectutem bonam non reddunt, sed et multam condemnationem afferunt ei, qui ne in senectute quidem continentiam exercet, neque ad extremos redactus spiritus, de iis quæ expediunt deliberat, sed quotidie indulget ventri, sectatur convivia et ebrietates, de quibus omnibus non multo post rationem redditurus est. Sane qui in via virtutis ambulavit, hic vere nutritus in senectute bona, vita fungitur, et laborum præsentium invenit retributiones. Et idcirco inquit : « Tuis quidem nepotibus talia evenient, tu autem abibis nutritus in senectute bona. » Hic animadverte quomodo, nisi ejus ingens fuisset fortitudo et philosophia eximia, hæc quoque conturbare ejus mentem potuissent. Dicere enim po-

[1] Gen. xv, 15. — [2] Luc. xvi, 26.

terat, si aliquis e vulgo fuisset : «Quare promittis mihi tantum semen ex me futurum et propagandum, si nepotes tantis erunt malis et calamitatibus obnoxii, servitutemque sunt tot annis toleraturi? quæ mihi hinc utilitas?» Verum nihil horum Justus cogitavit, sed quasi gratus famulus, omnia quæ a Deo fiebant boni consuluit, et quæ ipsi placebant, suæ præferebat sententiæ. Deinde et tempus ei significat, quo a servitute sunt redituri. Nam postquam annis quadringentis servituros dixisset, subdit : « Generatione autem quarta revertentur huc[1]. » Verum hic merito quis dubitet, quomodo quadringentis annis dicit servituros, quamvis neque dimidium eorum fuerint ipsi in Ægypto. Propterea non dixit eos in Ægypto futuros esse annis quadringentis, sed in terra non sua; ita ut possit connumerari cum annis in Ægypto exactis ipsum Patriarchæ tempus, ex quo ei imperatum est ut ex Charran egrederetur. Ab illo enim tempore numerum annorum nobis palam fecit Scriptura, quæ dixit septuaginta quinque annorum fuisse Abram, quando exiit ex Charran : ex eo igitur tempore usque ad exitum de Ægypto, si quis supputare velit, numerum integrum inveniet. Dici posset etiam Dominum utpote benignum, et imbecillitati nostræ congruentes pœnas semper inferentem, quia vidit eos ita labore pressos, et Ægyptios magnam in eos crudelitatem exercere, ante definitum tempus ultionem fecisse, et ad libertatem eos reduxisse. Dei enim mos est, quoniam in omnibus salutem nostram operatur, ut etiamsi minetur se puniturum, si nos voluerimus conversionis specimen exhibere, possimus ejus revocare sententias : et e diverso si polliceatur aliquid boni se nobis daturum, nos autem non attulerimus ea, quæ facultatis nostræ sunt, neque ipse promissum adimpleat, ne nos ea ratione deteriores

[1] Gen. xv, 16.

evadamus. Atque hæc invenire poteritis quotquot studiosi sacrarum Litterarum estis. « Quarta autem generatione re- » vertentur huc : nondum enim completæ sunt iniquitates » Amorrhæorum usque nunc[1]. » Tunc, inquit, erit tempus ut et illi reducantur in libertatem, et hi pœnam luentes pro multitudine peccatorum e terra expellantur. Ambo itaque fient tempore opportuno, et illorum instauratio, et horum excidium. Nondum enim impletæ sunt iniquitates eorum : quasi dicat aliquis : « Nondum in tanto numero peccata admiserunt, ut talem ferant pœnam. » Deus enim benignus cum sit, non solum non inducit pœnas peccatis graviores, sed et valde minores. Ideoque tantam erga illos exhibet tolerantiam, ut cum sibi ipsis pœnarum sint auctores, nullam posthac excusationem habeant.

IV. Vidistis quomodo Patriarchæ omnia diligenter indicavit, ut ex omni parte ejus roboraret fidem, et ut ex iis, quæ ad eum dicta fuerant, confidere posset etiam posteritati ejus hæc omnino eventura esse : utque etiam ex prædictis vicissim firmam haberet fidem, necesse esse jam fieri quod de eo dictum fuerat. Postea ubi complevit prædictionem, accepit etiam ille signum idoneum eorum, quæ ipsi contigerunt. « Postquam fuit sol ad occasum, in- » quit, facta est flamma, et ecce clibanus fumigans, et » lampades ignis, quæ transierunt inter divisiones illas[2]. » Et flamma, et clibanus, et lampades conspiciebantur, ut signum haberet Justus firmiorum fœderum, et adventus divinæ operationis. Denique postquam completa et perfecta sunt omnia, postquam ignis proposita consumpserat : « Disposuit, inquit, Dominus in die illo Abræ testamen- » tum, dicens : Semini tuo dabo terram hanc, a fluvio » Ægypti usque ad fluvium magnum Euphratem ; Cinæos, » et Cenezæos, et Cedmonæos, et Chettæos, et Pherezæos,

[1] Gen. xv, 16. — [2] Ibid. 17

»et Raphaïm, et Amorrhæos, et Chananæos, et Evæos, »et Gergesæos, et Jebusæos [1]. » Vide quomodo adhuc perseverat, ut confirmet suam in illum promissionem. « Disposuit enim, inquit, testamentum dicens : Semini tuo »dabo terram hanc. » Deinde ut ex latitudine terræ, et amplitudine terminorum scire possit Justus quantum extendetur ejus semen, inquit : « A flumine Ægypti usque »ad flumen Euphratem, » tantum erit semen tuum. Perpende quomodo ingentem semper multitudinem illi declarare velit. Superius enim dixit se sicut innumerabilem stellarum numerum illam facturum esse : hic et latitudine finium idipsum declarat, ut et hinc discat quam se dilatatura sit multitudo futura. Neque hoc solum, sed et specialiter gentium mentionem facit, quarum possessionem semini ejus sit daturus, ut ex his omnibus de rerum eventu securus redderetur Justus. Et cum tantæ promissiones essent factæ, adhuc mansit Sara sterilis, et senectus eorum augebatur; ut cum maximum fidei suæ signum edidissent, tunc scirent et humanæ naturæ infirmitatem, et divinæ virtutis magnitudinem. Verum ne iterum aliquanto longius sermonem extendamus, hic finem loquendi faciamus, vos obsecrantes ut imitatores sitis hujus Patriarchæ. Cogita enim, dilecte, quomodo propter verba illa, quæ ad regem Sodomorum faciebat, imo et propter virtutem aliam omnem, quam per omnem vitam suam declaravit, tanta mercede eum dignatus sit, et quanta humanitate se ad eum accommodaverit Deus, ostendens per ea, quæ in Patriarcham contulit, nobis omnibus suæ liberalitatis immensitatem, et se vel minimis operibus provocatum, nos absque mora magnis donis remunerari, si sinceram fidem, sicut ille Justus, exhibuerimus, et nunquam mente fluctuaverimus, sed constantem et firmam illam habuerimus.

[1] Gen. XV, 18-21.

Hinc enim et ille celebritatem laudemque consecutus est. Audi igitur beatum Paulum prædicantem ejus fidem, quam ab initio ostendit; dicit enim: « Fide vocatus Abram, obe» divit ut exiret in locum quem accepturus erat: et exivit » ignorans quo iret[1]; » illud nobis insinuans, quod a Deo dictum est: « Egredere de terra tua, et veni in terram » quam monstravero tibi. » Vidisti fidem firmam? vidisti mentem sinceram? Hunc et nos imitemur, et egrediamur mente et alacritate a præsentis vitæ negotiis, eamusque in cœlum. Possibile enim est, si voluerimus, et jam hic versantes, illa pergere via, quando digna cœlis operamur, quando non suspicimus ea, quæ sunt hujus mundi, quando non gloriam vanam hujus vitæ inquirimus; sed hac contempta, illam desiderare studemus, veram illam dico et semper manentem: quando non in luxu vestium occupati sumus, neque corpus ornare studemus; sed omnem illum externum cultum in animæ transferimus curam, et non dimittimus eam nudam et spoliatam indumentis virtutum: quando ridemus delicias, quando gulam et crapulam fugimus, quando non convivia et cœnas sectamur, sed frugalitatem servamus secundum apostolicam admonitionem: « Habentes victum et indumentum, his contenti » erimus[2]. » Quæ enim utilitas superfluorum, dic mihi, ut ventrem distendas præ nimia voracitate, et mentis judicium destruas præ immodica vini potatione? Annon inde corporis et animæ mala nascuntur omnia? Unde enim multiplices illæ ægritudines et membra distorta? nonne hinc quod plus quam par sit, ventrem oneribus gravemus? Unde autem adulteria, stupra, rapinæ, avarorum fraudes, cædes, latrocinia, et omnis animæ corruptio? nonne quia plus concupiscimus quam nobis congruit? Sicut enim Paulus radicem omnium malorum avaritiam vocavit[3]: sic non

[1] Hebr. XI, 8. — [2] 1 Tim. VI, 8. — [3] Ibid. 10.

aberraverit quis, si fontem omnium malorum dicat immoderationem, et cupiditatem illam usum transgrediendi omnibus in rebus. Nam si vellemus in alimentis, et vestibus, et domiciliis, et aliis corporalibus cunctis usibus nihil immodice concupiscere, sed necessaria tantum quærere, multis damnis liberaretur humanum genus.

V. Verum nescio quî fiat ut omnes et singuli pro suis viribus avaritiæ morbo laboremus, nunquam enitentes ut intra necessitatis maneamus limites, sed plane contra apostolicum mandatum, quod dicit: « Habentes victum et » amictum, his contenti erimus; » omnia facimus, nescientes nos de omnibus, quæ ultra usum nostrum sunt, rationem daturos esse, quod abusi simus divinis muneribus. Non enim hæc nobis concessit, ut nos tantum eis utamur, sed et ut proximorum indigentiam sublevemus. Quali igitur venia dignandi sunt, qui et in vestimentis multam vanitatem ostentant, et ut vermium texturas gestent, solliciti sunt, quodque gravissimum, in his superbiunt: quos oportebat rubore, metu, ac tremore teneri, quod ipsi quidem ob nullam utilitatem, neque necessarii usus gratia; sed tantum ob vanitatem et inanem gloriam, et ut vulgo ac forensibus admirationi sint, talibus induantur: dum ejusdem naturæ consors obambulat nudus, qui neque crassissima veste amicire se potest: et neque natura ad commiserationem ducuntur; neque conscientia ad opitulandum proximo eos incitat, neque memoria horrendi illius diei, neque gehennæ timor, neque promissionum magnitudo; neque istuc ipsum, quod communis Dominus noster ut sibi facta usurpat quæ proximis fiunt: sed quasi lapideum cor haberent, et non ejusdem naturæ essent, ita se putant ob vestium cultum etiam aliis hominibus superiores esse, non perpendentes secum quantis malis seipsos obnoxios reddant, qui concredita sibi a Domino male dispensent, et

nolint conservis partem concedere, sed potius a vermibus consumi permittentes, graviorem gehennæ ignem jam sibi præparent? Nam si omnia, quæ intus reposita habent, indigentibus divites distribuerent, neque sic supplicium effugerent eorum peccatorum, quæ in deliciis vestium et conviviorum admittunt. Quo enim supplicio non sunt digni qui modis omnibus dant operam, ut sericis et auro, vel aliter pictis vestibus intertextis induantur, et post se pompam trahant in foro, Christum autem despiciunt nudum, et neque cibum necessarium impetrantem? Maxime autem sermo iste adversus mulieres congruerit. Majorem enim apud eas invenimus ornatus cupiditatem et intemperantiam, cum auratis vestibus et auro in capite, in collo et in aliis corporis partibus ornantur, et in his quoque superbiunt. Quot pauperum ventres poterant inde pasci, et quot corpora nude agentium poterant ex iis solis contegi, quæ ab ipsarum auribus pendent, nullius alterius usus gratia, quam in damnum et nocumentum animæ? Propter hoc Doctor orbis cum dixisset : « Habentes victum et amic» tum : » vertit rursum ad mulieres sermonem, et dicit : « Non in tortis crinibus, vel in auro, vel margaritis, vel veste » sumptuosa ornent se [1]. » Vides quomodo non vult eas talibus ornari, neque auro circumdari, neque margaritis, neque veste sumptuosa : sed verum ornatum in animam inducere, et per bonorum operum actionem, pulchritudinem animæ illustrare ; et ne ea, quæ suspicit talia, contemnat illam sordidam, squalidam, pannosam, famelicam, geluque rigescentem? Hoc enim studium in ornando corpore animæ indicat deformitatem, et hujus deliciæ illam fame laborare clare significant : et hujus vestium sumptus illius declarat nuditatem : fieri enim non potest ut qui animæ curam habeat, ejusque pulchritudinem plurimi faciat, is

[1] 1 Tim. II, 9.

externo cultui inhiet : sicut impossibile est externo illi cultui, vestium splendori, aureo ornatui deditum, illius agere curam. Quando enim posset anima talis aliquid utile contemplari, vel in cogitationem spiritualium venire, quæ semel terrenis ita dedita cœpit esse, et humi, ut ita dicam, reptare, quæ nunquam caput attollere potest, sed prona innumeris peccatorum sarcinis seipsam gravat? Nam quot inde nascantur mala, non possum nunc sermone complecti : sed satis est ut relinquam conscientiæ eorum, qui in iis occupati sunt, quantas inde quotidianas molestias experiuntur. Etenim vel aliquid decidit ex aureo illo cultu, et magna tempestas magnusque tumultus oboritur in tota domo ; vel famulus surripuit, et omnes flagellantur et verberantur, atque in carcerem conjiciuntur ; vel invidi quidam insidiati sunt et subito spoliarunt, ac multus hinc intolerabilisque mœror ; vel rerum adversitas ingruens in extremam inopiam redegit, et graviorem morte vitam eis attulit ; vel aliud quiddam incidens multam tristitiam peperit. Et in summa, nunquam invenies animam istius modi rebus addictam, perturbationibus expertem : sed sicut maris fluctus neque deficere, neque numerari queunt, semper novis succrescentibus : ita turbationes inde orientes nemo dinumerarit. Ideo, obsecro, fugiamus in omnibus rebus habendi cupiditatem et usus excessum. Veræ enim divitiæ sunt et inexhaustæ facultates, desiderare tantum quantum usui satis sint, et ea quæ usum excedunt, recte dispensare. Neque enim ille, qui hoc facit, inopiam timere poterit, neque molestiam sustinebit, neque turbationem sentiet : sed et extra calumniam erit, et liberabitur ab insidiantibus, atque ut summatim dicam, in perpetua tranquillitate erit, et quiete otioque fruetur, ac quod majus est omnibus, caputque bonorum, Deum habebit propitium, et superna fruetur gratia, utpote fidelis factus dispensator pecunia-

rum Domini. « Beatus enim, inquit, servus ille, quem, » cum venerit Dominus, invenerit sic facientem [1], » et sic dispensantem conservis, et non januis vectibusque includentem, et vermibus escam fieri permittentem : sed inopum miseriam sublevantem, bonumque et fidelem dispensatorem factum eorum, quæ a Domino suppeditata sunt; ut et pulchræ hujus dispensationis magnam mercedem assequi, et promissa bona obtinere mereatur, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et sancto Spiritu sit gloria, imperium, honor, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Luc. XII, 43.

FINIS TOMI SEPTUAGESIMI.

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.	BIBLIOTHECA GALLICA.
Homiliæ in Genesim, pag. 31 et seqq.	Earumdem varia fragmenta, t. XI, a pagina 373 ad 422.
Homilia VIII in Genesim, p. 110.	Ejusdem fragmenta, t. XII, p. 41-43.
— XVII, p. 217.	— t. XI, p. 439-457.
— XIX, p. 255.	— ibid., p. 466-472.

Multa alia fragmenta passim reperies in decem voluminibus, quæ magnam sancti Doctoris operum partem sub triplici titulo Fidei, Spei, et Charitatis complectuntur.

INDEX

TOMI SEPTUAGESIMI.

EXPLICIT INDEX.

John Chrysostom St - Oper
(Cai